ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 3 MAI 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

Le Numéro 0,70 F.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.406
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.406

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ ԿԻԼԻԿԻԱՆ

—0—

Դ.

ՖՐԱՆՍԱ ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանքեւթուրք յարաբերութիւնները շատ սերտ էին Համիտեան ջարդերու օրերուն, երբ Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Գաբրիէլ Հանոթոյ իր թրքասիրական քաղաքականութեան համար «Հանոթոյ փաշա» տիտղոսին էր արժանացած: 1896ին Խորհրդարանին մէջ իրեն դէմ ծառացած էին Ժորէս, Մարսէլ Սամպա, նոյնիսկ Ալեքսանդր Միլրան եւ ուրիշներ, որոնք հայանպաստ ճառեր արտասանեցին, անարգութեան սիւնին գամելով Կարմիր Սուլթանն ու Ջարդարար Թուրքերը, որոնք 300.000 Հայերու արիւնով էին ներկած հայաշխարհը՝ մէկ ծայրէն միւսը:

1918ի յաղթանակէն վերջ ալ Թուրքիոյ սուլթանը կը շարունակէր մնալ իսլամներու խալիֆան: Ֆրանսա իբրեւ «մահմետական Պետութիւն» պէտք չէ վշտացնէր Թուրքիան: Ընդհակառակն պէտք է փրկաշահէր զայն, հաճելի ըլլալու համար Ֆրանսայի գաղթատիրական կայսրութեան 23 միլիոն իսլամներուն: Մահմետական առաջին Պետութիւնն էր Մեծն Բրիտանիան՝ իր 92 միլիոն իսլամ հպատակներով: Երկրորդն էր Հոլանտան (36 միլիոն). երրորդը՝ Չինաստան (30 միլիոն): Ֆրանսա չորրորդն էր (23 միլիոնով), հինգերորդը Ռուսիան էր (19,1 միլիոն) եւ վեցերորդը միայն Թուրքիա (14 միլիոն 600.00):

Ֆրանսայի թրքասիրական քաղաքականութիւնը իր ակներեւ արտայայտութիւնը ունեցաւ Արիսթիտ Պրիանի իշխանութեան օրով: Այս ա՛յն վարչապետ Պրիանն է, որ պատերազմի ամէնէն տաք շրջանին, 1917 Յունուար 10ին, յանուն դաշնակիցներուն հանդիսաւորապէս կը յայտարարէր, որ դաշնակիցներու պատերազմական նպատակներէն մէկն ալ է՝

ա) «Թուրքերու արիւնոտ բռնակալութեան ենթակայ ազգերու ազատագրումը: բ) Եւրոպայէն դուրս վտարումը օսմանեան կայսրութեան, որ իսկապէս անընդունակ է արեւմտեան քաղաքակրթութեան»:

Ֆրանսայի յետպատերազմեան շրջանի պետական վարիչները իրենց թրքասիրական քաղաքականութիւնը չափէն աւելի առաջ տարին: Հակառակ Թշնամի Պետութեանց հետ անջատ հաշտութիւն չկնքելու ֆրանսական պաշտօնական յանձնառութեան, հետամուտ եղան դաշնակից Անգլիոյ եւ Իտալիոյ գլխուն վրայէն բանակցիլ Մուսթաֆա Քէմալի հետ, որ այդ օրերուն «յեղուզակ» կը կոչուէր Լոյտ Ճորճի կողմէ:

Զինադադարի շրջանին Ֆրանսա իր ուժերու գլխաւոր մասը կեդրոնացուցած էր Հռենոսի ափերուն: Գերմանական հարթաւերի մէջ կը ձգէր Մերձաւոր Արեւելքի ճակատը, ուր Ֆրանսայի զինուորական ուժը կը բաղկանար միայն 13 գումարտակէ, երեք հեծեալ ջոկատէ եւ չորս հրետանային մարտկոցէ: Սայքս-Փիքոյ գաղտնի համաձայնագրով Մուսուլի շրջանն ալ ֆրանս. ազդեցութեան ենթակայ պիտի ըլլար: Սակայն Անգլիա 1918 Նոյ. 2ին գրաւեց արդէն այդ քարիւղաշատ հողամասը: Լոյտ Ճորճ Դեկտեմբերին պատասխանեց Քլէմանսոյի թէ Սայքս-Փիքոյ համաձայնագիրը ի զօրու չէ, քանի որ մասնակիցներէն մէկը՝ Ռուսիա՝ հաշիւէն դուրս է եկած: Քլէմանսօ գոհ էր սակայն, որ Անգլիա կ'ընդունի Կիլիկիոյ գրաւումը Ֆրանսայի կողմէ:

1914ին Ֆրանսայի ձեռքն էր Օսմ. կայսրութեան երկաթուղիներու ցանցի շուրջ 40 տոկոսը՝ 788 քիլոմեթր (Հալէպ-Համա - Հոմս - Րայաք - Դամասկոս - Պէյրութ - Տրիպոլիս):

Միացեալ Նահանգներն ալ սկսեր էին հետաքրքրուիլ Մերձաւոր Արեւելքով: Քինկ-Քրէյնի պատուիրակութիւնը 1919 Յունիս - Յուլիսին իր առաքելութեան աւարտին ներկայացուց մանրամասն տեղեկագիր, առաջարկելով Պոլիսը, Անատոլուն, Կիլիկիան ու Սուրիան միասին դնել Ամերիկայի հոգատարութեան տակ: Անգլիայէն վերջ Ֆրանսա նոր մրցակից մը կ'ունենար Մերձաւոր Արեւելքի մէջ՝ յանձին Միացեալ Նահանգներու:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

—0—

Շաբթուան սկիզբին Փարիզ ժամանեց Լը Տիւք Թհօ, անդամ Հիւսիս. Վիեթնամի Քաղաքական Բիւրոյի: Այս վերջինին Փարիզ ժամանումը կ'ենթադրէ գաղտնի բանակցութիւններ Հանոյի եւ Ուաշինկթընի միջեւ:

Ռազմաճակատին վրայ կացութիւնը վատթարացաւ Սայկոնի ուժերուն համար, որոնք երկրին թէ՛ հիւսիսային եւ թէ կեդրոնական շրջաններու մէջ ծանր պարտութիւններ կրեցին: Հանոյի բանակները առջի օր պաշարման վիճակի ենթարկեցին եւ ապա գրաւեցին Քուանկ Թրի քաղաքը, որ նահանգի մը կեդրոնն է: Հարաւ. Վիեթնամի ուժերը անկանոն կը նահանջեն եւ անհաւանական չի նկատուիր, որ Հիւսիս. Վիեթնամցիները յաջողին գրաւել նաեւ Հիւէ քաղաքը, Վիեթնամի պատմական մայրաքաղաքը:

Նախագահ Նիքսըն շաբաթավերջին խիստ ճառ մը արտասանեց յայտարարելով, թէ ինք երբեք թոյլ պիտի չտայ, որ համայնավար յաղթանակ մը արձանագրուի Հարաւ. Վիեթնամի մէջ: «Եթէ Հիւսիս. Վիեթնամի նման երկիր մը, օժանդակութեամբը համայնավար երկու գեր-պետութիւններու, յաջողի տէր դառնալ ուրիշ երկրի մը, նոյնը կրնայ կրկնուիլ վաղը Մերձ. Արեւելքի եւ Եւրոպայի մէջ»:

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ

Երկուշաբթի առտու ձախակողմեանները թողանցք մը կազմակերպած էին Ռեփիւպլիքի եւ Կամպեթթայի միջեւ, որ աւելի տօնախմբական բնոյթ ունէր: Շուրջ 15 հազար կը հաշուեն այն երիտասարդները որ յաճախ այլանդակ կերպարանքով ցոյց կ'ընէին, յանուն բոլոր ազատութեանց (ազատագրուած կին, միասեռական, եւայլն, եւայլն): Հոն էին նաեւ « Սեռային յեղափոխութեան » եւ « Յեղափոխական գործունէութեան միասեռական ճակատ »ի ջատագովները:

Կէսօրէ ետք տեղի կ'ունենար Մայիս մէկի աւանդական թողանցքը ուր շուրջ 100 հազար հոգի (ըստ Իւմանիթէի եւ 40 հազար ըստ իշխանութեանց) կը թողանցէին Պասթիյէն Նասիոն, առաւելաբար ընկերային պահանջներ ներկայացնելով. — ամսական նուազագոյն աշխատավարձք՝ 1000 ֆրանք, հանգիստ՝ 60 տարեկանին, եւայլն, եւայլն:

Նաեւ ըստ աւանդութեան, Ա. Թաղամասի քաղաքապետը միւկէ նուիրեց Նախագահ Փոմփիտուի, որ այս առթիւ քանի մը խօսք արտասանեց:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՊՈԴԳՈՐՆԻԻ ԵՒ ՍՈՒՆԱՅԻ ՃԱՌԵՐԸ

—0—

Բ.

Պոդգորնիի ճառը նոյն ճաշի ընթացքին

Խորհ. Միութեան մէջ յարգանքով կը վերաբերին դէպի թուրք ժողովուրդը եւ կարեւոր արժէք կուտան մեր հարաւի դրացիին՝ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու պահպանման ու զարգացման խնդրին: Բարիդրացիական կապերու հաստատումին մէջ քիչ դեր չեն խաղար պետական ղեկավարներու անձնական շփումները: Կը յիշեմ 1965 թուականը, երբ առաջին անգամ վիճակուեցաւ ինծի Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի պատուիրակութեան հետ գտնուիլ ձեր երկիրը: Յետագային շարունակուեցան բեղնաւոր փոխայցելութիւնները երկու երկիրներու պետական գործիչներու միջեւ: Մենք լաւ կը յիշենք նաեւ ձեր այցելութիւնը Խորհ. Միութիւն, որ տեղի ունեցաւ երկուքուկէս տարի առաջ:

Մոսկուայի մէջ, դուք Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները նկատեցիք բարիդրացիութեան օրինակ՝ ի բարօրութիւն երկու երկիրներու եւ համաշխարհային խաղաղութեան: Այդ թըւականին յաջորդող համեմատաբար կարճ ժամանակամիջոցին մեր յարաբերութիւնները նկատելի կերպով յառաջդիմեցին: Մենք կը կարծենք, որ թուրք ղեկավար դէմքերու հետ մեր ունեցած հանդիպումները, իրենց կարգին, կը ծառայեն Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ բարիդրացիական յարաբերութիւններու յետագայ զարգացումին եւ ամրապնդումին, անոնց համահաւասար եւ շահաւէտ համագործակցութեան ընդլայնումին:

Բարեկամութեան եւ բարիդրացնութեան աւանդութիւնները կոփուած են դեռ այն տարիներուն, երբ նոր կը կազմուէին Խորհ. Միութիւնն ու երիտասարդ Թուրքիան: Մեր յարաբերութիւններու հիմերը, անոնց սկզբունքները հաստատուած են Խորհրդային Պետութիւնը ստեղծող Վ. Ի. Լենինի եւ նոր Թուրքիոյ հիմնադիր Քեմալ Աթաթիւրքի անձնական մասնակցութեամբ:

Աւելի քան կէս դար անցած է այն օրէն ի վեր, երբ մեր երկիրները բարեկամութեան ձեռք երկարեցին իրարու եւ 1921 Մարտին կնքեցին բարեկամութեան պատմական դաշինքը: Աշխարհի մէջ շատ բան փոխուած է այդ ժամանակամիջոցին: Այսուհանդերձ, այդ դաշինքը, որ կնքուած էր խորհրդային իշխանութեան հաստատման եւ Թուրքիոյ մէջ մղուած ազգային շարժումի վերելքի օրերուն, ցոյց տուաւ իր տոկունութիւնը, դիմացաւ ժամանակի փորձութեան: Ճիշդ այս հիմնակէտին վրայ կառուցուած է այն ինչ որ դրական է մեր երկու երկիրներու յարաբերութեան զարգացման ասպարէզին մէջ:

Կը յուսանք, որ մեր բանակցութիւններն ու կարծիքներու փոխանակումները կը նպաստեն մեր համագործակցութեան դաշտի ընդլայնումին, ըլլա՛յ երկկողմ յարաբերութիւններու ասպարէզին, ըլլայ միջազգային քաղաքականութեան հարցերու մէջ:

(Շար. - 2)

RELANCE D'UN VIEUX PROBLEME CELUI DES ARMENIENS?

—0—

Այս խորագրին տակ, Պրիւքսէլի Լը Սուար օրաթերթը, որ կարեւորագոյններէն է Եւրոպայի, արձագանգ կը հանդիսանայ Հայկ. Դատին եւ Միւթիւալիթէի հանրաժողովին: Յօդուածը զետեղուած է Լը Սուարի Ապրիլ 30ի թիւին մէջ եւ տեղ գտած Գ. էջը, «Միջազգային Այժմէականութեան» բաժնին մէջ:

Ամբողջութեամբ կուտանք մեր վաղուան թիւով եւ բնագրին լեզուով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ թղթատարը գործադուլ մը սկսաւ Երեքշաբթի օր եւ յապաղումներ հաւանական են 5–6 օր առնուազն:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ սակերը 4,96 առ հարիւր յաւելում կրեցին Մայիս մէկէն սկսեալ: Այսպէս յետ այսօրիկ, քիլոմեթրը կ'արժէ 0,127 (Բ. կարգ) եւ 0,1905 (Ա. կարգ):

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ եւ Վարշաւայի դաշնագիրներու վաւերացումի օրակարգը, որ գերման Խորհրդարանի սեղանին վրայ պիտի գար Մայիս 3–4ին, յետաձգուեցաւ: Պրանտ եւ Պարցել պիտի փորձեն երկուստեք ընդունելի բանաձեւում մը գտնել:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը Մայիս մէկի առթիւ ճառ մը արտասանեց Աղեքսանդրիոյ մէջ: «Պատրաստ եմ, նկատել տուաւ ան, մէկ միլիոն Եգիպտացի զոհել վերջ տալու համար Իսրայէլի ամբարտաւանութեան»: Ըստ Անուար էլ Սատաթի, Իսրայէլացիք, իրենց կարգին, կրնան նոյնքան զոհ տալ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահը ծերակուտական Ֆուատ Ուրկուփլուի յանձնեց վարչապետի պաշտօնը որպէսզի նոր կառավարութիւն մը կազմէ: Այս վերջինը նկատել տուաւ, թէ իր կառավարութիւնը «կուսակցութիւններէ վեր պիտի ըլլայ»:

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ այս անգամ բողոքականներն են որ ահաբեկչական գործունէութեան լծուեցան: Ռումբ մը պայթեցուցին գործատան մը մէջ սպաննելով մէկ բանուոր եւ վիրաւորելով ութ հոգի:

ՔԱՍԹՐՕ ինը օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Ալժերիա, Մայիս 8էն սկսեալ:

ՊՈՒՐՈՒՆՏԻԻ մէջ պետական հարուած մը ձախողեցաւ. Նախկին պելժ գաղթավայրը նախապէս թագաւորական Պետութիւն էր: Հինգ տարիէ ի վեր դարձած էր Հանրապետութիւն: Պետական հարուածի փորձին սպաննուած է գահընկէց թագաւորը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ երեսփոխանական ընտրութիւնները վերջ գտան Կիրակի օր: Սկսած էին Ապրիլ 16ին: Երեսփոխանական նորընտիր ժողովին մէջ, 99ի վրայ կան հինգ հայ երեսփոխաններ, քանի որ այս անգամ բողոքական աթոռն ալ Հայ մը գրաւեց: Շամուն, Խուրի, Ճումպլաթ բոլորն ալ վերընտրուած են:

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ առթիւ ալ կառքի արկածները պատկառելի թիւ մը կը կազմեն: Դեռ առժամեայ կերպով, Երկուշաբթի իրիկուն 70 մեռեալ կար եւ 659 վիրաւոր (230ը՝ ծանր):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՐԷ ՄԱՆՐԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

Միջնադարեան ճարտարապետական միտքին համար առարկան տեսողական երեւոյթ մըն էր, իսկ ձեւը կը մարմնացնէր գեղագիտական եւ հոգեւոր ըմբռնումները: Շէնքի տարածութիւններուն իմաստ մը կը տրուէր: Այսօր՝ շինուող շէնքին համար առաւելաբար նկատի կ'առնուի անոր գործածական օգտակարութիւնը, մինչդեռ, միջնադարու, ասոր կողքին կը մտածուէր նաեւ արարողութեան պահանջի մասին: Գալով ձեւին՝ ան կը ձգտէր պատկերացնել բացարձակի գաղափարը:

Այս կէտը նկատի առնելէ ետք, հարց կը ծագի, թէ ի՞նչ ձեւով կը նախագծէին այդ դարաշրջանին: Ճարտարապետը, հաւանաբար, իր մտայղացումը արտայայտելու համար փոքր չափերու վրայ կը քանդակէր իր կառուցելիք շէնքին պատկերը,

Կը թուի, թէ մանրակերտ նախակերպարին օգտագործումը ընդհանրացած երեւոյթ էր թէ՛ արեւելքի եւ թէ արեւմուտքի մէջ: Սակայն, ուսումնասիրելով այս հարցին վերաբերեալ պատմական փաստերը, կու գանք այն եզրակացութեան, ինչպէս իտալացի ճարտարապետ Ալփակօ Նովելլօ ըսած է՝ «Մանրակերտով նախագծելը բացառիկ երեւոյթ է եւ, իբրեւ եղանակ, նախ տարածուած է Հայաստանի մէջ, ապա՝ Եւրոպա: Այս գետնի վրայ «Հայաստան կանխած է Եւրոպան», կ'ըսէ ան:

Բրունելլիսքի 1421ին շինել սկսաւ Ֆլորենցէի Սանթա Մարիա տէ Ֆիօրէ կաթողիկէին գմբէթը: Այս գմբէթին շինութեան համար ամբողջ երկրին մէջ մրցանակաբաշխութիւն մը հաստատուած էր նախօրօք, եւ Բրունելլիսքի փայտէ մանրակերտ գմբէթ մը ներկայացուցած էր: Մանրակերտով շինութեան ձեռնարկելու առաջին օրինակն է այս Իտալիոյ մէջ:

Հերման Վահրամեան իր իտալերէն յօդուածին մէջ՝ «Ճարտարապետներ եւ վարպետ շինարարներ միջնադարեան Հայաստանի մէջ», կ'անդրադառնայ նախակերպարի հարցին եւ կը յիշատակէ Ասողիկ Տարօնեցիի (Ժ.–ԺԱ. դար) վկայութիւնը, ըստ որու Տրդատ ճարտարապետ Կ. Պոլսոյ Ս. Սոֆիա տաճարի գմբէթի վերակառուցումին առթիւ «կազմեց նախագիծը, պատրաստեց շէնքին մանրակերտը եւ հետեւելով անոր, ձեռնարկեց գմբէթի կառուցումին»:

Արենի Սիոնի (Է. դար), Փարպիի Թարգմանչացի (Է. դար), Տայքի Դոլխան եկեղեցիի արեւելեան պատին Սմբատ Թագաւորի (937–958) ձեռքին դրուած մանրակերտը, ինչպէս նաեւ Աղթամարի, Հաղպատի, Սանահինի, Գագիկաշէնի, Արգու Խաթունի, Երեւանի Զօրաւորի՝ Է. – ԺԸ. դարերու, այսինքն հազարամեակի մը ընթացքին իրագործուած մանրակերտները ամէնէն նշանաւորներն են:

1966ին, երբ իտալացի ճարտարապետ Փաոլօ Գունէօ իր ընկերներուն հետ առաջին անգամ Հայաստան եկած էր, պատմութեան թանգարանին մէջ ծանօթացած էր Է., ԺԲ. եւ ԺԳ. դարերու հինգ մանրակերտներուն: Այս առիթով իտալացի բարեկամիս ուշադրութիւնը հրաւիրեցի այդ քանդակներուն վրայ, աւելցնելով, որ բացի քանի մը հպանցիկ ակնարկներէ, հարցը ըստ ամենայնի չէ ուսումնասիրուած:

Եւ ահա, քանի մը տարի ետք, ան ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը լոյս կ'ընծայէ այս մասին «Ռըվիւ տէ զ'էթիւտ Արմենիէն» հայագիտական հանդէսի (Ֆրանսա) 6րդ թիւին մէջ: Ուսումնասիրութեան մէջ ներկայացուած են 50 մանրակերտներ, պատմագիտական տուեալներով:

Հեղինակը հիմ ունենալով անոնց վայրերն ու օգտագործման պարագաները, զանոնք կը բաժնէ չորս խումբի՝ նուիրան, նշխարատուփ, աքրատեր եւ նախակերպար մանրակերտներ: Ուսումնասիրութեան կցուած է Ակադ. Ս. Երեմեանի «Աշխարհացոյց» քարտէսը, ուր յիշատակուած են մանրակերտներուն վայրերը, յատկապէս Արցախի, Գուգարքի, Այրարատի եւ Տայքի գաւառներու մէջ:

Արեւմուտքի մէջ մանրակերտները պատկերացուած են խճանկարներու, որմնանկարներու ձեւով եւ, հետեւաբար, կը գտնուին եկեղեցիներու ներսը, մինչդեռ Հայ վարպետը, երբ կը վերջացնէր իր գործը, մանրակերտը կ'ամրացնէր ճակատի գագաթին (ընդհանրապէս թագաւորներու կամ իշխաններու ձեռքին մէջ դետեղուած դիրքով):

Անհրաժեշտ է աւելցնել նաեւ, որ մանրակերտները երբեմն նոյնութեամբ չեն համապատասխաներ կառուցուած շէնքին: Ասիկա կը նշանակէ, թէ միջնադարու Հայ վարպետները ստեղծագործ մօտեցում ի յայտ բերած են, երբեմն փոփոխութեան ենթարկած են իրենց մտայղացումը:

Այս հարցին լուրջ ուսումնասիրութիւնը կրնայ հետաքրքրական հորիզոններ բանալ մեր առջեւ՝ ձեւաբանական եւ կառուցողական նոր ձեւերու ճշդումով:

Իտալացի ճարտարապետը լուրջ ուսումնասիրութիւն մը կատարած է. պէտք է շարունակել այս գործը: Հարցը շատ կարեւոր է, եւ ինչպէս ճարտարապետը կը ճշդէ՝ «Հայ ճարտարապետներու օգտագործած քարէ մանրակերտները զարմանալի կերպով կը կանխեն ձեւերը մշակելու եղանակը, որ, ինչպէս յայտնի է, պիտի իրագործուէր, զարգանար Եւրոպայի մէջ Վերածնունդի շրջանին»:

ԱՐՄԷՆ ԶԱՐԵԱՆ

«Հայրենիքի Ձայն»

ՏՈՔԹ. ԱՏՈՒՐ ԳԱՊԱԳԵԱՆ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ

Մեր ողբացեալ ընկերը ծնած էր Այնթապ, 1895ին: Մայրը մեռած էր իր ծնընդեան օրն իսկ:

Պատանի Ատուրը Այնթապէն ղրկուած է Կեսարիոյ Ս. Կարապետի վանքը, ուր ստացած է իր նախակրթութիւնն ու մասամբ՝ միջնակարգ կրթութիւնը: Շուտով՝ Սուրբ Կարապետի վանքէն արտաքսուած է սակայն, իբրեւ ըմբոստ եւ ազգայնական խմորումներ յառաջացնող տարր:

1912ին վերադարձած է Այնթապ եւ յաճախած՝ Ամերիկեան քոլէճ: Յաջորդ տարին մտած է Հ. Յ. Դ. Հովիւի (Այնթապի) կոմիտէութեան շարքերը: Այդ օրերուն, շրջանի երիտասարդներու յեղափոխական – կուսակցական շարժման կեդրոնական դէմքերէն էր ընկ. Զարեւանդը, որ եւ ամենայն հաւանականութեամբ եղած է ընկ. Ատուրի կուսակցական կնքահայրը:

1915ին, իր հայրենակիցներուն եւ ազգականներուն հետ, գաղթական եղած է Համայի շրջանը: Եղեռնէն ազատած՝ 1918ին կրկին վերադարձած է Այնթապ:

1919ին եկած է Պէյրութ, ուր ընդունուած է Ամերիկեան Համալսարանի Սոփոմոր դասարանը, համալսարանէն կըրթաթոշակ ստանալով շնորհիւ իր բացառիկ ընդունակութեան եւ արդիւնքներուն:

Շուտով, սակայն, նիւթական կարիքն ու դժուարութիւնները զինք ստիպած են ընդհատելու իր համալսարանական ուսումը: 1920–21 տարիներուն, ստիպուած է իբրեւ ուսուցիչ աշխատիլ Ճինիլի որբանոցին մէջ:

1921 Հոկտեմբերին վերստին մտած է Ամերիկեան Համալսարան, Ատամնաբուժական դպրոց, զոր փայլուն յաջողութեամբ աւարտած է 1924ին:

1921–22 տարիներուն, Տոքթ. Աւետիս Ինճէճիկեանի, Տոքթ. Խաթանասեանի եւ կարգ մը ուրիշ ընկերներու հետ, եղած է պատերազմի տարիներուն փաստօրէն գործունէութենէ դադրած « Զաւարեան » Ուսանողական Միութեան վերակենդանացման եւ աշխուժացման գլխաւոր գործօններէն մէկը:

1924ին հաստատուած է Հալէպ, ուր ամուսնացած է 1926ին եւ ապրած է մինչեւ 1948, հանդիսանալով Սուրիոյ ազգային եւ կուսակցական կեանքի կեդրոնական ղեկավար դէմքերէն մէկը՝ ամբողջ 24 տարի: Եղած է գրեթէ մնայուն անդամ Լեռնավայրի Կ. Կ.ի, Ազգ. Գաւառական եւ Քաղաքական ժողովներու, Ուսումնական Խորհուրդի, ապա նաեւ Կիլիկեան Թեմի Ազգ. Ընդհ. Ժողովին եւ Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան: Մաս կազմած է ի մասնաւորի 1943ի Ազգ. Ընդհ. Ժողովին, ուր մշակուեցաւ Կիլիկեան Թեմերու սահմանադրական օրէնքը:

Սուրիոյ իր գործունէութեան շրջանին, ընկ. Ատուր Գապագեան եղած է մնայուն եւ ամենասերտ գործակիցը ողբացեալ ընկեր Հրաչ Փափազեանի: Մեր հանգուցեալ երկու ընկերները, եւ Սուրիոյ կուսակցական ղեկավարութիւնը՝ ընդհանրապէս, վճռական դեր ունեցած են միշտ սուրիական հայրենիքի զարթօնքին, պետականութեան կազմակերպման, ազատագրական շարժման եւ հոգատար Պետութեանց բանակներու քաշուելու միջոցին ու անկէ ետք, ի նպաստ արաբական հայրենիքին՝ հայ գաղութներու անվերապահ դիրքորոշման մէջ:

Նոյնքան եւ աւելի գործօն եղած է ընկեր Ատուր Գապագեան՝ իր Պէյրութ հաստատուելէն ետք, 1948էն սկսեալ, միշտ մնալով ազգային եւ կուսակցական ղեկավարութեան առաջնակարգ դիրքերուն վրայ, իբրեւ անդամ Հրուանդանի Կ. Կոմիտէի, ապա, 1963էն սկսեալ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոյի, ինչպէս նաեւ, բազմիցս, Լիբանանի Թեմի Ազգ. Գաւառական Ժողովին, Ազգ. Ընդհ. Ժողովներու եւ Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան: Մասնակցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան ԺԵ. ԺԶ., ԺԸ. եւ ԺԹ. Ընդհանուր Ժողովներուն:

Մեր ողբացեալ ընկերը իր գործօն ու դրական մասնակցութիւնը բերած է նաեւ Համազգային Մշակութային Ընկերակցութեան աշխատանքներուն եւ «Նշան Փալանճեան» Ճեմարանի բարգաւաճման, 1947էն սկսեալ ըլլալով մնայուն անդամ Համազգայինի Կեդր. Վարչութեան: Անսակարկ նուիրումով, ան իր կազմակերպական տաղանդն ու աշխատակցութիւնը բերած է նաեւ ազգային այլ կազմակերպութիւններու գործերուն, ինչպէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Սուրիահայ եւ Լիբանահայ Օգնութեան Խաչերուն, Այնթապի Հայրենակցական եւ Կրթասիրաց Միութիւններուն եւայլն:

Ընկ. Տոքթ. Ատուր Գապագեան զանազան առիթներով այցելած է նաեւ այլ գաղութներ, ինչպէս Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներ, Ֆրանսա, Յունաստան, Եգիպտոս, Պարսկաստան եւ այլուր, միշտ կուսակցական եւ ազգային կարեւոր աշխատանքներով եւ պարտականութիւններով:

Իր կորուստի անմիջական եւ ճնշող ազդեցութեան տակ, դժուար է ներկայիս ամբողջական պատկերը տալ մեր ողբացեալ ընկերոջ կեանքին ու գործունէութեան: Բայց երբ գրուի Հ.Յ.Դ.ի վերջին 40ամեակի պատմութիւնը եւ ի մասնաւորի Սուրիոյ եւ Լիբանանի կազմակերպական պատմութիւնը, Ատուր Գապագեան փաստօրէն մնայուն ներկայութիւն մը պիտի ըլլայ անոր էջերուն մէջ, իբրեւ ամէնէն նուիրեալ, ամէնէն անկաշառ եւ ամէնէն հաւասարակշռուած դէմքերէն մէկը այդ պատմութիւնը դարբնողներուն:

«ԱԶԴԱԿ»

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Այս կողմում մի հայ կին երգում էր: Իսկ այն կողմում, Թուրք երեխայի տատը, հանուելիս քթի տակ կամացուկ ձայնակցում էր նրան, եւ երբ ուժ էր անում՝ բոխչան քանդելու եւ թասն այնտեղից հանելու համար, նրա երգի անորոշ մըրմունջից բարձրաձայն թռչում էին նոյն հայերէն բառերը:

Թէ՛ այն կողմում եւ թէ այս, նոյն փարխաջներն էին՝ «ղեղին», «փախր» կամ «թութիա», նոյն փեշտըմալները, նոյն նալընները, նոյն շիրին-չայը, որ վաճառում էր մեծ հանդերձարանի մի օթեակում իր ինքնաեռն ու բաժակ-ափսէները ցուցադրած շայչի կինը, եւ նոյն գաթան էր, հալվան, փախլավան, որ կանայք բերում էին իրենց հետ, տնից՝ նոյնանման բոխչաների մէջ կապած...

Լողարանում նոյնպէս, Թրքուհիներն ունէին առանձին սենեակ: Մեծ լողարան մտնելիս, մի թեւի վրայ գտնւում էին երկու բարձր ու նեղ տախտակէ դռներ՝ խնամքով ծածկուած: Դրանցից մէկի ետեւում գոլորշու երկար ու նեղ սենեակն էր, իսկ միւսը, նոյնպէս երկար ու նեղ՝ Թուրքերի լողարանը:

Հանդերձարանից մտնելով մեծ լողարան, Թրքուհիները գլխակախ գնում էին դէպի իրենց դուռը՝ չհասկանալով, թէ ինչո՞ւ էր այդ այդպէս: Իսկ Հայուհիներն ու յոյն կանայք, գուռերի մօտ կամ գոբակ – դաշու՝ կենտրոնի շրջանաձեւ տափակ մեծ քարի վրայ նստած, նոյնպէս տարակուսում էին եւ գլուխները կախում: Վերեւից, բարձր գմբէթի քրտնած քարերից, մի սառը կաթիլ ընկնում էր որեւէ կնոջ վարդագոյն, լիքը ուսի վրայ եւ փխլւում, բայց նա, մտքերով տարուած, չէր էլ զգում այդ եւ չէր սրսփում:

Եւ այդպէս ապրում էին կողք – կողքի Հայերը, Յոյները, Թուրքերը՝ այնքա՛ն բանով իրար մօտ, բայց եւ այնքան բանով իրարից հեռու...

2.

Բոստանների մէջտեղով անցնող ճանապարհով դէպի Թուրքական թաղամաս էր գնում չադրայով փաթաթուած մի Թրքուհի: Արեւոտ, շոգ կէսօր էր, եւ կինն ըստ երեւոյթին յոգնել էր: Չադրայի նուրբ ծածկոցի տակ նրա գեղեցիկ մարմնաձեւերը փխրում եւ նորից էին գոյանում խոնջացած շարժումներով եւ միաժամանակ՝ անհանդստութեամբ: Բայց երբեմն թւում էր, թէ ճանապարհն ու շոգը չեն նրան տանջողը, այլ մի ուրիշ, ներքին պատճառ: Անհաւանական էր թւում, որ նրա գեղեցիկ եւ ամուր սրունքները յոգնած լինէին, թէկուզ եւ նա եկած լինէր քաղաքի միւս ծայրից: Նաեւ անհաւանական էր թւում, որ նրա ջահէլ, առոյգ կազմուածքը նուաղէր այդ աւելի շատ հաճելի, քան թէ այրող արեւից: Իսկ այն, որ նա խմել էր ուզում եւ շարունակ շուրջն էր նայում՝ աղբիւր գտնելու, նոյնպէս ապացուցում էր նրա ոչ թէ մարմնական, այլ հոգեկան տապը, որովհետեւ նա փնտրում էր չափազանց տենդահար, չափազանց յուսահատ:

Վերջապէս նա տեսաւ մի սովորական աղբիւր՝ պատի քառանկիւնի խոռութեան մէջ: Արագ մօտենալով եւ չադրան երեսից ետ տանելով, նա ձգուեց դէպի խողովակը: Բայց հազիւ էին նրա շրթունքները հպուել փայլուն մետաղին, երբ ջուրը կտրուեց: Կինը ճչաց եւ սարսափած ետ քաշուեց:

Նոյն բոպէին աղբիւրի կողքին գտնուող դարպասի դռնակը բացուեց եւ մի Հայ տղամարդ դուրս եկաւ այնտեղից:

— Մի վախենայ, բաջի, — ասաց նա Թուրքերէն, — ախպուրը ես կտրեցի: Ջուրը դարձուցի, որ բոստանս ջրեմ: Ներող եղի, բաջի, ես չիտէի, թէ խմող կար: Ահան կ'երթամ՝ կը բանամ...

— Պէտք չէ... — ասաց Թրքուհին եւ նոր միայն զգաց, որ իր երեսը բաց է: Նա արագ վրայ քաշեց չադրան, չադրայի եզրերը բռնեց իր նուրբ ձեռքերով եւ շտապ հեռացաւ:

Բոստանչին մնաց իր տեղում կանգնած՝ Թրքուհու ետեւից նայելով: Նրան կայծակնահար էր արել կնոջ սքանչելի գեղեցկութիւնը: Նոյն երեկոյ նա իր մօտ հրաւիրեց աղբիւրների հռչակաւոր վարպետ ուստա Մկրտչին եւ չափազանց առատ վարձատրելով նրան, խնդրեց ուրիշ ջուր բերել իր բոստանի համար, որպէսզի աղբիւրը դրսում հոսէր անընդհատ եւ յաւիտենական:

3.

Թուրքական թաղամասի մի խաղաղ անկիւնում, որտեղ երեք կողմից երեք խուլ պատեր շրջապատել էին մի փոքրիկ հրապարակ, իսկ չորրորդ կողմից նա փողոցն էր անցնում, սաղարթախիտ մի քանի ծառերի տակ կանգնած էր թաղամասի աղբիւրը: Դա ութանկիւնի, սեւաքար մի փոքրիկ շինութիւն էր՝ գմբէթածածկ:

(16 – Շար.)

ՀՐԴԵՀ՝ ՀԱՅՐԵՆԻ ՆԿԱՐԻՉԻ ՄԸ ՏԱՆ ՄԷՋ

———O———

ԽՄԲ.— « Լուսանցքի Նշմարներ » ու-շարքին, Ռամկավար Ազատ. կուսակցու-թեան Պոսթընի պաշտօնաթերթը՝ «Պայ-քար» Մարտ 18ի իր թիւին մէջ հետեւեալ տողը հրատարակած է, որու բովանդա-կութեան ցաւով տեղեկացանք: Պիտի ու-զէինք հաւատալ որ պատահածը իսկա-պէս արկած մըն է, թէեւ...

Մօտ երեք շաբաթներ առաջ, Երեւանէն վերադարձող բարեկամ մը կը հաղորդէր անհաւատալի լուրը թէ՝ հայրենի ար-ուեստագէտ Մինաս Աւետիսեանի ար-ուեստանոցը խորհրդաւոր պայմաններու տակ ամբողջութեամբ հրոյ ճարակ դար-ձած է, փճացնելով արուեստագէտին գոր-ծերուն մեծ մասը:

Առնենք չուզեցինք մամուլին մէջ ան-դրադառնալ, սպասելով յաւելեալ տե-ղեկութեանց, դժբախտաբար, այդ տե-ղեկութիւնները եկան հաստատելու ան-հաւատալի լուրը եւ արդէն լիբանահայ երիտասարդ նկարիչ Յարութիւն Թո-րոսեան այս առիթով գրուած նամակով մը կը ջանայ մխիթարել հայրենի նկա-րիչը:

Մինաս Աւետիսեան հայրենի նկարչու-թեան ամէնէն յառաջապահ դէմքերէն մէկն է, գնահատուած ամբողջ Խորհրդա-յին Միութեան մտաւորականութեան կող-մէ, եթէ ոչ պաշտօնական շրջանակներէ: Երկար ու տառապալի եղաւ արուեստա-գէտին ճանապարհը դէպի ճանաչում: Հակա վերջին քանի մը տարիներուն, պաշտօնական շրջանակները սկսան ըն-դունիլ անոր անուրանալի տաղանդը եւ Պետութիւնը իր շատ համեստ սենեակին փոխարէն իրեն արժանի գեղեցիկ արուես-տանոց մը տրամադրած էր: Սակայն, ա-հաւասիկ, յանկարծ այս աղէտը՝ անոր միտքի ու սիրտի արտադրութեան վրայ: Դժբախտաբար, այդ ստեղծագործու-թեանց ամբողջական հրկիզումը կասկած-ներ կը ներշնչէ որ հրդեհը պատահական-բան մը չէր եւ չարամիտ գիտաւորու-թեան մը արդիւնքն էր, հաւանաբար՝ նախանձի:

Հիմա կորուստը կարելի չէ ետ բերել. չենք գիտեր ի՞նչ ըսել այս պարագային. միակ բարեբախտութիւնը որ կայ՝ Մի-նաս Աւետիսեան տակաւին երիտասարդ է — 46 տարեկան — եւ՝ իր ստեղծագոր-ծական ուժերուն լիութեան մէջ. ան պի-տի կրնայ մարդոց չարութեան պատաս-խանել ստեղծագործական նո՛ր թափով մը: Արդէն Մոսկուա հրատարակուող «Սպուդնիկ» ամսագիրը իրեն նուիրուած յօդուած մը ունի այս ամիս, գունաւոր վերարտադրութիւններով: Հայաստանի եւ ամբողջ Խորհրդային Միութեան ար-ուեստագէտները վստահաբար կխկծով տեղեկացան այս լուրին եւ անհամբեր կը սպասեն Աւետիսեանի նոր ստեղծագոր-ծութեանց:

Կ'երեւի մեծ նկարիչներու բախտին ան-բաժան մասն է հրդեհը. Կոկէնի վերջին գործերը Թահիթիի մէջ հրոյ ճարակ ե-ղան, թէեւ հեղինակին իսկ ձեռքով: Նոյն-պէս հրոյ ճարակ եղան Մարտիրոս Սար-եանի Եւրոպայի մէջ ստեղծագործած նկարները, երբ ինք նաւով կը վերադառ-նար հայրենիք, 1926ին: Այդ հանճարեղ դժբախտներէն վերջինն ալ ամերիկահայ նկարիչ Արշիլ Կորքին էր, որուն արուես-տանոցը եւս հրոյ ճարակ ըլլալով, փճա-ցուց անոր գործերը:

Եթէ գինք նախորդող մեծութիւններուն պատահած այս դժբախտութիւնները մխի-թարութիւն մըն են, Աւետիսեան կրնայ ինքզինք մխիթարուած զգալ:

Բայց կ'ըսեն թէ կրակը իր ինկած տեղը կ'այրէ...: Այս պարագային՝ կը կար-ծենք թէ Աւետիսեանի արուեստանոցի հրդեհին մէկ մասն ալ ինկած է իր... սիրտին մէջ:

Կ'երեւի մեծութիւնները մեծ աղէտներ դիմագրաւելով աւելի կը մեծնան...:

«Պայքար» ԱՐԱՄԱԶԴ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

———O———

Չեմ գիտեր քանի հազար են այն հայ պատանիներն ու երիտասարդները որ տե-ղական ուսումնական հաստատութիւննե-րու մէջ անխօսս չարունակեցին իրենց առօրեայ պարապումները այս Ապրիլ ամ-սուան մէջ, ինչպէս ըրած էին Մարտին, Փետրուարին կամ Յունուարին... Եթէ անոնք առիթ ունեցած են տունին մէջ լսելու խօսակցութիւններ « մեծ դէպք »ի մասին, կամ կարդացած՝ այս շրջանիս հայկական թերթերը — եթէ այդ ընելու կարողութիւնը դեռ չեն կորսնցուցած — արդէն որոշ մխիթարութիւն մը կրնայ նկատուիլ:

Այդ չափով չէ որ կրնար գոհանալ Մխիթարեան վարժարանը: Ապրիլի բո-կիզբէն ի վեր Հայոց պատմութեան ու-սուցիչները թողած պահ մը իրենց տա-րեկան ծրագիրը, խուրքանչիւր դասա-րանի մէջ սկսած էին հանգամանօրէն ներկայացնել Մեծ Եղեռնը պատրաստող բոլոր հանգրուանները, պատմական վը-կայութիւններով. մինչ այդ, հետզհետէ կ'աճէր ուսանողներու հետաքրքրութիւ-նը, հարցումները կը շատնային, հար-ցադրոյցները կ'երկարէին. այս ուրա-խալի երեւոյթին առջեւ, Տեսչութիւնը իմաստուն գաղափարն ունեցաւ, վար-ժարանիս դասարանային բաժնին մար-մարապատ անցքին մէջ, կազմակերպելու իր տրամադրութեան տակ գտնուող նիւ-թերով, փոքրիկ ցուցահանդէս մը, որ օր ըստ օրէ ճոխացաւ նոր հատորներով, նկարներով եւ փաստաթուղթերու պատ-ճէններով:

Մեծ ու փոքր բոլոր աշակերտներուն ցոյց տուած աննախընթաց հետաքրքրու-թիւնը ամէնէն հաճելի անակնկալը եղաւ. իննամեայ Անդրէէն մինչեւ տասնիննամ-եայ Պատրիկը հոն են ամէն դրօսանք-ներուն թերթատելու մեր պատմութեան ամէնէն տխուր շրջանը ներկայացնող հա-տորները՝ զանազան լեզուներով, եւ մինչ երէցները գայրոյթով ու ցասումով կը շա-րունակեն իրենց « պրպտումները », փոք-րերը շուարած կը շրջապատեն վարդա-պետները հարցնելով թէ ինչո՞ւ, ինչո՞ւ ըրին մեզի այս ամէնը...:

Եթէ « ինչու »ները պատասխան մը չու-նին, հայ աղջը, ինք, պատասխան մը ու-նէր ցեղասպանին իր հրաշափառ վերա-ծնունդով. վերածնունդ մը Սփիւռքի բո-լոր տարածքին վրայ, վերածնունդ մը մանաւանդ Հայրենի հողին վրայ. եւ այս երկրորդ մասը առատօրէն ներկայաց-ուած է Ցուցահանդէսի երկրորդ բաժի-նին մէջ, մեծադիր լուսանկարներով, որ ազնուօրէն վարժարանիս փոխանցեց Պր. Ա. Պէրպէրեան:

Ի՛նչ ողբերգակ համեմատութիւն եւ ի՛նչ յուսադրող հակասութիւն քանի մը քառակուսի մեթրի մէջ, անմեղ զոհերու եւ յարուցեալ երկրի մը նկարներու ընդմէջէն, տեսնել անլռելի աղաղակը ժողովուրդի մը որ կը գոռայ թէ կ'ուզէ ապրիլ, թէ պիտի ապրի:

Ապրիլեան յիշատակութիւններու գըլ-խաւոր հանգրուաններէն մին եղաւ ա ն-տարակոյս, վարժարանիս բազմավաս-տակ եւ բազմարդիւն, Հայոց լեզուի ու-սուցիչ, Պր. Կարօ Մեհեանի բանախօ-սութիւնը, Ապրիլ 24ին, ուղղուած բոլոր աշակերտութեան:

Հայրենասէր բանախօսին աչքերը լեց-ուած էին յուզումով, ուրախութեա՛ն յուզումով, տեսնելով օտար ափերուն մէջ ծնած նոր սերունդին այս ներկայացու-ցիչներուն հետաքրքրութիւնն ու սէրը իրենց Ազգին, իրենց Ժողովուրդին եւ իրենց Պատմութեան հանդէպ. եւ վստահ եմ որ ան, մոռնալով իր բազմաչարչար անցեալը, այդ պահուն կը պատկերացնէր հայ ժողովրդական երգը.

Ծիծեռնակը բոյն է շինում,
Եւ շինում է եւ երգում,
Ամէն մի շիւղ կպցնելիս
Առաջուան բոյնն է յիշում...

Ց. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

ԱՌԱԾԱՆԻ

———O———

Եթէ քեզի Աստուած է, գիտութեամբ սուրբ կ'ըլլաս:

(Սերպ)

Խօսի խրաքանչիւր չիւղ իր ցօղն ունի:

(Չինական)

Չար եղիներուն Աստուած կարճ կոտոշ-ներ կուտայ:

(Լատինական)

Աստուած երբ չոր հաց տայ՝ ակռաները կը զօրացնէ:

(Գերմանական)

Ան որ ակռայ տուաւ ինծի, հաց ալ կուտայ:

(Պարսկական)

Գովէ՛ նաւակները, բայց ապրանքդ մեծ նաւու մը վրայ բարձիր:

(Յունական)

Մուկն իր ճակատագիրը երբեք մէկ ծակի միայն չի վստահիր:

(Լատինական)

Ամբողջ սերմնցուդ մէկ դաշտի միայն մի վստահիր:

(Ֆրանսական)

Ան որ չարերուն կը խնայէ, բարիներուն կը վնասէ:

(Յունական)

Չպատասխանելն ալ պատասխան մըն է:

(Գերմանական)

Եթէ կուրծքիդ մէջ աղամանդ մը կը կրես, ճակատդ է որ կը փայլի:

(Սանսկրիտ)

Ըմբոստութիւնը կ'արդարանայ միայն յաջողութեան պսակումով:

(Ամերիկեան)

Ան որ սուր կը բարձրացնէ իր իշխանին դէմ, պէտք է պատեանը նետէ:

(Անգլիական)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Բայց, Սրբազա՛ն, մեր խնդիրը ան-պատճառ յիշելու էք, որովհետեւ Վար-չութիւնը քանիցս զբաղեցաւ անով:

— Իրա՞ւ կ'ըսես:

— Որովհետեւ մեր Թաղեցիներէն բազ-մաթիւ ստորագրութեամբ հանրագրու-թիւն մը մատուցուեցաւ Վարչութեան՝ Թաղական Խորհուրդի կարգ մը արարք-ներուն դէմ բողոք:

— Բողոքի այդ հանրագրութիւններն ալ շատ սովորական են... ամէն Թաղէն կուգան:

— Այս հանրագրութիւնը սակայն Վար-չութիւնը նկատի առաւ եւ երկու քննիչ ղրկեց, որպէսզի խնդիրը ուսումնասիրեն եւ տեղեկագիր մը պատրաստեն:

— Հիմա յիշեցի, ըսաւ Պատրիարքը, Սափրեան էֆէնտին, Տօքթ. Ծրարեանը ղրկեցինք:

— Վերջապէս, գոչեց Մարգար էֆէնտի գոհունակութեամբ, միտքերնիդ եկաւ:

— Այդ քննիչները իրենց պաշտօնը ա-ւարտած եւ տեղեկագիրներն ալ ղրկած են, ուրեմն ալ ի՞նչ կ'ուզէք:

— Բայց Սրբազան, կ'երեւայ որ Տօքթ. Ծրարեանը ինչ-ինչ թաքուն նպատակնե-րով, չէ ուզեր ստորագրել Սափրեան էֆէնտիի տեղեկագիրը եւ ինք ուրիշ մը գրեր է:

— Խնդրին մէջ թաքուն նպատակ չկայ, Տօքթ. Ծրարեան իմ բարեկամս է ու մօ-տէն կը ճանչնամ, պարկեշտ, պարտաճա-նաչ մարդ մըն է, որ ամէն գործի մէջ ուղղամտութեամբ կը վարուի: Խղճին համեմատ քննութիւն մը կատարեր ու արդիւնքը ղրկեր է:

— Կարծես Սափրեան էֆէնտին ալ նոյնքան պարկեշտ եւ ուղղամիտ անձ մըն է, ըսաւ վաճառականը:

— Կրնայ ըլլալ, զինքը մօտէն չեմ ճանչնար:

— Բայց եւ այնպէս իր տեղեկագիրը բոլորովին հակառակ է եղեր Տօքթ. Ծը-րարեանի տեղեկագրին. եզրակացութեան:

— Այո, Վարչութիւնը նկատողութեան առաւ այդ կէտը:

— Եւ ի՞նչ որոշեց:

— Դեռ կարծեմ վերջնական որոշում մը չտուաւ, սեղանին վրայ այնքան խըն-դիրներ կան որ...

— Բայց մեր խնդիրը կարեւոր է...

— Անկէց շատ աւելի կարեւոր ու կեն-սական խնդիրներ ունինք... ձեր խնդիրը թերեւս ձեզի համար կարեւոր է միայն:

— Թաղը տակնուվրայ եղած է...

— Բայց մենք ի՞նչ կ'ուզէք որ ընենք, բողոքագիր տուիք, նկատողութեան ա-ռինք եւ քննիչներ ղրկեցինք, քննիչները իրենց պաշտօնը կատարեցին ու տեղեկա-գիր տուին, ալ ի՞նչ կ'ուզէք... քննիչ-ները իրարու հետ չեն կրցեր համաձայ-նիլ, մի՞թէ յանցանքը մե՞րն է: Եթէ ու-րիշ միջոց մը գիտէք խնդիրը կարգադ-րելու, ըսէք, ընենք:

— Այո, գիտեմ, պատասխանեց Մար-գար էֆէնտի:

— Ո՞րն է...

— Անմիջապէս պաշտօնէ զրկեցնել ներկայ Թաղական Խորհուրդը:

— Ի՞նչ հիման վրայ... Թաղական Խորհուրդի դէմ որոշ ամբաստանութիւն-ներ չկան:

— Սափրեան էֆէնտիի տեղեկագիրը:

— Տօքթ. Ծրարեան բոլորովին հակա-ռակը կ'ըսէ:

— Սրբազան, գոչեց վաճառականը համբերութիւնը սպառած, ատ Պօղոս է-ֆէնտին պէտք է քաշուի Թաղական Խոր-հուրդէն, ես աս գիտեմ:

— Կ'երեւայ, որ ան ալ իր կուսակից-ները ունի:

— Կարգ մը սրիկաներ...

— Եւ սակայն...

— Սրբազան, եթէ դուք անմիջապէս կարգադրութիւն մը չընէք՝ խնդիրը տար-բեր հանգամանք պիտի առնէ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Թաղեցին բռնի դուրս պիտի նետէ այդ մարդիկը:

— Իրաւունք չունի:

— Ունի թէ չունի, աս տասնկ է: Գիտ-ցած եղէք, որ ցաւալի դէպքեր տեղի պի-տի ունենան եւ անոնց պատասխանա-տուութիւնն ալ ձեր Սրբազնութեան վրայ պիտի ծանրանայ:

Մարգար էֆէնտիի այս սպառնական խօսքերը իրենց ազդեցութիւնը ըրին: Պատրիարքը պահ մը խորհեցաւ, յետոյ ըսաւ.

— Մէկ միջոց մը կայ, թերեւս յաջո-ղինք այդ կերպով խաղաղօրէն խնդիրը լուծել:

— Ի՞նչպէս:

— Պօղոս էֆէնտին կանչել տամ եւ յոր-դորեմ, որ ինքնաբերաբար հրաժարի:

— Այդ մարդը ինքնաբերաբար չի հրա-ժարիր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՔԱՆՆ.— Այրի Տիկին Սահակ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Փափազեան եւ որդին, Տէր եւ Տիկին Արել Փափազեան եւ աղջիկը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՍԱՀԱԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Քաննի, 65 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ուրբաթ Ապրիլ 28ին Նոթր-Տամ-տը-Պոնվօյաժ եկեղեցին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Առնուվիլի Վարդայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 23 Ապրիլ Կիրակի օր Աֆիոն Գարահիսարցի նահատակաց եւ ննջեցելոց յիշատակին մատուցուած հոգեհանգստեան պատարագին առթիւ եղած նուիրատուութիւններէ գոյացած է 1600 ֆր: Ընդհանուրին գոհացում տալու համար յատկացուած է հետեւեալ նպատակներու.— Մարսիլիոյ յուշարձանին 650 ֆր., Տէսինի յուշարձանին 650, «Յառաջ»ի 100, «Աշխարհ»ի 100, Առնուվիլի եկեղեցւոյ 100 ֆրանք:

ԱՆՈՒԱՆԱՑԱՆԿ

Գառնիկ Տիմէյճեան (Լիոն) 100 ֆր., Մարի Փիլաւեան 120, Ոմն (Փարիզ) 100, Գառնիկ Կօսայեան 100, Քէշիշեան, Յակոբ Խաչատուրեան, Գէորգ Փիլաւեան, Աւետիս Փիլաւեան, Անիձա Սարաֆեան, Եղիսաբէթ Թորգոմեան, Անթառամ Սարաֆեան, Գէորգ Աւագեան, Աղաւնի Քըլէզէն, Ալիս Տիլանեան, Մարի Խաչատուրեան, Խաչիկ Պուճիքեան, Սարգիս Թաղէոսեան 50ական, Խորով Փանոսեան, Մարի Մանուկեան, այրի Տիկին Գարապօղոսեան եւ զաւակը 30ական, Մարի Շիրինեան, Արա Շիրինեան, Սաթենիկ Կարապետեան, Ալիս Պետեան 25ական, Կարապետ Սարաֆեան, Ագնիւ Նիկողոսեան, Աղաւնի Տիլանեան, Յարութիւն Երկանեան, Օննիկ Երկանեան, Յարութիւն Պուճիքեան, Յովսէփ Մինէճեան, Օննիկ Պօտուրեան, Մարի Պալըքճեան, Միշէլ Թաթարեան, Զարուհի Դէհլիրճեան, Անայիս Սթիլիս, Ռօզա Տիւյմէճեան, Ոմն 20ական, Յակոբ Գարապօղոսեան, Գրիգոր Թիւթիւնճեան, Ստեփան Շիրինեան, Հայկ Թովմասեան, Յարութիւն Քէլէկեան, Լեւոն Թօքաթլեան 10ական:

(Ընդհ. գումար 1600 ֆր.):

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ
(35րդ տարեդարձին առթիւ)

Մայիս 6, Շաբաթ ժամը 21ին
HILTON-ORLY

Կը Նախագահէ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻ
(Ալփորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ-տըՄառնի խորհրդատու)

Նուագախումբ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ Կ'երգէ ՇԱՆԹԱԼ ԿԱՌՆԻԷ

Պիւֆէ — շամփուրով խորոված
Մուտք 25 Ֆր. Պատշաճ զգեստ
Տեղերը վերապահելու համար հեռաձայնել.— 368-82-66 եւ 368-61-35

ՆՈՒԷՐ

Ընկ. Ա. Ալեքսանեան (Վիէն) 20 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի իր աղջկան ամուսնութեան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Դ. Երամեան (Վիէն) 20 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի Մովսէս Կարապետեանի մահուան առթիւ:

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի Հայութիւնը ներկայ ըլլալ 7 Մայիսի Կիրակի օրը, Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի պատարագին, որու ընթացքին, ձեռամբ Սերովբէ Արք.ի պիտի կատարուի ուրարակիրներու ձեռնադրութիւնը յանձին դպրապետ Հայազատ Օհանեանի եւ փոխդպրապետ Յարութիւն Ժամագործեանի, ու տիրացու Ստեփան Խաշմանեանի: Եւ կիսասարկաւագի ձեռնադրութիւն, յանձին ուրարակիր Վարդգէս Վարդանեանի:

Յաւարտ այս արարողութեանց, ճաշ մը կը սարքուի Հոգաբարձութեան կողմէ Բարեգործականի Հիւսիսեան սրահը, որուն մասնակցելու համար կը խնդրուի արձանագրուիլ Պր. Մաթ. Մաքսուտեանի մօտ, մինչեւ Մայիս 4 Հինգշաբթի երեկոյ:

Ճաշագին 30 ֆրանք:

Միեւնոյն օրը երեկոյեան ժամը 8.30ին էջմիածնոյ միւռոնի օրհնութեան ֆիլմը, եւ Ամենայն Հայոց Վեհին Ս. Կաթողիկոսի Վալանս այցելութեան ֆիլմը պիտի ցուցադրուին Մէզոն տէ ժէօն, Փոլիկոն, Վալանս:

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆրանքի նուէր մը Պր. Վարուժան Ագապէկեանէ (Սէնթ Էթիէն) Ապրիլեան նահատակներու մատուցուած հոգեհանգիստին առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

×

Ողբացեալ Սահակ Աւետեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ Ս. Ժեռոմի Կապոյտ Խաչին կը նուիրեն հետեւեալ գումարները.— Պր. Անդրէ Պաղտասարեան 20 ֆր., այրի Տիկին Տէր-Գէորգեան 10, այրի Տիկին Արմենուհի Թաշճեանի մահուան առթիւ այրի Տիկին Խօրտէքեան, Տիկին Մանուկեան, Տիկին Ենովքեան 10ական:

×

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է 30 ֆր. ընկ. Ա. Ալեքսանեանէ իր աղջկան ամուսնութեան առթիւ: Նաեւ Տէր եւ Տիկին Դ. Խրիմեանէ 20 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ ընկ. Մովսէս Կարապետեանի մահուան տխուր առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի, Մայիս 4, ժամը 20.30ին Քաֆէ Սփորի սրահը, 4 Ռիւ տը լա Տեֆանս:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր կոմիտէներու, ենթակոմիտէներու, խումբերու դիւանները Չորեքշաբթի 3 Մայիս ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 7, Կիրակի, ժամը 13ին, Պօմոնի սրահին մէջ, ի նպաստ կայանի նոր շէնքին:

Կը խօսի
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Նախագահուհի Շրջ. Վարչութեան

Նոյն օրը, առաւօտեան, կը կատարուի նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն ողբացեալ խաչուհիներու յիշատակին:

×

Ճաշէն ետք գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը ներկայացուի ժապաւէն մը կայանի կեանքէն:

Ջերմ մթնոլորտ

Տոմսերը ապահովել Կապոյտ Խաչի Վարչութիւններէն

Ճաշագին 25 ֆր.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ թատերախումբը կը ներկայացնէ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

(3 արար)
զուարճալի զաւեշտ մը

Արդիականացում եւ համադրած բեմադրութիւն դերակատարներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Յակոբ Փափազեանի

Ուրբաթ, Մայիս 5, ժամը 21ին
THEATRE PAUL FARALICQ — 21, Rue Yves Toudic

Դերակատարներ.— Սօնա Վարդանեան, Օքսէն Կեզեան, Յակոբ Փափազեան, Ազապի Պալեան, Մանուկ Թօմարճեան, Ալեքսան Ալեքսանեան, Կարօ Մասլաքեան, Արա Տէյիրմէնճեան, Գաբրիէլ Թօկաչեան, Արման Թիւզէմէնեան, Րաֆֆի Սարգիսեան, Միսաք Քըլըճեան, Գ. Տէմիրեան:

Տոմսերու համար դիմել.—

Bureau de l'Union, 32 Rue de Trévise, lesMercredis et Samedis de 18 à 19 heures
Markarian, 32, Rue de Trévise — Massis, 21, Rue Saulnier
Diamantaires, 60 Rue Lafayette

Գին 5, 10 եւ 15 փրանք

Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը ներկայացնէ, Շաբաթ Մայիս 6, ժամը 21ին
SAINT-GEORGES
(Place du 4 Septembre)

ՄԻԱԿ ՌԵՍԻԹԱԼ ՄԸ

ԱՐԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ
(ժողովրդական երգերով եւ Կոմիտասէն, Սայաթ Նովա եւ Տիգրանեան)

Ծանօթ դաշնակահար՝

ՐԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել
RESERVATIONS ET VENTE DES BILLETS :

BAR EDWARD — 37, Rue des Dominicaines
CLARY'S BAR — Place des Capucins
TABACS LE CALUMET — 69, La Canebière
GHARIBIAN — 344, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS — 303, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS ACQUAVIVA — Saint-Jérôme
CERCLE RIPERT — Sainte Marguerite
BAR CILICIE — 34, Bld. des Grands Pins
BAR PASCAL — 329, Rue de Lyon
BAR DE LA GARE — Saint-Antoine

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Եթէ կ'ուզէք մասնակցիլ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի նորակառոյց սրահին աթոռներու գնման ծախքին, եկէք զուարճեցէք Օշական խումբի արենոյշներու կազմակերպած ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ:

Կիրակի 7 Մայիս
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԲԱԿԻՆ ՄԷՋ
1, Boulevard du Nord au RAINCY
ժամը 15էն սկսեալ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին 40րդ տարեդարձը 21 Մայիս Հոգեգալուստի օրը:

A VENDRE TERRAINS BOISES DE 275 à 1400 M2 à 39 kilm. de la Porte d'Orléans de 5 à 7 Frs le M2. S'adresser à Monsieur Edouard Djezirian, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), Tél. : 770-36-37 de 14,30 h. à 18,45 heures.

BAIL
A CEDER

FONDS « TAILLEUR - CHEMISIER »

Possibilités tous commerces
BOUTIQUE 67 m2 refait à neuf
+ 2 CAVES attenantes 67 m2
+ APPARTEMENT 3 p. p. 85 m2
COURBEVOIE
Bonne situation — affaire saine
Fournisseur importantes Sociétés
Ecrire au journal qui transmettra.

CONNAISSANCE DU MONDE

SALLE PLEYEL

252 Fbg. St.-Honoré (Métro: Ternes)

Deux séances Exceptionnelles
Vendredi 5 Mai à 18 h. 30 et 21 h.

ARMENIE

d'hier et d'aujourd'hui

Nouvelles images le Zangézour et Tatev
Récit et film de
NADINE ROBY

Il est prudent de louer

ԱՆՈՅՇԻ

ՓԱՐԻԶ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլէն, այս առթիւ Պ. Ժաք Շէլէլէքեան

VOYAGE WASTEL
87 La Canebière
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

Փուլման օթոքառով ճամբորդութիւն կազմակերպած է, վերապահուած տոմսերով, ներկայացման համար:

Գին՝ 170 փր. Շաբաթ (Մայիս 13) կալայի համար եւ 150 փր. Կիրակիի ներկայացման համար:

Մեկնում Մարսէյլէն (Աժանսէն) Շաբաթ առտու ժամը 7ին, վերադարձ՝ Փարիզէն Կիրակի իրիկուն ժամը 19ին, Թատրոնին առջեւ (15 Ավընիւ Մոնթէնեը)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
4
ՄԱՅԻՍ
JEUDI
4 MAI
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 փր.	Վեցամսեայ	65 փր.
Արտասահման	Տար. 135 փր.	Հատը	0,70 փր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.407

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.407

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ ԿԻԼԻԿԻԱՆ

—0—

Ե.

ԺՈՐԺ ՓԻՔՈՅԷՆ
ՄԻՆՉԵՒ ՖՐԱՆՔԼԷՆ – ՊՈՒՅԵՈՆ

Մինչ մէկ կողմէ Ֆրանսա միլիոններ կը ծախսէր Սուրիոյ, Պաղեստինի եւ Միջագետքի անապատներուն մէջ Մեծ Եղեռնէն ճողոպրած հայ բեկորները վերադարձնելու համար իրենց հայրենի տուները, — մասնաւորապէս Կիլիկիա, ուր խոստացեր էր դարձնել «Հայկական օճախ» մը իր հովանաւորութեան տակ, միւս կողմէ ձեռքի տակէ աշխատանքներ կը կատարէր լեզու գտնելու, նոյնիսկ բարեկամանալու համար Մուսթաֆա Քէմալի հետ, որ ապստամբութեան դրօշ էր պարզած Պոլսոյ Թրքական օրինաւոր իշխանութեան դէմ :

1919ին Ժորժ Փիքոյ նշանակուած էր մարզպան (գերագոյն կոմիսար) «Սուրիոյ եւ Հայաստանի» : «Հայաստան» կը նշանակէր Կիլիկիա : Հայերը անհուն խանդավառութեամբ ողջուներ էին «Հայաստանի մարզպանը», երբ Մէրսին ցամաք էր ելած անիկա :

Սակայն Փիքոյ վարչականէն զատ դիւանագիտական պաշտօն ալ ստանձնած էր, անշուշտ Քէ տ'Օրսէյէն : 1919 Դեկտեմբերի սկիզբները Ֆրանսացի դիւանագէտը երկու սպաներու ընկերակցութեամբ եւ Կեսարիոյ ճամբով Պէյրութէն կ'երթայ Սիվազ՝ Մուսթաֆա Քէմալի բերնէն անձամբ լսելու համար անոր նպատակները Կիլիկիոյ, Փոքր Ասիոյ եւ Քիւրտիստանի մասին : Կեսարիոյ մէջ Դեկտեմբեր 6ին «անկեղծ զրոյցներ» կ'ունենայ Ալի Ֆուատ փաշայի հետ (Ճէպէսոյ) :

Մ. Քէմալ տեսնելով, որ Փիքոյի այցաքարտին վրայ գրուած է «Ֆրանս. կառավարութեան ներկայացուցիչ Սուրիոյ եւ Հայաստանի մէջ», լուր կը ղրկէ անոր թէ չի կրնար ընդունիլ մէկը, որ եկեր է իբրեւ ներկայացուցիչ Հայաստանի : Փիքոյ անձամբ կը բացատրէ Մ. Քէմալի թէ ինք ներկայացուցիչ է Երեւանի մէջ հաստատուած Հայկական կառավարութեան եւ «որեւէ կապ կամ յարաբերութիւն չունի այն Պետութեան հետ, զոր մտադրած են հիմնել այդ կառավարութեան սահմաններէն դուրս» : Փիքոյի փաղօրութեան այս «ճշդրտումէն» ետք է միայն, որ Մ. Քէմալ կը բարեհաճի ընդունիլ զայն :

Երկու օր կը տեւեն Մ. Քէմալի հետ տեսակցութիւնները, որոնց ներկայ կ'ըլլան Պէքիր Սամի, նախկին Ծովային նախարար Րէուֆ պէյ — Մուտրոսի զինադադարը ստորագրողը — եւ նախկին դեսպան Րիւստէմ պէյ : Փիքոյ կը յայտնէ Քէմալին, որ շուտով փոփոխութիւններ տեղի պիտի ունենան Ֆրանս. կառավարութեան կազմին մէջ : Մասնաւորաբար նոր կառավարութիւնը պիտի գլխաւորէ Պրիան, որ «ամբողջովին պիտի պաշտպանէ Թրքական ազգային քաղաքականութիւնը» (էջ 78) :

Ալի Ֆուատ Ճէպէսոյ 1953ին Պոլիս հրատարակուած իր Յուշերուն մէջ կը գրէ թէ երկար վիճաբանութիւններէ ետք Մ. Քէմալի եւ Փիքոյի միջեւ գոյացեր է «կատարեալ համաձայնութիւն Թրքական, արաբական եւ հայկական հարցերու շուրջ» :

Ըստ Կոնթոյ – Պիրոնի, Քէմալ Փիքոյին խոստացեր է Կիլիկիան պարպելու փոխարէն «Ֆրանսային, միայն Ֆրանսային Թուրքիոյ մէջ տալ տեսակ մը տնտեսական հովատարութիւն» : Իսկ Րէուֆ պէյ յայտարարեր է, որ «Բարձրագոյն Դրան կողմէ ճանչցուած Երեւանեան Հանրապետութիւնը բաւարար հանգրուան մըն է Հայերու համար» :

Խօսակցութեանց ընթացքին Մ. Քէմալ սուտ մը կը գլորէ՝ յայտնելով որ «Թուրք ազգային բանակները կը պատրաստուին քալել Կիլիկիոյ վրայ» : Փիքոն կլլելով երեւակայական բանակներու առասպելը, կը խնդրէ Քէմալէն «անյապաղ հրամայել դէպի Կիլիկիա առաջացող ազգային բանակներուն կանգ առնել իրենց գրաւած տեղը» : Մ. Քէմալ կը մերժէ Փիքոյի այս պահանջը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ՔԻՍԻՆԿԷՐ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱ՞Ծ Է

—0—

Միշտ խորհրդաւոր բնոյթ ունին Քիսինկէրի տեղափոխութիւնները, տրուած ըլլալով որ ամէն անգամ որ հետքը կորսուած է Ուաշինկթընէն, յետոյին պարզուած է որ կամ Փեքին էր, կամ Մոսկուա, միշտ գաղտնի գործունէութեան լծուած : Այս անգամ ալ կը կարծուի որ Փարիզ է՝ հանդիպելու համար Թոյի, որ Հանոյի թիւ մէկ բանակցողն է : Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ ենթադրուի Քիսինկէրի «շարժումներու» մասին, կարելի չէ անշուշտ որեւէ ստոյգ բան գիտնալ :

Միւս կողմէ կացութիւնը հեռու է փայլուն ըլլալէ հողին վրայ, քանի որ Հիւէ, կայսերական նախկին մայրաքաղաքը սպառնալիքի տակ է հակառակ ամերիկեան օդուժի օժանդակութեան : Նոյնիսկ Սայկոնի մէջ յոռետես հոսանք մը կայ այլեւս եւ գալիք շաբաթները խիստ դժուար կը նկատուին : Կը կարծուի որ Հիւէի վրայ յարձակումը երկու ճակատի վրայ կրնայ տարածուիլ, հիւսիսէն եւ հարաւարեւմուտքէն :

× Սայկոնէն հասած կարգ մը լուրերու համաձայն Զօր. Լամ պաշտօնազրկուած է : Հիւէի եւ Թրիի շրջաններու հրամանատարն էր :

Ամերիկեան հեռատեսիլի խօսնակներն ալ շատ լաւատես չեն եւ ռազմական քայքայման մասին կը խօսին, ոմանք նոյնիսկ Տիէն Պիէն Ֆուի ձայներ սկսած են լսել : Նիւ Եորք Թայմզի յօդուածագիրն ալ կը յիշէ թէ 1971 Ապրիլ 7ին, նախագահ Նիքսըն կը յայտարարէր թէ «վիէթնամացումը յաջողութիւն մըն է եւ Հանոյ երկար ժամանակի համար այլեւս ի վիճակի չէ մեծ յարձակումներ ընելու» : Դէպքերը ցոյց կուտան այսօր թէ Նիքսըն, անհուսաղն, սխալած էր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ Չորեքշաբթի օր Լիւքսանպուրկ գնաց, ուր պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ, մինչեւ Հինգշաբթի իրիկուն : Լիւքսանպուրկ Հասարակապետութեան ամէնէն փոքր Պետութիւնն է, իր 340 հազար բնակիչներով եւ Ռոնի նահանգին մեծութեան տարածութեամբ :

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ, 77 տարեկանին, մեռած է Էտկար Հուվըր, որ 48 տարիէ ի վեր տնօրէնն էր Էֆ. Պի. Այ.ի, այսինքն Միացեալ Նահանգներու ներքին Ապահովութեան, այլ խօսքով, ինչպէս ինք ալ կ'ըսէր «Ամերիկայի առաջին ֆոփն (փլիf) եմ» : Ամերիկան ազգային սուգ կը բռնէ եւ Նիքսըն ներբողականը բրած է Հուվըրի, շեշտելով թէ 48 տարի, ան պարկեշտութեամբ եւ անհաւասարելի ձեռնհասութեամբ ծառայած է իր հայրենիքին :

ՍԷՆ-ՊՐԻԷՕՑԻ «Ժուէն» գործատան բանուորներու կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ եւ ամբողջ շրջանին մէջ ալ ընկերվարական եւ եղբայրական վերաբերում մը կը ծաւալի օգնելու համար բանթողներուն որոնք եօթը շաբաթ է անգործ են : Ծանօթ է որ այս գործատունը տարիներու ընթացքին չէ բարգաւաճած եւ այդ իսկ պատճառով աշխատավարձքի յաւելում չէ եղած : Տնօրէնութիւնը որ միայն ժամական 40 սանթիմ յաւելում կուտար, հասած է 55 սանթիմի, բայց սենտիքաները 70 սանթիմ կը պահանջեն :

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ արձակուրդին, կառքի արկածները շատ աւելի են քան ինչ որ կը նախատեսուէր : Վերջին հաշուեկշիռին համաձայն 140 մեռեալ կայ եւ 1704 վիրաւոր (573ը՝ ծանր) :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ յետընտրական միջադէպ մը պատահած է Լեռնալիբանանի շրջանը պարտուած Թեկնածու Մուքարզելի կուսակիցներու նախաձեռնութեամբ, Ապահովութեան ուժերէն երեք հոգի մեռած են : Աւելցնենք, որ ըստ սովորութեան, Խորհրդարանի ընտրութենէն ետք, դահլիճը իր հրաժարականը տուաւ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը Տիկին Կոլտա Մէյր Պուքրէշ կը հասնի վաղը : Ծանօթ է որ այս ճամբորդութիւնը բաւական աղմուկ հանած է եւ իսրայէլեան մամուլն ալ իրար անցած է : Ռումանացիք ալ կը շահագործեն անշուշտ եղածը, քարոզչութեան ձեռնարկելով մանաւանդ զբօսաշրջիկութեան համար : Յիշենք թէ առաջին անգամն է որ Իսրայէլի վարչապետ մը համայնավար երկիր մը կ'այցելէ : Դեռ կը խօսուի հանդիպումի մը մասին, Տիկին Կոլտա Մէյրի եւ արաբ ղեկավարի մը միջեւ բայց ստոյգ ոչ մէկ բան կայ :

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ «Կարմիր գունդեր»ու երկու կայան երեւան հանուած են եւ կը կարծուի որ կապ մը կայ ձախապաշտ հրատարակիչ՝ Ֆելթրինելլիի սպանութեան հետ :

ՄԻՒԼՀՈՒԶԻ մերձաւոր արուարձաններէն մէկուն մէջ գտնուող Ամեքօ գործատան տնօրէնը իբրեւ պատանդ արգելափակուած է իր բանուորներուն կողմէ : Անոնք կը բողոքեն որ գործատունէն 50 բանուոր պաշտօնանկ եղած են եւ կը պահանջեն որ տնօրէնութիւնը ջնջէ այդ որոշումը, որպէսզի ազատ արձակեն տնօրէնը :

ՊՐԻՒԷԻ հարցը կը շարունակէ մեծ համեմատութիւններ առնել, տրուած ըլլալով որ հարցաքննիչ դատաւորը մերժեց առժամեայ ազատութիւն շնորհել ամբաստանուած նոտարին : Ծանօթ է որ Լրոուա անուն նոտար մը ձերբակալուած է իբրեւ հեղինակը 16ամեայ աղջնակի մը սպանութեան : Ինք կ'ուրանայ բայց իր տուած ժամանակացոյցին մէջ խառնաշփոթ շատ բան կայ եւ 17 վայրկեանի ալ «ծակ» մը : Նոտարին փաստաբանէն զատ, առժամեայ ազատութիւն ուզած էր նոյնիսկ Հանրապետութեան Դատախազը ինչ որ աննախընթաց է եւ նոյնքան աննախընթաց որ Հարցաքննիչ Դատաւորն ալ մերժէ : Դատախազութիւնը վերաքննութեան դիմած է բայց դատաւորը տեղի չի տար եւ պատճառներն ալ, որոնք անշուշտ հիմնական պէտք է ըլլան, գաղտնի կը պահէ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարապետը՝ Շապան Տէլմաս անձնապէս ելոյթ պիտի ունենայ, Ազգ. Ժողովին մէջ, ձայն-պատկերասփիւռի գաղտնի ծանուցումներու պատմութեան առթիւ :

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ընտանիք մը, քանի մը օր Օրլիի օդակայանը ապրած է, ցերեկ-գիշեր տուն տեղ չունենալով : Անոնք, Ալֆորվիլէն դէպի Քանատա մեկնած են, հակառակ տեղական նպաստաւոր պայմաններուն այն յոյսով որ աւելի լաւ պայմաններ պիտի ունենան հոն : Բայց քանի մը ամիս ետք, վերադարձած են, ճարահատ, ու մնացած առանց տունի եւ աշխատանքի :

RELANCE D'UN VIEUX PROBLEME CELUI DES ARMENIENS?

—0—

Il y a quelques jours, un millier de personnes ont assisté, à Paris, à une réunion du Comité de défense de la cause arménienne.

Au cours de cette réunion, M. Gaston Defferre, député-maire de Marseille, et président du groupe socialiste à l'Assemblée nationale, annonça la création prochaine, à son initiative, d'un « instrument juridique susceptible de faire obtenir au peuple arménien les diverses réparations, politique, morale et matérielle, auxquelles ce peuple a légitimement droit ».

De quelles réparations s'agit-il ? De celles qui résultent d'un massacre (un million 600.000 victimes) commis en 1915, ainsi que de la destruction de la République arménienne par les armées turques, bien qu'elle eût été garantie par le traité de Sèvres et créée sous les auspices du président des Etat-Unis, M. Woodrow Wilson.

Depuis lors, une république soviétique d'Arménie fut créée, mais la majeure partie du territoire arménien se trouve en Turquie, où aucune existence nationale n'est possible pour les Arméniens. Cela explique qu'un grand nombre d'entre eux vivent en exil, surtout aux Etats-Unis, en France et au Liban.

Ce qui fut retenu au cours de la réunion de Paris, c'est le fait que le président de l'U.R.S.S., M. Podgorny, venait de se rendre en Turquie pour y préparer la conclusion d'un traité d'amitié et de coopération soviéto-turc.

Ce traité, ont-ils estimé, signifiera pour les Arméniens la perte de leur dernières illusions dans la résurrection de leur patrie, même sous la forme d'un Foyer national, comme cela leur fut promis si souvent après le Traité de Sèvres par la Société des Nations, comme la possibilité d'obtenir la réparation des biens dont ils furent spoliés.

Le drame des Arméniens constitua, on le sait, un cas de génocide qui fut suivi par plusieurs autres. C'est ce que rappela l'avocat belge Maître Jules Wolf, qui insista pour que l'opinion publique agisse comme groupe de pression pour inciter les gouvernements à faire respecter les conventions sur le génocide qu'ils ont signés.

Du point de vue juridique, comme du point de vue politique, il sera intéressant de savoir en quoi vont consister les initiatives annoncées par M. Defferre.

« LE SOIR »

Bruxelles, 30 Avril

Պոդգորնիի Թուրքիա այցելութեան առթիւ արտասանուած ճառերու շարունակութիւնը մեր յաջորդ թիւով :

ՄԵՆՔ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՍ

Ա.

Մեր աշխարհ գալէն մինչեւ տասը օր մեզ կը մկրտէին, եղանակը ամառ ըլլար թէ ձմեռ: Մենք օրօցք չունէինք, կախօրրան էր մերը: Տանը կամ սենեակին մէկ անկիւնը պատէ պատ կախօրրան կը կապէին, մեզ մէջը կը պառկեցնէին: Մեր Աւազանին ձորին լեռը երախայի աւազ ունէինք, կապոյտ գոյնէ, կը մաղէին, մեր օրրանին մէջ կը տարածէին: Օճախը ամէն եղանակին Թաղարով տաք աւազ կ'ունենայինք, պաղ աւազով կը բարեխառնէին, մեր մարմինին դիմանալու աստիճանին կը բերէին վրան չոր լաթ մը փռելով մեզ կը պառկեցնէին: Մեր սրունքներն ու թեւերը հողլաթով մը ու վրաքաշիկով մը կ'ամփոփէին կամարով մը կը կապէին երեսծածուկով մը մեր աչքերը կը գոցէին, որպէսզի մեր չուրջը չտեսնէինք, ու մեր օրրանը կ'երթար կուգար, կը փարթուէր որչափ անգամ, ալ Աստուած գիտէ. քսան, երեսուն, քառասուն, մինչեւ որ մեր քունը տանէր:

Շատերուս չոր ալ չէին փռեր ուղղակի աւազին վրայ կը պառկեցնէին որ ան- չուշտ փափուկ չէր: Մենք վարժուեր էինք աւազին: Եթէ թրջէինք կամ աղտոտէինք, կը թափէին աղտոտը, մաքուր աւազ կ'աւելցնէին: Առաջին օրերէն ալ մենք նոյնպէս կը վարժուէինք օրուելուն: Եթէ դեռ արթուն էինք ու կախօրրանը կը կենար, կը մղկտայինք, կը պահանջէինք որ նորէն շարունակուէր: Միասին երգ ալ կ'ուզէինք, փողոցէն, թաղէն լսելու աստիճան բարձրաձայն, մինչեւ որ թըմբրէինք, աչքերնիս փակէինք: Ընդհատէին կամ եղանակը ցածցնէին կրկին կը մղկըտայինք: Մեզի նորածիններուս պզտիկ կ'ըսէին որ բալիկին մեր տառափոխումն էր, սիրունիկ, քնքուշիկ ըսել էր:

Ամբողջ երկու տարի մեր մայրերը մեզ կը ծծցնէին: Միայն մեր անօթենալը պայման մը չէր: Թող քանի մը վայրկեան առաջ մեզ ծծցուցած ըլլային, բայց չէ՞ որ մենք կուլայինք ու չէինք կրնար ըսել թէ փորերնիս կը ցաւէր կամ անհանդիստ ենք, իրենք ալ ի՞նչպէս պիտի գիտնային, դարձեալ ծիծը կը թխմէին մեր բերանը, կը բռնադատէին որ ծծէինք, ինչքան ալ բուֆ... ընէինք մեր շրթներէն դուրս հանէինք:

Բայց մեր մայրերը ծծմայր ըլլալով մեր գլխին վերեւ միշտ կայնած չէին, տունը չէին նստեցներ: Հարս ինչո՞ւ առեր էին բան բանելու: Ոչխարին գոմը գիւղին ծայրն էր, պիտի երթային ամէն առտու մէզերը, սրլդուրները աւելելու, չալկելու աղբընոցը տանելու ու թափելու կամ մեր չորերը աղբիւրը պիտի տանէին ու լուային, եա մենք յանկարծ արթնցեր էինք ու կուլայինք: Վա՜յ մեր մայրերուն: Ինչո՞ւ չէին արտօրայեր, ինչո՞ւ ուշացեր էին ու տղան լացուցեր էին: Անշուշտ փողոցը մէկու մը հետ կեցեր ու խօսքի բռնուեր էին, ի՞նչ ալ ընէին, չէին կրնար արդարացնել իրենք զիրենք: Ցանցաւոր էին, չէին ներուեր:

Լաւ որ ձմեռը կամ ո՞ր օր տունը ըլլայինք կը պատահէին ասոնք: Միւս եղանակներուն մեր մայրերուն հետ տունէն կ'ելլէինք, տունը չէինք, մեր բարձրաւանդակը, լեռը, լերան արտերը, կամ բարձրաւանդակին ստորոտը, գետափը, այգիները կ'ըլլայինք, թէ մէկը, թէ միւսը մէկ, մէկուկէս ժամ հեռու էինք տունէն: Չէ՞ որ կեսուր չկար իրենց գլխուն վերեւ: Թող լայինք, քիչ մը արցունք թափած ըլլայինք: Ի՞նչ կար:

Ամէն առտու անոնք, մեր մայրերը մեզ կը կապէին իրենց շալակը, իրենց ձեռքերը մեզ բռնելու հարկադրանքէն ազատ ըլլալու համար, ու կը բարձրանայինք լեռները կամ կ'իջնայինք գետափերը: Այգիները օրրան կը կապէին ծառէ ծառ, կը պառկեցնէին մեզ մէջը, եւ իրենք մինչեւ իրենց ծունկերը կը բոլիկնային առուն կը մտնէին ածուներուն, ծառերուն, որթատունկերուն ջուր տալու, ու մինչեւ գետը երկարող թթենիներուն թութերը ժողվելու, ցերեկուան ամէնէն կիզիչ ժամերուն: Կամ լեռները ըլլայինք քարի մը շուքը, քար ալ չկենար, չողանի մը առաջքը մեզ գետին կը պառկեցնէին, իրենք մանգաղով խոտ կը քաղէին: Մենք ամէն արթննալուն, կը վազէին կը վերցնէին, իրենց գիրկը կ'առնէին, քրտինքները իրենց ճակատներէն ծոցերէն կը հոսէին, խանձ էին կրակի պէս տաք իրենց ծիծերը կը կոխէին մեր բերանը: Իրիկուններն ալ կը կապէին մեզ իրենց շալակը նորէն, ու յոգնած ու ուժաքամ մարմիններով մեզ տուն կը բերէին, ժամ մը, ժամուկէս ղառիվերներէն, ղառիվարներէն:

Օգոստոսին արտքաղին ասոնք չէր ըլլար: Երթալ գալ չունէինք: Երեք, չորս տուն միանալով միասին արտ կը քաղէին, քսան եւ աւելի հոգիներով: Ամբողջ ամիս մը լեռները կը պառկէինք, գիւղ չէինք իջնար: Ո՞ր արտը երթայինք մեզի համար տաղան կ'ըսէինք, ձողով վրան կը կանգնեցնէին երեք օրրանի մը մէջ կը պառկեցնէին, երբ արթննայինք մեր մայրերը մեր քովը կ'ըլլային:

Միայն մեր մօրը կաթը ծծելն ալ պայման մը չէր մեզի: Չկա՞ր ան, բացակայ էր, ուշ պիտի գար: Գիւղը ըլլայինք որ տունը ուր ծծմայր կար մեզ կը տանէին որ կաթ տար մեզի: Արտերը նոյնպէս, Թող Հայ չըլլային Թուրք, Քուրտ, Ղզըլպաշ ըլլային, գիրկը կուտային որ ծծցնեն մեզ: Սիրով կը կատարէին: Աստուծմէ կը վախնային: Աստուած կը պատժէր զիրենք, չէր ներեր եթէ զլանային: Ես բոշա կնոջ կաթ անգամ ծծած եմ: Հինգ, վեց ամսուան եմ եղեր, դենկեղ լալկան բան մըն եմ եղեր: Մայրս երախայի հողեր ղրկեր էին որ պիտի մաղէր ու բերէր: Ես արթնցեր եմ ու սկսեր եմ լալ: Եւ ի՜նչ լալ, գոյնս փոխուեր, կապուտցեր եմ, պիտի ճաթիմ: Գիւղը ծծմայր չկայ, մամս ի՞նչ է, նէ, վախցեր է, գիս գրկեր, տարեր է մեր Փոսուն Բուռի կալերը, բոշաներուն, բոշա ծծմօր մը գիրկը տուեր են որ ծծեր ու լացս կտրեր եմ: Հայ բոշաներ էին, մաղագործ էին, կալմաղ, քարկալմաղ, ցարմաղ կը շինէին: Երբ մեծցայ ամէն ամառ երբ բոշաները գային բոշա ծծմայրս գիս որ տեսնէր գլուխս կը շոյէր «քեզի կաթ տուեր եմ, ես ալ քու մայրդ եմ» կ'ըսէր: Ո՞ր օր ես ուշ տուն դառնայի, ինծի կը սպասէին մայրս կամ մամս երեսիս կուտային «ի՞նչ պիտի ըլլայ բոշայի կաթ ծծեցիր, բոշա եղար, աչքդ դուրսն է», կ'ըսէին:

Հակառակ որ կով, ոչխար ունէինք, ամէն օր կը կթէին ու կ'եռացնէին մեր տուները մեզի կաթ չէին տար, երբ դոնէ մեր մայրերը կը բացակայէին: Միտքը անգամ չէին բերեր: Հիւանդներուն ալ չէին տար, ինչքան ալ ծանր պառկած ըլլային իբր անոնց ամէնէն յարմար սընունդը: Իրենք ալ չէին ուտեր կամ խմեր: Ամբողջ տարուան մը ընթացքին հազիւ կը պատահէր որ անգամ մը ուտէին, այն ալ առտու մը երբ ապուրը եփած չէր ըլլար, սպասել պէտք էր, աշխատելու պիտի երթային, կ'աճապարէին. օճախը կաթը կ'եռար, թաս մը, երկու թաս կը լեցնէին, մէջը հաց կը բրդէին, առանց շաքարի, կը դգալէին ու ոտքի կ'ելլէին: Կաթը ուտելիք մը չէր, նախանիւթ մըն էր մեզի համար: Անկէ պանիր պիտի շինէին կամ եռացնելով պիտի մակրդէին ու մածուն ընէին: Մածունն ալ չէին սեղան բերեր ու ուտեր: Կը հարէին խըղը տանելու համար: Թան շատ կ'ուտէին, ուտիքներուն հացը կը բրդէին մէջը ու թանով կը կշտանային:

Յ. ՄՆՋՈՒՐԻ

(Շար. – 1)

ՔԱՂՈՒԱԾՔՆԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԷՆ

«Սամիզդատ»ը (խորհրդային ընդյատակեայ մամուլ), որը յաճախ հրապարակում է քննադատական ու մերկացուցիչ նիւթեր խորհրդային կեանքէն, վերջերս հրապարակել է մի խումբ խորհրդային քաղաքական բանտարկեալների Միջազգային Կարմիր խաչին յղած նամակը: Այդ նամակէն որոշ քաղուածքներ է արտատպել Փարիզի «Ռուսկայա Միսլ» ռուսական շաբաթաթերթը՝ Ապրիլ 20ի թուին մէջ, որտեղ տեղեկութիւններ կան եւ երկու հայ քաղաքական կալանաւորների մասին: Կուտանք թարգմանաբար ու կրճատումներով:

Մենք Մորտովիայի առանձնայատուկ նշանակման ճամբարի, այս պէս կոչուած ԺԽ 385 հիմնարկի, կալանաւորներս կը դիմենք Միջազգային Կարմիր Խաչին...

Այն օրէնքներն իսկ, համաձայն որոնց դատապարտուած են մեզ բազմամեայ բանտարկութեան, աղաղակող հակասութեան մէջ են Մարդու Իրաւունքի Յայտարարութեան հիմնական դրոյթների հետ... բացառելով օրինական (լէգալ) քաղաքական կեանքի հնարաւորութիւնը՝ Խորհրդային Միութեան մէջ, մեզ կ'ադատապրկեն՝ ստիպուած ընդյատակեայ քաղաքական գործունէութեան, կառավարութեան եւ կուսակցութեան այս կամ այն միջոցառումի դէմ եղած բողոքի խաղաղ ցոյցերին մասնակցելու, արտասահմանի մէջ քաղաքական յօդուածներ եւ նոյնիսկ գեղարուեստական երկեր հրատարակելու համար...

Դոնիսկ դատավարութիւնները պարզապէս կ'արտատպեն ԿԳԲ-ի արդէն նախապէս հինած վճիռները, կ'արտատպեն տառացիօրէն, նոյնիսկ նրանց ուղղագրական սխալներով՝ այդպիսով ամբաստանեալը վերածելով դատավճռի: Որով այժմ ստիպուած կը դիմենք միջազգային ներկայացուցչական կազմակերպութիւններին: Գիտենք, որ մեր այս քայլի համար ենթարկուելու ենք նոր հետապնդումների եւ հալածանքների: Բայց մենք պատրաստ ենք դրան...

Թէեւ մեզ դատել են զուտ քաղաքական բնոյթ կրող կարծիքի և գործունէութեան համար, բայց մեր դատավճիռների երկարամեայ ժամկէտով եւ բանտային կամ ճամբարային պայմաններով պաշտօնապէս մենք հաւասարեցուած ենք քրէական կրկնայանցագործներին (ռեցիդիվ)...

Ճամբարային ամբողջ կարգը կառուցուած է մարդուն աստիճանաբար ճմռածող, ահաբեկուած եւ հլու հնազանդ կենդանի դարձնելու ուղղութեամբ... Երկար տարիներ մարդկանց կը պահեն կիսաքաղց վիճակի մէջ՝ սովի սպառնալիքի տակ: Նոյնիսկ պաշտօնապէս նշանակուած 2413 ջերմամիաւոր (քալորի) օրապահիկը հազիւ կէսէն աւելի կը հասնի մեզի: Տարիներ անընդհատ մեր ամէնօրեայ կերակուրը կազմում են հնացած գարիի ու եգիպտացորենի խառնուրդ ալիւրէ պատրաստուած լաւ չեփուած դժուարամարս հացը, սառած եւ փտած կաղամբն ու գետնախնձորը, ձուկի խղճուկ կտորները եւ միսի փոխարէն փչացած փորոտիքը: Թարմ բանջարեղէն ընդհանրապէս չի լինում: Սրա հետ միասին կալանաւորներին բռնի կը ստիպեն աշխատել՝ քամելով կիսաքաղց մարդոց վերջին հիւ-

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂՋԻԿԻ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Ութ պատերից մէկի վրայ աղբիւրի խողովակն էր իր պայծառ ջրով, իսկ խողովակի վերեւում, մի կարմիր քարի վրայ, հայկական, յունական եւ արաբական տառերով փորագրուած էր ուստա Մկրտչի անունը: Միւս եօթը պատերի վրայ արաբական տառերով փորագրուած էին եօթը իմաստութիւններ:

Թրքուհիներն աղբիւր էին գալիս թեթեւաքայլ ու հանդարտ՝ կարծես երազի անմարմին էակներ: Ջուր լցնելիս նրանք չէին խօսում իրար հետ, լուրջ էին եւ մտասեւեռ: Եւ աղբիւրը նոյնպէս, հոսում էր խաղաղ ու անձայն՝ զլուշանալով խախտել համատարած անդորրը:

Թրքուհին, որ աւելի յոգնած ու ծարաւ էր երեւում, քան քիչ առաջ, երեւաց փողոցի ծայրում: Տեսնելով աղբիւրը, նա եկաւ դէպի այն: Երբ նա մօտեցաւ, կանայք յարգանքով ետ քաշուեցին եւ մէկը նրան ջրաման առաջարկեց: Թրքուհին չվերցրեց: Շրթունքները մօտեցրեց խողովակին՝ խմելու, բայց յանկարծ ճչաց ու ետ քաշուեց:

— Ի՞նչ եղաւ, — վախեցան բոլորը, — ի՞նչ եղաւ, խանում...

Թրքուհին կանգնել էր սփրթնած ու դողահար: Նա անթարթ նայում էր աղբիւրին, որից ջուրը շարունակում էր հոսել վճիտ ու պայծառ:

— Ի՞նչ եղաւ, խանում, — կրկնեց հարցն առանց ջրամանի կանգնած մի տարիքոտ Թրքուհի, եւ նրա աչքերում կար ոչ այնքան հետաքրքրութիւն, որքան պահանջ:

— Հէչ, վենճ բաջի... Ես մտածմունքի մէջ էի... էգոր հմար էլ, եր աչքս ընկաւ ախպուրի վրայ ուստի անունը, ընձի էնպէս թուաց, թէ էնուից ընձի տղամարդ աչեց...

Եւ մեծ ճիգով փորձեց ժպտալ:

— Կը պատահի, — ասաց տարիքոտ կինը: — Կրնայ եղնի՝ հիւա՞նդ ես:

Այս անգամ Թրքուհին ժպտաց անբռնազբօսիկ եւ թախծոտ.

— Սրտի հիւանդութիւն ունիմ, վենճ բաջի...

— Ըշտը վախենալդ էգորէն է, — բացատրեց տարիքոտ կինը:

— Հմը դու շատ մի մտածէ: Ում սիրտն օր բարակ է, էնիկ շատ պիտի չմտածէ՝ կ'ըսէ չարիաթը:

— Գիտեմ... — հառաչեց Թրքուհին, շնորհակալութիւն յայտնեց եւ գնաց:

Բոլորը նայեցին նրա ետեւից:

— Վո՞վ է, — հարցրեց մէկը:

— Ես մեր բոլոր կնկտոց գիտեմ, հմը էգոր չեմ ճանաչէ, — ասաց երկրորդը:

— Էղիկ իրեք օր առաջ եկաւ, — հաղորդեց տարիքոտ կինը: — Ես բաղնեցէն կուգայի, հանդըպաւ Իբրահիմի ղայֆախանեցէն քիչըմ խողին ու հարցուց, թէ կրնա՞յ մեր թաղի մէջ քրեհով մէ տունըմ բռնէ: Ես ձեռաց մաքէս անցուցի Հարիբէի տունը...

— Հարիբէի տո՞ւնը, — սարսափած բացականչեցին կանայք:

— Հա, մեղքս ի՞նչ ծածկեմ: Գնացի մոլլիս քովը: «Մոլլա, — ըսի, — էս քա՞նի տարի է, որ Հարիբէի դուռը փակ է, ու մենք կը սպասենք էնոր ետ գալուն»: «Տասը տարի»: «Ախր, մոլլա, Մեքքա երթալ-գալը մէ տարիմ էլ չպիտի քաշէր: Ըսել է՝ էնիկ մեռել է: Լաւ բան չէ, որ էնոր դուռն էսքան տարի փակ մնայ: Մեր կնկտիք հնարել են, թէ Հարիբէն գողտուց ետ է դարցէ ու տարեց աւել է, օր գողտուց կ'այցի իրան տունը: Իբրեւ թէ, գիշերներն էնոր դրան ետեւէն ձէն կուգայ: Բանալ է հարկաւոր ու մարդ բնակեցնել»...

— Հարիբէի տո՞ւնը, — բացականչեցին կանայք:

— Լսէք վերջը: «Բրէհը կը բաժնենք աղքատներուն, — ըսի, — կամ թէ չէ կը հաւաքենք ու էդով մէկիմ Մեքքա կը ղրկենք: Համ կ'երթայ ուխտ կ'նէ, համա էլ, վո՞վ գիտէ, գուցէ թէ Հարիբէին գտնի ու հետը ետ բերէ»... Մոլլէն համաձայնուաւ...

— Համաձայնուա՞ւ մոլլէն...

— Հա: Էդ կնիկը հիմի էնտեղ կ'ապրի:

Գիւգիւմն ընկաւ մէկի ձեռքից եւ ջուրը թափուեց: Բոլորը քարացան: Մէկը միայն, հազիւ շշնջաց.

— Ալլահի դէմ գործ է... Թէ օր խեղճ կնիկն իմանայ իրան տան պատմութիւնը, լեղին պիտի պատռի: Ինքն էլ էնքան վախլուկ...

— Իմացաւ: Խնդաց:

— Խնդա՞ց... — չհաւատալով, կրկնեցին բոլորը:

— Հա: Հանաք էրաւ: Կ'ըսէ՝ ճիշդ է, Հարիբէն ետ է եկէ, Հարիբէն ես եմ, Ալլահն իմ ուխտս կատարել է...

Բոլորը հանգստացած շունչ քաշեցին:

— Իգիթ կնիկ, — բացականչեց մէկը:

— Քա՞նի տարեկան կ'եղնի, — հարցրեց միւսը:

— Երեսունչորս – երեսունհինգ, — ենթադրութիւն արեց տարիքոտ կինը:

— Անունն ի՞նչ է:

— Էլի Հարիբա:

(17 Շար.)

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ)·— Ապրիլեան Եղեռնի 57րդ տարեդարձը ոգեկոչուեցաւ կիրակի 23 Ապրիլ առաւօտեան ժամը 10ին Փաթէթօլ սինեմայի մէջ, ներկայութեամբ աւելի քան հազար հոգիի:

Ինչպէս միշտ, Հարաւային Ֆրանսայի թեմի Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնը նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր սոյն ազգային սգատօնին, որ պատուոյ նախագահութիւնը կը վայելէր Կասթոն Տըֆէրի՝ երեսփոխան-քաղաքապետ Մարսէյլի եւ նախագահ Հայ Դատի Պաշտպան Մարմնի որ ստեղծուած է Մարսէյլի մէջ, հօտ տարիէ մը ի վեր:

Բազմաթիւ անձնաւորութիւններու կարգին, յիշենք ներկայութիւնը ի մէջ այլոց Պր. Կասթոն Տըֆէրի, ծերակուտական Օրիորդ Իրմա Ռափիւզիի, երեսփոխան Փիէր Անոյի, Պարոններ Էմիլօ, Շարլ Պոնիֆէ, Փիէր Վիկուրու, Ժան Վինիօլի Քաղաքապետ. Խորհուրդի անդամներ, Հրեայ Համայնքի պետը Սալզէր, Պահապան վարդապետը՝ ներկայացուցիչ Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսի Ռոժէ Էնեկարայի, եւայլն, եւայլն:

Ներողամտութեան գիրեր ուղարկած էին՝ Պր. Ժան Լափորթ՝ նահանգապետ, Պր. Աշիլ Սինի եւ Ժագ Կոտար՝ Քաղաքապետական Խորհուրդի անդամներ, Գերյարգելի Զուհաճեան՝ պետ հայ կաթողիկէ համայնքի եւ Պր. Ժօրժ Մխիթարեանկը՝ նախագահ յոյն եկեղեցւոյ ազգային վարչութեան:

Օրուան խօսնակը շեշտեց թէ հայ կեանքէն ներս հայ ժողովուրդի հաւաքական գոյութեան ամէնէն վսեմ եւ ամէնէն պատկառելի հանդէսը Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչումն է: Եւ անգամ մը եւս հաստատեց թէ՝ Թուրք կառավարութեան միտքին մէջ Ապրիլ 1915ը վերջակէտ մըն էր, բնաջնջում հայ ազգին, հայ քաղաքակրթութեան եւ հայ անունին եւ սակայն, Ապրիլ 1915ը եղաւ սկիզբը ահաւոր ցեղասպանութեան մը՝ երկու միլիոն Հայերու հայրենահանութիւն եւ ջարդ: Այդ երկու միլիոն անմեղ նահատակներու յաւերժ յիշատակին եւ ոգիին հետ հաղորդութեան մէջ մտնելու համար, ներկաները հրաւիրուեցան վայրկեան մը լռութեան եւ ամփոփումի:

Յետոյ յաջորդաբար բեմ հրաւիրուեցան օրուան բանախօսները ու առաջին հերթին խօսք առաւ Մէթր Ժան-Միշէլ Պօթայի, ներկայացուցիչ՝ «Ցեղասպանութեան դէմ Միջազգային Լիկա»յի, որ նախ բնորոշեց սոյն Լիկայի կոչումը, այսինքն բողոքել ամէն տեսակի խտրութեան դէմ առանց բացառութեան, ինչ բնոյթ որ ալ կրէ, աշխարհի ո՛ր անկիւնն ալ գործուի, որոնք որ ալ ըլլան ենթակայ անհատները, ժողովուրդները կամ ազգերը: Այս պայքարը ըլլալով աշխարհի ամէնէն դժուար պայքարներէն մին, ինչպէս գրած է Ժան Գոլտօ «Ցեղասպանութիւնը աշխարհի ամէնէն ահռելի եւ վարակիչ ախտն է, ոճիր մը մարդու մարմնին, հոգիին եւ մտքին դէմ»: Երիտասարդ փաստաբանը ըսաւ նաեւ թէ՝ ամէն ազգ, ամէն համայնք ըլլայ քաղաքական, կրօնական կամ մշակութային, ըլլայ փոքրամասնութիւն կամ մեծամասնութիւն, իրաւունքը ունի այս աշխարհի վրայ, ուր որ ալ հաստատուած ըլլայ՝ ազատօրէն ապրիլ, ուռճանալ ու զարգանալ: Ապա աւելցուց, յայտարարելով թէ «այն պատճառները որ մեզ այսօր կը համախմբեն, ծանր են պատմութեան առջեւ: Իրաւունք ունիք ամէն տարի ոգեկոչելու յիշատակը ձեր նահատակներուն, ողբալու ձեր սուգը, սակայն մի՛ տարուիք առօրեայ կեանքի զբաղումներով, միշտ արթուն պահեցէք ձեր երիտասարդ սերունդները որպէսզի ողբը դարձնեն պահանջք, միշտ հաւատարիմ մնալով ձեր փառահեղ մշակոյթին եւ անցեալին: Պէտք է որ երիտասարդ սերունդները ըլլան գիտակից այն ոճիրներուն որոնք գործուած են, եւ ոճրագործներուն որոնք պէտք է սրբուին աշխարհի երեսէն»:

Յետոյ խօսք առաւ Մարդկային Իրաւանց Լիկայի ներկայացուցիչը՝ Տիկին Ժագլին Լեսխա որ ի մէջ այլոց ըսաւ.— «57 տարիներ յետոյ, միշտ կը յիշէք ու կը յարգէք ձեր նահատակները. մենք ալ միշտ ձեր կողքին ենք, հաւատարմօրէն, ինչպէս անցեալին մէջ մեր նշանաւոր նախորդները Ժան Ժօրէս, Ֆրանսիս տը Փրէսանսէ: Երբեք չենք մոռնար որ դաւակներն էք 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան անմեղ զոհերուն, որուն կանխամտածութիւնը արդէն իսկ հաստատուած է: Ցեղասպանութիւնը կը սրտմտեցնէ բովանդակ աշխարհը, սակայն յաճախ աչք կը գոցուի անոնց խոր պատճառներուն վրայ: Անհանդուրժելի է որ մարդիկ տառապին ուրիշ մարդոց նախապաշարումներէն եւ մոլեռանդութեան»:

Իր կարգին խօսք առաւ օրուան հայերէնի բանախօս Պր. Կարօ Փօլատեան, որ տպաւորիչ եւ յուզիչ պատկերով մը, արտայայտեց բոլոր մեր հայրերու, մայրերու, պապիկներու ու մամիկներու, բոլոր անոնց՝ որոնք ճեղքած են կիզիչ անապատներն ու արիւնոտ փողոցները, անոնց ցաւը, տառապանքը, չարչարանքը, հոգիի փլուզումը, բողոքը, երբ անդէն, անօթի եւ ծարաւ, երբեմն կմախացած կը քարկոծուէին չարունակ: Այդ սեւ ու այրած, Հայու արիւնով ներկուած քարերը խորաքանդիչ վերապրող Հայ սեղմած է իր ափին մէջ ու դեռ կը սպասէ առիթի մը արձակելու զանոնք անարդ Թուրքին: Այս հոգեկան դրութեան մէջ կը գտնուի այսօր բովանդակ Հայութիւնը օրուն միակ մտածումը պէտք է ըլլայ այդ քարերը փոխանցել իր զաւակներուն, որպէսզի արձակուի այսօր կամ վաղը վրէժի քարը, որպէսզի կրակէ շապիկը անցնի եւս երիտասարդներու ուսերուն, այն շապիկը որ կը կոչուի Հայութիւն, որ մեր պատիւն է, ինկութիւնն ու արժանաւորութիւնը:

Ապա Պր. Կ. Փօլատեան ըսաւ. «Մենք կը պահանջենք որ անպատիժ ձգուած ոճիրը սրբագրուի, մենք կ'ուզենք որ արդարութիւն ըլլայ մեր ժողովուրդին, որովհետեւ մեր իրաւունքն է, զոհեր տըւած ենք, արիւն թափած ենք, պէտք է որ այդ արեան գինը վճարուի, բոլոր քաղաքագիտական, օրէնսդրական օրէնքներէն վեր, մարդկային եւ աստուածային օրէնք մը կայ՝ պէտք է զոհը վարձատրել եւ ոճրագործը պատժել»:

Կ. Փօլատեան իր եզրակացութեան մէջ յորդորեց ու խրախուսեց երիտասարդութիւնը հետեւեալ խօսքերով.— «Տղա՛ք, առէք այդ «քարերը», հագէք այդ «կրակէ շապիկը», արձագանգ տուէք Հայաստանի մէջ ապրող մէկ միլիոն երիտասարդութեան ձայնին, որ ունի նոյն խտէալը, նոյն քարերը իր ձեռքին մէջ եւ վստահ եղէք որ պիտի հասնինք մեր նպատակին որովհետեւ մեր գործը արդար է, սուրբ է, որովհետեւ լոյսերը մեր առջեւն են, յաւիտենականութեան լոյսերն են, մեր երազներու իրականացումը. այս է օրուան ուխտը»:

Ֆրանսերէնով, Պր. Ժիրայր Դատաւորեան արտասանեց կուռ, տրամաբանական ճառ մը առանց կիրքի, բայց անողոք տուեալներով: Առաջին մասին մէջ դիտել տուաւ աշխարհի մեծերու, միջազգային դիւանագիտութեան անտարբերութիւնն ու լռութիւնը որոնք հակառակ որ առեղին իրենց վրդովումը յայտնեցին, հնչեցուցին զգուշութեան եւ իմաստութեան ձայնը, խմբագրեցին եւ ստորագրեցին դաշնագիրներ, սակայն գործադրութեան ժամանակ միշտ բացակայ եղան, ձգելով հայ ժողովուրդը իր բախտին: Բանախօսը շեշտեց որ, այս իրողութիւնները որ միշտ կը շարունակուին, կրկնակի պէտք է դինեն բոլոր հայկական զգացումները աւելի արթուն ըլլալու, միշտ յիշեցնելու թէ մէկուկէս միլիոն Հայեր մեռան առաջին համաշխարհային պատերազմին, զոհերը ըլլալով Թրքական յաջորդական կառավարութիւններու, զոհերը ըլլալով 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան: Ահա թէ ինչու մենք չենք կրնար մոռնալ, մոռնալ յետամնաց Թուրք ժողովուրդի արարքը, առաջնորդուած ոճրագործ եւ անխիղճ ղեկավարներէ: Թէպէտ ժամանակը մոռացութեան կը տանի, կը մեղմացնէ դէպքերու ծանրութիւնը, սակայն ոչ հայ ազգին համար, որ մինչեւ այսօր կը կրէ հետեւանքները: Շարունակելով, Ժիրայր Դատաւորեան յայտարարեց.— «Ոճիր մը որուն համար արդարութիւն կը պահանջենք, արդարութիւն՝ հայ ժողովուրդին, որպէսզի քաղաքական, մարդկային, աշխարհագրական, տնտեսական, ընկերային բնական պայմաններու մէջ շարունակէ իր առաքելութիւնը. արդարութիւն՝ որպէսզի նման դէպքեր չկրկնուին»:

Յարգելի բանախօսը վերջացնելով ըսաւ.— «Ցեղասպանութենէն ծնունդ առած այդ հրաշքը, վերապրողներու աննկուն կամքով տուաւ մեզի հայրենիք մը, որ կը շարունակուի այսօր. Թող այդ հայրենիքի, Երեւանի եւ իր շուրջ համախմբուած երիտասարդութիւնը երբեք չմոռնայ այս դէպքերը, չմոռնայ որ ան պահանջատէր է ժառանգի մը որ կը կոչուի Կարս եւ Արտահան որոնք մեզի կը պատկանին յանուն արդարութեան եւ պատմութեան: Այս պահանջը նաեւ պահանջն է սփիւռքի երիտասարդութեան, որ անպայմանօրէն այսօր կամ վաղը պիտի դառնայ իրականութիւն»:

Փակման խօսքը ըրաւ Հայր Գեղամ վարդապետ Պաղտասարեան նախ վերյիշելով Հայոց գողգոթային երկար եւ տաժանելի ճանապարհը, լեզապատառ կանչը նահատակներուն որոնք երէկ՝ կիզիչ անապատներու աւազին մէջ ջուր, սնունդ, երդիք, տուն, հայրենի հող կ'ուզէին, ու այսօր՝ կը մղեն մեզ բոլորս, առանց դաղափարի եւ դաւանանքի խտրութեան, կողք կողքի, սիրտ սրտի, կամք կամքի աւելի ուժեղ, աւելի զօրեղ, աւելի կանգուն ըլլալու որպէսզի անարգ թշնամին գիտնայ թէ Հայը երբեք չէ հրաժարած ու միշտ պիտի յիշեցնէ աշխարհին, որ զոհը եղաւ ահռելի ցեղասպանութեան մը:

Օրուան գեղարուեստական պատշաճ բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին «Աուշէներու Դասական Ընկերութիւնը» եւ Օրիորդ Մարի Ալեքսանեան, ծանօթ դաշնակահարուհի, որոնք մէջ ընդ մէջ նուագեցին Շօփէնի մահերգը, Հենտէլի Լարկօն, Կոմիտասի Կռունկը եւ Տէր Կեցո: Նաեւ իր մասնակցութիւնը բերաւ, հիւրաբար Մարսէյլ ժամանած Պր. Պետրոս Պետիկեան, որ մեներգեց «Սուրբ Մայր Հայաստանի»ն:

Յայտագրի աւարտին արժանավայել թափորով, առաջին կարգին դրօշակիրներ, յետոյ Արենոյշներ, անոնց հետեւելով անձնաւորութիւնները՝ առաջնորդեցին խուռներամ բազմութիւնը, որ լըջութեամբ եւ վեհութեամբ, պատկառանք ներշնչելով հրապարակի վրայ եղողներուն, զետեղուեցաւ ծաղկեպսակ մը Նահատակաց Յուշարձանին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

թը: 3/1 ճամբարի մօտաւորապէս 480 կալանաւորների 134ը 2րդ աստիճանի հաշմանդամներ են եւ 180ը 3րդ աստիճանի հաշմանդամներ: Դրանք գլխաւորապէս Վորկուտայի, Մագադանի, Նորիլսկիի դժոխքներէն հրաշքով կենդանի դուրս եկած հիւանդ ծերունիներ են, որոնք հազիւ քաշքշում են իրենց 25 տարուայ պատժի ժամկէտը...

Մենք գիտենք, որ մեր պատժի ժամկէտը լրանալուց յետոյ էլ կը ստանանք միայն յարաբերական ազատութիւն: Օրինակ՝ 1971 թ. Յուլիսի 19ին 3/1 ճամբարէն ազատուեց Աշոտ Նաւասարդեանը, ծնուած 1950 թուականին եւ դատապարտուած ազգային անկախութիւն պահանջելու մեղադրանքով: Ճամբարից ազատ արձակուելէ անմիջապէս յետոյ ԿԳԲ-ի մարմինները յայտարարել են նրան, որ նա իրաւունք չունի մուտք գործելու Երեւան, որ նա պարտաւոր է երեկոները ժամը 21էն յետոյ տունէն դուրս չգալ եւ, չնայած ԿԳԲ-ի անդուլ հսկողութեան, նա պարտաւոր է նաեւ ներկայանալ իշխանութեան տեղական մարմիններին՝ արձանագրուելու համար: Նրան անգամ արգիլել են հանդիպում ունենալ եւ խօսել յատուկէն մատնանշուած մի կարգ մարդոց հետ: Եւ այս բոլորը անորոշ ժամանակով:

(Ստորագրել են) այօրինի դատապարտուածներ·— Շիլինկաս Իօնաս, Լիտուացի, ծնած 1943 թ. ուսանող, ժամկէտ հինգ տարի: Ֆրոլով Օլէգ, հրեայ, Ծն. 1948 թ., ուսանող, ժամկէտ հինգ տարի: Հայրիկեան Պարոյր, հայ, ծն. 1948 թ. ժամկէտ չորս տարի: Պոնոմարեվ Սռուս, ծն. 1945 թ. լեզուագէտ, ժամկէտ հինգ տարի եւ ուրիշներ:

Մորտովիա, Դեկտ. 1971 թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ես գինքը կը համոզեմ:

— Լաւ, փորձեցէք ուրեմն: Միայն թէ շուտով պէտք է ըլլայ ամէն բան:

— Վաղն իսկ գինքը Ղալաթիոյ Խորհրդարանը կը հրաւիրեմ, ուր ժողով ունինք եւ իրեն հետ կը տեսնուիմ:

Այս ըսելով Պատրիարքը դրասեղանին վրայ դրած զանգը հնչեցուց:

Բարապանը երեւցաւ:

— Մուշտակեան էֆէնտին կանչէ, հրամայեց Սրբազանը:

Մուշտակեանը խակոյն փութաց Պատրիարքին:

— Անմիջապէս իմ կողմէս նամակ մը գրէ, հրամայեց Պատրիարքը, Ք. Գիւղի Թաղական Խորհուրդի ատենապետ Պօղոս էֆէնտիին եւ ըսէ, թէ կարենար խնդրի մը մասին իրեն հետ տեսակցիլ կ'ուզեմ վաղը Ղալաթիոյ Խորհրդարանը:

— Շատ աղէկ, Սրբազան:

Եւ քարտուղարը աներեւոյթ եղաւ:

— Դուն հոգ մի ըներ, ես անիկա կը համոզեմ, ըսաւ Սրբազանը Մարգար էֆէնտիին, եւ հրաժարական մը գրել կուտամ:

— Հոգ ընելու բան մը չկայ, պատասխանեց վաճառականը, իմ փափաքս այն է, որ պարապ տեղը խռովութիւն չըլլայ ... եթէ ոչ, ես ատանկ բաներու չեմ խառնուիր... ոչ իմ գիրքս, ոչ իմ ազդեցութիւնս եւ ոչ ալ արժանապատուութիւնս կը ներեն, որ Պօղոս էֆէնտիի պէս մարդոց հետ զբաղիմ...: Ուրեմն, Սրբազան Հայր, մնաք բարով:

— Երթաք բարով, Մարգար էֆէնտի:

Վաճառականը սենեակէն դուրս ելաւ: Բարապանը այս անգամ ակնածանքով բարեւի կեցած էր: Մարգար էֆէնտի գրպանէն մէճիտիէ մը հանեց, անոր տըւաւ եւ,

— Ծօ՛, աւանա՛կ, ըսաւ, առկէ ետքը նայէ, որ Պատրիարքին քով եկող դացողները ճանչնաս եւ ինծի պէս անձնաւորութեան մը հետ վարուելու կերպը սորվիս:

— Կը ներէք, էֆէնտի, կմկմաց միւսը չէի գիտեր... դեռ նոր եկած եմ:

—0—

Թ.

— Վայ, Միսաք Թորգոմ, բարի եկաք, հրամմեցէք, դուք ալ ընկեր Սուսերեանց, ներս հրամմեցէք:

Թաղականին կնիկը՝ տիկին Շաղիկն էր, որ իր հիւրերը կը պատուասիրէր, որոնք իր անուան տօնախմբութիւնը շնորհաւորելու եկած էին:

Մատարեան, Տոսախեան Միհրանիկ ու իր կինը Նուարդ, խմբագիր պարոն Նշանիկ իր մօրը հետ, Թաղական Մկրտիչ աղա ու իր կինը, տիկին Շաղիկի մէկ քանի ազգականուհիներն ու ազգականները, որոնք հեռաւոր Թաղերէ եկած էին, եւն.: Հոն էր նաեւ մանկապարտէզի վարժուհին, օրիորդ Շուշանիկ, զոր յատկապէս հրաւիրած էին որպէսզի դաշնակ զարնէ: Պօղոս էֆէնտի ժամկոչ Վարդանն ու վարժարանին տնտեսն եւ տնտեսուհին ալ բերել տուած էր: Առաջինը վարը դրան քով կեցուցած էին իբրեւ դռնապան, իսկ միւս երկուքը սպասուհիին օգնելու համար կանչուած էին:

Տիկին Շաղիկ ճոխ արդուզարդով մը կը ճառագայթէր: Շատ ուրախ կ'երեւար ու յաղթական կերպարանք մը ունէր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեան եւ զաւակները, Սէրէնկիւլեան եւ Խտըրլեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց մօր, մեծ-մօր, տալոջ, հօրաքրոջ եւ խնամիին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՕՖԻ ՈՍԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Սէրէնկիւլեան)

մահուան քառասունքին առթիւ ինչպէս նաեւ

ՈՍԿԵԱՆ եւ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Այրի Տիկին Անժէլ Ճերմակեան եւ զաւակները՝ Ժան-Փօլ եւ Մանուկ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի ժամը 16ին Սէն-Լուի եկեղեցին:

Արարողութիւնը կը կատարէ Վահան Վրդ. Թօփալեան:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Աւետիս Յովհաննէսեանէ յանկացուելու համար հիւանդներուն:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի, Մայիս 4, ժամը 20.30ին Քաֆէ Սփորի սրահը, 4 Ռիւ տը լա Տեֆանս:

×

ՍԷՆ-ՄՕՐԻՍԻ Հ. Յ. Դ. Վրացեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (5 Մայիս) երեկոյեան ժամը 8.30ին, ընկ. Գամպարեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Եթէ կ'ուզէք մասնակցիլ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի նորակառոյց սրահին աթոռներու գնման ծախքին, եկէք զուարճեցէք Օշական խումբի արենոյշներու կազմակերպած ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ:

Կիրակի 7 Մայիս
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԲԱԿԻՆ ՄԷՋ
1, Boulevard du Nord au RAINCY
ժամը 15էն սկսեալ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ թատերախումբը կը ներկայացնէ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

(3 արար)
զուարճալի զաւեշտ մը

Արդիականացում եւ համադրած բեմադրութիւն դերակատարներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Յակոբ Փափազեանի

Ուրբաթ, Մայիս 5, ժամը 21ին
THEATRE PAUL FARALICQ — 21, Rue Yves Toudic

Դերակատարներ.— Սօնա Վարդանեան, Օքսէն Կեղլեան, Յակոբ Փափազեան, Ազատի Պալեան, Մանուկ Թօմարճեան, Ալեքսան Ալեքսանեան, Կարօ Մասլաք-եան, Արա Տէյիրմէնճեան, Գաբրիէլ Թօկաչեան, Արման Թիւղէմէնեան, Րաֆֆի Սարգիսեան, Միսաք Քըլըճեան, Գ. Տէմիրեան:

Տոմսերու համար դիմել.—
Bureau de l'Union, 32 Rue de Trévise, les Mercredis et Samedis de 18 à 19 heures
Markarian, 32, Rue de Trévise — Massis, 21, Rue Saulnier
Diamantaires, 60 Rue Lafayette
Գին 5, 10 եւ 15 փրանք

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ
(35րդ տարեդարձին առթիւ)

Մայիս 6, Շաբաթ ժամը 21ին
HILTON-ORLY

Կը Նախագահէ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՑԵՍՔԻ
(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ-տըՄառնի խորհրդատու)

Նուագախումբ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ — Կ'երգէ ՇԱՆԹԱԼ ԿԱՌՆԻԷ

Պիւֆէ — շամփուրով խորոված
Մուտք 25 Ֆր. — Պատշաճ զգեստ
Տեղերը վերապահելու համար հեռաձայնել.— 368-82-66 եւ 368-61-35

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 7, Կիրակի, ժամը 13ին, Պօմոնի սրահին մէջ, ի նպաստ կայանի նոր շէնքին:

Կը խօսի
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Նախագահուհի Շրջ. Վարչութեան

Նոյն օրը, առաւօտեան, կը կատարուի նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն ողբացեալ խաչուհիներու յիշատակին:

×

Ճաշէն ետք դեղարուեստական ձոխ բաժին: Կը ներկայացուի ժապաւէն մը կայանի կեանքէն:

Ջերմ մթնոլորտ

Տոմսերը ապահովել Կապոյտ Խաչի Վարչութիւններէն

Ճաշագին 25 փր.

ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱՅԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒԲԻ
Նախաձեռնութեամբ

SOUPER - BUFFET

HOTEL PLAZA-ATHENEE — (Salons Régence)
23-27, Ave. Montaigne

Շաբաթ, Մայիս 13, կէս գիշերին մօտ
(Անոյշի ներկայացումէն անմիջապէս ետք)
ի ներկայութեան գլխաւոր դերակատարներու
Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ վերապահել, հեռաձայնելով 924-86-71, ամէն օր, ժամը 15էն 20:
Ապահով են միայն նախապէս վճարուած տեղերը:
Մասնակցութիւն 120 փր.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի Հայութիւնը ներկայ ըլլալ 7 Մայիսի Կիրակի օրը, Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի պատարագին, որու ընթացքին, ձեռամբ Սերովբէ Արք.ի պիտի կատարուի ուրարակիրներու ձեռնադրութիւնը յանձին դպրապետ Հայազատ Օհանեանի եւ փոխ-դպրապետ Յարութիւն Ժամագործեանի, ու տիրացու Ստեփան Խաշմանեանի: Եւ կիսասարկաւագի ձեռնադրութիւն, յանձին ուրարակիր Վարդգէս Վարդանեանի:

Միեւնոյն օրը երեկոյեան ժամը 8.30ին Էջմիածնոյ միւռոնի օրհնութեան ֆիլմը, եւ Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի Վալանս այցելութեան ֆիլմը պիտի ցուցադրուին Մէզոն տէ Ժէօն, Փոլիկոն, Վալանս:

Մուտքը ազատ է:

Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը ներկայացնէ, Շաբաթ Մայիս 6, ժամը 21ին
SAINT-GEORGES
(Place du 4 Septembre)
ՄԻԱԿ ՌԵՍԻԹԱԼ ՄԸ

ԱՐԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

(ժողովրդական երգերով եւ Կոմիտասէն, Սայաթ Նովա եւ Տիգրանեան)

Ծանօթ դաշնակահար՝

ՐԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել
RESERVATIONS ET VENTE DES BILLETS :
BAR EDWARD — 37, Rue des Dominicaines
CLARY'S BAR — Place des Capucins
TABACS LE CALUMET — 69, La Canebière
GHARIBIAN — 344, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS — 303, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS ACQUAVIVA — Saint-Jérôme
CERCLE RIPERT — Sainte Marguerite
BAR CILICIE — 34, Bld. des Grands Pins
BAR PASCAL — 329, Rue de Lyon
BAR DE LA GARE — Saint-Antoine

ԹՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները յառաջիկայ Երեքշաբթի 9 Մայիս երեկոյեան ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ, 12-14, Ռիւ Սէն-Պազիլ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի տարեկան ձեռնարկը Հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ խնջոյք եւ տօնակատարութիւն Յունիս 11ին Քաղաքապետարանի սրահը:

Pour la première fois à Paris

Présenté et réalisé par les Comités d'Organisation de Marseille et Paris

L'OPERA

ANOUCHE
ԱՆՈՅՇ

1 prologue — 5 actes — 7 tableaux

d'Armen TIGRANIAN
sur un poème d'Hovanès TOUMANIAN

THEATRE DES CHAMPS - ELYSEES

SOIREE DE GALA : Samedi 13 Mai à 20 h. 30 précises et Dimanche 14 Mai à 14 h. 30 précises

120 artistes et figurants sur scène, chorale et ballets

Orchestre symphonique de 60 exécutants — direction JENO REHAC

Mise en scène : GEORGES COMBE

Décors et costumes originaux : ALAIN AZAD

Pour tous renseignements : « Anouche-informations » au 924-86-71

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 5 MAI 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.	

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.408

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.408

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ ԿԻԼԻԿԻԱՆ

—0—

Զ.

ԺՈՐԺ ՓԻՔՈՅԷՆ
ՄԻՆՉԵՒ ՖՐԱՆՔԼԷՆ – ՊՈՒՅՈՆ

Փիքոյ – Քէմալ տեսակցութեան ընթացքին կը մշակուի համաձայնութեան նախագիծ մը, որով Ֆրանսա՝

1. «Կիլիկիան կը վերադարձնէ Թուրքիոյ, որ սակայն կը ճանչնայ Ֆրանսայի իրաւունքը տեղական վարչութեան եւ ժանտարմանութեանց հովանաւորութեան հարցերուն մէջ:

2. Կ'երաշխաւորէ Թուրքիոյ անբաժանելիութիւնը ընդդէմ Անգլիոյ, Յունաստանի եւ Իտալիոյ»:

Այս նախագիծը չգործադրուեցաւ: Կռիւը Ֆրանսացիներու եւ Թուրքերու միջեւ շարունակուեցաւ: Քէմալականներու հետապնդութիւնը բարձրացաւ: Գիւղերու մէջ լուր տարածուեցաւ, որ Ֆրանսացիները Թուրքերու վախէն ստիպուած են լքել Կիլիկիան: Հետեւանքն եղաւ ա՛յն, որ քէմալականները 1920 Յունուար 21ին Մարաշի մէջ ապստամբութեան դրօշ բարձրացուցին Ֆրանսացիներու դէմ: 12.000 անմեղ Հայեր զոհուեցան սխալ քաղաքականութեան մը, որուն գլխաւոր պատասխանատուն էր զօրավար Կուրօյ, Ժորժ Փիքոյի յաջորդը Պէյրութի մէջ՝ իբրեւ մարզպան (գերագոյն կոմիսար) Սուրիոյ եւ Լիբանանի:

Կուրօյի գլխաւոր քարտուղար Ռոպէր տը Քէ 1920 Մայիս 30ին Անգարայի մէջ Մ. Քէմալի հետ կը կնքէ զինադադար, որմէ օգտուողներն եղան քէմալականները: Յունիսի սկիզբը Ֆրանսական պահակախումբը պարպեց Սիսը՝ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դարաւոր աթոռանիստ քաղաքը, միասին տանելով 7500 Հայեր, որոնք Ադանա հասան Յունիս 7ին հարիւրապետ Թայեարտայի զօրաւոր պաշտպանութեան տակ:

1921 Փետր. 21ին Լոնտոնի մէջ գումարուեցաւ դաշնակիցներու խորհրդաժողով մը՝ վերաքննելու համար Սեւրի դաշնագիրը: Հրաւիրուած էին նաեւ Պոլսոյ եւ Անգարայի Թուրք կառավարութեանց պատուիրակները, որոնք միացեալ պատճէներ ներկայացուցին՝ հիմնուած Թրքական Ազգային Ուխտի վրայ:

1921 Մարտ 9ին Լոնտոնի մէջ Պրիան եւ Անգարայի կառավարութեան Արտաքին գործավար Պէքիր Սամի պէյ ստորագրեցին ֆրանքօ-թուրք քաղաքական, զաղ-մական ու տնտեսական համաձայնագիր մը, որով Ֆրանսայի կը խոստացուէին Արղանա – Մատէնի հանքերու շահագործումը եւ տնտեսական այլ կարեւոր մենաշնորհներ: Կիլիկիան կը զոհուէր դրամատէրերու շահերուն:

Շարունակելով իր Թրքասիրական քաղաքականութիւնը, Պրիան Անգարա կը ղրկէր Ֆրանքլէն – Պույեոնը, որ 1921 Հոկտեմբերին կը ստորագրէր ֆրանքօ-թուրք ծանօթ չարաշուք դաշնագիրը, որ կը վաւերացնէր Կիլիկիոյ մահավճիռը:

Ընդմիշտ կը Թաղուէր Կիլիկիոյ Հայկական օջախի երազը: Աւելի առաջ լուծուած էր արդէն Հայկական Լեգէոնը: Մարաշի 12.000 զոհերէն ետք 8.000 նահատակներ տուած էր անպաշտպան մնացած հերոսական Հաճընը: Ուրֆան անձնատուութեան օրեր ապրեցաւ: Այնթապ ինքնապաշտպանութեան դիւցազնական կռիւ տուեց:

Անգարայի դաշնագրի մելանը չչորցած՝ Կիլիկիոյ հարիւր հազարաւոր Հայերը կրկին բռնագաղթի դարձան: Վերաշինուած տուն-տեղ, շարժուն ու անշարժ կալուած եւ ճակտի քրտինքով շահուած ամէն հարստութիւն ջարդարարներուն լքելով գաղթականի ցուպը ձեռք առին եւ ճամբայ բռնեցին դէպի հարեւան արաբական հիւրընկալ երկիրները:

Վշտակիր Սահակ Բ. կաթողիկոսն ալ հետեւեցաւ կարաւանին, իբրեւ «հովիւ քաջ» իր հալածական հօտին:

Ա՛յսպէս ընդմիշտ կորսնցուցինք ցանկալի Կիլիկիան, որուն հողը ներկուած է անհամար հայ նահատակներու սուրբ արիւնով:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԱՐԱ-ՊՈԼԻՍ ՕԴԱՆԱՒԸ... ՍՈՖԻԱ ՏԱՐՈՒԵՑԱՒ

—0—

ՕԴԱՀԷՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

Թրքական ճամբորդատար օդանաւ մը առեւանգուեցաւ Անգարա–Պոլիս ճամբու վրայ:

Օդանաւը՝ ՏՍ–9, որ կը պատկանի Թրքական օդանաւային ընկերութեան, Պոլսոյ օդակայանը հասած պահուն, չորս-հինգ երիտասարդներ, ատրճանակներով ու ձեռնառումբերով կը ստիպեն անձնակազմին օդանաւը ուղղել դէպի Սոֆիա:

Պուլկարիոյ մայրաքաղաքի օդակայանին մէջ առեւանգողները անմիջապէս ներկայացուցին իրենց պահանջները Թուրք իշխանութիւններուն — ազատ արձակել փութով վեց դատապարտեալներ, որոնցմէ երեքը մահուան են դատապարտուած: Առեւանգողները պահանջեցին նաեւ, որ վերջ տրուի գործադուլներու վրայ դրուած արգելքը, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ Երկրագործական դրամատունը ջնջէ գիւղացիներու պարտքերը «մինչեւ 2000 ոսկի»:

Այս պահանջները չընդունուելու պարագային, առեւանգողները, որոնք իրենք զիրենք «յեղափոխականներ» կը կոչեն, կը սպառնան օդը հանել օդանաւը:

Օդանաւին մէջ կը գտնուին 67 ճամբորդներ, որոնց մէջ մէկ ծերակուտական՝ Նուրի Ատեմօղլու եւ Իսմէթ Ինէօնիւի անդրանիկ զաւակը՝ Օմէր Ինէօնիւ:

Թուրք կառավարութեան ու Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդը Չորեքշաբթի օր, այսինքն առեւանգումէն անմիջապէս ետք, արտակարգ նիստ կը գումարէին եւ կ'որոշէին մերժել յեղափոխականներուն պահանջները:

Առեւանգումի պահուն Սունայ, Թուրքիոյ նախագահը, կը ստորագրէր երեք աճարեկիչներու դէմ դրուած մահապատիժի վճիռը, սակայն, քիչ ետք կը հաղորդուէր, թէ կառավարութիւնը որոշած է ցնոր տնօրինութիւն չգործադրել վճիռը:

Առեւանգողները քաղաքական ապաստան խնդրած են պուլկար իշխանութիւններէն: Այս վերջինները ընդունած են:

Հինգշաբթի առաւօտ օդանաւը իր ճամբորդներով դեռ կը գտնուէր առեւանգիչներու ձեռքը, Սոֆիայի օդակայանը:

× Պոլսոյ զինուորական դատարանը 14 ծայրայեղ ձախապաշտներ վեց ամիսէն մինչեւ 36 տարուան բանտարկութեան դատապարտեց: 70 հոգի ալ ազատ արձակեց:

× Հայրի Իւրկիւփլիւ չէ կրցած կազմել Թուրքիոյ նոր դահլիճը:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՊՈԴԳՈՐՆԻԻ ԵՒ ՍՈՒՆԱՅԻ ՃԱՌԵՐԸ

—0—

(Գ. եւ վերջին մաս)

Պոդգորնիի ճառը, Խորհ. Միութեան դեսպանատան մէջ, Թուրքիոյ նախագահին ի պատիւ տրուած ճաշին, Ապրիլ 12ի երեկոյեան

— Ընդամէնը երկու օր է, որ մենք կը գտնուինք Թուրքիոյ հողին վրայ: Մեզի հանդէպ ցոյց տրուող հիւրընկալութիւնը, մեր այցելութեան ընկերացող բարեացակամութեան մթնոլորտը՝ բոլորիս վրայ խոր տպաւորութիւն գործեց:

Ամէնուր մենք ականատես կ'ըլլանք Թուրք հասարակութեան ցոյց տուած հետաքրքրութեան՝ Խորհ. Միութեան նկատմամբ: Կը զգանք, որ փափաք կայ զարգացնելու երկու երկիրներու գործակցութիւնը: Այդ ձգտումը փոխադարձ է, խորհրդային մարդիկ անկեղծ կը ցանկան, որ խաղաղութիւն եւ բարեկամութիւն հաստատուի դրացի Թուրք ժողովուրդին հետ:

Մեր բանակցութիւնները ձեզ հետ, Պ. նախագահ, ինչպէս նաեւ Թուրք միւս ղեկավար դէմքերու հետ մեր ունեցած կարծիքներու փոխանակութիւնը կը հաստատեն, որ Խորհ. Միութիւնն ու Թուրքիա մտադիր են շարունակելու իրենց բարեկամական յարաբերութիւններն ու փոխադարձ վստահութեան տրամադրութիւնը: Ընթանալ այն ճամբով, որ արդէն իսկ իր դրական պտուղներն է տուած՝ շնորհիւ մեր կառավարութիւններու եւ ժողովուրդներու համատեղ ջանքին: Միանգամ ընդմիշտ յստակ կը դառնայ, որ նման քաղաքականութիւն մը ոչ մէկ վնաս կը հասցնէ կողմերուն, ընդհակառակն, կողմերէն իւրաքանչիւրը շատ բան կրնայ շահիլ:

Հակառակ ընկերային կարգուսարքի տարբերութեան, մեր երկու Պետութիւնները, հետեւելով խաղաղ գոյակցութեան սկզբունքներուն, երկկողմանի համագործակցութեան բազմաթիւ կէտեր կը գտնեն:

Անիկա չի կրնար գոհունակութիւն չյառաջացնել: Միայն Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ Թշնամիները, որոնք կը հետապնդեն չահագրգռական նպատակներ, կրնան երկպառակութիւն եւ Թշնամութիւն սերմանելու ձգտում ունենալ մեր երկիրներու միջեւ:

Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւններու ընդհանուր դրական վիճակը իր արտայայտութիւնը կը գտնէ համագործակցութեան յստակ բնագաւառներու մէջ: Խորհ. Միութեան մէջ հասկացողութեամբ կը վերաբերին ու կը մօտենան այն ջանքերուն, որոնք կը կատարուին Թուրքիոյ մէջ, որպէսզի զարգանայ եւ ամրապնդուի Թուրքիոյ ազգային տնտեսութիւնը: Խորհ. Միութիւնը, հոս, իր նպաստը կը բերէ կարգ մը մեծ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու կառուցման գործին, ձեռնարկութիւններ, որոնք կը ներկայացնեն Թրքական ճարտարարուեստի առաջատար ճիւղերու հիմը, կը նպաստեն ժողովուրդներու բարեկամութեան սերտացման: Մեր երկիրները կուտակած են Թեքնիք համագործակցութեան մեծ փորձառութիւն, սակայն, անտարակոյս, ապագայի լաւ հեռանկարներ ունի:

Ի հարկէ, մենք կը հասկնանք, որ մեր երկու երկիրներու համագործակցութեան ընդլայնման եւ խորացման համար դեռ մեծ կարելիութիւններ կան: Դեռ աղբիւրներ կան տնտեսութեան, առեւտուրի, գիտութեան եւ մշակոյթի փոխանակումներու ոլորտին մէջ: Մեր Պետութիւններու շահերը կը թելադրեն աւելի կանոնաւոր քաղաքական խորհրդակցութիւններ ունենալ երկկողմանի բնոյթ ունեցող հարցերու, ինչպէս նաեւ միջազգային կարեւոր խնդիրներու շուրջ:

Հարկ չկայ ըսելու, որ միջազգային իրադարձութիւնները յստակ կ'անդրադառնան Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւններու վրայ: Ասոր կողքին, Թուրքեւխորհրդային բարիդրացիական յարաբերութիւնները բարերար ազդեցութիւն կ'ունենան ընդհանուր միջազգային մթնոլորտին վրայ:

Պահել, պահպանել եւ ա՛լ աւելի զարգացնել Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան բարի աւանդութիւնները, մեր երկիրներու յարաբերութիւններու ներկայ մակարդակը հասցնել աւելի բարձր աստիճանի՝ ասոնք են, մեր կարծիքով, երկու կողմերու ընդհանուր առաջադրութիւնները: Յառաջընթաց դիծով Թուրքեւխորհրդային համագործակցութեան հետեւողական զարգացումը կը համապատասխանէ մեր ժողովուրդներու շահերուն: Այդ ազնիւ նպատակին կը ծառայէ մեր այցելութիւնը, այդ գաղափարով են տողորուած մեր բանակցութիւնները՝ Թուրքիոյ նախագահին եւ միւս պետական գործիչներուն հետ:

Ճէվտէթ Սունայի պատասխանը

— Ես կասկած չունիմ, որ ձեր առաջին տպաւորութիւնը, այն թէ՝ Թուրքիա բարի տրամադրութիւններ ունի Խորհ. Միութեան նկատմամբ, ա՛լ աւելի կ'արմատանայ ձեր մէջ, ձեր յետագայ ճամբորդութիւններու ընթացքին: Եւ մենք անկեղծօրէն կը ցանկանք, որ մեր մեծ դրացիին՝ Խորհ. Միութեան հետ, մեր յարաբերութիւնները շարունակ զարգանան լաւագոյն ձեւով:

Ես կասկած չունիմ, որ ձեր այս այցելութիւնը եւ այն բանակցութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենան մեր միջեւ, նոր ու կարեւոր նպաստ մը կը բերեն մեր երկիրներու զարգացման յարաբերութեանց մէջ:

Դուք անձնապէս համոզուեցաք, որ մեր երկիրը մեծ ջանք կը գործադրէ տնտեսական վերելքի հասնելու համար: Ձեր կողմէ մեր այդ ջանքերուն ցոյց տրուող աջակցութիւնը մեծ օգուտ կը բերէ Թուրքիոյ տնտեսութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԱՔՍԻԻ վարորդ մը եւս սպաննուած է առջի գիշեր, դանակի քանի մը հարուածներով:

ԱՃՈՒՄԻ միջարհեստական նուազագոյն աշխատավարձքը ժամը 3,94էն անցաւ 4,10ի Մայիսին:

ԹՂԹԱՏԱՐԻ «շրջուն» գործադուլները կը շարունակուին եւ Հինգշաբթի օրէն սկսեալ արդէն Թղթատարի գրասենեակները ոչ մէկ ծրար կ'առնէին այլեւս, ոչ ալ «ոչ-ստիպողական» Թղթակցութիւն, պարբերական, եւայլն եւայլն:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Տեղեկատուութեան նախարարը հերքեց այն լուրը, ըստ որուն Անուար էլ Սատաթ «տարուան մը ժամանակամիջոց» նշանակած է ազատագրելու համար գրաւուած հողերը: Մոհամմէտ էլ-Զայաթ այնուհետեւ յայտարարեց, թէ Մերձ. Արեւելքի դիւանագիտական կացութիւնը «անդամալուծուած» է, «բոլոր դուռները գոցուած են»:

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

— ՀԻՆ ՇՐՋԱՆԻՆ —

(Յապաւումներով)

Ա.

Նշանախօսութիւնը՝ հին աւատատիրութեան ժամանակաշրջանին, բաւարար չափով կարգ ու կանոնի էր ղրուած Հայաստանի մէջ: Այս իրողութիւնը կը հաստատեն այն 16 կանոններն ու յօդուածները, որոնք տեղ գտած են «Կանոնագիրք Հայոց» եւ «Ասրէնք յաղթող թագաւորաց» օրինագիրքերուն մէջ: Այս կանոններէն եւ յօդուածներէն, ինչպէս նաեւ բանասիրական ու ազգագրական նիւթերու հետազօտութիւններէն յայտնի կը դառնայ, որ նշանախօսութիւնը մինչեւ Դ. դար եղած է աշխարհական – իրաւական գործողութիւն մը կամ պարտաւորութիւն մը: Ասիկա մէջտեղ եկած է հեթանոսական շրջանին եւ իր գոյութիւնը պահպանած է աւատապետական Հայաստանի մէջ: Քրիստոնեայ հայերը, յետագային, զայն կանոնագրած են յատուկ պայմաններով, փորձելով արգիլել հեթանոսական սովորութիւնները:

Առ ի հետաքրքրութիւն նկատել տանք, որ վերոյիշեալ երկու կանոնագիրքերու 16 յօդուածներուն մէջ երբեք չեն գործածուած նշան կամ նշանախօսութիւն բառերը: «Կանոնագիրք»ին մէջ օգտագործուած են՝ « խաւսեալ աղջկունք » « խաւսեալ », « յառաջին խաւսեալն », « խաւսեալ աղջիկ », «խաւսեցի կին », եւայլն, իսկ «Ասրէնք յաղթող թագաւորաց»ին մէջ՝ «խաւսեալ այր» կամ «խաւրնայր», «խաւսեալ կին» արտայայտութիւնները: Միակ գիրքը, ուր գործածուած է նշան բառը՝ «Մաշտոցն» է. «կանոնն նշան աւրհնելոյ», «խորհուրդ նշանի»: Պատկերը ամբողջացնելու համար նկատել տանք, որ ժողովրդական բանահիւսութեան եւ ազգագրութեան մէջ յաճախ կը հանդիպինք իբրեւ հոմանիշներ՝ խնամախօսութիւն, նշան, խօսք տալ – առնել, աղջիկ ուզել եւ այլ դարձուածքներու:

Ի՞նչ է նշանը կամ նշանախօսութիւնը: Հ. Աճառեան գիտել կուտայ, թէ նշան բառը ունի պահլաւական, պարսկական ծագում՝ «նշան, նիշ, դրոշմ, հետք, գինանշան, դրօշակ, նպատակ» իմաստներով: Նշանը հայկական իմաստով տաբածուած էր նաեւ Վրացիներու, Պուլկարներու, Լեհերու, Ռումանացիներու եւ այլ ժողովուրդներու մօտ: Հայերէնի մէջ ներկայ պարագային այդ բառը գործածուած է «նշանախօսութիւն», «նշաներ» իմաստով:

Իրաւական առումով նշանը հայերէնի մէջ կը պատկերացնէ մատանի կամ ուրիշ զարդ մը տալու գործողութիւնը՝ փեսացուի կամ հարսնցուի միջեւ, իբրեւ խոստում ամուսնութեան: Հնագիտական պեղումները ցոյց կուտան, թէ, այս սովորութիւնը հազարամեակներու անցեալ ունի:

Նշանախօսութեան համար փոխադարձ պարտաւորութիւններ սահմանուած էին: Նախ անհրաժեշտ էր, որ երկու եւ աւելի անձեր իրենց հաւանութիւնը տային: Ասիկա հիմնուած էր փոխադարձ վստահութեան վրայ:

Ցատկանշական է, որ նշանախօսութիւնը յաճախ որոշուած է մեծերու, տարեցներու կողմէ: Ուրիշ խօսքով, թէեւ նշանուողները իրենք է, որ կը ստանձնեն այդ պարտաւորութիւնը, սակայն, յաճախ անոնց մօտիկ ազգականները, առաւելաբար ծնողքն են, որ կը տնօրինէին անհրաժեշտը, օգտուելով բնական ներկայացուցիչը ըլլալու իրենց իրաւունքէն: Հայրը մեծ իրաւունքներ ունէր իր զաւակներուն վրայ, ինչպէս նաեւ պարտականութիւններ անոնց հանդէպ: Արմատացած սովորութեան համաձայն հայրը եւ միւս ազգականները պարտաւոր էին հսկել իրենց զաւակներուն հարս կամ փեսայ ընտրելու եւ ամուսնանալու գործին: Այս նպատակով երիտասարդին մօտիկ ազգականները, յաճախ նկատի առնելով անոր բաղձանքը կամ առաջնորդուելով ընտանիքին շահերէն, ինչպէս Խորենացի կ'ըսէ, կ'երթային իրենց ընտրած աղջկան ծնողքին «դուռը թակելու», այսինքն՝ աղջիկ ուզելու կամ խնամախօսութեան: Աղջկան ծնողքին «դուռը թակելը» նշանախօսութեան առաջին նախապայմանն էր:

Հայ աշխարհիկ եւ կանոնական օրէնսդրութեամբ նշանտուքը ամուսնութեան պարտադիր նախապայմանը չէ: Վերոյիշեալ աղբիւրներու մէջ կարելի չէ եղած գտնել նոյնիսկ անուղղակի սահմանում մը, որով հաստատուէր, թէ նշանտուքը պարտադիր քայլ մըն է ամուսնութեան ճամբուն վրայ: Ասիկա կը նշանակէ, թէ մէկը կրնար ամուսնանալ առանց նախօրօք նշանուելու:

Նշանախօսութեան ժամանակ աղջկան գինին մասին ոչ մէկ պայման կը դրուէր: Հին աւատապետական շրջանի նիւթերը բաւարար չափով հիմ չեն տար պնդելու, որ հայ կինը նշանախօսութեան ժամանակ եղած է վաճառքի նիւթ, այն հիմունքի վրայ, թէ ան կը պատկանի հօրը: Մատանին, ոսկին, դահեկանը, հագուստը եւ ուտելիքը, որոնք նշանտուքին կը յանձնուէին հարսնցուին եւ անոր ընտանիքին, աղջկան գինը չէին խորհրդանշեր: Հարսնցուին յանձնուող մատանին խորհրդանշական երեւոյթ մը եղած է, առանց անոր կարելի չէր պատկերացնել նշանախօսութիւնը: Ինչ կը վերաբերի միւս նուէրներուն՝ ոսկի, դահեկան եւն., անոնք կը տրուէին իբրեւ երաշխիք ամուսնանալու հաստատ յանկութեան: Ասիկա օրէնքով ճշդուած էր («Ասրէնք յաղթող թագաւորաց» 57 եւ 58րդ յօդուածներ) փեսային համար: Առանց այդ երաշխիքին նշանախօսութիւնը կը դառնար «անապահով» եւ կողմերը անպատիժ կրնային ոտնահարել զայն եւ ամուսնանալ ուրիշի հետ: Աւելցնենք, որ նուէրներուն քանակն ու արժէքը կախում ունէր կողմերու հարստութենէն եւ անոնց դասակարգէն:

Նշանախօսութեան համար սահմանուած էին ծէսեր եւ կարգեր, չատեր աւանդաբար: Ասոնք իրարու յաջորդող գործողութիւններ էին, որոնց ընթացքին որոշ անձեր կը ստանձնէին հարսնցուին եւ փեսացուին իրաւունքներն ու պարտականութիւնները: Հիմնուելով ազգագրական նիւթերու վրայ, նկատի առնելով այդ գործողութիւններուն կարեւորութիւնը իրաւական տեսակէտէ, նշանախօսութիւնը պայմանական ձեւով կարելի է բաժնել՝ քանի մը փուլերու — նշանախօսքի առաջարկ եւ նշանտուք:

Առաջարկ.— Իրաւական արժէք չնէր – կայացնող գործողութիւններու չարք մըն է: Հին աւատատիրութեան շրջանին Հայաստանի մէջ յատկապէս չինականներու տղաքներն ու աղջիկները որոշ ազատութիւն կը վայելէին: Անոնք կրնային տօներու, խաղերու, դաշտային աշխատանքներու եւ ուրախութիւններու ժամանակ տեսակցիլ եւ հանդիպիլ իրարու, «աչք դնել» եւ ամուսնանալու խոստում տալ: Ծնողքները նկատի առնելով իրենց տղուն տրամադրութիւնը՝ կը ձեռնարկէին անհրաժեշտ գործողութեանց: Այդ գործին մէջ կարեւորութիւն կը տրուէր աղջկան վարքին, ծնողքին դիրքին եւ նկարագրին եւ այլ էական հարցերու: Այն ընտանիքներու մէջ, ուր կը տիրապետէին նահապետական ըմբռնումները, տղուն կրաւորական դիրք կը բռնէր եւ լռութեամբ կ'ընդունէր իր ծնողքին կատարած ընտրութիւնը:

Նշանախօսութեան ուղղութեամբ կատարուող առաջին գործողութիւնը՝ աղջկան ձեռք ուզելն էր: Աղջիկտեսը՝ տղուն մօր եւ մօտիկ ազգականուհիներու բացարձակ իրաւունքն էր, անգիր օրէնք մը, որ կուգար հինէն: Ասիկա կը փաստէ նաեւ հայ կիներու վայելած իրաւունքներն ու ազատութիւնը: Անոր նպատակն էր՝ հարսնցուն տեսնել, հաւնիլ եւ աղջկան մօր ու մօտիկ ազգական կիներու միտքը չօշափել: Եթէ կողմերը բաւականաչափ կը ճանչնային զիրար, եւ խնամիութիւն

ՄԵՆՔ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՍ

Բ.

Երբ մօր ծիծէն մեզ կտրէին ու ուտելու սկսէինք, իրենք ինչ ուտէին, չոր ընդեղէններէն բակլա, լուբիա, ոսպ կամ ապուր, բիլաւ, ժուր, ջրվրայ, մեզի ալ ինչպէս հիւանդներուն առանք կը կերցնէին: Եւ որովհետեւ ամէն Զորեքշաբթի, Ուրբաթ, չարաթական պահքերուն ու մեծ պահքի եօթը չաբաթներուն իրենք պահք էին, մենք ալ բոլոր պահքերը կը բռնէինք անոնց հետ: Մեզի համար դիւրամարս մասնաւոր ուտելիք մը չէին պատրաստեր: Չունէին արդէն: Ակռայ չունէինք, չէինք կրնար ծամել, մեր մայրերը, մամերը կամ ուէէ մէկ ազգականը լուբիան կամ բակլան, բիլաւը մեզի համար իրենք կը ծամէին, մեր բերանը կը բանայինք, իրենց ծամածը իրենց մատներովը կը մցնէին մեր չրթներէն ներս, մենք ալ կը կլլէինք:

Եւ երբ մենք մեզի ուտելու տարիքը գայինք, մեզ իրենց սեղանը սինիին չուրջը չէին նստեցներ: Գետինը հողին վրայ տոշակ մը, չուլ մը կը փռէին, քանի աղայ էինք կը չարուէինք: Մեր վիզէն կրծիկ կը կապէին, հաց կը դնէին առաջքնիս, ամէնուս դգալ կուտային, ապո՞ւր էր, բիլա՞ւ էր, թա՞ն էր, հաց կը մանրէինք մէջը, կը դգալէինք: Յաճախ դգալներէն մեր վրայ կը թափէին, երբեմն ալ մենք տղաքս իրարու կը բարկանայինք, իրարու վրայ կը նետէինք թանը, ապուրը, բիլաւը, քիթ, բերան, աչք, կրծիք թանով, ապուրով, բիլաւով կը զարդարուէին: Մեր մայրերը կուգային կը ծեծէին, տաքի կը հանէին մեզ մաքրելու համար: Քէն կ'ընէինք, չէինք ուտեր, եթէ առտու կամ ցերեկ էր, «հայտի դուրս ելէք, ուր կ'ուզէք գացէք անօթենաք, նը կուգաք հացն ալ կ'ուտէք» կ'ըսէին, եթէ իրիկուն էր «հայտէ գացէք պառկեցէք» կ'ըսէին:

Մինչեւ մեր վեց տարեկանը տղոցս Աբարկիրի մանուսայէ ինթարի կը հագցնէին, առաջքը բաց: Գօտի կը կապէին, վրայէն ալ կապոյտ կտաւէ կարճուկ սալթա: Երբ մեծնայինք ինթարին կը հա –

հաստատելը (կամ ոչ) փափաքելի կը նըկատուէր, համապատասխան գործողութիւններով անուղղակի ձեւով կը հասկցնէին իրենց միտքը: Կարեւոր է նկատել, որ աղջիկտեսը որեւէ պարտաւորութիւն չէր ստեղծեր: Խնամիութեան հարցը յաճախ կ'որոշուէր աղջիկտեսէն ետք՝ իւրաքանչիւր ընտանիքի մէջ, ուր վերջին խօսքը կը պատկանէր չափահաս զաւկին եւ անոր մօտիկ պարագաներուն:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

4.

Հարիրայի չէնքը Թուրքական թաղամասում բոլորովին նման չէր Գիւմրու այլ չինութիւններին: Այն ոչ թէ սեւ քարից էր, այլ կարմիր աղիւսից եւ ունէր բոլորովին այլ կառուցուածք: Դրա անպատուհան եւ խուլ պատի վրայ միշտ փակ էր փոքրիկ, ամուր դարպասը: Այնպէս էր թւում, թէ այն երբեւէ չէր կարող բացուել: Թւում էր, որ եթէ բացուէր էլ, դրա ետեւում ոչ թէ մուտք էր լինելու, այլ նոյնպիսի խուլ պատ:

Այն փողոցը, որի վրայ գտնւում էր Հարիրայի տունը, չատ կարճ էր եւ չաբունակ անմարդ, որովհետեւ ուրիշ ոչ մի բնակարանի դուռ չէր բացւում այնտեղ: Փողոցն իր երկու ծայրերով դուրս էր գալիս երկու այլ փողոցների ոչ բանուկ մասերի վրայ:

Երբեմն, պատահաբար այդ փողոցով անցնելիս, փոքրիկ երեխաները զուարճութեան համար չխչխկացնում էին այդ դարպասի թակը: Հարուածների հնչիւնները տարածւում էին թնդուն ու խուլ, ինչպէս մամռապատ ջրի մէջ նետուած ծանր քարերի ձայներ: Երեխաները վախենում էին դրանից եւ երկրորդ անգամ այլեւս թակը ձեռք չէին վերցնում:

Ինչպէս երեխաները, այնպէս եւ մեծերը, առաջուայ նման դեռ այժմ էլ չարունակում էին խուսափել այդ տանը մօտենալուց: Իսկ այն, որ հիմա այնտեղ էր ապրում ջահէլ Հարիրան՝ ոչինչ չէր փոխել: Նա նոյնքան փակ ու խորհրդաւոր կեանք էր վարում, որքան եւ անցեալում նրա նախորդը: Ոչ ոք չգիտէր, թէ ե՞րբ էր նա տանը լինում, ի՞նչ էր անում, ե՞րբ էր բացակայում, ո՞ւր էր գնում...

Ճիշդ է, այդ ամէնն այլեւս չէին վախեցնում մարդկանց եւ ի հարկէ վախը չէր նրանց հեռու մնալու պատճառը: Այժմ բնակիչները հեռու էին մնում լոկ այն պատճառով, որ միեւնոյնն էր, այնտեղ բնակուող Թրքուհին անյուսօրէն անմատչելի էր նրանց համար: Թէ՛ կանայք, թէ մանուանդ տղամարդիկ, այրւում էին հետաքրքրութիւնից, բայց միջոցներ չգտնելով որեւէ բան տեղեկանալու, դադարել էին փորձելուց: Այն քիչ բանը, որ գիտէին նրանք, վերաբերում էր բնակարանին: Դուրս էր եկել, որ պատաւ Հարիրան հարուստ կին էր եղել եւ թողել էր ընտիր կահ-կարասի, զարդեր, հագուստեղէն... Ո՞վ էր եղել նա եւ ե՞րբ էր եկել Գիւմրի՝ ոչ ոք չէր կարող ասել: Վաղուց մնացած մի աւանդութիւն էր չրջում մարդկանց մէջ, թէ իբր Հարիրան եղել էր մի հարուստ Հնդիկի այրի եւ ո՞վ գիտէ ինչ հեռուներից եւ ինչի համար էր թողել-եկել՝ այդ քաղաքում իր վերջին տարիներն անցկացնելու: Մոլլան նոր բնակչուհուն պատմել էր այդ աւանդութիւնը, որը նրան չատ էր դուր եկել: Նա գնել էր Հարիրայի տան ամբողջ սարքուկարգը արդուզարդը, որով պարզուել էր, որ նա եւս, իր նախորդի նման, հարուստ էր:

Այդքանը միայն:

Եւ նորից խուլ էր պատը, եւ նորից փակ էր դարպասը:

Բայց ահա, արագ քայլերով այդ փողոցը մտաւ մի երիտասարդ: Թէեւ նա Թուրք տղամարդկանց նման փափախ էր դրել եւ ոչ թէ չափխայ, բայց ուչադիր նայելիս կարելի էր նկատել, որ Հայ էր: Նա մտաւ փողոց, կանգ առաւ մի բոպէ, ձեւացրած անտարբերութեամբ նայեց դէս ուղէն, եւ ապահովուելով, որ ոչ ոք իրեն չի նկատել եւ չի հետեւում, չտապ մօտեցաւ Հարիրայի դարպասին եւ չորս անգամ թակեց: Սպասեց մի պահ, ապա նորից թակեց չորս անգամ: Դարպասը կխարաց եղաւ, երիտասարդը մըտաւ ներս, դարպասը փակուեց:

5.

Դարպասի յետեւում երիտասարդն իրեն զգաց լիակատար մթութեան մէջ: Դարպասը, որով նա ներս էր մտել, արդէն խուլ փակուած էր, եւ դրա չատ նեղ մի ճեղքերից ներս էին ընկել արեւային բարակ երիզներ, ինչպէս նուրբ ոսկէթելեր՝ մթութեան մէջ կախուած, առանց լուսաւորելու որեւէ բան:

— Ի՞նչըղ գտար տունը, աղիղ ջան, — վախեցած չչուկով հարցրեց Թրքուհին: Նա հայերէն էր խօսում, եւ խօսում էր նոյնքան լաւ, որքան եւ Թուրքերէն:

— Քու անուշ հոտովդ գտայ, անուշ ջան, քու ամուր քաշելովդ գտայ, քաշող ջան...

— Չէ, դուն ըսա, թէ ի՞նչըղ գտար տունը...

— Աչքերս խփի՝ սէրդ ընձի բերեց, անկըջներս խփի՝ ձէնդ ընձի բերեց...

— Չէ, չէ, դուն ըսա, թէ ի՞նչըղ գտար տունը:

— Ի՞նչըղ չգտնէի: Քու քաղցր լիզուի նկարագրութիւնով գտայ: Դուն օր ըսիր, թէ մեր դաղանիքի պէս տունըմ է՝ էդիկ ընձի հերիք էր:

(18 – Շար.)

նչինք, չաղվար կը կարէին ու կուտային: Աղջիկներուն առաջքը բաց միշտ ենթարկ էր, եւ երբ մեծնային վրայէն սալթա ու ճիպպէ կը հագնէին:

Ժամ չէին երթար, մեր տուներէն ալ չէին տաներ մեզ: Ժամը տղու տեղ չէ կ'ըսէին: Բակը անգամ չէին թոյլ տար որ երեւնայինք: Եթէ դաղտագողի բակը մտնէինք, դուլիթին թաղիքէ վարագոյրին ծայրը վերցնէինք ու հեթանոս տղու սա–ւած աչքերով սեղանին խաչերուն, լոյ–սերուն, դասին չալիկ հագած տղոցը նայէինք «հոս խաղալու տեղ չէ, ի՞նչ կայ որ եկեր էք» կը պոռային ու մեր թեւերէն բռնելով փողոց կը հանէին: Տարին երկու անգամ միայն, Ծնունդին ու Զատկին մեզ կը տանէին, այն ալ ա–րարողութիւններու վերջաւորութեանը, կարգի կը չարէին Տէրպապան բերանդ–րաց կ'ըսէր կը բանայինք, Հաղորդու–թիւն կուտար, կլլէ կ'ըսէր կը կլլէինք կենալ չկար, մեզ տուն կը դարձնէին: Մեծնայինք ու երբ դպրոց երթայինք, մենք մեծ տղոցը հետ դասը կը կենա–յինք, անոնց պէս կը խաչակնքէինք, ու կը ծնրադրէինք:

Աղջիկները մեզի պէս ալ չէին: Տարին երկու անգամ Հաղորդութիւն առնելու միայն կ'երթային: Հարսնցուի տարիքը պիտի գային որ ժամ երթալու սկսէին: կիներուն տեղը բուն ժամը չէր: Երեք վերնատուններն էին: Ամէնէն վարը ծեր կիներունն էր, անոր վրայ միջին տարիք–տրներուն վերնատունն էր, իսկ ձեղունը հարսերուն, հարսնցուներունն էր: Երեքն ալ վանդակապատ էին: Վանդակներէն կը հետեւէին արարողութիւններուն: Երիկ–մարդոց կարգերը, առեանը, տղոց դասը չէին կրնար դաւ կայնիլ ու աղօթել: Ան–պատշաճ էր: Ի՞նչպէս պիտի ծնրադրէին ու երկրպագէին: Իսկ սեղան ելլելը բո–լորովին արգիլուած էր: Գայթակղութիւն մըն էր եթէ կին մը սեղանը երեւնար: Մաքրութեան մը, աւլելու մը անգամ չէր թոյլատրուեր:

Աղջիկները դպրոց չէին երթար: Չէին գրկուեր որ երթային: Անոնք պիտի կար–դուէին, կնիկ մարդ պիտի ըլլային: Զա–ւակ պիտի ունենային: Տունը, ախոռը, դաշը կամ արտերը, այգիները, լեռը կիներուն ընելիք գործերը պիտի ընէին: Պիտի բանէին: Կին մը կարդալ գրելը սորվի ինչի՞ պիտի գործածէ կ'ըսէին մեր մամերը, պապերը:

Յ. ՄՆՁՈՒՐԻ

(Շար. — 2)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲ ՄԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Հաւատաւոր եւ լաւատես Հայերու փոք–րաթիւ խումբի մը ջանքերովն է որ մէջ–տեղ եկաւ Նիսի Հայ Մշակութային Ա–կումբը, որ կը գործէ արդէն քանի մը ամիսէ ի վեր:

Ակումբին պաշտօնական անունն է «Հայ Մշակութային Օճախ» եւ իր ծրագիր – կանոնագրին մէջ իբր նպատակ ճշդուած է հետեւեալը.

« — Սորվիլ եւ զարգացնել հայ լեզուն, արուեստը, մշակոյթն ու քաղաքակրթու–թիւնը: Անդամներուն միջեւ ստեղծել ու մշակել փոխյարաբերութիւն, իրերօգնու–թիւն եւ օժանդակութիւն, ինչպէս նաեւ կազմակերպել հաճելի հաւաքոյթներ եւ հետաքրքրուիլ այժմէական հարցերով, բացի քաղաքական գործունէութենէ »:

Ընդարձակ հորիզոն մը անշուշտ, որ կը պարփակէ ամէն ինչ որ ցանկալի է եւ մօտիկ՝ ամէն Հայու սրտի: Հորիզոն, որ ուղղութիւն եւ ճգտում մը ցոյց կու–տայ միայն, քան թէ յաւակնութիւնը՝ այդ նպատակներուն հասնելու:

Եթէ ոչ, ցնորքի հաւասար պիտի ըլլար յաւակնիլ թէ Նիսի պէս փոքրաթիւ եւ մեկուսացեալ գաղութի մը մէջ հնարաւոր է միանգամայն մշակել հայագիտութիւն եւ խորանալ հայ արուեստի ու մշակոյթի մարզերուն մէջ անխտիր, երբ անգլին բազմահոծ եւ մեծահարուստ գաղութնե–րու մէջ իսկ հայերէնի ուսուցումը Ա. Բ. Գ.ի դասերէն անդին չէ կրցած անցնիլ 50 տարիէ ի վեր: Բայց պէտք չէ՞ միթէ խէժալ մը ընարել եւ ձգտիլ անոր, որքան ալ անմատչելի ըլլայ ան:

Այս Ակումբին հետապնդած հիմնական նպատակն է սակայն, անհրաժեշտօրէն հաւաքավայր մը ստեղծել հայ գաղութին համար, եւ վերջ տալ այն ախուր մեկու–սացումին որուն մէջ ամէն օր քիչ մը ա–ւելի յուսահատօրէն կը մխրճուին մեծ ու փոքր հայրենակիցները բոլոր: Մե–կուսացում, որ դարուս հիւանդութիւնն է քիչ մը ամէն տեղ եւ ամէն մարդու հա–մար ալ:

Ընկերաբաններն ու հոգեբանները կը կրկնեն անընդհատ թէ հաւասարակշռեալ կեանք մը ապրելու համար անհատները պէտք ունին կապուած մնալու այն խմբա–ւորումներուն, որոնց մաս կը կազմեն հո–գեւին, եւ երբ կը խզուի այդ հոգեկան կապը որ դարերու խորէն կուգայ, ան–հատը հողեպէս կը խամրի ու կը չորնայ, բունէն անջատուած ճիւղի մը պէս:

Այդ խզումը ի գործ կը դրուէր ժամա–նակին բռնագրաւիչներուն կողմէ, երբ ցեղասպանութեան ազդու միջոց, քանի որ մշակութային բնաջնջումը ցեղը կը հասցնէ ի վերջոյ Փիզիքական բնաջնջման: Այսօր սակայն, Սփիւռքի մէջ, բռնու–թեան տակ չէ որ Հայութիւնը կը կոր–սնցնէ իր մշակոյթը, այլ՝ յօժար կամ–քով, ինչ որ համազօր է կամաւոր ինքնա–սպանութեան:

Այս ճշմարտութեան գիտակցելով է որ Նիսի Հայ Մշակութային Ակումբին հիմ–նադիրները ընկերակցութեան տուին «Օ–ճախ» անունը, խորհրդանշելու համար «հիւրընկալութիւն ու համախմբում» եւ հրաւիրելու համար որ հոն գան փնտռել իրենց հարազատները, մեծերն ու փոք–րերը անխտիր:

Գործունէութեան առաջին ամիսներն ալ նախընտրաբար յատկացուեցան երիտա – սարդները համախմբելու աշխատանքին: Ուրախութեամբ կը տեսնուի թէ արդէն իսկ 30ի չափ երիտասարդներ խմբուած են այս շարժումին շուրջ եւ յաճախակի հաւաքոյթներ կ'ունենան, գիրար ճանչ – նալու եւ հաւաքական աշխատանքի մը ուղեգիծը ճշդելու փափաքով:

Ճիշդ է թէ անոնք աւելի դիւրաւ Ֆրան–սերէնով կրնան արտայայտուիլ, քան թէ հայերէնով, եւ իրենց մէջ կան նոյնիսկ հայերէն բնաւ չգիտցողներ: Բայց եկած են բոլորն ալ պատասխանելով իրենց ուղ–ղուած կոչին եւ մղեալ՝ ներքին պահանջէ մը, եկած են լաւատեսութեամբ, յոյսով եւ ակնկալութիւններով լեցուն:

Պէ՞տք է միթէ յուսախաբ ընել զիրենք:

Թերահաւատները ըսեն թերեւս թէ խեր չկայ հայերէն չխօսող սերունդէն: Բայց կը հարցնենք իրենց.— Եթէ ամէնքն ալ հայագէտ ըլլային եւ հարիւրին հա–րիւր Հայ, ի՞նչ հարկ կը մնար այսպիսի ձեռնարկներու եւ օրն ի բուն «Ազգապահ–պանում» հոլովելու:

Նորակազմ միութիւնը կը քալէ դան – դաղ եւ երկչոտ քայլերով, բայց կը քալէ առաջ: Որպէսզի զարգանայ եւ զարգացնէ իր գործունէութիւնը եւ դառնայ իրա – կան «մշակութային օճախ» մը բոլոր մեծ ու փոքր Հայերուն համար, պէտք ունի անպայման պատշաճ hաւաքավայրի մը, որուն չգոյութենէն կը տուժէ մեծապէս: Ցարդ հաւաքոյթները կազմակերպուեցան այլ ընկերակցութեան մը սրահին մէջ, ազնուօրէն տրամադրուած, բայց յետ այսօրիկ կարելի պիտի չըլլայ այդ սրահէն օգտուիլ, քանի որ ծախու դրուած է ան:

Պիտի գտնուի՞ արդեօք հայ կազմակեր–պութիւն մը կամ մեծասիրտ եւ իրատես բարերար մը, որ պիտի ուզէ օժանդակել այս շարժումին, գիտակցելով թէ եկեղե–ցի չինելու, յուշարձան տնկելու եւ աղ–քատին ու հիւանդին օգնելու չափ եւ նոյնիսկ աւելի անհրաժեշտ գործ մըն է Հայութեան հոգեկան կեանքը պահպա – նելը, մանաւանդ՝ երիտասարդ սերուն – դինը:

Սրտագին կոչ մըն է այս, ուղղուած՝ բոլորին:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

Նիս, 2 Մայիս 1972

Միութեան պաշտօնական հասցէն է՝
FOYER CULTUREL ARMENIEN
84, Avenue du Mont-Alban
06 - NICE
Tél. : 89-34-38 — 88.39-97 — 85-28-26

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԱԼԹԻՄՈՐԻ մէջ, Մ. Նահանգներ, լոյս տեսած է շահեկան աշխատութիւն մը՝ ծնօտի դեղագիտական վիրաբուժու–թեան մասին: Հեղինակը՝ ընկեր Բժ. Վա–րուժան Զալեան, վերջին ութ տարինե – րուն այս նիւթին շուրջ դասախօսած է Ինտիանայի համալսարանի ատամնաբու – ժական դպրոցին, ինչպէս նաեւ զանազան այլ համալսարաններու մէջ: Վ. Զալեան, համաձայն մասնագէտներու, իր այս հա–տորով ոչ միայն մեծ նպաստ կ'ընծայէ ծնօտի դեղագիտական վիրաբուժութեան, այլեւ կը հաստատէ, թէ ինք բացառիկ հեղինակութիւն մըն է այդ մարզին մէջ:

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ մէջ բացումը կատարուած է շրջանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին նոր ակումբին եւ մարզադաշտին: Հ. Մ. Ը. Մ.ը շատ կարճ ժամանակուան ըն – թացքին, Անթիլիասի մէջ ստեղծած է մեծ շարժում մը, որ օրէ օր կը ծաւալի, իր շարքերը խտացնելով նորերով:

ՔԱՐԱՔԱՍԻ (Վենեզուէլա) ազգային «Արարատ» շաբաթօրեայ վարժարանը այս տարի տուած է շրջանաւարտներու իր ա–ռաջին հունձքը, 14 աշակերտ – աշակեր–տուհիներ, որոնք կանոնաւորապէս հե–տեւած են վարժարանի հնգամեայ դասըն–թացքներուն եւ ներկայիս սահուն կերպով կը խօսին ու կը գրեն իրենց մայրենի լե–զուն: «Արարատ» վարժարանը այս տարի ունի 70 աշակերտ: Վարժարանի տնօրէնն է Վենեզուէլայի գաղութի հոգեւոր հո–վիւը՝ Եղնիկ Վրդ. Բալայեան:

ԱԹԷՆՔԻ «Կլորիա» թատրոնի չքեղ սը–րահին մէջ, Ապրիլ 16ին, փայլուն յա – ջողութեամբ տօնուած է Յունաստանի Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց Միութեան 25ամ–եակը, ի ներկայութեան հազարի մօտ ազգայիններու: Հանդիսութեան ներկայ գտնուած են Յունաստանի Հայոց առաջ–նորդը, քահանայից դասը, Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը, Ուսումնական ու տնտե – սական Խորհուրդները, Հ. Կ. Խաչի եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարչութեանց ներկայացու–ցիչները: Հանդիսութեան բացման խօսքը արտասանած է ընկ. Կ. Մկրտիչեան: Ու–ղերձներ կարդացած են Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութեան կողմէ ընկ. Թ. Յովակիմեան, իսկ «Ազատ Օր»ի անունով՝ ընկ. Օ. Օն–նիկեան: Բանախօսն է եղած ընկ. Մ. Քիւրտօղլեան: Երիտասարդաց Միութիւ–նը իր 25ամեակին առթիւ «Հայկական Շաբաթ»ի մը նախաձեռնած է՝ հայ մշա–կոյթին նուիրուած դասախօսութիւններու շարքով:

ՍԱՆ ՓԱՒԼՕՅԻ մէջ, Պրազիլ, Զատ – կուան օրերուն տեղի ունեցած է «Երի–տասարդութեան շաբաթ»ը, կազմակեր – պութեամբ տեղւոյն Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին: Տեղի ունեցած են մարզական, ընկերային եւ դասախօսական բնոյթի ձեռնարկներ՝ մասնակցութեամբ Պրազիլի, Արժանթինի եւ Ուրուկուէյի Արմենիա Երիտ. Միու – թեան մասնաճիւղերուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Պօղոս էֆէնտի, իր բարեկամներէն շըր–ջապատուած՝ առեւտրական կացութեան վրայ կը ճառէր, երբ պարոն Թորգոմ եւ ընկեր Սուսերեանց ներս մտան եւ եկան բարեւելու զինքը:

Հազիւ թէ Պօղոս էֆէնտիի հրաւէրին վրայ ուսուցիչը եւ «Շանթ Ակումբ»ի անդամը բազմած էին մէյ մէկ աթոռի վրայ, պարոն Թորգոմ ըսաւ.

— Պօղոս էֆէնտի, իրա՞ւ է, որ երկու վարչական քննիչներու տեղեկագիրը Թա–ղական Խորհուրդին համար աննպաստ է եղեր...

— Ո՞վ ըսաւ, հարցուց Պօղոս էֆէնտի:

— Ամէնուն բերանն է...

— Առանձին բան չկայ... Նախ քննիչնե–րը իրարու հետ չեն համաձայներ ու զատ զատ տեղեկագիր տուեր են:

— Բայց ես հաւաստի տեղէ իմացայ, պնդեց ուսուցիչը, ճշմարիտը շատ զար–մանք զգացի: Ինծի ըսողը Մարգար է–ֆէնտիէն իմացեր է եւ տեղեկագիրը կար–դացած է եղեր:

— Ատիկա կ'երեւայ որ Սափրեան է–ֆէնտիի տեղեկագիրը կարդացեր է, թող մէյ մըն ալ Տոքթ. Ծրարեանինը կարդայ, այն ատեն կը հասկնայ: Բայց խնդիրը այդ չէ, տեղեկագիրները կարեւորու – թիւն չունին եւ նոր քննութիւն պիտի ըլ–լայ: Բուն նորութիւնը չէք գիտեր դուք:

— Ի՞նչ կայ որ, հետաքրքրուեցաւ Սու–սերեանց:

— Պատրիարքը այսօր զիս հրաւիրած էր Ղալաթիոյ Խորհրդարանը:

— Ի՞նչ բանի համար:

— Այս Թաղական Խորհուրդի խնդրոյն համար խօսելու:

— Պէտք չէ երթալ, վճռեց Սուսեր – եանց:

— Գացի՞ք, հարցուց ուսուցիչը:

— Բնականաբար գացի:

— Պէտք չէ տեղի տալ, պնդեց ընկեր Սուսերեանց:

— Պատրիարքը շատ լաւ ընդունելու – թիւն մը ըրաւ ինծի, շարունակեց Պօղոս էֆէնտի, եւ խնդիրը մանրամասն պատ–մել տալէ ետքը՝ ինծ խորհուրդ տուաւ հրաժարելու:

— Պէտք չէ հրաժարիլ, գոչեց Սուսեր–եանց, դա կը լինի դաւաճանութիւն հա–սարակական շահերի դէմ:

— Եւ դասալքութիւն, աւելցուց պա – րոն Թորգոմ:

— Արդէն ես ալ չհրաժարեցայ ու մեր–ժեցի իր առաջարկը:

— Շատ աղէկ ըրեր էք:

— Եւ նոր քննութիւն պահանջեցի:

— Այո, պէտք է նոր քննութիւն կա–տարել, ատիկա անհրաժեշտ է, դիտել տուաւ ուսուցիչը:

— Եւ ժողովուրդին ուղղակի հսկողու–թեան ներքեւ պէտք է կատարուի քննու–թիւնը, աւելցուց Սուսերեանց:

— Բայց ի՞նչպէս կարելի է ատիկա, դիտել տուաւ ներկաներէն մին:

— Քննիչին քով ներկայացուցիչներ կարգելով ժողովուրդին կողմէ:

— Դժուար բան է այդ...

Թողունք, որ պարոն Թորգոմ, ընկեր Սուսերեանց եւ Պօղոս էֆէնտին հարթեն այդ դժուարութիւնները իրենց ըմբռնած ձեւով եւ մենք քիչ մը երթանք տիկին–ներու կողմը, որոնք, ըստ արեւելեան սովորութեան, էրիկ մարդերէն անջատ – ուած, խումբ մը կազմեր եւ ոգեւորու – թեամբ կը խօսակցէին:

— Կ'երդնում որ ճիշդ է ըսածս, կ'ըսէր տիկին Շագիկ, ես ալ չուզեցի հաւատալ, բայց ի վերջոյ հաւատացի:

— Ո՞վ ըսաւ:

— Բուն իսկ աչքովը տեսնողը պատմեց:

— Ես եթէ աչքովս ալ տեսնեմ, չեմ հաւատար, յայտարարեց տիկին Նուարդ:

— Այդ տարբեր բան, տիկին Սաթէնը քու բարեկամուհիդ է, քեզի այդպէս ը–սել կ'իյնայ, պատասխանեց Շագիկ, բայց ես իմ ըսածիս վրայ կը պնդեմ:

— Բարեկամուհիս է, այո, եւ գիտեմ, որ շատ պարկեշտ կին մըն է:

— Ան պարկեշտ երեւցողներէն վախնա–լու է ամէնէն աւելի:

— Առանց ապացոյցի, ամուսնացած կնոջ մը մասին այդ տեսակ խօսքեր ընելը պարզապէս մեղք է:

— Ապացո՞յց, դեռ ի՞նչ ապացոյց կ'ու–զես, գոչեց տիկին Շագիկ, աչքովը տես–նողը պատմեց կ'ըսեմ կոր...

— Չեմ հաւատար:

Տիկին Նուարդի այս խօսքերուն վրայ Շագիկ իր մօտը կանչեց տասը տարեկան աղջնակ մը, որ աչքերը խոշոր բացած ու ականջները սրած՝ մտիկ կ'ընէր այս կա–նացի խօսակցութեան:

— Աղջիկս, ըսաւ անոր, սա Միսիսիւ Նշանիկը քիչ մը հոս կանչէ:

Փոքրիկը վազելով հեռացաւ:

— Միսիսիւ Նշանի՞կն է ականատես վը–կան, հարցուց Նուարդ թերահաւատ դէմքով մը:

ԵՐՈՒԽԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Հոփփիմէ Տօրումեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ռոզ Ջօրումեան եւ զաւակները հոգե-հանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԽԱՉԻԿ ՏՕՐՈՒՄԵԱՆԻ

եւ

ԳՐԻԳՈՐ ՏՕՐՈՒՄԵԱՆԻ

մահերուն առաջին տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի (Մայիս 7) Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեան եւ զաւակները, Սէրէնկիւլեան եւ Խոսրովեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց մօր, մեծ-մօր, տալոջ, հօրաքրոջ եւ խնամիին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՕՖԻ ՈՍԿԵԱՆԻ

(ծնեալ Սէրէնկիւլեան)

մահուան քառասունքին առթիւ ինչպէս նաեւ

ՈՍԿԵԱՆ եւ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլէն այրի Տիկին Սրբուհի Տէր-Գալուստեան ողբացեալ Արամ Պասմաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 20ական Ֆր. Շաւիլի դպրոցին, Կապոյտ Խաչին եւ 10 փրանք «Յառաջ»ին:

Նոյն տխուր առթիւ Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր-Գալուստեան 20 Ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի դպրոցին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Քնար Մուրատեան եւ զաւակները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Զէյթեանի (Լիոն) զաւակներուն իրենց մօր, մեծ-մօր ողբացեալ Ֆիլոր Շատարեւեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրեն Գասպար Իփէկեան ակումբին, նաեւ իրենց ամուսնոյն եւ հօր ողբացեալ ընկ. Մ. Մուրատեանի մահուան տարելիցին առթիւ 50 Ֆր. Գասպար Իփէկեան սրահին, 50 Ֆր. Կապոյտ Խաչին, 50 Ֆր. Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, 50 Հայ Ազգային Միութեան:

ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Կապոյտ խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 7, Կիրակի, ժամը 13ին, Պօմոնի սրահին մէջ, ի նպաստ կայանի նոր շէնքին:

Կը խօսի

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Նախագահուհի Շրջ. Վարչութեան

Նոյն օրը, առաւօտեան, կը կատարուի նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն ողբացեալ խաչուհիներու յիշատակին:

×

Ճաշէն ետք գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը ներկայացուի ժապաւէն մը կայանի կեանքէն:

Ջերմ մթնոլորտ

Տոմսերը ապահովել Կապոյտ Խաչի Վարչութիւններէն

Ճաշագին 25 ֆր.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները յառաջիկայ Երեքշաբթի 9 Մայիս երեկոյեան ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ, 12-14, Ռիւ Սէն-Պազիլ:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն (6 Մայիս) սովորական հաւաքավայրը: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ

(35րդ տարեդարձին առթիւ)

Մայիս 6, Շաբաթ ժամը 21ին

HILTON-ORLY

Կը Նախագահէ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻ

(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ-տըՄառնի խորհրդատու)

Նուագախումբ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ — Կ'երգէ ՇԱՆԹԱԼ ԿԱՌՆԻԷ

Պիւֆէ — շամփուրով խորոված

Մուտք 25 Ֆր. — Պատշաճ զգեստ

Տեղերը վերապահելու համար հեռաձայնել.— 368-82-66 եւ 368-61-35

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի Հայութիւնը ներկայ ըլլալ 7 Մայիսի Կիրակի օրը, Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի պատարագին, որու ընթացքին, ձեռամբ Սերովբէ Արք.ի պիտի կատարուի ուրարակիրներու ձեռնադրութիւնը յանձին դպրապետ Հայազատ Օհանեանի եւ փոխ-դպրապետ Յարութիւն Ժամագործեանի, ու տիրացու Ստեփան Խաչմանեանի: Եւ կիսասարկաւագի ձեռնադրութիւն, յանձին ուրարակիր Վարդգէս Վարդանեանի:

Միեւնոյն օրը երեկոյեան ժամը 8.30ին Էջմիածնայ միւռոնի օրհնութեան ֆիլմը, եւ Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի Վալանս այցելութեան ֆիլմը պիտի ցուցադրուին Մէզոն տէ ժէօն, Փոլիկոն, Վալանս:

Մուտքը ազատ է:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Եթէ կ'ուզէք մասնակցիլ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի նորակառոյց սրահին աթոռներու գնման ծախքին, եկէք զուարճեցէք Օշական խումբի արենոյշներու կազմակերպած ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ:

Կիրակի 7 Մայիս

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԲԱԿԻՆ ՄԷՋ

1, Boulevard du Nord au RAINCY

ժամը 15էն սկսեալ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Յուշի ցերեկոյթ նուիրուած

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Կը նախագահէ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Կը խօսին Տիկին ԼԻՍԻ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ եւ Պ. Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ մէջ, Մայիս 7ին ժամը 16ին, Մոտեռն սրահ, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Գեղարուեստական բաժին:

Մուտքը ազատ է

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան հարիւրամեակին առիթով

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի եւ մասնակցութեամբ Պոլսահայերու Մըշակութային Միութեան, Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան, եւն., եւն.:

6 Մայիս, Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին

ՕԹԷԼ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսին ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ (ֆրանսերէն) ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐՈՅԵԱՆ, Տիկիններ՝ ՄԱՏԼԷՆ ԵԱՎԷՐ ԵՒ ԱՐԱՔՍԻ ՊԱՊԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին

Արտասանութիւններ՝ տարաբախտ բանաստեղծին գործերէն

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը ներկայացնէ, Շաբաթ Մայիս 6, ժամը 21ին

SAINT-GEORGES

(Place du 4 Septembre)

ՄԻԱԿ ՌԵՍԻԹԱԼ ՄԸ

ԱՐԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

(ժողովրդական երգերով եւ Կոմիտասէն, Սայաթ Նովա եւ Տիգրանեան)

Ծանօթ դաշնակահար՝

ՐԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել

RESERVATIONS ET VENTE DES BILLETS :

BAR EDWARD — 37, Rue des Dominicaines
CLARY'S BAR — Place des Capucins
TABACS LE CALUMET — 69, La Canebière
GHARIBIAN — 344, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS — 303, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS ACQUAVIVA — Saint-Jérôme
CERCLE RIPERT — Sainte Marguerite
BAR CILICIE — 34, Bld. des Grands Pins
BAR PASCAL — 329, Rue de Lyon
BAR DE LA GARE — Saint-Antoine

ԲԱՑՈՒՄ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՅ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՅԱՆԻՆ

1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1972

6-14 տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝

15, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10-12

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ թատերախումբը կը ներկայացնէ ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

(3 արար)

զուարճալի զաւեշտ մը

Արդիականացում եւ համադրած բեմադրութիւն դերակատարներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Յակոբ Փափազեանի

Ուրբաթ, Մայիս 5, ժամը 21ին

THEATRE PAUL FARALICQ — 21, Rue Yves Toudic

Դերակատարներ.— Սօնա Վարդանեան, Օքսէն Կեղլեան, Յակոբ Փափազեան, Ագապի Պալեան, Մանուկ Թօմարճեան, Ալեքսան Ալեքսանեան, Կարօ Մասլաք-եան, Արա Տէյիրմէնճեան, Գաբրիէլ Թօքաչեան, Արման Թիւղլմէնեան, Րաֆֆի Սարգիսեան, Միսաք Քըլըճեան, Գ. Տէմիրեան:

Տոմսերու համար դիմել.—

Bureau de l'Union, 32 Rue de Trévise, lesMercredis et Samedis de 18 à 19 heures
Markarian, 32, Rue de Trévise — Massis, 21, Rue Saulnier
Diamantaires, 60 Rue Lafayette

Գին 5, 10 եւ 15 փրանք

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ-ՄՕՐԻՍԻ Հ. Յ. Դ. Վրացեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (5 Մայիս) երեկոյեան ժամը 8.30ին, ընկ. Գամպարեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Գեղան Շինիկճեան – Փափազեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Տէսինի յուշարձանին, ի յիշատակ իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ Մկրտիչ Փափազեանի մահուան 17րդ եւ իր ողբացեալ ծնողքին նահատակութեան 57րդ տարելիցին առթիւ: (Ստացանք «Յառաջ»էն):

Նաեւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Շինիկճեան եւ Փափազեան հին եւ նոր ննջեցեալներուն յիշատակին համար:

×

Այրի Տիկին Հ. Կարապետեան եւ զաւակները ողբացեալ Ղազար Կարապետեանի մահուան քառասունքին առթիւ կը նուիրեն Գասպար Իփէկեան ակումբին 25 Ֆր., իր քեռայրին յիշատակին ողբացեալ Յակոբ Ալեանաքեանէ (Տէսին) 15 Ֆր. նոյնպէս իրենց փեսային ողբացեալ Ռընէ Սիդամիլլէ (Փարիզ) 15 Ֆր.:

Ս. ԹԱԴԷՈՍ – ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՍԷՆԹ – ԱՆԹՈՒԱՆ

Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ ձեռնադրութիւն աւագ սարկաւագներու

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ Մայիս 11ին, Հինգշաբթի, Համբարձման տօնին, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ, զոր պիտի մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ: Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի Աւագ Սարկաւագի ձեռնադրութիւնը՝ կիսասարկաւագներ Յովակիմ Քէյիշեանի եւ Խաչիկ Գաբրէլեանի, կընքահայրութեամբ Պ. Պ. Հաճի Քէյիշեանի եւ Միսաք Չէօրտիւքեանի, եւ խարտաւիլակութեամբ հոգեւոր հովիւ Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեանի:

Յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ, Տ. Ներսէս Քհնյ. Կատարինեանի եւ եկեղեցւոյ կնքամայր՝ Օր. Նունիկ Տէր-Ղեւոնդեանի ինչպէս նաեւ եկեղեցիին բոլոր ծառայողներուն հոգիներուն համար:

Յետ պատարագի ժամը 13ին տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր ճաշ ի պատիւ նորընծայ սարկաւագներուն, Ռէսթօրան տը լա Ֆոնթէն-Ֆրէշ, Պուլվար Հանրի-Պառնիէ, Սէնթ-Անտրէ, Մարսէյլ 15րդ:

Ճաշագին 32 Ֆր., ճաշի տոմսերը ապահովելու համար դիմել Թաղական Խորհուրդի անդամներուն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇԱԲԱԹ 6 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 6 MAI 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-32

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.409

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.409

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉԱՐԱԳՈՒՇԱԿ ԱՍՏՂԸ

—0—

Ամէն անգամ, որ սրտի ճմլումով կ'անդրադառնանք 1914–18ի աշխարհատասան պատերազմին եւ անոր յաջորդող Զինադադարի բախտորոշ օրերու եղերական դէպքերուն, կը տարուինք անիծելու չարագուշակ աստղը, որուն տակ ծնած է հայ ազգը:

Ակամայ կը դառնանք ճակատագրապաշտ, չկարենալով պարզ տրամաբանութեամբ բացատրել իրերայաջորդ դժբախտութիւնները, որոնց ենթարկուեցանք ազգովին, ո՛չ միայն սահմանին արեւմտեան եւ արեւելեան կողմը, Թրքահայաստանի եւ Կովկասեան Հայաստանի մէջ, այլ նաեւ Միջերկրականի ափերուն վրայ, դաշտային ու լեռնային Կիլիկիոյ մէջ:

Գերագանցօրէն գաղափարապաշտ, մէկ օրէն միւսը հիասթափուեցանք, երբ դէմ յանդիման գտնուեցանք նիւթապաշտ աշխարհի դաժան իրականութեանց հետ:

Դարերով հալածուած ու կեղեքուած օտար, այլադգի, անխիղճ բռնակալներու դաժան լուծին տակ, մեր աչքերն ուղղեցինք դէպի հեռաւոր սուրբերը, անոնցմէ յուսալով մեր ազգին փրկութիւնը:

«Հայ քրիստոնեայ»ի հոգեբանութեամբ առաջնորդուեցանք Վարդանանց դիւցազնական օրերէն սկսեալ: Այդ հոգեբանութեան շնորհիւ պահեցինք մեր լեզուն, կրօնքը, մշակոյթն ու ազգային դիմագիծը, ի գին անհուն զոհողութեանց:

Կորսնցուցինք մեր քաղաքական անկախութիւնը, սակայն չընկրկեցանք երբեք: Ազատութեան սիրով տոչորուեցանք: Սեփական, անկախ հայրենիք երազեցինք: Հայրենասիրական ոգին վառ ու անշէջ պահեցինք մեր սրտերուն մէջ: Տոկացինք, դիմացանք, կուրծք տուինք ամենահի փոթորիկներու, անսասան պահելով յաղթելու հաւատքն ու յոյսը:

1914ի սկիզբը Բարենորոգումներու ծանօթ ծրագրով տեղական ինքնավարութիւն կը տրուէր Թրքահայաստանի, վեց մեծ Պետութեանց երաշխաւորութեամբ: Ուրախացանք: Առաջին քայլը կ'առնուէր դէպի Հայաստանի անկախութիւնը:

Շատ բարեմիտ էինք, չըսելու համար միամիտ: Չէինք ճանչցած Թուրքին բուն հոգին:

1878ին Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը փորձանք էր եղած ազգին գլխուն: Արիւնարբու Ապտիւլ Համիտ ո՛չ միայն չէր գործադրած հայկական նահանգներու բարենորոգումները, այլեւ 300.000 անմեղ հայերու արիւնն էր խմած՝ երաշխաւոր Պետութեանց մեղսակցութեամբ:

Պերլինէն երեսուն տարի վերջ, 1908ին խարուսիկ ազատութիւնը չափէն աւելի խանդավառեց մեզ: Հակառակ 1909 Ապրիլի կիլիկեան համատարած ջարդերուն, տակաւին ուզեցինք հաւատալ օսմանեան կայսրութեան նոր տէրերուն:

Բոլոր տարրերը մէկ հալոցի մէջ ձուլելով «օսմանցի» դարձնելու աճպարարութիւնը երկար չտեւեց: Համաթըրքութեան ցեղապաշտական նոր գաղափարականը վարակեց շուտով երիտասարդ Թուրքերը, որոնք սկսան իրենց աչքերը յառել դէպի Թուրան՝ մինչեւ Կեդրոնական Ասիա երկարող Թրքական հսկայ կայսրութեան մը հեռանկարով խանդավառ:

Ազգովին վեց մեծ Պետութեանց ոտքն ինկանք՝ վերջապէ՛ս իրագործել տալու համար հայկական նահանգներու բարենորոգումները՝ Թուրքերու համար հոգեբանական այն դէչ օրերուն, երբ Պալքանեան չարաղէտ պատերազմին հետեւանքով օրակարգի հարց էր դարձած օսմանեան կայսրութեան անդամահատումը:

Ռուսերու յամառ պնդումով է, որ ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութիւնը ակամայ ստորագրեց 1914 Յունուար 26/8 Փետրուարի Բարենորոգումներու ծրագիրը՝ առաջին առիթիւ զայն պատռելու հաստատ յետին մտքով:

Կարմիր Սուլթանի արժանաւոր զաւակները քուրջի կտորի վերածեցին զայն՝ օգտուելով մեծ պատերազմի արտակարգօրէն պատեհ առիթէն:

Հայաստան կը գտնուէր Թուրանի ճամբուն վրայ: Պէտք էր սրբել զայն աշխարհի քարտէզէն:

Բարենորոգումներու պատճառաւ ամբաստանուեցանք իբրեւ ռուսասէր, երբ «Մոսկոֆը յաւիտենական թշնամի» կը նկատուէր Թուրքերուն:

Մեծ Եղեռնը սարքեցին՝ ցեղասպանութեան միջոցաւ ընդմիշտ թաղելու համար Հայկական Դատը, որ յաւիտենական մըղձաւանջ մըն էր դարձած իրենց համար:

Յաղթանակէն վերջ, դաշնակիցները ո՛չ միայն չպատժեցին Ջարդարար ազգը, այլ եւ իրարու հետ մրցումի ելան՝ զայն սիրաշահելու եւ ողջնցնելու համար:

Ի՛նչպէս չանիծել չարագուշակ աստղը, որուն տակ ծնած է հայ ազգը:

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

—0—

ՕԴԱՆԱՒԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐԸ ԱԶԱՏԵՑԱՆ

Թուրքիոյ ներքին կացութիւնը միշտ լարուած պատկեր կը պարզէ: Թուրք բանակը, ամբողջ երկրին մէջ, «զօրակոչ»ի մէջ դրուած է: Արձակուրդները ջնջուած են եւ զինուորականներուն հրահանգ տրուած է զօրանոցներու մէջ մնալ պատրաստ միջամտելու: Առաջին անգամն է, որ նման որոշում կը տրուի Կիպրոսի տագնապէն ի վեր, այսինքն՝ 1964էն:

Այս բացառիկ միջոցառումին պատճառն այն է, որ ծայրայեղ ձախերու շարժումները զգալի դարձած են կրկին: Օդանաւին առեւանգումին յաջորդած է ահաբեկումի փորձ մը Թուրք ժանտարմըրիի պետին՝ Զօր. Քեմալեթթին Էքինի դէմ:

Անծանօթներ կրակած են այս վերջինոյն վրայ, երբ իր բնակարանէն դուրս կ'ելլէր: Զօրավարն ու իր կինը թեթեւ վիրաւորուած են, իսկ պահակ զինուոր մը սպաննուած: Համաձայն ոստիկանութեան՝ ահաբեկիչներէն մին սպաննուած եւ ուրիշ մըն ալ ձերբակալուած է: Անոնց ընկերներէն երկու հոգի փախուստ տուած ու տան մը մէջ ապաստանած են: Ոստիկանութիւնը պաշարած է բնակարանը:

Իշխանութիւնները լուսարգել հաստատած են Անգարայի մէջ «մինչեւ նոր կարգադրութիւն», գիշերուան ժամը 11էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5:

Սոֆիայի օդակայանին մէջ չորս օդահէնները յանձնուեցան պուլկար իշխանութիւններուն: Օդանաւին ճամբորդները ողջ-առողջ Պոլիս վերադարձան: Պուլկար իշխանութիւնները ընդունած էին «ապաստանի իրաւունքը» զոր չորս ահաբեկիչները խնդրած էին եւ կարելի եղաւ կարգադրել այս ձեւով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ առեւտրական առաքելութիւն մը ժամանած է Թայփէ, Ֆորմոզի մայրաքաղաքը: Ֆորմոզ անցեալ տարի 7.328.000 տոլար արժողութեամբ արտածում կատարած է դէպի Ֆրանսա, իսկ անկէ ներածած է 7.286.000 տոլար ապրանք:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ անդամ ընտրուեցաւ Քասթրի դուքսը, պատուելի Պէօկնէրի աթոռը: Իր մրցակիցն էր Փօլեմիլ Վիքթոր:

ՔԱՆՆԻ մէջ, ինչպէս ամէն տարի բացուեցաւ Շարժանկարի փառատօնը: Առաջին ներկայացուած ֆիլմն էր Քլօտ Լըլուշի՝ «Արկածախնդրութիւնը արկածախնդրութիւնն է»: Ֆրանսա կը ներկայանայ նաեւ կարգ մը ուրիշ ֆիլմերով որոնց կարգին՝ «Միասին պիտի չծերանանք»:

ԸՆԿ. Ա. ԳԱՊԱԳԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երկուշաբթի, 24 Ապրիլ, խոր յարգանքով եւ ազգային փառաշուք յուղարկաւորութեամբ, հողին յանձնուեցաւ մարմինը մեր ղեկավար ընկերոջ՝ Տոքթ. Ատուր Գապագեանի:

Ժամը ճիշդ 3ին, հանգուցեալ ընկերոջ Եաղըյնով ծածկուած դագաղը, Ամերիկեան Հիւանդանոցէն բերուեցաւ Ս. Նշան Մայր եկեղեցի:

Բակի մուտքէն մինչեւ եկեղեցի, դագաղը Կոմիտէներու հերթապահներուն կողմէ տարուեցաւ ուսամբարձ, անցնելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու շարքերուն մէջէն:

Յուղարկաւորութեան արարողութեան նախագահեց Լիբանանահայոց առաջնորդ Տաճատ Արքեպս. Ուրֆալեան, կողքին ունենալով Դպրեվանքի տեսուչ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեանը, Ներսէս Ծ. Վրդ. Բախտիկեանը, Եփրեմ Վրդ. Թապագեանը եւ Պետրոս Վրդ. Պէրպէրեանը, որոնք կը ներկայացնէին Հայրապետն ու Կիլիկիոյ Միաբանութիւնը, եւ քահանայ հայրեր:

Հայ Կաթողիկէ համայնքը կը ներկայացնէին պատրիարքական Օգն. փոխանորդ Գերպ. Անդրէաս Եպիսկ. Պըտօղլեան, Պուրճ Համուտի ժողովրդապետ Մանուէլ Վրդ. Պաթաքեան եւ Մխիթարեան երկրորդական վարժարանի տնօրէն Վարդան Վրդ. Աշգարեան:

Աւետարանական համայնքը կը ներկայացնէր համայնքապետ Վեր. Սողոմոն Նիւյիւճիւքեան:

Ներկայ էին պետական երեսփոխաններ, ազգային իշխանութեանց, կազմակերպութիւններու, միութիւններու ներկայացուցիչներ եւ յուղարկաւորներու հոծ բազմութիւն մը:

Արարողութենէն ետք, դամբանական խօսեցաւ Առաջնորդը:

Տոքթ. Ատուր Գապագեանի կեանքին երեք չորրորդը, ըստ Սրբազան Հայրը, ծառայութիւն եղաւ իր սիրած ժողովուրդին: Արդարեւ, 50 տարի, անխոնջ կերպով ան ծառայեց Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան երկու մեծ թեմերուն՝ Բերիոյ եւ Լիբանանի, իբրեւ ժողովական մաս կազմելով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ընդհ. Ժողովներուն, Կեդրոնական Վարչութեան, Ազգային Գաւառական, Քաղաքական Ժողովներուն եւ Ուսումնական Խորհուրդին:

Մեծ են այն մարդերը, ընդգծեց Սրբազանը, որոնք կը ծառայեն իրենց ժողովուրդին: Հանգուցեալը երբեք փառամոլ ու ցուցամոլ չէր: Իր գտնուած բոլոր ժողովներուն մէջ, իր շուրջ ստեղծեց համակրանք եւ ամէնէն դժուար լուծելի հարցերուն մէջ անգամ, տրամաբանական եւ բոլորին կողմէ ընդունելի լուծումներ կը գտնէր:

Մարդ էր եւ հա՛յ մարդ: Մարդկային եւ ընտանեկան իր պարտականութիւնները լիւ կատարեց: Տոքթ. Ատուր Գապագեան կը բաժնուի մեզմէ, բայց իր յիշատակը յաւիտեան կը մնայ իր ժողովուրդին, ծանօթներուն եւ ընկերներուն հոգիին մէջ:

Այնուհետեւ, ընկ. Գապագեանի դագաղը, Բիւրոյի, Կեդր. Կոմիտէի, Համազգայինի Կեդր. Վարչութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մերձ. Արեւելքի Շրջ. Վարչութեան անդամներուն կողմէ ուսամբարձ դուրս բերուեցաւ եկեղեցիէն եւ, անցնելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու, արենոյշներու եւ Լիբ. Օգն. Խաչի Արծուիկներու շարքերուն մէջէն, դրուեցաւ մեռելակառք:

Կազմուեցաւ ինքնաշարժներու երկար թափօր մը, որ դանդաղ ընթացքով ուղղուեցաւ դէպի Պուրճ Համուտ:

Պուրճ Համուտի մուտքին, թափօրը դիմաւորուեցաւ շրջանի բազմահարիւր ընկերներուն կողմէ, որոնք, ձեռամբարձ, դագաղը տարին մինչեւ Պուրճ Համուտի քաղաքապետարանի շէնքին առջեւ, ուր, դագաղը կրկին մեռելակառք դրուեցաւ եւ թափօրը շարունակեց իր ճամբան: Ինքնաշարժներու երկու կողմերէն, ընկերները դագաղին հետեւեցան քալելով:

Քաղաքապետարանի դաշտին առջեւ, թափօրը կանգ առաւ: Սկաուտներով շըրջապատուած՝ դագաղը մեռելակառքէն դուրս հանեցին «Զաւարեան» Ուսանողական Միութեան ընկերները, որոնք սեւ փողկապ կապած, կապոյտ տարատով ու ճերմակ շապիկով, ձեռամբարձ, դագաղը տարին մինչեւ գերեզմանատան անկիւնադարձը, ուր արդէն հասած էին Առաջնորդ Սրբազանը, Արտաւազդ Եպիսկոպոսը, վարդապետները եւ յուղարկաւորներու խուռներամ բազմութիւն մը, առաւելաբար ընկերներ, որոնք պահ մը դագաղը առին Զաւարեանականներէն: Ապա, կըրկին յանձնելով Զաւարեանականներուն, Առաջնորդ Սրբազանի նախագահութեամբ կազմուեցաւ երկար թափօր մը, որ յամբընթաց յառաջացաւ դէպի գերեզմանատուն:

Մատրան մէջ տեղի ունեցած թաղմանական տխուր արարողութիւններէն ետք, յաջորդաբար դամբանական խօսեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Վարչութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մեծ ընտանիքին կողմէ՝ ընկ. Յովհաննէս Շահինեան, Համազգայինի Կեդր. Վարչութեան եւ բոլոր մասնաճիւղերու կողմէ՝ Պր. Վահէ Սէթեան, Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի, Մարմիններու եւ ընկերներու կողմէ՝ ընկ. Եդուարդ Էլոյեան եւ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի կողմէ՝ ընկ. Հրաչ Տասնապետեան:

Չորս դամբանախօսներն ալ ընդգծեցին ընկ. Տոքթ. Ատուր Գապագեանի արժանիքները եւ իր մատուցած մեծ ծառայութիւնները հանդէպ իր ժողովուրդին եւ իր պաշտած կուսակցութեան:

Այնուհետեւ, ընդհանուր յուզումի մէջ, ընկ. Տոքթ. Ատուր Գապագեանի մարմինը տարուեցաւ իր վերջին հանգըստարանը եւ զետեղուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պանթէոնին մէջ: Վերջին աղօթքներէն ետք, ներկայ բազմահազար ընկերները «Վէրքերով լի» խմբերգով հրաժեշտ առին մեծանուն ընկերէն:

«ԱԶԴԱԿ»

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
– ՀԻՆ ՇՐՋԱՆԻՆ –

(Յապաւումներով)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աղջիկտեսին կը յաջորդէր, յաճախ աղջիկ ուզելու գործողութիւնը, որ իրաւական քայլ մըն էր: Խնամախօսութեան համար տղուն կողմէ սովորաբար կը մասնակցէին անոր հայրը, տան մեծերու իրաւունքով հրապարակ եկող եղբայրը, մօրեղբայրը եւ այլ ազգականները, իսկ աղջկան կողմէ՝ սոր հայրը եւ արական սեռի այլ ազգականները: Մասնակիցներու կազմը կը վկայէ, որ խնամախօսութիւնը սանց իրաւունքն ու պարտականութիւնն էր: Աղջիկ ուզելու եկած հիւրերը դիմացի կողմին կը հաղորդէին իրենց այցելութեան նպատակը եւ կը խնդրէին տեսնել հարսնցուն: Անկախ անկէ, թէ ի՛նչ արդիւնք կուտար այցելութիւնը, աղջիկը ցոյց տալու սովորութիւնը պարտականութիւն մը կը նկատուէր: Ձեռք խնդրողները իրենք ալ պէտք է տեսնէին եւ հաւնէին աղջիկը: Սովորաբար, մինչեւ աղջկան երեւնալը, ներկաները կը հետաքրքրուէին իրարմով եւ ձեւով մը կը ճշդէին իրենց ընելիքները նշանտուքի պարագային: Դրական արդիւնքի ժամանակ, աղջիկ ուզելու եկածները հարսնցուին կը նուիրէին արժէքաւոր նուէրներ ու կը մեկնէին:

Նշանի ընդունումը առաջարկութեան փուլի շարունակութիւնն էր: Նախնական համաձայնութիւնը ենթակայ էր վաւերացումի իրաւական գործողութիւններով: Խնամախօսութեան ժամանակ կատարուած առաջարկը յաճախ կը մնար անպատասխանի, որովհետեւ շուտափոյթ «այո»ն անպատուաբեր էր աղջկան եւ անոր ազգականներուն համար: Աղջիկ ուզելու եկած հիւրերը պէտք է սպասէին պատասխանի: Թէեւ ասոր համար օրինական պայմանաժամ գոյութիւն չունէր, սակայն ազգագրական նիւթերը կը վկայեն, որ պատասխանը կը տրուէր մէկ-երկու շաբթուան ընթացքին: Ասիկա կրնար երկարաձգուիլ, եթէ փեսացուն ուրիշ վայր մը կը բնակէր: Այսուհանդերձ, մինչեւ վերջնական պատասխանը, հարսնցուին ընտանիքը իրաւունք չունէր իրենց աղջիկը ուզելու եկած ուրիշ անձերու խօսք տալ: Ասիկա սովորութեան հակառակ էր եւ կրնար դուռ բանալ անախորժ դէպքերու: «Աւրէնք յաղթող Թագաւորաց» 57րդ յօդուածին սա միտքը, թէ «խօսնայրն ոչ իտես զկինն, այլ միայն միջնորդութեամբ բարեկամացն ուղղեցաւ բանն» ցոյց կուտայ, որ փեսացուին բացակայութիւնը նշանը ընդունելու եւ գործողութիւնը կնքելու արգելք չէր ըլլար:

Աշխարհիկ եւ կանոնական օրէնքով ընդունուած կարգի համաձայն, աղջկան ծնողքը դրական պատասխան տալու պարագային իրաւունք ունէին պահանջելու փեսացուի ընտանիքէն՝ յատուկ գործողութիւններով օրինականացնելու նշանը: Փեսացուին ընտանիքը պարտաւոր էր փեսացուին եւ քահանային մասնակցութեամբ սահմանուած օրը այցելել հարսնցուին ու անոր ընտանիքին՝ նշանը օրինականացնելու համար: Քահանային մասնակցութիւնը անհրաժեշտ էր, որպէսզի պահպանուի նշանտուքին եւ պսակին կարգ ու կանոնը: Յայտնի է, որ Դ.–Ե. դարերուն Հայաստանի մէջ օրէնքով արգիլուեցան ամուսնութիւնները մինչեւ երրորդ աստիճանի մօտաւոր ազգականներու, ինչպէս նաեւ խնամի դարձած որոշ անձերու միջեւ: Ահա թէ ինչո՛ւ հոգեւոր դասի ներկայացուցիչներու ներկայութիւնը նշանտուքին պարտադիր համարուեցաւ:

Փեսացուն կը մասնակցէ՞ր նշանտուքին: Որոշ վայրերու՝ Հարքի, Մուշ–Տարօնի, Վարանդայի ազգագրութեան համաձայն փեսացուն չէր մասնակցեր: Կը թուի, թէ ասիկա ուշ շրջանի երեւոյթ է: Այս կարծիքը կը հիմնաւորուի «Աւրէնք յաղթող Թագաւորաց»ի 57րդ յօդուածի « համբուրեաց » արտայայտութեամբ, որ կը նշանակէ, թէ նշանտուքի ժամանակ հարսնցուն համբուրելը եղած է փեսացուին պարտականութիւնը: Ի դէպ, կարգ մը այլ վայրերու՝ Վասպուրականի, Նոր Բայազիտի, Լոռիի ազգագրութեան համաձայն փեսացուն մասնակցած է նշանի արարողութեան:

Ըստ « Աւրէնք յաղթող Թագաւորաց » դատաստանագիրքի 57րդ յօդուածին, նշանտուքի ատեն հարսնցուին կուտային խաչ, մատանի, ոսկի, դահեկան, իսկ Մատենադարանի թիւ 953 ձեռագրին համաձայն՝ մատանի, ապարանջան եւ գինդ: Նշանտուքը կը կատարէր քահանան՝ հարսնցուին եւ փեսացուին մասնակցութեամբ: Անոնք պարտաւոր էին խօսքով կամ գործողութեամբ (հարսնցուն համբուրելով) հաստատել, թէ փոխադարձ հաճութեամբ կը նշանուին:

Բարսեղ Կեսարացիի վերագրուած «Վասըն պէս–պէս եւ բիւրապատիկ ախտից» կանոնախումբի ՄԹ կանոնէն կ'երեւի, որ նշանտուքի օրինականութեան համար պայման կը դրուէր երկու – երեք վկաներու մասնակցութեան: Ասիկա հետաքրքրական միտքեր կը ստեղծէ: Արդարեւ, կը նշանակէ, թէ նշանուիլ ուզողներու ծնողքները եթէ դէմ ըլլային իրենց բաղձանքին, ասոնք քահանայի օրհնութեամբ կրնային օրինականացնել իրենց ցանկութիւնը եթէ ապահովէին երկու – երեք վկայ: Այս ենթադրութիւնը կը հաստատուի նաեւ անով, որ յիշեալ դատաստանագիրքը եւ «Կանոնագիրք Հայոց»ը ծնողքներու համաձայնութիւնը պարտադիր նկատող ոչ մէկ յօդուած կը պարունակեն: Աւելին, Սահակ Պարթեւի ԻԷ եւ Ներսէս Կաթողիկոսի ու Ներշապուհ Մամիկոնէից Եպս.ի ԻԴ կանոնները խստիւ կը դատապարտեն ծնողքներու բռնադատութեամբ կատարուող ամուսնութիւնները: Սահակի կանոնները նոյնիսկ պատիժ կը սահմանեն այդ օրէնքը ոտնահարող քահանային եւ ծնողքին համար: Հասկնալի է, որ կանոնական իրաւունքը չէր կրնար պսակի համար տարբեր բան ըսել, իսկ նշանտուքի համար ուրիշ բան: Ուրիշ հարց է, թէ ի՛նչ չափով կը գործադրուէր օրէնքը կեանքի մէջ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՄԵՆՔ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՍ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Իսկ մենք տղաքս էրիկ մարդ պիտի ըլլայինք: Աշունը կալերը բերքերը ներս առնելէ վերջ դպրոցը կը բացուէր: Կարդալ գրել պէտք է սորվէինք: Իմ օրերուս մեր հին դպրոցը պիտի պատմեմ: Տախտակամած չկար, գետինը հողին վրայ կը նստէինք չորս պատերուն երկայնքին, հինգերորդ մըն ալ մէջտեղէն կեդրոնի սիւնին ուղղութեամբ մինչեւ ճակատի պատը հինգ կարգերով: Պաղ չառնելու համար ամէնքս մեր տուներէն ուլի կամ գառնուկի մորթ մը կամ քուրջէ տօշակ մը ունէինք մեր տակը: Մեր նետուկները կը հանէինք, դուլպայով էինք, իսկ մեր փէսերը, արախչիները չէինք հաներ: Արմուկ արմուկի էինք, պարապ տեղ չունէինք, դպրոցին երեսը ուր նայէիք հին փէսերով հին արախչիներով տղու գլուխներ էին: Առաջքը բաց երկայն էնթարիներով, դօտիներով, կապոյտ կտաւէ սալթաներով ու շալվարներով, պճըլտուն վառվռուն զարմացկոտ աչքերով տղոց մեր խայտաբղէտ բազմութիւնը եթէ տեսնէիք, եւ եթէ մեր հայերէն խօսիլը չիմանայիք, մեզ սախկան վաչկատուն ցեղախումբի մը մանուկները պիտի կարծէիք, ու մեր ուսուցիչն ալ որուն մենք պատուելի կ'ըսէինք ճակատի անկիւնի իր տախտին վրայ իր երկայն վերարկուովը ծալապատիկ նստած ասիացի խեջաճէ մը պիտի ըսէիք:

Մենք ալ ծալապատիկ կամ ծնկածալիկ կը նստէինք, ինչպէս որ ուզէինք, իսկ մեծ տղաքը, վերի կարգերը, որոնք ճակատի պատին առաջքն էին մէկ ծունկերնին տակ միւսը վեր կը նստէին, որովհետեւ անոնք ծունկի վրայ կը գրէին: Արոյրէ երկայն տիփիթներ կային իրենց առջեւը մէջը մելանով ու լիֆթով: Վար դարձնէիք անգամ մելանը չէր թափեր, ինչու որ լիֆթը ծծած էր: Անոնք թուաբանութիւն ու թուրքերէն ինչա կը կարդային, հայերէն բարեւագիր ու եղէգէ գրիչով թուրքերէն աղերսագիր ու մուրհակ գրել կը սորվէին:

Մենք սկսնակներս մեզի յատկացուած պատին առջեւը դուռին կարգը կը նստէինք: Մենք տախտակ կը կարդայինք: Էջի մը մեծութիւնով էր, կոթ մը ունէր: «Խաչ օգնեա ինձ» ու տակը խոշոր գրերով այբուբենը գրուած էր: Մեր ձեռքը քերական չէին տար չմոթկելու, չպատռելու համար: Զրիկ կ'ընէինք, այսինքն տառեն վրան նայելու դոց կ'արտասանէինք այբ բեն գիմ մինչեւ օ ֆէն, բայց տախտակին վրայ գիրի մը մատերնին դնէին «աս ի՞նչ է» հարցնէին որեւէ բան մը կ'ըսէինք «տիւն» կ'ըսէինք, «չա» կ'ըսէինք: Գիրերը պիտի ճանչնայինք որպէսզի քերական յետոյ ալ հեղարան տային:

Մինչեւ Զատիկ կը կարդայինք: Անկէ ետքը մեծ տղաքը չէին գար: Զատիկէն առաջ անգամ ելլողներ կային: Սուրբ Գէորգի լեռներէն փայտ բերելու, այգիները բահելու արտերը պարզցանի կ'երթային: Անոնցմէ պզտիկները Դեղջուրի, Զուադեղ աղբիւրի կողմերը ուլերը արածելու կը տանէին: Մենք մանուկներս կը մնայինք: Դպրոցին դուռը բաց էր, բայց դաս չկար ներսը տղայ չկար, մենք ալ կը փախէինք չէինք երթար:

Կալերը ակնցի չերչիները կուգային: Նայելու կ'երթայինք ինչե՞ր ըսես չէին բերեր: Կանաչ կարմիր ներկեր, հայելի, ուլունքներ, սրմաներ, բուլեր, թաթիկներ, ասրչում, գմելի: Մենք սրմաները, ուլունքները ի՞նչ պիտի ընէինք, աղջիկները կ'առնէին, մենք գմելի կ'ուզէինք, մեր մամերուն, պապերուն առնել կուտայինք: Ձետուկները կը նետէինք, կ'ելլէին մեր ոտքերէն, տրեխ կարել կուտայինք, կապերովը կը կապէինք մեր սրունքներու դաստակներուն, ուր ուզէինք վազելու համար:

Ածուքները կը մտնէինք: Ուռիի ճիւղերէն բիր չէր ելլեր, շուտ մը կը կտրէին: Սալորենիներու ալ չէինք հասներ: Թթենիի, խնձորենիի ճիւղերը կը փնտռէինք: Անոնցմէ աղուոր բիր կ'ելլէր: Թթենիինը քիչ մը ծանրկեկ կ'ըլլար, թող ըլլար: Ուռիէն սուսուկ կը շինէինք: Սուլիչն մենք սուսուկ կ'ըսէինք: Զաթուկներէն ալ մէջի ծուծը կը հանէինք ջրնետիչ կը շինէինք: Թանթրուենիին մենք չաթնուկ,

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Նոյն րոպէին դարպասի թակն ուժեղ հնչեց մի քանի անգամ: Թրքուհին վախեցած ճիչ արձակեց եւ կպաւ տղային: Տղան ամուր գրկեց նրան եւ նրանք շնչները պահեցին: Բայց թակողը երեխաներ էին, որոնք թակի հնչիւններից վախեցած, շտապեցին հեռանալ՝ ձայն տալով միմեանց:

— Զուր տեղը վախեցար, աղիզ…

— Շատ կը վախենամ, աղիզ… Քիչմ առաջ, ճամբու վրայ, ծարցա: Մօտեցայ ախպուրին՝ ջուր խմելու, ախպուրը ցամքաւ: Մեր բռնած գործն Աստու սրտովը չէ…

— Մի մտածէ, անուշ ջան, դատարկ բան է:

Թրքուհին ձայն չհանեց:

— Երթանք նես, — ասաց երիտասարդը զուարթ ձայնով, — տեսնենք մեր սիրու տունը…

Թրքուհին նորից ձայն չհանեց:

— Երթանք…. — կրկնեց երիտարդը:

— Չերթանք, անուշ ջան…

Եւ Թրքուհին աղերսական բռնեց երիտասարդի ձեռքը:

— Չերթանք, աղիզ, — կրկնեց նա, — ես կը վախենամ… Գէշ բան կ'եղնի…

— Ի՞նչ գէշ բան եղնի, — բացականչեց տղան, — ես սաղ եմ քեզի համար: Վո՞վ կրնայ բան էնէ: Երթանք…

— Ես առաջ մէննակ մարդոցից կը վախենայի, հմը հմի Աստուց էլ կը վախենամ: Վո՞վ է տեսէ, որ մարդ ունեցող կնիկը սիրական պահէ…

Պատասխանու փոխարէն երիտասարդը նրան վերցրեց իր թեւերի վրայ, սեղմեց կրծքին եւ մթութեան մէջ խարխափելով, փորձեց գտնել դուռը: Երկու անգամ նրա ձեռքը կպաւ դարպասին: Ոչ, այդ չէր պէտք: Իսկ կողքի պատերը որոնց վրայ նա փնտռեց սենեակը մուտքը՝ խոնաւ էին ու խուլ:

— Ո՞ւրտեղ է դուռը…

Կինը սարսափից կարկամած, փորձեց պատռուել նրա գրկից:

— Ո՞ւրտեղ է դուռը, աղիզ…

— Չիտեմ, մի հարցնէ…

Վերջապէս դիմացի պատի վրայ տղայի ձեռքը շօշափեց երկաթէ մի ունկ: Տղան քաշեց այն եւ զարմացաւ անսպասելիութիւնից. այնտեղ, որտեղ նա սենեակ էր ենթադրում, տեսաւ տան պարտէզը:

Փոքրիկ, քառակուսի բակ էր այն: Չորս պատերի տակ կային սպիտակասալ մայթեր: Մէջտեղում, մայթերի պռունգներից սկսած, բուսել էին ցածրահասակ եւ սաղարթախիտ ծառեր: Դրանց ճիւղերն այնպէս խիտ էին գրկել իրար, որ ամբողջ բակի վրայ գոյացել էր կանաչ խիտ ծածկ: Տասը տարուայ տերեւներն իրենց գոյնը կորցրած եւ հողի երանգ ստացած, հաստ ու փափուկ գորգով ծածկել էին ողջ գետինը: Դրանք թափթփել էին նաեւ սպիտակ մայթերի վրայ, որոնց վերեւում եւս, ծառերն իրենց սաղարթներն էին տարածել: Բայց սաղարթներն այդտեղ խիտ չէին եւ արեւի պայծառ ու խոշոր պատառներն ընկել էին մայթերի վրայ՝ աւելի շեշտելով կենտրոնի կանաչաւուն կիսախաւարը:

Պարտէզի կենտրոնում կար սեւ քարէ մի քառակուսի աւազան՝ գետնին հաւասար պռունգներով: Դրա կենտրոնից, կարմրաքար գուռից, բուղխ յորդում էր ջուրը եւ թափւում աւազան: Երեւում է, որ ջուրը փակ էր եղել, եւ Թրքուհին նոր էր բացել այն, որովհետեւ ջուրն աւազանում թարմ էր եւ չմամռակալած: Աւազանի շուրջը նկատւում էին ծաղիկների մարգերի հետքեր, որ նոյնպէս ծածկուած էին մեռած տերեւներով:

Բնակարանը բռնում էր դիմացի ողջ պատը, որ զուարթ – նարնջագոյն աղիւսից էր: Պատի կենտրոնում, քառանկիւնի խորութեան մէջ, դուռն էր, դէպի որը բարձրանում էին քարէ մի քանի աստիճաններ: Մուտքի մի կողմում պատն ունէր սպիտակ շրջանակներով երեք սովորական լուսամուտներ, իսկ միւս կողմում համարեա ողջ պատը բռնել էր մի քառակուսի մեծ լուսամուտ՝ բազմաձեւ գոյնզգոյն ապակիներով:

Բակի միւս պատերն եւս նարնջագոյն աղիւսից էին: Կողքերի պատերի տակ օժանդակ սենեակներն էին՝ նեղ դռներով: Փողոցի վրայի պատը՝ դարպասի երկու կողմերում, ունէր սրածայր կամարներով երեքական որմնախորշեր՝ սպիտակ ծեփած: Այդ որմնախորշերում դրուած էին տարբերաձեւ վեց խոշոր սափորներ, որոնց բոլորն ամբողջովին փորագրուած էր արաբական բառերով:

— Սաղ Գիւմրին էլ օր տի կայնի, անուշ, էլի պիտի չկրնայ գտնի մեր սիրու տունը, — բացականչեց տղան, — Հէչ մի վախենայ:

Թրքուհին փաթաթուեց նրա պարանոցով: Տղան իր գրկից բաց չթողնելով նրան, քայլեց դէպի բնակարանի դուռը:

(Շար. – 19)

գրելին ալ ջրնեւոր կ՚ըլլէինք: Սուսակները չալելով մեր տուներնիս կը ձամ–ձրայնէինք, մինչեւ որ պոռացնէինք, իսկ ջրնեւորով ալ ջուր կը ցայտեցնէինք բարու վրայ, աղջիկներուն վրայ:

Խարբծակի Մկրչենց եղին չկա՞յ նուշին ծառերը չես տեսներ, գետինն ալ չերեւար, կաս–կարմիր կարմրեր են ծաղիկներէն: Անոնց մեղուընոյին մեղուները դուրս ելեր են, բիւր բիւր մեղուներ ծաղիկներէն փեթակները կը մտնեն ու կ՚ելլեն, կը բզզան... կը բզզան ու կը բզզան:

Գետը չկա՞յ: Աս տարի Գողուն Ջուր, Մասուր Ջուր եղիներուն կողմը ինկեր է: Անոնց եղիներուն տակէն կ՚երթայ «Ու» ընելով: Աս տարի Մկրչենց Մոչիներուն տակը գետի ջուր չկայ չոր են աւազները: Պառկեցանք վրան:

Անանկ տաք էր որ քրտնեցանք:

Քաղցանին առուն ամառուան պէս տաքցեր է: Մենք գացինք որ Սուրբ Գէորգին քարերուն տակը դրչիկները կը լողան: Անոնք ելան մենք ալ հանուեցանք, ու մտանք: Ջուրը անանկ տաք էր որ մէջէն ելլելնիս չէր գար:

Երէկ մինչեւ իրիկուն տղաքը պահուըտուք խաղացեր են Սուրբ Եղիայի ուխտին բոլորտիքը քարերուն մէջ: Մեր տղաքը Ջուաղեղ Աղբիւրը քուրս Կախմըլուցոց տղոցը հետ չալուկ խաղցան: Մերինները վաստկեցան: Խորէնը չալուկը անանկ օդը կը հանէր ու կը զարնէր որ մինչեւ անոնց եաղին կը հասցնէր, ո՞ւր անոնք պուլ պիտի բռնէին:

Մեծղեղին տղաքը մեր Քօլիկ Սուրբ Եղիային դլուխը «Գալխպարան» կը խաղային: Եաքն ալ «Գերի» խաղցան: Մինչեւ Սուրբ Գիրղոր կ՚իջնային:

Երկան Աղիին արտերը քուշմաթները բուսեր էին: Ամէնքն ալ խնկիկ քուշմաթ էին ո՞րքան կ՚ուզես: Հալկոլներն ալ ելեր էին: Մինչեւ Երից Աղբուր ո՞վ պիտի տանէր... լուար: Հողով մողով կերանք:

Գարեղուրն ի վար կը վազէինք: Մէկմըն ալ կաքաւ մը թռաւ քովերնուս: Կաքաւին բունկալն է եղեր: Քսան հաւկիթ գտանք բունկալը: Աղջիկները հոգեգնդակ չէ՞ն չըներ, չէ՞ն չորցներ ու չէ՞ն նաւիր խաղար, անոնցմէ քչիկ մը մեծ: Սեւ ու ճերմակ, պուտ պուտ, խատուտիկ խատուտիկ: Խաչեցինք ու կերանք:

Տղաքը կուգային ու աս լուրերը որ կը բերէին, ամէն մտիկ ընելուս կը բռնկէի, աոինքները կ՚ելլէի. «Ես ալ դպրոց չեմ երթար» կը պոռայի կուլայի տունը: «Ամէն տղայ չերթար, ես ինչո՞ւ պիտի երթամ: Ամա՞ռն ալ դպրոց կ՚ըլլայ, ձմեռը դպրոց կ՚ըլլայ: Կ՚ուզէք նը մեռցուցէք խս ես ալ չեմ երթար» ոտքերս գետինը կը զարնէի, «Եէջ, բէ–այր–նուեան իրան էջ–այր–լիոն եաւ երանեաւ, է–է–այր–յիբէ այր երան եաւ է այր: Ցի–այր–յա–թովո–ռա–սէ թոռս, յաթոռս, ժէ–այր–նու, ժանտխն – ինի – ցո – տից, ժանտից, յաթոռս ժանտից: Ես ալ չեմ երթար, ես ալ խենթ բաները չեմ կապեր» կը պոռայի նորէն: Պապս թեւէս կը քաշէր որ դպրոց տանէր, մամս չէր թողուր, կը հրէր պապս անդին, մամս ուժով էր, «մի երթար ծօ, հայտի գնա խաղցիր» կ՚ըսէր, «երեք աղջիկ թոռ ունիս, ի՞նչ օգուտ ունին տանը, վաղը մէկ ալ օր հարս պիտի ըլլան, օտարին տունը պիտի շէնցնեն: Ես մէկ տղայ թոռ մը ունիմ, ան ալ պիտի լացնե՞մ, իմ տունս աս պիտի բազմացնէ շէնցնէ, էրիկմարդ մը պիտի ըլլայ որ, տանս տէրէկը պիտի ըլլայ: Թող կամաց կամաց սորվի, թող մեծնայ: Կարդա որ ի՞նչ պիտի ըլլայ: Տեհա քու գեղիդ Նշան պատուելին, Մեծ գեղին Քերոբ պատուելին, Թեղուտի Մինաս պատուելին շատ կարդացին ի՞նչ եղան, գլխնին ամպե՞րը հասաւ, լաթեր մը ունին, վրանուն կը թափի, կնիկներնին բեւս տակերնին վարտիք չկայ, քառսուն կարկտանով վարտիք կը հագնին: Աս չէ՞: Աշխարհքը շատ կարդացողէն է անցեր»:

Յ. ՄՆՋՈՒՐԻ

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

—0—

Կիրակի Ապրիլ 30ին տեղի ունեցաւ Փարիզի «Սօսի» պարախումբին հիմնադրութեան 25ամեակի հանդիսութիւնը Շան դ՚Էլիզէի թատրոնին մէջ:

Մեր արուեստասէր ժողովուրդը ժամանակէն առաջ արդէն լեցուած էր թատրոնին դռներուն առջեւ:

Հանդէսը յայտարարուած էր ժամը 20·45ին, բայց ըստ հայկ. ընկալեալ «բարի» սովորութեան, սկսաւ ժամը 21·30ին եւ վերջացաւ ժամը 23·45ին...

Երիտասարդ խօսնակը բեմ հրաւիրեց Պր. Նուհան Ֆրէնկեանը, որ Ֆրանսայի շրջանին Հ. Բ. Ը. Մ.եան նախագահն է: Պր. Ֆրէնկեան ներկայացուց հանդէսը հովանաւորող պաշտօնական անձնաւորութիւններն ու նախագահները, որոնց մասին ընթերցողը արդէն կարդացած է տեղական մամուլին մէջ: Յետոյ նաեւ տեղեկութիւններ տուաւ «Սօսի» պարախումբի 25ամեայ գործունէութեան եւ անոր հիմնադիր՝ Տիկ. Ցամիկ Քիւթ–նէրեանի տարած աշխատանքներուն մասին, օտարներուն ծանօթացնելու հայ պարարուեստը: Յետոյ բեմ հրաւիրելով Տիկին Ցամիկը, անոր յանձնեց Հայաստանէն ստացուած շնորհաւորական ձեռագիր մը: Ժողովուրդը իր ուրախութիւնը յայտնեց խանդավառ ծափերով:

Հանդէսին յայտագիրը կը բաղկանար երկու մասէ:

Վարագոյրը բացուեցաւ ժամը 21·30ին, կիսախաւար բեմին վրայ երկչարք նըստած էին մեր սպիտակազգեստ պարուհիները, այլ խօսքով՝ մեր Սօսեաց Անտառին «Սօսի»ները լուռ եւ յուզումով ունկնդրելով «Էրեբունի» երգը, գրուած տաղաչափով բանաստեղծ Պարոյր Սեւակի կողմէ, նուիրուած Երեւան – Էրեբունիի 2750րդ տարեդարձի հիմնադրութեան. եղանակ՝ Եդուարդ Յովհաննիսեանի: Կը մեներգէր Պր. Սերժ Սարեան, եւ ահա մեր «Սօսի»ները սկսան վեր բարձրանալ ու շարժիլ հեզասահ զեփիւռներու նման, դառնալով եւ դարձդարձիկ շարժումներով, յիշեցնելով մեր երբեմնի նուիրական անտառին սօսափիւնները:

Գեղեցիկ եւ տպաւորիչ էր պատկերը կիսախաւարին մէջ, բայց աւելի տպաւորիչ պիտի ըլլար եթէ մեր պարուհի–սօսիները իրենք երգէին իրենց մեղմ ձայնով, որպէս սօսափիւն...

Հետզհետէ պարեցին Վարդի պարը, շատ քնքշութեամբ: Մինի–Սօսի փոքրերու խումբերու յայտնաբերումը շատ հաճելի էր նոյնիսկ երբեմն իրենց մանկական նեբելի սխալանքներով. ժողովուրդը խելայեղօրէն ծափահարեց քաջալերելու համար ոչ միայն այս փոքրիկները, այլ եւ իրենց ղեկավարը, որ տարիներու յամառ աշխատանքով կրցած է իր շուրջ հաւաքել այս երկսեռ պարմանուհիներն ու պատանիները, եւ այս թոնթոշիկ մեր սեւորակ հայիկները. դժուարին աշխատանք մը:

Միջանկեալ երգեցին հայերէն, ֆրանսերէն, ռուսերէն եւ պուլկարերէն Պր. Պր. Ս. Սարեան, Փէթէր Նիկոլով (պուլկար): Մեր երիտասարդները պարեցին «Ձկնորսներու պարը» խանդավառ ծափեր խլելով, յետոյ «Քայլ–պար»ը:

Բ. մասը սկսաւ Լէզկինքա ծանօթ կովկասեան ժողովրդական պարով, մեր աղջիկները շատ քնքուշ ձեռքերու, մատներու շարժումներ եւ արագութիւն ցոյց տուին: Տղոց պարերուն մէջ ալ շատ նշմարելի էր արագութիւնը: Հետզհետէ պարեցին Ուզուն–տարա (ինչո՞ւ թրքերէն է...) նաեւ Խորումի, որ ցոյց կուտար 12րդ դարու Անառ ցեղապետներու կռուողներուն եռանդոտ պարը. մեր տղաքը շատ խանդավառօրէն պարեցին:

Տիկին Աստղիկ Տէտէեան երգեց «Ես իմ անուշ»ը, «Երեւան»ը, հետզհետէ երգեց ֆրանսերէն շատ հաճելի երգ մը: Պէտք է ըսել որ մեծ արուեստով երգեց նաեւ «Հօ՛յ Նար»ը: Եթէ մեր մեներգուհին ընկերանար նաեւ «Հօ՛յ Նար» խմբապարին, շատ գեղեցիկ պիտի ըլլար:

Հետզհետէ լսեցինք ու վայելեցինք Գայեանէ, Ծաղկեփունջ աղջիկներու քընքուշ խմբապարերը, նաեւ Հովիւներու պարը, հովուաբրինգին մեղմոյշ ընկերակցութեամբ եւ տղաքը լաւ մարզուած էին: Բացումի պատկերն ալ տպաւորիչ էր:

Օր. Պաղըրճեանի «Ոսկեհատ» մենապարը յաջող էր եւ անուրանալի է այս երիտասարդ օրիորդին յառաջդիմութիւնը իր ձեռքերու եւ մատներու քնքուշ շարժումներով: Միայն թէ պիտի թելադրէինք որ օրիորդը ուրիշ նոր պարերով ալ ներկայանար:

Հետզհետէ «Հօ՛յ, իմ նազանի եարը» նաեւ «Քոչարի» բոլորին ծանօթ պարերը, միանգամայն քնքուշ եւ աշխոյժ: Իսկ յայտնութիւն մըն էր Պր. Քարանֆիլեանի «Վայրի ծաղիկ»ը, «Ո՛հ, ի՛նչ անուշ»ը (Կոմիտաս) նաեւ «Հայաստան»ը (Կոմիտաս): Պր. Քարանֆիլեան արժանացաւ «պիս»երու, բայց ժամանակը շատ յառաջացած էր:

Պարախումբը ունէր իր հայկական տարազներով հայկ. գործիական երաժշտութեան նուագները:

Տիկին Տէտէեանի երգերուն դաշնակով կ՚ընկերանար Օր. Այտա Ֆէրնանտէզ, իսկ միւս երգիչներուն՝ դաշնակահարուհի Օր. Մայտա Մարգարեան:

Պարուհիներուն հագուստները փոփոխական էին եւ ճաշակով կարուած: Աղջիկանց տարազները շնորհալի կարուած էին եւ ճերմակ հագուստներն ու կարճ ճերմակ շղարշները՝ վայելուչ:

Տիկին Պաղըրճեան, Քոլոյեան եւ Օր. Մինթանճեան իրենց կարելին ըրած էին տարազները շնորհալի ներկայացնելու համար:

Հանդէսի վերջաւորութեան ամբողջ երկսեռ պարախումբը, նուագախումբը, դաշնակահարուհիները, երգիչներն ու երգչուհիները շարուեցան բեմին վրայ, որոնց առջեւ կանգնած Տիկին Քիւթնէրեան նախ ֆրանսերէնով եւ յետոյ հայերէնով գրաւոր իր շնորհակալութիւնները յայտնեց Փրանսական վեհանձն կառավարութեան, Բարեգործականի եւ մանաւանդ անոր Երիտասարդաց Միութեան, Հայաստանի Մշակ. Կապի Կոմիտէութեան եւ բոլորին, որոնք օգտակար հանդիսացան այս ձեռնարկի յաջողութեան: Նաեւ Հայաստանէն այս առթիւ ժամանած Պր. Ռաչխեանին, որ իր փորձերու ընթացքին ցուցմունքներ եւ թելադրութիւններ ըրած է, ինչ որ նկատի պիտի առնէ յառաջիկային:

Այս բոլորէն վերջ Պր. Ֆրէնկեան բեմ հրաւիրեց Հայաստանէն ժամանած Պր. Վարդգէս Ռաչխեանը, որ իր շնորհաւորութիւններէն վերջ, Տիկին Ցամիկի յանձնեց Հայաստանէն բերած Սեւանի նկարը շրջանակի մէջ առնուած, պարուհիներու եւ պարողներու կողմէ ըմպանակ մը եւ ծաղկեփունջեր տրուեցան Տիկին Ցամիկի:

Կը մաղթենք նորանոր յաջողութիւններ նոր յայտագրերով:

ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻԿՃԵԱՆ–ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Հրամմեր ես, կարծեմ անիկա ալ ինծի պէս մասնաւոր հակառակութիւն մը ունի տիկին Սաթէնի հետ:

— Չեմ գիտեր, բայց ամէն պարագային կ՚ուզեմ տեսնել, թէ ի՞նչ պիտի պատմէ...

Նոյն միջոցին երիտասարդ խմբագիրը ներս մտաւ եւ գլխովը ողջունեց ներկայ տիկինները:

— Հոս մօտս եկուր, ըսաւ Շաղիկ նորէկին, սանկ նստէ, քեզ հարցնելիք ունիմ:

— Շատ աղէկ, տիկին, պատասխանեց Նշանիկ չափազանց գոհ մնալով իրեն ընծայած կարեւորութենէն:

Եւ բազմեցաւ Թաղականին կնոջ քով:

— Բայց նախ խօսք տուր որ բան մը պիտի չծածկես, ըսաւ Շաղիկ:

— Ըսէք թէ ի՞նչ է խնդիրը:

— Առաջ խօսք տուր:

— Շատ աղէկ, կը խոստանամ, կմկըմաց խմբագիրը:

— Լաւ, հիմա մէկիկ–մէկիկ, ըսէ ինչ որ ինծի պատմեցիր տիկին Սաթէնի մասին:

Նշանիկ վարանեցաւ: Զգաց, որ անախորժ դիրքի մը մէջ կը դնէին զինքը եւ զղջաց անզգուշաբար խօսք տուած ըլլալուն համար, սակայն ուշ էր:

— Բայց կարծեմ կարեւոր բան մը չըսի, պատասխանեց:

— Կրկնէ, ինչ որ պատմեցիր, պնդեց Շաղիկ:

— Նշանակութիւն ունեցող բան մը չէ:

— Ինծի համար մեծ նշանակութիւն ունի, քանի որ հոս չհաւատացողներ ու գլխ խարերայ սուտխօսի մը տեղ դնողներ կան:

— Ես ատանկ բան չըսի, բողոքեց տիկին Նուարդ:

— Չըսիր, բայց ատիկա հասկցնել կ՚ուզէիր...ինչ որ է, պատմէ տեսնենք, ո՞ւր հանդիպեցար անցած շաբաթ, կէսօրէն եաքը տիկին Սաթէնի:

— Բերա, Շիշլի ճամբուն վրայ... սակայն ի՞նչ նշանակութիւն ունի:

— Առանձի՞ն էր:

— Այո, առանձին էր:

— Շիշլի ճամբուն ո՞ւր տեղը տեսար:

— Բայց, տիկին, գլխ պարզապէս հարցաքննիչ դատաւորի մը պէս կը հարցափորձէք կոր, պատասխանեց խմբագիրը խնդալով ու ջանալով խնդիրը կատակի դարձնել:

— Կ՚աղաչեմ, լրջօրէն պատասխանէ, այս տիկինները բոլորն ալ քեզ մտիկ կ՚ընեն անհամբեր:

— Շնորհակալ եմ ինծի եղած այս պատիւին համար, բայց արժանի չեմ ատոր, որովհետեւ արտաքոյ կարգի բան մը չունիմ պատմելիք:

— Լաւ կը յիշեմ, որ ըսիր թէ՝ Պոն Մարշէի կողմերը հանդիպեր ես իրեն, ըսաւ Շաղիկ, կ՚ուրանա՞ս:

— Քաւ լիցի, ինչո՞ւ պիտի ուրանամ, այո, այդ տեղուանքը տեսայ տիկին Սաթէնը:

— Յետո՞յ...

— Շարունակութիւնը վաղուան թիւով, պատասխանեց խմբագիրը, որ միշտ կ՚աշխատէր լուրջ դոյն մը չտալ իր խօսքերուն:

— Կ՚աղաչեմ կատակ մի ըներ, միջնեւ Նշանիկ, յետոյ տիկին Սաթէն ո՞ւր մտաւ:

— Պոն Մարշէի դէմը գտնուած շաքարավաճառի խանութ մը:

— Ի՞նչ է խանութին անունը:

— Անունը կարեւորութիւն չունի:

— Ընդհակառակն շատ կարեւոր է:

—Բայց, տիկին, ինչո՞ւ կը ստիպէք զիս, որ ձրի ռեքլամ մը ընեմ օտար շաքարավաճառի մը: Մենք խմբագիրներս, այդ տեսակ ռեքլամներու համար մասնաւոր սակագին ունինք:

— Ուրեմն ես ըսեմ անունը, գոչեց Շաղիկ, Թուլամիէի Փաթիսըրին մտեր է: Ըսէ՛, այնպէս չէ՞, Նշան էֆէնտի:

Խմբագիրը տեսաւ որ յանկարծ պարոն Նշանիկը էֆէնտիի փոխուեցաւ եւ այս փոփոխութիւնը հաճոյ թուեցաւ իրեն ու գլխու հաստատական շարժումով մը ըսաւ.

— Այո, հոն մտաւ:

— Տեսա՞ք հիմա, գոչեց տիկին Շաղիկ յաղթականօրէն նայուածքը ուղղելով Նուարդին:

— Սակայն ի՞նչ կ՚ելլայ ատկէ, պատասխանեց միւսը:

— Կ՚երեւայ, որ դուն չես գիտեր Թուլամիէին ինչպէս տեղ ըլլալը:

— Կը խոստովանիմ, որ չեմ գիտեր:

— Պարզապէս ժամադրավայր մըն է:

— Կրնայ ըլլալ, բայց ատիկա բան մը չապացուցաներ:

— Դեռ պատմութեան շարունակութիւնը մտիկ ըրէ, պատասխանեց Շաղիկ, շարունակէ, Նշան էֆէնտի:

— Կարծեմ լմնցաւ, պատասխանեց երիտասարդը, որ այժմ կը սկսէր յայտնապէս նեղուիլ այս հարցաքննութենէն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի, 11 Մայիս, Համբարձման տօնն է: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին:

Նոյն օրը Հայ մանուկներու հաղորդութեան օրն է:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մանուկները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Կապոյտ Խաչը, Նոր Սերունդը, Հայ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնեն այրի Տիկին Քնար Մուրատեանի եւ զաւակներուն իրենց նուէրներուն առթիւ:

×

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն նոյնպէս շնորհակալութիւն կը յայտնէ այրի Տիկին Հայկուհի Կարապետեանի եւ իր զաւակներուն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան առթիւ ըրած նուիրատուութեանց համար:

×

Փարիզի Ազքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Պր. Արամ Պասմաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.—

Տիկին Ատրինէ եւ Տոքթ. Սոնիա Պալեան 100 Ֆր., Պ. Նշան Տիրատուրեան 100 Ֆր., Պ. Վէնսան Ապուլեան եւ զաւակները 100 Ֆր., Պ.Պ. Պարգեւ Փափազեան եւ Գալայճեան 50ական Ֆր., Պր. Բէհիեան 30 Ֆրանք:

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 7, Կիրակի, ժամը 13ին, Պօմոնի սրահին մէջ, ի նպաստ կայանի նոր շէնքին:

Կը խօսի

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Նախագահուհի Շրջ. Վարչութեան

Նոյն օրը, առաւօտեան, կը կատարուի նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն ողբացեալ խաչուհիներու յիշատակին:

×

Ճաշէն ետք գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը ներկայացուի ժապաւէն մը կայանի կեանքէն:

Ջերմ մթնոլորտ

Տոմսերը ապահովել Կապոյտ Խաչի Վարչութիւններէն

Ճաշագին 25 ֆր.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՔԱՆՆԷՆ, Պ. Գաբրիէլ Գարայեան եւ Օր. Ս. Գարայեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ եւ 100 Ֆր. Աղքատախնամին, իրենց սիրեցեալ զաւկին եւ քրոջ՝

Միրէյ Գարայեանի

մահուան տարելիցին առթիւ եւ իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր՝

Եպրուհի Գարայեանի

մահուան քառասունքին առթիւ, փոխան հոգեհանգիստի:

×

Նոյն տխուր առթիւ, Զատիկեան ընտանիքը 100 Ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ իրենց քրոջ զաւկին եւ քրոջ յիշատակին:

(Գումարները ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կը ներկայացնէ, Շաբաթ Մայիս 6, ժամը 21ին

SAINT-GEORGES

(Place du 4 Septembre)

ՄԻԱԿ ՌԵՍԻԹԱԼ ՄԸ

ԱՐԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

(ժողովրդական երգերով եւ Կոմիտասէն, Սայաթ Նովա եւ Տիգրանեան)

Ծանօթ դաշնակահար՝

ՐԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել

RESERVATIONS ET VENTE DES BILLETS :

BAR EDWARD — 37, Rue des Dominicaines
CLARY'S BAR — Place des Capucins
TABACS LE CALUMET — 69, La Canebière
GHARIBIAN — 344, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS — 303, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS ACQUAVIVA — Saint-Jérôme
CERCLE RIPERT — Sainte Marguerite
BAR CILICIE — 34, Bld. des Grands Pins
BAR PASCAL — 329, Rue de Lyon
BAR DE LA GARE — Saint-Antoine

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները յառաջիկայ Երեքշաբթի 9 Մայիս երեկոյեան ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ, 12–14, Ռիւ Սէն-Պազիլ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն (6 Մայիս) սովորական հաւաքավայրը: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ–Բաշանի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները եւ նոր անդամագրուած երիտասարդուհիները, այս Չորեքշաբթի ժամը 20.30ին Տիկին Գարաօղլանեանի բնակարանը 22, Ռիւ Լավուազիէ, Բաշան:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի նորընտիր վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Մայիս 13ին Շաբաթ ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ
(35րդ տարեդարձին առթիւ)

Մայիս 6, Շաբաթ ժամը 21ին

HILTON-ORLY

Կը Նախագահէ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻ
(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ-տըՄառնի խորհրդատու)

Նուագախումբ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ — Կ'երգէ ՇԱՆԹԱԼ ԿԱՌՆԻԿ

Պիւֆէ — շամփուրով խորոված

Մուտք 25 Ֆր. — Պատշաճ զգեստ.

Տեղերը վերապահելու համար հեռաձայնել.— 368-82-66 եւ 368-61-35

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան հարիւրամեակին առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի եւ մասնակցութեամբ Պոլսահայերու Մշակութային Միութեան, Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան, եւն., եւն.:

6 Մայիս, Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին

ՕԹԷԼ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսին ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ (ֆրանսերէն) ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐՈՅԵԱՆ, Տիկիններ՝ ՄԱՏԼԷՆ ԵԱՎԷՐ ԵՒ ԱՐԱՔՍԻ ՊԱՊԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին

Արտասանութիւններ՝ տարաբախտ բանաստեղծին գործերէն

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Յուշի ցերեկոյթ նուիրուած

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Կը նախագահէ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Կը խօսին Տիկին ԼԻՒՍԻ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ եւ Պ. Ս. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ մէջ, Մայիս 7ին ժամը 16ին, Մոտեռն սրահ, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Գեղարուեստական բաժին:

Մուտքը ազատ է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30

10 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ 1700 ՖՐ.
10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ 1820 ՖՐ.
15 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ 1980 ՖՐ.
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ 2180 ՖՐ.

ՅՈՒՆԻՍ 15

10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ 1820 ՖՐ.
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ 2180 ՖՐ.

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները:

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԿԻՐԱԿԻ
7
ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE
7 MAI
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.410

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.410

ԹԱՓ ՏԱՆՔ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ

—0—

«Հայրենիք»ի Ապրիլ 29ի թիւին մէջ գտնի կարդալ Փարիզի մեր պաշտօնակից «Յառաջ»ի 13 Ապրիլի թիւէն արտատպուած թղթակցութիւն մը՝ «բողոքի եւ հողային պահանջ»ի այն հանրաժողովին (միթինկ) մասին, որ տեղի ունեցած է Փարիզի մէջ, 11 Ապրիլ 1972ին, Խորհ. Միութեան նախագահ Պոդկորնիի Անգարա այցելութեան առիթով։

Հանրաժողովի էութեան եւ տարողութեան մասին բաւարար տեղեկութիւն կուտայ արդէն թղթակցութիւնը։ Հետեւաբար, մենք պիտի մեկնինք երեւոյթէն՝ ընդհանուր կարգ մը խորհրդածութիւններու եւ հաստատումներու համար, որոնք աղերս ունին տարասփիւռ հայ երիտասարդութիւնը քաղաքական նման նախաձեռնութիւններու մէջ աւելի ներգրաւելու տեսնելու մեր պահանջին եւ արդիականութեան հետ։

Փարիզի հանրաժողովը նախ կը մղէ մեզ չէզոքը դնելու այն արժանիքի եւ պայծառատեսութեան վրայ, որով շարժած է Հայ Դատի Յանձնախումբը՝ իր բողոքն ու պահանջները պատեհ վայրկեանին կամ պատշաճ առիթով ներկայացնելու համար հայ եւ օտար հանրային կարծիքին։

Ատեն է, արդարեւ, որ Հայ Դատի ծանօթացման, արծարծումին եւ հետապնդումին լծուած մեր բոլոր յանձնախումբերը, ամէ՛ն տեղ՝ ուր մասնաւոր պատճառներ չկան վարանելու, այս կարգի առիթներ օգտագործելու արժանիքը ցոյց տան։ Որեւէ ցոյց, հանրաժողով կամ քաղաքական արտայայտութիւն՝ իր հետապնդած նպատակին մէջ ա՛յնքան աւելի կը յաջողի, որքան ճիշդ ընտրութիւն կը կատարէ ժամանակի, առիթի, վայրի ու կազմակերպումի տեսակէտով։

Անկախ քարոզչական մնայուն եւ ընթացիկ աշխատանքներէ, որոնք Հայ Դատի յանձնախումբերու գործունէութեան ծիրին մէջ կը մնան միշտ, Հայկ. Արտասահմանի մեր գաղութներուն մէջ գործող նմանօրինակ միութիւններ կամ յանձնախումբեր՝ հրապարակային բացառիկ նախաձեռնութիւններով պէտք է ցլացնեն թէ միջազգային հանրային կարծիքին, թէ ազգային – քաղաքական մեր պահանջներու գիտակցութիւնը ամէնօրեայ ապրում ու գործ է մեզի համար, թէ Սփիւռքեան բոլոր երկինքներու տակ Հայութիւնը հետեւողական կը մնայ իր իրաւունքներու հետապնդման աշխատանքներուն մէջ։

Մեր կողմէ նման ուշադրութիւն մը՝ հայութեան եւ Հայ Դատին համակիր օտար դէմքերու վրայ իր դրական ներգործութիւնը կ'ունենայ անկասկած, անկախաբար իր ընդհանուր արձագանգէն՝ ունեցած կամ ակնատես բազմութիւններուն մէջ։

Երկրորդ, — Փարիզի հանրաժողովին ոգիով եւ բեմադրութեամբ քայլեր, իր հոգեկան որակով եւ լրջութեամբ կը տպաւորէ ոչ միայն մեր բարեկամները թէ թշնամիները, այլեւ Հայ Դատի քարոզչական աշխատանքներուն մէջ կ'ամրացնեն հայ երիտասարդութիւնը՝ որ, մեր օրերուն, էութեան չափ կարեւորութիւն կընծայէ նաեւ ձեւին ու ասիկա՝ արդարօրէն։

Միջին Արեւելքէն մինչեւ Եւրոպա եւ Միացեալ Նահանգներ, աշխարհի բոլոր գաղութներուն մէջ, Հայ Դատի քարոզչական աշխատանքներուն հետ աղերս ունեցող նախաձեռնութիւններ ուղիղ պէտք է համեմատին տուեալ միջավայրի եւ տուեալ ժամանակի պահանջներուն հետ։

Երիտասարդութիւնը առհասարակ արդար է իր նկատողութեանց եւ բծախընդրութիւններուն մէջ, երբ կը նախընտրէ տարին երկու կամ երեք անգամ հանրաժողովներ կազմակերպել միջազգային սրահներու մէջ, պերճագեղ օտար դէմքերու մասնակցութեամբ եւ առաւելապէս օտար հասարակութեան ներկայութեան, քան երեսուն հաւաքոյթ ունենալ միութենական հաւաքատեղիներու մէջ, գրեթէ միշտ նոյն դասախօսներով եւ հայ ունկնդիրներու մասնակցութեամբ։

Նոր սերունդը շատ աւելի առողջ, իրատես եւ գործնամիտ է այսօր՝ Հայ Դատի մասին ամէն խօսք իմաստի մը եւ արդիւնքի մը հասցնելու տեսակէտով։ Իր այս յատկանշութեամբ ալ, իրաւունք ունի հաւատալու՝ թէ արտաքին ու ձեւական մասը քարոզչական գործունէութեան, պէտք է իր կարգին տպաւորէ եւ ազդէ, անկախաբար էութենէն։

Քիչ մը ամէն տեղ, կարդալխօսի ենք վերածած Սփիւռքի հայ երիտասարդութեան քաղաքականացումի հրամայական պահանջը։

Մեր հաշուոյն, չենք կրնար երեւակայել հայ երիտասարդութիւն մը՝ որ իր ազգային ինքնութիւնը կարենայ արժեւորել... առանց քաղաքական մտածողութեան եւ համապատասխան հետաքրքրութիւններու, իր ազգային շրջապատին թէ քաղաքացիական ընդհանրականութեան մէջ։

Լեզուական, մշակութային, հանրային եւ այլ մարզերու մէջ՝ այդ երիտասարդութիւնը կրնայ տկար կամ խոցելի կէտեր ունենալ. կրնայ նոյնիսկ օտարախօս դարձած ըլլալ պայմաններու բերումով։ Սակայն, երբ քաղաքական հետաքրքրութիններ ունի եւ յատկապէս իր ժողովուրդի քաղաքական դատին ճանաչումը՝ կրնայ ձայն, ուժ ու փաստական կշիռ դառնալ ամէն գործունէութեան մէջ որ աղերս ունի Հայ Դատի հետ։

Մշակութային, երիտասարդական, ուսանողական եւ համալսարանական միութիւններու մէջ հազարաւորնե՛ր ունինք, որոնք որակ կրնան դառնալ եւ պատասխանատուութիւններ ստանձնել մօտաւոր ապագային, եթէ միանգամ ընդմիշտ թօթափեն այն թիւր ու սահմանափակ մտածողութիւնը՝ թէ ... քաղաքական հարցերու հետաքրքրութիւնն ու հետապնդումը կուսակցութիւններո՛ւ գործ է միայն եւ իրենք կրնան հանգիստ մրափել մէկ կամ միւս միութեան բազկաթոռներուն վրայ...

Հայ Դատի քարոզչական բաժնին մէջ գերազանցապէս կենսական դեր ունին կատարելիք մեր նոր եւ նորագոյն սերունդները։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

—0—

Իսրայէլի վարչապետը՝ Տիկին Կոլտա Մէյր, որ Պուքրէշ ժամանած էր առջի օր, Չաուշեսքուի հրաւէրով, հանդիպումներ ունեցաւ ռումէն առաջնորդներու հետ։

Տիկին Մէյրի կարծիքով Ռումանիա իր այցելութիւնը ցոյց կուտայ, թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն մէջ յառաջդիմութիւն մը արձանագրուած է։ Ընկերային եւ քաղաքական տարբեր կարգ ու սարքերը արգելք պէտք չէ դառնան համագործակցութեան, ժողովուրդներու միջեւ։

Ռումանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Մանէյ, իր կարգին, պարզեց Պուքրէշի տեսակէտը Միջին Արեւելքի հարցին մասին։ Ռումանիան կ'ուզէ, որ գործադրուի Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբերի որոշումը։ «Կարեւոր է, նկատել տուաւ ան, որ իսրայելեան ուժերը քաշուին գրաւուած արաբ հողերէն, միեւնոյն ատեն շրջանի բոլոր Պետութիններն ալ իրաւունք ունին անկախ, դերագահ Պետութիններ ըլլալու իրենց ամբողջական սահմաններուն վրայ։ Պաղեստինցի ժողովուրդին հարցն ալ պէտք է կարգադրուի, ստեղծելով անհրաժեշտ պայմաններ, որով ան ապրի իր փափաքներուն եւ ձգտումներուն համաձայն։

Տիկին Կոլտա Մէյրի Ռումանիա այցելութեան առիթով այն կարծիքը յայտնուեցաւ, կարգ մը շրջանակներու կողմէ, թէ Իսրայէլի վարչապետը Ռումանիոյ մէջ հաւանաբար խօսակցութիւններ ունենայ արաբ բանագնացներու հետ։ Արդէն Թել Ավիվի մէջ, մեկնումի նախօրէին, վարչապետը նկատել տուած էր, թէ պատրաստ է հանդիպում ունենալու արաբ բանագնացներու հետ որեւէ ժամանակ։ Այսուհանդերձ, չարաթավերջին, դեռ նման հանդիպման մը մասին տեղեկութիւն չկար։

Նկատելի է, որ խորհրդային մամուլը, ձայն-պատկերասփիւռը լռութեամբ կ'անցնին Մէյրի Պուքրէշ այցելութեան վրայէն։

Աւելցնենք, որ Ռումանիոյ Հրեաներու թիւը մօտ հարիւր հազար է։

ԵՐԵՔ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՆ

Թուրքիոյ նախագահը, առջի օր, կը ստորագրէր երեք երիտասարդ ձախապաշտներու մահավճիռը։ Նոյն պահուն էր, որ չորս երիտասարդներ կ'առեւանգէին ճամբորդատար օդանաւ մը պահանջելով, որ ազատ արձակուին մահապատժի դատապարտուած անձերը։ Անգարա կը մերժէր ընթացք տալ պահանջին։

Շաբաթ առտու ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ լուսաբացին մահապատիժը գործադրուած է։ Գնդակահարուածներն են Տենիզ Կեզմիշ, 24 տարեկան, Եուսուֆ Ասլան, 25 տարեկան եւ Հիւսէյին Ինան, 21 տարեկան։ Պատերազմական վիճակի հռչակումէն ցայսօր, այսինքն՝ մէկ տարուան մէջ, առաջին մահապատժի գործադրութիւնն է։

Թուրքիոյ Ներքին նախարարը՝ Ֆերիտ Քուպաթ, Խորհրդարանին առջեւ յայտարարեց, թէ Զօր. Էքէնի դէմ կատարուած մահափորձին մասնակիցները չորս ծայրայեղ ձախապաշտներ են, բոլորն ալ ուսանող Անգարայի մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԱՅՆ – ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԻ գայթակղեցուցիչ տեղեկագրէն ետք, ալ աւելի գայթակղեցուցիչ տեղեկագիր մը հրապարակուեցաւ որ կը վերաբերի Ֆրանսայի հիւանդանոցներուն եւ հոն գործադրուած չահագիտութեանց։ Գլխաւորաբար պէտք է «մարդկայնացնել» մթնոլորտը եւ հիւանդին հանդէպ վերաբերումը բայց կան նաեւ շատ ծանր ամբաստանութիւններ բժիշկներու «առեւտրական» կարգադրութեանց մասին։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ ելոյթ մը ունեցած է Իւ. Տէ. Էռ.ի Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստին եւ շեշտած թէ պէտք չէ «միջակ յաջողութիւն մը ձախողութեան վերածել», ակնարկելով հանրաքուէին արդիւնքներուն։ Կը յուսայ որ մինչեւ 1973 իր կուսակցութիւնը պիտի կրնայ վերադտնել կորսնցուցած ձայները։ Կը խոստանայ նաեւ պատժել գայթակղութեանց բոլոր պատասխանատուները բայց նուազ վճռական էր ձայն – պատկերասփիւռի նկատմամբ։

ՓԱԼԵՐՄՕ (Սիկիլիա) ճզմուած է Ալիթալիա ընկերութեան ՏԷ–ՍԷ–8 մէկ օդանաւը 117 հոգիով, որոնց 9ը՝ անձնակազմը։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ լոյս տեսաւ գրքոյկ մը, ուր տեղ գտած են Մաոյի մտածումները։ Գրքոյկին մէջ յիշատակուած է Չինաստանի առաջնորդին մէկ յայտարարութիւնը 1964ին, ըստ որուն ինք քաղքենի ծագում ունի, յեղափոխութեան մէջ մտած է անծանօթ պատճառներով, քարոզած է Քանթի գաղափարախօսութիւնը։

ԿԻՊՐՈՍԻ Արտաքին նախարարը հրաժարեցաւ, յայտարարելով, թէ այդ քայլը առած է հարկադրաբար։ Աթէնք պահանջած էր Մակարիոս Արք.էն, որ վերակազմէ կառավարութիւնը եւ դուրս ձգէ Քիփրիանուն, Արտաքին նախարարը։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը՝ Անուար էլ Սատաթ, ինչպէս նաեւ Լիբիոյ առաջնորդը՝ Գնդ. Խատաֆի, Ալժէ ժամանեցին տեսակցելու համար նախագահ Պումէտիէնի հետ։ Համաձայն կարգ մը աղբիւրներու՝ նախագահ Սատաթ Ալժէէն ետք Պաղտատ պիտի այցելէ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարարը Մոսկուա կը գտնուի ուր կը քննուին ֆրանքեւխորհրդային տնտեսական եւ առեւտրական փոխանակութեանց տասնամեայ ծրագրին կէտերը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի ախոյենական մրցաշարքը կը շարունակուի։ «Արարատ» մրցեցաւ ետք Մոսկուայի «Լոկոմոտիվ»ի եւ «Տորպեդօ»ի հետ, Ապրիլ 4ին եւ 15ին, իր երրորդ մրցումը կատարեց Մինսկի մէջ, տեղւոյն «Դինամօ» խումբին դէմ։

Մրցումը սկսաւ տասը մարզիկներու յարձակողականով։ Սակայն, շուտով տեսնուեցաւ, որ Արարատցիները ընտրած են զօրաւոր հակայարձակման խաղաձեւը, որու շնորհիւ լարուած կացութիւն կը ստեղծէին միշտ մրցակիցի բերդին կեդրոնը եւ երկու կողքերուն վրայ։

Խաղի 60րդ վայրկեանին Լեւոն Իշտոյեան ձախ ծայրէն առաջ անցնելով, խաղի կը բերէ երկու յետսապահները եւ գնդակը կ'ուղղէ դէպի բերդ, սակայն, խաղցողներէն մէկը դուրս կը հանէ բերդի գիծէն։ Անկիւնէն կը հարուածէ Իշտոյեան եւ Ս. Բոնդարենկօ կը նշանակէ «Արարատ»ի կոլը։ 76րդ վայրկեանին մրցակից խումբի յառաջապահը կը յաջողի գլխու հարուածով կոլ մը նշանակել, որով խաղը վերջ կը գտնէ 1–1 արդիւնքով։

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Պելժիոյ մէջ, Կանտի մօտերը խումբ մը հայ ուսանողներ (Փարիզէն) կառքի ծանր արկած մը ունեցած են, Մայիս մէկին ժամը 18.30ին։ Կառքին մէջ կը գտնուէին.—

Արամ Զօրլու, 19 տարեկան որ մեռած է հիւանդանոց հասնելուն պէս։ Սարգիս Էօրնէք, որ մեռած է քանի մը օր յետոյ (Մայիս 5), Ժիրայր Տուհանեան, որ վիրաւորուած է եւ կը գտնուի Լոքրէնի (Կանտի մօտ) հիւանդանոցը բայց կեանքը վտանգուած չի նկատուիր։

Կառքին մէջ գտնուող միւս երկուքը շատ թեթեւ կերպով վիրաւորուած են (Պօղոս-Հերման Հաճիլեան եւ Օրիորդ մը)։

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

ԲԱԶՄԱՆԱՒԱՊԵՏ

Որքան ատեն որ հայկական սփիւռքը՝ չունենայ միացեալ ճակատէ կազմուած իր Կեդրոնական Մարմինը, մեր գործերը պիտի նմանին մէկէ աւելի նաւապետ ունեցող նաւու մը գործերուն։

Անխուսափելի պիտի դառնան ամուլ մրցումներ, զուր պիտի վատնուին հսկայական դրամագլուխներ, շինելու համար մէկէ աւելի եկեղեցիներ, դպրոցներ վայրերու մէջ, որոնք կրնային իրենց պէտքերը հոգալ միայն մէկով։

Ժամանակը ոսկի է, տասցուածքը իմաստութենէ բխած եզրակացութիւն մըն է. մենք պէտք է կանուխէն իմանանք այդ իմաստութեան ոգին եւ արժէքը եւ տընտեսենք մեր ժամանակը եւ քրտինքը։

Ինչ որ ալ ըլլան հատուածական եւ յարանուանական տարբերութիւնները, տեղ մը մեր մտածումները կը նոյնանան, ու կրնանք դիւրաւ հասկնալ զիրար, եթէ լայնամտութիւնը առաջնորդէ մեզ։

Հիմնական քանի մը հարցեր արդէն կը մօտեցնեն մեզ իրարու։

Առոնցմէ առաջինը մեր քանակը եւ ցեղը սփիւռքի մէջ անկորուստ պահելու տեսակէտն է։

Այս հարցին մէջ չկան երկու Հայեր որ տարբեր կարծիք ունենան։

Բոլորն ալ կ՚ընդունին, որ դպրոցներ պէտք են մեզի, սերունդը Հայ պահելու համար։

Այս տեսակէտը վէճ չի վերցներ։ Եւ սակայն իրերամերձ թաղամասերու մէջ կը բարձրացնենք երկու դպրոց, կը վարձենք ուսուցիչներ, մրցումի մէջ կը գտնուինք իրարու հետ շատ աշակերտ ունենալու համար։

Ու կը պատահի այն, որ երկու վարժարաններու մէջ հաւաքուած աշակերտութիւնը դիւրաւ պիտի կրնայինք աշակերտ դարձնել մէկ վարժարանի, քան ուսուցիչի տեղ, օրինակ, պահել տասը միայն, ընել նիւթական խնայողութիւններ եւ չծանրաբեռնել թէ՛ մեր պիւտճէն եւ թէ ծախքերը ծնողներու։

Շատ անմեղ մրցակցութիւն նկատուած երկու դպրոցի գոյութիւնը, սակայն, կը ստեղծէ նոր բարդութիւններ։ Յանկարծ ծայր կուտան աննպաստ քարոզչութիւններ այս երկուքէն մէկուն հասցէին։

Այս քարոզչութիւնը նպատակ ունի մրցակցութեան մէջ յաղթական դուրս գալու միտք մը, որ ըստ երեւոյթին գնահատելի, ըստ էութեան կը դառնայ ախտաւոր, ու սիրոյ եւ գործակցութեան փոխարէն կը ստեղծէ վէճ ու ատելութիւն։

Այդպէս պիտի չպատահէր, եթէ մեր դպրոցները գտնուէին Միացեալ ճակատով կազմուած համազգային մէկ Կեդրոնական Մարմնի մը վերին հեղինակութեան ներքեւ։ Այդ մարմնի կողմէ մշակուած կրթական ընդհանուր ծրագիր մը պիտի դառնար բոլորին կողմէ ընդունելի, ու հայ վարժարաններու վրայ պիտակներ պիտի չդրուէին։

Ծնողքներ անվարան պիտի ղրկէին իրենց փոքրիկները դպրոց, մտածելով որ հայ կրթարան մըն է ան, ուր պաշտօնավարող ուսուցիչներ կ՚առաջնորդուին բացարձակապէս ազգային ոգիով։ Պետութեան կողմէ ճանչցուած եւ ծրագրով Համազգային Կեդրոնական Մարմնի մը հակակշիռին ենթակայ վարժարան մը կամ վարժարաններ միակ նպատակ մը ունին. հասցնել ամէն բանէ առաջ ցեղին հանճարին ու ազգային հանդէպ պաշտամունք ունեցող սերունդ — ուստի Հայեր։

Այս կարեւորն է որ չենք ուզեր իմանալ ու կ՚ընենք անտեղի մրցումներ, կը ստեղծենք ճակատ ու ճեղքուած ու յետոյ կը մտածենք միացեալ ճակատի մասին։

Նման վարժարաններու համար նշանակուած կրթական մշակներ պէտք է ըլլան ամէն բանէ առաջ ասպարէզին պահանջները լրացնող անձեր, ճեռնհաս, նըկարագրի տէր ու սերունդի իրաւ դաստիարակութեամբ մտահոգ։

Հիմնական հարցին մէջ մտածել նոյն ձեւով ու գործնականին մէջ կատարել չեղումներ՝ հետեւանք մէկէ աւելի նաւապետներով նաւը վարելու քաղաքականութեան։

Գրեթէ նոյն տեսակէտը ունինք նաեւ ազգային մեր պահանջներուն, այսինքն Հայ Դատի համար։

Բոլորս ալ կ՚ընդունինք, որ գրաւուած են մեր հողերը եւ աններելի ոճրագործներ եղած են մեզի դէմ։ Երբ ափրիկեան Զուլուներու տրուեցաւ ազատութիւն, հարկ էր տալ այդ ազատութիւնը սփիւռքի տարածքին ցրուած մէկուկէս միլիոն Հայերու եւս, իրենց պապենական հողերուն վրայ։

Չկայ Հայ մը, որ տարբեր կարծիք ունենայ այս մասին։

Ինչպէս չկայ Հայ մը, որ չընդունի, թէ ունինք ներկայիս հայրենիք մը, որ իր սահմաններուն մէջ ներքին եւ արտաքին տարածքի վրայ ցրուած իր զաւակները ի վիճակի չէ, ներկայ իր հողերով կերակրելու։

Ուստի, ընդարձակուած եւ հզօր հայրենիքի մը գաղափարը լուելեայն դէթ, սրտախօսիկ է ամէն Հայու համար։

Զարմանալին այն է, սակայն, որ այսքան լուրջ կերպով ընդունուած տեսակէտ մը կեանքի մէջ իրականացնելու համար կը փնտռենք զանազան եւ զարմանազան ուղիներ, ու յողնեցնող եւ ամուլ վէճեր կը ստեղծենք այդ առթիւ։

Շատ դժուարալոյծ կարծուած կնճիռներ իրենց լուծումը ստացած են, երբ մարդիկ յօժարած են իրարու մօտ գալ, բոլորուիլ մէկ սեղանի շուրջ եւ կարծիքներու փոխանակութիւն ունենալ։

Կարծիքներու այդ փոխանակութեան ընթացքին է, որ պիտի գտնուի միջոց մը միասնական եւ միաճակատ գործունէութեան։

Այս հիմնական խնդրին մէջ եւս տարբեր են ահա մեր ուղիները։ Ու անջատուող ուղիները կ՚երկարին կեդրոնախոյս կէտերու։

Մին կը դիմէ դէպի լուսաւոր բարձունք մը, երկրորդը՝ նոյնքան լուսաւոր հարթավայր մը, բայց միշտ հակադիր կէտերու յանգող։

Լուրջ քննութիւն մը պիտի ցոյց տար, որ գործիչներու, ղեկավարներու եւ զօրծողներու պէսպիսութիւնը եւ բազմազանութիւնն է գլխաւոր պատճառը գոյութիւն ունեցող տարակարծութեանց։

Հարիւրաւոր մարմիններ ունինք աշխարհի չորս կողմերը։ Ամէն գաղութ ունի իր ազգային իշխանութիւնը, իր թաղականութիւնը, իր հատուածական ակումբները եւ դպրոցները։ Կը գործէ մերթ լայն իրաւասութիւններով, առանց ենթակայ ըլլալու քոյր գաղութի մը կամ համայնքի մը ցուցմունքներուն կամ հակակշիռին։

Հարստացած են մեր գործունէութեան շրջանները, ուստի առատացած են նաեւ գործիչները։ Յաճախ թերխաչ պատրաստութեամբ անձեր են անոնց ղեկավարութիւնը ստանձնողներ, որոնցմէ հրաշք սպասել պատրանք պիտի ըլլար։

Փոթորիկներու դէմ նաւ մը կուրծք տալու եւ անվտանգ նաւահանգիստ հասնելու համար իր երեք նաւապետներն ալ նոյն պահուն չեն միջամտեր գործին։ Երբեքին քանի մը վայրկեան խորհրդակցութեամբ, համաձայն վտանգին, նաւը կը վարէ մէկը։

Մեր ազգային բոլոր տեսակի գործերը կը վարուին հարիւրաւոր նաւապետներով, մինչ անոնց բոլորին կողմէ կազմուած միակ համազգային Մարմին մը, լայն իրաւասութիւններով օժտուած, պէտք է ներդաշնակօրէն վարէ զանոնք։

Զմոռնանք առածը.

Տասը նաւապետ ունեցող նաւակը, շուտով կը հասնի ծովուն յատակը։

Չխաբենք ինքզինքնիս։ Սփիւռքը ամէն օր նոր տեղատուութիւններ կ՚արձանագրէ։ Յոռետեսութիւն չէ ասիկա, այլ իրատեսութիւն։

Ջանանք բոլորս քուէով նշանակուած կեդրոնական մարմին մը ստեղծել, ու փորձել լայնամտութեամբ վարել այլեւս մեր գործերը։

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՇԱՐԺԻ ՎՏԱՆԳՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

«Աղէտներու խորհրդաժողով» մը գումարուեցաւ Նանսիի մէջ, որուն մասնակցեցան բնակչութեան ապահովութեան հետ կապ ունեցող բոլոր կազմակերպութիւններու եւ ապասարկութիւններու պատասխանատուները — հրշէջ, կազ-ելեկտրականութիւն, ժանտարմըրի, եւայլն։

Օրակարգի վրայ եղան բոլոր աղէտները՝ օդի, ծովի, ցամաքի, եւ անոնց առաջքն առնելու ու լաւագոյն ձեւով անոնց դէմ պայքարելու միջոցները։ Միայն պատերազմի աղէտն է, որ օրակարգի նիւթ չդարձաւ։

Այս ժողովին է, որ Փրոֆ. Մարսէլ Ռուսօ, անդամ Գիտութիւններու Ակադեմիայի, կատարեալ ահազանգ մը հնչեցուց երկրաշարժի վտանգին դէմ։

— Ֆրանսայի մէջ ծանր երկրաշարժի մը կարելիութիւնը երբեք անհաւանական չէ։ Ամէնէն վտանգուած շրջանն է Քոթ տ՚Ազիւրը, Քաննէն մինչեւ իտալական սահման։ Եթէ զօրաւոր շարժ մը տեղի ունենայ, ահաւոր աղէտ մը պիտի ըլլայ, որովհետեւ նոր կառոյցները կը շինուին անտեսելով յատուկ յանձնախումբերու թելադրութիւնները, որոնք, դժբախտաբար, պարտադիր չեն օրէնքով»։

Ակատիրի երկրաշարժէն (1960) ետք, ֆրանսական կառավարութիւնը կեանքի կոչած է երկու յանձնախումբ, քննելու համար առաջին, թէ շարժի վտանգ գոյութիւն ունի՞ Ֆրանսայի մէջ։ Երկրորդ՝ թէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք պէտք է առնուին իբրեւ նախազգուշութիւն։

Յանձնախումբերը յետ քննութեան հաստատած են, թէ շարժի վտանգը գոյութիւն ունի հինգ շրջաններու մէջ — Քոթ տ՚Ազիւր՝ Քաննի արեւելքը, Փրովանս՝ Էքսէն մինչեւ իտալական սահման, փոքր շրջան մը Ալպեաններու մէջ՝ Շամպէրիի ուղղութեամբ, ուրիշ երկու փոքր շըրջաններ մէկը Պէլֆորի հիւսիսը, միւսը՝ Փիրէնէ-Ատլանթիք։

Անցեալին, միջին հաշուով, երեսուն տարին անգամ մը շարժ արձանագրուած է Ֆրանսայի հարաւը։ 1887ին 600 հոգի մեռաւ Նիսի շրջանին, իսկ 1909ին 40 հոգի Լամպեսի (Փրովանս) մէջ։ Անկէ ի վեր, այսինքն 63 տարի, երկրաշարժ տեղի չէ ունեցած։

Վաղը, տասը տարի, քսան տարի ետք կրնայ երկրաշարժ մը տեղի ունենալ, եւ բլրակներու կողերուն շինուած առանձնատուներ, սիւներու վրայ հաստատուած պանդոկներ եւ ճաշարաններ, զառանդներու վրայ շինուած գեր-արդիական բարձր շէնքեր իրենց մեծ ու փոքր պատշգամներով քանդուելու եւ փլելու վըտանգին կ՚ենթարկուին։ Ու ասիկա պարզ անոր համար, որ ճարտարապետներն ու շէնք կառուցողները կ՚անտեսեն — աւելի ճիշդը՝ կ՚ուզեն անտեսել — յանձնախումբերուն թելադրութիւնները՝ ամփոփուած 97 էջերէ բաղկացած գրքոյկի մը մէջ։ Ասոնք թեքնիք միջոցներ են, որոնց գործադրումով շէնքերը կրնան տոկալ շարժերուն։

Գրքոյկին հրատարակութենէն ցայսօր միայն պետական նիւթական յատկացումներով շինուած կառոյցներն են — դըպրոց, հիւանդանոց եւայլն — որոնք օժ-

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

6.

Յատակն ամբողջ ծածկուած էր գորգերով։ Երեք պատերը, մինչեւ իրենց բարձրութեան կէսը, նոյնպէս ծածկուած էին գորգերով։ Իսկ գորգերից մինչեւ առաստաղ՝ նուրբ մանրանկարներ էին, որոնք տեղ-տեղ ընդհատւում էին սրածայր կամարաձեւ որմնախորշերով։ Պարտէզի որմնախորշերի նման, այդտեղ եւս, շարուած էին սափորներ, բայց աւելի փոքր, եւ ոչ միայն բրոնզից, այլեւ գունազարդ կաւից, ճենապակուց, արծաթից։

Առջեւի պատն ամբողջովին՝ բազմագոյն ապակիներով լուսամուտն էր։ Այնտեղ կային հազար ու մի չափի օղակաձեւեր, աստղաձեւեր, արեւնաձեւեր, ծաղկաձեւեր՝ բաղկացած մանր ու մեծ ապակիների խայտաբղէտ ներդաշնակութիւնից։ Այնքան բազմագոյն էր այդ լուսամուտն իր բազմաձեւ ապակիներով, որ թւում էր հիանալի մանրանկար, որտեղ վառուող գոյները կարծես պայծառ ներկեր լինէին եւ ոչ թէ դրսից թափանցող արեւի լոյսը։

Առաստաղի չորս անկիւններում կային ուռուցիկ քանդակներ՝ բաղկացած եռանկիւնիներից, որոնք ծածկուած էին հայելու կտորներով։ Հայելու նոյնպիսի կըտորներով էր ծածկուած նաեւ առաստաղի կենտրոնը, որտեղից կախուած էր բրոնզէ մի մեծ ջահ։

Թէ՛ լուսամուտի, թէ գորգերի, թէ պատերի մանրանկարներն այդ բեկբեկուն հայելիների մէջ անդրադառնում էին գոյների ու ձեւերի ամենաանհնար կոտրատումներով։

Սենեակի խորքում, գորգերից մէկի վրայ թեք ընկած եւ թեւն ասեղնագործ մետաքսէ մի բարձի յենած, այդ հայելիներին էր նայում երիտասարդը։ Նրա մօտ, ամօթից շառագունած եւ աւելի գեղեցկացած, գլխահակ նստել էր Թըրքուհին։ Վերեւից անշարժ կախուել էր ջահը, որի վրայ մոմերը չէին վառուել ահա տասը տարի։ Յատակին, կնոջ խոնարհած հայեացքի ներքոյ, փռուել էին գորգի անիմանալի նկարները։

Յանկարծ երիտասարդը նայեց դէպի լուսամուտը եւ բազմարգէտ լոյսն արտացոլուեց նրա աչքերում։ Առանց նայելու կնոջը, նա ձեռքը դրեց նրա ձեռքի վրայ եւ շշնջաց.

— Ես կխտրկեմ այդին տասը տարուայ մեռած տերեւներէն, աղիզ, թող ուրախ եղնի մեր սիրու տունը։ Ես կը նորոգեմ մարգերն ու նորից ծաղիկներ կը ցանեմ էնտեղ, աղիզ, թող զուարթ եղնի մեր սիրու տունը։ Ես կը նօսրցնեմ ծառերու ճիւղքերն արեւի հմար, աղիզ, թող պայծառ եղնի մեր սիրու տունը…

— Հարկաւոր չէ, աղիզ, չկամեցողը երբեք կեղնի, էնտից կը նկատէ քեզի։ Թող էսպէս մնայ…

— Ես ծառ ու ծաղկի ուստա կը կանչեմ, զարդարել կուտամ այդին, աղիզ։ Թող մեր սէրը լաւ անցնի ու լաւի մէջ անցնի…

— Հարկաւոր չէ, աղիզ։ Առանց էն էլ դուն շատ ես մխսէ։ Ընչի՞ համար։ Ես տասը տարով քեզնէն վենձ եմ։ Դուն ջահէլ տղայ ես, դուն ընձի շուտ պիտի մոռհան էնես… Էսքանն էլ օր էրիր ընձի հմար՝ էսքանն էլ հերիք է…

Երիտասարդը ձեռքով փակեց նրա բերանը, որ նա այլեւս չշարունակի, ապա գրկեց նրան եւ նայեց մաքուր-ոսկետակ ճակատին.

— Դուն տասը երկնքով ընձնէն բարձր ես, անուշ։ Տասը տերեւ բացած ծաղիկ ես դուն։ Տասը գարուն տեսած աղունիկ ես դուն…

Թուաց, թէ երիտասարդը մեծ տղամարդ էր, իսկ փարթամ ու լիքը կինը՝ փոքրիկ աղջիկ։ Մնալով մի քիչ՝ այդպէս գրկախառնուած, կինը յանկարծ տագնապով դուրս եկաւ տղայի թեւերի միջից, ձեռքը դրեց սրտին եւ մրմնջաց.

— Գէշ բան պիտի եղնի, աղիզ, սիրտս անհանգիստ է։ Մեր սէրը երկան տեւել չի կրնայ։ Կնիկ արարածն էսքան երջանիկ եղնելու իրաւունք չունի…

— Մի խօսի, մի ըսէ…

— Դուն պզտիկ ես, դուն չիտես, գէշ բան պիտի եղնի, հոգի…

Տղան մռայլուեց։ Նա իր մազերի գանգուրը ետ տարաւ ճակատից, նայեց ջահերի յանգած մոմերին եւ շշնջաց.

— Ընչի՞ մեր սէրը հալածուած ըլլայ — բանի պէս էս տունը մտնէր։ Ընչի՞ ամըչնայինք մարդոցից ու աշխըրքից։ Ընչի՞, ախր ընչի՞…

Կնոջ աչքերը թրջուեցին արցունքից։ Տղան շարունակեց.

— Աշխարքը կը թքէ մարդուց բաժնուող կնկայ երեսին։ Աշխարքը կը թքէ էդ կնկան առնող մարդու երեսին։ Մենք իրաւունք չունինք իրար հասնելու, մեր սէրը գողութուն է…

— Ընչի՞, ախր ընչի՞…

(20 — Շար.)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

—O—

Ա.

ԱՊՐԻԼ 24Ը

Այս տարի եւս Միլանոյի հայ գաղութը արժանավայել կերպով ոգեկոչեց Ապրիլեան Եղեռնը, նախաձեռնութեամբ Իտալիոյ Հայոց Միութեան եւ մասնակցութեամբը եկեղեցական, մշակութային եւ երիտասարդական կազմակերպութիւններուն: Հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 20ին, Հինգշաբթի երեկոյեան, Հայ Տունի սրահին մէջ կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեան: Բեմին խորքը՝ պատուանդանի մը վրայ զետեղուած էր նահատակ մտաւորականներու խմբանկարը շրջանակուած դափնեպսակով:

Հանդէսին բացումը կատարեց Պր. Հրանտ Բամպակեան, շեշտելով թէ Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը դադրած է այլեւս սուգի օր մը ըլլալէ. անիկա կը հանդիսանայ նաեւ յոյսի եւ վերադարձման օր մը, որովհետեւ մեր նահատակներու զոհողութիւնը ի զուր չանցաւ. անոնց թափած արիւնէն յառնեց ազատ հայրենիք մը որ շնորհիւ իր զաւակներու քրտնաթոր աշխատանքին օր ըստ օրէ մեծ նուաճումներ կ՚արձանագրէ բոլոր մարզերուն մէջ եւ իր մագնիսական ձգողութեամբ մեր բոլորին հայեացքը կը սեւեռէ դէպի Արարատի սպիտակափառ գագաթը: Ապա՝ ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգելու յիշատակը մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն ու նաեւ մեր ժամանակակից պատմութեան «երկրորդ Վարդանանց»ին — Սարդարապատի յայտնի եւ անյայտ հերոսներուն՝ որոնք իրենց գիտակից մահով սանձեցին մեր հայրենիքը «երէկ շղթայուած, այսօր ինքնավար»:

Երգչախումբը երգեց Նահատակաց Օրհներգը, որմէ վերջ Պր. Տրդատ Տէմիրճեան կարդաց ինքնագիր քերթուած մը — Դամբանական — նուիրուած օրուան յիշատակին: Ապա՝ Պր. Յակոբ Պողոսի՝ Փարմայի Հայ Ուսանողական Միութեան կողմէ իտալերէն իր խօսքը ուղղելով ներկայ երիտասարդութեան, ըրաւ պատմականը սուլթանական շրջանին Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայութեան դժնդակ կացութեան, նամանաւանդ գաւառներու մէջ տեղի ունեցող ասպատակութիւններուն, պարբերական ջարդերուն եւ Իթթիհատի հայաջինջ քաղաքականութեան: Նշեց ազատագրական շարժումները, ինքնապաշտպանութեան պայքարները, համաշխարհային առաջին պատերազմը, որմէ օգտուելով Իթթիհատական կառավարութիւնը գործադրեց ներկայ պատմութեան առաջին ցեղասպանութիւնը ի վնաս հայ ժողովուրդին որ յանգեցաւ 1914–1918ի Ապրիլեան մեծ ջարդին մեզմէ խլելով մէկուկէս միլիոն զոհեր եւ մեր մտաւորականութեան ընտրանին: Թուրքիոյ պարտութենէն եւ Սարդարապատի հերոսամարտէն ծնունդ առաւ հայկական առաջին անկախ Պետութիւնը որու շարունակութիւնն է ներկայ Խորհ. Հայաստանը, պարտադրուած իր նեղ սահմաններով, որ օր ըստ օրէ հսկայաքայլ կը յառաջդիմէ: Սահմանէն անդին՝ Արեւմտեան Հայաստանի մեր պատմական հողերը որոնք միջազգային դաշնագրերով հանդիսաւորապէս Հայոց խոստացուած էին, քաղաքական դէպքերու աննպաստ դասաւորման հետեւանքով կը մնան մեր դարաւոր թշնամիին ձեռքը: Մենք դաշնակից Պետութիւններէն ժառանգած ենք պատմական մուրհակ մը, Հայ Դատը, եւ մեզի պարտականութիւն կ՚իյնայ ամէն առիթով արծարծել զայն, միշտ յիշեցնել մեծ Պետութիւններուն մեր արդար իրաւունքները, որպէսզի երբ քաղաքական նպաստաւոր պայմաններ ներկայանան, խաղաղ միջոցներով անոնք վերադարձնեն իրենց իսկական սեփականատիրոջ:

Յաջորդաբար՝ Պր. Վահէ Սիսեռեան կարդաց — Պատգամը — հատուած մը այն ճառէն զոր ողբացեալ Շ. Միսաքեան խօսած էր 1955ի Ապրիլին Միլանոյի նոյն այս տան մէջ, նահատակներու օրուան տօնակատարութեան առթիւ. իսկ փոքրիկն Մայտա Բամպակեան արտասանեց Մարօ Մարգարեանի «Դու ժողովուրդ Հայոց» բանաստեղծութիւնը:

Այս տարուան հանդիսութեան գլխաւոր բանախօսն էր, հանգուցեալ ակադեմիկոս եւ անուանի հայագէտ Փրոֆ. Կարօ Մելիք-Օհանջանեանի դուստրը՝ շնորհալի լեզուաբան Օր. Լիւսի Մելիք-Օհանջանեան: Յիշեալը ամիսէ մը ի վեր Իտալիա կը գտնուէր որպէս հիւրը ծանօթ գերմանացի հայագէտ Տոքթ. Արմին Վէկնէրի: Օգտուելով այս պատեհութենէն, Իտալահայ Կոմիտէն զինքը հրաւիրած էր հայրենիքի խօսքը բերելու օրուան տօնակատարութեան: Օրուան խօսնակը զայն ներկայացնելով հանդիսականներուն, յիշեց թէ իր հայրը՝ ակադեմիկոս Կ. Մելիք-Օհանջանեան եղած է Պերլինի մէջ աշակերտը գերմանացի նշանաւոր հայագէտ եւ աշխարհահռչակ արեւելագէտ Փրոֆ. Մարկուարտի եւ մօտիկ յարաբերութիւններ ունէր Տոքթ. Արմին Վէկնէրի հետ, որ այդ շրջանին Պերլին կը գտնուէր որպէս պաշտպան վկայ Թալէաթի ահաբեկիչ՝ Սողոմոն Թեհլիրեանի դատավարութեան, եւ որպէս յարգանքի տուրք բազմավաստակ ակադեմիկոսի յիշատակին, կարդաց հատուած մը անոր հետաքրքրական յուշերէն որոնք կապ ունին Պերլինի մէջ Արմին Վէկնէրի և Փրոֆ. Մարկուարտի հետ իր ունեցած գործունէութեանց հետ:

Բեմ բարձրացաւ Օր. Լիւսի Մելիք-Օհանջանեան որ ողջոյնի պատշաճ քանի մը խօսքերէ յետոյ, անցաւ օրուան նշանակութեան. յիշեց թէ սթալինեան շրջանի սեւ օրերէն ետք, հայրենի ժողովուրդին համար լաւագոյն պայմաններ ստեղծուեցան, եւ անիկա լծուեցաւ շինարար աշխատանքի եւ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ գերմարդկային ճիգերով քարաստանը վերածեց ծաղկաստանի: Յիսուն տարի առաջուան երեսուն հազար հոգի հաշուող Երեւանը, այսօր դարձած է Խորհ. Միութեան գեղեցիկ մայրաքաղաքներէն մին, ճարտարապետական իր արդիական եւ անցեալի կոթողներով, լոյսի վառարան Մատենադարանով, աստղադիտարանով, գիտահետազօտական հաստատութիւններով, համալսարաններով ուր կը պատրաստուին հայ մտաւորականներ, գիտնականներ որոնցմէ շատերուն համբաւը դուրս ելած է խորհրդային սահմաններէն, բարձրացնելով Հայութեան վարկը միջազգային աշխարհին մէջ: Հայրենիքի մէջ մեր ժողովուրդը իր արմատները խրած իր սեփական հողին մէջ, կը զգայ ինքզինքը հպարտ իր արձանագրած նուաճումներով, տոգորուած է անսահման հայրենասիրութեամբ. վկայ՝ Սասունցի Դաւիթի սլացիկ արձանը, վկայ՝ Ծիծեռնակաբերդի վրայ բարձրացած հոյակերտ յուշարձանը Ապրիլեան նահատակներու, ուր կ՚արծարծուի մշտավառ բոցը եւ ուր կը հնչեն Կոմիտասեան մեղեդիները անդադար. իսկապէս յուզիչ տեսարան մըն է տեսնել որ ամէն տարի Ապրիլ 24ին Երեւանի ժողովուրդը՝ աշխատաւորներ, վարժարաններու աշակերտներ, համալսարանականներ, գիտնականներ, անխտիր տասնեակ հազարներով եւ երկիւղած լռութեամբ կը բարձրանան նահատակներու այդ դամբանը, յարգելու անոնց յիշատակը եւ վերանորոգելու որպէս Հայ ապրելու ուխտը: Շնորհալի բանախօսը իր գնահատանքի խօսքը ուղղեց սփիւռքի մէջ թափուած ճիգերուն հայապահպանութեան համար, եւ մասնաւորապէս կոչ ըրաւ սփիւռքի հայ երիտասարդութեան, որպէսզի յաճախակի առիթներ ստեղծէ այցելելու համար հայրենիքը, շնչէ հայրենի օդը, ըմպէ անոր զուլալ ջուրը, լսէ անոր երաժշտութիւնը, ապրի իր պապենական կրօնքը Էջմիածնի կամարներուն տակ, մէկ խօսքով հպարտանայ իր Հայութեամբ եւ իր մէջ զօրացնէ կամքը պայքարելու ձուլման վտանգին դէմ: Հընարաւոր չափով կարենայ Հայ մնալ:

Երգչախումբը երգեց Ալէմշահի «Իմ հեռաւոր Հայրենիք»ը, որմէ ետք հրաւիրուեցաւ գաղութիս հոգեւոր հովիւ Ջօն եպիսկոպոս, կատարելու փակման խօսքը: Սրբազան Հայրը մատնանշեց նըմանութիւնը որ կայ Պասէքին — Հրէական Զատիկին — եւ մեր բիւրաւոր նահատակաց յուշատօնին միջեւ: Հրէից Զատիկը Եբրայեցին եւ Իսրայէլը կապող ուխտ մըն է որ կը տօնուի եօթն օր եւ կը փակուի «Գալ տարի Երուսաղէմ» մաղթանքով: Մերը՝ հայկական Զատիկն է, ուխտը՝ հաւատքի եւ հայրենիքի սրբութեանց ի խնդիր 1915–1918ին զոհուած մեր բիւրաւոր նահատակաց, որոնց մարմնացումն ու փրկագինն է ներկայ Հայաստանը՝ քաղաքամայր Երեւանով: Հայեւրուս ինքնութիւնը ցուցնող հրամայականներէն մին պէտք է ըլլայ մեր նահատակներուն խէժալին եւ յուշատօնին հաւատարմութիւնը, որ երբ ուխտ պէտք է կնքուի «Գալ տարի Երեւան» մաղթանքով, վասնզի Երեւանը խտացումն է մեր նահատակներու երազին եւ կենսալից կորիզը վաղուան ամբողջական Հայաստանին:

Ջօն Եպիսկ. վերջացուց իր խօսքը ըսելով որ մեր կարգախօսը պէտք է ըլլայ՝ Գալ տարի Երեւան: Երեւանէն Վան-Վասպուրական...:

Հուսկ՝ երգչախումբը երգեց Տէր կեցո՛ մաղթերգը, եւ հանդէսը փակուեցաւ ցուցադրութեամբը հայկական ցեղասպանութեան նուիրուած շարժանկար ժապաւէնին — Ո՞վ կը յիշէ Հայերը — գործ՝ իտալացի բեմադիր Փիէրլուիճի Ալպէրթոնիի:

Հ. Բ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՅՔԱՐ ՉԱՐԱՇԱՀՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը Ապրիլ 28ին փոփոխութեան ենթարկեց քրէական Օրինագիրքին 157րդ յօդուածը, խստացնելով պատիժները չարաշահութեան դէմ:

Մինչեւ երկու տարուան բանտարկութեան կամ մինչեւ մէկ տարի ուղիղ աշխատանքի կրնան դատապարտուիլ բոլոր անոնք, որոնք խանութներու, վաճառատուներու, հանրային սպասարկութիւններու մէջ կը թերակշռեն ապրանքը, կը բարձրացնեն անոնց գիները, կամ ուրիշ ձեւերով կը խաբեն գնորդը:

Պատիժի ենթարկուածները այլեւս իրաւունք չեն ունենար նաեւ աշխատելու հանրային սպասարկութիւններու մէջ:

Նոյն յանցանքները, եթէ կատարուած են խումբ մը անձերու կողմէ կանխամըտածուած եւ կազմակերպուած ձեւով, կամ մեծ չափերու կը հասնի չարաշահութիւնը եւ կամ եթէ յանցանքի կրկնութիւն է, այդ պարագային կը դատապարտուին երկուքէն եօթը տարուան բանտարկութեան՝ անձնական գոյքի գրաւումով կամ ոչ: Այլեւս իրաւունք չեն ունենար նաեւ աշխատելու հանրային սպասարկութեան կեդրոններու մէջ:

տուած են շարժէն տոկացող առաջադըրուած միջոցներով, Հարաւ. Ֆրանսայի մէջ:

Այս միջոցներու կիրարկումը 10 առ հարիւր համեմատութեամբ կը բարձրացնէ շինութեան գինը:

Այս է պատճառը, որ ընկերութիւններ եւ անհատներ չեն կիրարկեր այդ եղանակները՝ շինութիւններու մէջ:

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Տիկին Սաթէնին եւեւէն ո՞վ մտաւ խանութ:

— Երիտասարդ մը...

— Ի՞նչպէս էր այդ երիտասարդը:

— Բայց... ամէն մի երիտասարդի պէս:

— Առաջին անգամ պատմած ատենդ ըսիր որ շիք երիտասարդ մըն էր:

— Այո, շիք երիտասարդ մը, հաստատեց խմբագիրը:

— Որո՞ւ կը նմանէր...

— Հաւանականաբար կամ հօրը, կամ մօրը եւ կամ կնքահօրը, պատասխանեց խմբագիրը խնդալով, ես արդէն փողոցին միւս կողմն էի եւ մօտէն չտեսայ զինքը:

— Ըսիր, որ մէկուն նմանցուցեր ես:

— Այսինքն... այո... անորոշաբար... տասնը մէկու մը նմանցուցի, բայց վըստահ չեմ... Եթէ գիտնայի, որ այսպէս խիստ հարցաքննութեան մը պիտի ենթարկուէի, թերեւս աւելի ուշադրութեամբ կը դիտէի ամէն բան:

— Որո՞ւ նմանցուցիր, պնդեց տիկին Շաղիկ:

— Հեռուէն ինծի անանկ երեւցաւ, որ Խոսրով էֆէնտին էր... Քանասարեան Խոսրով էֆէնտին, պատասխանեց խմբագիրը:

— Չեմ ճանչնար այդ Խոսրով էֆէնտին, ըսաւ տիկին Նուարդ, ո՞վ է որ...

— Վարչութեան մը մէջ բարձր պաշտօն մը ունի, շատ շնորհքով մարդ մըն է, Բերա կը նստի, բացատրեց պարոն Նշանիկ:

— Ամուսնացած, չոլուխ չոճուխի տէր մարդ է, գոչեց Շաղիկ, կը վայելէ՞ իրեն...

— Փաստա՞ ուտել, հարցուց խմբագիրը խնդալով:

— Աս չեմ գիտեր ինչ ուտելը:

— Թուլամիկէին գացողը ընդհանրապէս կամ փաստա կ՚ուտէ կամ չոքոլա ու թէյ կը խմէ, պատասխանեց Նշանիկ:

— Եւ կամ սիրային ժամադրութիւններ կը կարգադրէ, աւելցուց տիկին Շաղիկ:

— Ալ կարծեմ հարցաքննութիւնս վերջացաւ, ըսաւ երիտասարդը ոտքի ելլելով:

— Դեռ վերջը չըսիր...

— Ուրիշ ի՞նչ մնաց որ...

— Ըսիր թէ, քիչ մը ետքն էր նորէն նոյն տեղէն կ՚անցնէիր, տեսար, որ Խոսրով էֆէնտին դուրս կ՚ելլէր...

— Ճիշդ է:

— Ու վայրկեան մը ետքը տիկին Սաթէնն ալ դուրս կ՚ելլէր:

— Այդ ալ ճիշդ է:

— Երկուքն ալ միեւնոյն կո՞ղմն ուղղուեցան հարցուց տիկին Նուարդ ծաղրական խնդուածքով մը:

— Ոչ, պատասխանեց խմբագիրը, Խոսրով էֆէնտի աջ կողմէն գնաց, իսկ տիկին Սաթէն ձախ կողմէն:

— Ասոր ի՞նչ բացատրութիւն կուտաս, հարցուց տիկին Նուարդ Թաղականին կընոջ դառնալով:

— Ատոր բացատրութիւնը շատ պարզ է... այնչափ յիմար չեն, որ փողոցն ալ իրարու քով քալեն ու նշմարուին:

— Պատմութիւնը հոս կը վերջանա՞յ...

— Մնացածը դուն ալ կրնաս երեւակայել, պատասխանեց Շաղիկ:

— Ես այս ամէնուն մէջ բնաւ բան մը չեմ տեսներ կոր, որ կարենայ իբրեւ ամբաստանութիւն ծառայել տիկին Սասանեանի դէմ, պատասխանեց Նուարդ: Սաթէնը Բերա ելեր է, չաքալաճաղի մը խանութին առջեւէն անցած ատենը ներս մտեր, հաւանօրէն քիչ մը շաքար առեր կամ չոքոլայ մը կերեր ու դուրս ելեր գացեր է, ի՞նչ կ՚ըլլայ եղեր...

— Ամբողջ Բերայի Շիտակին վրայ միայն այդ Թուլամիկէ՞ն շաքար կը ծախէ, ըսաւ Թաղականին կնիկը:

— Ծանըմ, անկէ անցած ատենը գիպուածով ներս մտեր է:

— Ճիշդ այդ միջոցին Խոսրով էֆէնտին ալ գիպուածով ներս մտեր է հա՞: Հարցուց Շաղիկ քմծիծաղով մը:

— Զըլլալիք բան չէ...

— Դիպուածով իրարու հետ խօսեր են, դիպուածով դուրս եկեր եւ դիպուածով իրարմէ բաժնուեր են... չիտակը դէշ չէ, դիպուածով սանկ ամէն բան կը բացատրուի:

Խմբագիրն իր պաշտօնը աւարտած համարելով կամաց մը հեռացաւ տիկիններու քովէն, վախնալով, որ կը ստիպուի խօսակցութեան խառնուիլ եւ ակամայ մասնակից ըլլալ կանացի բամբասանքներուն:

Եւ սակայն տիկինները շարունակեցին իրենց խօսակցութիւնը: Ի զուր Նուարդ կը ջանար պաշտպանել իր բարեկամուհին, ցոյց տալ թէ պատմուած խրոխտութիւնը որեւէ կերպով չէր կրնար արատաւորել տիկին Սասանեանը, թէ անմնշան դէպք մը մասը փաթթելով պէտք չէր ծանր ամբաստանութիւններ ընել ամուսնացած պարկեշտ կնոջ մը դէմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մելքոնեան, Գէորգեան եւ Գալիկեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՄԵԼՔՈՆ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
(Եվէրէկցի)

մահը, որ պատահեցաւ 81 տարեկանին, իր բնակարանը՝ Լիոն:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Մայիս 8) առտու ժամը 10ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քրուա-Ռուսի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Տիրուհի Քէօլէեանէ 50 ֆր. փոխան ծաղկի՝ ողբացեալ Արտաշէս Սապունճեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Նորհատեան եւ Քիրազեան ընտանիքները կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին 50 ֆր. եւ Կարմիր Խաչին 50, Տիկին Պերճուհի Անլեանի եւ Տիկին Ոսկի Այտըննեանի (ծնեալ Քոչեան) մահուան առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Տիկին Տէրունեան, իրամուսնոյն Եղուարդ Տէրունեանի յիշատակին 500 ֆր., Պ. Քէչեան, Տիկին Փէշկիրեան, Պ. Բարաղամեան, Պ. Քէփէնէկեան (Ռոման), Տիկին Զուքասըղեան, Պ. Օտապաշեան, Տիկին Կարապետեան, Պ. Պ. Ներսէսեան 100ական, Տիկին Ն. Տէտէեան 50, Տիկին Աղնուորեան 40, Տիկին Զ. Արզումանեան 20 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի, 11 Մայիս, Համբարձման տօնն է: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին:

Նոյն օրը Հայ մանուկներու հաղորդութեան օրն է:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մանուկները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան:

BAIL A CEDER

Պուլոնեըի մէջ (92) ծախու է կօշկակարի խանութ մը, որ սենեակ մը եւ խոհանոց մը ունի ետեւը: Կարելի է ուրիշ որեւէ առեւտուր ընել, իբրեւ գրասենեակ կամ տեփօ ալ կարելի է օգտագործել:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել Տիկին Թօփալեանի, առաւօտները կամ իրիկունները՝
825-44-22

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սէն Մօրիսէն (էն) Պ. Գ. Ճելոյեան 60 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ՝ ԼՈՆՏՈՆ

Հաճելի զբօսապտոյտ մը դէպի Լոնտոն կազմակերպուած Փարիզի Խաւեան Սանուց Միութեան կողմէ, Հովեգալստեան տօնին առթիւ:

Մեկնում՝ 19 Մայիս Ուրբաթ ժամը 23.30ին, վերադարձ՝ 22 Մայիս, Երկուշաբթի ժամը 23ի առենները:

Երթուդարձ օթոքառով եւ կառամբարձ նաւով:

Ճամբորդութեան ընթացքին (երթուդարձ), նաեւ Շաբաթ ցերեկուան եւ Երկուշաբթի ցերեկուան ճաշերը Միութիւնս չապահովեր:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ ամէն ինչ մէջը 250 ֆրանք:

Հաւաքուիլ Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւ:

Մանրամասնութիւններու համար հեռախօսել՝ Պր. Ասլանեանի 842-08-57, ժամը 18էն յետոյ:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի անմիջապէս ապահովել:

ԱՆՈՅՇԻ

ՓԱՐԻԶ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլէն, այս առթիւ Պ. Ժաք Շէլէլէքեան

VOYAGE WASTEL
87 La Canebière
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

Փուլման օթոքառով ճամբորդութիւն կազմակերպած է, վերապահուած տոմսերով, ներկայացման համար:

Գին՝ 170 ֆր. Շաբաթ (Մայիս 13) կալայի համար եւ 150 ֆր. Կիրակիի ներկայացման համար:

Մեկնում Մարսէյլէն (Աժանսէն) Շաբաթ առտու ժամը 7ին, վերադարձ՝ Փարիզէն Կիրակի իրիկուն ժամը 19ին, թատրոնին առջեւ (15 Ավընիւ Մոնթէնեը)

Pour la première fois à Paris

Présenté et réalisé par les Comités d'Organisation de Marseille et Paris

L'OPERA

ANOUCHE
ԱՆՈՅՇ

1 prologue — 5 actes — 7 tableaux

d'Armen TIGRANIAN
sur un poème d'Hovanès TOUMANIAN

THEATRE DES CHAMPS - ELYSEES

SOIREE DE GALA : Samedi 13 Mai à 20 h. 30 précises et Dimanche 14 Mai à 14 h. 30 précises

120 artistes et figurants sur scène, chorale et ballets

Orchestre symphonique de 60 exécutants — direction JENO REHAC

Mise en scène : GEORGES COMBE

Décors et costumes originaux : ALAIN AZAD

Pour tous renseignements : « Anouche-informations » au 924-86-71

Տոմսերու համար դիմել՝

PARIS — Au théâtre des Champs-Elysées, 15, Ave. Montaigne (8e)
Aux sièges des associations du comité d'organisation parisien.
ALIMENTATION MASSIS — Rue Saulnier, Métro Cadet.
ALFORTVILLE — Café Philippe, Place Carnot, Tél. : 368-61-35
ARNOUVILLE — Nigoghossian, 121, Ave. Henri-Barbusse.
ASNIERES - BOIS COLOMBES — Djizmédjian, 31, Rue Paul-Déroulède Bois-Colombes, Tél. : 781-09-72
BAGNEUX — Tbirian, 30, Ave. Henri-Barbusse, Tél. : 253-69-45
VIROFLAY — Dédéyan, 8 ter, Rue des Marais, Tél. : 926-42-64
ISSY-les-MOULINEAUX — Benlian, 53 bis, Boul. Rodin, Tél. : 642-05-82

Ինչպէս նաեւ հանդիսութեանց օրը՝ կիչէն:

ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱՅԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒԲԻ
Նախաձեռնութեամբ

SOUPER - BUFFET

HOTEL PLAZA-ATHENEE — (Salons Régence)
23-27, Ave. Montaigne
Շաբաթ, Մայիս 13, կէս գիշերին մօտ
(Անոյշի ներկայացումէն անմիջապէս ետք)
ի ներկայութեան գլխաւոր դերակատարներու
Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ վերապահել, հեռաձայնելով 924-86-71, ամէն օր, ժամը 15էն 20:
Ապահով են միայն նախապէս վճարուած տեղերը:
Մասնակցութիւն 120 ֆր.

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէռ-Պուա - Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի տեղական խումբին:

Կիրակի, Մայիս 28, ժամը 15.30էն 23 Անիէռի Թաղապետական սրահը (Փլաս տը լ'Օթէլ տը Վիլ):

Deuxième tournée en France
du chanteur populaire arménien

Adiss Harmandyan

accompagné par JACQUES KODJIAN (pianiste) et son ensemble

Nouvelles chansons

ISSY, Vendredi 2 Juin à 21 h.
Théâtre Municipal,
Réservation sur place

PARIS, Samedi 3 Juin à 21 h.
Réservation : Pleyel — Markarian, 32, Rue de Trévise — Arménia-Mondia, 17 Rue St. Florentin, Paris (8e) — Café Philippe, Pl. Carnot, Alfortville.

LYON, Dimanche 4 Juin à 21 h.
Salle Rameau
Réservation : Agence Sévan, 50 Cours de la Libération.

VALENCE, Vendredi 9 Juin à 21 h.
Salle des Fêtes
Réservation : Maxoudian, 48, Rue Bouffier.

MARSEILLE, Samedi 10 Juin à 21 h. heures, Palais du Congrès
Réservation : Restaurant Jean-Jaurès 26, place Jean-Jaurès, la Plaine, Marseille (1er)

Պարահանդէս - Երեկոյթ

Surprise - Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վիէնի խումբին կողմէ, Մայիս 13, Շաբաթ օր ժամը 19էն սկսեալ:

Գեղարուեստական բաժին: Հաճելի մթնոլորտ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Ազգ. Միութեան կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ՝

14 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին

տեղի պիտի ունենայ դպրոցական հանդէսը խնամեալ պատրաստութեամբ յայտագրի մը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները յառաջիկայ Երեքշաբթի 9 Մայիս երեկոյեան ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ, 12-14, Ռիւ Սէն-Պազիլ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեօ-Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները եւ նոր անդամագրուած երիտասարդուհիները, այս Չորեքշաբթի ժամը 20.30ին Տիկին Գարաօղլանեանի բնակարանը 22, Ռիւ Լավուազիէ, Քաշան:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Նորընտիր վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Մայիս 13ին Շաբաթ ժամը 15ին, Աճարոնեան ակումբը:

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ
17 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՆ 2.500 ՖՐ.

ԱՅԺՄԷՆ ԻՍԿ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԵՐԵՔ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

12 ՅՈՒԼԻՍ — 4 ՕԳՈՍՏՈՍ — 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Երդ ու դարձ օդանաւով: ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ: Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունեանի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալիքսանեանի՝
11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. Գարայեանի
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյանեանի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՄԱՅԻՍ
MARDI 9 MAI 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·411

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48e ANNÉE — N° 12.411

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴՐԱԿԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

—0—

Յառաջի չորրորդ էջը կենդանի պատկերն է Ֆրանսահայ գաղութի առօրեային՝ ազգային — հանրային գետնի վրայ: Շարժման մէջ են մեր երիտասարդականուսանողական ու մարզական — Միութիւններն ու բարեսիրական ու եկեղեցական կազմակերպութիւնները՝ Փարիզէն մինչեւ գաւառ:

Թատերական ներկայացման, Մեծ Պարահանդէսի, Երգահանդէսի, Հացկերոյթի, Պատարագի, Ձայնասփիւռի, Հայ — կական Շարժանկարի, դասախօսական հաւաքոյթներու եւ ժողովներու, նոյնիսկ Հայաստան այցելութեան ծանուցումները իրար կը հրմշտկեն թերթի վերջին էջին մէջ: Եւ այս՝ գրեթէ տարին տասներկու ամիս, մանաւանդ այս եղանակին:

Դրական երեւոյթներ են ասոնք, կոչուած մասամբ մեղմացնելու բացասական ու տխուր կողմերը մեր կեանքին, — անխուսափելի հետեւանքը սփիւռքի պայմաններուն:

Այս բոլոր հանդէսները, հաւաքոյթները, հանդիպումները, շարժանկարները, նոյնիսկ ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի ազատաշէկ ներկայացումները ամէն բանէ առաջ կը ձգտին մէկ բանի, — ազգապահպանում: Այս մարզին մէջ տարածութիւն չկայ հայկական տարբեր դասանիքի ու գաղափարականի տէր զանազան կազմակերպութեանց միջեւ:

Մխիթարական եւ սփոփարար երեւոյթ է մանաւանդ ազգային, հայրենասիրական զգացումի զարթօնքը մեր նոր սերունդին մօտ: Յիսուն տարի առաջ, երբ ահաւոր փոթորիկը դէպի Ֆրանսայի հիւրընկալ ափերը քշեց հայ գաղթականներու հոծ զանգուած մը, յոռետեսութիւնը պատած էր մեր հոգիները: Կը վախնայինք, որ Ֆրանսական մշակոյթի տէր այս երկրի համայնակուլ հալոցին մէջ պիտի ձուլուէին գաղթականներու նոր սերունդները:

Այսօր, կէս դար վերջ, սրտի գոհունակութեամբ կը հաստատենք, որ չեն իրականացած յոռետեսներու տխուր գուշակութիւնները:

Չենք ուրանար անշուշտ, որ մեր համայնքէն մաս մը կորսնցուցած ենք: Խառն ամուսնութիւններ, հայաշատ կեդրոններէ հեռու մեկուսի վայրերու մէջ բնակութիւններ, օտար միջավայրերու պարտադրութիւններ եւ այլ պատճառներ Հայութենէ ընդմիշտ հեռացուցած են որոշ թիւով երիտասարդ հայրենակիցներ:

Սակայն յիսուն տարի առաջուան գաղթականներու զաւակները այսօր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ պահած են իրենց ազգային դիմագիծը: Ու այս՝ շնորհիւ մեր դպրոցին, մամուլին, քաղաքական, երիտասարդական, մարզական, եկեղեցական, հայրենակցական, գեղարուեստական եւ այլ կազմակերպութեանց:

Մեր երիտասարդները գործի լծուած են այսօր ամէն ճակատի վրայ: Շատեր թէեւ հայերէն չեն կարդար, սակայն անհուն հետաքրքրութեամբ կը փնտռեն Հայոց պատմութեան ու մշակոյթին վերաբերեալ գրքեր՝ իրենց հասկցած լեզուով:

Հայ Դատի հետապնդումը իրենց սրտին կը խօսի:

Հայ Մշակոյթի Տուներ կը կառուցանեն զանազան տեղեր — Փարիզէն վերջ Իսի-լէ-Մուլինօ, Ալֆորվիլ, Մարսէյլ:

Մեծ Եղեռնի յուշարձաններ կը կառուցանեն — Տէսին ու Մարսէյլ:

Դրական երեւոյթներ են ասոնք, որ պատիւ կը բերեն ֆրանսահայ գաղութին:

Գնահատելի է մեր երիտասարդներու նախաձեռնութեան ոգին: Ամէն կերպով պէտք է քաջալերենք անոնց ձեռնարկները ազգապահպանման մարզին մէջ: Երէցներու հայրենասիրական պարտականութիւնն է զօրավիգ կանգնիլ նոր սերունդին, որ հաւատարիմ քաղաքացին մնալով հանդերձ իր երկրորդ հայրենիքին, հոգիէն պէտք է կապուի Հայութեան ու Հայաստանին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

—0—

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, երեք երիտասարդ Թուրքերը կախաղան հանուեցան (ոչ թէ գնդակահարուեցան ինչպէս գրած էինք թիւրիմացութեամբ) Շաբաթ վաղ առաւօտեան:

Մահապատիժի գործադրութիւնը առիթ մը աւելի լարած է Թուրքիոյ ներքին կացութիւնը: Ապահովութեան միջոցները, կը հաստատեն դէտեր, խիստ աստիճանի հասած են: 1964էն ի վեր, երբ Կիպրոսի հարցը սուր բնոյթ ստացած էր, երբեք այսքան խիստ միջոցներ ձեռք չէին առնուած իշխանութիւններուն կողմէ:

Կիրակի օր Պոլսոյ մէջ եօթը պայթումներ տեղի ունեցան կէս ժամուան ընթացքին: Ռումբեր պայթեցան շարժանկարի սրահի մը, դրամատան մը առջեւ, ինչպէս նաեւ շոգեկառքի մը եւ թաքսիի մը մէջ: Երեք գիշերային պահակներ վիրաւորուեցան: Միւս կողմէ, ուսանողի մը երկու ձեռքերն ու մէկ ոտքը ծանրօրէն վիրաւորուեցան, երբ ռումբը անոր ձեռքին մէջ պայթեցաւ:

Այժմ կարգ մը մանրամասնութիւններ կը տրուին մահապատիժի գործադրութեան մասին: Երիտասարդները, համաձայն իրենց փաստաբաններուն, «քաջութեամբ» կախաղան բարձրացած են: Մերժած են իմամին աղօթքը լսել, միւս կողմէ խնդրած են, որ աթոռակները իրենք հրեն: Կախուելէ առաջ բացականչած են՝ «Կեցցէ Թուրքիոյ անկախութիւնը», «Կեցցէ մարքս – լենինականութիւնը», «Կեցցէ ժողովուրդը»:

Օտար երկիրներու մէջ ալ փոքր ցոյցեր տեղի ունեցած են այս առթիւ: Երեւանի մօտ երիտասարդներ քառորդ ժամ «գրաւած» են Սթոքհոլմի Թուրք դեսպանատունը: Ամսթերտամի մէջ ռումբ մը նետուած է տեղւոյն Թրքական օդանաւային ընկերութեան գրասենեակը. անծանօթներ փշրած են Միւնիխի Թրքական հիւպատոսարանին ապակիները:

Ֆիկարօ ամբողջ էջ մը նուիրած էր Երկուշաբթի «Զօրավարները ընդդէմ ձախապաշտներուն» խորագրով: Միշտ այն տպաւորութիւնը կայ որ այս երիտասարդները ներշնչուած են Փարիզի 1968ի Մայիսեան դէպքերէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական նախարարին որոշումով, կարգ մը դիւրութիւններ կը տրուին Ֆրանսացիներուն դէպի արտասահման դրամ տանելու, ղրկելու, տուն գնելու նոյնիսկ գործատուն շինելու համար: Այսպէս ասկէ ետք ուղեւոր Ֆրանսայի կրնայ 500 ֆր. տանիլ հետը 24 ժամուան համար (նախապէս միայն 50 ֆրանք էր): Կարելի է մինչեւ 15 հազար ֆրանքի տուն գնել արտասահման առանց արտօնութեան: Դրամ ղրկել ազգականներու (մինչեւ 1000 ֆր.), արտասահման գացողները կրնան նաեւ ճամբորդական չէք գործածել (թրավըլըր չէք) ինչ որ ցարդ չկար: Կան նաեւ բազմաթիւ այլ կարգադրութիւններ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ հաւանական է որ վերամուտէն սկսեալ դպրոցականներու արձակուրդ տրուի Չորեքշաբթի փոխանակ Հինգշաբթիի: Նման օրինագիծ մը յանձնած է Լուսաւորութեան նախարարը Ազգային Ժողովին:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ, 52 տարեկանին, մեռաւ աբբայ Ֆուլպէր Եուլու, նախկին նախագահը Քոնկօ–Պրազավիլի: Ծնած էր 1917 Յունիս 17ին, Մատիպու: Կրօնաւոր դարձած էր 1946 Յունիսին: Պետական հարուածի մը հետեւանքով պաշտօնանկ եղած էր 1963ին:

Աբբայ Եուլու շատ փոլքլորիկ տիպար մըն էր, մեծ բարեկամ Զօր. Տը Կոլի, հակահամայնավար, մանաւանդ հակաչին: Գիրք մըն ալ գրած է «Կ'ամբաստանեմ Չինաստանը»: Աբբայ Եուլու իր սքեմները Քրիսթիան Տիորի մօտ կարել կուտար եւ 1970ին Պրազավիլի մէջ երբ ցուցահանդէս մը եղաւ գաղթատիրութեան նուիրուած, կը ներկայացուէին նաեւ այդ սքեմները եւ այլ առարկաներ աբբային պատկանած:

ԵԳԻՊՏՈՍ, Լիբիա եւ Ալժերիա միացեալ դեկոյց մը հրապարակեցին իրենց նախագահներու խօսակցութեան առթիւ: Պատերազմը Իսրայէլի դէմ անխուսափելի կը նկատուի եւ, հետեւաբար, արաբ երկիրները պէտք է միացնեն իրենց բոլոր ուժերը, «ազատագրելու համար արաբ հողերը»:

ՉԵԽ Համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը Չեխոսլովաքիան գրաւման տակ պահող խորհրդային զինուորները իր երկրին «լաւագոյն բարեկամները, դաշնակիցները» որակեց:

ՔԱՇՄԻՐԻ սահմանամերձ շրջաններու մէջ բուռն բախումներ տեղի ունեցան Հնդիկ – փաքիստանեան զինուորներու միջեւ: Կռիւները տեւեցին 36 ժամ:

ՎԻԵԹՆԱՄԻ մէջ յարաբերական հանդարտութիւն կը տիրէ քանի մը օրէ ի վեր, ինչ որ կը նշանակէ, թէ երկու կողմերը կը նախապատրաստուին նոր գործողութիւններու վերսկսման: Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը, որ Պոն կը գտնուէր, անակնկալ կերպով Ուաշինկթըն վերադարձաւ: Քիսինճէր, վերստին յետաձգեց Ճափոն իր այցելութիւնը:

ԿԱՊՈՅՏ կէտ ձուկը անհետանալու վրայ է: Անցեալին 200.000 կը հաշուուէր ասոնց թիւր: Ներկայիս 2.000 – 5.000 մնացած է միայն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ խուզարկութիւններ կատարուած են Մայիս 5էն 6ի գիշերը, տասնեւչորս բնակարաններու մէջ, որ կը պատկանին եղեր «հերձուած»ներու: Կասկած կայ որ ասոնք կ'աշխատակցին «Դէպքերու Քրոնիկը» գաղտնի թերթին: Խուզարկուած բնակարաններու կարգին՝ Եակիրի բնակարանը (հայրը գնդակահարուած է Սթալինի օրով) եւ Տիկին Սուեւլիանա Արմանի: Ամիսներէ ի վեր արդէն հալածանք սկսած է երեւան հանելու համար «հակախորհրդային» գործունէութիւնը:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ Կիրակի օր տեղի ունեցան երեսփոխանական ընտրութիւնները: Յիշենք որ Պելժիոյ եւ Լիւքսամպուրկի հետ, Իտալիա Հասարակաց Շուկայի այն երրորդ երկիրն է ուր քուէարկելը պարտաւորիչ է: Նախորդ ժողովին մէջ 269 Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ կար, 62 Ընկերվարական, 177 Համայնավար: Կիրակի ցերեկ Պապը կոչ մը ըրած էր Ս. Պետրոս հաւաքուած ժողովուրդին, ուր կը մաղթէր նոր ընկերութիւն մը ուղղուած դէպի ազատութիւն, արդարութիւն, յառաջդիմութիւն եւ խաղաղութիւն առանց մոռնալու քրիստոնեայ կոչումը:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ ՄԵՌԱԾ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Ուրբաթ օր, Երեւանի մէջ մեռած է մեծանուն նկարիչ Մարտիրոս Սարեան, 92 տարեկանին:

Այս լուրը կուտայ նաեւ Հէրըլտ Թրիպիւն, յիշելով թէ Սարեան արժանացած է Լենինեան եւ Ստալինեան մրցանակներու իր գործին համար: Կ'ըսէ թէ 50 տարի է Երեւան հաստատուած էր եւ իր վերջին գործերը ամբողջովին ներշնչուած են իր ծննդավայր Հայաստանէն: 1937ին ինք գծած էր Փարիզի տօնավաճառին խորհրդային տաղաւարին ցուցատախտակը, որու համար պարգեւատրուած էր ֆրանսական պատուոյ վկայականով եւ մրցանակով:

×

Մեծ վարպետը, ինչպէս կը կոչէին զինք Երեւանէն արտասահման, ծնած էր 1880ին Նոր Նախիջեւանի մէջ: Հայրը ագարակ մը ունէր Ռոստովի մօտ, ուր ապրած է վեց մանչերէ եւ երեք աղջիկներէ բաղկացած իր ընտանիքին հետ:

15 տարեկանին կ'աւարտէ Ռոստովի քաղաքային դպրոցը ու կը սկսի աշխատիլ թերթերու բաժանորդագրութիւն գանձող գրասենեակի մը մէջ, ու այն ատեն իսկ ինչպէս կը պատմէ իր Ինքնակենսագրութեան մէջ «...Ես աւելի զբաղւում էի յաճախորդներին նկարելով քան իմ ծառայութեան պարտականութիւններով»: Ու ի տես իր ձգտումին, զինքը կը ղրկեն Մոսկուա նկարչութեան հետեւելու համար եւ այսպէս է որ 1896ին կ'արձանագրուի Գեղարուեստից վարժարանը, ուր կ'աշակերտէ ռուս մեծ նկարիչներ՝ Սերովի եւ Կորովինի: Դպրոցը կ'աւարտէ 1903ին եւ կը հաստատուի Մոսկուա, ուր մինչեւ 1915 կը սկսի անուն շինել, առաւելաբար նկարելով նաթիւրմորթեր:

Այդ շրջանին է նաեւ որ կը կատարէ կարգ մը ճամբորդութիւններ:

1920ին Մարտիրոս Սարեան կը հրաւիրուի Մոսկուա որպէս փրոֆեսէօր Մոսկուայի Գեղարուեստից Բարձրագոյն վարժարանի, բայց կը մերժէ: 1921ին կ'ընդունի սակայն նման պաշտօն մը երբ այդ հրաւէրը կուգայ Հայաստանի կառավարութեան կողմէ: Այդ թուականին է որ կը հաստատուի Երեւան, ուր կը մնար մինչեւ իր մահը: Պարզ է սակայն որ այդ շրջանին կարգ մը ճամբորդութիւններ կատարած է (1926–28ին Փարիզ մնաց): Ունեցած է անձնական բազմաթիւ ցուցահանդէսներ բայց մասնակցած է նաեւ միջազգային մեծ ցուցահանդէսներու: Իր գործերը կան ռուսական գրեթէ բոլոր թանգարաններուն մէջ իսկ Երեւանի Պետական Թանգարանին մէջ առանձին սրահ մը ունի:

Մարտիրոս Սարեան կը նկատուի այն մեծ վարպետը, որ իր արուեստով, գործով եւ կեանքով պատիւ բերած է իր ժողովուրդին:

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

Չեմ կարծեր, որ զինք հոս վերյիշելու համար՝ ինծմէ «պատճառ» մը ակնկալուի։

Մեր մշակոյթին անխոնջ նուիրեալի մը եւ բազմավաստակ գրագէտի մը յիշատակը կ'ուզեմ արծարծել, պարզապէս, երբ այլեւս զինք անձամբ ճանչցող եւ իրեն ժամանակակից սերունդն ալ կը հեռանայ մեզմէ։

Նորերուն համար անուն մը պիտի ըլլայ ան լոկ։ Անոնք ծանօթ պիտի ըլլան իրեն եւ իր անունին մանաւանդ՝ երբ թղթատեն իր «Հայ էջերը», «Ռոզբրէ–ները», «Քուչակի Դիւանը» կամ «Հայրեններու Բուրաստան»ը (յիշելու համար իր գործերէն մաս մը միայն) եւ կամ՝ երբ պատահաբար հանդիպին սկզբնական շրջանի անողիտ «Անահիտ»ներուն, ինչպէս նաեւ նոր շրջանի «Անահիտ»ներուն, որոնք ո՛չ թուղթով եւ ոչ ալ տպագրութեամբ կը նմանին առաջիններուն։

Տղայամտութիւն պիտի ըլլար ակնկալել որ «Ռոզբրէ»ները վերստին հրատարակուէին Փրանսերէն, մեր ժամանակներու յատուկ յաւելեալ ծանօթագրութիւններով եւ սրբագրուած։ Հապա՞ «Անահիտ»ները, հին թէ նոր շրջանի, որոնց պարունակութիւնը այժմ հազիւ ձեռքի վրայ համրուող քանի մը հիններու ծանօթ է...։

Հայրենիքէն կտրուած Սփիւռքի Հայութեան մշակութային կենսունակութեան գեղեցիկ արձանագրումն է «Անահիտ»՝ աժան եւ փտելու մատնուած թուղթի վրայ։ Ինչո՞ւ չհրատարակել զանոնք, ամբողջութեամբ։ Այսօր, մեծահարուստներու բանակ մը ունինք, որոնք զանազան եւ զարմանազան «նուիրատուութիւններ» կ'ընեն, շատ անգամ յանո՛ւն «մեր մշակոյթին»։ Կը խորհիմ, որ անոնք լաւագոյնս իրենց նպատակին ծառայած պիտի ըլլային «Ռոզբրէ»ներուն եւ «Անահիտ»ներուն վերհրատարակութեամբ։

Արդարեւ, Արշակ Չօպանեան գրած է ամէն բանի մասին։ «Անահիտ»ներուն մէջ՝ իր «քրոնիկ»ները նոյնիսկ կուսակցական վէճերու բեմ եղած են։ Ատոնք նոյնիսկ, լաւագոյն միջոցներ են թէ՛ զինք եւ թէ մեր ժամանակները իրենց հակամարտութեամբ լաւագոյնս ճանչնալու։ «Վէճ»երու մեծագոյն մասին նիւթն ու ոգին այլեւս անցա՛ծ գացած են, սակայն մեզի համար կարեւոր պիտի մնան անոնք, իրենց նկարագրով։ Ճշմարտութիւններ, որոնց անծանօթ էինք «վէճ»երու ընթացքին, հետզհետէ իրենց ամբողջութեամբ ի յայտ կուգան, եւ ասիկա կարեւոր է՝ Սփիւռքի Հայութեան այն օրերու ապրումներուն ծանօթանալու համար։ Նոյն այդ հետաքրքրութիւնը կ'արթնցնեն, օրինակ, հարիւր տարի առաջուան «Արեւելեան Մամուլ»ները, որոնք կը պարտադրեն մեզ ոչ միայն էջ առ էջ, այլեւ տող առ տող կարդալ զանոնք, երբ արդէն ոչ միայն «Արեւելեան Մամուլ»ի աշխատակիցները չկան, այլեւ նոյնիսկ Զմիւռնիան անհետացած է այժմ, տեղը տալով Իզմիրին՝ որուն համար «Արեւելեան Մամուլ» մը առօրեայ կեանքով եւ ապագայ երազներով երբեք չի կրնար եւ պիտի չտրոփէ այլեւս։

Արշակ Չօպանեան հասարակ մահկանացու մըն էր, բոլորին յատուկ հասարակ մեղքերով։ Սակայն նաեւ մեր մշակոյթին, պատմութեան եւ անցեալին նուիրուած քուրմ մըն էր։ Ատիկա կը բաւէ, որ անոր ներենք իր բոլոր մահկանացու մեղքերը։ Քրմական իր պաշտօնակատարութիւնը մեր մշակոյթի մեհենական սրբութեան մէջ զինք մեր մշակոյթի աստուծոյն կը մօտեցնէր։ Աւելի ի՞նչ կը պահանջենք իրմէ, երբ ան կրցած էր ներշնչել մեզի այն ամէնը՝ ինչ որ լաւ էր, ազնիւ էր, բարձր էր... եւ, աւա՜ղ, մոռցուած էր մեր մշակոյթէն։

Փարիզի իր բնակարանին աճարկու, խառնակ վիճակը, թերթերու, գիրքերու, նամակներու բացուած կամ չբացուած ծրարներու փոշեծածուկ կոյտերը զարմանք կրնային պատճառել։ Վերջապէս, լաւին ու գեղեցիկին նուիրուած մէկը ի՞նչպէս կրնար գիրքերու քաոսի մը մէջ ապրիլ, շնչել եւ ստեղծագործել։ Զարմանալի գիծեր կային իր նկարագրին մէջ։ Օրինակ, անթի՛ւ Դաշնակցականներու բարեկամ Ռամկավար մը եղաւ անիկա։ Ռուսահայաստանով (յետոյ՝ Խորհրդային Հայաստանով) բուռն կերպով հետաքրքրուող հայրենասէր մը եղաւ, որ սակայն նախընտրեց Փարիզ ապրիլ։ Եւրոպան եւ Ֆրանսան լաւ ճանչցած պէտք էր ըլլար, եւ սակայն միշտ հաւատաց անոնց «բարեկամութեան» եւ անոնց «հայասիրութիւնը» շփոթեց անոնց «Հայաստանասիրութեան» հետ։

Ժուժկալ ապրեցաւ։ Գրեթէ օր օրին, երբ անտարակոյս կրնար հանգիստ պաշտօն մը ձեռք բերել թէ՛ հայ եւ թէ օտար շրջանակներու մէջ։ Երբեք չզոհեց իր հայրենասիրութիւնը «ապրելու» պահանջին, եւ՝ ինչպէս կ'ըսեն, «տկլոր եկաւ եւ տկլոր գնաց»։ Դժուար է ըսել, թէ իր վերջին օրերուն, երբ որոշ կերպով ծերութիւնը իր կաշկանդումները սկսած էր իր վրայ, ի՞նչպէս «ապրեցաւ»։ Դժբախտաբար մեռաւ կերպով մը, որ վայել չէր իրեն պէս մեծարժէք վաստակաւոր Հայու մը։ Թաքսի մը զինք գետապաստ գլորեց։ Մնաց, թաղուեցաւ եւ... վե՛րջ։ Իր թողօնը ուզեցին տանիլ իր սիրելի հայրենիքին, — սակայն իր մարմինը տանող չեղաւ։ Եւ ո՛չ մէկ տեղ իր անունով դպրոց, փողոց կամ հրապարակ կոչեցին։ Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ։

Մե՛ղք եղաւ։ Մշակոյթի մեծ քուրմ մըն էր, բոլորանուէր։ Ափսո՛ս։

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ՄԱՆԻՍԱ ԵՒ ՄԱՆԻՍԱՑԻՆԵՐԸ

(ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ)

Մանիսա ունեցած է քիչ թէ շատ մտաւորականներ, որոնք, դժբախտաբար, մեծ հետք չձգեցին մեր գրականութեան մէջ։ Քաղաքը ունէր վաճառականներ, խանութպաններ, արհեստաւորներ. քիչ էր թիւը գործաւորներուն։

Մանիսայի Հայութիւնը հաստատուած էր երկու անջատ թաղերու մէջ։ Առաջինը այսպէս կոչուած Վերի Թաղն էր, շինուած ըլլալով լերան կողին. շրջանի Հայերը ընդհանրապէս ջուլհակութեամբ կը զբաղէին. ունէին իրենց եկեղեցին՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, ուր ամէն տարի ուխտ կը կատարուէր հոն գիշերած ուխտաւորներու կողմէ. ասոնք գիշերը կ'անցընէին եկեղեցին աղօթելով եւ հէքեաթներ պատմելով։ Առաւօտուն մեծ շուքով կը կատարուէր պատարագը, որմէ ետք հաւատացեալները կը ցրուէին իրենց ազգականներու եւ բարեկամներու տուները՝ ուրախ ժամեր անցընելու։ Թաղեցիներու թիւը փոքր էր։ Գալով Վարի Թաղին, բուն Մանիսային, ան ա՛լ աւելի բազմամարդ էր։ Հայ, յոյն, հրեայ եւ թուրք բնակչութիւնը 40.000 կը հաշուէր։ Այս թիւը, որոշ տուեալներու վրայ հիմնուած, հաւանական կը նկատուէր, թէեւ ասոր ճշգրիտ ապացոյցը կը պակսէր։ Հայերու թաղամասը անջատ էր Թուրքերէն եւ Հրեաներէն. Յոյները գրեթէ դրացի էին մեզի։

Մանիսայի Հայութիւնը աշխատասէր էր եւ մեղուի նման ժրաջան։ Քաղաքը ունէր իր եկեղեցին ընդարձակ բակով։ Եկեղեցին Ս. Խաչ կը կոչուէր. անուան տօնը կը յիշատակուէր Սեպտեմբերին։ Իզմիրէն մեծ թիւով Հայեր կուգային իրենց ուխտը կատարելու, միաժամանակ շէնցնելով Մանիսան։ Ասոնք իրենց ազգականներուն կամ բարեկամներուն մօտ կը մնային, իսկ մտերիմներ չունեցողները կը վերադառնային նոյն օրը։ Ս. Խաչ տօնին առթիւ մեծ պատրաստութիւն կը տեսնուէր եկեղեցիին մաքրութեան համար։ Կիներ եւ օրիորդներ նուիրումով կը ստանձնէին եկեղեցին բարեզարդելու պարտականութիւնը։ Տուները ընդհանրապէս բոլորուած էին Ս. Խաչի շուրջ։

Եկեղեցիին բակին մէջ կար փոքրիկ պարտէզ մը խնամուած եւ լաւ մշակուած գոյնզգոյն ծաղիկներով։ Միեւնոյն բակին մէջ կար բաժին մը քահանաներու թաղման սահմանուած։ Նոյն բակին մէջ էր նաեւ աղջկանց Գայենեան վարժարանը, որուն կից էր առաջնորդարանը, լաւ կահաւորուած, նոյնպէս սրահ մը յատուկ, Հոգաբարձութեան եւ Թաղական Խորհուրդի ժողովներուն տրամադրուած։ Առաջնորդարանը առաջին յարկի վրայ ըլլալով, գետնայարկի վրայ էր քահանայի համար տրամադրելի սենեակ-գրատան ճաշասենեակը, եւայլն։ Իսկ աղջկանց վարժարանին ներքնայարկին կը գտնուէր մանկապարտէզը՝ երեք դասարաններով եւ երեք վարժուհիներով։ Մանչերու վարժարանն ալ կը գտնուէր գրեթէ քաղաքին ծայրամասին մօտիկ, ոչ հեռու միւս վարժարաններէն։

Յիշողութենէս դուրս է, թէ ե՞րբ սկսայ մանկապարտէզ յաճախել. նոյնպէս չեմ յիշեր թէ, ո՞ր տարիքիս սկսած եմ սորվիլ մեր Մեծասքանչին ոսկեղինիկ տառերը. եւ ինծի պէս շատեր ալ անշուշտ չեն յիշեր։ Մանիսայի մէջ մանկապարտէզէն կը սկսէինք կարդալ եւ գրել սորվիլ։ Ութ տարեկան էի, երբ նախակրթարանի սանդուխներէն վեր բարձրացայ անհամարձակ, դրան սեմին կանգ առի առանց քայլ մը աւելի յառաջանալու, վարժուհին տեսնելով վարանումս, մօտեցաւ, ձեռքէս բռնելով զիս առաջնորդեց մանկապարտէզի ընկերուհիներուս մօտ եւ զիս նստեցուց դրասեղանին առջեւ անոնց կողքին։

Շնորհակալ ուսուցիչ – ուսուցչուհիներու ձեռքին տակ շարունակեցինք մեր ուսումը մինչեւ 1914–15, երբ եղան մեր դպրոցին վերջին շրջանաւարտները։ Առաջին Համաշխարհային պատերազմին Թուրքերը գրաւեցին դպրոցները, զանոնք վերածելով զօրանոցի։

Աւելցնեմ, որ նախակրթարան մանելէս տարի մը ետք բացումը կատարուեցաւ նոր մանկապարտէզի շէնքին, շնորհիւ հայ սափրիչներու նուիրատուութիւններուն։ Շնորհաւորելի ձեռնարկ։ Ան շինուեցաւ թատերասրահի վերածուելու յարմարութիւններով։ Ունէր ընդարձակ սրահ՝ բեմով եւ քուլիսներով, որոնք դասարաններու կը փոխուէին աշակերտութեան համար։ Ունէր նաեւ ընդարձակ բակ մը դրօսանքի յարմար։ Ուսուցչական կազմն էր, որ տարին քանի մը անգամ թատերախաղեր կը ներկայացնէր։ Դուրսէն քանի մը թատերասէրներ իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին ձեռնարկներուն։ Ասոնցմէ էր Ռուբէն Ունճեան, որ մեծ համբաւ կը վայելէր դաւեշտի դերերու մէջ։ Կախաղան հանուեցաւ 1922ին, Թուրքերու ձեռքով։

Մանիսա 1914էն առաջ ունէր իր ակումբն ու գրադարանը, որոնք փակուեցան պատերազմի օրերուն։ Հոն կը հաւաքուէին երիտասարդներ, երկու սեռէ, կարծիքներու փոխանակութեան եւ ընթերցանութեան համար։ Քաղաքը զուրկ էր զբօսավայրերէ, սակայն, տեղացիք կը ստեղծէին զբօսանքի ժամեր՝ իրարու մօտ հաւաքուելով եւ զուարճանալով։

×

Իզմիրն ու Մանիսան կեդրոն դարձած էին Հնչակեան եւ Դաշնակցական գոր–

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

7.

Քաղաքի հեռուներից հասան եկեղեցիների զանգերի ձայները։ Կինը ցնցուեց.

— Գնա, Հօգի, գնա։ Հիմի աղամարդիկ բազարից տուն կուգան։ Էնոնք պիտի չնկատեն չէ թէ էս տնէն քու դուս գալդ, պիտի չտեսնին էս մայլից երթալդ։ Դուն ձախ կողմի դարտակ փողոցով իջի բոստանները։ Էդ կողմէն քեզի մարդ չի տեսնի...

— Կ'երթամ, Հօգի, կ'երթամ...

— Չէ, հիմի գնա, ազիզ, ախր ես էլ պիտի երթամ, ուշ է։

Տղան վեր կացաւ, դրեց փափախը։

— Մէկ էլ ե՞րբ կուգաս, անուշ, — դիմեց նա կնոջը։

— Էլի Կիրակի օրը։

— Որ ես մեռնի՞մ մինչի Կիրակի, անգութ։ Գոնեա Ուրբաթ օրը։

— Ուրբա՞թ, — ներողամիտ ժպտաց կինը. — Թուրքի Կիրակի՞ն։ Բոլոր աղամարդիկ էդ օրը մայլէն կ'եղնին, բոլոր ապրողները՝ տներէն դուս, փողոցները կ'եղնին...

— Գոնէ Շաբաթ օրը...

— Չէ, ազիզ, — հառաչեց կինը։ — Որ շուտ-շուտ գամ՝ մեր տնեցիք կը նըկատեն։ Որ շուտ-շուտ հանդըպինք՝ աշխարքը մեզի շուտ կը բաժնէ իրարուց... Մենակ Կիրակի օրերը տնէն դուս գալու պատճառ ունիմ...

Տղան գլխիկոր դուրս ելաւ Թրքուհու հետ։ Երկու դարպասների մութ միջանցքում նա համբուրեց կնոջը եւ փողոցի դարպասի փակը ետ քաշեց։ Թրքուհին գլուխը հանեց դուրս, նայեց աջ ու ձախ։

— Մարդ չկայ, ազիզ, գնա...

Երիտասարդի գնալուց յետոյ սպասելով մօտ քառորդ ժամ, կինը նոյնպէս դուրս ելաւ, մեծ բանալիով կողպեց դարպասը եւ նոյնպէս ձախ կողմի անմարդ փողոցով իջաւ դէպի բոստանների միջով անցնող ճանապարհը։

Նրան եւս ոչ ոք չնկատեց։

8.

Քաղաքի փողոցներում վերջալոյս էր։

Դռների մօտ դրուած քարերի վրայ նստել էին հասակաւոր Գիւմրուհիները եւ գուլպայ էին գործում։ Մատների մեքենայական շարժումներով ճաղերն աշխատեցնելով, նրանք նայում էին անցորդներին կամ պարզապէս դէպի փողոցի մի ծայրը։

Այն փողոցները, որոնք հիւսիսից-հարաւ էին ձգուած, արդէն դառնում էին աղջամուղջի մէջ։ Միայն դրանց անկիւններում, մայթերը լուսաւորուել էին ոսկէ եռանկիւններով, ցոյց տալով, որ խաչաձեւող փողոցները դեռ ողողուած էին արեւի վերջին լոյսով։

Որքա՛ն պայծառ էր երեւում արեւի վերջին այդ լոյսը դրոշող ստուերների մէջ։ Արեւմուտքից – արեւելք ձգուած փողոցներում որքա՛ն յամառ էր կառչել ծիրից կարմրած ճառագայթներն ապակիներին, պատերին եւ բարդիների գագաթներին...

Արեւի մէջ նստած Գիւմրուհիները թըւում էին վերջալուսային էակներ, եւ թւում էր, թէ շողերի մարուել – հանգչելու հետ միասին պիտի լուծուէին ու չքանային նաեւ նրանք՝ դռների մօտի քարերը թողնելով դատարկ...

Կանանց ձեռների ջերմութիւնից տաքացած, ճաղերը շարժւում էին արագ, գուլպաների կարճ փողերը երկարում էին քիչ առ քիչ։ Բայց երբ փողոցով փչում–անցնում էր մարմնի համար չզգացուող մի հով՝ ճաղերը սառչում էին կանանց ձեռքերի մէջ եւ կարծես կարծրանում։

Կանանց կողքերին նստել էին երեխաները՝ խելօք, մտասոյզ, վերջալոյսի պահից տաղնապած։

Գիւմրուհիները, ուշադրութիւններն արդէն դէպի գործուող գուլպան, մինչեւ մութն ընկնելը վերջացնելու համար, շրթունքների մեքենայական շարժումներով պատմում էին երեխաներին հին պատմութիւններ, նրանց աւանդում էին հռչակաւոր Գիւմրեցիների կեանքն ու վարքը։

Պատմում էին նրանք մի Գիւմրեցու մասին, որն իր տունը կառուցելիս հիմքի չորս անկիւններում դրել էր ուրագ, օղի, մատանի եւ խաչ։ Եւ պատմում էին մի այլ Գիւմրեցու մասին, որը քառասուն տարի ապրել էր մի մեռած աղջկայ սիրով եւ այդպէս էլ մեռել։ Եւ պատմում էին մի Գիւմրեցու մասին, որն ամբողջ կեանքում շրջել էր իր պատանն ուսին դըցած, մտախոհ ու յամրաքայլ։ Եւ պատմում էին մի Գիւմրեցու մասին, որը վաղուց ի վեր պատրաստել էր տուել իր գերեզմանաքարը՝ վրան փորագրել տալով ամէն հարկ եղածը՝ բացի մահուան թըւականից։ Եւ պատմում էին մի Գիւմրեցու մասին, որը եղել էր քաղաքի ամենաբարձր եկեղեցու կաթուղիկէի վրայ խաչն ամրացնողը, որի համար ստացել էր Արդար մականունը։

(Շար. – 22)

ծիչներու, որոնք իրարու հետ կը մրցէին դաստիարակութիւններ ու երեկոյթներ սարքելով:

Երբ 1908ին Սահմանադրութիւնը հռչակուեցաւ, կուսակցութիւնները ազատօրէն հրապարակային ցոյցեր կատարելու — յեղափոխական երգեր երգելով խմբովին կը շրջէին փողոցները, մասնաւորաբար գիշերները լամբիոններով: Սակայն քանի մը տարի ետք Երիտասարդ Թուրքերը պիտի շարունակէին Համիտի կէս ձգած գործը: Մանիսայի մէջ կը գործէր ազատախոհ դաշնակցական մը, Խորէն անունով, որուն միակ մեղքը իր կուսակցութեան պատկանած ըլլալն էր Թուրքերուն համար. անոնք ձերբակալելով հայրենասէր Հայը, կախաղան բարձրացուցին: Գաղափարակից ընկերները նահատակին մարմինը գետեղեցին եկեղեցիին բակը, սուրբի մը նման եւ արձան մը հաստատեցին անոր գերեզմանին վրայ՝ «Աստ հանգչի Խորէն, որ զոհուեցաւ իր ազգին համար» արձանագրութեամբ: Խորէնի մահէն ետք կուսակցականները աւելի եւս փարեցան իրենց ուխտին, ըսելով, թէ «մարդը կը մեռնի, սակայն գաղափարը անմահ է»:

×

Մանիսա ունեցաւ երկու հայ մատնիչներ, որոնց գործն էր մատնել յեղափոխականները: Երկուքն ալ ահաբեկուեցան յեղափոխականներու ձեռքով:

Առաջին մատնիչը ամուրի մըն էր եւ սպաննուեցաւ մեր փողոցին մութ անկիւնը, գիշերանց: Կը յիշեմ, թէ ինչպէս յաջորդ առաւօտ ոստիկաններ սկսան հարցափորձել Թաղեցիները, նոյնիսկ երախաները, բայց ապարդիւն:

Երկրորդին սպանութիւնը կատարուեցաւ աւելի ուշ, երբ արդէն չափահաս էի: Մատնիչը իմ դպրոցական, միեւնոյն դասարանի ընկերուհիներէն մէկուն հայրն էր, չորս զաւակի տէր, որոնք որբ մնացին իրենց անարդ հօր կատարած դաւաճանական արարքին հետեւանքով: Ահաբեկիչը յանդուգն երիտասարդ մըն էր, կը ճանչնայի զինքը: Գիշեր մը ճամբու եզրին կը սպաննէ դաւաճանը եւ կ'ապաստանի մօտերը բնակող քահանայի մը տունը՝ ատրճանակի սպառնալիքով հրամայելով անոր լռել: Քահանան վախէն ապաստան կուտայ:

×

Մանիսա ունեցած է լաւ պատրաստուած ուսուցչուհիներ եւ ուսուցիչներ եւ անոնց կարգին Ռուբէն Զարդարեանի նման մտաւորական մը, գրագէտ եւ յեղափոխական միաժամանակ: Եկած էր Մանիսա իբրեւ տնօրէն եւ Հայերէնի դասատու: 1908էն առաջ ըլլալով, անձնապէս չեմ օգտուած մեծ գրագէտին դասաւանդութիւններէն, սակայն, քոյրս, որ ինձմէ մեծ էր, կը պատմէր թէ շատ օգտուած է անկէ եւ անոր հաւատարիմ ոչ մէկ ուսուցչի է հանդիպած:

Դժբախտաբար, սակայն, կարճատեւ պիտի ըլլար անոր պաշտօնավարութիւնը, մատնուած ըլլալով, ստիպողաբար պաշտօնը ձգած եւ հեռացած էր Մանիսայէն ու գացած էր դէպի Պուլկարիա: Բարեբախտաբար իմացած էր զինք մատնողին անունը: Այս վերջինը առաջին ահաբեկուողն էր:

Իրմէ ետք ունեցանք Օրդ. Զարուհի Քիւրտեանը, որ չափազանց խստապահանջ էր, սակայն շատ կարող: Ես միայն մէկ տարի պիտի օգտուէի իրմէ: Քոյրս գոհ էր նաեւ: Ան ալ իր կարգին հեռացաւ ու Պոլիս մեկնեցաւ, որմէ ետք Օրդ. Վասիլեան, Օրդ. Նոյեմի նմանապէս Պոլսէն եկած: Յետոյ տեղւոյն վրայ ունեցանք յառաջադէմ ուսանողուհիներ, որոնք իրենց կարգին սկսան պաշտօնավարել տեղւոյն վարժարանին մէջ, ինչպէս Օրդ. Սարգիսեան, Պր. Տէօէեան՝ Մարզուանի քոլէժը աւարտած: Իսկ քոյրս լաւ մանկավարժուհի էր եղած: Կար Օրդ. Զարէն Խանդամեան, լաւ ուսուցչուհի մանկապարտէզի փոքրիկներուն, միաժամանակ՝ տեսչուհի: Իսկ նախակրթարանի համար վերջին քանի մը տարիներուն ունեցանք Պր. Օննիկ Թադէոսեանը, որ Իզմիրէն Ֆրանսա գալով Բարեգործականի պաշտօնեայ եղաւ եւ մեռաւ Մարսէյլ, քանի մը տարի առաջ. եղած էր երկսեռ վարժարանի ընդհանուր տեսուչ:

Այսպէս բոլորեցինք տարիները Մանիսայի մէջ, մինչեւ 1922, երբ Թուրքը քանդեց ամէն ինչ, ըստ իր սովորութեան:

ՄԱՌԻ ՀԱՊՕԵԱՆ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

—O—

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՌԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Միլանոյի «Գեղարուեստասէր Ընտանիք»ի — Ֆամիլիա Արթիսթիքա Միլանէզ — հրաւէրով, Ապրիլ 14ի երեկոյեան, երիտասարդ դաշնակահար Ռաֆֆի Արզումանեան տուաւ իր առաջին նուագահանդէսը Իտալիոյ մէջ: Ընկերակցութեան անխոնջ կազմակերպիչ՝ Տիկին Մկրեան՝ գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր մեր հայրենակցին առաջին ելոյթը զուգակցելու Աքալայի անուանի բեմադրող Նիքոլա Պրնուայի կնոջ՝ Տէզմա Տէ Զէզզոյի երգահանդէսին, ինչ որ առիթ տուած էր՝ հայ եւ օտար բազմաթիւ հանդիսականներու կողքին՝ իտալացի որակեալ արուեստագէտներու եւ երաժշտական կարեւոր դէմքերու ներկայութեան:

Նուագահանդէսի առաջին մասը յատկացուած էր Ռաֆֆի Արզումանեանի, իսկ երկրորդը՝ Տիկին Տէզմա Տէ Ֆէզզոյի: Ռաֆֆիի ունկնդրելի յայտագիրը կը պարունակէր՝ Սքարլաթթիի Սոնաթ ան մի մինէօրը, Տըպիւսիի Երկու Փրելիւտները, եւ Շումանի Թիւ 9 Կարնավալը: Մեր երիտասարդ արուեստագէտը առաջին իսկ կատարումով ի յայտ բերաւ ինքնավստահութիւն եւ թեքնիքի տիրապետութիւն. իր ինքնատիպ տաղանդը չէզոքացուց Շումանի «Կարնավալ»ի մեկնաբանութեան ընթացքին: Գերմանական վիպապաշտ դպրոցի այդ կտորը կը նկատուի դաշնամուրային արուեստի դժուարագոյն էջերէն մին, հարուստ արտայայտչական ելեւէջներով եւ թեքնիք պահանջկոտութեամբ: Ռաֆֆի Արզումանեան խոր ըմբռնումով կարողացաւ թափանցել Շումանեան ստեղծագործութեան, եւ արժանավայել կերպով մեկնաբանեց զայն, արժանանալով հանդիսականներու գնահատական ծափահարութիւններուն: Մեր համակրելի արուեստագէտը՝ նոյնպէս նուրբ զգացումով նուագեց Սքարլաթթիի Սոնատը եւ Տըպիւսիի Փրելիւտները, ցուցաբերելով արտայայտչական կարողութիւն միացած ճկուն թեքնիքի մը: Ներկաներու երկարատեւ ծափահարութիւններուն եւ պահանջին ընդառաջելով՝ որպէս պիս նուագեց Տըպիւսիի Փրելիւտներէն երկրորդ կտոր մը:

Ներկայ օտար արուեստագէտները շատ լաւ տպաւորուած են մեր հայրենակցին նուագահանդէսէն եւ գնահատանքով արտայայտուած են իր գեղարուեստական զգայնութեան եւ կատարման արուեստին մասին: Վստահ ենք որ Ռաֆֆի Արզումանեան շնորհիւ իր բնածին տաղանդին, յարատեւ աշխատանքով ա՛լ աւելի կը կատարելագործէ իր մեկնաբանական ձիրքերը եւ կը հասնի փայլուն դիրքի մը գեղարուեստի միջազգային աշխարհին մէջ:

Հետեւեալ օրը տեղական մամուլը որ սովորաբար ժլատ է իր արտայայտութիւններուն մէջ արուեստագէտներու առաջին երեւումին նկատմամբ, զուսպ բայց արժանի գովեստով արտայայտուեցաւ Ռաֆֆիի մասին: «Գորրիէրէ տէլլա Սէրա» եւ «Նօթէ» օրաթերթերը, գեղարուեստական շարժման նուիրուած բաժնին մէջ, շեշտեցին «Հայ դաշնակահար»ին գործադրած նշանակալի յայտագիրը եւ մեկնաբանական փայլուն արուեստը: Իսկ «Ճիօրնօ» օրաթերթը աւելի երկարօրէն անդրադառնալով՝ նուագահանդէսին նուիրեց հետեւեալ տողերը.—

«Սքարլաթթիի շողշողուն Սոնատը, ապա էջեր Տըպիւսիէն ինչպէս նաեւ Շումանի Կարնավալը կը կազմէին յայտագիրը հայազգի դաշնակահար Ռաֆֆի Արզումանեանի որ անցեալ գիշեր գործադրեց Ֆամիլյա Արթիսթիքայի մէջ, յայտագիր մը որ կ'արտացոլէր անոր անհատականութիւնը եւ զգայնութիւնը: Նրբարուեստ դաշնակահար մը որ կը սիրէ տպաւորիչ եւ թափանցիկ հնչականութիւնը, միաժամանակ՝ երաժշտական մեկնաբանութիւն մը, առանց թատերականութեան: Կարելի է ըսել՝ մտերիմ խօսակից մը, որ շատ ծափահարութիւններու արժանացաւ»:

Շնորհակալ ենք Տիկին Մկրեանի որու նախաձեռնութեան շնորհիւ ունեցանք գեղարուեստական իսկական վայելք մը ունկնդրելով խոստմնալից եւ տաղանդաւոր դաշնակահար Ռաֆֆի Արզումանեանը: Նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք իրեն:

Հ. Բ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—0—

× Մայիս երեքէն ի վեր աշխատանքի նոր ժամեր (ամառուան) կը կիրարկուին: Պաշտօնատուներու եւ այլ գործատեղիներու մէջ աշխատանքը կը սկսի առաւօտեան ժամը 8·30ին եւ կ'աւարտի 17·30ին, կէսօրուան 45 վայրկեան ընդմիջումով: Ուրբաթ օրերը աշխատանքը կ'աւարտի ժամը 17·15ին:

× Երեւան այցելած են գերման գիտնականներ՝ գլխաւորութեամբ փրոֆ. Հերման Քլարի, նախագահը Արեւելեան Պերլինի Գիտութիւններու Ակադեմիայի: Այցելուները հանդիպում մը ունեցած են հայ գիտնականներու հետ, Ապրիլ 21ին:

× Լենինեան մրցանակ տրուած են Ակադ. Իվան Կնունեանց եւ Մարիէտտա Շահինեան: Այս վերջինը որոփհետեւ Լենինի մասին չորս գիրք գրած է — «Որդուծնունդը» (Ուլեանովների ընտանիքը), «Առաջին համառուսատանեանը», «Պատմութեան հարցատոմսը», «Չորս դաս Լենինից»:

× Երեւանի մէջ տեղի ունեցած են հնդամարտի մրցումներ, մասնակցութեամբ Խորհ. Միութեան առաջին խումբին, Հունգարիոյ, Հայաստանի եւ այլ երկիրներու խումբերուն: Հայաստան գրաւած է երկրորդ տեղը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Այս պաշտպանողականը աւելի կը կատղեցնէր Թաղականին կինը, որ նորանոր նեթադրութիւններ կը ստեղծէր իր հակառակորդը վարկաբեկելու համար: Ըստ իրեն, տիկին Սաթէն արդէն իսկ իր աղջկութենէն «խօսուած էր», թէ դէմը եկող երիտասարդին հետ սիրահարութիւն կ'ընէր, թէ «անանկ բաներ» կը պատմուէին իր մասին, որ կարելի չէ բերան առնել: Իսկ գալով վերջին խրողութեան, անոր մասին տարակոյս չկար: Սաթէն գլխէ հանած էր ամուսնացած, զաւակներու տէր, պարկեշտ մարդ մը, այդ Խօսրով էֆէնտիին, որուն մասին մինչեւ այդ օրը աղէկ կը խօսուէր: Այսպէս Սաթէն իր շռայլ ու մոլի ընթացքով ամբողջ ընտանիք մը կը կործանէր, անմեղ կնոջ մը դժբախտութեան պատճառ կը դառնար:

Միւս տիկինները ընդհանրապէս Շագիկի կողմը կը բռնէին, կը համոզուէին անոր խօսքերուն, փաստացի կը համարէին չաքարավաճառին խրողութիւնը:

Ցանկարծ չիք երիտասարդ մը ներս մտաւ եւ խօսքը տիկիններուն ու օրիորդներուն ուղղելով գոչեց.

— Ի՞նչ է սա... խօսակցելո՞վ պիտի լուսցնենք, կը տեսնամ, որ օրիորդները յայտնապէս կը նեղանան եւ պարել կ'ուզեն կոր... ո՞ւր է տեսնենք օրիորդ Շուշանիկը:

— Հոս եմ, միւսիւ Արամ, ըսաւ նըրբակազմ աղջիկ մը, ի՞նչ կը փափաքիք:

— Պիտի խնդրէի, որ դաշնակին գլուխը անցնիք:

— Ամենայն սիրով:

— Ու վալս մը նուագէք:

— Շատ աղէկ, անմիջապէս:

Արամ իսկոյն դաշնակը բացաւ, աթոռ մը բերաւ, դրաւ առաջին, մոմերը վառեց, նօթաներու մէջէն վալսի եղանակ մը ընտրեց, յետոյ գնաց քավալիէներ ճարելու:

Շնորհիւ իր փութկոտ գործօնութեան պարերը սկսան, որոնց մասնակցեցաւ նաեւ տիկին Շագիկ ու այս կերպով խըփեց իր բերանը առժամապէս:

Տիկին Նուարդ չուզեց պարել, հակառակ եղած ստիպումներուն: Եղած խօսակցութենէն ջղագրգռուած էր եւ ինքզինքը անհանգիստ կը զգար: Հիմա զըզջացած էր այս տօնախմբութեան գալուն՝ մանաւանդ որ մտերիմ յարաբերութիւն չունէր Պօղոս էֆէնտիենց հետ, բայց մասնաւորաբար եկած էր այս երեկոյթին տիկին Սաթէնի դրդումով:

— Գնա նայինք իրենց տունը ինչ կը խօսուի կոր, մեզի լուր կը բերես, ըսած էր Մարգար էֆէնտիի կինը:

Ու այսպէս տիկին Նուարդ թշնամիին դիրքը հետազօտելու պաշտօն ունեցող լրտեսի մը պէս եկած էր երեկոյթին: Ինք, տիկին Սաթէնի խօսքերէն անանկ կ'ենթադրէր, որ ակարացած թշնամի մը պիտի տեսնէր, մինչդեռ իր դիրքերուն վրայ զօրեղապէս ամրացած կը գտնէր տիկին Շագիկը:

Ամուսինը նշմարելով իր կնոջ տխուր կերպարանքը, մօտեցաւ անոր:

— Ի՞նչ ունիս, Նուարդ, հարցուց:

— Ոչինչ, քիչ մը գլուխս կը ցաւի կոր:

— Տխուր կերպարանք մը առեր ես:

— Գլխուս ցաւէն է... ասկէ զատ սենեակը շատ տաք է, կը նեղուիմ կոր:

— Եթէ կ'ուզես տուն դառնանք:

— Աղէկ կ'ըլլայ...

Քիչ մը ետքը արդարեւ Միհրանիկ ու իր կինը կը մեկնէին հակառակ տիկին Շագիկի աներեւոյթ ստիպումներուն:

— Գլխու ցաւը սուտ է, բան մըն ալ չունէր, կ'ըսէր Թաղականին կինը անոնց երթալէն ետքը, միայն թէ ամօթէն չկըրցաւ կենալ երբոր իր սիրական Սաթէնին խաղքութիւնները իմացաւ... չամչցածը, տեսա՞ք ինտոր... ինծի աղէկ գիտէ ամէն բան, բայց գործին չի գար խոստովանիլ:

Երբ իրենց ննջասենեակը առանձնացան՝ Նուարդ իր էրկանը պատմեց մի առ մի Շագիկի ըսածները Սաթէնի մասին:

Հետեւեալ օր Միհրանիկ, Ղալաթիոյ կողմը ճաշարանի մը մէջ հանդիպեցաւ Մարգար էֆէնտիին, որ սեղանի մը առջեւ նստած, առանձին կը ճաշէր: Ինք ալ գնաց անոր քով տեղաւորուեցաւ:

— Երէկ գիշեր Պօղոս էֆէնտիի՞նց էք եղեր, հարցուց վաճառականը:

— Այո, ո՞վ ըսաւ, հարցուց Միհրանիկ:

— Մկրտիչ աղան այս առտու ըսաւ, ինքն ալ հոն է եղեր:

— Գացինք, բայց շատ չնստեցանք, կանուխ դարձանք, Նուարդին գլխուն ցաւը բռնեց... բարով խերով չերթայինք:

— Ի՞նչ եղաւ որ...

— Կինս պարապ տեղը յուզուեցաւ, անհանգիստ եղաւ:

— Բան մը պատահեցա՞ւ...

— Ճանըմ, կարեւորութիւն տալիք բան չէ... արդէն Նուարդին ալ ըսի, որ տիկին Սաթէնին բան մը չըսէ, պարապ տեղը ան ալ չբարկանայ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ազատուհի Տիրատուրեան եւ իր բոլոր պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան 14 Մայիսի Կիրակի, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, յետ պատարագի՝

ՏԻՐԱՏՈՒՐ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին, նոյնպէս Տէմիրճեան եւ Վահան Գույումճեանի ընտանիքներուն:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Առաքել Առաքելեան (Պոլսէն) եւ զաւակները Օննիկ, Յարութիւն, Սիլվան (Աթէնքէն) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր՝ Սարգիս Առաքելեանի մահը, որ պատահեցաւ Մարսէյլ Ապրիլ 20ին, 74 տարեկանին:

Այս առթիւ, փոխան ծաղիկի հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— 50ական ֆրանք Կապոյտ Խաչին, Կարմիր Խաչին, Մոնմոռանսիի հանգստեան տան, Սէն Ռաֆայէլի հանգստեան տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի:

Նոյն առիթով իր խնամին Ա. Տէր-Սարգիսեան (Վալանսէն) 50 ֆր. կը նուիրէ հանգստեան տուներուն:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի, 11 Մայիս, Համբարձման տօնն է: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին:

Նոյն օրը Հայ մանուկներու հաղորդութեան օրն է:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մանուկները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ

կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէռ-Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի տեղական խումբին:

Կիրակի, Մայիս 28, ժամը 15.30էն 23 Անիէռի Թաղապետական սրահը (Փլաս տը լ'Օթէլ տը Վիլ):

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ՝

14 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին

տեղի պիտի ունենայ դպրոցական հանդէսը խնամեալ պատրաստութեամբ յայտագրի մը:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Յունիս Կիրակի օր:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թադէոսեանի մօտ, հեռախօս 878-27-35 եւ Տիկին Ուզունեանի մօտ, հեռախօս 254-17-74:

Արձանագրութիւններըկը փակուին Յունիս 1ին:

Հաւաքոյթ Սքուար Մոնթոլոն, առաւօտ ժամը 7.30ին: Գին 25 ֆր., կէս գին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար:

BAIL
A CEDER

FONDS « TAILLEUR - CHEMISIER »

Possibilités tous commerces
BOUTIQUE 67 m2 refait à neuf
+ 2 CAVES attenantes 67 m2
+ APPARTEMENT 3 p. p. 85 m2
COURBEVOIE
Bonne situation — affaire saine
Fournisseur importantes Sociétés
Ecrire au journal qui transmettra.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

33րդ ցանկ

Տէր եւ Տիկին Ալթունեան (Լիոն), Պր. Խաչատուր Հօթոյեան (Լիոն), այրի Տիկ. Այվազեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկ. Թոմաս Ջաղացպանեան (Տէսին), այրի Տիկ. Եղսաբէթ Եղիայեան (Տէսին), Օր. Ալիս Գազանճեան (Ալֆորվիլ), Պր. Վահրամ Թիրեաքեան (Լիոն), Պր. Սարգիս Մաթէոսեան (Տէսին), Պր. Հրանդ Մարգարեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Ժիրայր Կարապետեան (Ս. Սաթիւռնէն), Պր. Անդրանիկ Խըլօեան (Մարսէյլ), այրի Տիկ. Արաքսի Մինասեան (Լիոն), Պր. Ժաք Մաթոսեան (Տրանսի) 60ական ֆր., այրի Տիկին Ազնիւ Դուլիթեան (Տէսին), Պր. Արթիւր Հնունց (Փարիզ), Պր. Պետրոս Պալեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկ. Յովսէփեան (Ս. Ժիւլիէն), Պր. Դաւիթ Պործաքեան (Տրանսի), Տէր եւ Տիկ. Գառնիկ Ղազարոս (Տէսին), այրի Տիկ. Ալմաստ Պետրոսեան (Տէսին) 50ական ֆր.:

Նախկին գումար 120.812,53
33րդ ցանկի գումար 1.010
Ընդհ. գումար 121.822,53

×

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մեծ Եղեռնի Տէսինի Յուշարձանի բացման արարողութեան առթիւ, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ Ֆրանսայի կարգ մը բարձր անձնաւորութեանց ներկայութիւնը ապահովել, Յանձնախումբս ստիպուեցաւ նախապէս որոշուած թուականը դարձեալ փոփոխութեան ենթարկել:

Հետեւաբար, առ ի գիտութիւն Ֆրանսայի եւ մերձակայ երկիրներու հայկական գաղութներու յարգոյ հասարակութեան կուզանք յայտարարել թէ այդ բացումը պիտի կատարուի 4 Յունիս 1972 Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին:

Կուզանք պաշտօնապէս յայտարարել նաեւ թէ Տէսինի Յուշարձանի հանգանակութիւնը փակուած է:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՏԷՍԻՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ
ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Մաքինաճեան (Մարսէյլ) կը նուիրէ 30 ֆր. ի նպաստ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, ողբացեալ Լեւոն Ճէրահեանի հոգեհանգստեան առթիւ: Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Փափազեան կը նուիրեն 20 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իրենց կնքահօր Միքայէլ Եավէրի վիրաբուժական գործողութենէ մը ապաքինած ըլլալուն առթիւ: Օր. Էլմոն Ճիվէլէկեան կը նուիրէ 20 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանի կահաւորման, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Արաքսի Այվազեանի մահուան առթիւ: Տիկին Ալթունեան (Մըլէօն) կը նուիրէ 10 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանի կահաւորման:

×

Հայ Կարմիր Խաչի 50ամեակին առթիւ կը նուիրեն.—

Տիկին Թամարա Պարպիրոթ 1500 ֆր., Պր. Կարպիս Ճընկըրեան 1000, Տէր-Թոմասեան հաստատութիւն 500, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեան 250, Պր. Մինաս Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան, Հ. Բ. Ը. Միութիւն, Տէր եւ Տիկին Ա. Տապաղեան, Պր. Ճոն Շըրըքճեան, Տիկին Շաքէ Պետրոսեան 100ական, Գազա Սփոռ հաստատութիւն 80, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տէր-Յովհաննէսեան 60 ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի Հարաւային շրջանի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 9 Յուլիս Կիրակի օր Ֆապրեկուլի դղեակին պարտէզին մէջ: Մանրամասնութիւնները առանձին:

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ի նպաստ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նոր Սերունդը կը ներկայացնէ Լեւոն Շանթի «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ», թատերգութիւն 5 արար, Շաբաթ 3 Յունիսին, ժամը ճիշդ 21ին, Ժիմնազի թատրոնը:

×

Կիրակի, 25 Յունիս, Ամավերջի հանդէս, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Ստեփան Սարաֆեան եւ զաւակները կը նուիրեն 30 ֆրանք իրենց սիրելի ազգականին Սարգիս Առաքելեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Խուկոյեան (Վիէն) 10 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի, իրենց հօրաքրոջ՝ Ե. Զօպոյեանի մահուան Բ. տարեդարձին ի յիշատակ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԷՆ-ՄՕՌԻՍ.— Կապոյտ Խաչի Սէն-Մօրիսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Ժ. Պառուեանէ 20 ֆր. Տէր եւ Տիկին Ս. Սիսլեանէ 50 ֆր., Մ. Ճելոյեանէ 30 ֆր., ընկ. Մանուկեանէ 50 ֆր., Հ. Ֆուրունճեանէ 15 ֆր., Գ. Մինասեանէ 20 ֆր., Վ. Յակոբեանէ 10, Մ. Տէյիրմէնճեանէ 15, Ֆրանսացիէ մը 10, Ոմն 10, իր առաջին ձեռնարկին՝ հանդէս-խնջոյքին առթիւ:

Ս. ԹԱԴԷՈՍ – ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ ՍԷՆԹ – ԱՆԹՈՒԱՆ

Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ ձեռնադրութիւն աւագ սարկաւագներու

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ Մայիս 11ին, Հինգշաբթի, Համբարձման տօնին, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ, զոր պիտի մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ: Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի Աւագ Սարկաւագի ձեռնադրութիւնը՝ կիսասարկաւագներ Յովակիմ Քէյիշեանի եւ Խաչիկ Գաբրէլեանի, կնքահայրութեամբ Պ. Պ. Հաճի Քէյիշեանի եւ Միսաք Չէօրտիւքեանի, եւ խարտաւիլակութեամբ հոգեւոր հովիւ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեանի:

Յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ, Տ. Ներսէս Քհնյ. Կատարինեանի եւ եկեղեցւոյ կնքամայր՝ Օր. Նունիկ Տէր-Ղեւոնդեանի ինչպէս նաեւ եկեղեցիին բոլոր ծառայողներուն հոգիներուն համար:

Յետ պատարագի ժամը 13ին տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր ճաշ ի պատիւ նորընծայ սարկաւագներուն, Ռէսթօրան տը լա Ֆոնթէն-Ֆրէշ, Պուլվար Հանրի-Պառնիէ, Սէնթ-Անտրէ, Մարսէյլ 15րդ: Ճաշագին 32 ֆր., ճաշի տոմսերը ապահովելու համար դիմել Թաղական Խորհուրդի անդամներուն:

ԲԱՑՈՒՄ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՅ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՅԱՆԻՆ
1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1972

6–14 տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝

15, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կարեւոր օրակարգ:

Պարանցիկ - Երեկոյթ
Surprise - Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վիէնի խումբին կողմէ, Մայիս 13, Շաբաթ օր ժամը 19էն սկսեալ:

Գեղարուեստական բաժին: Հաճելի մթնոլորտ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ԻՏԱԼԻԱ

Հակառակ բոլոր ջանքերուն արձակուրդը Սպանիա կամ Յունաստան կազմակերպելու ապարդիւն մնալուն եւ չզրկուելու համար այս տարուան արձակուրդէն մեզի կարելի եղաւ Իտալիա Ռէմինիի մօտ ԹՈՐՐԷ ՓԵՏՐԷՐԱ գեղեցիկ եւ հանգստաւէտ վայր մը առաջնակարգ պանդոկով գտնել, ուր առիթը պիտի ունենանք հաճելի եւ հանգստաւէտ արձակուրդ մը անցընել:

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն օր կէսօրէ վերջ Մայիս եւ Յուլիս ամիսները՝

M. KRIKORIAN
261, Rue St. Denis — Paris (2e)
Tél. : 231-09-06

Յունիս ամիսը՝

BASMADJIAN
128, Rue de Flandre — Paris (19e)
Tél. : 607-01-57

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները յառաջիկայ Երեքշաբթի 9 Մայիս երեկոյեան ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ, 12–14, Ռիւ Սէն-Պազիլ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները եւ նոր անդամագրուած երիտասարդուհիները, այս Չորեքշաբթի ժամը 20.30ին Տիկին Գարաօղլանեանի բնակարանը 22, Ռիւ Լավուազիէ, Քաշան:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի նորընտիր վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Մայիս 13ին Շաբաթ ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը:

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՄԱՅԻՍ
MERCREDI
10 MAI
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 փր. Վեցամսեայ 65 փր.
Արտասահման Տար. 135 փր. Հատը 0,70 փր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.412
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.412

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԷՆ ՎԵՐՋ

—0—

Երկար վարանումներէ, տատանումներէ եւ մտավախութիւններէ ետք վերջապէ՛ս Թուրք կառավարութիւնը համարձակեցաւ Անգարայի մէջ կախաղան բարձրացնել երեք ձախապաշտ երիտասարդներ, որոնք մահուան դատապարտուած էին եօթը ամիս առաջ, անցեալ Հոկտ. 9ին, Պատերազմական Ատեանին կողմէ:

Անոնց հետքը գտնելու եւ ձերբակալելու համար պաշարման վիճակի զինուորական իշխանութիւնները շարժման մէջ էին դրած մեծ թիւով զինուորներ եւ ոստիկան զօրաց ջոկատներ: Մահապարտ երեք երիտասարդները կը պատկանէին «Թուրքիոյ ազատագրութեան ժողովրդական բանակ»ին, որ կը թուի թէ լայն ճիւղաւորումներ ունի երկրին ամէն կողմը:

Գաղափարական գետնի վրայ «ձախապաշտ»՝ անոնք կ'երդուընտային Մարքսի եւ Լենինի անունով: Կառավարութիւնը կ'ամբաստանէր զանոնք թէ ծրագրեր էին տապալել Թուրքիոյ ներկայ վարչաձեւը, հիմնուած մարքս-լենինեան սկզբունքներուն վրայ:

1961ի Սահմանադրութիւնը որոշ ազատութիւններ շնորհած ըլլալով Թուրք քաղաքացիներուն, տարբեր մտայնութեանց տէր մարդիկ ազատ ասպարէզ էին գտած կազմակերպուելու: Մէկ կողմէ՝ աջերը, միւս կողմէ ձախերը:

Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութիւնը չէր կրցած նախատեսել երկու կողմերն ալ զսպելու եւ սիրաշահելու իր սկզբնական քաղաքականութեան հետեւանքները: Շատ ուշ էր արդէն, երբ սկսաւ նիզակ ճօճել համայնավարութեան դէմ:

Համալսարանները դարձան անիշխանութեան բոյն: Ձախերու յեղափոխական-ահաբեկչական կազմակերպութեանց դէմ հրապարակ իջան Թուրանական եռանդներով տողորուած, ազգայնամոլ, յետադիմական տարրեր: Անխուսափելի դարձան բախումները հակամարտ խմբակցութեանց միջեւ, ինքնավստահ կառավարութեան մը անզօր աչքերուն առջեւ:

Անատոլուն յետադիմական է: Աթաթիւրքի բարենորոգումները ցարդ չեն կրցած պարտադրուիլ տեղւոյն, մոլեռանդ գիւղացիներուն: Հօճաներն ու մոլլաները մէկ կողմէ, կալուածատէր հարուստ «աղաներ»ը (աւատապետ) միւս կողմէ կը ջանան յաւերժացնել հին աւանդութիւնները, լաւագոյնս շահագործելու համար զանոնք:

Սակայն ժամանակէ մը ի վեր մեծ քաղաքներու եւ ճարտարարուեստի կեդրոններու մէջ գտնուածները արթնցած են եւ կազմակերպուած՝ հաւաքականօրէն պաշտպանելու համար իրենց շահերը, հետեւելով արեւմուտքի ժողովրդավար երկիրներու օրինակին:

Արհեստակցական միութիւններ կազմած են ո՛չ միայն գործարանի բանուորները, որոնց շահերուն նուիրուած կուսակցութիւնը հետզհետէ հող կը շահի, այլ նաեւ զանազան դասակարգի պատկանող պաշտօնեաները: Լրագրողներն անգամ ունին իրենց միութիւնը: Ընկերային ապահովութիւն, գործադուլի իրաւունք եւ այլ ժողովրդավարական սկզբունքներ մտած են Սահմանադրութեան մէջ: Սակայն շատ թերիներ կան տակաւին:

Թուրքիա հասած է սնանկութեան դուռը: Փա՞ստ կ'ուզէք: Թուե՛նք մէկ քանին. Տնտեսական աննախընթաց տագնապը, [...] գիւղացիներու ծայրայեղ թշուառութիւնը, Թրքական լիրային 66 առ հարիւր արժեզրկումը, որուն իբրեւ հետեւանք ապրուստի արտասովոր սղութիւնը, ինչպէս նաեւ համատարած գործազրկութիւնը, որ ստիպած է 700.000 բանուորներ հեռանալու երկրէն՝ գործ փնտռելու համար Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Պելժիքայի եւ Հոլանտայի մէջ: Այս գործաւորներուն երկիր ղրկած տարեկան հինգ հարիւր միլիոն տոլարին ապաւինած է Անգարայի կառավարութիւնը, պետական ելեւմուտքին կարեւոր մէկ բացը գոցելու համար:

Կախաղանները չեն, որ դարման պիտի տանին ստեղծուած անել կացութեան: Որդը ներսէն սկսած է կրծել: Դժգոհութիւնները պիտի յաւերժանան: Անիշխանական — խռովարարական շարժումները պիտի չդադրին եւ ներքին անդորրութիւնը պիտի չվերահաստատուի ցորչափ չէ շտկուած տնտեսական կացութիւնը, ցորչափ գոհացում չէ ստացած անօթիներու բանակը ու չեն իրականացած ընկերային բարենորոգումները:

Անգարայի կախաղաններու նախօրեակին բանակը ընդհանրացուց եւ աւելի եւս խստացուց պաշարման վիճակի դրութիւնը: Ու պահանջեց կազմել ազգային խառն դահլիճ մը բոլոր կուսակցութեանց մասնակցութեամբ:

Նիհատ Էրիմի տասներեք ամսուան կրկնակ փորձերը սնանկութեամբ վերջացան:

Ո՞վ է այն քաջը, որ պիտի յաջողի անելէն դուրս հանել ուղեկորոյս Թուրքիան եւ բնական վիճակ ստեղծել:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

—0—

Բացառիկ պատրաստութիւններ տեսնուած էին վերջին օրերուն Ուաշինկթընի մէջ, որ գումարուեցաւ Մ. Նահանգներու Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդի նիստը: Այս նիստին մասնակցելու համար Ռոճըրս, Արտաքին նախարարը Պոնէն Ուաշինկթըն կանչուած էր, իսկ Քիսինկէր, նախագահին անձնական խորհրդատուն, յետաձգած էր Ճափոն իր այցելութիւնը:

Այս բացառիկ ժողովին յաջորդեց նախագահ Նիքսընի յայտարարութիւնը՝ տրուած որոշումներու մասին:

Նիքսըն յայտնեց թէ որոշած է պաշարման ենթարկել ամբողջ Հիւս. Վիէթնամը: Այս առընչութեամբ երեք օրուան պայմանաժամ տուած է խորհրդային նաւատորմին որ հեռանայ Հիւս. Վիէթնամի նաւահանգիստներէն: Երեք օր ետք, ամբողջ շրջանը ականներով լեցուած պիտի ըլլայ: Միւս կողմէ, ռմբակոծութիւնները պիտի սկսին գլխաւորաբար հաղորդակցութեանց միջոցներուն վրայ, Հանոյը կտրելու համար այն բոլոր շրջաններէն ուրկէ պարէնաւորում կը ստանայ:

Այս միջոցառումները ցոյց կուտան թէ Նիքսըն չուզեր տեղի տալ եւ կը կարծուի թէ իր այս «կարծրացումին» գլխաւոր պատճառն այն է որ Քիսինկէրի առաջարկները շատ պաղ կերպով մերժուած են Փարիզի մէջ, Հանոյի լիազօրին կողմէ:

Հանրապետականները բոլորովին համաձայն են Նիքսընի հետ բայց ոչ՝ Դեմոկրատները, որոնք կը դատապարտեն այս նոր կարգադրութիւնները:

Աւելցնենք որ ամերիկեան նաւատորմը արդէն շարժումի անցած էր Երեքշաբթի առտու եւ առաջին անգամ անվնաս ականներ դետեղած Հիւս. Վիէթնամի շուրջ: Երեք օր ետք, այդ ականները պիտի փոխարինուին:

ԻՆԷՕՆԻՒ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

Ինէօնիւ, որ կէս դար առաջ Հալք կուսակցութիւնը հիմնած էր Քեմալ Աթաթիւրքի հետ եւ մինչեւ վերջերս քաղաքական գլխաւոր դէմքերէն մէկը կը մնար, առջի օր վերջնապէս քաշուեցաւ քաղաքական ասպարէզէ:

Հալքի համագումարին, որ վերջ գտաւ Կիրակի օր, Ինէօնիւ կուսակցութեան գործադիր մարմնի փոփոխումը պահանջած էր, որովհետեւ ըստ իրեն ան ձախ հակում ցոյց կուտար: «Կուսակցութեան հարցերը չեն լուծուիր ցորչափ Էճեվիթ եւ ես կը պահենք մեր պաշտօնները», յայտարարած էր ան: Յիշեցնենք, որ Էճեվիթ, 47 տարեկան եւ Աշխատանքի նախկին նախարար, Ինէօնիւի կողմէ յառաջ քշուած էր եւ կը նկատուէր անոր յաջորդը իբրեւ կուսակցութեան պարագլուխ:

Այս վերջինը պատասխանած էր Ինէօնիւի, քննադատելով անոր մենատիրական ձգտումները. «Ձեզի կը մնայ որոշել թէ ի՞նչ կ'ուզէք — դառնալ ժողովրդավարական կուսակցութեան անդա՞մ թէ գերիները մենատէրի մը»:

Համագումարը ի վերջոյ դիմած էր քուէարկութեան: 709 ձայն ի նպաստ Էճեվիթի քուէարկած են, իսկ 507 հոգի դէմ:

Այս վերջինին նպատակն է կուսակցութիւնը դարձնել ընկերային-դեմոկրատ: Երկրին տնտեսութեան համար կը նախատեսէ երեք ճիւղ — անհատական, որու շրջագիծին մէջ կը մտնեն թեթեւ ճարտարարուեստը եւ առեւտուրը. պետական ճիւղը, որ կ'ընդգրկէ ծանր ճարտարարուեստն ու հանրային սպասարկութիւնը եւ «ժողովրդական ճիւղը», տեսակ մը համայնական ձեռնարկութիւններ բանուորներու եւ գիւղացիներու:

Ինէօնիւ չէր կրնար անշուշտ ուրիշ ելք գտնել քան հրաժարիլ նախագահի իր պաշտօնէն: «Մենք ընկերվարական չենք», շեշտած էր իր ելոյթին ընթացքին, որովհետեւ ազգայնական ենք եւ ընկերվարութիւնը միջազգային է», բայց Գրդօղլու, որ Էճեվիթի մտերիմն է, պատասխանած էր թէ «նախագահ Ինէօնիւ Սուլթան մը չէ եւ չի կրնար իր կամքը պարտադրել»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ երեք — չորս օդահէններ պելժ օդանաւ մը առեւանգեցին Պրիւսէլ-Թել Ավիվ ճամբու վրայ: Օդանաւը Նիքոսիոյ մօտերը հասած էր, երբ օդահէնները սպառնացին պայթեցնել օդանաւը իր 90 ճամբորդներով եւ 10 հոգիի անձնակազմով, եթէ Իսրայէլեան իշխանութիւնները ազատ չարձակեն 100 պաղեստինցի ֆէտայիներ: Աւելցնենք, որ կարգ մը աղբիւրներ 170, ուրիշներ մինչեւ 300ի կը հասցնեն այս թիւը: Օդանաւը Լոտի օդակայանը կը գտնուէր մինչեւ Երեքշաբթի առտու, ուր ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են: Իսրայէլեան իշխանութիւնները մինչեւ Երեքշաբթի առտու կը մնային իրենց մերժումի դիրքին մէջ: Միւս կողմէ պելժ օդանաւային ընկերութեան պատասխանատուները վերջին պահուն կ'առաջարկէին մեծ գումար մը յանձնել օդահէններուն, կացութիւնը փրկելու համար քանի որ Իսրայէլ չուզեր տեղի տալ: Ամբողջ գիշերը Մոշէ Տայեան եւ իր սպայակոյտը անցուցած են օդակայանը: Սապենայի պատասխանատուները կը ճշդեն որ բոլոր ճամբորդները եւ նաեւ երեք

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—0—

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

«Արարատ» ներկայ տարեշրջանի ախոյենական մրցաշարքի իր չորրորդ մրցումը կատարեց Մայիս 3ին, Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտի մէջ, Ալմա-Աթայի «Կայրաթ»ի դէմ:

Այս մրցումին եւս, Հայաստանի մարզիկները թոյլ խաղարկութիւն մը ցուցաբերեցին: Եւ, հակառակ այն իրողութեան, որ Ալմա-Աթայի խումբը, բաղդատմամբ «Արարատ»ի, աւելի տկար կը նկատուի, այսուհանդերձ ան յաջողեցաւ 1-1ի հաւասար արդիւնքով վերջացնել խաղը:

«Արարատ» յատկապէս առաջին կիսախաղին է, որ թոյլ եւ անկազմակերպ կամ՝ ինչպէս կը գրէ «Սով. Հայաստան»ի մարզական թղթակիցը՝ «խաղային վարպետութեան ցածր մակարդակ» երեւան բերաւ: Յարձակումի մէկ պահուն՝ բերդապահ Ա. Աբրահամեան գնդակին հետ «ամուր գրկեց նաեւ Ն. Օսիանինի ոտքերը»: Ալմա-Աթացիները «տուգանք«ի հարուածը կը վերածեն կոլի:

Երկրորդ կիսախաղին որոշ ոթափում մը կը նշմարուի հայ մարզիկներու մօտ: 48րդ վայրկեանին Զանազանեան կոլ մը կ'արձանագրէ:

Մրցակիցին զօրաւոր պաշտպանութեան, ինչպէս նաեւ Արարատցիներուն խառնաշփոթ յարձակումներուն հետեւանքով, «Արարատ» չի յաջողիր յաղթանակ մը ապահովել: «Հեշտութեամբ յաղթելու յոյսով դաշտ մտած «Արարատ»ը բաւարարուեց ոչ-ոքիով»:

«Արարատ»ի ցայսօր ունեցած չորս մրցումները գոհացուցիչ չեն նկատուիր եւ, յաճախ, քննադատութեան կ'արժանանան: Չորս մրցումներու ընթացքին խումբը չորս կէտ կրցած է շահիլ միայն: Իր սեփական դաշտին վրայ շահած է երեք եւ կորսնցուցած նոյնքան կէտ:

Մրցակից 16 խումբերու մէջ «Արարատ» ներկայիս 8րդ տեղը կը գրաւէ:

Պաղեստինցիները խուզարկուած էին Պրիւսէլ: Կը թուի թէ զէնքերը կարելի եղած է ներս մտցնել Վիէննայի հանգրուանին ատեն:

ՊԱՐՍԻԿ ոստիկաններ բախում ունեցան ձախապաշտ ահաբեկիչներու հետ Խորշիտի մէջ, Թեհրանի արեւմուտքը: Բախումը ծայր տուած է խուզարկութեան մը հետեւանքով: Մէկ ոստիկան եւ մէկ ահաբեկիչ սպաննուեցան:

ՍԷՅԼԱՆ Մայիս 22ին Հանրապետութիւն կը դառնայ, մնալով միշտ անդամ անգլիական Հասարակապետութեան:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ իշխանութիւնները թոյլ տուին 1200 Գերմանացիներու, որ Արեւմտեան Գերմանիա մեկնին: Նոր արտօնութիւններ ալ կը նախատեսուին: Գերմանիա մեկնած Գերմանացիներէն ոմանք Լենինկրատէն են, ուրիշներ Պալթեան երկիրներէ եւ շատեր Վոլկայի նախկին գերման գաղութէն, որ Բ. Համաշխարհային պատերազմին բռնի տեղափոխուած էր Խազախստան:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ շարժումները պիտի սկսին Փարիզի մէջ գալ շաբթու: Չորեքշաբթի օր (Մայիս 17) շատ հաւանաբար խանգարումներ ըլլան կազի եւ ելեկտրականութեան մարզին մէջ (ժամը 6էն 9): Թղթատարի սպասարկութիւններն ալ Մայիս 24էն 29 գործադուլի մէջ պիտի ըլլան:

ՓԱՐԻԶԻ մսավաճառները որոշեցին ազատօրէն որոշել այլեւս իրենց գիները:

ԾԱՄԲԱՆԵՐՈՒ «ջարդը» կը շարունակուի: Այս շաբաթավերջին ալ 847 վիրաւոր կայ (314ը՝ ծանր) եւ 85 մեռեալ:

ՊԵԼԱ ՔՈՒՆ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ԴԱՀԻՃԸ

Ա.

Յեղափոխութիւնները կը նմանին խելայեղ ջրհեղեղներու, որոնք արմատախիլ կ'ընեն ամէն բան եւ իրարու կը խառնեն չարն ու բարին, վեհն ու վատը: Ջրսպուած բնազդները կ'ազատագրուին ու կը գործեն սանձարձակ՝ տեղի տալով ծայրայեղութիւններու: Յաճախ, անօրէն պատեհապաշտներ, գաղափարախօսութիւններու դիմակին տակ, կ'օգտուին այդ խառնիճաղանճէն, ու բարձրանալով կարեւոր դիրքերու՝ իրենց քմահաճոյքին կ'ենթարկեն ամբողջ երկիր մը ժողովուրդը:

Երկար ատեն Հունգարիա մաս կազմեց աւստրիական կայսրութեան: Առաջին Համաշխարհային պատերազմի աւարտին, 1918 Նոյեմբեր 16ին, հռչակուեցաւ Հունգարական Հանրապետութիւնը: Սակայն կարելի չեղաւ հաստատել զօրաւոր կառավարութիւն մը, եւ շուտով խռովութիւններ ծագեցան երկրի մայրաքաղաքին՝ Պուտափեշտի մէջ: Այդ խռովութիւններէն ամէնէն աւելի աղմուեցաւ Համայնավար կուսակցութիւնը, որուն ղեկավարն էր Պելա Քուն:

Ականատես մը այսպէս կը նկարագրէ զայն. «Կլոր գլուխ մը, հերաթափ, սուր ու խոշոր ականջներ, ցայտուն աչքեր, հաստ շրթունքներ, բերան մը, որ կը բացուի մէկ ականջէն միւսը, մէկ խօսքով՝ տեսակ մը մարդկային մողէզ»:

Պելա Քուն հրեայ աղքատ ընտանիքի մը զաւակն էր, եւ իր երիտասարդութեան՝ լրագրութիւն կ'ընէր Պուտափեշտի օրաթերթերէն մէկուն մէջ: Պատերազմի շրջանին կը զինուորագրուի ու կը ղրկուի ռուսական ճակատ, ուր գերի կ'իյնայ 1916ին եւ կ'աքսորուի Սիպերիա: Հոն կը սորվի ռուսերէն եւ կը ծանօթանայ իր կրօնակից Ռատէքի, որ համայնավարական քարոզչութիւն կ'ընէր պատերազմի ճամբարներու մէջ:

Պելա Քուն շուտով որդեգրեց համայնավարական գաղափարները եւ իր կարգին սկսաւ մարզել պատերազմական իր գերի ընկերները:

Կեղծանունով մը, 1918ին, վերադարձաւ Հունգարիա՝ 300 հազար ռուբլի գաղտնի գումարով մը, երկրին մէջ խռովութիւններ յարուցանելու համար:

1919 Յունուար 1ին կը կատարէ իր առաջին քաջագործութիւնը: Խռովարարներու խումբի մը գլուխը անցած, ան կը մտնէ Պուտափեշտի զօրանոցներէն մէկուն մէջ՝ զինուորները ոտքի հանելու համար օրինական կառավարութեան դէմ:

Սակայն զայրոյթով կը դիմաւորեն փանջունիական այս խումբին այցելութիւնը եւ բախումներ տեղի կ'ունենան: Համայնավարները խուճապահար կը նահանջեն:

Տեսնելով, որ կարելի չէր դրական արդիւնքի մը հասնիլ մայրաքաղաքին մէջ, ուր կը տիրէ տակաւին յետպատերազմական ոգին, Պելա Քուն իբրեւ գործունէութեան վայր կ'ընտրէ երկրորդական քաղաք մը, ուր կը տիրէր անգործութիւն: Հարիւրաւոր հանքագործներ կը հետեւին իր հրահանգներուն եւ քաղաքը տակնուվրայ կ'ընեն:

Այս յաջողութենէն քաջալերուած, Պելա Քուն կը վերադառնայ Պուտափեշտ շատ աւելի զօրաւոր խումբով մը: Կը յարձակի աջակողմեան թերթերու տպարաններուն վրայ եւ քանդել կու տայ զանոնք: Յետոյ յարձակում կը կատարէ «Ժողովուրդի Ձայն» ընկերվար դեմոկրատ օրգանին վրայ, որուն տնօրէնը առեւտուրի նախարարն էր: Յաջորդ օր հազարաւոր գործաւորներ ցոյց կը կատարեն՝ բողոքելու համար Պելա Քունի եւ իր հրոսակներու գործունէութեան դէմ: Պետութիւնը ձերբակալել կու տայ խռովարարը: Բայց հրեայ նախարարները եւ հրեայ մամուլը կը պաշտպանեն իրենց հայրենակիցը եւ զայն կը ներկայացնեն իբրեւ գաղափարի հերոս մը:

Պետութիւնը անդրդուելի կը մնայ: Պելա Քուն արգելափակուած է, բայց իր ընկերները դուրսը կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը: Մոսկուա դրամ կը տեղացնէր Հունգարացի իր կողմնակիցներուն՝ Վիէննայի մէջ հաստատուած իր Կարմիր Խաչի խողովակով եւ խռովութիւնները երթալով կը սաստկանային:

Շարժումին գլուխը անցած էր Պելա Քունի ընկերը, Ժոզէֆ Փոկանի անունով ուրիշ Հրեայ մը, որ Պուտափեշտի սինակոկի մեռելները լուացողն էր:

Այդ շրջանին, դաշնակից բանակներու բարձր հրամանատարութիւնը Հունգարական կառավարութենէն պահանջեց, որ ճամբայ տայ ռումանական բանակին, որպէսզի երկրէն ներս մտնէ մինչեւ 100 քիլոմեթր: Վարչապետը, Կոմս Քարոլի, հրաժարականը տուաւ այս պահանջքին դէմ բողոքելու համար, եւ իշխանութիւնը յանձնեց Հունգարիոյ աշխատաւորութեան, որպէսզի բոլշեւիզմը զօրանայ եւ քարուքանդ ընէ Եւրոպան:

Կոմս Քարոլիի որոշումը, քաղաքական եւ հայրենասէր մարդու մը կեցուածքը չէր: Եւրոպա շատ չտուժեց համայնավարական գործունէութենէն, բայց Հունգարիա արիւնաքամ եղաւ:

48 ժամ ետք, Պելա Քուն կ'ելլէր բանտէն ու կ'անցնէր իշխանութեան գլուխը: Անմիջապէս պաշարման վիճակ հռչակեց եւ նշանակեց 26 կոմիսարներ, որոնց 18ը Հրեաներ էին: Հրեաներու այս տոկոսը իսկապէս զարմանալի էր, տրուած ըլլալով, որ անոնք երկրին բնակչութեան հազիւ 7 առ հարիւր տոկոսը կը կազմէին:

Եւ անմիջապէս հալածանքը սկսաւ պուրժուա եւ ազնուական դասակարգին դէմ: Եկեղեցիները գոցուեցան ու վերածուեցան հաւաքատեղիներու եւ շտեմարաններու: Տուները ենթարկուեցան խուզարկութեան, գրաւուեցան հագուստներ, զոհարեղէններ, տուներ եւ շէնքեր: Իւրաքանչիւր թաղի մէջ հաստատուեցաւ սովետ մը՝ բաղկացած շրջանի դռնապաններով, որոնք կը հսկէին ու կը լրտեսէին թաղին բնակիչները: Կը բաւէր որ անոնք կասկածէին ունեւոր անձի մը մասին, որպէսզի ան ձերբակալուէր ու մահուան դատապարտուէր:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՀԱՅ ԱՆՈՒԱՆԻ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

«Բժշկութեան պատմութիւնը Հունգարիոյ մէջ» հանդէսին վերջին թիւը կը պարունակէ շահեկան ուսումնասիրութիւն մը հետեւեալ խորագրով՝ «Ձիպենպուրկէնի հայ բժիշկներու դերը բժշկագիտութեան պատմութեան մէջ»: Յօդուածը, որ լոյս տեսած է գերմաներէնով, Պալաշ Պուճէի գրչին կը պատկանի:

Յօդուածագիրը նախ կ'անդրադառնայ Հունգարիոյ հայ գաղութի անցեալին, յիշելով յատկապէս Հայերու ի յայտ բերած ձեռներէց ոգին՝ Հունգարիոյ մէջ:

Հայաշատ Սամոշույվարի եւ այլ քաղաքներու հայկական դպրոցներու շրջանաւարտները Վիէննա երթալով ընդհանրապէս կը հետեւէին իրաւագիտութեան եւ բժշկութեան ուսումին: Հայ բժիշկներու թիւը այնքան բազմացաւ, որ Սամոշույվար եւ Էրժեպետվարոշ դարձան Հունգարիոյ բժշկագիտական լաւագոյն կեդրոնները: Փաստ է, որ ձեռներէց Հայերու միջոցով Սամոշույվարի մէջ 1738ին կը հաստատուի դեղարան մը՝ առաջինը Հունգարիոյ մէջ: Հայ բժիշկները կ'արժանանան նաեւ պատիւի մը՝ սպասարկել հունգար արքունիքին:

Յօդուածագիրը, այնուհետեւ, կը ներկայացնէ հայ ականաւոր բժիշկներ:

Թագուհի Մարիա Թերեզա 1770ին Նակիսումպատի (Տիրնաու) հունգար համալսարանի մէջ կը հիմնէ Հունգարիոյ առաջին բժշկական բաժինը, որ, յետագային, 1777ին կը տեղափոխուի Փեշտա: Դասախօսական կազմը գրեթէ ամբողջովին Աւստրիացիներէ բաղկացած էր: Միակ հունգար փրոֆեսորը ծագումով Հայ Սամուէլ Ռոշն էր:

1831ին Եւրոպայի կարգ մը երկիրներու, որոնց շարքին Հունգարիոյ մէջ քոլերայի համաճարակ մը ծայր կու տայ: Փոքրաթիւ բժիշկներ հերոսական պայքար կը մղեն փրկելու համար հազարաւորներու կեանքը: Անոնց մէջ հայազգի Մարտոն Քասուց: Ան ծնած էր Ֆելսապանիա 1797ին, մանրավաճառ հայ ընտանիքի մը մէջ: 1820ին աւարտելով Փեշտայի բժշկագիտական հիմնարկութիւնը, քանի մը տարի կ'ուսումնասիրէ ներքին գործարաններու արեան շրջանառութեան գործողութիւնը: 1823ին կը ստանայ բժշկական գիտութիւններու թեկնածուի աստիճան: 1834ին կը տեղափոխուի Վիէննա, ղեկավարելով տեղւոյն համալսարանի բժշկական ճիւղը: Կապ պահելով հայ համայնքին հետ, ան յաճախ կը շրջագայի Թրանսիլվանիոյ հայաշատ աւաններն ու քաղաքները:

Մարտոն Քասուց գրած է բժշկութեամբ եւ մանկավարժութեամբ, միաժամանակ արժէքաւոր աշխատութիւններ գրած է վիրաբուժութեան եւ առողջապահութեան մասին: Ցայսօր անոնք գնահատուած գործեր կը մնան:

Մեծ վիրաբոյժ էր Ալէքսանտր Աբրահամ (Ասատուր Աբրահամեան): 1846ին կը դառնայ փրոֆեսոր: 1870ին կ'ընտրուի անդամ Հունգարիոյ Առողջապահական Միութեան Կեդրոնական Խորհուրդի: 1873ին, 1879ին եւ 1885ին երկուական տարիով Փեշտայի քաղաքապետ կ'ընտրուի:

Թրանսիլվանիոյ հայ բժիշկներու մէջ, մեծ հռչակ կը վայելէր նաեւ Զաքարիաս Տոնականո (Տոնականեան): Ծնած էր 1868ին Շաւլեյմենտ. ուսանած՝ Քուլոշվարի համալսարանը: Յօդուածագիրը զանազան տեղեկութիւններու կարգին կը յայտնէ թէ Զաքարիաս Տոնականեան խոշափողի առաջին մասնագէտը եղած է հունգար իրականութեան մէջ: Ան գրած է 40է աւելի գիտական աշխատութիւններ:

Հայ բժիշկներէն ծանօթ էր Կիրկել Բաթրուպան: Բժշկութեան տոքթեր, զբաղած է նաեւ հայագիտութեամբ: Անոր զաւակը՝ Լուկաչ (Ղուկաս), առաջին հայագէտ փրոֆեսորն էր, որ յաջողեցաւ հայագիտական դասընթացքներ կազմակերպել Փեշտայի համալսարանի մէջ, հունգար երիտասարդութեան համար: Ծնած էր 1830ին Էրժեպետվարոշ, աւարտած է Փեշտայի համալսարանը:

ԺԸ.-ԺԹ. դարերուն մեծ համբաւ կը վայելեն նաեւ բժիշկներ Յակոնց, Վերզար, Տուհան, Կոպսան, Գորպուլի, Իշտվան Մալի եւ ուրիշներ: «Հայ բժիշկներու դերը Հունգարիոյ մէջ բժշկութեան զարգացման գործին այնքան ակնառու է, կը գրէ Պուճի, որ անհրաժեշտ է վերոյիշեալ հարցին նուիրել առանձին ուսումնասիրութիւն մը»:

Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Եւ պատմում էին մի Գիւմրեցու մասին, որը բազմաթիւ անգամներ մերձիմահ հիւանդացած, հագնուել էր մի կերպ, դուրս էր եկել տնից եւ օրօրուելով գնացել օղէտուն, խմել էր խեղդուելու չափ, վերադարձել էր տուն՝ կրկնակի օրօրուելով, եւ յաջորդ օրն արթնացել էր բոլորովին առողջ:

Եւ պատմում էին մի Գիւմրեցու մասին, որի եղբայրն աքսորուած էր եւ որը երեսուն տարի շարունակ, ամէն երեկոյ, սեղան էր պատրաստում, վառում էր տան բոլոր լամպերը, գնում էր կայարան՝ նրան դիմաւորելու, եւ վերադառնում էր մենակ:

Եւ պատմում էին մի Գիւմրեցու մասին, որը եղել էր նշանաւոր որմնադիր եւ ստեղծել էր համատարած հռչակ: Թագաւորը Գիւմրի այցելելիս հիացել էր նրա պատերի խորայատուկ շարուածքով եւ ցանկացել էր տեսնել նրան, բայց երբ գնացել էին նրա ետեւից, նա եղել էր սարսափելի հարբած եւ քնած: Թագաւորը վերադարձել էր, բախտն անցել էր վարպետի մօտով՝ առանց նրան քըսուելու...:

Պատմութեան մի կէտում կանայք նկատում էին շուկայից տուն վերադարձող՝ իրենց ամուսիններին կամ զաւակներին եւ վեր էին կենում: Երբ տղամարդիկ մօտենում էին եւ բարի երեկոյ մաղթում, կանայք հեզ պատասխանում էին բարեւին եւ նրանց ետեւից մտնելով ներս, դուռը փակում:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

Բոստանչին, որի աղբիւրն այժմ հոսում էր անընդհատ ու միշտ, նստել էր փողոցում՝ իր բոստանի դարպասի մօտ եւ նայում էր անցնող – դարձող մարդկանց: Պայծառ Կիրակի ցերեկ էր եւ շատ գիւղացիներ, սայլերով կամ հետիոտն, գալիս–անցնում էին գիւղերից դէպի քաղաք՝ շուկաները: Իսկ քաղաքի կողմից գերեզմանոց էին գնում սեւ հագած կանանց փոքր ու մեծ խմբեր:

Նայում էր բոստանչին բոլոր նրանց՝ ե՛ւ եկողներին ե՛ւ գնացողներին, բայց ըստ երեւոյթին նրան ոչինչ չէր հետաքրքրում, նրա միտքը ոչինչ չէր զբաղեցնում:

Ինչո՞ւ էր մնացել նա այդտեղ Կիրակի օրով: Ինչո՞ւ չէր գնացել քաղաք, որտեղ իրենց խանութների փակ դռների մօտ հաւաքուած կամ ղայֆախանաներում նստոտած, զրոյց էին անում ծանօթ արհեստաւորները: Նա կարող էր գնալ քաղաքի հիւսիսում գտնուող Չիթողցոնց Ջարոր կոչուող զբօսավայրը, որտեղ Կիրակի օրերը համարեա ողջ քաղաքն էր լինում: Նա կարող էր գնալ Նուիրական Ախուրեանի ափը, որտեղ հովասուն ծառերի տակ խնջոյք էին անում իր հասակակից արհեստաւորները եւ լողանում էին գեղեցիկ կազմուածքով պատանիներ: Վերջապէս նա կարող էր գնալ տուն, որտեղ նրան սպասում էր նրա ընտանիքը: Բայց նա չէր գնում ոչ մի տեղ եւ նրա դէմքը թախծոտ էր: Ըստ երեւոյթին նա ծանր մտքեր ունէր եւ ուզում էր մնալ մենակ:

Քաղաքի կողմից երեւաց մահուան թափօր: Ժողովուրդը, բոստանների զոյգ պատերի միջեւ սեղմուած, գալիս էր դանդաղաքայլ եւ բերում էր մի թանկարժէք դագաղ: Թափօրի առջեւից գալիս էին եօթ քահանաներ՝ ոսկեվառ դեղին եւ կարմիր շուրջառներով: Երկու տիրացուներ բուրվառում էին, շատ այլ տիրացուներ բերում էին խաչվառներ, սրբապատկերներ:

Բոստանչին նայեց թափօրի կողմը եւ փորձեց յիշել, թէ ո՞վ պիտի լինէր արդեօք այդ հարուստ մեռելը: Երբ յիշեց՝ նա արհամարհանքով շարունակեց նստած մնալ եւ նոյնիսկ չափխան չհանեց: Գըլխաւոր քահանան, որ միւս քահանաների հետ միասին սաղմոս էր երգում, բոստանչու մօտով անցնելիս աչքերը բարկացած չռեց նրա վրայ եւ աւելի բարձր երգեց: Տիրացուն սպառնալից բուրվառեց բոստանչու երեսն ի վար եւ առաջ անցաւ: Բայց բոստանչին նրանց վրայ ուշադրութիւն չդարձրեց: Իսկ երբ մօտեցաւ դագաղը, նա բարձրաձայն յօրանջեց եւ ասաց՝ «փառք Աստու», — ինչպէս ասում են յօրանջելիս:

Դագաղի ետեւից գալիս էին լացող տիկիններ՝ սեւ վուալներով եւ մինչեւ արմունկները հասնող սեւ ձեռնոցներով, գալիս էին փողպատաւոր պարոններ՝ շլեապաներ դրած: Նրանց ետեւից գալիս էին գործակատարներ եւ ընդհանրապէս հասարակ ժողովուրդ: Թափօրի ետեւից գալիս էին մուրացկաններ՝ չդարդած կաշուէ տոպրակները փոկերով մէջքներից կախած: Իսկ ամէնից վերջում, զոյգ–զոյգ, գալիս էին բազմաթիւ դատարկ կառքեր:

Երբ մուրացկաններն անցան եւ կառքերի առաջին զոյգը հաւասարուեց բոստանչուն, նա վեր կացաւ աթոռից եւ ձայն տուեց մուրացկաններին.

— Մելքոն, Աւետիս, Առաքել հայրիկ...

Մի ծեր եւ երկու խեղանդամ ետ նայեցին:

— Ձեզի հետ եմ: Էն ախպօրս էլ իմաց տուէք, էն քուրոջս էլ: Ետ դարձէք եկէք, բան պիտի ըսեմ...

Մուրացկանները մօտեցան եւ բարեւեցին:

(Շար. – 23)

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

—0—

Եղեռնի նահատակներու յիշատակին նուիրուած այս տարուան ոգեկոչումը յատկանշուած է մասնաւորապէս իր երիտասարդական – համալսարանական բնոյթով՝ ազգային գործակցութեան եւ միանականութեան մը փաստը բերելով: Եկեղեցական արարողութիւններու եւ հրապարակային ելոյթներու կողքին, Ապրիլ 24ի ոգեկոչումը կատարուած է թէ՛ Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի եւ թէ Հայկազեան Քոլէժի մէջ, նախաձեռնութեամբ հայ ուսանողական բոլոր միութիւններուն:

Երկուշաբթի առաւօտ, շուրջ 1500 ուսանողներ լուռ տողանցած են համալսարանի շրջափակէն ներս, համապատասխան պաստառներով: Տողանցքը իր լրջութեամբ եւ մեծութեամբ ամէնուն հիացումին առարկայ դարձած է:

Այս առթիւ, Համալսարանական Ուսանողական Խորհուրդի նախագահը՝ Մոհամմէտ Տէժանի կարճ ճառ մը խօսած է՝ պահանջելով հայկական թէ արաբական բռնագրաւուած հողերու վերադարձը իրենց իսկական տէրերուն: Աւելցնենք, որ Հայկական Միացեալ Մարմնի ստորագրութեամբ թերթիկներ բաժնուած են օտար ուսանողներուն: Համալսարանի 11 օտար ուսանողական միութիւնները, իրենց կարգին, առանձին թռուցիկներ ցրուած են, ուր կը շեշտուի, թէ իրենք զօրավիգ կը կանգնին Հայկական Դատին եւ անոր արդար լուծումը կը պահանջեն:

Տողանցքին յաջորդած է լուսանկարներու եւ ժապաւէնի ցուցադրութիւնը Ուէսթ Հոլի սրահէն ներս, աննախընթաց բազմութեան մը ներկայութեան: Հայ, արաբ եւ այլ ազգի ուսանողներ հետեւած են ցուցադրութեան: Սակայն մութ տարրեր, որոնց համար անհաճոյ էր հայկական ջարդերէն տեսարաններու ցուցադրութիւնը եւ ցեղասպանութեան խօսուն փաստերը բերող լուսանկարները, ամէն գնով փորձած են ձախողեցնել ձեռնարկը:

Այսպէս, սպառնալիքներ կատարած են ըսելով թէ՝ ցուցասրահին մէջ ռումբ մը զետեղուած է, ու քանի մը վայրկեան ետք պիտի պայթի: Համալսարանի ուսանողութեան պատասխանատուն միջամտած է, պահանջելով, որ վերջ տրուի ձեռնարկին եւ սրահը պարպուի, հաւանական դժբախտութիւններու առաջքն առնելու համար: Նոյնիսկ ոստիկանութիւնը միջամտած է, ռումբը գտնելու պատճառաբանութեամբ:

Կազմակերպիչները մնացած են անդրդուելի: Խօսնակը յայտարարած է ներկաներուն, թէ ռումբ մը զետեղուած է սրահին մէջ, սակայն ուսանողները ոչ մէկ վախի հակազդեցութիւն ցոյց տուած են, մնացած են հոն: Ներկաներուն կեցուածքը ինքնին չառաչուն ապտակ մը կը նկատուի ուղղուած բոլոր անոնց, որոնք ամէն միջոցի դիմած էին ձախողեցնելու համար հայ ուսանողութեան ձեռնարկը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԻՒՐԵՐԸ

—О—

ԱՐԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ, ԱՌՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ
ՊԱԼՇՈՅԻ ՀԱՅ ՏՂԱՔԸ

—0—

Ժամանակին անհրաժեշտ էր «մօտիկ բարեկամ» մը ունենալ, հայրենի հիւրերով դպրոցներուն մէջ, վարժարանիս սեմէն ներս ունենալու համար մեր հայրենիքի տաղանդաւոր զաւակներուն այցելութիւնը, որոնց ներկայութիւնը այնքան կը խանդավառէ միշտ մեր տղաքը:

Ներկայիս, ուղղակի յարաբերութիւնը աւելի արդիւնաւոր կը թուի. գոնէ այս վերջին անգամները այդպէս եղաւ:

Պէյրութէն ծանօթ մըն էր Արան (Կիրակոսեանը) որ իր թաւշային հաճելի ձայնով եւ ժողովրդական երգերու ընտրութեամբ, յաջողած էր մեզի խանդավառել եւ Ապրիլ 27ին, Կալոյի սրահին մէջ, առիթ մը եղաւ որ կրկին իրարու հանդիպինք, քուլիսին ետեւ, եւ ժամադրուինք հանդիպումի մը համար մեր աշակերտներուն հետ:

Նոյն առիթով եղաւ նաեւ պատահական հանդիպումս մեր տաղանդաւոր երգահան Առնօ Բաբաջանեանի հետ որ ջերմօրէն ընդունեցաւ հրաւէրը Մխիթարեան վարժարան այցի գալու:

Արա Կիրակոսեան եկաւ իր դաշնակահարին հետ. սեղանակից եղաւ մեզի, անոյշ ձայնովը փոքր համերգ մը տուաւ տղոց, խլեց ջերմ ծափեր, խանդավառեց փոքրերն ու մեծերը եւ բաժնուեցաւ կրկին հանդիպելու խոստումով, եւ վստահ եմ անկեղծ ու հարազատ են իր զգացումները, որովհետեւ յուզում կար աչքերուն մէջ:

Առնօ Բաբաջանեանը ինծի վիճակուեցաւ վարժարան առաջնորդել աղնիւ կնոջը հետ: Առաջին անգամ չէր որ Փարիզ կուգային, բայց առաջին անգամն էր Մխիթարեան վարժարան պիտի այցելէին: Դեռ պանդոկի հիւրասրահին մէջ էինք եր, Բաբաջանեան յանցաւորի նման մօտեցաւ ինծի ըսելով.— Կը ներէք, վարդապետ, Պալշոյի մենակատարող հայ տղերքն էլ ցանկանում են մեզ հետ գալ, արի՛ գնանք վերցնենք: — Պիտի չներէի եթէ «չվերցնէինք» ու փոքրիկ «բանակով» մը մտանք վարժարան:

Որքա՜ն հաճելի էր տեսնել մեր տղոց անակնկալ ուրախութիւնը եւ խանդավառ ծափերը այս անսպասելի այցի առիթով. եւ հոն, բակին մէջ խմբուած տղաքը, կարծես միաբերան բան մը ուզեցին ընել, ցոյց տալու իրենց հոգեկան ուրախութիւնը. եւ 120 պատանիներու հոգիէն միաբերան խմբերգը պոռթկաց. «Իմ հեռաւոր Հայրենիք, իմ փառաւոր Հայրենիք, աշխարհներու աննման, իմ անուշիկ Հայաստան» գեղեցկօրէն յօրինուած Գուրգէն Ալէմշահի կողմէ: Բաբաջանեան որպէս պատասխան՝ նստաւ տարաբախտ Ալէմշահէն յիշատակ մնացած պոչաւոր դաշնամուրին առջեւ եւ սքանչելի ճարտարութեամբ մը հայկական ռափսոտիայի փունջ մը հրամցուց իրմէ յօրինուած, ապշեցնելով, յուզելով եւ հպարտութեամբ լեցնելով բոլորս:

Ճաշին վրայ եղան բաժակաճառեր, եղան նուէրներու փոխանակութիւններ, եղան սրտագին ծափեր, որովհետեւ Բաբաջանեան ամէն բանէ առաջ հաղորդական, պարզ եւ առինքնող է եւ արդէն այս ամէնը ուրիշ արտայայտութիւն մը չէ՞ իր տաղանդին իսկականութեան:

Յ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՍԷՆ–ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՅԿ. ՏԱՆ ՄԷՋ

—0—

ՍԷՆ–ՌԱՖԱՅԷԼ.— «Յառաջ»ի էջերուն մէջ արտայայտուած ենք, ամենամերձաւոր հայկական գաղութի, Մարսէյլի ցոյց տուած հետաքրքրութեան եւ ուշադրութեան մասին, դէպի Հայկական Տունը: Անոնք կ՚արդարացնեն իրենց զանազան կազմակերպութիւններու, մերթ ընդ մերթ կատարած այցելութիւններով:

Հանգիստի կամ աշխատանքի օր մը զոհել ու այդ օրը իրենց անձը մոռացութեան տուած, ուրիշներով զբաղելու, անոնց հաճոյքին ծառայելու նուիրման ցանկութիւնը արդէն յոյժ գնահատելի է:

Այս անգամ, Մարսէյլի Բարեգործականի կանանց բաժնի անդամուհիները գովելի գաղափարն էին յղացած Ապրիլ 24ի նահատակաց օրը անցընել Սէն–Ռաֆայէլի տան, այս մեծ ընտանիքի անդամներուն հետ:

Ժամը ճիշդ 14.30ին մասնաւոր օթոքառով խումբը հասաւ, գլխաւորութեամբ Տիկիններ Խօգալըղեանի եւ Շէլէլէկեանի, որոնք սիրալիր կերպով ընդունեցան տնօրէնուհի, Տիկին Փափազեանի կողմէ, առաջնորդուելով սրահ:

Իրենց յայտագիրը պարզ էր. ո՛չ ճառ, ոչ ալ գեղարուեստական ճոխ բաժին. ոչ, սակայն ունէին ամէնէն գրաւիչն ու յանկուցիչը՝ Երգը, Ե՛րգը, որ բոլոր սրտերը կը կապէ եւ հոգիներն անխտիր կը միացնէ:

×

Սրահը լռութեան մէջ է. սուգի օրուան տխրութիւնը կը թեւածէ հոն, անլուր խժդժութիւններու ականատես վկաներու գլխուն վերեւ: Այդ խորհրդաւոր պահուն, յանկարծ կը հնչէ քաղցր ելեւէջներով յուզիչ մեղեդին, որ ալիք առ ալիք ծաւալելով կը թափանցէ հոգիներու խորը. սրահը որպէս սրբարան, կը լըսուին խուլ հեծկլտուքի զուսպ ձայներ...

Խումբին ընկերացող շնորհալի երգչուհին Տէտէեանն է, որ իր բիւրեղ ձայնով կը հմայէ բոլորը...: Զարդէտ Թուականի զոհերու մնացորդներ, տառապանքի բաժակը ցմրուր քամած՝ այժմ ալեհեր ծերունիներ, որոնց խաւարած աչքերուն մէջ կարելի է կարդալ հակամարդկային ոճիրներու սահմռկեցուցիչ պատկերներու պատմութիւնը:

Նորութիւններ չեն անոնց բերնէն լըսուածները, ինչպէս օրինակ — ջերմութեան մէջ հիւանդ պառկած մայրը անկարող է յօշոտող շուներու բերնէն ազատել իր մէկ հատիկ զաւակը, լսելով հանդերձ — «Մայրի՛կ, մայրի՛կ» աղերսագին ճիչերը: Ուրիշներ իրենք իրենց ձեռքով, անապատի արեւնաշաղախ աւազներուն մէջ թաղած են իրենց սրտի հատորները: Այսպէս սիրտ կտրատող դըրուագներ պատմող այդ ծերունիները հոս են. վկայ՝ ընդդէմ Թուրքին բոլոր խեղաթիւրումներուն: Անոնք 57 տարի երկա՛ր ու ձիգ տարիներ, վիշտը սրտին, իրենց հոգւոյն խորը պահած են զայն առանց երբեք մոռնալու. լո՜ւռ ու տանջահար մնացեր միշտ: Այդ օրուան երգը ահա, եկաւ մոխիրներու տակ ծածկուած կրակը կրկին արծարծելու:

×

Տխուր երգերուն յաջորդեցին հին ու նոր շէնշող, զուարթ երգեր: Երգչուհին կրցաւ տպաւորել իր հաճելի ձայնով մերթ տխուր, մերթ ուրախ տպաւորութեան տակ պահել ներկաները, որոնք սրտաբուխ խօսքերով կ՚արտայայտէին իրենց զգացումները:

«Կեցցէք», «Ապրի՛ք» «Ձայներնիդ անպակաս», ծափերու տարափ...:

Շնորհաւորելի են կազմակերպիչ Տիկինները: Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչումն էր այս իր ամէնէն պարզ ձեւով, այլ սակայն օրուան իմաստին պատշաճ խորհրդաւորութեամբը յոյժ տպաւորիչ:

ԼՈՒԻԶ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Բայց եղածը ըսէ նայիմ, պնդեց վաճառականը, որ զգաց թէ խնդիրը իրենց շուրջը կը դառնար:

— Տիկին Շագիկին էտէպսիզութիւնը, ինչ պիտի ըլլայ...

— Հելէ, հելէ, պատմէ տեսնենք:

— Իրաւ որ խենթ բան է եղածը, չարժեր խօսիլ... տասնկ մարդոց խօսքին կարեւորութիւն տալու չէ... արդէն գիտենք, թէ ինչու համար սանկ թշնամացած են ձեզի հետ:

— Արդէն ո՞վ կարեւորութիւն կուտայ ... բայց պատմէ նայինք, ժամանակ կանցնի:

— Միայն թէ խնդրեմ, որ տիկնոջդ բան մը չըսես, որովհետեւ մենք որչափ ըլլայ էրիկ մարդ ենք, ամէն բան պարզաբանով կը լսենք, բայց կնիկները անանկ չեն, պզտիկ բանէ մը խնդիր կը հանեն, կը մեծցնեն, կը յուզուին... տես իմ կնիս, խնդիրը իր վրայ չըլլալով հանդերձ, այնքան յուզուեր էր, որ գիշերը քունը չտարաւ:

Ծանըմ, ես Սաթէնին բան մը չեմ ըսեր, դուն պատմէ, պնդեց Մարգար էֆէնտի, որ հետզհետէ կը հետաքրքրուէր:

— Իրր թէ, սկսաւ Միհրանիկ, անցած շաբաթ օր տիկին Սաթէնը Բերա կ՚երթայ...

— Ճիշդ է, գնաց, ընդմիջեց վաճառականը:

— Հոն Շիտակ ճամբուն վրայ Թուլամիէ Փաթիսըրին կը մտնայ...

— Այո, գացեր էր ու քանի մը կաթօ առեր էր... է՛յ, ի՞նչ կ՚ըլլայ ատկէ:

— Ոչինչ, իրր թէ այդ խանութը լաւ համբաւ չունի եղեր, իրր թէ ժամադրութեան տեղ է եղեր եւայլն:

— Ատ ալ կրնայ շիտակ ըլլալ՝ բայց նորէն կարծեմ անպատեհութիւն մը չկայ հոն մտնել, քանի մը կաթօ առնել եւ դուրս ելլելուն մէջ, ոչ ալ նստիլ թէյ խմելու համար... որովհետեւ կը յիշեմ, որ Սաթէնը ըսաւ թէ՝ թէյ մը խմած էր այդ խանութը:

— Իրր թէ, շարունակեց Միհրանիկ, իր ետեւէն անմիջապէս մարդ մը մտեր է այդ խանութը:

— Ի՞նչ մարդ...

— Ծանըմ, պատուաւոր, շնորհքով, ծանօթ մարդ մը... կասկածելի բան մը չկայ գործին մէջ:

— Այս մարդուն անունը տուե՞ր է Շագիկ:

— Այո...

— Ո՞վ է եղեր...

— Խօսրով էֆէնտի Բանասարեանը:

Հազիւ թէ Միհրանիկ այս անունը արտասանեց՝ վաճառականին դէմքը այլայլեցաւ, ձեռքը թեթեւ մը դողաց ու պատառաքաղը գետին ձգեց, բայց իսկոյն ինքզինքը ժողվեց յուզումը ցոյց չտալու համար, թէեւ Միհրանիկ արդէն բան մը նշմարած չէր:

— Էյ, յետո՞յ, հարցուց իր սեղանակցին:

— Յետոյ, իրր թէ բաւական հոն մնալէ ետքը դուրս են ելեր:

— Միասի՞ն...

— Չէ, ճանըմ, զատ–զատ:

Վաճառականը այնքան յուզուած էր, որ պահ մը լուռ մնաց ինքզինքը չմատնելու համար:

— Ահա՛ այս խենթ ու խելառ, մանաւանդ անիմաստ պատմութիւնն է, որ մեր Նուարդը բարկացուցած էր:

— Շագիկը անկէց ի՞նչ հետեւցուցեր է:

— Իրր թէ ժամադրութիւն մը տալու համար հոն մտեր են եղեր, պատասխանեց Միհրանիկ խնդալով:

— Վա՛յ, անամօթ, ըսաւ վաճառականը ակռաներուն մէջէն:

— Սուտ մը պիտի չինէին նէ՝ գոնէ քիչ մը յարմարցնէին, անանկ մէկու մը համար ըսէին, որ բարեկամ կամ ծանօթ ըլլար, մինչդեռ կարծեմ Խօսրով էֆէնտիին հետ որեւէ յարաբերութիւն չունիք եւ թերեւս ձեր տիկինը անունն անգամ լսած չէ:

— Այնպէս է, պատասխանեց վաճառականը, Շագիկ ինք աչքով տեսե՞ր է այդ ամէնը:

— Չէ, ճանըմ, իրեն ալ պատմեր են, պատմողն ալ ո՞վ է գիտես, սանկ երիտասարդ մը կայ, թերթերուն լուր կուտայ.... դուն ալ կը ճանչնաս, խմբագիր է:

— Նշանի՞կը:

— Հա, Նշանիկը:

— Շունշանորդին մեր ազգականն ալ չըլլայ պարէմ, գոչեց վաճառականը:

— Վա՛յ, ձեզի ազգակա՞ն է:

— Հեռուէն հեռու:

— Բայց կ՚երեւայ, որ անիկա յանցանք չունի, միամտաբար բան մը պատմեր է առանց մտքէն դէշութիւն անցընելու... Շագիկն է, որ այդ պատմութենէն արտառոց մեկնութիւններ հաներ է...

Մարգար էֆէնտի ա՛լ չէր հետաքրքրըւեր իր բարեկամին խօսքերէն, կարծես ուրիշ բանի վրայ կը մտածէր: Միհրանիկ նշմարեց ասիկա եւ ըսաւ.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Զարուհի Օրմանճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Մասիս Աբրահամեան եւ զաւակները, Օր. Զարուհի Փափազեան, Պր. Կարապետ Փափազեան, Օր. Սաթենիկ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Օրմանճեան եւ զաւակները (Գերմանիա) ինչպէս նաեւ Գասպիկեան ընտանիքը (Փօ) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՆԱԶԱՐէԹ ՕՐՄԱՆՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 87 տարեկանին, Մայիս 7ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Մայիս 12, ժամը 11ին Քոլոմպի գերեզմանատունը, ուր տըլա Սըռիզէ։

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ազատուհի Տիրատուրեան եւ իր բոլոր պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան 14 Մայիսի Կիրակի, Ալֆորվիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, յետ պատարագի՝

ՏԻՐԱՏՈՒՐ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին, նոյնպէս Տէմիրճեան եւ Վահան Գույումճեանի ընտանիքներուն։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի, 11 Մայիս, Համբարձման տօնն է։ Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին։

Նոյն օրը Հայ մանուկներու հաղորդութեան օրն է։

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մանուկները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Օգտուելով Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան նախագահուհիին ներկայութենէն, ընդհ. ժողով (բոլոր մասնաճիւղերու) կը գումարուի Հինգշաբթի Մայիս 18ին ժամը 19ին Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ։

Ժամը 21էն ետք ընկերահամակրական խնջոյք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Ողբացեալ Պետրոս Զինարեանի մահուան առթիւ Զինարեան ընտանիք 30 Ֆր., Տիկին Պաղտասարեան եւ Տէր եւ Տիկին Ժորժ Թէրզիպաշեան 20ական, Տիկին Նեկտար Մանասեան եւ Տիկին Մինասեան 10ական։

Տարաբախտ վաղամեռիկ Կարօ-Ժիլպէր Զաքարեանի մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան առթիւ Զաքարեան Եդուարդ 100, Տէր եւ Տիկին Զաքարեան Գրիգոր 50։

Ողբացեալ Նուպար Փանոսեանի մահուան քառասունքի հգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Մկրեան 30, Տիկին Տէյիրմէնճեան 10։

Ողբացեալ Միհրան Ժիրայր Հայգազեանի հոգեհանգստեան առթիւ այրի Տիկին Հայգազեան 50 Ֆր.։

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գարեգին Հարէլեանէ 50 Ֆր. իրենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ։ Նոյնպէս Տիկին Թագուհի Զպլաքեանէ 20 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Արմենակ Բեթրակեանի մահուան տխուր առիթով։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը Մայիս 13ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին Ահարոնեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ՝

14 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին

տեղի պիտի ունենայ դպրոցական հանդէսը խնամեալ պատրաստութեամբ յայտագրի մը։

Ազգային Տան սրահը։

Պարահանդէս - Երեկոյթ

Surprise - Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Վիէնի խումբին կողմէ, Մայիս 13, Շաբաթ օր ժամը 19էն սկսեալ։

Գեղարուեստական բաժին։ Հաճելի մթնոլորտ։

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ Հինգշաբթի 11 Մայիսի Համբարձման տօնի առիթով կը մատուցուի պատարագ եւ կը հաղորդուին «Դաւիթեան» դպրոցի սաները եւ բոլոր գաղութիս ու շրջանի մանուկները։

Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրուին մեր բոլոր հաւատացեալ ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները դէպի եկեղեցի։

Pour la première fois à Paris

Présenté et réalisé par les Comités d'Organisation de Marseille et Paris

L'OPERA

ANOUCHE

ԱՆՈՅՇ

1 prologue — 5 actes — 7 tableaux

d'Armen TIGRANIAN

sur un poème d'Hovanès TOUMANIAN

THEATRE DES CHAMPS - ELYSEES

SOIREE DE GALA : Samedi 13 Mai à 20 h. 30 précises et Dimanche 14 Mai à 14 h. 30 précises

120 artistes et figurants sur scène, chorale et ballets

Orchestre symphonique de 60 exécutants — direction JENO REHAC

Mise en scène : GEORGES COMBE

Décors et costumes originaux : ALAIN AZAD

Pour tous renseignements : « Anouche-informations » au 924-86-71

Տոմսերու համար դիմել՝

PARIS — Au théâtre des Champs-Elysées, 15, Ave. Montaigne (8e)
Aux sièges des associations du comité d'organisation parisien.
ALIMENTATION MASSIS — Rue Saulnier, Métro Cadet.
ALFORTVILLE — Café Philippe, Place Carnot, Tél. : 368-61-35
ARNOUVILLE — Nigoghossian, 121, Ave. Henri-Barbusse.
ASNIERES - BOIS COLOMBES — Djizmédjian, 31, Rue Paul-Déroulède Bois-Colombes, Tél. : 781-09-72
BAGNEUX — Tbirian, 30, Ave. Henri-Barbusse, Tél. : 253-69-45
VIROFLAY — Dédéyan, 8 ter, Rue des Marais, Tél. : 926-42-64
ISSY-les-MOULINEAUX — Benlian, 53 bis, Boul. Rodin, Tél. : 642-05-82

Ինչպէս նաեւ հանդիսութեանց օրը՝ կիչէն։

ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱՅԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒԲԻ
Նախաձեռնութեամբ

SOUPER - BUFFET

HOTEL PLAZA-ATHENEE — (Salons Régence)

23-27, Ave. Montaigne

Շաբաթ, Մայիս 13, կէս գիշերին մօտ

(Անոյշի ներկայացումէն անմիջապէս ետք)

ի ներկայութեան գլխաւոր դերակատարներու

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ վերապահել, հեռաձայնելով 924-86-71, ամէն օր, ժամը 15էն 20։

Ապահով են միայն նախապէս վճարուած տեղերը։

Մասնակցութիւն 120 ֆր.

ԱՆՈՅՇԻ

ՓԱՐԻԶ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլէն, այս առթիւ Պ. Ժաք Շելելէքեան

VOYAGE WASTEL
87 La Canebière
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

Փուլման օթոքառով ճամբորդութիւն կազմակերպած է, վերապահուած տոմսերով, ներկայացման համար։

Գին՝ 170 ֆր. Շաբաթ (Մայիս 13) կալայի համար եւ 150 ֆր. Կիրակիի ներկայացման համար։

Մեկնում Մարսէյլէն (Աժանսէն) Շաբաթ առտու ժամը 7ին, վերադարձ՝ Փարիզէն Կիրակի իրիկուն ժամը 19ին, թատրոնին առջեւ (15 Ավընիւ Մոնթէնեը)

Ս. ԹԱԴԷՈՍ - ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ ՍԷՆԹ - ԱՆԹՈՒԱՆ

Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ ձեռնադրութիւն աւագ սարկաւագներու

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս - Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ Մայիս 11ին, Հինգշաբթի, Համբարձման տօնին, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ, զոր պիտի մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։ Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի Աւագ Սարկաւագի ձեռնադրութիւնը՝ կիսասարկաւագներ Յովակիմ Քէյիշեանի եւ Խաչիկ Գաբրէլեանի, կընքահայրութեամբ Պ. Պ. Հաճի Քէյիշեանի եւ Միսաք Չէօրտիւքեանի, եւ խարտաւիլակութեամբ հոգեւոր հովիւ Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեանի։

Յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ, Տ. Ներսէս Քհնյ. Կատարինեանի եւ եկեղեցւոյ կնքամայր՝ Օր. Նունիկ Տէր-Ղեւոնդեանի ինչպէս նաեւ եկեղեցիին բոլոր ծառայողներուն հոգիներուն համար։

Յետ պատարագի ժամը 13ին տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր ճաշ ի պատիւ նորընծայ սարկաւագներուն, Ռէսթօրանտը լա Ֆոնթէն-Ֆրէշ, Պուլվար Հանրի-Պառնիէ, Սէնթ-Անտրէ, Մարսէյլ 15րդ։ Ճաշագին 32 Ֆր., ճաշի տոմսերը ապահովելու համար դիմել Թաղական Խորհուրդի անդամներուն։

ԾԱԽՈՒ Է

EPICERIE - PATISSERIE ORSAY 91

Log. 4 pièces, grandes possibilités vente et fournitures spécialités orientales, pour région Sud.

Local seul peut être cédé également.

Téléphone : 928-43-21

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները եւ նոր անդամագրուած երիտասարդուհիները, այս Չորեքշաբթի ժամը 20.30ին Տիկին Գարաօղլանեանի բնակարանը 22, Ռիւ Լավուազիէ, Քաշան։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Նորընտիր վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Մայիս 13ին Շաբաթ ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շավիլի մասնաճիւղի կազմութեան 40րդ տարեդարձին տօնակատարութիւնը Մայիս 21ին Հոգեգալստեան օրը։

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէռ-Պուա - Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի տեղական խումբին։

Կիրակի, Մայիս 28, ժամը 15.30էն 23 Անիէռի Թաղապետական սրահը (Փլաս տը լ'Օթէլ տը Վիլ)։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մեծ Եղեռնի Տէսինի Յուշարձանի բացման արարողութեան առթիւ, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ Ֆրանսայի կարգ մը բարձր անձնաւորութեանց ներկայութիւնը ապահովել, Յանձնախումբս ստիպուեցաւ նախապէս որոշուած թուականը զարձեալ փոփոխութեան ենթարկել։

Հետեւաբար, առ ի գիտութիւն Ֆրանսայի եւ մերձակայ երկիրներու հայկական գաղութներու յարգոյ հասարակութեան կուզանք յայտարարել թէ այդ բացումը պիտի կատարուի 4 Յունիս 1972 Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին։

Կուզանք պաշտօնապէս յայտարարել նաեւ թէ Տէսինի Յուշարձանի հանգանակութիւնը փակուած է։

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՏԷՍԻՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ
ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
11
ՄԱՅԻՍ
JEUDI
11 MAI
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.413

48e ANNÉE — N° 12.413

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

—0—

Ա. Սահմանները ու բնակչութիւնը

Քրտական հարցը օրակարգի հրատապ խնդիր ըլլալէ դադրեցաւ 11 Մարտ 1970–ին, երբ մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի եւ Պաղտատի կառավարութեան միջեւ ստորագրուեցաւ ծանօթ համաձայնագիրը:

Եւ սակայն ինչպէս Հայկական Հարցը՝ քրտականն ալ չէ լուծուած եւ Քիւրտերը կը շարունակեն հետապնդել իրենց ազգային գաղափարականին իրականացումը:

Եւրոպայի մէջ այդ աշխատանքին լծուած են քրտական կազմակերպութիւններ, որոնց շարքին ուսանողական եւ բանուորական միութիւններ: Ինչպէս կարգ մը պահանջատէր ազգեր, Քիւրտերն ալ օտար ձախակողմեան հոսանքներու մէջ կը փնտռեն իրենց Դատին աջակիցներ:

Ֆրանսայի մէջ վերջերս երիտասարդ քիւրտ մտաւորականներ եւ ուսանողներ սկսած են մօտիկութիւն ցոյց տալ հայ ուսանողական կազմակերպութեանց՝ քաղաքական – քարոզչական գետնի վրայ գործակցութեան առաջարկով:

Ուշագրաւ պարագայ մըն է, որ քիւրտ կազմակերպութիւնները յաջողած են կապեր հաստատել եւրոպական մամուլին հետ, ուր պարբերաբար գրութիւններ լոյս կը տեսնեն քրտական հարցին մասին:

Ընթերցող մը մեզի ղրկած է Ցիւրիխի Թոնաքրիւր շաբաթաթերթի 26 Ապրիլի թիւը, որուն մէջ հրատարակուած է Ն. Զ. ստորագրութեամբ երկար գրութիւն մը՝ Քիւրտիստանի մասին՝ քարտէսով միասին:

Քիւրտիստանի սահմանները.—

Առաջին անգամ չէ, որ Քիւրտերը իրենց հայրենիքին տարածութիւնը մեծցնելու մարմաջէն տարուած՝ Քիւրտիստանի քարտէսին մէջ կ'ընդգրկեն Թրքահայաստանի պատմական հողերը՝ մինչեւ Խորհ. Հայաստանի սահմանները:

Յիշեալ գրութեան իբրեւ նախաբան կարմիր գիրերով տպուած են հետեւեալ տողերը.—

«Քիւրտիստան կը կազմէ ողնայարը Միջին–Արեւելքի, իր մանգաղի կամ մահիկի ձեւ 50.000 քառ. քիլ. տարածութեամբ, որ կ'երկարի Սեւ ծովէն, Պարսից ծոցէն եւ իրանական լեռնաշղթէն մինչեւ Ալեքսանտրէթի ծոցը»:

Յետոյ կը յիշէ բարձրաբերձ լեռները, ինչպէս մեծ Արարատը՝ 5400 մեթր, Նեմրութը՝ 3000 եւ Սիփանը — որ յաճախ կը պանծացուի երգերու եւ առասպելներու մէջ — 4000 մեթր: Սուրբ գրական երկու գետերը՝ Տիգրիս եւ Եփրատ՝ կը բխին Քիւրտիստանէն, ոռոգելով շատ բերրի դաշտերը Ուրֆայի, Տիարպէքիրի, Ճէզիրէի, Մուշի, Արպիլի եւ Քէրքուքի:

Քրտական մեծ քաղաքներ են՝ Տիարպէքիր՝ Տիգրիսի վրայ, որ ունի 200.000 բնակիչ, Պիթլիս՝ 1500 մեթր բարձրութեան վրայ՝ նախկին մայրաքաղաքը Շէրէֆխանի ծագկեալ իշխանապետութեան, ուսկից անցած է Քսենոփոն իր տասը հազար զինուորներով: 150.000էն աւելի բնակիչներ ունին Մալաթիա, Էրզրում, Սիւլէյմանիէ, Քէրքուք եւ Քիրմանշահ:

Քաղաքբնակ Քիւրտերը մեծ մասամբ առեւտրական են կամ արհեստաւոր: Շատեր աշխատելու համար կ'երթան Թրքական, պարսկական եւ այլ մեծ քաղաքներ: Ներկայիս Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ կ'աշխատին 60.000 քիւրտ բանուորներ:

Քիւրտերու թիւը.— Ո՛չ մէկ ստոյգ վիճակագրութիւն կայ այս մասին: Ն. Զ. կը գրէ, որ աւելի քան կէս դար առաջ, արեւմտեան շրջանակները երկու կամ երեք միլիոն կը հաշուէին աշխարհի Քիւրտերուն թիւը: Փըթի Լարուս մինչեւ անցած տարի կը խօսէր երեք միլիոն Քիւրտերու մասին: Այս տարի աւելի քան տասը միլիոնի բարձրացուցած է թիւը: Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, քիւրտ վարիչներ աշխարհի մեծերուն ներկայացուցած իրենց յուշագրերուն մէջ մերթ ինը, մերթ տասներկու միլիոն կը հաշուէին Քիւրտերու թիւը: Քոնաքրիւրի յօդուածագիրը նուազագոյն 16 միլիոն Քիւրտ կը տեսնէ աշխարհի վրայ, բաժնուած հետեւեալ երկիրներու մէջ.— Թուրքիա՝ 8 միլիոն, Իրան՝ 5 միլիոն: Իրաք՝ 2ուկէս միլիոն եւ Սուրիա՝ կէս միլիոն: Այս հաշիւէն դուրս կը մնան եղեր Խորհ. Միութեան, Խորասանի, արեւմտեան Անատոլուի եւ այլ վայրերու Քիւրտերը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

—0—

Նիւ Եորք Թայմզ հաւանաբար դժուար չափով կ'արտացոլէ ամերիկեան հանրային կարծիքը, երբ խստօրէն կը դատապարտէ Նիքսընի վերջին որոշումը՝ զինուորական պաշարում Հիւս. Վիէթնամի:

Չորեքշաբթի օր, ամէն պարագայի մէջ, ոչ մէկ նաւ հեռացած էր Հիւս. Վիէթնամի նաւահանգիստներէն եւ ըստ Նիքսընի պայմանաժամին, 24 ժամ կը մնար (Հինգշաբթի ֆրանսական ժամ 12ին) որպէսզի զետեղուած ականները «զինուին»:

Պարզ է որ Նիքսըն նեղը մնացած է եւ մինչ կը փորձէ ուրիշները նեղը դնել, իր, այսինքն Միացեալ Նահանգներու վարկն է, որ ի վերջոյ, խնդրոյ առարկայ կը դառնայ: Արդարեւ տրամաբանական ալ չէ արդէն Նիքսընի սպասածը Հանոյէն, ինչպէս արդէն կը բացատրէր Մոնտը աջի իրիկուն: Երբ ամէն տեսակէտով եւ մանաւանդ զինուորական մարզին մէջ, Հիւս. Վիէթնամ նպաստաւոր դիրք ունի, ի՞նչպէս կարելի է յուսալ թէ ան ընդունի ամերիկեան առաջարկները հաշտութեան համար: Հանոյ ընտրական հարց չունի ոչ ալ այլ խնդիրներ: Պաշարումն ալ չի կրնար շատ վնասել իրեն տրուած ըլլալով որ պաշար ունի եւ կրնայ օգտագործել չինական երկաթուղին:

Չորեքշաբթի օր կը սպասուէր նաեւ Մոսկուայի հակազդեցութեան, որ շատ խիստ ըլլալու պարագային կրնայ անուղղակի խնդրոյ առարկայ ընել Նիքսընի Մոսկուա ճամբորդութիւնը: Ամէն պարագայի մէջ ընդհանուր կացութիւնը փայլուն չէ եւ Նիքսըն, որ առաւելաբար իր ընտրութիւնը ապահովելով մտահոգուած է, քաղաքական նպաստաւոր դիրքի վրայ չէ ոչ ներքին ոչ ալ արտաքին ճակատի վրայ:

ՊԵԼՃԻՔԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԸ ՓՐԿՈՒԵՑԱՒ

Առեւանգուած օդանաւին հարցը վերջ գտաւ, երբ իսրայելեան քոմանտօներ յաջողեցան ձեռք ձգել օդանաւը, սպաննելով չորս օդահէններէն երեքը և վիրաւորելով չորրորդը:

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, պաղեստինցի օդահէնները կը պահանջէին 100 կամ աւելի ֆէտայիներու ազատ արձակումը, այլապէս կը սպառնային քանդել օդանաւը, ուր հարիւր հոգի տեղ գրաւած էր: Բանակցութիւնները երկար կը տեւեն: Մինչ պելժ օդանաւի ընկերութեան եւ միջազգային Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչները կը բանակցին օդահէններու հետ, անդին Զօր. Տայեան անձնապէս կը կազմակերպէր քոմանտօներու գործողութիւնը: Շարժանկարի նիւթ կրնայ ծառայել այս գործողութիւնը: Նախ կառք մը կը մօտենայ օդանաւին եւ վառելանիւթ մատակարարելու պատրուակին տակ օդանաւին վառելանիւթը կը պարպէ: Ապա խումբ մը զինուորներ՝ բանուորի համազգեստով կը մօտենան օդանաւին, յանկարծակի կը բանան դուռները եւ կը խուժեն ներս: Ընդհարումին կը սպաննուին երեք օդահէններ եւ բաղմաթիւ ճամբորդներ ալ կը վիրաւորուին:

Չորս օդահէններէն երկուքը կիներ էին:

—o—

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ Ալժէի մէջ տեսակցեցաւ նախագահ Պումէտիէնի հետ: Քուպայի առաջնորդը յաջորդաբար պիտի այցելէ ուրիշ ութ երկիրներ, որոնց շարքին Ռուսիա:

ՄԱԿԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՄԱԿի տնտեսական կացութիւնը պատկերացնելու լաւագոյն ձեւն է ըսել, թէ ան աղքատ ընտանիք մըն է, որ, սակայն, ունի հարուստ ազգականներ: Աղքատ ընտանիքը կը փորձէ նիւթապէս օգտուիլ իր հարուստ ազգականներէն: Ասոնք, սակայն, զանազան հաշիւներէ մղուած, չեն ուզեր օգնել: Ուստի անոր տնտեսական կացութիւնը միշտ անձուկ վիճակի կը պարզէ:

Տնտեսական տագնապին պատճառը քաղաքական է, ինչ որ կը դժուարացնէ անոր լուծումը: Արդարեւ, տասը տարիէ ի վեր ճիգ կը թափուի տնտեսական անել կացութեան վերջ տալու համար, բայց ապարդիւն: Փաստ է, որ ՄԱԿը ամէն ամիս մեծ դժուարութեամբ կը փակէ իր պարտքերը, հազիւ հաւասարեցնելով իր ելեւմուտքը:

Իբրեւ օրինակ նկատի առնենք Ապրիլ ամիսը: ՄԱԿը Ապրիլ 7ին իր սնտուկին մէջ ունէր մէկ միլիոն տոլար, որու փոխարէն ան մինչեւ ամսու կէսը պէտք է վճարէր 11,5 միլիոն տոլար: Ֆրանսա, բարեբախտաբար, վերջին պահուն, իր 1972ի վճարումին հաշւոյն 10 միլիոն տոլար փոխանցեց ՄԱԿի, որով այս վերջինը կարողացաւ փակել իր ելքերը:

Այժմ գանձին մէջ կայ 2,3 միլիոն տոլար միայն, իսկ մինչեւ ամսու վերջ վճարելի ունի 11,3 միլիոն տոլար: Ամէն ոք կը յուսայ, որ անհրաժեշտ գումարը պիտի հայթայթուի այս կամ այն ճամբով: Հակառակ պարագային ներքին բացարձակ փոխատուութիւն մը հարկ պիտի ըլլայ կատարել:

Այսուհանդերձ, միշտ վախ կայ, որ նման կացութիւն մը ստեղծուի:

ՄԱԿի ընդհանուր պարտքն է 113 միլիոն տոլար:

Տնտեսական տագնապը սկսաւ 1956ին, երբ Ազգաժողովը խաղաղութիւնը պահպանելու ձգտող ուժ մը (կապոյտ սաղաւարտներ) ղրկեց Միջ. Արեւելք, Սուէզի խնդրին առիթով: Խորհ. Միութիւնը դէմ գտնուելով այս կարգադրութեան՝ չուզեց մասնակցիլ ասոր ծախքերուն: Կապոյտ սաղաւարտաւորներու ծախքը 20 միլիոն տոլար էր, եւ ՄԱԿը կրնար իր պահեստի գումարով փակել զայն: Բայց մէջտեղ եկաւ Քոնկոյի հարցը 1960ին:

Այս անգամ ծախքը աւելի մեծ էր՝ 120 միլիոն տոլար: Միւս կողմէ խորհրդային երկիրներն ու Ֆրանսա չուզեցին մասնակցիլ ծախքերուն: Այս պատճառով, տնտեսական ծանր կացութիւն մը ստեղծուեցաւ ՄԱԿի համար:

Քոնկոյի գործողութիւններուն անհրաժեշտ գումարը հայթայթելու համար, ՄԱԿի ընդհ. ժողովը որոշեց 170 միլիոն տոլար փոխ ուզել իրեն անդամ երկիրներէ, տարեկան 2 առ հարիւր տոկոսով: Այս կարգադրութիւնն ալ չլուծեց հարցը, քանի որ Խորհ. Միութիւն եւ Ֆրանսա ընդառաջ չգացին փոխատուութիւն ընելու առաջարկին:

Այսպէս է, որ Ու Թան, հրաժարելէ առաջ իր պաշտօնէն յայտարարեց, թէ ՄԱԿը ի վերջոյ պէտք է հաշտուի այն մտքին հետ, որ ինք փաստօրէն սնանկացած կազմակերպութիւն մըն է:

ՄԱԿի այժմու ընդհ. քարտուղարը՝ Քուրթ Վալտհայմ, իր ընտրութեան առթիւ առաջնահերթ հարց նկատեց՝ ՄԱԿի նիւթական կացութեան բարելաւումը: Յայտարարեց, թէ ինք պիտի փորձէ «անձնական տեսակցութիւններով կարգադրել խնդիրը»:

Այնուամենայնիւ դժուար թէ կարգադրուի, ցորչափ Խորհ. Միութիւնն ու անոր արբանեակ երկիրները դէմ գտնուին ՄԱԿի հեղինակութեան զօրացման գաղափարին: Արդարեւ, Մոսկուա չուզեր, որ ՄԱԿը խաղաղութիւնը պահպանող զօրաւոր ու հիմնական դեր մը ստանձնէ միջազգային կեանքի մէջ: Այդ ուժը կ'ուզէ կեդրոնացնել իր ձեռքին մէջ:

Միւս կողմէ դրական երեւոյթ պէտք է նկատել Ֆրանսայի նոր որոշումը ոչ միայն ժամանակէն առաջ վճարելու 1972ի իր սակին մէկ մասը — 10 միլիոն տոլար — այլեւ կէս միլիոն տոլարով մասնակցելու Քոնկոյի նախկին ծախքերուն: Ֆրանսայի ներկայացուցիչը յայտարարեց, թէ Փարիզ այժմ տրամադիր է աւելի մեծ դեր ստանձնելու ՄԱԿի շրջագիծին մէջ:

Սակայն լաւ լուրին հետ գէշ լուրն ալ եկաւ: Մ. Նահանգները այժմ կը մտածեն հետեւիլ Խորհ. Միութեան օրինակին՝ ժլատ ըլլալ իրենց վճարումներուն մէջ:

ՄԱԿի տարեկան ծախքն է 200 միլիոն տոլար: Իւրաքանչիւր անդամ երկիր այդ ծախքին կը մասնակցի համաձայն իր կարողութեան: Այս հիման վրայ Մ. Նահանգները այդ գումարին 31,52 առ հարիւրը կը վճարեն:

Ուաշինկթըն այժմ կ'ուզէ, որ «որքան կարելի է շուտ» իր մասնակցութեան բաժինը 25 առ հարիւրի իջեցնէ: Եթէ ՄԱԿի ընդհ. ժողովը չընդունի այս առաջարկը — եւ շատ հաւանական է, որ չընդունի — Ուաշինկթըն կրնայ միակողմանի որոշումով մը կարգադրուած եղելութեան առջեւ դնել զայն:

Այդ պարագային, Մ. Նահանգներն ալ Խորհ. Միութեան նման ՄԱԿի «գէշ ազգական» պիտի դառնան:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ դպրատունը փակ ըլլալով, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ Մայիս 13:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատունս այցելեց

Պ. Քերովբէ Առաքելեան, Լոս – Անճըլըսէն, որ Պէյրութ էր վերջերս Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լոս–Անճըլըսի խումբին հետ մարզական փառատօնին առթիւ:

ՊԵԼԱ ՔՈՒՆ
ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ԴԱՀԻՃԸ

—0—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բոլոր գործարանները, գործատեղինները եւ հաստատութիւնները պետականացուեցան: Արտադրութիւնը թաւալգլոր անկում մը կրեց եւ գիները բարձրացան խելայեղօրէն: Թատրոնները, տպարանները, դպրոցները Պետութեան հակակշռին տակ առնուեցան: Համալսարաններու քրիստոնեայ ուսուցիչները գործէ արձակուեցան եւ փոխարինուեցան հրեայ ուսուցիչներով: Ծնողքներու հեղինակութեան սահման մը դրուեցաւ եւ աւանդական բարոյականի օրէնքները ջնջուեցան: Հռչակուեցաւ ազատ սէր, այսինքն սեռային յարաբերութիւններուն՝ բացարձակ ազատութիւն...: Մէկ խօսքով, նոր Սոդոմ Գոմոր մը ստեղծուեցաւ:

Այս ծրագիրները իրագործելու համար, Պելա Քուն հետեւեցաւ Լենինի ուսմունքներուն եւ օրինակին, հաստատեց պատժական շատ խիստ միջոցներ: Այդ միջոցները կիրարկելու պաշտօնը յանձնուեցաւ արդէն մեզի ծանօթ գլխակ լուացող Պոկանիի, որ կազմեց խումբ մը՝ բաղկացած 700 աւազակներէ եւ ոճրագործներէ: Խումբը կը կոչուէր Լենինի որդիները: Պոկանի իբրեւ տեղակալ ընտրած էր ուրիշ հրեայ մը, կուղ եւ բոլոր Օթթօ Քլայնը:

Կասկածելիները եւ ամբաստանեալները կը տարուէին խորհրդարանի մառանը եւ հոն կ'ենթարկուէին հարցաքննութեան եւ անասելի չարչարանքներու: Յետոյ, կը խոշտանգուէին ու կը բզքտուէին դահիճներու կողմէ:

Կային նաեւ դաւթիչներու շրջուն խումբեր, որոնք կ'երթային գիւղէ գիւղ եւ հոն կը կատարէին իրենց ոճրային արարքները: Ոչ միայն անմեղներ մահուան կը դատապարտուէին, այլ եւ մահապատիժները կը կատարուէին սատիք մթնոլորտի մը մէջ: Աշակերտները կը հաւաքէին դպրոցի բակին մէջ եւ անոնց աչքին առջեւ կը կախէին իրենց ուսուցիչը: Կամ լուր կուտային գիւղացի կնոջ մը, որ գայ իր ամուսինը տեսնելու, եւ յանկարծ՝ խեղճ կինը կը գտնուէր չուանին ծայրը ճօճուող դիակի մը առջեւ, որ իր ամուսինն էր: Զաւակներ կը տեսնէին իրենց ծնողքներուն, իսկ քոյրեր՝ իրենց եղբայրներուն չարչարանքները:

Երբ այս վայրագութիւնները կը գործուէին, դաշնակից բանակները կազմ ու պատրաստ կը սպասէին երկրին սահմաններուն շուրջը: Ֆրանսացիները պատրաստ էին միջամտելու, բայց վերին հրամանատարութիւնը, քաղաքական դանդաղ նկատումներով, արգելք կը հանդիսանար: Նոյն կացութեան մէջ կը գտնուէին չեխ, սերպ եւ ռումէն բանակները, մինչ հունգար ժողովուրդը, յանձնուած՝ խումբ մը խելագարներու քմահաճոյքին, արիւն կուլար:

Վերջապէս 1919 Մայիս 1ին, Ռումանացիները, որոնք ամէնէն անվնասները կը նկատուէին, արտօնութիւն ստացան միջամտելու: Պելա Քուն որոշեց դիմադրել, եւ կոչ ուղղեց ժողովուրդին, որ զինուորագրուի եւ ետ մղէ թշնամին: Իր կողմնակիցներով եւ համակիրներով կազմեց բանակ մը, որ ղրկուեցաւ դէպի սահմանը, Ռումէններուն յառաջխաղացքը կասեցնելու համար: Առաջին բախումը տեղի ունեցաւ 1919 Յուլիս 20ին Պուտափեշտի հարաւ-արեւելքը: Պելա Քունի քաջերը մեծ պարտութիւն կրեցին ու ցրուեցան ճանճերու պէս:

Պելա Քուն կրկին կոչ ուղղեց իր կողմնակիցներուն՝ որպէսզի պաշտպանեն իրենց մայրաքաղաքը, բայց հերոսները անշարժացած էին իրենց թաքստոցներուն մէջ: Արդէն ռումէն բանակը հասած էր Պուտափեշտի արուարձաններուն:

1919 Օգոստոս 1ին, Պելա Քուն վերջին ճառ մըն ալ խօսեցաւ սովետներու ժողովի ընթացքին եւ հայհոյանքներ տեղացնելէ ետք աշխատաւորականներու ներկայացուցիչներուն գլխուն, առաւ իր պայուսակը եւ շտապեց դէպի կայարան, ուր արդէն մտերիմները իրեն կը սպասէին իրենց վալիզներով, ժողովուրդէն գողցուած գոհարեղէններով եւ ոսկեղէններով: Արդէն կառաշարը պատրաստ էր մեկնելու...:

Պելա Քուն բարձրացաւ իր անձնական վակոնը եւ շոգեկառքը ճամբայ ելաւ դէպի Գերմանիա, անցնելու համար դէպի Ռուսիա...:

Անոնք, որ չկրցան տեղ գտնել կառաշարին մէջ հալածուեցան ու ձերբակալուեցան: Կարճ հարցաքննութենէ մը ետք, ոմանք գնդակահարուեցան, ուրիշներ կախուեցան: Իսկ անոնք, որ կը սարսափէին իրենց արարքները հրապարակուած տեսնելէ, անձնասպան եղան եւ թաղուեցան գերեզմաններէ հեռու, դաշտերու մէջ: Շատերու հողակոյտին վրայ զետեղեցին քարեր՝ հետեւեալ մակագրութեամբ. «Հոս սատկեցաւ շուն մը»:

Պելա Քունի կառաշարը մտաւ Գերմանիա, բայց արտօնութիւն չստացաւ շարունակելու իր ճամբան: Պուտափեշտի դահիճները ձերբակալուեցան ու բանտարկուեցան: Դաշնակից բանակներու վերին հրամանատարութիւնը զանոնք պահանջեց, որպէսզի դատուին իբրեւ պատերազմական ոճրագործ, բայց գերման կառավարութիւնը մերժեց ընթացք տալ այդ պահանջին, պահելով իր գերիշխանութիւնն ու չէզոքութիւնը:

Ատեն մը ետք, Պելա Քուն ազատ արձակուեցաւ ու գնաց Մոսկուա՝ միանալու համար Թրոցքիի կողմնակիցներուն, եւ ստանձնեց պատասխանատու պաշտօններ: Շատ գնահատուեցաւ մաքրագործումներու մասնագէտ այս արկածախնդրին գործունէութիւնը:

Բայց Թրոցքիի շնորհազրկումէն եւ Լենինի մահէն ետք, իր ալ աստղը սկսաւ շիջիլ: Փորձեց անհետանալ եւ մոռցնել տալ ինքզինք: Թափառեցաւ Խորհ. Միութեան զանազան շրջաններուն մէջ, մասնակցեցաւ Ստալինի դէմ պատրաստուող դաւադրութիւններու, բայց ոչ մէկ յաջողութիւն կրցաւ ձեռք ձգել: Նոյնիսկ արտասահման անցնելու ծրագիրներ մշակեց՝ շփման մէջ մտնելով օտար երկիրներու ձախակողմեան շրջանակներու հետ, բայց վրացի աղուէսը զինք կը հետապնդէր եւ աչքէն չէր հեռացներ անոր գործունէութիւնը:

1937ին, ան ձերբակալուեցաւ Ուքրանիոյ մէջ, նետուեցաւ բանտ եւ սպաննուեցաւ իր ծրագրած վարչակարգին ոստիկաններուն կողմէ:

ՆՈՒՊԱՐ ՁԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՍԻՊԵՐԻԱ
ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

—0—

Մաքսիմ Գորկի Սիպերիան որակած է «շղթաներու եւ մեռելներու երկիր»: ԺԸ. դարու գիտնական Միքայէլ Լոմոնոսով լաւատես մօտեցումով նկատել կուտար, թէ Սիպերիա, յառաջիկային, կրնայ ռուսական ուժի աղբիւր դառնալ:

Սիպերիա, այժմ, այս երկու հաստատումներուն միջեւ զետեղուող պատկեր մը կը պարզէ: Ան այլեւս ցարերու եւ Ստալինի օրերու անծայրածիր բանտը չէ, սարսափազդու մթնոլորտով: Ոչ ալ Լոմոնոսովի երազած ուժի աղբիւրն է դարձած:

Նոյնիսկ հիմա, ուսանողներ կը դողան մտածելով, թէ կրնան Սիպերիոյ մէջ անցընել երկու-երեք տարուան իրենց պարտադիր աշխատանքի ժամանակաշրջանը պետական ծրագիրներու իրագործման համար: Միւս կողմէ, սակայն, Ուրալէն Խաղաղական երկարող տարածքին վրայ կարելի է հանդիպիլ մարդոց, որոնք խանդավառութեամբ կ'արտայայտուին բնութեան գոգին մէջ իրենց ապրած կեանքին մասին:

Սիպերիացիները չեն սիրեր արեւմուտքը (խօսքը Խորհ. Միութեան եւրոպական շրջանի մասին է): «Հոն՝ արեւմուտքի մէջ, կ'ըսեն անոնք, մարդիկ գիւանակալներ են, հոս՝ բոլորս ալ միասին կ'աշխատինք»:

Ցայտուն նուաճումներ արձանագրուած են վերջին 25 տարիներուն Սիպերիոյ մէջ: Բրաթսկի եւ Կրասնոյարսկի ջրելեկտրակայաններու կողքին հսկայ ելեկտրակայաններ շինելու ծրագիրներ կան Ուստ-Իլիմսկի եւ Սայանի մէջ: Ծայրագոյն հիւսիսի՝ Նորիլսկի մէջ պղինձի, նիքելի եւ լնոսկիի հանքի ճարտարարուեստ մը հաստատուած է: Ուրիշ մետաղներ կ'արտադրեն Բրաթսկ, Կրասնոյարսկ եւ Իրկուտ:

Ծրագիրներու իրագործման ճամբուն վրայ խոչընդոտ կը հանդիսանայ այսպէս կոչուած «հոսունութիւնը», այսինքն աշխատող ձեռքերու փոփոխումը: Հաստատուած է, որ մեկնողներու թիւը նոր եկողներու թիւին չափ է:

Սիպերիոյ զարգացման թափը ծայր տուաւ Բ. Համաշխարհային պատերազմին եւ 60ական թուականներուն: Հիմա, սակայն, դրամի մտահոգութիւններով առաջնորդուող պատասխանատու անձեր, Մոսկուայի մէջ, գիտել կուտան, թէ բարձր գին կը վճարուի աշխատանքի արտադրողականութեան համար, թէեւ հանքերու շահագործման գինը՝ ցած է: Սիպերիոյ արտադրական աճի տոկոսը տարեկան 8 առ հարիւր է, աւելի բարձր խորհրդային միջինէն: Այսուհանդերձ նկատելի է, որ Սիպերիոյ ճարտարարուեստին առանցքը հին բնոյթի տնտեսութիւնն է:

Սիպերիա բնական հարստութիւններու երկիրն է: Երկաթի ծանօթ պաշարներու քանակը Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի համատեղ քանակէն աւելի է: Բնական կազի հանքերը, արեւմտեան Սիպերիոյ մէջ, աշխարհի ամէնէն հարուստներն են: Թիւմէնի շրջանին մէջ դեռ վերջերս յայտնաբերուած քարիւղահանքերը Խորհ. Միութեան ամէնէն հարուստներն են:

Մ. Նահանգներու, առաւել՝ Քանատայի կէսին տարածութիւնը ունեցող Սիպերիան, Խորհ. Միութեան փայտին 60, ածուխի պաշարներուն 60 եւ ջրային աղբիւրներուն 80 տոկոսը ունի: Ոսկիի եւ ադամանդի կարեւոր հանքեր գտնուած են Եակուտի շրջանին մէջ: Հոն կան լնոսկիի, մոլիբդէնի հանքեր:

Մինչեւ քանի մը տարի առաջ պաշտօնական շրջանակներ՝ լաւատես արտայայտութիւններ կ'ունենային շրջանի բնակչութեան մասին: Կը յուսային 60 միլիոնի հասցնել Սիպերիոյ բնակչութեան թիւը 2000ին: Ճշդենք, որ 1959ին 22,6 միլիոն էր ան, իսկ 1971ին՝ միայն 25,5 միլիոն: Աճի ներկայ թափով 2000ին 33 միլիոնի կրնայ հասնիլ Սիպերիոյ բնակչութիւնը:

Անակնկալ մը եղաւ իշխանութիւններուն համար, երբ տեսնուեցաւ վիճակագրութիւններու ճամբով, թէ 1966էն ի վեր նուազած է Սիպերիոյ բնակչութեան թիւը արեւելեան շրջաններու մէջ, իսկ բնականոն աճը շատ դանդաղ է եղած ծայրագոյն Արեւելքի մէջ: Վերջերս տնտեսագէտներ գրեցին, թէ արեւմտեան Սիպերիոյ քարիւղահանքերու աշխատուժը

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

—o—

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Ամօթ չէ՞, ախպըրտինք, մարդ էլ էդոնց ղալաղի ետեւէն երթա՞յ:

— Ի՞նչ էնենք, Երանոս ախպեր, — արդարացաւ երկու աչքով կոյր ու ծաղկատար մի երիտասարդ, — ուրախութան օրը մեզի մտեհան կ'ենեն, ըսինք գոնեա ըլի վախտը մտներն ընկնինք...

— Հաստատ օր ջաէլ ես, — ներողամիտ ժպտաց բոստանչին: — Տէ, ախպըրտինք, էսօր դուք իմ ղոնախս էք: Մտէք նես, քաղէք ինչ օր սրտներդ կ'ուզէ: Ում տոպրակն օր լիքը լցուած չէղաւ՝ էնոր դուս չեմ թողնէ:

— Աստված քեզի երկան արեւ տայ, Երանոս որդի, — սկսեց օրհնել ծերը, — Ջուխտ ապրիս, մէ բարձի ծերենաս...

Բոստանչին ծանր հառաչեց.

— Էդպէս մի ըսէ, հայրիկ: Դուն էլ քոյրիկ, էդպէս մի ըսէ: Դուք ամմէնքդ էլ ձեր արդար բերնով մէ-մէ բերան Աստուծն աղաչէք, որ մուրազս կատարէ: Ուրիշ բան չեմ ուզէ: Տէ մտէք նես...

Մուրացկանները մտան բոստան, իսկ Երանոսը մնաց իր տեղում կանգնած, աչքերը գետնին յառած, անորոշ մտածելով: Փողոցի դեղնաւուն փոշու մէջ խորը դրոշմուել էին մարդկանց եւ ձիերի խառնիխուռն ոտնահետքերը: Եւ յանկարծ, այդ փոշու միջով արագ մօտեցան մի զոյգ ոտքեր: Երանոսը ճանաչեց կանացի կանաչագոյն կիսակօշիկները, ցնցուեց եւ նայեց վերեւ:

Գալիս էր Թրքուհին:

Երանոսը կտրեց նրա առաջը.

— Բաջի՛...

Թրքուհին, չադրայով խուլ փաթաթուած, կտրուկ կանգ առաւ, ապա խուսափող, արագ ու բարկացած շարժումով, առաջ անցաւ: Երանոսը վերադարձաւ դէպի պատը եւ փլուեց աթոռի վրայ:

Քիչ յետոյ դարպասի դռնակը բացուեց եւ մուրացկանները դուրս ելան:

— Ձեզի չըսի՞ որ տոպրակներդ լիքը լցնէք...

— Լաւ, Երանոս ախպեր, ըսը նամո՞ւսն ինչ կ'ըսէ: Մենք շնորհակալ ենք քեզնէն: Էսքանն էլ մեզի շատ-շատ է: Աստված թող...

— Ես էլ եմ շնորհակալ, բարով երթաք: Հմը կ'երեւնայ, Աստված վրէս շատ է հերսոտէ. դուր տեղը մէք օրհնէ...

Մուրացկանները տարակուսած նայեցին նրան եւ դանդաղաքայլ հեռացան դէպի քաղաք:

×

Շուկայի փողոցներից մէկի փակ խանութների առջեւով լուրջ ու մտասեւեռ անցնում էր ուստա Մկրտիչը: Բարձրահասակ, արխալուղը հողին, նա չափխան թեքել էր դէպի ծոծրակը՝ բաց անելով իր լայն ճակատը: Նա նայում էր հեռու առջեւում ինչ-որ տեղ, եւ կարծես տեսնում էր մի բան, որը միայն նրան էր տրուած տեսնելու, որը չէր տեսնում նրանցից բացի ոչ ոք:

Խանութների մօտ հաւաքուած մարդիկ բարի կէսի վրայ ընդհատելով խօսակցութիւնը, ակնածանքով բարեւում էին նրան՝ չափխաներն արագ հանելով, ապա, միայն նրա անցնելուց յետոյ՝ դանդաղ ծածկելով: Ուստան պատասխանում էր գլխի աննկատելի շարժումով՝ համարեա չնայելով նրանց:

Ցերեկը դեռ մի քիչ էր անց, շոգ էր եւ ուստայի լայն ճակատի վրայ կային քըրտինքի մարգարիտներ: Նա կանգ առաւ, ետ տարաւ չուխայի փէշը, ձեռքը տարաւ դէպի գօտին, վերցրեց այնտեղից կախուած եւ իր մի ծայրով համարեա գետնին քսուող մեծ, վառ-կարմիր թաշկինակը՝ սպիտակ պուտերով, սրբեց ճակատը եւ նորից թաշկինակն իր տեղը կախեց: Ապա չուխայի գրպանից հանեց չիբուխն ու թութունի քիսան, թուլացրեց քիսայի գայթանը, եւ չիբուխի գլուխը կոխեց թութունի մէջ:

Դիմացի ղայֆախանայից մարդիկ հետեւում էին ուստայի շարժումներին: Նա չիբուխը լիքը լցրեց թութունով, բթամատով սեղմեց-տեղաւորեց այն, ապա բարակ ծխափողի ծայրն առաւ բերանը: Անմիջապէս ղայֆախանայից դուրս թըռաւ քսանհինգ տարեկանի չափ մի երիտասարդ եւ դեռ միւս մայթի վրայ լուցկին վառելով, կտրեց փողոցը, մօտ վազեց ուստային:

Ուստան նրա վրայ ուշադրութիւն չդարձրեց: Նոյն քիսայից հանեց չախմախն ու չախմախաքարը, հանեց խաւթելը դրեց քարի վրայ եւ պողպատը խփեց քարին: Թելի ծայրը մխաց, ուստան այն դրեց թութունի վրայ եւ փափփացնելով ներս քաշեց:

Թութունը վառեց: Նոյն վայրկեանին լուցկին այրուեց, վերջացաւ երիտասարդի մատների միջեւ եւ խանձեց նրա մաշկը: Նա առանց ցաւն արտայայտելու, կամացուկ վար գցեց այրուած լուցկին եւ շարունակեց մնալ անշարժ կանգնած:

— Ո՞ւմ տղէն ես, — չափազանց խիստ հարցրեց ուստա Մկրտիչը՝ գործն աւարտելուց յետոյ:

— Օսկերիչ Վաղինակի:

(Շար. – 24)

«վտանգաւոր լաց» կ'արձանագրէ։ Օրական քառլուզահանքերու մէջ 60 մեկնող կ'արձանագրուի հարիւր նոր եկող աշխատաւորի դիմաց։ «Արտագաղթը կը ծաւալի», կը գրէր «Վոպրոսի Էկոնոմիկի» թերթը 1970ի վերջերը։ Արտագաղթի գլխաւոր պատճառ ցոյց կը տրուի ապրելակերպի դժուարութիւնը։

Պատկան մարմինները նպաստաւոր պայմաններ կ'ընծայեն բոլոր անոնց, որոնք Սիպերիա կը հաստատուին։ Ամսաթոշակները 15 առ հարիւրի նուազագոյն յաւելում կ'արձանագրեն հարաւային Սիպերիոյ մէջ, ուր կլիման բաղդատաբար մեղմ է, իսկ կ'եռապատկուին «խստաշունչ» վայրերու պարագային։ Տարեկան արձակուրդը հոս 36 օր է, երբ 24 օր է երկրին միւս շրջաններուն մէջ։ Երեք տարին անգամ մը ձրի ճամբորդութիւն Խորհ. Միութեան որեւէ մէկ շրջանի մէջ, մինչեւ հոն, ուր կը փափաքի երթալ ենթական։

Սիպերիա աշխատողները հինգ տարիով աւելի կանուխ հանգստեան կը կոչուին։

Հակառակ այս կարգադրութիւններուն, իշխանութիւնները կը նկատեն, թէ պէտք եղած թիւով մարդիկ չեն ուզեր հիւսիսային շրջաններու մէջ հաստատուիլ։ Անցեալ ամառ «Լիտերատուրնայա Գազետա» թերթը կը գրէր, թէ աշխատաւորները ժամանակաւոր կերպով միայն կ'ուզեն մնալ Սիպերիա՝ «դրամ դիզելու» նպատակով։ Հոն գացողները շուտով կը նկատեն ապրուստի դժուարութիւնները, ապրելու խիստ պայմանները։ Իրականութիւնը այն է, որ ապրուստի մակարդակը եւրոպական ցամաքամասէն ցած է, եւ ապրուստը աւելի սուղ։ Խանութներու մէջ կը պակսին ապրանքներ՝ հալուսաեղէն, ուտելիք, կահ - կարասի եւայլն։ Ձմեռուան եղանակին կարելի չըլլար գտնել թարմ պտուղ, բանջարեղէն։ Ելեկտրականութիւնը առատ է, բայց մարդիկ ջուրը դոյլերով պէտք է բերեն փողոցի աղբիւրներէն։

Իրաց այս կացութեան մէջ մարդիկ հրապուրիչ չեն գտներ Սիպերիան։

Սիպերիոյ տնտեսութեան զարգացումը ապահովելու համար Փրոֆ. Աբէլ Ագաբեկեան, Նովոսիբիրսկի Տնտեսական Հիմնարկութեան տնօրէնը, կ'առաջարկէ մեքենայացնել հանքերու եւ գործատուներու աշխատանքը։ Հայ փրոֆեսէօրը կ'առաջարկէ նոյնպէս ճարտարարուեստի կեդրոններ հաստատել ու անոնց շուրջ ստեղծել ամէն յարմարութիւններով օժտուած շէնքեր, թաղեր եւ քաղաքներ։

Թ. Ա. Թ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՏԵՍԱԿ-ՏԵՍԱԿ ԲԱՆԵՐ

———O———

Գնահատելի է անկասկած այն բեղուն գործունէութիւնը զոր կը ցուցաբերէ Ֆրանսայի եւ մանաւանդ, Փարիզի հայ գաղութը մշակութային, գեղարուեստական եւ ընդհանուր ձեւով ազգային գետնի վրայ, այս վերջին ամիսներուն։

Ափսոս չի բաւեր սակայն որպէսզի անվերապահ մօտեցում ունենանք բոլոր եղելութիններուն նկատմամբ եւ թերանանք մամուլի մեր պարտականութեան մէջ, որ կ'ենթադրէ քննական ու մանաւանդ քննադատական ոգիով մը անդրադառնալ կարգ մը երեւոյթներու, որոնք եղերաերգիծական բնոյթ սկսան առնել։

Ուրեմն թող թոյլ տրուի մեզի կարգ մը խորհրդածութիններ ընել, որմէ գուցէ օգտուին (հաւանաբար չօգտուին, քանի ինքնագոհութեան հոսանքը երթալով արմատ կը թողու) կազմակերպիչները կամ ենթակաները։

Գրողներու Միութեան նորընտիր վարչութիւնը փորձեց, իր կեանքի կոչուելէն ի վեր, դուրս գալ իր լճացած վիճակէն եւ աւելի լայն ծրագիրով ներկայանալ գաղութին։

Արդ, եթէ առաջին ձեռնարկին (Նուիրուած Սարաֆեանի) եւ երկրորդին (Նուիրուած Պարոյր Սեւակի) «կոկիկ» բաղդատութիւն մը կար, երրորդը արդէն կ'արձանագրէր փառաւոր ձախողութիւն մը։ Նուիրուած 30ական թուականներու Ֆրանսահայ վէպին, այս դասախօսութեան ներկաներու թիւն էր 19։ Եթէ նկատի առնենք որ 5–6 հոգի կային ի պաշտօնէ (Նախագահ, դասախօս, վարչական անդամ), երկու հեղինակ (Հ. Զարդարեան եւ Զ. Որբունի)· ունկնդիրներու թիւը կ'ըլլայ... 11–12, ինչ որ աւելի քան ողբերգական է։ Արդ, ինչո՞ւ այս Միութիւնը, որ ներկայիս բացառաբար գրողներ ալ ունի իբրեւ անդամ, չէ կրցած ցարդ մտաւորական շարժում մը ստեղծել գաղութիս մէջ եւ համակրանք շահիլ։ Ձենք ուրանար որ վարչութիւնը կ'աշխատի, կը փորձէ նոյնիսկ արդիական մեթոտներ ապակեդրոնացման, դասախօսութիւնները Փարիզէն եռք, փոխադրելով արուարձանները՝ Շաւիլ, Պուա–Քոլոմպ, եւայլն եւայլն, բայց արդիւնքը կը մնայ ողբերգական։ Կը խորհինք որ նախ կազմակերպիչները պէտք է գիտնան ընտրել իրենց դասախօսները ըստ նիւթին եւ դասախօսներն ալ պէտք է նկատի առնեն իրենց դիմաց գտնուող հասարակութիւնը եւ ոչ թէ խօսին իրենք իրենց համար։ Երբ ոեւէ եւրոպացի գրագէտ կամ մտաւորական դասախօսութիւն մը տայ, ան կը պատրաստէ ըստ իր ունկնդիրներուն մակարդակին եւ գիտէ թէ նոյն ձեւով չի կրնար արտայայտուիլ ժողովրդական արուարձանի մը հասարակութեան կամ գոլեժի մը աշակերտներուն առջեւ քան Անալի դասախօսութեանց շարքի ընթացքին։ Մենք այնքան բարակը չենք նայիր անշուշտ, եւ Փարիզէն Շաւիլ, ատտուածիմաստ փիլիսոփայութեան ջատագով տիկին մը մինչեւ Կանտի եւ Բուտտայականութիւն կ'երթայ մեզի ներկայացնելու համար տարբախտ բանաստեղծ մը՝ Պարոյր Սեւակ, որ մօքէն չէր անցըներ անշուշտ թէ «իր մահը անհրաժեշտութիւն մըն էր եւ ոչ պատահականութիւն մը», ինչպէս փորձեց բացատրել փիլիսոփայ տիկինը։ Եւ հետաքրքրական էր անշուշտ լսել Շաւիլցի սա պատուական Հայուն խորհրդածութիւնը, որ շատ բան չէր գիտեր արդէն Պարոյր Սեւակի մասին եւ միայն «Աստուած ողորմի հոգւոյն»ով մը կրնար արտայայտել իր համակրանքը բանաստեղծին հանդէպ, ու բնաւ չհասկցաւ սակայն թէ Կանտին ի՞նչ գործ ունէր անոր հետ։

Ամէն պարագայի մէջ ընդունինք որ տիկինը առնուազն աշխատանք թափած էր եւ դասախօսութիւնը պատրաստած էր, ինչ որ դրեթէ բացառիկ երեւոյթ մըն է։

Այս աշխատանքը չէր կատարած Գր. Պըլտեան, երբ կը խօսէր 30ական թուականներու Ֆրանսահայ վէպին մասին, ինչ որ զարմանալի էր իր կողմէ։

Պըլտեան ընդհանրապէս բծախնդրօրէն կը պատրաստէ իր դասախօսութիւնները (օրինակ՝ Սարաֆեան) եւ եթէ նոյնիսկ իր կարծիքները, որոնց բացարձակ ճշմարտութիւններ ըլլալու բնոյթը կ'ուզէ տալ, կրնան շատ խնդրոյ առարկայ ըլլալ, ամէն պարագայի մէջ միշտ հետաքրքրական եղած էր զինքը լսել, բայց այդ դժբախտ երեկոյէն, ուր թէ՛ նախադահը եւ թէ ինք ներկայացան շատ թափթփած ձեւով։

×

Եան'ցը հայկական այն ակումբն էր ուր համախմբուած են համակրելի երիտասարդներ, որոնք կը փորձեն աշխատիլ հայ մշակոյթին համար։ Անոնք բարոյապէս թէ նիւթապէս միշտ ներկա'յ են ուր որ պէտք է եւ երբեք իրենց օժանդակութիւնը չեն զլացած։ Միշտ գնահատած ենք իրենց այդ ջանքերը եւ պիտի շարունաբենք գնահատել այն յոյսով որ չեն կրկներ իրենց վերջին սխալը, որ դժբախտաբար հրապարակային բնոյթ ունէր։

Ապրիլ 27ին, Սալ Կավոյի մէջ, Եան'ցի «Մշակութային Շարաթ»ի մէկ հրապարակային ձեռնարկն էր Արա Կիրակոսեանի համերգը։

Հոս խնդրոյ առարկայ չէ երգիչին ձայնը այլ պարզապէս յայտագրին բնոյթը եւ ներկայացման ձեւը։

Հօսանք մը կայ, բնական եւ գուցէ արդարանալի, արդիականացնելու հայ ժողովրդական երգերը։ Պարզ է որ երբ Մոցարթի 40րդ Համանուագը հասարակ երգի մը կը վերածեն «Լէ Քոնփանեօն տը լա Շանսօն» եւ անոյշ–անոյշ կ'երգեն, չենք կրնար շատ խստապահանջ ըլլալ երբ մերիններն ալ կը խաչակնքեն մեր երգերը։ Բայց Կավոյի բեմին վրայ, մօտ երկու ժամ, աւելեան–փօփ կարգադրութիւններով եւ անտանելի աղմուկով (նըւագախումբ եւ միքրօ) մեզի հրամցնել հայերէն ժողովրդական երգեր, զորս այդ ձեւով, կարելի է լսել միայն քէյֆի սեղաններու շուրջ, խնջոյքի առեն, ան ալ քանի մը հատ միայն, ասիկա անշուշտ Եան'ցի տղաքն ալ կ'անդրադառնան թէ չի կրնար մաս կազմել «Մշակութային Շարաթ»ի մը։

Ցաւալին այն է որ հանող կայ։ Թէեւ զարմանալի պիտի չըլլար եւ «ցաւալի» ալ որակումը պիտի չգործածէինք եթէ այդ հանողը հիւրաբար քաղաքս գտնուող Ֆրէզնոյի մեր տարեց հայրենակիցներէն մէկն ըլլար։ Բայց հանո՛ղը Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի մեր սիրելի ուսումնապետն է, Հայր Յարութիւնը, որ իր խանդավառութիւնը յայտնելով Պէյրութի Ազգակի էջերէն «Պրաւօ Արա» կը խորագրէ իր գրութիւնը։

Ի՞նչ կը մնայ մեզի ըսելիք եթէ ոչ՝ «Պրա'ւօ վարդապետ»։

×

Ուրբաթ իրիկուն Հայ Ուսանողներու Օգն. Մարմինը կազմակերպած էր թատերական երեկոյթ մը, ներկայացնելով Օտեանի «Զարշըլը Արթին աղա»ն։ Յաջող ներկայացում մը որ խնդրոյ առարկայ չէ։ Բայց ի՞նչ ըսել երբ այդ զաւեշտէն եռք, բեմէն կը հաղորդուի հասարակութեան թէ հայ երկու ուսանողներ զոհ գացած ըլլալով կառքի արկածի մը, «մի քիչ փող» կ'ուզուի ժողովուրդէն, անոնց մարմինները փոխադրելու համար։

Բարեգործականը, որ մատակարարն է Ուսանողներու Տան, չէ՞ր կրնար ինք հոգալ երկու տարբախտ տղոց դիակներու փոխադրութիւնը կամ քանի մը հոգիի մէջ գոյացնել այդ գումարը, փոխանակ ժողովուրդին դիմելու, ծիծաղաշարժ զաւեշտէ մը եռք։

×

Դեռ աւելին։ 1972ին պարահանդէս կը կազմակերպենք Հիլթընի մէջ։ Շատ յաջող ձեռնարկ մը Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին, որու ներկայ էր եւ ուր խօսք կ'առնէր քաղաքապետ Ֆրանչեսքի։ Կուգայ ժամը սակայն ուր ոմանց գլուխները տաքցած են, մարդիկ որ խմել չեն գիտեր, խմած են եւ այլեւս իրենք իրենց տէրը չեն, կ'աղմկեն, կը խանգարեն, կը պոռան, կը հայհոյեն, իրարու վրայ ձեռք կը բարձրացնեն երբ կը ժամանեն Սէ. Էռ. Էս.ներ։ Մինչեւ Հիլթըն սխական բարքեր տեղափոխող այս «հերոսները» դեռ գասեր ալ կուտան....

Դեռ այսպէս տեսակ–տեսակ ինչ բաներ կան բայց այս անգամ գոհանանք այս քանի մը մանրանշումներով։

Ա. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

—Կը տեսնե՞ս, որ կարեւորութիւն տալիք բան մը չէ։ Ցիմարական բամբասանքներ ամէնքն ալ։

— Ճիշդ է... յիմար խօսքեր։

Ծաչէն յետոյ վաճառականը կարեւոր գործ մը պատրուակելով իսկոյն հեռացաւ եւ գնաց իր գրասենեակը, ուր եւեւէ եռեւ մի քանի սիկարէթ ծխեց, սենեակին մէջ ժուռ գալով ու խոր մտածումի մը մէջ ընկղմած։

Յետոյ յանկարծ իր գրագիրներէն մին կանչեց եւ ըսաւ.

— Սա մեր խմբագիր Նշանիկը ո՞ւր կարելի է գտնել հիմա։

— Եթէ Ղալաթիոյ Խորհրդարանը ժողով կայ, հոն ըլլալու է։

— Մէյ մը գնա հանդիպէ եւ եթէ հոն է ըսէ որ գայ անպատճառ զիս տեսնէ։

Գրագիրը հեռացաւ ինքնիրեն հարցնելով թէ իր մեծաւորը ինչո՞ւ այսքան մըտածկոտ կերպարանք մը ունէր։

— Ի՛նչ զարմանալի մարդիկ են այս մարդիկը, կ'ըսէր մտովի, դրամ ունին, ազուոր կնիկ ունին, առողջութիւն ունին եւ դեռ մտմտուքէն չեն ազատիր...

Արդարեւ Նշանիկ, ուրիշ մէկ քանի լրաբերներու հետ, Ազգային Ժողովի սըրահը կը սպասէր, որ Խառն Ժողովը իր նիստը աւարտէ ու տեղեկութիւններ հաղորդէ։

— Մարգար էֆէնտին քեզ տեսնել կ'ուզէ անպատճառ, ըսաւ գրագիրը խմբագրին մօտենալով։

— Ի՞նչ կայ, խե՞ր է, հարցուց այս վերջինը։

— Իրաւ որ չեմ գիտեր, միայն թէ ըսաւ, որ անպատճառ գրասենեակ գաս զինքը տեսնելու։

— Բայց, եղբայր, ես այս միջոցիս գործ ունիմ, պատասխանեց Նշանիկ, ինքզինքը ծանրէն ծախելով։

— Ե՞րբ կ'աւարտես գործդ։

— Երբոր Խառն Ժողովը լմննայ...

— Կարծես լմննալու մօտ է, ըսաւ մօտը կեցող բարապան մը, Սրբազանը արդէն մեկնեցաւ...

— Այն ատեն թերեւս ժամէ մը կրնամ գալ, պատասխանեց խմբագիրը։

— Լաւ, բայց Մարգար էֆէնտին չըսպասցնես...

— Թող սպասէ, էֆէնտիմ, ես իրեն պէտք չունիմ, ինք ինծի պէտք ունի եղեր...

Գրագիրը մեկնեցաւ։

— Նորէն գործդ եղաւ, ըսաւ ուրիշ լրաբեր մը Նշանիկին դառնալով։

— Ի՞նչ գործ... այդ մարդէն խեր չկայ... ո՞վ գիտէ ինչ գլխու ցաւ է։

— Գլխու ցաւեր կան, որոնք հասութաբեր են ու ատով կը դադրին գլխու ցաւ ըլլալէ... ես վստահ եմ, որ Մարգար էֆէնտին նորէն Թաղական Խորհուրդին դէմ գրելիք մը ունի ու ասոր համար քեզի կը կանչէ կոր... նայէ, որ մեծկակ բան մը փրցնես։

— Չեմ կարծեր, որ ասոր համար կանչած ըլլայ, պատասխանեց Նշանիկ, թէեւ առաջին վայրկեանէն նոյն բանը խորհած էր ինքն ալ եւ արդէն իսկ կը մտածէր թէ ինչ միջոցաւ կարելի է աւելի բան մը փրցնել իր հարուստ ազգականէն։

Երիտասարդը բնաւ մօքէն չանցուց, որ բոլորովին տարբեր բանի մը համար կը կանչուէր վաճառականին գրասենեակը։ Նախորդ գիշերուան պատմութիւնը մոռցած էր եւ կամ չէր կարծեր, որ արձագանգը հասած կ'ըլլայ արդէն Մարգար էֆէնտիի ականջը։

Խառն Ժողովի տեղեկատուութիւնը երկար չէր. «Ժողովը յարաբերական ինչ–ինչ խնդիրներու մասին խորհրդակցած եւ պարտ ու պատշաճը տնօրինած էր»։

Պարոն Նշանիկ երեք ժամ սպասելէ եռքը այդ երկու տող ազգային լուրը գրպանեց ու թեթեւ քայլով մը ուղղուեցաւ վաճառականին գրասենեակը։

Մարգար էֆէնտի, միշտ գրգռուած վիճակի մը մէջ գրասեղանին առջեւ նստած կը ջանար ընթացիկ գործերով զբաղիլ ու չէր յաջողեր։ Երբ խմբագիրը տեսաւ, ուրախութեան ճիչ մը արձակեց։

— Հա, եկա՞ր, գոչեց։

— Աւելի շուտ կ'ուզէի գալ, բայց Խառն Ժողովին նիստը երկար տեւեց, ըստիպուեցայ սպասել... կը կարծէինք որ այսօր Բ. գիւղի Թաղական Խորհուրդի խնդրով ալ պիտի զբաղէր ժողովը, սակայն չզբաղեցաւ, որովհետեւ յարաբերական խիստ կարեւոր խնդիրներ կան եղեր սեղանին վրայ՝ Այսուհանդերձ իմացայ, որ յաջորդ նիստին խնդիրը անպատճառ ձեռք պիտի առնուի...

Բան մըն ալ իմացած չէր թէեւ, բայց Թաղականին խնդիրը մէջտեղ նետելով կ'ուզէր անմիջապէս Մարգար էֆէնտիի դիմումին շարժառիթը իմանալ. մեծ եղաւ զարմանքը, երբ վաճառականը պատասխանեց սրտնեղութեամբ.

— Տէֆ ըրէ հիմա սա Թաղականին խընդիրը, Աստուած պելան տայ ամէնուն ալ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մառի Կարապետեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր, նորոգ հանգուցեալ

ՄՈՎՍԷՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի 14 Մայիս Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի:

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

×

Այրի Տիկին Ազատուհի Տիրատուրեան եւ իր բոլոր պարագաները հոգեհանգըստեան պաշտօն կատարել կուտան 14 Մայիսի Կիրակի, Փոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, յետ պատարագի՝

ՏԻՐԱՏՈՒՐ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին, նոյնպէս Տէմիր-ճեան եւ վահան Գույումճեանի ըն-տանիքներուն:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ Հինգշաբթի 11 Մայիսի Համբարձման տօնի առիթով կը մատուցուի պատարագ եւ կը հաղորդուին «Դաւիթեան» դպրոցի սաները եւ բոլոր գաղութիս ու շրջանի մանուկները:

Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրուին մեր բոլոր հաւատացեալ ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները դէպի եկեղեցի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայրենակ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, հերոսներու հոգեհանգստեան յիշատակի առթիւ.— Պր. Կ. Փօլատեան 50 Ֆր., Տէսինի Հայր. Միութեան վարչութիւն 250, Պր. Ա. Տէրտէրեան (Վիէն) 100, Պր. Խօրտէքեան 50, Պր. Մարգարեան ընտանիք 20, Պր. Վ. Կամպարեան 10 Ֆր.:

×

ՎԻԷՆ.— Գասպար Իփէկեան ակումբին համար շնորհակալութեամբ ստացուած է 30 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Ա. Մաղաքեանէ:

×

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն.—

Լիոնի Հայ Կարմիր Խաչի վարչութենէն, ի նպաստ Հայ Ազգ. Տան: Ջառկուան տօներու առթիւ՝ Պր. Ճ. Պահատուրեան 500 Ֆր. Ազգ.ի, Պր. Մ. Մկրտիչեան 200 եկեղ., Տէր եւ Տիկ. Գ. Տիւմէճեան 100 եկեղ., Պր. Թէրզիպաշեան, Դ. Մուրատեան, Ա. Կոստանեան, Դանիէլեան ըն-տանիք 50ական, Տիկիններ Բ. Կարապետեան, Հ. Գիլըճեան 30ական, Տիկիններ Վ. Բաղումեան, Ա. Ինճէճեան, Ն. Գարաօղլանեան եւ Օր. Զ. Դամիանեան 20ական, Տիկին Յարութիւնեան 15, Պր. Օ. Ալեքսանեան, Խաչատուրեան եւ Կ. Մարգարեան, Տիկին Թաւշանճեան 10ական, Տիկին Վ. Դերձակեան 5:

Պր. Յարութիւն Շիշլեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Ջատիկեան եկեղեցւոյ 50:

Պր. Մ. Էժտահարեան, իր հիւանդութենէ ապաքինման առթիւ 20ական եկեղ. դպրոցին եւ Ազգ.ին, Ոմն 100 Ազգ.ին, Պր. Բ. Կազարեան 90 եկեղ.:

Դոնրացէքի առթիւ Պր. Վ. Սահակեան 50, Խ. Ճէլօեան 20:

Ստեփան Զրաճեանի հոգ. առթիւ Տիկ. կիններ Փանոսեան եւ Գրալեան 10ական:

×

Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու-թեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի, եկեղեցւոյ պայծառութեան համար, հետեւեալ նուէրները, Տիկ. Ֆիլոր Դաւիթեանի թաղման առթիւ.—

Այրի Տիկ. Մարի Արելեան եւ Բիլոյեան ընտանիք 500 Ֆր., Զօպանեան Բի-լոյեան եւ Արելեան ընտանիքներ 200, Պր. Փանոս Զորդեան 50, Աւագ Ժամագործեան 40 Ֆր.:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Pour la première fois à Paris

Présenté et réalisé par les Comités d'Organisation de Marseille et Paris

L'OPERA

ANOUCHE

ԱՆՈՅՇ

1 prologue — 5 actes — 7 tableaux

d'Armen TIGRANIAN

sur un poème d'Hovanès TOUMANIAN

THEATRE DES CHAMPS - ELYSEES

SOIREE DE GALA : Samedi 13 Mai à 20 h. 30 précises et Dimanche 14 Mai à 14 h. 30 précises

120 artistes et figurants sur scène, chorale et ballets

Orchestre symphonique de 60 exécutants — direction JENO REHAC

Mise en scène : GEORGES COMBE

Décors et costumes originaux : ALAIN AZAD

Pour tous renseignements : « Anouche-informations » au 924-86-71

Տոմսերու համար դիմել՝

PARIS — Au théâtre des Champs-Elysées, 15, Ave. Montaigne (8e)

Հեռ. 359-72-42

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Բ. Առաքելեան (Լոս - Անճըլըսէն) 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի իր այցելութեան առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը Մայիս 13ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ԱՆՈՅՇԻ ՓԱՐԻԶ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլէն, այս առթիւ Պ. Ժաք Շելըլէքեան

VOYAGE WASTEL

87 La Canebière

Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

Փուլման օթոքառով ճամբորդութիւն կազմակերպած է, վերապահուած տոմսերով, ներկայացման համար:

Գին՝ 170 ֆր. Շաբաթ (Մայիս 13) Կալայի համար եւ 150 ֆր. Կիրակիի ներկայացման համար:

Մեկնում Մարսէյլէն (Աժանսէն) Շաբաթ առտու ժամը 7ին, վերադարձ՝ Փարիզէն Կիրակի իրիկուն ժամը 19ին, Թատրոնին առջեւ (15 Ավընիւ Մոնթէնեը)

Պարանցիկ - Երեկոյթ

Surprise - Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վիէնի խումբին կողմէ, Մայիս 13, Շաբաթ օր ժամը 19էն սկսեալ:

Գեղարուեստական բաժին: Հաճելի մթնոլորտ:

ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱՅԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒԲԻ նախաձեռնութեամբ

SOUPER - BUFFET

HOTEL PLAZA-ATHENEE — (Salons Régence)

23-27, Ave. Montaigne

Շաբաթ, Մայիս 13, կէս գիշերին մօտ

(Անոյշի ներկայացումէն անմիջապէս ետք)

ի ներկայութեան գլխաւոր դերակատարներու

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ վերապահել, հեռաձայնելով 924-86-71, ամէն օր, ժամը 15էն 20:

Ապահով են միայն նախապէս վճարուած տեղերը:

Մասնակցութիւն 120 ֆր.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Խաչիկ Խաչիկեան, ծնած 1924ին Վրաստանի Շուլավեր գիւղը. հօր անունը Միհրան, մօր անունը Վարդանոյշ: Պատերազմի գացած է եւ չէ վերադարձած: Կը կարծուի թէ կ'ապրի Ֆրանսա: Փնտռողն է եղբայրը Վոլոդիա Միհրանի Խաչիկեան, որ կը բնակի Լենինական: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի յայտնել «Յառաջ»ի:

×

Բագրատ Մարտիկեան, հօրը անունը Արխահամ, մօրը անունը Հայկուհի: Ունի քոյր՝ եւ եղբայր: Կօշիկի գործով կը զբաղին եւ կը կարծուի որ Պելժիք հաստատուած ըլլայ:

Փնտռողն է Արթին Մարտիկեան:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել իրեն հետեւեալ հասցէին.

HOTEL BELLEVUE

8, Quai Marc Seguin — 07 - Tournon

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ՝

14 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին

տեղի պիտի ունենայ դպրոցական հանդէսը խնամեալ պատրաստութեամբ յայտագրի մը:

Ազգային Տան սրահը:

Կը խօսի ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՎՐԴ. ՊՈՒՆՆԵԱԹԵԱՆ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի նորընտիր վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Մայիս 13ին Շաբաթ ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՄԱՅԻՍ 27էն 28

Մեկնում Մայիս 27, վերադարձ՝ 28: Անդամներու եւ համակիրներու հաւաքոյթ ժամը 7.15 Շաթօ տը Վէնսէն Թէրմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.45ին կառքով Նոռ, Քաֆէ Քիւրվիէօր: Մեկնում 8ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէնթ - Մենեհուլտ (ճաշ), Վերտէօն, Մոնտորֆ (այցելութիւն) եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ քաղաքը, ժամանում՝ Թրէվ եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը:

Կիրակի ժամը 9ին շատ հանգստաւէտ նաւով մը զբօսապտոյտ Մոզէլի վրայ եւ ցամաքահանում Պերնըքասթէլ Թանգարան-քաղաքը, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ:

Մասնակցութիւն 139 ֆր.

ամէն բան մէջը (նաւապտոյտն ալ) բացի խմիչքէ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ

17 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՆ 2.500 ՖՐ.

ԱՅԺՄԷՆ ԻՍԿ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԵՐԵՔ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

12 ՅՈՒԼԻՍ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Երդ ու դարձ օդանաւով: ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈ-ԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ: Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Մանրամասնութիւնները յաջորդարար

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունճեանի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալիքսանեանի՝

11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. Գարայեանի

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Նկատի ունենալ Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան Մայրերու Տօնը, որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

ՇԱԲԱԹ
13
ՄԱՅԻՍ
SAMEDI
13 MAI
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.414

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.414

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

—0—

Բ.— Թուրքերն ու Քիւրտերը

Զանկերական Քոնսբրիվր չարաթա-թերթի յօդուածագիրը պատմական կարգ մը տեղեկութիւններ կուտայ Քիւրտերու ծագումին, կրօնքին, ազատագրական շարժումներուն եւ անկախ իշխանապետութեանց մասին:

1514ին Քիւրտերը՝ միացած իրենց կրօնակից սիւննի Թուրքերուն հետ՝ յաղթեր են շիի Պարսիկներու Շահ Իսմայիլին՝ Արեւելեան Պայազիտի մօտ, Չալտըրանի ճակատամարտին մէջ: Այնուհետեւ դաշինք կնքուեր է սուլթան Սէլիմ Ա.ի եւ քիւրտ իշխաններուն միջեւ:

Այդ թուականէն սկսեալ Քիւրտերը իրենց ճակատագիրը կապեր են Թուրքերուն հետ, մասնակցելով օսմանեան սուլթաններու պատերազմներուն՝ Եմէնէն մինչեւ Վիեննա: Թուրքերը օգտագործելէ ետք Քիւրտերը՝ վերջ տուեր են անոնց իշխաններու անկախութեան: Այսուհանդերձ հաշտարար քաղաքականութեան հետեւեր է՝ Թոյլ տալով, որ Քիւրտերը ազատօրէն պահպանեն իրենց մշակութային աւանդութիւններն ու բարքերը:

Յօդուածագիրը չի յիշեր Համիտեան ... կազմութիւնը՝ աշու-... մը ստեղծելու համար հայկական նահանգներուն մէջ, քիւրտ աւազակախումբերու քաջալերութեամբ: Կ՚ըսէ միայն թէ «Ծերունի սուլթանը իր հաճոյակատար քաղաքականութեամբ կրցաւ օգտագործել Քիւրտերու ռազմական ոգին եւ խոլամութեան հանդէպ հաւատարմութիւնը»: Մինչեւ 1908 ... երբ եկան Երիտասարդ Թուրքերը, որոնք խոստացան Օսմ. Կայսրութեան ոչ-թուրք ազգերուն ինքնավարութիւն տալ, դաշնակցային հիմունքով:

«Սակայն այդ երազ էր...», կը գրէ Ն. Զ., որ կ՚աւելցնէ.

«Երիտասարդ Թուրք կառավարութիւնը եկաւ աւելի բռնակալօրէն յեղա-... Առաջին զոհերն եղան Հայերը: Յետոյ կարգը եկաւ Յոյներուն, Արաբներուն եւ Քիւրտերուն: 1914-1918ի պատերազմի ընթացքին 700.000 Քիւրտեր տարագրուեցան (?): Ի՞նչ եղան անոնք: ... տարրերը բնաջնջելը ժէօն-թիւրքերու «ԻԹԹԻՀԱՏ ՎԷ ԹԷՐԱՔՔԸ» (Միութիւն եւ յառաջդիմութիւն) կա-... սկզբունքն էր դարձած: ... վերջաւորութեան, աւերա-... մըն էր դարձած Քիւրտիստան, ուր ... թշուառութիւն եւ մահ: ... Քիւրտերը առատօրէն իրենց ... էին Թափած Կովկասի, Կաղայի ... Տարսանէյի ճակատներուն վրայ»:

Յօդուածագիրը Քիւրտիստանը կը շփո-... Հայաստանի հետ, երբ կը խօսի 700 ... տարագրուածներու եւ աւերակոյ-... վերածուած երկրի մասին: Կը մոռ-..., որ Իթթիհատի ոճրագործ կառա-վարութիւնը լիովին օգտագործեց քիւրտ ... եւ անկանոն (պաշըպօզուք) ... ուժերը՝ իրագործելու համար իր ... դիւային ծրագիրը՝ առաջին ... պատերազմի չարաշուք տարիներուն: ... դաշնագիրը (Յօդ. 62 եւ 64) ... ինքնավարութիւն կը խոստանար Քիւր-տերուն: Սակայն Թուրքիա, Իրան, Սու-րիա եւ Իրաք իրարու միջեւ բաժնեցին Քիւրտիստանը, որուն քարիւղի հարուստ ... բաժին ինկան արեւմուտքի աշ-... Պետութեանց:

Լօզանի հաշտութեան ժողովի օրերուն Անգարայի կառավարութիւնը կը հան-դարտեցնէր Քիւրտերը՝ Թուրքեւքիւրտ դաշնակցային Պետութիւն մը հիմնելու հեռանկարը շլացնելով անոնց աչքին: Լօզանէն վերջ Թուրքերը դրժեցին ամէն խոստում եւ հուրի ու սուրի մատնեցին ամբողջ Քիւրտիստանը, արեան մէջ խեղդելով քրտական ապստամբութիւնները:

Այնուհետեւ Անգարա հետապնդեց Թըր-քացման քաղաքականութիւն: Ներկայիս Քիւրտերը կը կոչուին «լեռնային Թուրքեր»: Սակայն հակառակ ջարդի, բռնագաղթի ու աճուսարսափի ցեղասպանա-կան քաղաքականութեան, իրերայաջորդ Թուրք կառավարութիւնները ո՛չ կրցեր են բնաջնջել, ո՛չ ալ՝ Թրքացնել Քիւրտերը:

Վերջին տարիներուն ազգայնական զարթօնքը այնպիսի լայն համեմատու-թիւններ առեր է քիւրտ երիտասար-դութեան մէջ, որ Թուրք բանակը քաղա-քական աշխատանքի է անցած, պաշարման վիճակ յայտարարելով քրտական շրջան-ներու մէջ, ահուսարսափի տակ պահելով բնակիչները: Ներկայիս հազարաւոր քիւրտ մտաւորականներ զատուելու վրայ են զինուորական ատեաններու առջեւ, իբրեւ Քիւրտ: 10-15 տարի բանտարկու-թեան վտանգին տակ են անոնք, ինչպէս կը գրէ Ճումհուրիյէթ (11 եւ 13 Նոյ. 1971):

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ՇԱՏ ԽԻՍՏ ՉԷ

—0—

Մոսկուայի հակազդեցութիւնը՝ Հիւս. Վիէթնամի զինուորական պաշարումին, «չափաւոր» կարելի է նկատել:

Նախագահ Նիքսընի ծանօթ որոշումը՝ զինուորական պաշարման ենթարկելու Հիւս. Վիէթնամը, ականներ զետեղելով այս երկրին բոլոր նաւահանգիստներուն առջեւ, քաղաքական շրջանակներու կողմէ «վտանգաւոր» կ՚որակուէր, որովհետեւ Խորհ. Միութիւն կրնար նկատի չառնել եւ այս ձեւով ուժի ցուցադրութիւն մը կրնար ծայր տալ երկու գեր-պետութիւններու միջեւ: Կարգ մը շրջանակներ նոյնիսկ կ՚ենթադրէին, թէ իրաց այս կացութեան մէջ կրնար խնդրոյ առարկայ դառնալ Նիքսընի Մոսկուա այցելութիւնը:

Մոսկուայի պատասխանը այս իմաստով «չափաւոր» է, թէեւ ան կը դատապարտէ Նիքսընի որոշումը: Խորհ. Միութիւն անընդունելի կը գտնէ ամերիկեան գործողութիւնները, որոնք խնդրոյ առարկայ կը դարձնեն խորհրդային նաւերու ազատ երթեւեկութիւնն ու անոնց ապահովութիւնը: Մոսկուա «խիստ կերպով կը պնդէ, որ փութով վերջ դրուի Հիւս. Վիէթնամի զինուորական պաշարումին»:

Ցատկանշական է նկատել, թէ Մոսկուայի այս յայտարարութեան պահուն, Խորհ. Միութեան Ապետարի նախարարը՝ Պատոլիչեւ, որ Ուաշինկթըն կը գտնուի, ամերիկացի լրագրողներու կը յայտարարէր, թէ իրենց համար խնդրոյ առարկայ չէ եղած Նիքսընի Մոսկուա այցելութիւնը: «Չեմ գիտեր, թէ ինչո՞ւ նման հարցում կ՚ուղղէք», յայտարարած է Պատոլիչեւ:

Միւս կողմէ կը հաղորդուէր, թէ Հայ-ֆոնկէ մեկնած են հինգ նաւեր, չորսը խորհրդային: Վլադիվոստոկէն ճամբայ ելած խորհրդային նաւեր ալ ետ վերադարձած են: Ցամենայն դէպս դեռ խորհրդային նաւեր կը գտնուին Հիւս. Վիէթնամի նաւահանգիստներուն մէջ:

Հինգշաբթի օր արդէն ականները գաղ-

UNE DIASPORA OUBLIÉE:
les Arméniens

Այս խորագրին տակ Միշէլ Վարան երկար յօդուած մը ստորագրած է Մոնտ-Տիփլոմաթիք ամսաթերթի Մայիսի թիւին մէջ, որ կը գրաւէ թերթին ամբողջ էջը:

Այս յօդուածն ալ լոյս կը տեսնէ իբրեւ արձագանգ Ապրիլ 11ի հանրաժողովին, ուր ողջագուրուած էր նախագահ Պոմ-պիտուի այցելութիւնը:

րած էին «անվնաս» ըլլալէ այլեւս լար-ուած ըլլալով:

× Զորեքշաբթի իրիկուն քանի մը տասնեակ հազար հոգի Սէնթ-Լուիզէն եկեղեցիէն մինչեւ ամերիկեան դեսպանատուն ցոյց մը ըրին, բողոքելու համար ամերիկեան նոր սաստկացումներուն դէմ Վիէթնամի մէջ:

ԷԼԻԶԱԲԷԹԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԳԱՌԶՈՒ

Քանի մը օրէն Փարիզ կը ժամանէ Անգլիոյ թագուհին, ընտանիքով, ինչ որ ինքնին եզակի երեւոյթ է: Արդարեւ ըստ աւանդութեան, Մեծն Բրիտանիոյ թագուհին միայն մէկ անգամ կրնայ օտար երկիր մը այցելել, ինչ որ արդէն իսկ եղած է Ֆրանսա: Կը կարծուի թէ այս այցելութեան նպատակներէն մէկն է նաեւ տեսնուիլ իր հօրեղբօր Ուինտըրի դուքսին հետ:

Յիշենք թէ այս առթիւ Տիկին Տը Կոլ մերժած է Էլիզապէթ թագուհիի մէկ հրաւէրը, մտերիմ ճաշի մը, բրիտանական դեսպանատունը: Տիկին Տը Կոլ չուզեր որեւէ բացառութիւն ընել քանի որոշած է բոլորովին քաշուած կեանք մը վարել զօրավարին մահէն ի վեր:

Նախագահ Փոմփիտու Գառզուի մէկ գծագրութիւնն ընտրած է Վերսայլի մէջ տեղի ունենալիք բեմադրերու յայտա-գրին համար (Մայիս 15) եւ նաեւ հրաւիրած է նկարիչը որ ներկայ ըլլայ: Նախագահ Տը Կոլն ալ Գառզուի մէկ գծագրութիւնն ընտրած էր Քենըտիի այցելութեան առեն բայց չէր հրաւիրած նկարիչը: Իսկ այս անգամ Գառզուն է որ չի կրնար որոշում տալ երթա՞լ թէ չերթալ, քանի որ չի սիրեր պաշտօնական զգեստներ հագնիլ ոչ ալ փողկապ գործածել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ մեռած է Լը Ժուռ. Լ՚Օռիան թերթի խմբագրապետը՝ ժորժ Նաքքաշ:

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ. շատ խիստ կերպով քննադատած է Թուրքիոյ վերաբերումը կղզիին հանդէպ: Անընդունելի կը գտնէ Թուրքիոյ դրած պայմանները, մինչհա-մայնական խօսակցութեանց վերսկսումին համար: Կիպրոսի նախագահը ըսած է նաեւ Աթէնքի Վրատինի թերթին թէ Անգարա կը նախընտրէ ուղղակի խօսիլ Աթէնքի հետ ինչ որ սխալ է եւ ալ աւելի կը բարդացնէ որեւէ կարգադրութիւն:

ԻՐԼԱՆՏԱՑԻՆԵՐԸ մեծամասնութեամբ համաձայն են Իրլանտայի անդամակցու-թեան Հասարակաց Շուկայի: 1.041.880 հոգի թեր քուէարկեց, 211.880 հոգի ալ դէմ:

ՔԸՆՊԷՔԻ նահանգին մէջ բանուորական բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան, երբ իշխանութիւնները բանտարկեցին երեք արհեստակցական միութիւններու նախագահ-ները:

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ԴԱՏԻՆ

—0—

Հայ Դատի Յանձնախումբը գոհունա-կութեամբ կ՚արձանագրէ, որ իր տարած աշխատանքները քարոզչական գրական արդիւնքներ կուտան ոչ միայն հայ գաղութներու մէջ, ինչ որ բնական երեւոյթ է, այլեւ օտարներու մօտ, որ ընդհանրապէս ժլատ են երբ հարցը կը վերաբերի Հայոց:

Այս քարոզչական աշխատանքի առաջին ելոյթն էր Ապրիլ 11ի Հանրաժողովը, ուր հայ ժողովուրդը եկած էր խունկ եւ անխտիր վկայելու, թէ չի կրնար անտարբեր մնալ իր Դատին նկատմամբ: Օտար թէ հայ բանախօսներ եկած էին անգամ մը եւս իրենց համակրանքն յայտնելու, հաւաքոյթին տալով գնահատելի որակ մը:

Պրիւսէլի Լը Սուառ նման կարեւոր օրաթերթի մը տուած տեղը վերոյիշեալ Հանրաժողովին, կը փաստէ, որ կարելի է օտար մամուլը հետաքրքրել Հայ Դատով, երբ ան կը տարուի լրջութեամբ, արամաբանութեամբ եւ ձեռնհասու-թեամբ:

Նախագահ Պոմպիտուի Անգարա այցելութիւնը եւ իր այնքան ջերմ արտայայ-տութիւնները հանդէպ Պետութեան մը, որ ժառանգութեամբ պատասխանատու է ժողովուրդի մը ցեղասպանութեան եւ անոր հողերու բռնագրաւման չէր կրնար անտարբեր ձգել ոչ մէկ Հայ, պայմանաւ որ անշուշտ ան ըլլայ նախ Հայ, ապա միայն հլու հպատակը օտար կուսակցու-թեան մը:

Այս առթիւ, ինչպէս յայտարարուեցաւ մամուլով, անհրաւուած ժողովուրդի մը ցաւն ու ցասումը յայտնող հեռագիրներ ալ ղրկուեցան Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի նախագահ Նիկոլայ Պոդգորնիի: Փարիզի Հանրաժողովին կարգադրած եւ ժողովուրդին վաւերացումը ստացած հեռագրին նոյնիմաստ բովանդակութեամբ հեռագիրներ ալ ղրկուեցան Լիոնէն, Մարսէյլէն, Վիէննէն, Տէսինէն, Վալանսէն, Կրընոպլէն, Պերլինէն, Մինիխէն, Լոնտոնէն եւ ընդհանրապէս ստորագրուած տեղական կազմակերպութեանց կողմէ: Եթէ ոմանք — սակաւաթիւ — վերապահ գտնուած են տարկելով, թէ իրենք քաղաքականութեամբ չեն զբաղիր, սակայն սխալ ըմբռնում է ոմանց պարագային, իսկ Հայ ըլլալու գիտակցութեան պակաս՝ փոքր խմբակի մը համար, վասնզի ով որ Հայ է, չի կրնար անտարբեր կամ վերապահ ըլլալ Հայ Դատի հանդէպ, որ արդար իրաւունքն է ամբողջ ժողովուրդի մը: Ժողովուրդ մը, որ այսօր կը բարդաւաճի Սարդարապատով ձեռք ձգուած նեղ հողամասի մը վրայ: Ով որ նենգամիտ չէ եւ չի փորձեր իր դատապարտելի լռութիւնը արդարացնել քաղաքական ձախաւեր մարդանքներով, լաւ գիտէ, որ Հայ Դատը նուիրական է բոլոր Հայերուն համար եւ թէ այսօր մեր հայրենիքի հողամասը չի կրնար վերջնական նկատուիլ, ցորչափ հայ ժողովուրդը չի վերադարձներ իր հողերը, որպէսզի իրականանայ ամբողջական Հայաստանը, ամբողջական Հայութեամբ:

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
Փարիզ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց.

Ծանօթ երգչուհի Լիւսի Իշխանեան որ համերգներու շարք մը տալէ ետք Երեւան եւ Խորհրդային Միութեան այլ շրջաններու մէջ, Նիւ Եորք կը վերադառնայ:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ԼԵԳԷՈՆԱԿԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՍ

———o———

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ ԵՒ ՍԻՍԻ ՊԱՐՊՈՒՄԸ

1915ի եղեռնին Հաճնոյ Հայութիւնը, ուրիշ շրջաններու կարգին, ոճրագործ Թուրքին կողմէ աքսորուած էր Տէր Զօրի անապատները եւ մեծ մասամբ ոչնչացած:

Հրաշքով վերապրողները, ցրուած զանազան շրջաններու մէջ, 1919ին վստահելով Ֆրանսացիներու ներկայութեան, մօտ ութ հազար հոգիով վերադարձան իրենց հայրենիքը եւ նետուեցան շինարար աշխատանքի, վերանորոգեցին իրենց փլատակ տուները, բացուեցան դպրոցները, որբանոցներ եւ կեանքը սկսաւ վերածաղկիլ, սակայն, աւա՜ղ, երկար պիտի չտեւէր:

Քէմալ չէթէները, քաջալերուած Մարաշի իրենց յաջողութենէն սկսած էին պաշարել Հաճընը:

Անակնկալներու առաջքն առնելու նպատակաւ, քաջարի Հաճընցիները կ'որոշեն ինքնապաշտպանութեան միջոցներու մասին մտածել: Կը ստեղծուի զինուորական մարմին մը, որուն ղեկավարութիւնը կը յանձնուի Անդրանիկի նախկին զինուորներէն Սարգիս Ճէպէճեանի, կը յայտարարուի զօրակոչ 15էն 50 տարեկաններու, խրամներ կը փորուին:

Փետրուարի վերջերուն, կացութիւնը աւելի կը վատթարանայ:

Ինքնապաշտպանութեան կոմիտէն, Փետրուար 20ին, ժողով կը գումարէ եւ կ'որոշէ պատուիրակութիւն մը ղրկել Ատանա, Գնդ. Պրէմոնի մօտ՝ կացութիւնը ներկայացնելու եւ օգնութիւն խնդրելու: Սոյն պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Շմաւոն Փոստոյեան եւ Յարութիւն Խաչատուրեան, նախագահութեամբ Հաճնոյ առաջնորդ Պետրոս Արք. Սարաճեանի: Պիտի պահանջէին զինուոր, զէնք ու դրամ, կամաւորական գունդերու կազմութիւն: Ոչ մէկ արդիւնք:

1920 Մարտ 20ին, Հաճըն բոլորովին պաշարուած եւ արտաքին աշխարհէն բոլորովին կտրուած էր: Կրկնակի սպառնալիքներ Թուրքերու կողմէ անձնատուր ըլլալու, բայց Հաճընցիք որոշած ըլլալով քաջաբար դիմադրել, բնաւ տեղի չեն տար:

Թուրքերը կատղած, Ապրիլ 30ին կը ռմբակոծեն քաղաքը եւ կը յարձակին, սակայն, հարիւրաւոր զոհեր տալէ ետք կը ստիպուին նահանջել:

Թրքական ուժերու հրամանատար Թողան բէկի հեռագիրը, ուղղուած Մուստաֆա Քէմալի, ձեռք անցուած էր հոն կ'ըսուէր. — Ն«Մեր յարձակումները ապարդիւն անցան. Հաճընը զէնքով գրաւել անկարելի է, պիտի սպասեմ որ անօթութենէ ուժասպառ անձնատուր ըլլան»:

Ութ ամիս հերոսական դիմադրութիւն մը ցոյց տալէ ետք, Կիլիկիոյ պարպումի մասին կնքուած Թուրք–Ֆրանսական համաձայնութիւնը, վերջակէտը կը դնէր Հաճնոյ հերոսամարտին եւ 6000 Հայեր մեծով–պզտիկով կը ջարդուէին:

Զօրս հարիւրի հասնող Հայեր, մեծ մասամբ երիտասարդ, մազապուրծ կը յաջողէին հասնիլ Ատանա, երկու տասնեակ կարիճներ զոհ տալէ յետոյ:

Ատանայի մէջ ներկայ եղայ, յուզումնալից տեսարաններու, ամէն կողմ սեւ դրօշակներ, ցոյցեր, խանութներու փակում: Կը յիշեմ ընկերներ Գանարեանը, Գ. Տատայեանը եւ Մ. Տ. Գալուստեանը որոնք կը շրջէին շուկաները, իրենց խանութը չդոցող Հայերուն սպառնալով:

«Կիլիկիա» Դաշնակցութեան պաշտօնաթերթը 1920 Հոկտեմբեր 24ին, եւ շրջանակի մէջ կը հրատարակէր հետեւեալ հաղորդագրութիւնը.

«Երէկ, 23 Հոկտեմբերին, բօթաբեր սուրհանդակներ, ութ ամիսէ ի վեր պատնէշի վրայ կեցող, հերոսական Հաճընի անկումը գուժեցին: Թշնամի բազմաթիւ ուժեր մեծ թնդանօթներով կը յարձակին դիւցազներու բոյնին վրայ եւ ռումբերու տարափին տակ, ներս կը խուժեն, անխնայ կոտորելով բնակչութիւնը, նոյնիսկ կիներ, ծերեր ու մանուկներ:

«Նախատինք տկարներու պաշտպանութեան անունով շահուած յաղթանակին:

«Նախատինք քրիստոնեայ աշխարհին»:

ՍԻՍԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

1919ի Մարտի սկիզբը Գնդ. Պրէմոնի հրահանգին համաձայն, Ատանայէն հարիւրապետ Թայեարտայի գլխաւորութեամբ, ձիաւորներու խումբ մը կը մեկնէր Սիս, ընկերակցութեամբ Միսաք Ագիրեանի, Արիս Տէլիֆէրեանի եւ Կարապետ Պալեանի:

Իրենց դիմաւորելու կուգան բազմաթիւ ազգայիններ, տեղացի Թուրքեր եւ նոյնիսկ Միւթէսարըֆը:

Սսեցիները մեծ խանդավառութեամբ եւ պատիւներով կ'ընդունին պատուիրակութիւնը: Քիչ ժամանակ յետոյ Ալժերացի զինուորներու 800 հոգինոց բանակ մը կը հասնի Սիս ու կը տեղաւորուի Լեւոնի բերդը:

Հայութիւնը խանդավառ շրջան մը կ'ապրի, սակայն քիչ ատենէն կացութիւնը կը վատթարանայ: Մարտ 18ին Թուրք հարիւրապետ Միրզա Մուսթաֆա, իր տան վրայ կը բարձրացնէ Թրքական դրօշը, բայց կառավարիչ Թայարտա վար առնել կուտայ զայն:

Այս անգամ Հայերը արտօնութիւն կը խնդրեն պարզելու Հայոց Եռագոյնը: Դիմումը Գնդ. Պրէմոնի միջոցաւ կը փոխանցուի Ֆրանսա, եւ քանի մը ամիս ետք, Օգոստոս 18ին, արտօնութիւն կը տրուի Հայերուն պարզել իրենց ազգային դրօշը: Կը պատրաստուի տասը մեթրնոց եռագոյն դրօշակ մը եւ կը պարզուի Հեթում Թագաւորի Սուրբ Սոֆիա եկեղեցւոյ գմբէթին վրայ, կնքահայրութեամբ Միսաք Ագիրեանի եւ Աշոտ Գասպարճեանի: Արարողութեան ներկայ կ'ըլլան Ֆրանս. բանակի բոլոր սպաները եւ ժողովուրդը մեծ յուզումով եւ արցունքոտ աչքերով կը հետեւի դրօշի պարզումին:

Կարոյեան Եպս.ի նախագահութեամբ կը կազմուի Ազգ. Միութիւն մը Սիսի երեւելիներէն: Ատանայէն 800 կամաւորներ կը հասնին Սիս, ղեկավարութեամբ Թուրսարգիսեանի եւ Ճիմ Զանգալեանի: Կը կազմուի նաեւ 21 հայ սպաներէ զինուորական մարմին մը՝ Ճիմ Զանգալեանի հրամանատարութեան տակ, նշանակուած Ֆրանս. իշխանութեանց կողմէ, որուն օգնական կը նշանակուին, Պ. Թուրսարգիսեան, Ս. Արմաղանեան, Ենովք Տարտաղանեան, Սեդրակ Պալթայեան եւ Կ. Լաչինեան:

Դժբախտաբար, սակայն, այս զինուորականները կուսակցական հակամարտութեան եւ անհանդուրժողութեան հետեւանքով մոռցան էականը եւ մեր ուժերուն մասին թերահաւատ Ֆրանսացիք անտեսեցին մեզ: Օգտուողը եղաւ Թուրքը:

Մարտ ամսուան ընթացքին, Սիս արդէն բոլորովին շրջապատուած էր քէմալական չէթէներով եւ արտաքին յարաբերութենէ բոլորովին կտրուած, որով Ատանայի մէջ կազմուած Փորթուգալեանի, Կէօվտէրէլեանի եւ Եփրենեանի կամաւորական խումբերը ի վիճակի չեղան օգնութեան հասնիլ Սիս:

Ֆրանսական իշխանութիւնները հայ սպաներու մէջ տիրող անհամաձայնութեան եւ կամաւորներու մեծ մասին մէջ պատահած անպատուաբեր դէպքերը տեսնելով, կ'որոշեն զանոնք կցել Ֆրանսական բանակին: Հազիւ քանի մը տասնեակ կամաւորներ ենթարկուեցան. մնացեալները կը յանձնեն իրենց զէնքերը եւ անզէն կը սկսին թափառիլ. անոնցմէ փոքր խումբ մը կը յաջողի հասնիլ Ատանա:

Յունիսին, արդէն կացութիւնը չափազանց վատթարացած էր եւ Ֆրանսացիք, Թուրքին կը յանձնէին այս պատմական Կիլիկիոյ կաթողիկոսանիստ քաղաքը, կնքուած համաձայնութեան հետեւանքով: Իսկ հայ ժողովուրդը, Ֆրանսական ուժերու պաշտպանութեան տակ, կը թողու ամէն ինչ ու կը թափի Ատանա:

Այս առթիւ եւս տեղի ունեցան սուգի եւ պոռթկումի ցոյցեր, միթինկներ, սեւ դրօշակներ եւ այս պայմաններու տակ, աւա՜ղ, կը փակուէր վարագոյրը Սիսի պատմութեան՝ քաղաքակիրթ մարդկութեան անխիղճ աչքերուն առջեւ:

Ատանայի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ակումբը այդ շրջանին դարձած էր տեսակ մը սպայակոյտի կեդրոն, կը հասնէին լուրեր, հեռագիրներ, ժամը ժամին, օրը օրին տեղեակ կը պահուէր տիրող կացութեան: Այդ ակումբի արխիւներուն փոխադրութեան հոգը ինծի վիճակուեցաւ վերջին պահուն, ընկեր Շաշոյեանի հետ:

Պ. ՋԱՐՈՒՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՆ ԱՅԺՄՈՒ ՊԱՏԿԵՐԸ

———o———

ԽՄԲ. — «Նոր հեռանկարներ, նոր պահանջներ» խորագրին տակ, Ս. Մովսիսեան, որ փոխ–նախագահն է Մամուլի Պետական Կոմիտէի, կ'անդրադառնայ տպագրական գործի այժմու վիճակին:

— Անցեալ տարուան արդիւնքները ցոյց կուտան, որ Հանրապետութեան հրատարակչութիւնները, բազմագրութեան (փոլիկրաֆի) ձեռնարկութիւնները եւ գիրքի առեւտուրի կազմակերպութիւնները գէշ չեն աշխատած: Լոյս տեսած են գիտական եւ քաղաքական տեսակէտէ արժէքաւոր, գեղարուեստի գետնի վրայ ճաշակաւոր շարք մը գիրքեր: Հակառակ գոյութիւն ունեցող դժուարութիւններուն, կարելի եղած է ապահովել դասագիրքերու հրատարակումը իրենց ժամանակին:

Մամուլի պետական կոմիտէն աշխատած է կարելիութեան սահմաններու մէջ վերանորոգել տպարանները, անոնց աշխատանքի պայմանները բարելաւել մասնակի կամ արմատական ձեւով, լուծել հարցեր, որոնք կապ ունին նոր, ժամանակակից ձեռնարկութիւններու հաստատման հետ:

Ինչպէս ծանօթ է, վերջին երկու տասնամեակներուն գիրք–ամսագիր տպող ոչ մէկ նոր տպարան բացուած է Հայաստանի մէջ: Գոյութիւն ունեցող տպարաններու մեծ մասը կը գտնուի անյարմար շէնքերու մէջ, չունի նոր, արդիական մեքենայ եւ սարք: Ծանօթ իրողութիւն է, որ հոն ուր կը գերակշռէ ձեռքի աշխատանքը, հոն ուր իրենց հոգեւարքը կ'ապրին բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս մաշած մեքենաները, խօսք չի կրնար ըլլալ աշխատանքի բարձր եւ լաւ արտադրութեան մասին:

Մամուլի Կոմիտէն առաջին հերթին աշխատանք տարած է, որ տպարանները դուրս գան իրենց այդ վիճակէն, օժտուին նոր թեքնիքով: Այժմ հիմնովին փոխուած է գլխաւոր տպարաններուն թեքնիք պատկերը: Այս տեսակէտէն մասնակի վերակառուցումի ենթարկուած է Երեւանի պոլիգրաֆկոմբինատը եւ Թիւ

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

———o———

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Վարոս մա՞նչն ես:

— Հրամանք կ'ենես:

— Ի՞նչ կ'ենէիր ղայֆախանէն:

Տղան ձայն չհանեց:

— Ամօթ է, ամընչէ, հօրդ հարստութիւնը կերար, խեղճ մարդն աւուր հացի կարօտ պիտի մեռնի: Հերիք չէ՞ ղայֆախանէքն ու միկկիտընները քաշ գաս:

— Հօրեղպայր, — փորձեց արդարանալ Վարոսը, — ես միկկիտան ոտք չեմ դրէ, իսկ ղայֆախանէն էլ՝ գործով մտայ: Դրան քովը նստած, աչքս ճամբուն, ընկօրս կը սպասէի...

— Սո՛ւս... — Եւ ուստան չիբուխը հանեց բերանից: — Սալախանա՛յ: Ափսոս էն հէրը, որ դուն ունիս:

Վարոսը գլուխը կախեց:

Ղայֆախանայում տիրեց լռութիւն:

— Ի՞նչ արհեստ ես:

— Արհեստ չունիմ, հօրեղբայր:

— Ապրիս: Օսկերչութիւնը թեւդ կը ցաւցնէ՞:

Վարոսն ամենայն խոնարհութեամբ լուռ մնաց:

— Քեզի հարկաւոր է դամըրչի Բաղդասարի քովը ղրկել, որ օսկըներդ ջնջխէ: Համ արհեստի ղադրը կ'իմանաս, համ փողի... Տէ ռադ էղի աչքէս, անառակ...

Եւ ուստան շարունակեց ճանապարհը:

Բարկութեամբ գլուխը ցնցելու ժամանակ ուստայի չիբուխի արծաթէ կափարիչը փակուել էր: Նա միայն այժմ նկատեց այդ եւ բաց արեց: Չիբուխի գլխի մօտից կարճ շղթայիկով կախուած ձողիկը պողուցի մէջ առնելով, նա սկսեց խառնել թութունը: Երբ նորից կրակը բորբոքուեց, ուստան թողեց ձողիկը եւ թեքուեց դէպի բոստանների միջեւեղով անցնող ճանապարհը:

×

Որքան որ խուլ ու սեղմուած էր բոստանների միջեւեղով անցնող ճանապարհը, այնքան ընդարձակ եւ լայնահորիզոն էին բոստանները: Մտնելով դրանցից մէկի դարպասով, մարդ իրեն անմիջապէս կը զգար այլ աշխարհում, որտեղ չկային դեղին, թանձր փոշի եւ երկնքի կապոյտը սահմանափակող բարձր պատեր: Բացուում էր բոստանների լայնարձակ տեսարանը, որ փռուած էր մինչեւ հեռու դաշտերը: Բոստաններն իրարից սահմանազատուած էին միայն խոպան հողի նեղ շերտերով, որոնք միաժամանակ իշասայլակների ճանապարհներ էին: Այդ ճանապարհների երկու եզրերին ցանցառ շարուած էին հովասուն ուռիներ եւ բարձրահասակ բարդիներ: Ուռիներ եւ բարդիներ կային նաեւ բոստանների մէջ՝ այստեղ–այնտեղ: Իւրաքանչիւր բոստանի կենտրոնում կանգնած հոլիկն եւս, երեք կողմից շրջապատուած էր ծառերով՝ բաց ունենալով միայն ճակատի կողմը: Հոլիկներից իւրաքանչիւրի ետեւում կանգնած էր մի փոքրիկ սայլակ, որի մօտ կապուած, արածում էր մի էշ: Ծառերի զոյգ շարքերի միջեւ, արխով հոսում էր ջուրը եւ գնում դէպի հարեւան բոստանները:

Բոստանների ետեւում՝ հեռու, շատ հեռում, սկսւում էր խոպան դաշտը, որտեղ քաղաքի աղբն էր թափւում կոյտերով: Այնտեղ արեւի տակ պսպղում էին ապակու մանր կտորներ: Մի քանի տարի յետոյ, աղբով պարարտացած հողի վրայ պիտի աճէին նորանոր բոստաններ եւ ծառեր, իսկ աղբասայլակների ճանապարհն աւելի պիտի երկարէր:

Բոստանների միակ պատերը նշանակուած էին գիւղերից դէպի քաղաք տանող ճանապարհը պատնեշելու համար, որպէսզի անցորդները, գլխաւորապէս գիւղացիները, չմտնէին բոստան:

Այժմ նորից էին անցնում նրանք իրենց սայլերով, վերադառնում էին գիւղ: Դեռ հազիւ էր կոտրուել կէսօրը, եւ նրանք ի հարկէ արեւով կը հասնէին տեղ:

Գիւղացիներից մէկը վար ցատկեց սայլի վրայից, մօտեցաւ պատի մէջ շինուած մի աղբիւրի, գիւղացու ահագին կումերով շտապ կուլ տուեց ջուրը եւ գետնագործ շալէ չուխայի թեւքով սրբելով թաց բեխերը, վազեց հասնելու իր սայլին:

Երբ վերջին սայլն անհետացաւ պատերի ոլորի ետեւում, քաղաքի կողմից երեւաց ուստա Մկրտիչը: Դեռ հեռուից տեսնելով դատարկ աթոռը Երանոսի դարպասի մօտ, նա վերցրեց, իր հետ տարաւ ներս, դրեց պատի տակ եւ գնաց դէպի հեռու հոլիկը:

— Բարի օր, Երանոս:

— Աստու բարին, ուստա Մկրտիչ, — անակնկալ այցելութիւնից ուրախացած, ասաց բոստանչին՝ արագ դուրս գալով հոլիկից, մի ձեռքին դանակ, միւսին՝ բահի կոթը: — Ես ինչըղ լաւ բան էրիր, որ եկար: Համմեցի, համմեցի:

— Գործդ էրա, գործդ էրա, — ասաց ուստան՝ տեսնելով, որ Երանոսը դանակն ու բահի կոթը վար է դնում:

(Շար. – 25)

1 տպարանը։ Հոս սորքերը փոխարինուած են նորերով, մեքենայուած են բազմաթիւ աշխատանքներ։ Վերջին երեք տարիներուն մօտաւորապէս 400 նոր արդիական սորքեր զետեղուած են Հայաստանի տպարաններուն մէջ։ Այդ մեքենաներէն շատեր բոլորովին նոր են թեքնիքի տեսակէտով։ Ասոնց շնորհիւ զգալի կերպով բարձրացած է բազմագծագրութեան գործակիցին օգտագործումը։ 1965–66ի 55–60 տոկոսի փոխարէն այժմ 77 տոկոս դարձած է։ 1965ին մեծ տպարանով կարելի եղած է տպել 117 միլիոն թերթ-տպուածք, իսկ 1971ին՝ չորս տպարանով 164 միլ., այլ խօսքով 47 միլ. թերթ-տպուածք աւելի։

Բազմագծագրութեան արդիւնաբերութեան ձեռնարկութիւնները յաջողութեամբ իրագործած են հնգամեակի առաջին տարուան՝ 1971ի առաջադրութիւնները։ Հակառակ աշխատանքի դժուար պայմաններուն, թուղթի եւ տպագրական միւս նիւթերու անկանոն մատակարարումին, մասնագէտներու պակասին, կենցաղի ու աշխատանքի անհրաժեշտ պայմաններու բացակայութեան եւայլն, անոնք համախառն արտադրութեան ծրագիրը իրագործեցին 105,5, իսկ ապրանքի արտադրութեանը՝ 104,4 տոկոսով։ Նկատելի կերպով բարձրացած է նաեւ աշխատանքի արտադրողականութիւնը — ծրագրի համեմատութեամբ 8,4, իսկ 1970ի համեմատութեամբ 13,7 տոկոս։

Հակառակ ձեռք ձգուած որոշ յաջողութիւններուն, պոլիգրաֆարդիւնաբերութիւնը իր ներկայ վիճակով չի բաւարարեր երկրին յարաճուն պահանջները, որովհետեւ անոնք արտադրութենէն աւելի արագ կ'աճին։ Այդ պատճառով ալ Մամուլի Կոմիտէն իբրեւ գլխաւոր նպատակ նոր ձեռնարկութիւններու կառուցումը կը համարի, առանց որուն կարելի չէ արմատական լուծում տալ գործին։ Այս ուղղութեամբ արդէն որոշ քայլեր կը կատարուին։ Էջմիածինի ճամբուն վրայ պիտի ստեղծուի բազմագծագրութեան փոքրիկ քաղաք մը, որ Խորհ. Միութեան լաւագոյններէն մէկը պէտք է ըլլայ։ Արդէն սկսած է գունաւոր տպագրութեան գործարանի շինութիւնը Արեւելեան Գերմանիոյ մասնագէտներու կողմէ։

Մամուլի Կոմիտէն ուշադրութիւն կը դարձնէ նաեւ աշխատանքի թերութիւններուն, որոնք շատ են։ Ասոնց հիմնական մասը հետեւանք է աշխատանքի անբաւարար կազմակերպումին, ոչ բաւարար ղեկավարումին, որակեալ մասնագէտներու եւ բանուորական ուժի պակասին։ Որոշ ղեկավարներ պահպանողական մօտեցում ցոյց կուտան նորութիւններու հանդէպ։

Լուրջ թերութիւններ կան որակեալ մասնագէտներու պատրաստութեան գործին մէջ։ Յայտնի է, որ Հայաստանի մէջ մասնագիտացած ուսումնական հաստատութիւններ չկան։ Թէեւ վերջին երկու-երեք տարիներուն բազմաթիւ շրջանաւարտներ հրաւիրուած են Մոսկուայէ եւ Լվովէ, այսուհանդերձ անոնց թիւը, արտադրութեան պահանջներու համեմատ, դեռ փոքր է։ Աւելի դէշ է պատկերը միջին մասնագիտական անձնակազմի եւ որակեալ բանուորներու պատրաստութեան գործին։ Ոչ մէկ տեղէ այդպիսի ուժեր չենք ստանար։ Ուրեմն, հարկադրուած ենք գործատեղիներու մէջ պատրաստել զանոնք։ Դժբախտաբար, այս եղանակը թոյլ կ'օգտագործուի մեր մօտ։ Տարիներէ ի վեր չէ լուծուած երկրորդ հերթի աշխատանքի կազմակերպման հարցը տպարաններու մէջ։

Մեր հրատարակիչները լաւ գիրքեր լոյս կ'ընծայեն յաճախ։ Սակայն, ցաւով պէտք է խոստովանիլ, որ մեր հրատարակած գիրքերուն զգալի մասը ցած որակ ունի, չի համապատասխաներ նոյնիսկ Խորհ. Միութեան միջին չափանիշին։ Ի հարկէ, բարձրորակ գիրքեր արտադրելու համար պէտք են բարձրորակ նիւթեր։ Բայց ցած մակարդակի գիրքերու լոյս ընծայումը յաճախ հետեւանք է գործին դէշ կազմակերպման, անպատասխանատուութեան։ Քիչ չեն դէպքերը, յատկապէս, «Հայաստան» հրատարակչութեան մէջ, երբ ձեռագիրները կը խմբագրուին անփոյթ, ցած մակարդակով։ Կարելի չէ հանդուրժել, երբ ոմանց անբարեխղճութեան հետեւանքով տասնեակներով բանուորներ կը ստիպուին ընդհատել իրենց աշխատանքը։

Ս. Մ.

ԱՆՋՐՊԵՏԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1969ին վաթսուն երկիրներու մասնագէտներ Փարիզի Իւնեսքօի կեդրոնատեղիին մէջ ծափահարեցին անգլիացի անուանի գրագէտ մը՝ Արթըր Քլարք, իր հրատարակած գիտական բնոյթի գիրքերուն եւ, մանաւանդ, 1945ին լոյս ընծայած իր մէկ յօդուածին համար։ Գրագէտը քանի մը էջերու մէջ մանրամասն նկարագրած էր անջրպետային հաղորդակցութեան եղանակ մը։ Խօսքը արուեստական արբանեակի մը մասին է՝ զետեղուած շրջանակաձեւ ուղեծիրի մը վրայ, Երկրէն 36.000 քիլմ. հեռու, Հասարակածի գիծին վրայ։ Այս բարձրութենէն ան երկրին շուրջը կը դառնայ միեւնոյն արագութեամբ եւ կը գործածուի իբրեւ հաղորդակցութեան ցանց։

Անշուշտ, առաջին քայլերը աւելի համեստ եղած են։ Մ. Նահանգները 1962ին կ'արձակեն հաղորդակցութիւններու առաջին արբանեակը՝ «Թէլէսթար», որով բացումը կը կատարուէր անջրպետային հաղորդումներու դարաշրջանին, Եւրոպացիներու ներկայացուած պատկերասփիւռի յայտագրով մը։ «Թելսթար» եւ «Ռելէյ» արբանեակները իրականացուցին անգլիացի գրագէտին նախատեսութիւնները։ Ամերիկա 1964 Օգոստոս 19ին կ'արձակէ «Սենքոմ-3»ը, իսկ 1965 Ապրիլ 6ին՝ «Ինթելսթաթ 1»ը։

Այս վերջինը եւ անոր յաջորդած թիւ 2 կայանը շուտով ապահովեցին 240 հեռախօսի գիծ։ Արբանեակներու թիւը բազմանալով, այժմ 5000 կապ հաստատուած է հեռաձայնային գիծերու միջեւ։

Խորհ. Միութիւնն ալ կարեւոր յաջողութիւններ ձեռք ձգեց այս մարզին մէջ։ «Մոլնիա» շարքին պատկանող առաջին արբանեակը արձակուեցաւ 1965ին։ Նըմանօրինակ արբանեակներու միջոցով կ'ապահովուին խորհրդային հաղորդակցութիւնները եւ ձայնասփիւռի հաղորդումները մեծ տարածութիւններու վրայ — Հեռաւոր Հիւսիս, Սիպերիա, Ծայրագոյն Արեւելք եւ Կեդր. Ասիա։

Այժմ խօսինք ապագայի հեռանկարներու մասին։ Օրինակ առնենք թղթատարութեան ապագան։ 2000 թուականէն առաջ ամէն տուն պիտի ունենայ տեսակ մը թելետիպ։ Գործիքի սեղնաշարին վրայ արձանագրուած գրութիւնը պիտի հասնի կեդրոն եւ հոնկէ արբանեակին, որու միջոցով ան պիտի փոխանցուի միւս կեդրոնին եւ ապա՝ ուղղուած հասցէին։ Ստացողը, իր կարգին, թելետիպ մը ունի։ Պատասխանը նոյն ձեւով կ'ըլլայ, այս անգամ հակառակ ուղղութեամբ։ Ամբողջ գործողութեան գինը նամակադրոշմէն աւելի պիտի չարժէ։

Անջրպետային հաղորդումները մեծ նպաստ պիտի բերեն նաեւ ուսման մարզէն ներս, յատկապէս թերաճ երկիրներու մէջ։ Հնդկաստան, օրինակ, կը ծրագրէ հաղորդակցութեան արբանեակներ որոնք հնարաւորութիւն պիտի ունենան ուսման ծրագիրներ եւ դասեր հաղորդել 500.000 գիւղերու միաժամանակ։

Պիտի գայ օրը, երբ մարդիկ կոճակ մը դարձնելով պիտի խօսին ցամաքէ-ցամաք, դիտեն հաղորդումներ որեւէ մէկ երկրէ եւ դեռ ուրիշ առաւելութիւններ ձեռք պիտի ձգեն։

Երազ չեն ասոնք, այլ վաղուան իրականութիւններ։

Յ. Հ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

CARZOU

— ŒUVRES GRAPHIQUES —

Մայիս 9էն Յունիս 10, կը ներկայացուին Տիկին Անն Տը Ֆրանքոնիի ցուցասրահը 16, Պուլվար Վիքթոր-Իւկօ, Նիս։

Բացումին ներկայ եղած է արուեստագէտը, որ այս առթիւ ստորագրած է իրեն նուիրուած հատորը «Գառզու իբրեւ Լիթոկրաֆ եւ կռավէօր»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայ գաղութը՝ եկաւ հաստատել այն իրողութիւնը թէ՝ հայ ժողովուրդը գիտէ գնահատել եւ գիտէ նոյն ատեն յիշատակները յարգել եւ երախտագիտութեամբ խոնարհիլ իր տաղանդաւոր զաւակներուն յիշատակին առջեւ։

6 Մայիս Շաբաթ երեկոյին մտաւորականներու եւ ընտրեալ հասարակութեան բազմութիւն մը ժամանակէն առաջ իր տեղը գրաւած էր, « Սփլանտիտ »ի շքեղ սրահին մէջ՝ հակառակ նոյն թուականին խաչաձեւեալ հանդէսներու զանազան յայտարարութեանց։ Սկիւտարի քնարաշունչ վաստակաշատ Առաքեալին յիշատակը ոգեկոչուեցաւ արժանի եղական հանդամանքով, վաղամեռիկ բանաստեղծին մեծադիր նկարը իր խորիմաստ քառեակով սրահին ճակատը զետեղուած հանդիսութիւնը կը հովանաւորէր։

Հայ Հանճարի անշիջելի ճառագայթ Պետրոս Դուրեանի յիշատակութիւնը եղաւ խիստ վայելուչ եւ Մարսէյլի հայ գաղութը իր օրինակելի կարգապահութեամբ եկաւ ապացուցանել թէ Մեսրոպի ջահին քուրմերը միշտ կը փառաբանուին եւ այսպիսի հանդիսութիւնները կը նըկատուին գաղութահայութեան ազգային տուրք։

Բոլոր բանախօսներու միահամուռ արտայայտութիւնները եկան անգամ մը եւս քանդակել ժողովուրդի սրտին մէջ՝ հանճարեղ հեղինակին կեանքին ողբերգական պայքարները. ախորժով եւ գնահատութեամբ ունկնդրուեցան տարաբախտ հեղինակին հոյակապ տաղերը՝ մելամաղձոտ երգերը եւ զգայուն բանաստեղծական Մնաճ քարովները՝ եւ այսպէսով իր հոգիին հարստութիւնը փոխանցուեցաւ ժողովրդական խաւերուն եւ որոնք գնահատուեցան լիաբուռն ծափերով՝ իրենց հնչեղ, հասուն եւ զգայուն արտայայտութեանց առթիւ։

Ուշ գիշերին հանդիսականներուն յոյժ ազդուած բաժանումը սրահէն, լաւագոյն գրաւականն էր յուշահանդէսին առթած տպաւորութեան։

Մ. ԵԱՎԷՐ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՇԻՔԱԿՕՅԻ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Քրիստափոր» կոմիտէի շարքերն են անցած 13 հայ համալսարանականներ։ Նորագիրները նախապէս հետեւած են դասախօսական շարքի մը, ծանօթանալու համար կուսակցութեան կառոյցին, նպատակներուն եւ գործունէութեան գլխաւոր կէտերուն։ Վերջերս երկու ուրիշ երիտասարդներ եւս միացած են շրջանի շարքերուն, նորեկ դաշնակցականներու թիւը բարձրացնելով 15ի։ Կոմիտէն արդէն իսկ աշխատանքի լծած է զանոնք, Շիքակոյի համալսարանէն ներս Հայ Դատի շուրջ քարոզչութիւն կատարելու համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Կը կարծէի, որ այդ խնդրով կը շահագրգռուիք... սա Տոքթ. Ծրաբեանին ըրածը կը վայելէ՞... այդ մարդուն վրայ շատ գրելիք կայ, բայց...

— Ճանըմ, գոցէ սա խօսքը, գոչեց Մարգար էֆէնտին անհամբերութեամբ։

— Ենթադրեցի, որ գիս անոր համար կանչած էիք... թերեւս թերթին մէջ բան մը գրելիք ունէիք...

— Ես քեզի ուրիշ բանի համար կանչեցի, ըսաւ Մարգար էֆէնտի։

— Հրամա՞ն ունիք արդեօք։

— Քաւ լիցի, միայն թէ կ'ուզէի բան մը հարցնել։

— Ձեզ մտիկ կ'ընեմ։

— Բայց նախ եւ առաջ երդում ըրէ, որ բացարձակ ճշմարտութիւնը պիտի խօսիս...

Հազիւ այս բառերը արտասանուած՝ խմբագիրը ըմբռնեց թէ ինչ բանի շուրջ կը դառնար խնդիրը։

— Ձեմ գիտեր, թէ ի՞նչ է ձեր հարցընելիքը, պատասխանեց, այսուհանդերձ կը խոստանամ ճշմարտութիւնը ըսել։

— Խոստանալը բաւական չէ, երդում ըրէ։

— Լաւ, կ'երդնում, որ ճշմարտութիւնը պիտի ըսեմ։

— Երէկ գիշեր Պօղոս էֆէնտիին տունը բաներ մը ըսեր ես մեր տիկինին մասին...

— Ճանըմ, Մարգար էֆէնտի, կարեւորութիւն տալիք բան չէ, գոչեց երիտասարդը, հազար անգամ զղջացի արդէն բերնէս խօսք մը հանելուս, կը խընդրեմ նորէն նոր խնդիր մի հանէք...

— Ես ալ արդէն կարեւորութիւն տուած չունիմ, բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ կեցած տեղդ կ'ելլաս երկար բարակ այդ բաները կը պատմես ու լսողներն ալ կը կարծեն, թէ գործին մէջ ուրիշ բան կայ։

— Ես բան մըն ալ չպատմեցի, յայտարարեց խմբագիրը, ահա թէ ինչպէս եղաւ։ Պօղոս էֆէնտիենց գացած էի, երբ տիկին Շաղիկ հարցուց, թէ տիկին Սաթէնը տեսած ունի՞մ։ «Բաւական ժամանակ չեմ գացած իրենց» պատասխանեցի. — «Իմացայ, որ հիւանդ է եղեր» ըսաւ. — «Ձեմ կարծեր, Շաբաթ օր, Շիշլի ճամբուն վրայ իրեն հանդիպեցայ» պատասխանեցի։ Ասիկա բաւ եղաւ որպէսզի խիստ հարցաքննութեան մը ենթարկուիմ։ Ո՞ւր հանդիպեցար, ե՞րբ հանդիպեցար, ի՞նչ կ'ընէր կոր ճամբան եւայլն, եւայլն։ Ես ալ տեսածս պատմեցի։ Քանի որ որեւէ անպատեհութիւն մը չկար ատոր մէջ։ Բայց այդ տիկին Շաղիկը զանազան ենթադրութիւններ հաներ է իմ պատմածներէս... ես ի՞նչ յանցանք ունիմ...

— Յանցանքի խնդիր չկայ, ըսաւ վաճառականը, եւ ես ալ քեզ չեմ դատապարտեր ըսածներուդ համար, միայն կէտ մը կ'ուզեմ ճշդել... իրա՞ւ է, որ Խոսրով էֆէնտին ալ նոյն խանութը մտեր է տիկին Սաթէնին ետեւէն։

— Այսինքն քիչ մը ետքը...

— Եւ հոն իրարու հետ տեսնուեր են։

— Ես անանկ բան չըսի... դիմացի կողմը կեցեր էի ու չէի կրնար խանութին մէջ անցած դարձածը տեսնել։

— Դուրս ելլենին տեսեր ես սակայն։

— Այո, մինչեւ Կալաթա Սերայ գացի ու վերադարձայ եւ այդ միջոցին տեսայ, որ տիկին Սաթէնը դուրս կ'ելլէ խանութէն։

— Առանձի՞ն...

— Այո, առանձին։ Քիչ մը ետքն ալ Խոսրով էֆէնտին դուրս ելաւ, տիկինը դէպի Թիւնէլ ուղղուեցաւ, իսկ Խոսրով էֆէնտին դէպի Կալաթա Սերայ... ահա եղելութիւնը։

Վաճառականը հասկցաւ, որ երիտասարդը իր ամբողջ գիտցածը պատմած էր եւ թէ աւելի բան մը կարելի չէր քաղել անկէ։ Խօսքը փոխեց, քանի մը անկարեւոր հարցումներ ըրաւ, յետոյ ճամբու դրաւ զայն։

Նշանիկ երբ ինքզինքը փողոցը գտաւ՝ մեծ շունչ մը առաւ։

— Էօ՜ֆ, գոչեց, այս անգամ կարծեմ ազատեցայ այս փորձանքէն... ասկէ ետքը կիներու հետ խօսած ատենս աչքս պիտի բանամ եւ մանաւանդ բերանս պիտի գոցեմ...

Ժ.

Խմբագիրը մեկնելէ ետքը Մարգար էֆէնտի կրկին ինկաւ խոր մտածմունքի մէջ։

Հին յիշատակ մըն էր, որ այսպէս կը խռովէր վաճառականը եւ կասկածի թոյնով կը թունաւորէր անոր երեւակայութիւնը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Եպրաքսէ Տէր–Մաթթէոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՌԱՔԵԼ ՏԷՐ–ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Տէվէճեան 100 Փր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանին Արտաշէս Սապունճեանի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Կարօ Զաքարեանի հոգեհանգիստին առթիւ.— Զաքարեան էտուար 200 Փր.։ Յովհ. Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փօլատեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հացագործեան, Պոմոնի Խաչուհիներ, Տէր եւ Տիկին Զաքարեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Զաքարեան 20։

Նուպար Փանոսեանի հոգեհանգիստին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Ղուկասեան, Տիկին Միքայէլեան 50ական։

Ժիրայր Հացագործեանի հոգեհանգիստին առթիւ այրի Տիկին Ն. Հացագործեան 50, Տէր եւ Տիկին Յ. Աղամեան 30։

(Շար.)

ԱՅՑ՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը ծաղկեպսակ պիտի զետեղէ Անդրանիկի յուշարձանին վրայ, Փէռ–Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, 17 Մայիս, կէսօրուան ժամը 12ին։

Կը խնդրուի բոլոր ռազմիկ ընկերներէն ինչպէս նաեւ հայ հասարակութենէն, ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան։

Տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ հետեւելի պիտի առնուի արարողութիւնը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի նորընտիր վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Մայիս 13ին Շաբաթ ժամը 15ին, Աճարոնեան ակումբը։

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը Մայիս 13ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին Ահարոնեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

Պարանցիկ-Երեկոյթ
Surprise - Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Վիէնի խումբին կողմէ, Մայիս 13, Շաբաթ օր ժամը 19էն սկսեալ։

Գեղարուեստական բաժին։ Հաճելի մթնոլորտ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ՝

14 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին

տեղի պիտի ունենայ դպրոցական հանդէսը խնամեալ պատրաստութեամբ յայտագրի մը։

Ազգային Տան սրահը։

Կը խօսի ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՎՐԴ. ՊՈՒՆԵԱԹԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ Է
EPICERIE-PATISSERIE ORSAY 91

Log. 4 pièces, grandes possibilités vente et fournitures spécialités orientales, pour région Sud.

Local seul peut être cédé également.

Téléphone : 928-43-21

Pour la première fois à Paris

Présenté et réalisé par les Comités d'Organisation de Marseille et Paris

L'OPERA

ANOUCHE
ԱՆՈՅՇ

1 prologue — 5 actes — 7 tableaux

d'Armen TIGRANIAN

sur un poème d'Hovanès TOUMANIAN

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES

SOIREE DE GALA : Samedi 13 Mai à 20 h. 30 précises et Dimanche 14 Mai à 14 h. 30 précises

120 artistes et figurants sur scène, chorale et ballets

Orchestre symphonique de 60 exécutants — direction JENO REHAC

Mise en scène : GEORGES COMBE

Décors et costumes originaux : ALAIN AZAD

Pour tous renseignements : « Anouche-informations » au 924-86-71

Տոմսերու համար դիմել՝

PARIS — Au théâtre des Champs-Elysées, 15, Ave. Montaigne (8e)

Հեռ. 359-72-42

ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱՅԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒԲԻ

Նախաձեռնութեամբ

SOUPER - BUFFET

HOTEL PLAZA-ATHENEE — (Salons Régence)

23-27, Ave. Montaigne

Շաբաթ, Մայիս 13, կէս գիշերին մօտ

(Անոյշի ներկայացումէն անմիջապէս ետք)

Ի ներկայութեան գլխաւոր դերակատարներու

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ վերապահել, հեռաձայնելով 924-86-71, ամէն օր, ժամը 15էն 20։

Ապահով են միայն նախապէս վճարուած տեղերը։

Մասնակցութիւն 120 փր.

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար.—

Ռոզէտ Զաուկեանի թաղման առթիւ Վարուժան Պօղաղեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Մարճոյեան 50ական Փր., ատտանարոյժ Դաւիթեան եղբայրներ 30, Տիկիններ Վ. Փափազեան եւ Կէօզեանօ 10ական, Ա. Սարկաւագ Գ. Լուսարարեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Ս. Լուսարարեան 50, Հ. Մակարեան 10, Երանուհի Գրիգորեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Վ. Գրիգորեան 100, Տէր եւ Տիկին Յ. Մկրեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Հօլօփիկեան 50ական։ Սեդրակ Աւետիսեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Շ. Ճէրէճեան 100։ Յակոբ Ուզուրլեանի թաղման առթիւ Տիկին Ս. Մարտիրոսեան 25, Համբարձումեան 10։ Վահէ Անդրէասեանի թաղման առթիւ Պ. Պ. Ա. Փրոֆէթա 20, Խրիմեան եւ Եկաւեան 10ական։ Նուարդ Դարբինեանի քառաս. հոգեհանգիստին Ա. Զամաթեան 25, Հայկանոյշ Ջրբաշեանի քառաս. հոգեհանգիստին Մկրտիչեան եղբայրներ 50։ Պր. Խ. Հայրապետեան (Լէքսէն) իր թոռնիկ՝ Փայլակի մկրտութեան ուրախ առիթով 50, Վազգէն Ներսէսեանի ամուսնութեան ուրախ առիթով Տէր եւ Տիկին Թ. Աթթոյեան 50 Փր.։

(Շար.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Խաչիկ Խաչիկեան, ծնած 1924ին Վրաստանի Շուլավեր գիւղը. հօր անունը Միհրան, մօր անունը Վարդանոյշ։ Պատերազմի գացած է եւ չէ վերադարձած։ Կը կարծուի թէ կ'ապրի Ֆրանսա։ Փընտռողն է եղբայրը Վոլոդիա Միհրանի Խաչիկեան, որ կը բնակի Լենինական։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի յայտնել «Յառաջ»ի։

×

Բագրատ Մարտիկեան, հօրը անունը Աբրահամ, մօրը անունը Հայկուհի։ Ունի քոյր եւ եղբայր։ Կօշիկի գործով կը զբաղին եւ կը կարծուի որ Պելժիք հաստատուած ըլլայ։

Փնտռողն է Արթին Մարտիկեան։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել իրեն հետեւեալ հասցէին.

HOTEL BELLEVUE

8, Quai Marc Seguin — 07 - Tournon

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ

ՅՈՒՆԻՍ 15

10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**

15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները։

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)

Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12

de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնին մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66

de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49

de 15 h. à 19 h. — tous les jours

A Vendre cause départ

Bel appartement, 9ème arrondissement, 2ème étage sur rue, 4 pièces, cuisine, S. de B., belle entrée, visite de 10 à 18 heures jusqu'à LUNDI 15 MAI.

Tél. : 770-64-90

13, Rue Saulnier.

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱ
ՄԱՅԻՍ 27էն 28

Մեկնում Մայիս 27, վերադարձ՝ 28։ Անդամներու եւ համակիրներու հաւաքոյթ ժամը 7.15 Շաթօ տը Վէնսէն Թէրմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.45ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվիէօր։ Մեկնում 8ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէնթ – Մենեհուլտ (ճաշ), Վերտէօն, Մոնտորֆ (այցելութիւն) եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ քաղաքը, ժամանում՝ Թրէվ եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը։

Կիրակի ժամը 9ին շատ հանգստաւէտ նաւով մը զբօսապտոյտ Մոզէլի վրայ եւ ցամաքահանում Պերնըքասթէլ թանգարան–քաղաքը, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ։

Մասնակցութիւն 139 փր.

ամէն բան մէջը (նաւապտոյտն ալ) բացի խմիչքէ։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿԻՐԱԿԻ
14
ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE
14 MAI
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.415

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.415

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

—0—

Գ.— Իրաքի, Իրանի եւ Սուրիոյ Քիւրտերը

1) ԻՐԱՔ.— Իրաք կամ Միջագետք, որ մաս կը կազմէր օսմանեան կայսրու-թեան, առաջին աշխարհամարտի ընթաց-քին գրաւուեցաւ Անգլիացիներուն կողմէ, որոնք իրենց հովանաւորութեան տակ դայն վերածեցին ինքնավար Պետութեան մը եւ Պաղտատի գահին վրայ բազմեցու-ցին Մէքքէի Շէրիֆ Հիւսէյնի զաւակնե-րէն Ֆէյսալը, իբրեւ վարձատրութիւն Հաշէմիներու զերդաստանին մատուցած ծառայութեանց:

Միջագետքի հիւսիսային քրտաբնակ շրջանններն եւս միացուեցան արաբական նորաստեղծ թագաւորութեան: Անգլիա-կան եւ իրաքեան կառավարութիւնները խոստացեր էին ինքնավարութիւն շնորհել Քիւրտերուն, սակայն չգործադրեցին ի-րենց յանձնառութիւնները:

Մ. Զ. ռուսերական շաբաթաթերթի կը գրութեան մէջ կ'ըսէ թէ 1919էն մին-չեւ 1945 Իրաքի Քիւրտերը եօթն անգամ ապստամբեցան: Անգլիական օդանաւերը որեան մէջ խեղդեցին այդ բոլոր ապըս-տամբութիւնները: Վերջին մեծ ապստամ-բութիւնը սկսաւ 1961ի աշնան Իրաքի մե-նատէր Ապտիւլ Քասէմի օրով եւ վերջ գտաւ 1970 Մարտ 11ին, ծանօթ համա-ձայնագրով, որ ինքնավարութիւն կը շը-նորհէր Քիւրտերուն:

Սակայն այս պատմական համաձայնա-գիրն ալ տակաւին չի գործադրեր Պաղ-տատի կառավարութիւնը: 1971 Սեպտ. 29ին Իրաքի վարիչները անյաջող եղեռ-նափորձ մը սարքեցին Մուսթաֆա Պար-զանիի դէմ: Սակայն ինչ ալ պատահի, Իրաքի Քիւրտերուն դիրքը շատ ամուր է եւ կարելի չէ գիրենք խախտել դայն, նոյնիսկ եթէ Թուրքերը, Պարսիկներն ու Իրաքցիները նոր երբեակ դինակցութիւն մը կազմեն իրենց դէմ, կը հաւաստէ Ֆրանսիական յօդուածագիրը:

2) ԻՐԱՆ.— ԺԶ. դարէն ի վեր Պարս-կաստանի Քիւրտերն ունեցեր են երկու կիսանկախ իշխանապետութիւններ — Արտէլան ու Լորիստան — եւ քանի մը խանութիւններ, որոնք աւելի անուանա-կան քան թէ իրական կերպով ենթակայ էին կեդրոնական Պետութեան: Սիննէ, Քիրմանշահ եւ Սաուճպուլաք Քիւրտերու դրական ու գեղարուեստական մշակոյթի կեդրոններ են եղեր: ԺԹ. դարու վեր-ջերը Ղաճարներու արքայական տոհմը վերջ տուեր է քրտական շրջաններու կիս-ինքնավար վարչաձեւին՝ ամրապնդելով կեդրոնացման քաղաքականութեանը:

Հետեւանքն եղեր է այն, որ Պարսկաս-տանի Քիւրտերն ալ զէնքի փարեր են ի-րենց ազատութիւնը վերադառնելու եւ ազ-գային դիմագիծը պահպանելու համար: Մինչեւ երկրորդ աշխարհամարտը պարս-կական Քիւրտիստանի մէջ տասը ապըս-տամբութիւններ ծագեր են:

Յօդուածագիրը կը յիշէ դէպքերու ժամանակագրական կարգը եւ Մահապա-տի քրտական ինքնավար Հանրապետու-թեան սահմանման Թուական ցոյց կուտայ 1941ը, փոխանակ 1946ի: Թեհրանի կա-ռավարութիւնը իր ատմին մէջ խեղդեց դայն, մահապատիժի ենթարկելով ման-րանկար Հանրապետութեան Նախագահ Ղազի Մուհամմէտն ու իր գործակիցները: Սակայն քաջալերելէ վերջ Քիւրտերու ազատագրական շարժումը՝ ճակատագրա-կան վայրկեանին ո՛չ մէկ ճիգ ըրաւ մահ-ուընէ փրկելու համար իր պաշտպանեալ-ները ինչպէս Ատրպատականի, նոյնպէս Մահապատի մէջ:

Թեհրանի կառավարութիւնը իբրեւ մէկ ազգ կը նկատէ եղեր Իրանի բոլոր ազ-գերը, մէջն ըլլալով Քիւրտերը: Գիտա-կանօրէն Քիւրտերն ու Պարսիկները շատ հանգիտութիւններ ունին լեզուական, ազ-գագրական եւ պատմական երբեակ մար-զերու մէջ: Սակայն երիտասարդները չեն ենթարկուիր այս գաղափարախօսութեան: Քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութեան ղե-կավարութեան տակ, անոնք կը պայքա-րին եղեր ինքնավարութիւն ձեռք բերելու քրտական շրջաններու համար, Իրանի կառավարութեան հովանիին տակ, միա-ժամանակ կը ջանան ժողովրդավարու-թիւն հաստատել ամբողջ երկրին մէջ:

3) ՍՈՒՐԻԱ.— Մինչեւ զինուորական-ներու իշխանութեան գլուխ գալը, Սու-րիոյ Քիւրտերը բաւուք կապեր ունին ե-ղեր արաբ մեծամասնութեան հետ: Ե-րեսփոխան ունէին Դամասկոսի Խոր-հրդարանին մէջ, բարձրաստիճան պաշ-տօններ՝ կառավարութեան եւ սպաներ՝ բանակին մէջ: Թէեւ դպրոց բանալու ի-րաւունք չունէին, բայց կրնային քրտե-րէն գրքեր ու պարբերականներ հրատա-րակել:

Զինուորականներու, մասնաւորապէս Պա՛աս կուսակցութեան հրապարակ գա-լէն ի վեր արաբական ազգայնամոլու-թիւնը նացիական–ֆաշական ձեւով թթու-ցեղապաշտութեան բնոյթ առացեր է: 1958էն սկսեալ իրերայաջորդ կառավա-րութիւնները պարտականութիւն համա-րեր են ուժգնօրէն յարձակիլ Քիւրտերուն վրայ: Անխնայ պաշտօնազրկեր են քիւրտ սպաները, պաշտօնեաները, դասախօս-ներն ու ուսուցիչները: Արգիլեր են քըր-տերէն բոլոր հրատարակութիւնները: Այս քաղաքականութեան հակառակողները չարչարանքներու ենթարկուեր, տարինե-րով բանտարկուեր եւ աքսորուեր են, ըստ ռուսերական թերթի յօդուածագրին:

Ճէզիրէի քրտական շրջաններու գիւղա-ցիները իրենց հողերէն խլուելով տարա-գրուեր են երկրին ներքնամասերը: Տա-նեակ հազարաւոր Քիւրտեր սուրիական քաղաքացիութենէ զրկուեր են. անոնց զաւակներուն արգիլեր են դպրոց յաճա-խել: Սակայն չափահասութեան տարիքը թեւակոխելէ վերջ, այս «հայրենազուրկ-ները» անմիջապէս զինուորագրուելով կը զրկուին եղեր Իսրայէլի ճակատը:

Եզրակացնելով, Մ. Զ. կ'ըսէ թէ հա-կառակ միջազգային կազմակերպութեանց պահած լռութեան, Քիւրտերը կը շարու-նակեն իրենց առօրեայ դժուարին պայ-քարը: Պայքար՝ որուն նպատակն է վեր-ապրիլ եւ վերադառնել իրենց մարդկային արժանապատուութիւնը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆ ԶՕՐԱՎԻԳ ԿԸ ԿԵՆԱՅ ՎԻԷԹՆԱՄԻ

—0—

Վիէթնամի հարցը միշտ կարեւոր տեղ կը գրաւէ միջազգային քաղաքական կեանքի մէջ:

Հիւս. Վիէթնամի վրայ ամերիկեան ռմբակոծումները կը շարունակուին սաստիկօրէն, իսկ հաստատուած պաշա-րումը, ծովային գծով, գործադրութեան դրուած է քանի մը օրէ ի վեր: Ցարդ ոչ մէկ փոխադրանաւ փորձեց Հիւս. Վիէթ-նամի նաւահանգիստներուն մօտենալ, ընդհակառակն խորհրդային քանի մը նա-ւեր իրենց ճամբան շեղեցին: Կարգ մը լուրերու համաձայն Մոսկուա եւ Փեքին համագործակցութիւն մը պիտի հաստա-տեն, որպէսզի խորհրդային ռազմամթ-թերքը Չինաստանի ճամբով Հանոյի յանձնուի:

Միւս կողմէ Հարաւ. Վիէթնամի մէջ համայնավար ուժերը կը շարունակեն ի-րենց յարձակողական շարժումները: Ան Լոկի վրայ վերստին յարձակում մը կա-տարած են առանց շօշափելի արդիւնք ձեռք ձգելու: Սակայն մտահոգիչ կը նկատուին Սայկոնի շրջագիծին մէջ երեւ-ցող Հիւս. Վիէթնամի զումարները, ո-րոնք խափանարարական գործողութիւն-ներու լծուած են: Ոմանց կարծիքով Հա-նոյի զինուորները կրնան նոյնիսկ յար-ձակիլ Սայկոնի վրայ:

Փարիզի մէջ բանակցութիւնները խըզ-ուած են: Երկու կողմերը՝ Հիւս. Վիէթ-նամցիք եւ Ամերիկացիք մէկ կողմէ պա-տասխանատուութիւն կը յայտնեն վերսկսելու բա-նակցութիւնները, իսկ միւս կողմէ կը պնդեն իրենց պայմաններուն վրայ:

Փեքինի կառավարութիւնը երկար յայ-տարարութիւն մը ըրած է, ուր անգամ մը եւս զօրավիգ կը կենայ Վիէթնամի: Հրատարակուած զեկոյցը կը շեշտէ թէ չին կառավարութիւնը եւ ժողովուրդը վճռաբար զօրավիգ կը կենան Հիւսիս. Վիէթնամի կառավարութեան բռնած դիրքին: Չին կառավարութիւնը անգամ մը եւս կը շեշտէ որ 700 միլիոն Չինացի-ները զօրաւոր ուժ մըն են վիէթնամցի ժողովուրդին համար: Չինաստանի հողայ տարածութիւնը ապահով յենարան մըն է: Ապա Փեքին կ'աւելցնէ.— «Ցորչափ ա-մերիկեան աշխարհակալութիւնը վերջ չդնէ Վիէթնամի դէմ իր յարձակողական պատերազմին եւ ինչ որ ալ ըլլան այն ձեւերը զորս կ'առնէ այդ յարձակումը, զօրավիգ կը կենանք վիէթնամցի ժողո-վուրդին դիմադրական իր արդար պա-տերազմին մէջ եւ այդ՝ մինչեւ ծայրը եւ մինչեւ վերջնական յաղթանակ»:

Չին կառավարութիւնը կ'ամբաստանէ նաեւ Միացեալ Նահանգները որ բոլոր բարբարոս միջոցները կը գործածեն հա-զարաւորներ ջարդելու համար Վիէթնամի եւ Հնդկաչինի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՖՈՒՐԹԻ ամերիկեան բանա-կատեղիի ճաշարանին մէջ ռումբ մը պայ-թեցաւ: Ամերիկացի գնդապետ մը մեռաւ եւ քանի մը հոգի ալ վիրաւորուեցան:

ԹԱՐԲԻ մէջ, Ֆրանսա, մարդու կմախք մը գտնուեցաւ, որ համաձայն հնախոյզ-ներու, 20.000 տարուան է:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ եւ Արեւելեան Գերմանիա փոխադրութեան շուրջ համաձայնագիր մը կնքեցին, որ վերջնապէս պիտի ստորա-գրուի Մայիս 26ին: Բանակցութիւնները սկսած էին 1970 Հոկտեմբերին: Համա-ձայնագիրը ի զօրու դառնալէ ետք Արեւ-մտեան Գերմանացիները իրաւունք պիտի ստանան աւելի մեծ թիւով այցելելու Ա-րեւելեան Գերմանիա, իսկ առոր քաղա-քացիները՝ Արեւմտեան Գերմանիա «ըն-տանեկան բացառիկ կացութիւններու պա-րագային»:

ԺՆԵՒԻԷՆ կը հաղորդեն, թէ միջազգա-յին Կարմիր Խաչի կոմիտէն «վստահու-թեան շարաշահութիւն» կը նկատէ իս-րայէլեան իշխանութիւններուն կողմէ ե-ղածը, պէտք օգնանաւի առեւանգման հար-ցին մէջ: Իսրայէլացի commandos-ներ բան-ուորի հագուստ հագած յարձակած են օ-դանաւին վրայ, երբ Կարմիր Խաչի ներ-կայացուցիչները կը բանակցէին օդահէն-ներու հետ: Տայեան համաձայն չէ եւ տարբեր բան կ'ըսէ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական նախարարը 24 ժամով երկարաձգեց տուրքերու մէկ-երորդ կանխավճարի երկրորդ վճարու-մը: Այլ խօսքով՝ պէտք է ղրկել մինչեւ Մայիս 16:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ պիտի սկսին գալ շաբթուընէ: Զորեքշաբթի առտու ելեկ-տրական հոսանքը պիտի կտրուի հաւա-նաբար ժամը 7էն 9 (առտու): Երկաթու-ղին ալ կրնայ կանոնաւոր չըլլալ հաղե-գալուստի առթիւ, իսկ Թղթատարի Էֆ. Օ. (Բանուորական Ուժ = ընկերվարա-կան) սենտիքան գործադուլ որոշած է Մայիս 25ի եւ 26ի համար: Մեթրօն պիտի չբանի մէկ գծի վրայ — Թիւ 2 (Իսի-փորթ տը լա Շափէլ) Երկուշաբթի, Մա-յիս 15ին: Սենտիքաները կը բողոքեն որ աշխատանքի պայմաններու որեւէ բարե-փոխում չէ եղած:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԻ նոր քննութիւն մը Ֆրանսայի մէջ, ցոյց կուտայ որ Փոմ-փիտուի «սակը» բաւական իջած է եւ Շապան – Տելմասի համար ալ քաղաքա-կան մեծ ապագայ մը չի նախատեսուիր:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանա-տունը 24 ժամ գրաւած են խումբ մը մկրտչականներ, ամերիկեան եւ միջազ-գային հանրային կարծիքին ուշադրու-թեան հրաւիրելու համար այն հալածան-քին վրայ, որուն ենթակայ են խորհրդա-յին մկրտչականները:

ՍՈՒՐԻԱ որոշած է բարեկամութեան եւ համագործակցութեան դաշինք չկըն-քել Խորհ. Միութեան հետ, կը գրէ «Ալ Նահար» թերթը: Ներկայիս Սուրիա կը գտնուի Զոր. Գրեչկօ, Խորհ. Միութեան Պաշտպանութեան նախարարը:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ նաւ մը բախում ունեցաւ լիպերիական դրօշով քարիւղատարի մը հետ Մոնթեվիտէոյի բացերը: 83 հոգի մեռաւ:

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագուհին Օրլի կ'ընդունուի Երկուշաբթի ցերեկ, Թնդանօթի 101 հար-ուածներով եւ Նախագահ Փոմփիտուի կողմէ: Բրիտանական Թագաւորական ըն-տանիքը պիտի բնակի Վերսայլ: Զանա-զան ընդունելութիւններ, հանդիսութիւն-ներ եւ արարողութիւններ նախատես-ուած են: Էլիզապէթ Լոնտոն կը վերա-դառնայ Ուրբաթ ծովի ճամբով:

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ կը շարունակէ իր շըր-ջապտոյտը Ալժերիա: Օրանի մէջ Պու-մետիէն յայտարարեց Քուպայի առաջ-նորդին ներկայութեան, թէ իրենք եւս, ինչպէս Լատին Ամերիկայի, Ափրիկէի եւ Ասիոյ ժողովուրդները «պայքար կը մղեն գաղթատիրութեան դէմ»: «Ալժերացի ժողովուրդը ձեր կողքին կը գտնուի»:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ եւ Արեւելեան Գերմանիա քսան տարուան բարեկամութեան համա-ձայնագիր կնքեցին: Երկու կողմերը ան-հրաժեշտ կը գտնեն, որ Արեւմուտք ճանչ-նայ Արեւելեան Գերմանիան:

ՄՈՍԿՈՒԱ նախ մերժեց եւ ապա յետ քայլ ընելով ընդունեցաւ Պրանտ – Պար-ցելի մշակած միացեալ յայտարարութիւնը Մոսկուայի եւ Վարշաւայի դաշնագիր-ներուն շուրջ: Միացեալ յայտարարու-թիւնը կը շեշտէ, թէ զոյգ դաշնագիր-ները օրինական հիմ չեն ստեղծեր Կեդր. Եւրոպայի այժմու սահմաններուն հա-մար: Կը շեշտուի նոյնպէս, թէ Դաշնակ-ցային Գերմանիոյ քաղաքականութիւնն է խաղաղ ճամբով վերահաստատել պեր-ման միութիւնը Եւրոպայի շրջագիծին մէջ: Քրիստոնեայ – Դեմոկրատները ո-րոշած էին չվաւերացնել դաշնագիրները, եթէ երբեք յստակ չճշդուէր, թէ Գեր-մանիոյ բաժանումը վերջնական չի կըր-նար նկատուիլ: Մոսկուա միշտ դէմ ե-ղած է այս տեսակէտին:

Ի ՅՈՒՇ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

Մեր ժամանակաշրջանի երկու հազար տարիներու ընթացքին, հայ ազգը իր ծոցէն յարուցած է համաշխարհային չափանիշով մեծ, հանճարեղ մարդիկ. Եղնիկ Կողբացի, Մովսէս Խորենացի, Գրիգոր Նարեկացի, Ներսէս Շնորհալի. բայց նոյն ժամանակաշրջանին նոյնքան տարիներու ընթացքին չէր յարուցած մարդ մը, որ միայնակ՝ դէպի աշխարհի չորս ծագերը տանէր Հայուն անունը, արժանիքը, տառապանքը եւ փառքը։ Այդ մարդը՝ եղաւ հոգելոյս Կարդինալ Աղաճանեան։

Ծնած էր Հայոց Երկրին մէջ, մանուկ՝ եղաւ նուէրն Հայաստանի, առ ընդհանրական Եկեղեցին։ Պատանի՝ Արեւմուտքի հոգեւոր ուսումնարաններուն մէջ փայլեցաւ բացառիկ ուշիմութեամբ, ջանասիրութեամբ, բարեպաշտութեամբ։ Առինքնեց ջերմ համակրանքն ու համարումը՝ ուսուցիչներուն եւ ուսանողներուն։ Երիտասարդ՝ յայտնուեցաւ այր առաքինի անձնուրաց կրօնաւոր, սիրաջերմ Հայ։ Անձնուրեց հաւատաւոր ա՛զգն ամբողջ՝ յաչս աշխարհի։

Քահանայ ձեռնադրուեցաւ ահաւոր Եղեռնի վաղորդայնին։ Բացուեցաւ արշալոյս մը ինչպէս՝ մեր անսահման սուգին դիմաց։

Աստիճանէ աստիճան բարձրացաւ արագաքայլ։ Վարդապետ, ծայրագոյն վարդապետ, եպիսկոպոս, պատրիարք – կաթողիկոս, կարդինալ։

Վայելեց քաջալերանքն ու սէրը իրերայաջորդ քահանայապետներուն՝ Պիոս Ժ.ի, Բենեդիկտոս ԺԵ.ի, Պիոս ԺԱ.ի, Պիոս ԺԲ.ի, Յովհ. ԻԳ.ի։

Տեսուչ էր Հռոմի Հայկազնեան վարժարանին, դասախօս էր համալսարանի. ամէն ազգի աշակերտները մինչ ի վախճան կենաց՝ պիտի չմոռնան իրենց գիտուն եւ սրբասուն ուսուցիչը։

Ընտրուեցաւ կաթողիկոս – պատրիարք՝ համաշխարհային երկրորդ պատերազմի նախօրեակին։ Իրականացաւ նախատեսութիւնը Սուրբ Քահանայապետին, Պիոս Ժ.ի։

Եղաւ նուէրն Ընդհանրական Եկեղեց – ւոյ՝ առ հայ ազգն։

Եղաւ կաթողիկոս – պատրիարք շինարար եւ բարերար։ Օժտեց համայնքը՝ եկեղեցիներով, դպրոցներով, վանքերով, նոր ընծայարաններով։

Պատերազմէն ետք, համատարած աւերներուն դիմաց, ի գլուխ 32 քաջարի հոգեւորականներու՝ հրաւիրուեցաւ Ընդ – հանրական Եկեղեցւոյ Գերագոյն Սուրբ Ժողովին անդամակցութեան, որպէս կարդինալ։

Նշանակուեցաւ Նախագահ Հաւատա – սփիւռ Ս. Ժողովին։

Վեց հարիւր միլիոն կաթողիկէներու շրթներուն վրայ էր իր անունը, որպէս նոյնիսկ քահանայապետական թեկնածու, ի մահ Պիոս ԺԲ.ի։

Ծանչցաւ փառքը եւ խաչը։

Փառքը իր ազգին ընծայեց, խաչը վերապահեց իր անձին։

Շունչ մը կար իր մէջ Եղնիկէն, շող մը՝ Շնորհալիէն։ Համակ լոյս էր եւ ջերմութիւն։

Աշխարհի բոլոր ազգերուն ամէնէն ընտիր զաւակները ջերմ սրտով սիրեցին զինք, պատկառանքով մօտեցան անոր։

Նմանապէս՝ հայ ազգին ամէնէն ընտիր զաւակները։

Օրհնեալ ըլլայ իր յիշատակը։

ՀՐԱՉ ՔԱՋԱՐԵՆՑ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ՄԱՆՈՒԿՆ ՈՒ ՄԱՐԴԸ»

Գրասէր շրջանակներու մօտ անծանօթ անուն մը չէ Երուանդ Պարսումեան, որ երեսնական թուականներէն ցայսօր բանաստեղծական ուշագրաւ հատորներ լոյս ընծայեց։

Բծախնդիր՝ ինքն իրեն հանդէպ, անոր գործերը մեծ թիւ չկազմեցին։ 1930էն 1950 շարք մը յաջող քերթուածներ ստորագրեց հանդէսներու մէջ, Լիբանան, Ֆրանսա։ Անոր առաջին ուշագրաւ գործը եղաւ «Երգ երգոց»ը, երկարաշունչ քերթուած մը, մշակուած երեսնական թուականներուն եւ լոյս տեսած Փարիզի մէջ 1964ին։ Հրաշալի սիրավէպ մըն էր ան, որ յաջորդական հինգ «երգեր»ու հիւսքով կը պատկերացնէր պարմանի հերոսի մը՝ Ջօհրապի տենդոտ հեւքը Եփրատի ափերէն մինչեւ քաղաք։ Փրփրակուտակ հոսանքով յորդող սէր մըն էր բնութագրուածը, սէր մը, որ կը ծլի, կը բողբոջի եւ կը վառի բնութեան գոգին մէջ։

«Պրիսմակ»ը եղաւ անոր երկրորդ ուշագրաւ գործը։ Անկասկած այս մէկն ալ սրտի երգ մըն էր առաջին առթիւ, պարուրուած մօքի ցոլքերով եւ առաջնորդուած արեան կանչով։ Հոն տեղ գտած էին երազներ եւ պատրանքներ, ինչպէս նաեւ անոնցմէ բխող խոհեր։

Երուանդ Պարսումեան գգայնիկ տրամադրութիւններով կը մօտենայ իր մանկական անցեալին, իր վերջին՝ «Մանուկն ու մարդը» խորագրուած բանաստեղծու – թիւններու հաւաքածոյին մէջ։

Առաջինը՝ մանուկը, դիւրազգաց եւ նրբազգաց էակն է, որ կեանքի մեծ ու փոքր անցքերը կը դիտէ առանց դատումի, անգգալաբար ու լուսանկարչական գործիքի մը նման զանոնք կը նկարահանէ։ Աննշան պատահարներն իսկ տեղ կը գրաւեն անոր էութեան մէկ անկիւնը՝ մոռցուելու կամ վերյիշելու համար յետագային։ Ալպոմ մըն է ան, ուր կարգով տեղ կը գրաւեն երազային կեանքին անցքերը՝ «լուսանկարները»։ Եւ միայն հասուն տարիքի մէջ է, կամ՝ ինչպէս սովորութիւն է ըսել՝ տաք ու պաղ օրեր տեսնելէ ետք է, որ մարդը նայելով այդ «լուսանկարներ»ուն՝ կը հիւսէ փունջը իր ապրումներու, կը մղուի խորհրդածելու, դատելու եւ, ի հարկին, վճիռներ ար – ձակելու։

Այսպէս է, որ Եր. Պարսումեան իր զարնան օրերուն կ՚անդրադառնայ իմա – ցական կշիռով մը՝ մանկական իւրաքանչիւր դրուագ առիթ ծառայեցնելով հայրենասիրական, մարդկայնական ու ընդ – հանրական սէրերու արտայայտութեան։

Բանաստեղծին մօտեցումը իր երբեմնի մանկահասակ կեանքին՝ երազային խորք մը ունի անկասկած։ Նաեւ խորհուրդներով շղարշուած գիծ մը։ Ի վերջոյ մանուկին համար ցցուն ու հաստատուն, մնայուն նոճին, կամ իր թաղի տեղերուն — ա՛յն որ Հալէպի ջրհորներէն դուրս կը հանէ ինկած դոյլեր, — Սասունցի Միքայէլ խենթը, որ երախաներ կը հալածէ անոնց հռհռոցներուն ենթարկուելու առեն, վանդակի մէջ բանտարկուած թռչուններն եւ այլ փոքր ու մեծ «դրուագներ», գերզգայուն մանուկին կը պարգեւեն «տեսիլներ առլցուն», ու ան երջանիկ՝ կը պարուրուի երազներով։

Բանաստեղծը, սակայն, իր այդ երազկեանքը այժմ կը փորձէ իմաստաւորել, դատումներու, խորհրդածութիւններու ճամբով զայն նպատակի մը ծառայեցնել։ Այսպէս է, որ ան կը պարզէ կեանքին անարդար բնոյթն ու չահագործումի երեւոյթը։ Իր բոյնէն կարուած նոճին կը յուշէ իրեն հայ մարդուն բնաւեր եղած ըլլալու իրողութիւնը, բանտարկուած թռչունները՝ ազատութեան ձգտումը, «Ակնոցն Աստուծոյ» քերթուածը՝ անարդա – րութիւնը եւ այսպէս հիւսքը երազներու պատրանքին։ Պատրանաթափ մարդն է ան հիմա, բայց ո՛չ յուսահատ քերթողը։

Յուշերու անդրադարձը, հո՛ս, կը կատարուի պատմումի, նկարագրումի ձե – ւին տակ։ Յաճախ նաեւ խօսակցական (ինքնախօսութիւն, երկխօսութիւն) կառոյցով։ Պատկերները, որոնք հոգեվիճակ մը պիտի արտայայտէին, ցանցառ են անոր 12 քերթուածներուն մէջ։ Եղածներն ալ չեն շրջանակուիր՝ ազդեցութիւն ձգելու զօրութեամբ։

Բայց լսուեցաւ, թէ անոր գրելաձեւն է պատմելու, նկարագրելու եւ, երբեմն ալ, խօսակցութիւններով վիճակներ պատկերացնելու եղանակը։

«Մանուկն ու մարդը» կարելի է նկատել բնական շարունակութիւնը իր երկու նախորդ հաւաքածոներուն, ուր սրտի երգեր էին ներկայացուած մօքի ցոլքերով։ Հո՛ս, այսուհանդերձ, ոստումը յատկանշական է խորքի եւ ձեւի սահմաններուն մէջ։ Զգացական տարրին վրայ դատումի կշիռը աւելի ծանր է, աւելի հաւասարակշռուած եւ վճռական։

Եր. Պարսումեանի լեզուն ճոխ է՝ մնալով միանգամայն պարզ։ Կը սիրէ օգ – տուիլ մեր լեզուի հարուստ բառամթերքէն, առանց, սակայն, գրքունակ դարձնելու իր ոճը, որ հանդիսաւոր կարելի է որակել։

Եւ եթէ անհրաժեշտ է եզրակացու – թեան մը յանգիլ պէտք է հաստատել, թէ բանաստեղծը իր վերջին տարիներու քերթուածներով նուաճում մը կատարած է նախ եւ առաջ ինքն իր վրայ։ Ու ասիկա նկատառելի երեւոյթ է անկասկած։

Հատորին կողքին ձեւաւորումն ու ութ նկարներ՝ գործ եգիպտահայ նկարիչ Բիւզանդ Կոճամանեանի, քերթուածնե – րուն ներքին բովանդակութիւնը կ՚ար – տացոլեն։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Մարտիրոս Սարեանի արուեստին հա – սունութեան շրջանը քննելէ առաջ, հետաքրքրական է հետեւիլ անոր զարգացման հանգրուաններուն։

Սկսելով դպրոցական տարիներու իր աշխատութիւններէն՝ անոնք, ինչպէս կը տեսնուի առհասարակ բոլոր նկարիչներուն մօտ, «անմիջականօրէն բնութենէն վերցուած էթիւտներ են»։

1903–1904ին սակայն, ուսանողական շրջանը աւարտելէն քիչ առաջ, ան վճռական ձեւով կը հեռանայ իրապաշտութենէն, թեւակոխելու համար ֆանտաստիկայի եւ նկարչական հէքեաթի բնագաւառը, հետեւեալ կերպով բանաձեւելով իր նոր ուղղութիւնը.

«Պէյզաժների բնագաւառում կատարած փորձերից յետոյ, ես ձգտում եմ կտրուել երկրից, ես տարւում եմ հէքեաթականով եւ գունագեղութեամբ, այսինքն՝ սկսում եմ երկրին նայել ինչպէս մի հէքեաթային բանի»։

Քանի մը տարի ետք, կրկին կը փոխուի իր ուղղութիւնը. «1907–8 թուերին, հեռանալով ֆանտաստիկայից, ես սկսում եմ սինթէզի ենթարկել բնութիւնից եւ կեանքից ստացած իմ տպաւորութիւնները, խիստ կերպով սրելով իմ գործերը գունային ու լուսային կողմից։ … իմ աշխատանքների օբյեկտ ծառայում էր գլխաւորապէս Արեւելքը. ես աշխատում էի արտայայտել նրա մշտական սպեցիֆիկան ու ռէալիզմը, միանգամայն խուսափելով Արեւելքի սքանչելի արուեստին ու էթնոգրաֆիային նմանելուց։

«1911ին առաջին անգամ երեւան են գա–

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Ամենավենձ գործը քու հրամանքիդ ծառայելն է, ուստա Մկրտիչ։

Ուստան նստեց հոլիկի պատի տակ դրուած թախտի վրայ եւ չափխան հանեց։ Լայն ճակատի ետեւում նա ունէր խիտ, սեւ մազեր։

— Էս ի՞նչըդ միտքդ քցիր, ուստա ջան։ Բարձր նստի։ Կեցի բարձ բերեմ։

— Բարձ չեմ ուզէ։ Ծամբու թողը հոգի հանեց։

Եւ չուստերը հանելով, ուստան թափ տուեց դրանց մէջ լցուած հողը, ապա բրդէ գուլպաների կապերը շալվարի փողերի վրայ ամրացնելուց յետոյ ոտնամանները նորից հագաւ։

— Ի՞նչ բանի ես, Երանոս։

— Ուստա ջան, մէ խորավածմ էնեմ։

— Ձեմ ուզէ, ես շնորակալ եմ։

— Ուստա ջան, դէմ մի եղնի։ Օրէցէն մէ օրըմ բոստանս ես եկէ։

— Թէ բախի ունիս՝ բե։ Ուրիշ բան պէտք չէ։

— Բախին իրան կարգին։ Ըպը դա – կուսկի՞։

— Բոստանդ կ՚ուտենք։

Երանոսը ներսից բերեց գավով լիքը օղի եւ կաւէ գաւաթներ, ապա մտաւ վարունգի եւ պոմիդորի մարգերը, քաղեց բերեց։

— Մէ քանիմ հատ էլ կծու տաքտեղ բե։

— Աչքիս վրայ, ուստա։

Երանոսի գնալուց յետոյ ուստան վերցրեց դանակը, որով բոստանչին բահի կոթն էր տաշում, եւ սկսեց վարունգներն ու պոմիդորները կտրատել։ Վարունգ – ների կլեպները փռեց եւ ուտելիքը կըտրատեց վրան։

— Էս տարի լոբիդ ի՞նչդ է, — հարցերց նա մօտեցող Երանոսին։

— Շատ լաւ է։

Եւ բոստանչին կանաչ տաքտեղները դըրեց ուտելիքի մօտ։

— Հմը, ուստան ջան, դուր տեղը չթողիր մէ խորավածմ էնէի։

— Նստի։ Բանը մէ անգամ կ՚ըսեն։

Երանոսը ժպտաց.

— Բարձի խօսքն է՞լ չէնեմ։

— Չէ։

Ուստան վերցրեց տաքդեղներից մէկը, կխեց։ Տաքդեղը կխուեց շրխկալով, եւ նրա միջից սուր կծու հոտով ցնդեց զաղի պէս հեղձուցիչ կծուութիւնը։

— Լաւ տաքդեղ ունիս։

— Շնորհակալ եմ, իմ հողս տաքդեղի ու լոբու հող է։

Երանոսը նստեց, օղի լցրեց եւ վերցրեց իր գաւաթը։

— Տէ, ուստա ջան, բարով ես էկէ։ Կենացդ։ Շատ էի իմացէ քու մասիդ՝ լաւն էի իմացէ։ Հմը հետդ ծանօթութուն չունէի։ Անցած չարթուն օր ծանօթացայ՝ լաւէն էլ լաւը տեսայ։ Ես մէ երջանիկ մարդն եմ, օր բոստընիս ջուր բերելէն ետեւ դուն չգնացիր ու գնացիր, այլ էսօր ընձի միտքդ քցիր ու եկար։ Հիմի ես մէ նպատակմ ունիմ, օր մեր բարեկամութունն էս բախու պէս կարճ չեղնի, այլ էն ախպուրի պէս երկան։ Սաղ եղնիս, ուստան ջան, հազար տարի ապրիս, հազարն էլ հազար բարիքով ապրիս…

Երանոսը մի ումպով դատարկեց օղին և վերցրեց մի կտոր վարունգ։

— Ես, Երանոս ջան, — սկսեց ուստա Մկրտիչը՝ գաւաթ վերցնելով, — շատ մարդու չեմ հաւնի։ Վո՞վ գիտէ, մարդն ինչքա՞ն պիտի լաւն եղնի, օր ես հետն երթամ–գամ։ Հմը, ուղիղն ըսած, էն օրը, եր օր դուն ընձի կանչեցիր, թէ՝ ուստա, ախպրիս ջուրն ու բոստընիս ջուրն իրարուց ջոկ էրա՝ դուն ընձի դուր եկար։ Քա՞նի տարեկան ես։

— Եօթնինը։

— Ես եօթնհինգ կը սեպէի։ Ինչորա, էլի քեզնէն վեց տարով վենձ եմ ու դուն ընձնէն չպիտի նեղենաս։ Ըսելս էն է, օր քու մէ բանըդ հէչ դուրըս չեկաւ։ Էդ էն էր, օր դուն ընձի էնքան առատ վճարեցիր։ Ես կը վերցնեմ, իմ թեւս չի ցաւի, հմը տուողն իրան փողի դադրը պիտի իմանայ։ Քէֆ կ՚էնես՝ բան մի խնայէ, բաղար կէնես՝ լիզու–բերան մի խնայէ, — վենձանաց խօսք է։ Հիմի, թէ Աստուած տուեց ու դուն իմ ըսածս մարդը դուս եկար՝ ուստա Մկրտիչը քեզի ծառայ։ Թէ օր փուչ դուս եկար՝ Աստուած քեզի հետ, Աստուած էլ՝ ընձի հետ։ Սաղ եղնիս։

Օղին խմելուց յետոյ ուստան վերցրեց մի տաքդեղ, թաթախեց աղի մէջ եւ առանց կոպն անգամ թարթելու, կերաւ։

Թէեւ բոստանների ու դաշտերի լայնարձակ տեսարանի վրայ դեռ պայծառ արեւն էր, բայց թախտի վրայ փռուած ջեջիմի վառ նախշերն արդէն խունացել էին հոլիկի պատի ստուերից։

Երանոսը նորից օղի լցրեց։

— Ուստա ջան, հրաման տու՝ պատմեմ քեզի, թէ ինչի բոստընիս ջուրն ու ախպըրիս ջուրը ջոկ էնել տուի։ Օր պատմութունս իմանաս, էլ ընձի չես մեղդրէ շռայլութեան համար։ Էրածս բանը մատղի պէս բանմ էր, իսկ մատղի համար, դուն ընձնէն լաւ գիտես, օր փող չեն խնայէ…

(Շար. – 26)

խարք ձեւերը իմ գործերում»:

Մ. Սարեանի 1911էն առաջ նկարած գործերը ծանօթ չեն մեզի. սակայն, ա՛յս թուականէն սկսեալ, հարթերանգային գրութեամբ գործադրած կտաւները՝ իր ոճին հասունութեան տեսակէտէն՝ ամէնէն կարեւոր հանգրուանը կը ներկայացնեն. Թէեւ՝ հէքեաթային նկարագիրը, որ խորքը կը կազմէ իր անհատականութեան, յայտնուած է, ինչպէս տեսանք, արդէն իսկ 1903–1904 թուականներուն:

Յիշեցնենք այստեղ թէ Մ. Սարեանը, Մոսկուայի գեղարուեստական յառաջադէմ շրջանակներուն ու միեւնոյն ատեն արուեստի ժամանակակից շարժումներուն ազդեցութեան տակ, էապէս արդիական նկարիչ մըն է, որ կը հետեւի Կոկէնի եւ Մաթիսի վերակիրարկած «գոյներու նկարչութեան», այսինքն յայտնապէս հարթերանգային թեքնիքին:

Հետեւաբար, բնապաշտ մը չէ Սարեան, բանլ կ'ուզենք թէ ան չընդօրինակեր բնութիւնը այնպէս ինչպէս որ է: Իր ոճը առաւել չափով պարզական է. ինչ որ կը նշանակէ թէ յստակ են շրջագիծերը իր նկարներուն մէջ, զոհուած են մանրամասնութիւնները՝ ի նպաստ պարզութեան, ու ոճաւորուած են առհասարակ բոլոր ձեւերը:

Յօրինուածքն ու գծագրութիւնը նոյնպէս՝ ենթարկուած են լայն կշռոյթներու, գիտակցօրէն կիրարկուած կերպարուեստական մասնաւոր կարգի մը համաձայն:

Միւս կողմէն, գունաւոր մեծ ու փոքր մակերեսներու յարադրութեամբ ձեռք բերուած ներդաշնակութիւնը՝ այս կարգի գործերը կը դարձնէ յատկապէս առաւել որմնային նկարչութեան — սեռ մը, որ միւս սեռերուն հետ զուգընթաց, մշակած է Սարեան մեծ վարպետութեամբ:

Գալով իր գոյներուն ու զանոնք գործածելու կերպին, բաւ է ըսել թէ ինք կը նախընտրէ կատարելապէս անփայլ մակերեսներ, տանք դարձեալ խօսքը իրեն.

«...Ես Փարիզ գնալուց եւ ֆրանսիական վարպետների որոշ չափով ուսումնասիրելուց յետոյ, նպատակ եմ դնում անմիջականօրէն բնութիւնից առած իմ տպաւորութիւնների արագ, պարզ հաղորդումը, պահպանելով կատարման առաւելագոյն թարմութիւնը եւ աշխատանքի տեխնիկայի որոշակիութիւնը. ի հարկէ աւելի եւս խորանալով նկարչութեան մէջ, անպայմանօրէն պահպանելով լուսաչերմացնող արեգակնային լոյսի իմ հիմնական դրոյթը, միաժամանակ հրապարակ բերելով առարկաների գոյնի մաքսիմալ ներուժութիւն»:

Այս յստակ ու ճշգրիտ բանաձեւումին վրայ աւելցնենք այն յարմերձութիւնը որ կ'երեւի Մ. Սարեանի վառ գոյներուն եւ մեր հին մանրանկարիչներուն նախասիրած երանգներուն միջեւ: Հայրենի աշխարհին տուած իր առաջին այցելութեան օրերուն իսկ, Սարեան ապահովաբար տեսած է Էջմիածինի գրչագիրներու հաւաքածոն, ու վստահօրէն ներշնչուած՝ անոնցմէ:

Մարտիրոս Սարեանի մօտ հէքեաթայինը՝ ամէն բանէ առաջ բնանկարային է իր նիւթով: Իւրաքանչիւր արուեստագէտ որոշ նիւթ – առարկայի մը միջոցով կը հասնի իր ոճին գերագոյն արտայայտութեան. ծովը՝ Այվազովսքիին համար, թշուառ մարդերն ու բազմութիւնները՝ Խակար Շահինի փորագրանկարներուն մէջ, անկենդան իրերը՝ Զաքարեանի եւ Փուշմանի մօտ, ծառայած են որպէս նիւթ – առարկաներ, որոնցմով անոնք արտադրած են իրենց ամէնէն կարեւոր գործերը:

Թէեւ առաջնակարգ դիմանկարիչ եւ ինքնատիպ յօրինուածքով նաթիւր-մորթներու հեղինակ է Մարտիրոս Սարեան, բայց ինքզինք կը գերազանցէ ան իր բնանկարներով, ուր լեռներու, դաշտերու, ծառերու, գիւղական տնակներու կողքին տեսնուող մարդկային ու կենդանական կերպարանքները կը գրաւեն ընդհանրապէս երկրորդական տեղ մը, բայց զօրութենական տարրով մը եւ գունաւոր բիծերու հակադրութիւններով կը հարըստացնեն զանոնք:

Ըսինք, թէ Սարեան կրցած է տալ նկարագիրը հայ երկրին: Եթէ երկրաբանական, բուսական, կլիմայական տարբերութիւններ կը զանազանեն որոշ չափով տեսարանը այս կամ այն հողամասին, վերջ ի վերջոյ սակայն հողը հող է ամէն տեղ, լեռը՝ լեռ, ծառը՝ ծառ, գետը՝ գետ. այսպէս՝ Նեղոսը շատ չի տարբերիր Դանուբէն, Արարատը՝ Ֆուճիյամայէն. Հայաստանի եղնի՛կն ալ նման է ուրիշ վայրերու եղնիկներուն:

Բայց եւ այնպէս, որքան մեծ է ու խոր նաեւ՝ տարբերութիւնը անոնց միջեւ: Երբ քաղաքակրթութիւն ու մշակոյթ, հետեւաբար՝ որոշ դիմագիծ ունեցող ժողովուրդ մը դարեր շարունակ կ'ապրի նոյն հողին վրայ, այդ ժողովուրդին եւ զինք շրջապատող բնութեան տարրերուն միջեւ կը ստեղծուի փոխ-յարաբերութիւն մը, մտերմութիւն մը՝ որով այդ կենդանի եւ անկենդան տարրերը կը ստանան մասնաւոր հոգեբանութիւն մը, յատուկ նկարագիր մը:

Ճափոնացի հարազատ արուեստագէտի մը նկարած լեռը արդարեւ չի նմանիր բնաւ ուրիշ աշխարհամասի մը լեռներուն:

Ու երբ հայ բանաստեղծը կ'ըսէ՝

«Դուք տեսե՞լ էք հայրենի լեռները
մեր խրոխտապանծ...»

կամ՝

«Մահախուճապ սերունդների
Աչքն է դիպել լոյս-գագաթին, ու
անցել...»

անոնք ուրիշ բան չեն կրնար ըլլալ, բայց միայն հա՛յ լեռներ. լոյս-գագաթը Արարատի՛նն է միայն:

Ինչպէս որ հայ բանաստեղծական ու նաեւ ժողովրդական երաժշտական հանճարը գիտցած է արտայայտել ոգի՛ն մեր մայր երկիրին, Հայո՛ց հայրենիքին, այնպէս ալ ահա Մարտիրոս Սարեան, թերեւս առաջին անգամ ըլլալով, յաջողած է ընել այդ՝ նկարչութեան մէջ: Ո՛չ Այվազովսքի, ոչ Բաշինջաղեան եւ ոչ ալ ուրիշ հայ նկարիչներ տուած են այդ՝ նոյն հարազատութեամբ եւ ուժգնութեամբ, անտարակոյս՝ անոր համար որ տարբեր խառնուածքէ ու մտահոգութիւններէ առաջնորդուած էին անոնք:

Սարեանի խորապէս հայ հոգին, անոր առհաւական լարերուն զգայնութիւնը, պաշտամունքը հանդէպ իր ժողովուրդին, իր խորաթափանց իմացականութիւնը, ստեղծագործ արուեստագէտի տաղանդը, իր կամքն ու նախասիրութիւնը, ու տակաւին ի՛ր եւ նիւթ – առարկային միջեւ ստեղծուած այն խորհրդաւոր յարաբերութիւնը՝ անժխտելի ինքնուրոյնութիւն ներկայացնող տարրեր են, որոնցմով կազմուած է արուեստագէտին անհատականութիւնը:

Ընդունինք սակայն, թէ այդ արդիւնքը կարելի չէր իրագործել՝ բնապաշտ, նեղ իմաստով իրապաշտ թեքնիքով: Երկրի մը տեսարանները ընդօրինակել այնպէս ինչպէս որ են, ներկայացնել անոր արտաքին ձեւերը ճշգրիտ վերարտադրութեամբ՝ մերկացնել պիտի ըլլար այդ երկիրը իր ոգեկան եւ զգացական պարունակութենէն, այն հոգեբանական մասնաւոր նկարագիրէն որով հարստացած է ան՝ վկայ ու մասնակից ըլլալով դարեր շարունակ իր մէջ բնակող ժողովուրդին կեանքին, անոր յուզումներուն, երազներուն, ապրումներուն:

Սարեան հասած է այդ արդիւնքին... ոչ – բնապաշտ թեքնիքով, այսինքն՝ համադրելով, փոխելով, ոճաւորելով, պարզացնելով ի հարկին մինչեւ իսկ ձեւազեղծելով, ե՛ւ գիծ, ե՛ւ գոյն:

Այսպէս է ահա որ իր բնանկարները կը ներկայացնեն Հայաստանեան լեռները ամեհի ու խրոխտապանծ, Արարատեան դաշտը լայնատարած, մե՛ր հայրենիքին հողն ու ծառերը, երկինքն ու հորիզոնը, արեւն ու ամպերը, մէկ խօսքով այն երկիրը, ուր ապրեր են մեր նախահայրերը, ուր կ'ապրին այսօր մեր հարազատ եղբայրները: Եւ այս բոլորը՝ հէքեաթային մթնոլորտի մը մէջ պարուրուած, այն հէքեաթայինը որ մէկ երեսն է հայ ժողովուրդին տրամադրութիւններուն, եւ յատուկ՝ արուեստագէտի խառնուածքին:

Ահա թէ ի՛նչպէս եւ ինչո՛ւ կը հասնինք այն եզրակացութեան, որ հայ երկրին ինքնայատուկ նկարագիրը ներկայացնելով ա՛յսպէս, Մարտիրոս Սարեան խորապէս իրապաշտ արուեստագէտ մըն է: Իր նկարչութիւնը մեզի կը թելադրէ տեսանելի իրականութենէն աւելի հարազատ, աւելի ճշմարիտ իրականութիւն մը, շնորհիւ իր պայծառ տեսիլքին, հանճարեղ յայտնատեսութեան:

ՕՆՆԻԿ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

1950

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԸ ԼՈՒԻԶԻԱՆԱՅԻ ՄԷՋ

— «Ֆրանսերէն կը խօսի՞ք»: Այս հարցումը ուղղուեցաւ սեւամորթ կնոջ մը Լաֆայէթի մէջ, Մ. Նահանգներ: Հարցումը տարօրինակ էր, եթէ նկատի առնուի, թէ շրջանի սեւամորթներու ազգային լեզուն ֆրանսերէնը եղած է պատմականօրէն:

Սեւամորթ կինը երկար տատամսումներէ ետք եւ բաւական վարանոտ «այո» մը կ'ըսէ:

Օտարականը ատեն մը ետք կը հասկնայ կնոջ վարանումին պատճառը — ան հարկադրուած էր ընդունելու, թէ կը խօսի «տորպալա» լեզու մը:

Առանձին երեւոյթ մը չէ այս: Տարեց սպիտակամորթ եւ սեւամորթ անձեր հարաւային Լուիզիանայի մէջ դեռ ներողութիւն կը խնդրեն, որ ֆրանսերէն կը խօսին:

Ֆրանսերէնը «տորպալա» լեզու մը նկատուեցաւ, երբ անգլիախօս դրսեցիներ հոն հաստատուիլ սկսան 30 կամ 40 տարի առաջ:

Դաստիարակներ գտնուեցան, որոնց կարծիքով Մ. Նահանգները միայն մէկ լեզու պէտք է ունենան եւ, հետեւաբար, պայքար բացին ֆրանսերէնի գործածութեան դէմ, այնպէս, ինչպէս ուրիշներ յար եւ նման պայքար մը ձեւակերպած էին սպաներէնի դէմ՝ Մեքսիկացի Ամերիկացիներու մօտ, Թեքսասի մէջ:

Երախաները կը պատժուէին, երբ ֆրանսերէն կը խօսէին դպրոցին մէջ: Լաֆայէթ բնակող տարեց անձ մը կը յիշէ, թէ տուն ճամբուած էր դպրոցէն, որովհետեւ գրօսանքի պահուն ֆրանսերէն կը խօսէր: Ուրիշ մը անգլերէն բառարանէ էջ մը ընդօրինակելու պատժին ենթարկուած է նոյն պատճառով:

Ֆրանսախօս աւելի քան մէկ միլիոն Լուիզիանացիներուն առաջնորդները, այժմ, յիմար կը գտնեն այս կեցուածքը եւ յուսահատ պայքար մը կը մղեն ֆրանսերէնը կենդանի պահելու համար:

Անոնք շատ վստահ չեն արդիւնքի յաջողութեան: Դուրսի ազդեցութիւնը շատ զօրաւոր է հեռատեսիլ, շարժանկար եւն.: Քարիւղի հանքեր երեւան ելած են, ուր օտարներ կը ժամանեն անընդհատ:

Ֆրանսերէնը պահպանելու եւ տարածելու համար յատուկ մարմին մը կազմուած է չորս տարիէ ի վեր: Պատասխանատուներու կարծիքով ֆրանսերէն լեզուն կարելի է փրկել միայն այն պարագային, երբ ան կը դասաւանդուի դպրոցներու մէջ՝ մանկապարտէզէն սկսեալ:

Ուսուցիչներու եւ ուսանողներու փոխանակութեան ծրագիր մը հաստատուած է ներկայիս Քեպէքի, Ֆրանսայի եւ Լուիզիանայի միջեւ: 47 երիտասարդ Ֆրանսացիներ տեղւոյն դպրոցներու մէջ ֆրանսերէն կ'ուսուցանեն, ֆրանսական կառավարութեան կարգադրութեամբ: Անոնք իրենց զինուորական ծառայութիւնը այս առաքելութեամբ կը փոխարինեն:

Միեւնոյն ատեն, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը երկլեզուեան դասընթացքներու երկու ծրագիրներու իրագործման համար նիւթական յատկացում կը կատարէ. Նպատակն է ուսուցիչներ պատրաստել, որոնք թէ՛ ֆրանսերէն եւ թէ անգլերէն գիտնան ու դասաւանդեն:

Դժուարութիւն մը կայ սակայն. շըրջանի ֆրանսերէնը խօսակցական եղած է միշտ 200 տարիէ ի վեր: Քիչ է թիւը անոնց, որոնք միաժամանակ գրել եւ կարդալ գիտեն ֆրանսերէն:

Խօսակցական լեզուին առընթեր պէտք է զարկ տալ նաեւ գրական ֆրանսերէնին Լուիզիանայի մէջ:

Ասիկա կարեւոր աշխատանք մըն է:

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Երբ տարիներ առաջ Սաթէնի հանդիպելով հրապուրուած էր անոր գեղեցկութենէն ու միտքը դրած հետը ամուսնանալ, իրեն ըսած էին, որ մանկամարդ աղջիկը արդէն իսկ նշանուելու վրայ էր երիտասարդի մը հետ: Այդ երիտասարդն էր Խօսրով Քանասարեան, այն ատեն համեստ ամսականով պաշտօնեայ մը, որուն համար կ'ըսէին սակայն, թէ փայլուն ապագայ ունի: Ինք, Մարգար էֆէնտի, արդէն իսկ կլորիկ հարստութեան մը տէր էր ու հրապարակին վրայ դիրք գրաւած:

Երբ Սաթէնի ձեռքը խնդրեց, այս վերջինոյն ծնողքը բնաւ չվարանեցան Խօսրովը զոհելու վաճառականին, իրենց աղջկան համար բախտ մը կը համարէին Մարգար էֆէնտիի պէս ամուսին մը: Մանկամարդ աղջիկը սակայն շատ դիւրաւ տեղի չտուաւ. Խօսրով ու Սաթէն փոխադարձ անկեղծ սիրով մը կապուած էին իրարու եւ նիւթական նկատումները չէին կրնար ազդել Սաթէնին վրայ:

Վաճառականը աղջկան հօրն ու մօրը հետ դաշնակցած, ստիպուեցաւ բաւական մաքառիլ մինչեւ որ յաջողեցաւ Սաթէնի հետ ամուսնանալ:

Բնականաբար ալ անկէ ետքը Խօսրովի ու Սաթէնի յարաբերութիւնները դադրեցան, թէեւ վաճառականը առաջին ամիսները, կասկածէ ու նախանձէ դըրդուած, խիստ հսկողութիւն մը կը կատարէր իր կնոջ շուրջը: Տարի մը վերջը Խօսրով ալ իր կարգին կ'ամուսնանար: Այս պարագան բոլորովին հանդարտեցուց վաճառականը, որ ալ չմտածեց իր նախկին հակառակորդի վրայ: Տարիներէ ի վեր անոր գոյութիւնն իսկ մոռցած էր, քանի որ հետը տեսակցելու առիթը չէր ունեցած:

Եւ ահա հիմա յանկարծ Խօսրով էֆէնտի իր դէմը կը ցցուէր, իր հանգիստը խռովելու համար:

Անշուշտ, դեռ ոչ մէկ փաստացի ապացոյց ունէր իր կնոջ դէմ: Կրնար ըլլալ, որ չաքարավաճառի խանութին մէջ այդ հանդիպումը բոլորովին դիպուածական էր, բայց հակառակն ալ հաւանական էր, որ թերեւս Շաղէկի ենթադրութիւնները ճիշդ էին... Այս մտածումը ահա ժամերէ ի վեր կը տանջէր Մարգար էֆէնտին: Ի՞նչպէս կարելի էր հասկնալ ճշմարտութիւնը...

Մինչեւ իրիկուն վաճառականը այս մտատանջութիւններուն մէջ տապլտկեցաւ: Փոքրիկ անհանգստութիւն մը պատրուակելով՝ սովորականէն ալ կանուխ մեկնեցաւ գրասենեակէն եւ ուղղակի տուն գնաց: Կինը դուրս ելած էր: Այս պարագան աւելի սաստկացուց իր դժկամութիւնը: Սպասուհին հարցուփորձեց հասկնալու համար թէ ո՞ւր կրնար գացած ըլլալ:

— Չեմ գիտեր, հանըմս բան մը չըսաւ, պատասխանեց այս վերջինը:

Ամէն բան գիտէ, բայց պատուէր ստացած է բան մը չըսելու, մտածեց Մարգար էֆէնտի:

Ժամ մը ետքը տիկին Սաթէն եկաւ:

— Ո՞ւր էիր մինչեւ հիմա, գոչեց ամուսինը:

— Մէկ երկու այցելութիւն ըրի:

— Որո՞նց...

— Տիկին Նուարդին, տիկին Մաքրուհիին... ի՞նչ կայ որ... դուն ինչո՞ւ կանուխ եկեր ես:

— Զարմանալի բան, իրաւունք չունի՞մ ուզած ատենս տուն գալու, գոչեց վաճառականը բարկութեամբ:

— Այդ ըսել չուզեցի, միայն թէ սովորականէն կանուխ գալուդ համար հարցուցի... անհանգի՞ստ ես:

— Բան մըն ալ չունիմ, պատասխանեց վաճառականը:

Տիկին Սաթէն տեսաւ, որ ամուսինը սրտնեղած կերպարանք մը ունէր ու այդբանը վերագրեց անյաջող գործառնութեան մը եւ խօսքը կարճ կապեց:

Մարգար էֆէնտի, միշտ գրգռուած դըրութեան մէջ ժուռ կուգար սենեակը, մինչ կինը գացած էր իր հագուստը փոխելու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Տ. Զէքիեան եւ զաւակները, Պր. Ա. Շատարեւեան (Սէնթ Էթիէն) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօր եւ մեծ-մօր, նորոգ հանգուցեալ

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՖԻԼՈՐ ՇԱՏԱՐԵՒԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի (14 Մայիս) առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին ընտանիքը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Տ. Զէքիեան եւ զաւակները, Պր. Անդրանիկ Շատարեւեան (Սէնթ Էթիէն), խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն Լիոնի Վարանդեան կոմիտէին եւ Կապոյտ Խաչին, Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի «Անտոք» եւ «Վարուժան» ենթակոմիտէներուն եւ բոլոր անոնց որոնք նամակով, անձամբ, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով եւ ծաղկեպսակով մխիթարեցին զիրենք, իրենց սիրելի մօր եւ մեծ-մօր

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՖԻԼՈՐ ՇԱՏԱՐԵՒԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Այս տխուր առիթով 50 Ֆր. կը նուիրեն Լիոնի Կապոյտ Խաչին եւ 50 Լիոնի Հայկազեան վարժարանին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար.—

Զատկական տօներու առթիւ Իւղագի-նի, գոնրացէքի, Թաղման նուիրատուութիւններ.—

Իւղագին.— Տիկին Արաքսի Խօքախեան, Տէր եւ Տիկ. Սողոմոնեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Հոլոփիկեան, Զուգասիզեան ընտանիք, Շ. Տէօքմէճեան 50ական, Յ. Յովսէփեան, Զ. Մանուէլեան, Զ. Արզումանեան, Ա. Տէր-Խորէնեան, Գ. Քէսթէքեան 30ական, Օր. Մ. Եազըճեան, Տէր եւ Տիկ. Ն. Նիքոթեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Աւետիքեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Շիոտեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Ափրիկեան, Տէր եւ Տիկ. Ղ. Ավնաւորեան, Տէր եւ Տիկ. Խրիմեան, Պր. Ա. Համբարձումեան, Տիկիններ Ն. Հայցագործեան, Ճնակեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Խազինէճեան 20ական, Տիկիններ Խանոյեան, Վ. Թաղէոսեան, Մարգուլանեան, Բ. Տէր-Մարգարեան, Ռ. Կիրակոսեան, Վ. Աճէմեան, Ա. Անդրէասեան, Վ. Խուրիկեան, Ա. Տէր-Մարտիրոսեան, Սանդրեան, Ս. Սեմէրճեան, Լ. Կարապետեան, Ս. Չէպիչեան, Ա. Շահում, Պարոններ Զաքարեան, Յ. Քատայիֆճեան, Ա. Մեծիկեան, Խ. Նալպանդեան, Կ. Բարսեղեան, Նաճարեան, Մուշեղեան, Օրիորդներ Ն. Համբարձումեան 10ական, Պր. Օ. Թուզճեան 5, Տիկ. Է. Մինասեան 20:

Դոնըրացէք.— Տէր եւ Տիկ. Գ. Խալինէճեան 50, Պր. Հ. Ահարոնեան 50, Տիկին Լիոնէ Զաուկեան 40, Խուրիկեան, Սիմոնեան, Ասատուրեան 10ական, Տիկ. Թորոսեան 50 Ֆր.:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Տիկին Պայծառ Խաքիճեանէ 50 Ֆրանք

Ընկ. Պօղոս Գորգիկեանէ 50 Ֆրանք

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ԿԱՀԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ոմն Տիկին մը	100 Ֆր.
Բ. Պ.	30 Ֆր.
Նուպար Նիկողոսեան	100 Ֆր.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Պետրոս Չինարեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Չինարեան ընտանիք, Գր. եւ Պ. Նաճարեան 50ական, Յ. Գոնճեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Պալթայեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Խմէնէճեան 30ական, Տէր եւ Տիկին Յ. Թէրզիպաշեան, Տիկին Թուլուճեան, Տէր-Սահակեան, Թ. Գիւփէլեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Ա. Նաճարեան, Տիկին Տէյիրմէնճեան, Տիկին Փալամուտեան, Տէր եւ Տիկին Քիրէճեան, 10ական, Տիկին Առաքելեան 25 Ֆր.:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Յունիս 4ին ժամը 15էն սկսեալ

Partie artistique :

Evelyne Resdikian, Frédéric Martin, Mguerditch Fermanian au saz

Orchestre BERNARD DEDEDJIAN

Chorale du Collège sous la direction de KEVORK YANBEKIAN

TOMBOLA EXCEPTIONNELLE :
UN VOYAGE EN ARMENIE

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL - MOORAT
26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

Réservation des tables : au Collège 027-18-28

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ 17 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՆ 2.500 ՖՐ.

ԱՅԺՄԷՆ ԻՍԿ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԵՐԵՔ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

12 ՅՈՒԼԻՍ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Երդ ու դարձ օդանաւով: ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ: Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունճեանի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալիքսանեանի՝

11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. Գարայեանի

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20.30ին Քաղաքապետարանի թատրոնի սրահը:

Կը նախագահէ Վ. ԳԶԻՐԵԱՆ
(Նոր Սերնդական)

Կը խօսի ընկ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդին կողմէ:

Խմբերգ – Մեներգ — Պար

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի (Մայիս 21) առաւօտեան ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժ. Սթեֆանէսքոյի էմխիոնը նուիրուած՝

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ARMENIA MONDIA

Deuxième tournée en France du chanteur populaire arménien

Adiss Harmandyan

accompagné par JACQUES KODJIAN (pianiste) et son ensemble

Nouvelles chansons

ISSY, Vendredi 2 Juin à 21 h.
Théâtre Municipal,
Réservation sur place

PARIS, Samedi 3 Juin à 21 h.
Réservation : Pleyel — Markarian, 32, Rue de Trévise — Arménia-Mondia, 17 Rue St. Florentin, Paris (8e) — Café Philippe, Pl. Carnot, Alfortville.

LYON, Dimanche 4 Juin à 21 h.
Salle Rameau
Réservation : Agence Sévan, 50 Cours de la Libération.

VALENCE, Vendredi 9 Juin à 21 h.
Salle des Fêtes
Réservation : Maxoudian, 48, Rue Bouffier.

MARSEILLE, Samedi 10 Juin à 21 h. heures, Palais du Congrès
Réservation : Restaurant Jean-Jaurès 26, place Jean-Jaurès, la Plaine, Marseille (1er)

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԱՅՑ՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը ծաղկեպսակ պիտի դնէ Անդրանիկի յուշարձանին վրայ, Փէռ-Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, 17 Մայիս, կէսօրուան ժամը 12ին:

Կը խնդրուի բոլոր ռազմիկ ընկերներէն ինչպէս նաեւ հայ հասարակութենէն, ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան:

Տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ հեռատեսիլը պիտի առնու արարողութիւնը:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Օգտուելով Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան նախագահուհիին ներկայութենէն, ընդհ. ժողով (բոլոր մասնաճիւղերու) կը գումարուի Հինգշաբթի Մայիս 18ին ժամը 19ին Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

Ժամը 21էն ետք ընկերահամակրական խնճոյք:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՄԱՅԻՍ 27էն 28

Մեկնում Մայիս 27, վերադարձ՝ 28: Անդամներու եւ համակիրներու հաւաքոյթ ժամը 7.15 Շաբթօ տը Վէնսէն Թէրմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.45ին կառքին Նոռ, Քափէ Քիւրվիէօր: Մեկնում 8ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոմփրայ, Շալոն, Սէնթ-Մենեհուլտ (ճաշ), Վերտէօն, Մոնտորֆ (այցելութիւն) եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ քաղաքը, ժամանում՝ Թրէվ եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը:

Կիրակի ժամը 9ին շատ հանդստաւէտ նաւով մը զբօսապտոյտ Մոզէլի վրայ եւ ցամաքահանում Պերնքասթէլ Թանգա-րան-քաղաքը, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ:

Մասնակցութիւն 139 Ֆր.

ամէն բան մէջը (նաւապտոյտն ալ) բացի խմիչքէ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Եղանակի առաջին գլըրցական գաշտահանդէսը Յունիս 25ին Ս. Մօրիս, «Քոյրերու» ծառախիտ ծանօթ դաշտին վրայ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՄԱՅԻՍ
MARDI 16 MAI 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 փր.	Վեցամսեայ	65 փր.
Արտասահման	Տար. 135 փր.	Հատը	0,70 փր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.416
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.416

ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՎԱՂԸ...

—0—

Եթէ անցեալը դժուար եղաւ մեզի համար, մշակութային եւ քաղաքական մեր պայքարներուն մէջ ղեկավարութիւններու եւ ժողովուրդի միջեւ անջրպետ բանալով միշտ ու խափանելով ամէն կարելիութիւն ինչպէս «ժողովրդականացնելու» գաղափարաբանական սկզբունքներ եւ համոզումներ, ներկան ու ապագան համեմատաբար յոյս կը ներշնչեն այդ անջրպետը լեցնելու։

Երէկուան մեր պայմաններն ու ընկերային մակարդակը այն չէին՝ ինչ որ են այսօր։

Նուիրումի ու գիտակցութեան, գաղափարի թէ գործի տրամադրութիւնը թերեւս աւելի բարձր էր՝ քան ներկայիս. սակայն առաջնորդելու կոչուած մարդիկ անբախտ էին ենթահողի տեսակէտով։

«Անձինք նուիրեալք» էին անոնք։ Ինչ եռեւէն՝ քաղող բազմութիւններու մէջ անտարակուսելի էր ազգին, հողին, ազատութեան եւ մարդկային իրաւունքներու սէրը։ Սակայն այդ բոլոր առաքինութիւններն ու արժանիքները բաւական չէին քաղաքական մեր դատի գիտութիւնը «ժողովրդականացնելու» ա՛յն խմառով եւ տարողութեամբ, որ հայ ժողովուրդը դերակատար կարենար դառնալ ազատութեան ընդհանրական ճակատագրին հետ աղերս ունեցող պայքարներու մէջ։

Մեր խօսքը առաւելապէս գիտական պատրաստութեան կ՚առընչուի այլեւս։ Ազգային եւ ընդհանուր զարգացման այն մակարդակին՝ որով ժողովուրդ մը պիտի ներդաշնակութիւն կրնայ ստեղծել ղեկավարութեան միջեւ. ներդաշնակութիւն ո՛չ թէ իտէալներու եւ սիրին (որ կար երէկ ալ), այլ ներդաշնակութիւն ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ, hաւաքական աշխատանքի (ինչ որ կրնայ ստեղծուիլ այսօր ու դառնալ ապագային)։

Չենք անգիտանար անշուշտ, որ հակայ անդունդ մը անհաղորդ մնացած է արդէն համազգային իր մտահոգութեանց եւ բոլոր տեսակի դատերուն։ Ոչ ոք կրնայ փայփայել այն յոյսը, որ Սփիւռքի մէջ կարելի է հաւաքական անվերապահ հետաքրքրութիւն ստեղծել հանդէպ ընդհանրական պահանջներու, մշակութային, թէ քաղաքական խնդիրներու։ Տարաբախտ, օտարացման վտանգին եւ առօրեայ կեանքի հարկադրանքներուն ենթակայ, տարբեր հրապոյրներու եւ հետաքրքրութեանց հեմամուտ, ազգին հաւաքական մթնոլորտէն զուրկ եւ ստորիութեան հակամէտ՝ կարեւոր թիւ մը միշտ ալ «կորսուած դրամագլուխ» պիտի մնայ մեզի համար։

Սակայն, օրէ օր երեւան կուգայ սերունդ մը, որ ոչ միայն «ձեռնտու» Միջին Արեւելքի, այլեւ հոծ եւ համարնակ հայութենէ զուրկ գօտիներու մէջ յայն թափով դերակատարութեան կը դիմէ, վարակիչ շունչով եւ շարժում ստեղծելու վճռական որոշումով։

Քանէն երեսունի միջեւ իր կեանքը ապրող երիտասարդութիւնն է անիկա, որ մէկ թեւով արդէն խոկ կը գրկէ պատանիներու մեծ զանգուածը, իսկ միւսով կը կառչի միջին սերունդին եւ երէցներուն, կամուրջը ամրօրէն հաստատելու համար այսօրուան եւ վաղուան միջեւ։

Հաստատած ըլլանք հաւանօրէն, որ 1965էն ասդին չեչտուեցան երիտասարդական այս շարժումներն ու ազգային-քաղաքական հետաքրքրութիւնները, երբ Հայրենիքի եւ Սփիւռքի մէջ 1915ի սուգն ու նախճիրը իրենց ճաղաճական բո՛ւն իմաստին յանգեցան։ Սգատօները վերածուեցան Հայ Դատի Օրերու եւ Թուրքէն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽՕՍՔԸ ՄԻՇՏ ԲԱՆԱԿԻՆՆ Է

—0—

Թուրքիոյ ներքին տագնապը դեռ չէ լուծուած։ Ընդհակառակն առջի օր առիճան մը աւելի բարդացաւ, երբ նախագահ Սունայ, հակառակ բոլոր նախատեսութիւններուն, մերժեց նոր վարչապետին կազմած դահլիճը։

Ասիկա բացարձակ անակնկալ մը եղաւ, քանի որ նոր վարչապետը՝ Իւրկիւփլու, որ Ն. Էրիմը փոխարինելու կանչուած էր Ապրիլ 20ին, ժամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած էր, թէ Հանրապետութեան նախագահը կը վաւերացնէր

նոր դահլիճը. կը մնար միայն նոր նախարարներու հաւանութիւնը առնել։

Կառավարական պաշտօնները բաժնուած էին համաձայն կուսակցութեանց ներկայացուցած ձայներու Խորհրդարանի մէջ — ինը նախարար Ատալէթի, հինգ՝ Հալքի, երեք Դեմոկրատ կուսակցութեան եւայլն։

Կիրակի երեկոյեան է, որ կը հաղորդուէր, թէ նախագահը մերժած է ընդունիլ նոր դահլիճի կազմը եւ, միւս կողմէ, ճամբու դրած է վարչապետը շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք անոր իր կատարած աշխատանքին համար։

Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով բանակն է, որ անընդունելի դտած է կառավարական կազմ մը, ուր տեղ գտած են Տէմիրէլի կուսակիցները՝ կարեւոր թիւով։

× Էճեվիտ Հալքի նախագահ ընտրուեցաւ Իսմէթ Ինէօնիւի տեղ։

հաւուցման մեր պահանջը գիտակցական իր հին բնոյթը կորսնցուց, ի շահ քաղաքական, հողային եւ իրաւական հասկացողութիւններու բիւրեղացման։

Համաշխարհային Բ. պատերազմէն ասդին, ուրեմն վերջին երեսունի մօտ տարիներուն, հասած են արդէն երկու սերունդներ՝ որոնց որակական կշիռը անհամեմատօրէն բարձր է, քաղաքական մեր դատի հասկացողութեան տեսակէտով։ Անոնցմէ շատերը կրնան կարօտիլ Հայ Դատի մօտ երկու հարիւր տարիներու պատմութիւնը խորապէս ուսումնասիրելու եւ յատկապէս վերջին հարիւրամեակի (1870-1970) հանգրուանները ենթարկելու քննական պրպտումի։ Սակայն բոլորն ալ, անխտիր, տէր են արդէն այն գիտակցութեան, որ Հայութեան մասնաւորաբար Սփիւռքի թեւը իր ՔԱՂԱՔԱԿԱՆԱՑՈՒՄՈՎ է որ կրնայ երաշխաւորել յաջողութիւնը հայապահպանումի իր պայքարին. տարբեր խօսքով՝ կրթական, մշակութային, ընկերային եւ գաղափարաբանական իր գործունէութեանց առանցքը այնքան կ՚ամրանայ, որքան կը զօրանայ քաղաքական իր ըմբռնումն ու աշխարհահայեացքը։

Դաւանանքի այս ձեւակերպումով, այդ երիտասարդութիւնը վստահօրէն բախտորոշ դեր կատարէ այսօրուան ու վաղուան մեր կեանքին մէջ ու կարենայ դէպի քաղաքական - գաղափարաբանական ուղի առաջնորդել նոր ու նորագոյն սերունդները, — փաստօրէն եւ աւելի դոհացուցիչ սահմաններու մէջ «ժողովրդականացնել» իր առողջ կարգախօսը։

«Զաւարեան»ական ուսանողութիւնը, ինչպէս Ֆրանսայի, Եւրոպայի, Հարաւ. Ամերիկայի եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ նո՛յն դաւանանքով եւ վճռականութեամբ բեմ բարձրացող դերակատարներ՝ կը ներշնչեն մեզի այս հաւատքը։

Կը մնայ տեսնել, որ հեռատես եւ լայնախոհ ղեկավարութիւններու զուրգուրանքն ու հոգածութիւնը չեչտուի՝ այդ երիտասարդութեան հանդէպ, ապահովուին այն բոլոր լծակներն ու ազդակները, որոնք ուղի կը հարթեն հիներու եւ նորերու անվերապահ գործակցութեան, եւ, ինչպէս կ՚ընդգծէր երիտասարդ «Զաւարեան»ականը, «կուսակցական շարժերէ ներս իրագործուած գաղափարական միութիւնը ընդհանրականանայ եւ դառնայ սեփականութիւն՝ Հայութեան բոլոր խաւերուն»։

Վաղուան յատուկ կարգախօսքն ալ ա՛յս է արդէն...։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻԻՆ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

—o—

Երկուշաբթի կէսօրին, Անգլիոյ Թագուհին Օրլի ժամանեց, ուր ընդունուեցաւ Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ։ Էլիզապէթի կ՚ընկերանայ իր ամուսինը եւ 33 հոգի, որոնց կարգին Արտաքին նախարար՝ Սըր Ալեք Տըգլաս Հիւմ։ Թագուհին իրեն հետ կը բերէ նաեւ խմելու իր ջուրը ինչ որ քիչ մը վիրաւորած է Անգլիացիները, որոնք կը գտնեն թէ Ֆրանսա Ասիա չէ որպէսզի Թագուհին վախնայ քանի որ շատ լաւ հանքային ջուրեր ալ կան։

Երկուշաբթի ցերեկ Թագուհին եւ Էտիմպուրկի դուքսը Էլիզէ կը ճաշէին մտերիմ շրջանակին մէջ, ապա կ՚առաջնորդուէին Վերսայլ ուր պիտի բնակին։ Երեկոյեան ճաշը կը տրուէր Նախագահ Փոմփիտուի կողմէ Թրիանոնի մէջ, ուրկէ ետք պալէներու երեկոյթ մը տեղի կ՚ունենար։ Յիշենք թէ այդ երեկոյթին յայտագրին գծագրութիւնը գործն է՝ Գառզուի։

Ինչպէս քանիցս յիշատակուեցաւ առաջին անգամն է որ Մեծն Բրիտանիոյ գահակալ մը, խզելով աւանդութեան հետ, պաշտօնական երկրորդ այցելութիւն մը կուտայ օտար երկրի մը (միշտ մէկ անգամ է սովորութիւնը)։

Թագուհին նաեւ գաւառ պիտի այցելէ։ Չորեքշաբթի օր արքայական զոյգը Նիմ եւ Ավինեոն պիտի այցելէ, Հինգշաբթի Փրովանսի Պօերը եւ կէսօրէ ետք վերադարձ դէպի Փարիզ։

× Թագուհին միայն մէկ ճառ պիտի խօսի այցելութեան ընթացքին։ Պիտի տեսնուի իր հօրեղբօր՝ Ուինտըրի դուքսին հետ։

ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ՄԱՏԱԿԱՍԲԱՐԻ ՄԷՋ
ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Շարաթավերջին ծանր միջադէպեր տեղի ունեցան Մատակասքարի մայրաքաղաքին մէջ։

Վերջին շաբաթներուն համալսարանի ուսանողութիւնը կրթական բարեփոխումներ կը պահանջէր, զայն դարձնելու համար աւելի «ժողովրդավարական», ինչպէս նաեւ մալկաշ պահանջներէն մէկն էր նաեւ վերաքննութեան ենթարկել ֆրանքօ-մալկաշ մշակութային համաձայնութիւնները։

Իշխանութիւնները ի տես այս պահանջներու եւ գործադուլի սպառնալիքներուն, 400ի մօտ ուսանողներ ձերբակալած էին, զանոնք նկատելով «խառնակիչ տարրեր»։

Այս ձերբակալութիւններուն յաջորդեցին ուսանողական ցոյցեր, որոնք սկիզբը խաղաղ, ապա փոթորկալի եղան։ Ցուցարարները մասամբ հրկիզեցին քաղաքապետարանի շէնքը, յարձակեցան ապահովութեան ուժերու վրայ։ Այս վերջինները կրակեցին, որու հետեւանքով 15է աւելի անձեր սպաննուեցան, բազմաթիւ ուրիշներ վիրաւորուեցան եւ հարիւրաւորներ ձերբակալուեցան։

Նախագահ Ցիրան պատերազմական վիճակ հռչակեց մէկ կողմէ, եւ միւս կողմէ գոհացում տուած ըլլալու համար ուսանողութեան, փոխեց Մշակոյթի նախարարը, որ կը գրաղէր նաեւ կրթական հարցերով, նոր նախարարը ապատախոհ անձ մը կը նկատուի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ձայնապատկերասփիւռի տընօրէնը՝ Տը Պրէսան եւ Վարչական Խորհուրդի նախագահը՝ Տը Լէօս հրաժարեցան իրենց պաշտօններէն։ Շապան-Տելմաս Չորեքշաբթի օր միայն ուրիշներ պիտի նշանակէ բայց միայն ժամանակաւոր կերպով, մինչեւ որ բոլոր քննութիւնները վերջ գտնեն։

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ շաբաթավերջին եօթը հոգի մեռան եւ 70 հոգի ալ վիրաւորուեցան թէ՛ ռումբի պայթումի եւ թէ հրացանաձգութեան հետեւանքով։

ՕՔԻՆԱՈՒԱ կղզին իր 73 փոքր ու մեծ կղզիներով եւ մէկ միլիոն բնակչութեամբ պաշտօնապէս յանձնուեցաւ Ճափոնի։ Մ. Նահանգները 27 տարիէ ի վեր գրաւման տակ կը պահէին զանոնք։ 1952ին Ճափոնի հետ ստորագրուած խաղաղութեան դաշնագրին Մ. Նահանգները ընդունած էին Թոքիոյի գերիշխանութիւնը Օքինաուայի վրայ։

ՕԶԱՔԱՅԻ, Ճափոն, շէնքերէն մէկուն մէջ հրդեհ ծագեցաւ։ 117 հոգի ողջ-ողջ այրեցան։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Ցորդանանի մէջ, Կարմիր ծովու մօտերը, բացումը կատարուեցաւ Աքապայի միջազգային օդակայանի։ Ծախքը՝ չորս միլիոն տոլարէ աւելի, հայթայթած է Անգլիա։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ յաւելեալ զէնք պիտի տայ Սուրիոյ, համաձայն նոր կընքուած համաձայնագրի մը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարապետը՝ Շապան - Տելմաս վստահութեան քուէ պիտի ուզէ Մայիս 23ին։

ԻՍՐԱՅԷԼ եւ Կարմիր Խաչը միշտ տարակարծիք կը մնան Սապենայի օդանաւին «ազատագրման» պայմաններուն շուրջ։ Կարմիր Խաչի պատասխանատուները կը շարունակեն պնդել որ Իսրայէլ չահագործած է իրենց մարդասիրական գործունէութիւնը ծածկելու համար իր զինուորական գործողութիւնը։ Մահուան սպառնալիքներ եղեր են Արաբներու կողմէ Կարմիր Խաչին եւ Կարմիր Խաչը ուզած է նաեւ որ Իսրայէլի իր պատուիրակներուն անունները չհրապարակուին։ Գալով Իսրայէլի տարբեր բան կ՚ըսէ։ Կը պնդէ որ ահաբեկիչներն են որ կոչ ըրած են Կարմիր Խաչի, իսրայելեան զինուորական իշխանութիւնները պէտք չունէին։

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ուղեվարներուն գործադուլը վերջ գտաւ Երկուշաբթի օր։

ԹԻԹՕ — Զառուշեսքու հանդիպում մը տեղի կ՚ունենայ այս Երեքշաբթի, երբ միասնաբար բացումը պիտի կատարեն ջրելեկտրական մեծ ամբարտակի մը, Դանուբի վրայ «Երկաթեայ դուռներուն» մօտ։

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՄԱՐՃԸՐԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ «ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ»

Ա.

Պատանութեան օրերու իմ բժիշկին՝ Տոքթ. Մ. Յովսէփեանի դուստրը, Մարճըրի Յովսէփեան, իր շատ սիրուած ու գնահատուած գրական գործէն, «Տուն մը լեցուն սէր»էն վերջ, քանի մը ամիս առաջ, իր վրայ խօսեցնել տուաւ պատմական մեծարժէք գործով մը՝ որ «Զմիւռնիոյ խնդիրը» խորագիրը կը կրէ։

Ամերիկեան յայտնի հրատարակչական տան մը կողմէ հրապարակ հանուած այս հատորը, աւելի քան 260 էջ, դատապարտութեան վճիռ մըն է Թուրքերուն եւ առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին դաշնակցող Պետութեանց դէմ։ Կ'ընդունինք, թէ քիչ մը ուշացած է Իզմիրի աղէտին մանրամասնութիւնները լոյս աշխարհ բերելու գործը, բայց վստահ ենք, Հայեր եւ Յոյներ մեծ խանդավառութեամբ պիտի ընդունին զայն. իսկ միւսները, եթէ զրկուած չեն շիկնելու, ամօթ զգալու առաքինութենէն, աւաղ պիտի որոնեն՝ գլուխնին անոր մէջ թաղելու համար...

Թուրքե՛րը մանաւանդ, որ վերջին տարիներս քարոզչական մեծ աշխատանք կը կատարեն մաքրաձեւ երեւնալու համար, պէտք է նստին ողբի եւ մոխիր ցանեն իրենց գլխուն։ Իրենց համար շատ վարկաբեկիչ փաստաթուղթ մըն է այս գործը։

Հատորը կարդալէ յետոյ, երբ փակես զայն, ու բոպէ մը մտածելով ջանաս ճշդել թէ ո՛վ է հոն տողանցող մարդոց ամէնէն զզուելին, ստորը, չարագործն ու նողկալին, կանգ պիտի առնես ծովակալ Պրիսթոլի անուան վրայ։ Զայն «Թրքասէր» որակելը թերեւս ճիշդ չըլլայ, բայց թէ ան՝ իր հնարամիտ մտքի ամբողջ զօրութեամբ գիշեր ու ցերեկ ջանացած է յանուն առեւտրական եւ նիւթական շահերու, Թուրքիոյ բարեկամութիւնն ու բարեացակամութիւնը ապահովել իր երկրին համար, կասկածէ դուրս է։

Հայրենիքին ծառայելը, մենք Հայերս մանաւանդ գիտենք՝ թէ դատապարտելի արարք մը չէ. բայց Ամերիկայի նման հարուստ, բարեկեցիկ երկիր մը, քանի մը չէնքի ու քանի մը տակառ իւղի համար, իր սկզբունքները ծախու հանելու հարկադրանքին տակ չէ բնաւ։ Ծովակալը ահա ա՛յդ է որ կ'ընէ... Սկզբունք չունի, բարոյական չունի, ոչ ալ՝ խիղճ։ Արդարութիւնն ի՛նչ է՝ չի գիտեր. իր նպատակին հասնելու համար՝ ստելն ու կեղծելը, խարդախելը, ներելի ու ձեռնտու զէնքեր են։ Մէկ խօսքով, զզուելի տիպար մըն է։ Յաճախ կը յաջողի, դաւադան ձեւերով ու աններելի միջոցներով, խաբել իր երկրին Արտաքին Նախարարութիւնը (Սթէյթ Տիփարթմընթ), մամուլն ու Արեւելքի մէջ գործող որոշ բարեգործական, կրթական ու միսիոնարական հաստատութեանց վարիչներն ու անդամները ահաբեկել, համոզել, սուտ խօսիլ տալ անոնց, լռեցնել, կամ իր կառքին լծել տալ։

Բառարանիս մէջ զայն որակող բառ փնտռեցի ու չգտայ։

Եթէ կրնաք, դուք գտէք անիծապարտը որակող բառը։

×

Այս հատորի ուշադիր ընթերցումէն կրած երկրորդ տպաւորութիւնս, հեղինակին՝ իր գործը ամբողջական, անթերի եւ անտարակուսելի ընելու համար կատարած համբերատար աշխատանքն է։ Ի՜նչ պրպտումներ է կատարած, ի՜նչ փաստեր հաւաքած, ի՜նչ վկայութիւններ մէկտեղած, ի՜նչ արխիւներու փոշին է սրբած...

Ապրի՛ս, հայ աղջիկ։

Մինչեւ այս հատորին ընթերցումը, գիտէինք թէ տարինե՛ր առաջ «կեավուր Իզմիր»ի մէջ ահաւոր դէպքեր էին պատահած, — Թուրքիա կոչուած հողամասին վրայ ո՞ւր չեն պատահած որ...

Գիտէինք՝ թէ քաղաքը վառած ու քանդուած է. ջարդ ու կողոպուտ տեղի ունեցած են հոն։ Գիտէինք՝ թէ այս բոլորը հոն տեղի են ունեցած Դաշնակիցներու ահեղ զրահաւորներու հասողութեան սահմաններուն մէջ ու քթին առջեւ։ Վերապրողներ պատմած էին, թէ լողալով նաւ հասնողները չընդունուեցան ներս եւ ասպետակա՛ն Ֆրանսացիք տաք ջուր թափեցին իրենց պաշտպանութիւնը որոնողներու գլխուն։

Գիտէի՛նք այս բոլորը, բայց աշխարհը չէր գիտեր։ Օր. Յովսէփեան, ահա, կը սրբագրէ այդ սխալը։ Այս բոլորը ան կուտայ այնպիսի վարպետ գրչով ու իրապաշտ գոյներով, որ ա՛լ չեն կրնար մոռնալ. անջնջելի կերպով կը խարանուի ուղեղիդ վրայ, յիշողութեանդ մէջ։

Ու նաեւ, հարցում մը կը ծագի մտքիդ մէջ.— Յունական բանակին կողմէ կարճ պահու մը համար բանակին կողմէ կարճ քաղաքը ազատագրելէ վերջ, Թուրքերը զայն ինչո՞ւ վառեցին, քանդեցին, գետնին հաւասարեցուցին մեծ մասով... Չէ՞ որ այլեւս իրե՛նցն էր, իրե՛նք էին անոր տէրը ու իրենք պիտի մնային տէր...

Բայց դարերու փորձառութեամբ գիտենք՝ թէ Թուրքը քար քարի վրայ դնել չի սիրեր, չի կրնար։ Գերագոյն հաճոյք կը զգայ քանդելէ. ծոյլ է եւ անընդունակ։ 1915ի արհաւիրքէն իրենց ժառանգ մնացած Հայոց անհամար միլիոններէն՝ չորս հինգ տարի վերջ ա՛լ ուտելու բան չէր մնացած... Նորէն նոյն անվարժին էին, նորէն նոյն քաղցածն ու նոյն մուրացիկն են։ Ո՞ւր են, ի՞նչ եղան, ի՞նչպէս հալեցան Ամերիկայէն իրենց ստացած չորս ուկէս միլիառը... Աստուա՛ծ իմ, Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին մեզի ըրած 20 միլիոն տոլարի օգնութիւնը յիսուն տարիէ ի վեր պահած են տոմարներուն մէջ. տարուէ տարի... տոկո՛ս բարդած են մայր գումարին վրայ, մինչեւ որ խելքերնին տուն եկած է, թէ ի զուր հաշուապահին գործը կը դժուարացնեն։

Թող ներուի ինծի, եթէ կարճ պահու մը համար շեղիմ բուն նիւթէս։

Մինչեւ 2-3 տարի առաջ, տօնական օրերու եւ այլ առիթներով՝ բազմաթիւ ամերիկեան կազմակերպութիւններէ այս կամ այն բարեսիրական նպատակի համար օգնութեան կոչեր կը ստանայի եւ սկզբունք ըրած էի կրցած չափովս օգնել անոնց։ Հիմա՞... Հիմա, բոլորին, բոլորի՛ն մէկ պատասխան ունիմ.

— Այն Պետութիւնը, որ Թուրքիոյ նման դաշնակին տալու միլիառներ ունի, ա՛յն Թուրքիոյ՝ որ իր աֆիոնի բերքով կը թունաւորէ Ամերիկայի երիտասարդութիւնը, գթութեան իր յարկերն ու հաստատութիւններն ալ հոգալու չափ դրամ ունենալու է...։

Հիմա դառնանք մեր նիւթին։

Թուրքերը, 1915ին, առօք-փառօք փոխադրուեցան Հայերէ պարպուած եւ «լքեալ գոյք» համարուող տուները ու տեղաւորուեցան։ Որջերու մէջ բնակելու վարժուած, անհանգիստ եղան անոնց մէջ։ Սաճի վրայ հաց եփելու համար՝ քանդեցին վերի յարկերը ու վառեցին, առանց խորհելու որ երբ ձմեռ գայ, ձիւնն ու անձրեւը դուրսը պահելու համար տանիքի պէտք պիտի ունենան...

Քանդելու ուժեղ բնազդէն զատ, Իզմիրի մէջ արտօնուած աւարառութիւնը նոր երեւոյթ չէր։ Իրենց նախահայրերէն մնացած անգիր օրէնք է, բանակին վարձատրութիւնն է։ «կեավուրին մալը, կինը, հարստութիւնը, հալա՛լ է յաղթական բանակին»։

Խոշոր եկամուտներէ զուրկ՝ Քէմալ բանակին վճարումները ընելու միջոցներ չունէր. հարուստ Իզմիրը ըրաւ այդ վճարումները։

Այս հատորին ընթերցումէն վերջ, ի զո՛ւր անլուծելի հարցի մը պատասխանը կ'որոնեմ մտքիս մէջ։ Հեղինակին հաստատումներէն յայտնի կ'ըլլայ, թէ Թուրքերը, Իզմիրի մէջ, Հայերու հետ աւելի գէշ վարուեցան, աւելի կիրքով հալածեցին ու սպանեցին զանոնք՝ քան Յոյները, որոնց բանակներուն առջեւէն իրենց «դահրաման»ները լեղապատա՛ռ փախած էին։

Թուրք պաշտօնական աղբիւրներ քանիցս յայտարարած են, թէ Յոյները, իրենց գրաւած Թրքական հողերուն վրայ անմարդկային ոճիրներ են գործած. ուրեմն, տրամաբանական էր որ Թուրքերը իրենց կատաղութիւնը թափէին Հայերէ աւելի Յոյներու գլխուն. բայց, այդպէս չեղա՛ւ... 1915ի աղէտէն գրեթէ ազատ մնացած Իզմիրցի Հայերը, ահաւոր գին վճարեցին 1922ին։

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՇԻՆԱՐԱՐ, ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԸ ՊԱՏԿԵՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը, երկու ամիսէ ի վեր, տքնաջան աշխատանքի մէջ է։ Կ'ուզէ հիմնովին նորոգել ու կահաւորել իր դպրոցի սրահը, որ իր հնամենի կարգուսարքով, քաշողական ոչինչ ունի։ Սակայն նորոգութեան աշխատանքները կը տեւեն կարծուածէն շատ աւելի երկար, եւ տղոց դասերը տեղի կ'ունենան ընկերուհիի մը տունը։

Վերջապէս պատրաստ է սրահը՝ իր նոր կահաւորումով։ Եւ ընկերուհիները գոհ են եւ խանդավառ, ու կ'ուզեն օր առաջ կատարել սրահին բացումը, որպէսզի դպրոցական աշխատանքները մտնեն իրենց բնականոն հունին մէջ։ Մանաւանդ որ ծրագիր ունին որոշ տարիքի պատանիներուն համար բանալ մասնաւոր դասընթացք մը, եւ ընտանիքներուն մօտ, շաբաթներէ ի վեր արդէն աշխատանք կը տանին։

Զանազան նկատումներով, սրահի բացումը կը կատարուի ընկերական սեղմ, մտերմիկ շրջանակի մը մէջ։ Հրաւիրուած են միայն Խաչուհիներն իրենց ընտանիքով, դպրոցական տղոց ծնողքներն ու ազգապահպանման մտահոգութեան ծրագրով գաղութիս մէջ գործող կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները։

Հայու շինարար, աշխատասէր ոգին ու խոչընդոտներու առջեւ ընկրկիլ չգիտցող կամքը՝ այդ հնամենի, անհրապոյր սրահը վերածած է ծիծղուն, հաճելի եւ հանգստաւէտ հաւաքավայրի մը։ Ի տես կատարուած աշխատանքին եւ ձեռք ձգուած արդիւնքին, ամէն ներս մտնող հրաւիրեալ իր գոհունակութեան բացագանչութեան հետ, քաջալերանքի ու գնահատանքի խօսք մը ունի իր շրթներուն։

Որովհետեւ անոնք բոլորն ալ շատ լաւ գիտեն թէ՝ այդ փոքր սրահը իր խեղճ ու կրակ վիճակով, քանիեօթը տարի շարունակ, եղած է Կրընոպլի հայ կեանքին կեդրոնը։ Ըլլալով միեւնոյն ժամա—

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Ուստա Մկրտիչը գօտկի ետեւից հանեց չիբուխը եւ գրպանից՝ թութունի քիսան, դրեց կողքը եւ սկսեց լսել։

— Ուստիս օր ըսեմ, մէ օրըմ, օրն էլ ցորեկ էր, աչեմ տեսնիմ՝ կոտեմս ջրել է հարկաւոր։ Տէ, դուն ընձնէն լաւ գիտես, օր մենք բոստըններէն վազվող առուի ջրով մեննակ կարտոֆիլը, լոբին, դդումն ու էդ տեսակ բաները կը ջրենք։ Հմը կոտեմի եւ առհասարակ կանընչի հմար, թէ օր կ'ուզես կանանչըդ լաւն եղնի՝ խմելու ջուր է հարկաւոր։ Մէ խօսքով, գնացի, օր ախպուրս դարձընեմ դէպի մարգը։ Հը նոր էի ջուրը փակէ, եր օր դէչն մէկը ճչաց։ Դուս թռայ, տեսնիմ՝ մէ Թուրքիմ կնիկ, գոյնը քցած, կայնէ ու ցամքած ախպըրին կ'աչէ։ Վո՞վ իմանար, ի՞նչ կ'անցնէր մտքէն։ Դուն լաւ գիտես, ուստա ջան, օր էդ Թուրք միլլաթը, մեղնէն շատ չեղնի՝ մեզի չափ կրօնքապաշտ է։ Գուցէ կը մտածէր, թէ էս ախպուրն օր կտրաւ՝ Աստնից էր։ Ըսել է՝ Աստած իրեն վրէն նեղեցեր է։ Էդտեղ, ուստա ջան, ես մէ տեսակմ էղա։ Ջուրը մարդն է կտրէ, հմը էնիկ Աստու էրածը կը սեպէ։ Մեղաւորը ես էի...

Ուստան, որ չիբուխ էր պատրաստում, ընդհատեց գործը։

— Սխալ ես։ Մարդու ջուր կտրելն էլ Աստու կամքով կ'եղնի։ Կրնայ եղնի, օր էդ բոպէին Աստած ինքն էր քու ձեռքիդ հրամանք էնողը։

— Մենք, ուստա ջան, մեղաւոր մարդիկ ենք։ Թէ Աստած մէ անգամըմ մր ձեռքին ճամբայ ցոյց տայ, սատանէն տասն անգամ ցոյց կուտայ։ Կրնայ եղնի օր ինքը սատանէն էր էդ գործն էնողը, օր անմեղ կնիկը վախենար...

Ուստան չախմախ խփեց։

— Մտածեցի, — շարունակեց Երանոսը, — աւելի լաւ չի՞ եղնի, օր ջուրը միշտ վազէ ու մարդու մեղաւոր ձեռքը չդիպնի էնոր։ Թէ Աստած չուզենայ, օր մէ մարդմ իրան ջրէն խմէ՝ թող ինքն իրան հրաշքով կտրէ էդ ջուրը։

Ուստան ծուխը ներս քաշեց, ապա մըտածկոտ դուրս փչեց եւ սկսեց երկար մտածել։ Երանոսն անթարթ նայում էր նրան։

— Վերցու թաղ, Երանոս, — ասաց վերջապէս ուստան։ — Էս էլ թող քու կենացդ եղնի։ Թող Աստած քու բարիդ յիշէ, չարըդ մտահան էնէ։ Ապրիս շատ, չապրիս վատ։ Քու էրածիդ նպատակն ընձի հէչ դուր չեկաւ։ Տայ Աստած, օր էդ սխալմունքդ վերջի սխալմունքդ եղնի։ Ես քանի տարուայ ուստա եմ, քանի ախպուր եմ շինէ, հմը հէչ չեմ տեսէ, օր Աստած իրան սեփական ձեռքով ջուր կտրէ։ Քու էդ մտածմունքդ Աստուն փորձել կը նշանակէ։ Աստած կը գործէ մարդու ձեռքով։ Ճիշդ է, սատանէն էլ կը գործէ մարդու ձեռքով, հմը էնտեղ էլ Աստու մատը խառն է։ Էնպէս օր, էդ բոպէին քու ջուր կտրելդ մէ երկնային նշանմ է եղէ։ Աստած չէ ուզեցէ, օր էդ կնիկը ջուր խմէ։ Տայ Աստած թողութիւն թէ էնոր մեղքերուն, թէ քու, թէ իմ ու թէ առհասարակ աշխրքի։ Կենացդ։

Ուստան խմեց, կերաւ մի տաքդեղ եւ շարունակեց ծխել։

— Շնորհակալ եմ, ուստա ջան, — պատասխանեց Երանոսը, — օր դուն ընձի խրատ տուիր, օր դուն իմ կենացս խմեցիր։ Քու ըսածդ խօսքն իմ գլխուս էլ պառկաւ։ Ճիշդ է, ես սխալմունք եմ էրէ։ Հմը ախպուրն Աստուն հաճելի գործ է։ Թէ իմ ախպուրս առաջ տասերկու ժամ կը վազէր, հիմի քանչորս ժամ կը վազէ։ Առաջուայ տասերկու մարդու տեղակ հիմի քանչորս մարդ կը խմէ էնոր ջրէն։ Առաջուայ տասերկու բերնի տեղակ հիմի քանչորս բերան թողութիւն կը խնդրէ իմ մեղքերուս հմար։ Տա Աստուած, օր էնոնց բարեխօսութիւնն իմ էդ մեղքս էլ ջնջէ։

— Ամէն, — մրմնջաց ուստան։

Երանոսն իր դատարկած գաւաթը վար դրեց եւ մի կտոր պոմիդոր կերաւ։ Հետեւեալ երեք գաւաթը նրանք խմեցին լուռ՝ ամէն մէկն իր մտքերի հետ։ Արեւն արդէն իջնում էր դէպի վերջալոյս։

— Ի՞նչ զերդաստան ունիս, Երանոս։

— Երկու պզտի ախպըրտինքս, նշանածս, վեց տարեկան աղջիկս։ Մէ օրըմ մեր տուն համմեցի, ուստան ջան։ Աստած սաղ պահէ, դո՞ւն ինչ ունիս։

— Մերս, նշանածս, ութ տարեկան տղէս։ Առջինեկս օր չմեռնէր, հիմի տասնութ տարեկան էր։ Ես էլ վենձ զերդաստան չեմ։

— Աստած վենձըցընէ։

— Ամէն։

×

Խմիչը նկատելի ազդել էր Երանոսի վրայ։ Նա դարձել էր աւելի թախծոտ, բայց միեւնոյն ժամանակ աշխուժացել էր։ Շուտ-շուտ օղի էր լցնում, վերցնում էր իր գաւաթը եւ երկար նայում էր հեռու հորիզոնին, ուր իջնում էր արեգակը։

(Շար. – 27)

նակ, ուրկէ Հաւաքավայր երիտասարդ – ներու, ժողովարաՀ կազմակերպութիւն-ներու եւ մանաւանդ ծառայած է ուրկէ գալով՝ Հայերէն դասընթացքներու: Ա-նոնք գիտեն նաեւ թէ՝ իրարու ետեւէ Հասնող ինչքա՞ն Հայ մանուկներ ու պա-տանիներ, նստած են այնտեղ չոր նստա-րաններու վրայ իրենց մայրենի լեզուն սորվելու: Եւ թէ Հոն է որ պատրաստ-ուած են գաղութիս մէջ տրուած Հայա – չունչ Հանդէսներու գեղարուեստական բաժինները:

Սրահէն ներս մտնողը կը տեսնէ դէմը Ա. ԱՀարոնեանի, Անդրանիկի, Դրոյի նման անմաՀներու խոշորատիպ նկարնե-րու չուքին տակ ծուարած, շրջանակի մէջ առնուած խմբանկար մը, որ կարծես թէ Հոն է որպէս խորՀրդանշան եւ խօ – սուն վկայ, Կապոյտ Խաչի երկար տարի-ներու տարած աղգապաՀպանման գոր – ծին եւ իր պաՀած դպրոցին 70–80 երկսեռ աշակերտութեամբ ունեցած փայլուն չըր-ջանին:

Սրտցաւ Հայը՝ բնականօրէն պիտի ու-զէ Հարց տալ թէ՝ իսկ ա՞յժմ: Այժմ ա-նոնք երբեմնի սան–սանուՀիներ, բոլորն ալ մեծցած, Հասակ նետած, ընտանեկան բոյներ կազմած, զաւակներու տէր դար-ձած, Հոգիով ու սրտով Հայ մնացած ե-րիտասարդ զոյգեր են, որոնց մօտ ակ – ներեւ է իրենց զաւակները Հայ մեծցնելու մտաՀոգութիւնը եւ Հայ դպրոցին Հան-դէպ անոնց ցոյց տուած անկեղծ չաՀա-գրգռութիւնը: Անոնցմէ շատեր ներկայ են դպրոցի սրաՀի բացման Հանդէսին, եւ լեցուցած սրաՀին կէսը, իրենց խանդա-վառ ներկայութեամբ:

Հաւաքոյթը բացող ընկերուՀին, իր բացման խօսքին մէջ կը չեշտէ թէ մեր այսօրուան ձեռնարկը՝ իր երեւոյթով եւ Հետապնդած նպատակով, Հարազատ պատկերն է մեր ժողովուրդին դարերու ընթացքին Հայ ապրելու, Հայ մնալու Համար տարած գոյութեան պայքարին... ժողովուրդ մը, որ այնքան ցաւ ու ար-ցունք, մաՀ ու արիւն է տեսած, բայց որպէս կեանքի աւիւնով աղբիւր, կեան-քին կառչած իմաստուն ժողովուրդ՝ ցա-ւոտ սրտով, վշտաՀար Հոգիով, մէկ կողմէն լացած, միւս կողմէն չինել ու չէնցնել գիտցած է իր կործանած Հայրենի տունն ու տեղը... Եւ Հայ ապրելու իր Հզօր կամքով, յաջողած է դարերով ճա-կատ տալ իր կեանքի անողոք պայման – ներուն:

Այսօր, երբ Կապոյտ Խաչի մեծ ընտա-նիքն ու իր տարած Հանրային գործը գը-նաՀատող բարեկամներ չինարար, գեղե – ցիկ գործի մը առիթով Հաւաքուած ենք այստեղ, մեր զգացած գոՀունակութեան ուրախութիւնն արտայայտելու, չենք կրնար մոռնալ անշուշտ, որ Ապրիլ ա-միս է... Եւ Հետեւաբար ամէն Հայու Համար տխուր վերյիչումի, Հոգեկան ցաւ ապրումներու, Ապրիլեան մեր նա-Հատակներու սուրբ եւ նուիրական յիշա-տակը Հոգեկան Հաղորդութեամբ յիշե – լու եւ յարգելու պաՀեր են... Ուստի պի-տի խնդրէի ձեզմէ, որ մէկ վայրկեանի լռութեամբ յարգանքի մեր բաժինը բե-րենք»:

Ապա, գեղարուեստական բաժինը կ'ըլ-լայ Համապատասխան ներկաներու ներ – քին ապրումներուն: «Ափ մը մոխիր», Թումանեանի «ՀոգեՀանգիստը» (Խ. Ան-տոնեան), Հ. Վ. ՅովՀաննէսեանի «Հայ պատանին» (Ռ. Սապունճեան), «Արա – րատին» (Ա. Ծրդեան), Մայիսեան Հայ-րենիքի փառաբանութիւնը՝ Ա. ԻսաՀակ-եանի «Հէ՜յ ջան Հայրենիք» (Ս. Սիս – լեան), ազատ Հայրենիքի ծնունդը տես-նող, Հայ սրտերէն պոռթկացող «Վեր – ջապէս ազատ, Հայաստանը Հայուն»... (Սիւզան Գասպարճեան), «Սեւ խաւարը» (Ա. Սապունճեան), բոլորն ալ արտասան-ուած խոր ապրումով:

Երիտասարդ ընկերուՀիներու կողմէ եղած սպասարկութիւնը կ'ըլլայ անթերի:

Հայ Հոգիներն ու սրտերը Հայրենասի-րական զգացումներով ալեկոծող յեղա – փոխական երգերուն կը յաջորդէ, մե – ներգներու գեղեցիկ փունջ մը՝ երգուած ընկերուՀիներ Հ. Սապունճեանի, ԱՀա-րոնեանի, Ջաւիկեանի եւ Յակոբեանի կողմէ: Օրուան սեղանապետը՝ Պ. Քիւր-քճեան յաջողութեամբ կը տանի իր դերը, եւ իր մասնակցութիւնը կը բերէ իր ինք-նայատուկ երգերով:

Ներկաներու գոՀունակութիւնն արտա-յայտող ծափերու խանդավառ մթնոլոր-տին մէջ կ'ըլլան ինքնաբուխ դրամական նուէրներ (1100 Ֆր., ցանկը առանձին), սրաՀի բացման ժապաւէնը կտրելու իրա-ւունքն ունենալու Համար, Օր. Սիսլեան կը նուիրէ 250 Ֆր.:

Խօսք կ'առնեն Ազգ. Միութեան նա – խագաՀ Պ. Կ. Գույումճեան, Ս. Սիսլեան, նախապէս Հ. Յ. Դ.ի կողմէ խօսք առած էր Պ. Տ. Սանճեան, որոնք ջերմ եւ ան-կեղծ խօսքերով, վեր կ'առնեն կատար – ուած աշխատանքը, եւ կը ցանկան որ Կապոյտ Խաչը Հայ կնոջ յատուկ նուի-րումի ոգիով շարունակէ աշխատիլ, ու-նենալու Համար աղդօգուտ գործունէու – թեան նոր եւ բեղուն շրջան մը:

Ձեռնարկին յաջողութեամբ խանդավառ են բոլորը, եւ ստեղծուած իրերՀասկա – ցողութեան, Համագործակցութեան, ըն – կերային ջերմ մթնոլորտ մը... Ու ընկե-րուՀիները՝ մոռցած արդէն իրենց յոգ – նութիւնը, ներկաներու ցանկութեան գո-Հացում տալու Համար, կը մտածեն ար-դէն նման Հայաչունչ նոր ձեռնարկներու մասին:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Elles étaient cent et mille
FEMMES DANS LA RESISTANCE (1)

Նոր լոյս տեսած է վերոյիշեալ խորա-գիրը կրող Հատորը, որու Հեղինակն է Մառիանն Մոնեսթիէ:

Հեղինակը, ծանօթ Հրապարակագիր արդէն լոյս ընծայած է բազմաթիւ Հա-տորներ, գլխաւորաբար ուսումնասիրու – թիւններ: Հետաքրքիր եւ պրպտող միտք մը, որ տարիներու ընթացքին մեծ փոր-ձառութիւն ձեռք ձգած է նաեւ գրական ասպարէզին մէջ:

Իր վերջին Հատորը նուիրած է այն կիներուն, որոնք կարեւոր դեր մը խաղա-ցած են Ֆրանսայի դիմադրութեան մէջ եւ ուրկէ բացակայ չէին նաեւ Հայ կինե-րը: Հեղինակը անոնց նուիրած է 12 էջ (145–166) եւ ծանրացած բնականաբար Լասի վրայ: Անոր եւ ընկերներուն գոր – ծունէութեան մասին տեղեկութիւններ քաղած է ուրկէ որ կրցած է եւ գլխաւո-րաբար տարարախտ գրագիտուՀիին քրոջ-մէն (Օր. Գրիգորեան) եւ Տիկին Վէ-գիրեանէ:

Ընդհանուր կերպով չաՀեկան Հատոր մը: ԳնաՀատելի է որ Մառիանն Մոնես-թիէ չէ մոռցած յիշատակելէ Հայուհի – ները, եւ իր գիրքը կուգայ փաստել, որ այս ճակատի վրայ ալ, Ֆրանսացիներու կողքին, Հայ բացակայ չէ եղած:

(1) Ed. Fayard, Paris 1972.

ՔԱՐԺԱՆՔ

—0—

Ֆրանսական քարժանքը — լանկուստ — ատտիճանաբար կը նուազի: Պատճառն այն է, որ չատ փնտռուած եւ յարգի ըլ-լալուն Համար, մարդիկ զայն կ'որսան մեծ քանակութեամբ, չխնայելով նոյնիսկ է-գերուն: Զմոռնանք, որ իւրաքանչիւր էգ քարժանք 10.000 Հաւկիթ կը դնեղէ, այսինքն՝ նոյնքան թիւով քարժանք ծնե-լու պատեՀութիւն կը ստեղծէ:

Ֆրանսականը փոխարինելու կուգան Ֆրանսայի չուկաներու մէջ Մաւրիտա – նիոյ, Կուատելուփի, Մարոքի, Քուպայի, Հարաւային Ափրիկէի ջուրերու մէջ որ-սացուած քարժանքները, որոնք զանազան «ցեղ»երու կը պատկանին՝ տարբեր նըր-բերանգներով:

Ասոնց փոխադրութիւնը կը կատարուի օդանաւով, եւ որպէսզի ողջ վիճակի մէջ ծախուին գնորդներուն, կը տեղափոխ – ուին յատուկ ձկնաւազաններու մէջ:

Քարժանքը պէտք է գնել ողջ վիճակի մէջ: Ասիկա կարելի է Հասկնալ աչքին դպչելով կամ վեր բռնելով: Քարժանքը նման պարագաներու կը փորձէ փախուստ տալ՝ թափաՀարելով պոչը: Սկզբունքով մեռած քարժանքը պէտք չէ ծախու դըր-ուի:

Երբեմն փոքր, երկրորդական ճաշա – րաններ աժան գնով քարժանք կը Հրամ-ցնեն. ասոնք թէեւ բոլորովին մեռած չեն, երբ ծախու դրուած են, սակայն, այնու-ամենայնիւ, մեռածէն տարբեր չեն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Հայ Մշակութային Միու-թեան երգչախումբը, բաղկացած 80 Հո-գիէ, «Լինքըն Սենթըր»ի սրաՀին մէջ եր-գաՀանդէս մը տուած է Մայիս 7ին, Հա-զարի մօտ Հայ եւ օտար գեղարուեստա-սէր Հասարակութեան մը ներկայութեան: Երգչախումբին խմբավարն է Րաֆֆի Ար-վաճեան:

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ մէջ, Մայիս 7ին, բեմադրուած է Արշակ Ջամալեանի «Գծից դուրս» թատերախաղը, նախաձեռնու – թեամբ Հ. Օ. Մ.ի տեղւոյն մասնաճիւ-ղին: Բեմադիրն ու դերուսոյցն է եղած ընկ. Թաթուլ Փափազեան:

ՓԵՆՍԻԼՎԱՆԻՈՅ Համալսարանի Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթի դասախօս նշանակուած է Տոքթ. Վարդան Գրիգոր-եան, որ Աֆղանիստանի եւ արդի Հա – յաստանի մասին գործեր Հրատարակած է:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ « Սուրէն Խանամիրեան » ազգ. քոլէժի մէջ Հայկական Շաբաթ մը կազմակերպուած է Ապրիլ 21էն 28: Հայ-կական Շաբաթի բացումը կատարուած է ցուցաՀանդէսով մը՝ նուիրուած Մեծ Ե-ղեռնին: ՑուցաՀանդէսի բացումին յա-ջորդած է դասախօսութիւն մը «Հայկա-կան ջարդերը» նիւթով: Դասախօսն է ե-ղած Օսման Տալտուլ:

ԹԵՀՐԱՆԻ շարժանկարի միջազգային փառատօնին, Ապրիլ 20ին, ներկայացուած է պարսկաՀայ բեմադիր Արփի ՅովՀան – նիսեանի «Աղբիւր» ժապաւէնը, որուն նիւթը առնուած է Մկրտիչ Արմէնի «Հեղ-նար աղբիւր»էն: Փառատօնին մասնակ – ցած են 32 երկիրներ 22 ժապաւէններով: «Աղբիւր»ի ցուցադրութեան առթիւ «Քէյ-Հան Ինթըրնէյշընըլ» Ապրիլ 29ի թիւին մէջ կը գրէ ի մէջ այլոց. «Վիճելի ուրիշ նիւթ մըն ալ, որ Հաւանաբար շարունակէ Հակասական կարծիքներու տեղի տալ ա-տեն մը եւս, պարսկական «Զէշմէ» (Աղ-բիւր) ժապաւէնն է: Անիկա դրեթէ ան-վերապաՀ գնաՀատանքի արժանացաւ օ-տար այն քննադատներու կողմէ, որոնք ներկայ էին փառատօնին: Բայց պարսիկ քննադատներու մեծամասնութիւնը դա – տապարտեց զայն այնպիսի նկատումնե – րով, որոնք Հեռու էին շարժանկարի Հետ ուղղակի աղերս ունենալէ: Հաւանական կը թուի, որ դատական կազմը որոշած էր ուրանալ «Աղբիւր» ժապաւէնը, իր – բեւ Հետեւանք անուղղակի ճնշումներու: Դիտողները Հաստատեցին, թէ ան պարս-կական շարժանկարի կարեւոր յաջողու – թիւններէն մէկն է, եւ ժապաւէն մը, որ կարելի է նկատել փորձառական մեծ աշխատանք մը, որ շարժանկարի ար – ուեստին մէջ կը փնտռէ արտայայտչա – կան նոր միջոցներ»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Ժամ մը այսպէս առանձին մնաց, ան-դադար ծխելով ու Հազար տեսակ ծրա-գիրներ կազմելով իր մտքին մէջ:

Կասկածը Հետզհետէ կը սաստկանար ու կը կրծէր իր բովանդակ էութիւնը:

Իր մտքին մէջ անդադար կը վերլուծէր իրողութիւնն ու չէր կրնար որոշ եզրա-կացութեան մը յանգիլ: Եթէ փոխանակ Խօսրով էֆէնտիի ուրիշ անուն մը տուած ըլլային՝ վաճառականը բնաւ կարեւորու-թիւն պիտի չընծայէր, բայց այդ անու-նը զինքը կը խռովէր: Իր կնոջ թեկնա-ծուն եղած էր այս մարդը եւ գիտէր, որ կինը սիրած էր զայն...

Տիկին Սաթէն ներս մտաւ եւ իրեն այն-պէս թուաց, որ ամուսնոյն սրտմտու – թիւնը անցած էր, վաճառականն ալ ար-դէն կը ջանար իր ներքին խռովութիւնը ծածկելու:

— Շապիկենց երեկոյթը չատ խայտա – ռակ բան է եղեր, ըսաւ Սաթէն՝ խօսակ-ցութիւն մը բանալու Համար իր ամուս-նոյն Հետ:

— Ո՞վ ըսաւ, Հարցուց վաճառականը:

— Նուարդը գացեր էր, ան պատմեց, այնքան նեղացեր է, որ մինչեւ եօքը չէ մնացեր, կանուխ մը վերադարձեր է գըլ-խու ցաւ մը պատրուակելով:

— Ի՞նչ խօսակցութիւն անցեր է մէ – ջերնին:

— Այդ մասին բան մը չըսաւ:

— Նորէն մեզի չէ՞ն բամբասեր:

— Ձեմ կարծեր... եթէ մեր վրայ խօսք անցնէր, Նուարդը կ'ըսէր:

— Թերեւս անանկ բաներ ըսած են, որ չէ Համարձակած քեզի կրկնելու:

— Ի՞նչ կրնան ըսած ըլլալ:

— Ես ի՞նչ գիտնամ, քի՞չ խօսքեր ըսին մինչեւ Հիմա:

— Այդ չքթիկին ըսածներուն ո՞վ կա-րեւորութիւն կուտայ, թող ուզածին չափ Հաչէ եւեէս:

— Դուն կարեւորութիւն չես տար թեր-եւս, բայց ուրիշները կուտան եւ նոյնիսկ Հաւատք ալ կ'ընծայեն:

— Ամէն մարդ գիտէ անոր ով ըլլալը:

— Ինչ որ ալ ըլլայ քիչ մը ուշադրու-թիւն ընելու է եւ տեղի տալու չէ բամ-բասանքի:

— Ի՛նչ զարմանալի խօսքեր կ'ընես, ե՞րբ տեղի տուեր եմ բամբասանքի:

.. Ես իմ ըսածս գիտեմ:

— Ձեմ Հասկնար կոր միտքդ, քիչ մը բաց խօսէ տեսնենք... այսօր տարօրինակ բան մը եղեր ես:

— Տունը մնացած չունիս, մինչեւ եօքը դուրսերն ես, չգիտցողն ալ բնականաբար բան մը կը կարծէ ու կը սկսի բամբասել:

— Ուրիշներուն անՀիմն բամբասանք – ներուն Համար տունը բանտարկուելու չեմ:

— Ինչ որ կ'ուզես, ան ըրէ, պատաս-խանեց վաճառականը սրտնեղած:

Պահ մը լռութիւն տիրեց:

Ամուսինը գրպանէն թուղթ մը Հանեց եւ սկսաւ կարդալ:

— Ինծի քիչ մը դրամ պիտի տաս, ըսաւ տիկինը:

— Ի՞նչ բանի Համար, Հարցուց Մարգար էֆէնտի, ընթերցումը ընդՀատելով:

— Վաղը Բերա պիտի ելլեմ, մէկ քանի այցելութիւններ ունիմ տալիք. յետոյ կօշիկ մը ապսպրած եմ, անոր դրամը պի-տի վճարեմ, մէկ քանի մանր մունր բա-ներ պիտի առնեմ...

— Բերա՞ պիտի ելլես, գոչեց վաճա-կանը:

— Այո, ի՞նչ կայ որ...

— Դեռ Շաբաթ օրը գացիր:

— Անկէց ի վեր տասը օր անցաւ:

— Վաղ անցիր վաղը Բերա երթալէն:

— Ձըլլար, անպատճառ պիտի երթամ..

— Անպատճառ, գոչեց վաճառականը, թերթը մէկ կողմ դնելով, անպատճառ, ի՞նչ կը նշանակէ անպատճառ պիտի եր-թամ... չերթաս նէ ի՞նչ կ'ըլլայ եղեր:

— Էյ, երթամ նէ՝ ի՞նչ կ'ըլլայ պոռաց Սաթէն, որուն Համբերութիւնը սպառած էր ամուսնոյն այս նորօրինակ ընթացքէն:

— Մի երթար կ'ըսեմ կոր, պէտք չէ որ երթաս...

— Պատճա՞ռը...

— Պատճառ չկայ:

— Խօսք տուած եմ, պէտք է երթամ:

— Որո՞ւ խօսք տուիր, գոչեց Մարգար էֆէնտի:

— ԳոՀարիկ Հանըմին, ինծի պիտի սպասէ, միասին Մաննիկենց պիտի եր-թանք...

— Ուրիշ օր մը կ'երթաս:

— Վաղուան Համար խօսք ըրած ենք: Բայց ինչո՞ւ չես ուզեր կոր, որ երթամ, անիկա բացատրէ...

— Քիչ մը առաջ ըսի պատճառը, պա-րապ տեղը ասոր անոր բերնին ծամոց կ'ըլլանք կոր:

— Բերա երթալո՞վս:

— Հրամմեր ես, Բերա երթալովդ:

— Դուն այսօր տարօրինակ բան մը ե-ղեր ես, խելքս չի Հասնիր կոր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Պ. Գարեգին Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Վարդանեան եւ զաւակը, Պ. Վարդան Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Տէմէզի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ-մօր՝

ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Պերճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 13ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի Մայիս 16, ժամը 9·15ին:

Հաւաքուիլ՝ Քրեմլէն-Պիսէթրի գերեզմանատան դրան առջեւ (32 Ավընիւ Ֆոնթէնպլօ):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իրրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Գարեգին Վարդանեանի եւ ընտանիքին:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հայ երախաներու Ս. Հաղորդութեան օրը Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յառաջիկայ Հոգեգալուստի Կիրակի օրը Մայիս 21: Կը խնդրուի Շաւիլի եւ շրջականերու բոլոր ծնողքներէն այդ օրը իրենց երախաները առաջնորդել եկեղեցի, մասնակցելու Ս. Հաղորդութեան խորհուրդին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, իր դպրոցի սրահի բացումին առիթով եղած հետեւեալ սրտաբուխ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Կիւրինեան, Տէր եւ Տիկին Լիւլճեան, Տէր եւ Տիկին Խ. Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Գասպաքճեան Տէր եւ Տիկին Քիւրքչեան 100ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նազարեան, Սապունճեան ընտանիք 50ական, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան 40, Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեան 30, Տէր եւ Տիկին Եփրեմ Սապունճեան 20, Տէր եւ Տիկին Ուզունեան 40, Տէր եւ Տիկին Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Ճրդեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Գույումճեան, Պր. Պէրպէրեան, Տիկին Զաթիկեան 20ական, Սեդա Սիսլեան 250 Ֆր.:

×

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ դպրոցի ֆոնտին համար հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Ողբացեալ Պր. Երուանդ Գաբրիէլեանի մահուան տխուր առիթով (6 Ապրիլ) Պր. Տօնապետեան 30 Ֆր., Շահէն Էքմէքճեան 50, Տիկին Թէզինեան եւ զաւակները 30, Վալանսի Հայ Մարզ. Միութիւն 50 Ֆր.:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէռ-Պուա - Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի տեղական խումբին:

Կիրակի, Մայիս 28, ժամը 15·30էն 23 Անիէռի Թաղապետական սրահը (Փլաս տը լ'Օթէլ տը Վիլ):

ՀԱՆԴԷՍ - ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ իր 40րդ տարեդարձին առթիւ, հովանաւորութեամբ Շրջ. Վարչութեան, այս Կիրակի Հոգեգալուստի օրը, Շաւիլի հայ դպրոցի սրահին մէջ ժամը 13ին, 4, Ռիւ Տէ Թրուա Շանթիէ:

Կը նախագահէ
ընկերուհի ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Նախագահ Շրջ. Վարչութեան)

Պատշաճ գեղարուեստական բաժին

Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆր.

Նոյն առաւօտեան Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի քառասուն տարուան ընթացքին մահացած մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիներուն եւ ընկերներուն յիշատակին:

Ի յուշ ողբացեալ ընկերուհիներու յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մասիս Աբրահամեան եւ զաւակները, Պ. Տիգրան Մկրտիչեան եւ զաւակները հետեւեալ նուէրները կ'ընեն Նազարէթ Օրմանեանի մահուան առթիւ.—

300 Ֆր. Իսիի Մշակոյթի Տան, 200 Ֆր. Կապոյտ Խաչի Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին, 250 Ֆր. «Հայաստան»ի եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի (Մայիս 21) առաւօտեան ժամը 9·30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժ. Սթեֆանէսքոյի էմիսիոնը նուիրուած՝

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ԽԸՏՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏՐԵԱՆ

A VENDRE TERRAINS BOISES DE 275 à 1400 M2 à 39 kilm. de la Porte d'Orléans de 5 à 7 Frs le M2. S'adresser à Monsieur Edouard Djezirian, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), Tél. : 770-36-37 de 14,30 h. à 18,45 heures.

ԱՅՑ՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը ծաղկեպսակ պիտի դնեղէ Անդրանիկի դամբարանին վրայ, Փէռ-Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, 17 Մայիս, կէսօրուան ժամը 12ին:

Կը խնդրուի բոլոր ռազմիկ ընկերներէն ինչպէս նաեւ հայ հասարակութենէն, ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան:

Տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ հեռատեսիլը պիտի առնուի արարողութիւնը:

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20·30ին Քաղաքապետարանի թատրոնի սրահը:

Կը նախագահէ Վ. ԳԶԻՐԵԱՆ
(Նոր Սերնդական)

Կը խօսի ընկ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդին կողմէ:

Խմբերգ - Մեներգ — Պար

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի (Մայիս 18) ժամը 20ին ընկերուհի Աւետիսեանի բնակարանը, 48 Ռիւ Պերնար Ժիւկօ, Անիէռ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱ
ՄԱՅԻՍ 27էն 28

Մեկնում Մայիս 27, վերադարձ՝ 28: Անդամներու եւ համակիրներու հաւաքոյթ ժամը 7·15 Շաթօ տը Վէնսէն Թէրմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·45ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվիէօր: Մեկնում 8ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմի - րայ, Շալոն, Սէնթ - Մենեհուլտ (ճաշ), Վերտէօն, Մոնտորֆ (այցելութիւն) եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ քաղաքը, ժամանում՝ Թրէվ եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը:

Կիրակի ժամը 9ին շատ հանդստաւէտ նաւով մը զբօսապտոյտ Մոզէլի վրայ եւ ցամաքահանում Պերնըքասթէլ Թանդարան-քաղաքը, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ:

Մասնակցութիւն 139 ֆր.

ամէն բան մէջը (նաւապտոյտն ալ) բացի խմիչքէ:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ - ՔԱՄՓ. ՖՐԷԶԻ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Հոգեգալստեան տօնը՝ ուխտի օրն է Ս. եկեղեցւոյս, եւ որ կը տօնուի, արդէն եօթը տարիներէ ի վեր, պարենական աւանդութեամբ:

Արդ, այս տարի եկեղեցւոյ Ուխտի օրուան առթիւ, 21 Մայիս Կիրակի առաւօտեան պատարագ պիտի մատուցանէ եւ օրուան պատգամը պիտի տայ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեան ժամը 8ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, քարոզ ժամը 11ին:

Պատարագի ընթացքին, Յակոբ Եպիսկ. օծումը պիտի կատարէ նոր սրբապատկերներուն եւ բացումը՝ վերանորոգուած եկեղեցւոյս:

Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ ժողովրդային ճաշ ի պատիւ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Օգտուելով Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան նախագահուհիին ներկայութենէն, ընդհ. ժողով (բոլոր մասնաճիւղերու) կը գումարուի Հինգշաբթի Մայիս 18ին ժամը 19ին Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

Ժամը 21էն ետք ընկերահամակրական խնջոյք:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Յունիս Կիրակի օր:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թաղէոսեանի մօտ, հեռախօս 878-27-35 եւ Տիկին Ուզունեանի մօտ, հեռախօս 254-17-74:

Արձանագրութիւններըկը փակուին Յունիս 1ին:

Հաւաքուիլ Սքուար Մոնթոլոն, առաւօտ ժամը 7·30ին: Գին 25 Ֆր., կէս գին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԻՏԱԼԻԱ

Հակառակ բոլոր ջանքերուն կարելի չեղաւ արձակուրդը Սպանիա կամ Յունաստան կազմակերպել, եւ չզրկուելու համար այս տարուան արձակուրդէն մեզի կարելի եղաւ Իտալիա Ռէմինիի մօտ ԹՈՐՐԷ ՓԵՏՐԷՐԱ գեղեցիկ եւ հանգստաւէտ վայր մը առաջնակարգ պանդոկով գտնել, ուր առիթը պիտի ունենանք հաճելի եւ հանգստաւէտ արձակուրդ մը անցընել:

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն օր կէսօրէ վերջ Մայիս եւ Յուլիս ամիսները՝

M. KRIKORIAN
261, Rue St. Denis — Paris (2e)
Tél. : 231-09-06

Յունիս ամիսը՝

BASMADJIAN
128, Rue de Flandre — Paris (19e)
Tél. : 607-01-57

ԲԱՑՈՒՄ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՑ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՅԱՆԻՆ
1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1972

6-14 տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝

15, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ՝ առաւօտները ժամը 10-12

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 17 MAI 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.417

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.417

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

(Մահուան առաջին տարելիցին առթիւ)

—0—

Տարի մը առաջ, 1971 Մայիս 16էն 17 լուսնալիք գիշերը աչքերը յաւիտենութեան կը փակէր Կարդինալ Գրիգոր–Պետրոս Աղաճանեան, Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի իր յարկաբաժնին մէջ:

Անողոք հիւանդութիւն մը երկար ատենէ ի վեր անկողին գամած էր զինքը: Ու երբ բժշկուելու ամէն յոյս կորսուած էր, Պօղոս Զ. Պապը անձամբ այցելած էր մեծանուն հիւանդին, իբրեւ խոր արտայայտութիւն մեծարանքի՝ հանդէպ իր հոգեւոր երէց եղբօր:

Աւազանի անունով Ղազարոս, երջանկայիշատակ Կարդինալ Աղաճանեան ծնած էր 18 Սեպտ. 1895ին Կովկասի Ախլցխա կամ Ախալցքա (Նոր Բերդ) քաղաքը, ուր գաղթած էին Բարձր Հայքի (Կարին) Հայերը Ադրիանապոլսոյ 1829ի դաշնագրէն ետք, որ վերջ կուտար 1828–29ի ռուսեւթուրք պատերազմին: Երեւանի կոմս մառեչալ Պասկեւիչ Թուրքերուն կը վերադարձնէր Կարինը եւ բազմաթիւ Հայեր, լքելով տուն–տեղ, «յետ բազում վշտաց եւ ճանապարհի նեղութեանց», 1830ին կը հասնէին Ախլցխա, զոր ընտրած էին իբրեւ իրենց երկրորդ հայրենիքը, միանգամ ընդմիշտ ձերբազատուելու համար օսմանեան անարգ լուծէն:

Ախլցխա Կովկասի հայ կաթոլիկներու կեդրոնավայրն էր, որուն կապուած էին Ախալքալաքի, Լոռիի եւ Ալեքսանդրապոլի վիճակները:

Փոքր տարիքին կորսնցուցած հայրը, Ղազարոս տասնըմէկ տարեկանին(1906ին) ղրկուեցաւ Հռոմ, ուր 12 տարի ուսաւ Ուրբանեան միջազգային վարժարանին մէջ: 17 տարեկանին ստացաւ «Իմաստասիրութեան Վարդապետ»ի տիտղոս, իսկ 1916ի ամառը՝ «Աստուածաբանութեան Վարդապետ»ի վկայական:

23 Դեկտ. 1917ին ձեռնադրուեցաւ քահանայ Ֆրանչիսկոս անունով: 1919 Յունիսէն 1921 պաշտօնավարեց Թիֆլիսի մէջ իբրեւ ժողովրդապետ:

Հռոմ վերադառնալով, Աղաճանեան վարդապետ կը նշանակուի փոխ–վարիչ Լեւոնեան վարժարանի եւ ուսուցիչ Ուրբանեան համալսարանի: 14 տարի վերջ, 21 Յուլիս 1935ին կը ձեռնադրուի եպիսկոպոս: 1937ին Պէյրութի մէջ գումարուած եպիսկոպոսական ժողովը հանգուցեալ Արփիարեան Պատրիարքի տեղ զինքը կ'ընտրէ Կաթողիկոս – Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ, Գրիգոր – Պետրոս ԺԵ. անունով:

1946 Յունուարին կը ստանայ կարդինալական պատուաստիճան: Հասունէն ետք երկրորդ անգամ կարդինալ մը կ'ունենար հայ կաթոլիկ համայնքը:

Իր հմայքն ու հեղինակութիւնը կը գլէին կ'անցնէին հայկական նեղ սահմանները: 1955ին կը նշանակուի Նախագահ Հաւատատափիւռ Ս. Ժողովին եւ Արեւելեան Եկեղեցիներու Օրէնսգրքի Կարդինալական Յանձնախումբին, ինչպէս նաեւ գործօն անդամ՝ բազմաթիւ Ս. Ժողովներու:

1962ին հրաժարեցաւ Կաթողիկոս–Պատրիարքութենէ եւ վերադարձաւ Հռոմ, ամբողջովին նուիրուելու համար Հաւատոյ տարածման բարդ ու ծանր աշխատանքներուն: Այցելեց Ճափոն, Աւստրալիա, Փիլիփեան կղզիներ, Տըպլին, Մատրիտ, Պոմպէյ եւ այլ վայրեր, մեծ ձեռնհասութեամբ կատարելով իր համաշխարհային առաքելութիւնը: Ամենուրեք արժանացաւ խոր յարգանքի ու համակրանքի:

1950ի «Սուրբ Տարուան» առթիւ Վատիկանի պաշտօնաթերթ Osservatore Romanoյի մէջ հրատարակեց ուշագրաւ գրութիւն մը՝ Մխիթար Աբբայի մասին, որ արժանի էր դասուելու կաթոլիկ եկեղեցւոյ սուրբերու կարգին:

1963ին իր սեփական միջոցներով Զըմմառի մէջ կառուցանել տուաւ նոր շէնք մը, իբրեւ ընծայարան – վարժարան, հոգեւորականներ պատրաստելու համար: Լիբանանի Պատրիարքարանին յանձնեց 20.000 լիբ. ոսկի, իբրեւ հիմնադրամ, յատկացուելու համար որբանոցի մը, որ պիտի կրէր իր անունը:

Հռոմի Լեւոնեան վարժարանը օժտեց «Աղաճանեան Մատենադարան»ով, որ կը պարունակէ բազմաթիւ թանկարժէք գիրքեր:

1967 Դեկտեմբերին տօնուեցաւ իր քահանայութեան յիսնամեայ յոբելեանը, արժանանալով համայն Հայութեան միահամուռ համակրանքին ու շնորհաւորութեանց:

Միջազգային համբաւ կը վայելէր եւ լաւատեղեակ շրջանակներու կողմէ տարիներով կը նկատուէր իբրեւ ամէնէն արժանաւոր հոգեւորականը՝ բազմելու Ս. Պետրոսի Աթոռին վրայ: Պիոս ԺԲ.ի մահէն վերջ կարդինալներու ժողովը առաջին քուէարկութեամբ ընտրեց զինքը: Փարիզի Le Monde ու France-Soirը նոյնիսկ փութացին ծանուցանել իր ընտրութիւնը: Սակայն իր համեստ բնաւորութեամբ, հայ կարդինալը չուզեց ընդունիլ այդ գերագոյն պատիւը, ու շարունակեց խղճմտօրէն նուիրուիլ իր ա՛յնքան պատասխանատու բարձր պաշտօններուն:

Հայրենասէր էր բառին ամենալայն իմաստով ու անձնուիրաբար ամէն աջակցութիւն կ'ընծայէր Հ. Հ. Պատուիրակութեան եւ Հայ Դատի Կեդրոնական Յանձնախումբի ձեռնարկներուն: Հռոմի քահանայապետին անձամբ կը ներկայացնէր մեր Յուշագիրները:

Իր անձով կը փառաւորուէր հայ ազգը:

Մեծ կորուստ ունեցաւ Հայութիւնը իր մահով:

Յաւէտ անթառամ պիտի մնայ իր քաղցր յիշատակը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷԼԻԶԱՊԷԹ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱՒ

—0—

ԿԱՊԵՐԸ ԿԸ ՍԵՐՏԱՆԱՆ

Անգլիոյ Թագուհին, ինչպէս գրած էինք երէկ, Օրլիի մէջ դիմաւորուեցաւ Նախագահ Փոմփիտուի եւ իր կնոջ կողմէ:

Ֆրանսայի պաշտօնական հիւրը իր շքախումբով ապա առաջնորդուեցաւ Էլիզէ, ուր իրեն ներկայացուցին Նախարարապետը, Ծերակոյտի եւ Երեսփոխանական Ժողովի նախագահները եւ կարգ մը նախարարներ, տեղի ունեցաւ նուէրներու աւանդական փոխանակութիւնը:

Էլիզէի մէջ է, որ Նախագահ Փոմփիտու կ'արտասանէ իր բարի գալուստի խօսքը, որու ընթացքին նկատել կուտայ, թէ պետական յարաբերութիւնները չեն կրնար մոռցնել տալ սրտի կապերը, բայց անոնք կը պահպանուին միայն եւ կը զարգանան մնայուն կերպով հաւաքական գործունէութեան մէջ: «Որոշ տատամսումներէ ետք ձեր եւ մեր կառավարութիւնները որոշեցին ներդաշնակել իրենց ճիգերը այս մեծ ձեռնարկին մէջ»: Նախագահը, որ անշուշտ կ'ակնարկէր Անգլիոյ անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային, յիշեց նաեւ Քոնքորտի շուրջ ստեղծուած թեքնիք համագործակցութիւնը, ինչպէս նաեւ Մանշի փապուղիինը:

Էլիզապէթ Բ. սահուն ֆրանսերէնով մը նախ անդրադարձաւ իր առաջին այցելութեան Ֆրանսա, 1957 Ապրիլ, որմէ «լաւագոյն յիշատակներ պահպանած է»: «Մենք, աւելցուց Թագուհին, հին բարեկամներ ենք եւ միասնաբար նոր ձեռնարկի մը կը լծուինք»:

Պաշտօնական ճաշին ներկայ կը գտնուէին 22 հոգի, որոնց կարգին Անգլիոյ Արտաքին նախարարը՝ Սըր Տըկլաս Հիւմ եւ Փարիզի անգլիական դեսպանը՝ Սըր Քրիսթըֆըր Սոմս, Ֆրանսացիներէն ներկայ էին Նախարարապետը, Արտաքին նախարարը, Լոնտոնի Ֆրանսայի դեսպանը եւ ուրիշներ:

Կէսօրէ ետք Անգլիոյ Թագուհին կ'առաջնորդուէր Գրան–Թրիանոն:

Թրիանոնի մէջ տրուած ճաշին ընթացքին Նախագահն ու Թագուհին կ'արտասանեն իրենց ճառերը: Ֆրանսայի Նախագահին համար «հաւատքը կամ վստահութիւնը Եւրոպայի բանալին է»: Փոմփիտու այս առթիւ նկատել կուտայ, թէ դարերու հոլովոյթին մէջ ստեղծուած եւ իրենց ինքնութիւնը հաստատած երկու ազգերը «սեղմ գործակցութիւն» մը ունեցած են իրարու հետ: Փոմփիտու յայտարարած է, թէ անգլիական եւ ֆրանսական զօրքերը միասնաբար տողանցած են Շան զ'Էլիզէի վրայ՝ Ֆոշի հրամանատարութեան տակ: «Մենք չենք մոռնար նաեւ, որ 1940ի ամառը, երբ Ֆրանսա ենթարկուած էր հիթլերական ուժի յարձակումին, Անգլիա մերժեց տեղի տալ եւ փրկեց աշխարհի ազատութիւնը»: Նախագահը յիշելէ ետք նաեւ, թէ Զօր. Տը Կօլ ապաստան գտած էր Անգլիոյ մէջ, անդրադարձաւ Եւրոպայի կառուցման հարցին: Անցեալին տարբեր հայեացքներ գոյութիւն ունեցած են այս հարցին շուրջ երկուստեք, մինչդեռ հիմա Ֆրանսա եւ Անգլիա համոզուած են, թէ պէտք է հաստատուի միացեալ Եւրոպա մը: «Տասը դարու մէջ առաջին անգամ ըլլալով Նորվեկիայի ծովէն մինչեւ Միջերկրական, Ատլանտեանի ափերէն մինչեւ Էլպայի եզերքները, Արեւմտեան Եւրոպայի ժողովուրդները յանձն առած են տնտեսական եւ քաղաքական համագործակցութիւն եւ միասնականութիւն մը ստեղծել»:

Անգլիոյ Թագուհին, իր պատասխանին մէջ նկատել տուաւ, թէ «եթէ ճիշդ է, որ մենք ճամբուն միեւնոյն կողմէն չենք ընթանար, ճիշդ է նաեւ, որ կ'ընթանանք միեւնոյն ուղղութեամբ: Մենք միասին պայքարած եւ տառապած ենք պաշտպանելու համար հասարակաց արժէքներ»:

Էլիզապէթ յիշելէ ետք, թէ երկու ժողովուրդները զիրար կը ճանչնան դարերէ ի վեր, յիշելէ ետք, թէ իրենց մշակոյթներն ու փիլիսոփայութիւնները թէեւ առանձին հասած են իրենց լրումին, բայց միշտ շփում ունենալով իրարու հետ, լաւատես արտայայտութիւններ կ'ունենայ Եւրոպայի ապագայի նկատմամբ:

Ճաշէն ետք Անգլիոյ Թագուհին ներկայ գտնուած է բեմապարի երեկոյթի մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—0—

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

«Արարատ» անգամ մը եւս անփայլ խաղարկութիւն մը երեւան բերաւ Պաքուի «Նեւթչի» խումբին դէմ, որ ցարդ երեք պարտութիւն արձանագրած էր եւ կը գտնուէր 10րդ դիրքի վրայ 16 խումբերու դասաւորումին մէջ: Խաղը 1–1 արդիւնքով վերջ գտաւ:

Այսուհանդերձ, «Արարատ» ութերորդ դիրքէն եօթներորդի բարձրացաւ:

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՈՒԱԼԱՍԻ ԴԷՄ

Ալապամայի կառավարիչը Ճորճ Ուալաս, որ ծանօթ է ցեղային խտրականութեան իր տեսակէտներով, առջի օր ահաբեկումի ենթարկուեցաւ Լորէլի մէջ, երբ ընտրապայքարի ճառ մը կ'արտասանէր: Ճորճ Ուալաս վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուած է: Ահաբեկիչը ձերբակալուած է: 21 տարեկան սպիտակամորթ մըն է: Այս դէպքը ցոյց կուտայ անգամ մը եւս թէ ինչ մթնոլորտ կը տիրէ Միացեալ Նահանգներու մէջ ընտրութեան նախօրեակին: Ուալաս տեսակ մը «հակաքեննըտի» էր իր ոչ–ազատական ըմբռնումներով: Այս մահափորձը անշուշտ կրնայ նպաստաւոր արդիւնք տալ Նիքսընի թէեւ ուղղակի մրցակիցն էր:

Ուալաս վիրաւորուած է ողնայարէն եւ լաւագոյն պարագային, անդամալոյծ կը մնայ:

Յիշենք որ երրորդ անգամն է որ Ուալաս թեկնածու էր Սպիտակ Տան: Այս անգամ դեմոկրատ շարքերու մէջ էր: Ընդհանրապէս շատ սիրուած չէ եւ իր համբաւը տարածուած է առաւելաբար Սեւերու ձուլման դէմ տարած իր քաղաքականութեան համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահը վարչապետի պաշտօնին կոչեց Ֆերիթ Մելէնը, որու պարտականութիւն յանձնեց կազմելու նոր դահլիճը: Ֆերիթ Մելէն Պաշտպանութեան նախարար էր Ն. Էրիմի կառավարութեան մէջ: Հրաժարած էր այս վերջինոյն հետ իր պաշտօնէն Ապրիլ 17ին:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը՝ Անուար Էլ Սատաթ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Խորհրդային Միութեան Պատերազմի նախարար Զօր. Գրէչկոյի հետ:

ԹԱՆԱՆԱՐԻՎ, Մատակասքարի մայրաքաղաքը, թատերաբեմ դարձած է ցոյցերու եւ բախումներու: Ուսանողութիւնը հրկիզած է քաղաքապետարանը եւ փաստօրէն տէր դարձած է քաղաքին, տրուած ըլլալով որ ապահովութեան ուժերը մերժած են միջամտել: Խանութները փակ են եւ ընդհանուր գործադուլի շարժում մը ծայր տուած է: Ցուցարարները Նախագահ Ցիրանի հրաժարումը կը պահանջեն: Այս վերջինը կրնայ Ֆրանսայի զինուորական օժանդակութիւնը խնդրել, համաձայն 1960ի համաձայնագրի տրամադրութեան, կնքուած Ֆրանսայի եւ Մատակասքարի մէջ: Կղզիին մէջ կը գտնուի Ֆրանսական 3000նոց բանակ մը:

ԻՐԱՔԻ կառավարական կազմի մէջ մըտան երկու համայնավար նախարարներ:

ՇԱՊԱՆ – ՏԵԼՄԱՍԻ առաջարկին վրայ, Նախագահ Փոմփիտու ընդունած է նախարար Ֆիլիփ Տըշարթրի հրաժարականը եւ անոր պաշտօնը (պետական քարտուղար Աշխատանքի եւ Բնակչութեան նախարարին մօտ) յանձնեց Լէօ Համոնի: Այս վերջինին պաշտօնը (կառավարական բանբեր) կը ստանձնէ Ժան–Ֆիլիփ Լըքա): Երեսփոխան Ռիվ–Անրիս նաեւ հրաժարած է իր աթոռէն: Ծանօթ է որ վերոյիշեալ երկու անձերն ալ դատական հետապնդումներու ենթակայ են կալուածային գրասենեակներու մէջ իրենց գործունէութեան համար:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՄԱՐՃԸՐԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ «ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

Շնորհալի Հայուհին իր գրքին գլուխներէն մէկուն բնաբան է ընտրած Հենրի Պէրինճըրի Քլեմանսոյի ուղղած մէկ նամակին հետեւեալ տողը·

«Նաւթ ունեցողն է որ աշխարհի տէր պիտի ըլլայ»:

Ահա այս խտացած ճշմարտութիւնն է, որ Իզմիրի աղէտին պահուն հոն ներկայ գտնուողներուն անտարբերութեան պատճառ եղաւ... Մուսուլի հարուստ հորերուն տէրերը Թուրքերն էին այն օրերուն: Կ՚արժէ՞ր Հայերուն համար վշտացնել այդ հորերուն տէրերը...

Հոս տեղին է յիշեցնել, թէ գտնուեցան չարքային թէ պատասխանատու դիրքերու վրայ գտնուող քանի մը անձեր, որոնք արհամարհեցին բարձրէն եկող հրամանները եւ առաջնորդուեցան, յաճախ վտանգելով կեանք ու ապագայ, իրենց խղճով: Այս հաղուագիւտ ազնիւ անձերէն էր Սեբաստիոյ Մ. Փաթըրինճը (որուն պաշտպանութիւնն ու ասպնջականութիւնը ես ալ վայելած եմ), Վանի Ըշըրը, Կեսարիոյ Ունկէյթը, եւ Զմիւռնիոյ մէջ Տր. Հարլոն, որ զզուած, հրաժարելով իր շահաւէտ պաշտօնէն, վերադարձաւ Ամերիկա: «Նիւ Եորք Թայմզ»ի հետ իր ունեցած տեսակցութեան ընթացքին՝ դատապարտեց ամերիկեան քաղաքականութիւնը, ըսելով թէ «այդ քաղաքականութիւնը աղետաբեր պիտի ըլլայ Թուրքիա ապրող փոքրամասնութեանց համար»:

— «Ինծմէ պահանջեցին որ պապանձիմ, գոցեմ բերանս, չվտանգեմ Թուրքիոյ մէջ մեր ունեցած շահերն ու կալուածները, բայց թուեցաւ ինծի՝ թէ արդարութիւնը քանի մը շէնքերէ, ու մեզի պատկանող քանի մը հաստատութիւններէ աւելի կ՚արժէ», ըսաւ ան:

Իզմիրի աղէտին պահուն ալ քանի մը մեծհոգի մարդիկ ու կիներ գտնուեցան: Անոնց մեծագոյնը ըլլալ կը թուի Ճէնինկս անուն փոքրակազմ մեթոտիստ քարոզիչ մը, որ արտասահմանի Ուայ. Էմ. Սի. Էյներուն մէջ, քանի մը վարչական պաշտօններ էր կատարած: Աղէտի պահուն, իր մեծաւորները արձակուրդի էին մեկնած ու ինք կը լեցնէր անոնց պարապ ձգած աթոռները: Արհամարհելով ամէն պաշտօնական արգելք ու հրաման, կը գրաւէ քանի մը չվառած շէնքեր, անոնց վրայ կը պարզէ ամերիկեան դրօշակ, պաշար կը ճարէ ու կը սկսի պատսպարել եւ կերակրել անտուն մնացած բազմութիւնները: Մէկ մտահոգութիւն ունի. քարափին վրայ դիզուած յոյն թէ հայ փախստականները — իմա՛ թշուառները — Քեմալի տուած պայմանաժամէն առաջ փոխադրել ազատ կամ յունական հող: Բայց ի՞նչպէս... Հոս ու հոն գտնուած նաւերը զբաղած են թուզ կամ ծխախոտ բեռնալով...

Հասանք արդէն Օր. Մարճըրիի գրքին ամէնէն գրաւիչ, ամէնէն սրտապլաւ մասին:

Կը թարգմանեմ.

— «Դուրսը, վաղ առաւօտեան գորշ մշուշին մէջ, հնուց ծանօթ դրահաւորի մը անորոշ շրջագիծերը կ՚երեւային: Ճէննինկի թուեցաւ թէ ամերիկեան դրահաւոր մըն է. բայց ինք լաւ գիտէր որ այդ օրերուն, այդ շրջանին մէջ, ամերիկեան դրահաւոր չկար: Հարցուց մէկուն թէ ի՞նչ է այդ նաւը: Պատասխանուեցաւ թէ յունական Քիլքիս նաւն է: Յեչեց, թէ պատերազմէն առաջ, անգամ մը, տեղ մը կարդացած էր թէ ամերիկեան «Միսիսիփի» անուն հին դրահաւորը Յոյներուն էր ծախուած. հիմա ան հոն էր տարբեր անունով ու տարբեր դրօշակի տակ խարիսխ նետած նաւահանգիստի մէջ: «Տարօրինակ նախազգացում մը ունեցայ, թէ անոր միջոցաւ կրնամ օգնութիւն ստանալ», խորհեցաւ ան ու գնաց տեսակցիլ նաւապետին հետ: Գտաւ որ ան շատ տրամադիր էր. միայն կոչ մը խմբագրեցին Աթէնքի կառավարութեան ուղղուած, եւ նաւուն անթելով, ու ծածկագիր, ղրկեցին:

« Յանուն մարդասիրութեան, Իզմիրի զոհերը պարպելու համար քսան նաւ ղըրկեցէք անմիջապէս »: Ստորագրուած էր՝ Ասա Ճէննինկս, ամերիկեան քաղաքացի:

Աթէնքէն շուտով կուգայ պատասխանը.

— «Ճէննինկ ըսուածը ո՞վ է...

Ճէննինկ ինքզինք կը ծանօթացնէ իբրեւ Միթիլինիի Ամերիկեան Օգնութեան կոմիտէի նախագահը:

« Զըսի, կը պատմէ ան, թէ հոն գտնուող միակ Ամերիկացին ըլլալուս հանգամանքով նախագահ էի »:

Յաջորդ հարցումը քիչ մը աւելի ուշ կուգայ:

— « Եթէ հարկ ըլլայ, Ճէննինկ ի՞նչ պաշտպանութիւն կրնայ հայթայթել յունական նաւերուն »:

Անոնց նաւահանգիստ մտած ու ելած պահերուն ամերիկեան խորտակիչներ պիտի ընկերանան անոնց, կը պատասխանէ Ճէննինկ:

— « Եթէ Թուրքերը զանոնք գրաւել ուզեն, ամերիկեան խորտակիչները պիտի պաշտպանե՞ն զանոնք »:

Դժուար, պատասխան չունեցող հարցում մը:

Ի՞նչ իրաւասութեամբ ինք կրնար երաշխաւորել թէ ամերիկեան նաւատորմիղը, որ հոն չէր արդէն, պիտի պաշտպանէր յունական նաւերը:

Կը շարադրէ խուսափողական պատասխան մը.

— « Մանրամասնութեանց մասին վիճելու տեղիք չկայ: Տրուած երաշխաւորութիւնը բոլորովին գոհացուցիչ է »:

Աթէնքի դահլիճը վարանքի մէջ է. չեն կրնար եզրակացութեան մը գալ:

Սեպտեմբեր 23ի Շաբաթ օրը, յուսահատական միջոցի մը կը դիմէ.

« Եթէ մինչեւ ժամը վեց նպաստաւոր պատասխան մը չստանամ, բացէ ի բաց, առանց ծածկագրի, պիտի հաղորդեմ թէ (որ բոլորը լսեն) Թուրք կառավարութիւնը արտօնութիւն տուած է, Ամերիկացիք պաշտպանութիւն են խոստացած, բայց Յունաստանի կառավարութիւնը հայ եւ յոյն ըքփիւժիէները ստոյգ մահէ փրկելու համար նաւ չէ տրամադրեր »:

Ժամը վեց չեղած, կը հասնի բաղձացուած պատասխանը.

— « Եգէականի մէջ գտնուող բոլոր յունական դրօշ կրող նաւերը կը դնենք ձեր տրամադրութեան տակ »:

— Ճէննինկ ամբողջ յունական տորմիղին ընդհ. հրամանատար էր նշանակուած:

— Ես նաւէ ի՞նչ կը հասկնամ, ըսաւ ան՝ այս լուրը առնելով, իմ գիտցածս այն է, որ հիւա՛նդ կ՚ըլլամ անոնց վրայ:

Շարունակութիւնը ուրախալի է: Նաւերը կուգան, սրտայոյզ տեսարաններ տեղի կ՚ունենան ու քարափը կը պարպուի: Ծովակալ Ճէննինկ, իր խոստումը պահելով, կ՚ընկերանայ իզմիրցի խըլեակներուն, մինչեւ որ անոնք ապահով տեղեր կը հասնին:

Այդ նահանջին ու այդ պարպումին պատճառով, Փոքրիկ Յունաստան 400 հազար թշուառ գաղթական կ՚ունենայ՝ հովանաւորելու եւ կերակրելու:

Ի պատիւ Յոյներուն, պէտք է ըսել թէ իրենց դուռը Հայերու առջեւ միշտ բաց պահեցին եւ անտրտունջ կիսեցին իրենց հացը՝ հայ գաղթականներու հետ:

×

Դեռ ըսելիք շա՛տ բան կայ, բայց երկարեցաւ երկու էջի մէջ ըսել ծրագրած խօսքս:

Կը փակեմ: Օգտաշատ ու կարեւոր գիրք մը գրած է Օր. Յովսէփեան: Կը հաւատամ թէ Հայերուս չափ, — թերեւս ալ մեզմէ աւելի — անով խանդավառուելու պատճառներ ունին Յոյները: Ու գիտեմ որ յոյն ուսուցիչը, պատմութեան դասի իր աշակերտներուն երբ կարդալ յանձնարարէ Քսենոփոնը, պիտի աւելցնէ՝ որ չմոռնա՛ն կարդալ նաեւ Մարճըրի Յովսէփեան անուն հայ աղջկան մը գրած հատորը:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

Հայաստանի Կեդրոնական Վիճակագրութեան վարչութիւնը պաշտօնական վիճակագրութիւն մը հրապարակեց (*) 1972ի առաջին եռամսեայի արդիւնքներու մասին, արդիւնաբերութեան մէջ:

Վիճակագրութիւնը հետեւեալ պատկերը ցոյց կուտայ:

1971ի առաջին եռամսեայի համեմատութեամբ ներկայ տարեշրջանի առաջին երեք ամիսներուն ելեկտրուժի արտադրութիւնը աւելցած է 15 տոկոս, սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւնը՝ 4, քիմիական եւ քարիւղի քիմիական արդիւնաբերութիւնը՝ 6, մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակումը՝ 14, անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթի արդիւնաբերութիւնը՝ 7, թեթեւ արդիւնաբերութիւնը՝ 4, սնունդի արդիւնաբերութիւնը՝ 10, կենցաղային եւ անտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւնը՝ 17 տոկոս:

Անցեալ տարուան Ա. եռամսեային համեմատութեամբ արդիւնաբերութեան արտադրութեան ծաւալը աւելցած է 8, իսկ աշխատանքի արտադրողականութիւնը 6 տոկոս:

Խորհ. Միութեան կեդրոնական վիճակագրութեան վարչութիւնը, իր կարգին, պաշտօնական վիճակագրութիւն մը կը ներկայացնէ (**), որ հետեւեալ պատկերը ցոյց կուտայ.

Ներկայ տարեշրջանի առաջին եռամսեային ելեկտրուժի արտադրութիւնը, 1971ի համապատասխան ժամանակաշրջանի հետ բաղդատմամբ, աւելցած է 11 տոկոս, սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւնը 6, քիմիական եւ քարիւղի քիմիական արդիւնաբերութիւնը՝ 9, մետաղաշինութիւնն ու մետաղամշակումը՝ 11, անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթի արդիւնաբերութիւնը՝ 5, շինանիւթերու արդիւնաբերութիւնը՝ 5, թեթեւ արդիւնաբերութիւնը՝ 4, սնունդինը՝ 3, կենցաղային եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւնը՝ 10 տոկոս:

Գալով արդիւնաբերութեան արտադրութեան ծաւալին, ան եղած է 7, իսկ աշխատանքի արտադրողականութեան աճին՝ 5,5 տոկոս:

(*) «Սով. Հայաստան», 26 Ապրիլ
(**) «Սով. Հայաստան», 23 Ապրիլ:

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Մի անգամ այդպէս նայելով, նա գաւաթ բռնած էր իր ձեռքով շօշափեց, գըտաւ ուստայի գաւաթը, իր գաւաթը չխկացրեց դրան եւ սկսեց խօսել՝ կարծես ինքն իր հետ կամ դիմելով արեգակին.

— Ես շատ կը զարմանամ աշխարքի վրայ: Եօթնինը տարի է, օր կ՚ապրեմ, հմը էլի կը զարմանամ: Էս ի՞նչ տեսակ հրաշք բան է աշխարքը, ո՞ւրտից է ծագէ: Կ՚ըսեն՝ Աստած է ստեղծէ: Տէ, ես էնոր զօրութեանը մատաղ եղնիմ, հմը «Աստած է ստեղծէ» խօսքը շատ կարճ է, ես էլ անհասկըցող մարդ եմ: Կ՚ուզեմ, որ մէկը նստի ու ընձի երկան–բարակ բացատրէ, թէ վո՞վ ենք մենք, ընչի՞ կ՚ապրինք ու էղոր մէջ ի՞նչ տեսակ նպատակ կայ. ընչի՞ օրինակի հմար, իմ ծնողքս ընձի այսինչ աղջկայ հետ նշանեցին, ոնչ թէ այնինչ: Ինչո՞ւց է, որ Հայ ու Թուրք կայ ու էդոնց մէջ խռովութիւն կայ: Ինչո՞ւց է, օր մարդու սիրտը մէկին չկպաւ՝ չի կպնի, կպաւ՝ չի պոկվի: Ինչո՞ւց է, օր ադաթ կայ, օրէնք կայ ու մարդն իրան ուզածի պէս ազատ չէ...

Նա գաւաթը դրեց վար, նայեց ուստա Մկրտչին, որ լուռ ծխում էր եւ ուշադիր լսում:

— Մարդը, ուստա ջան, կրնայ ամմէն բոպէ ընկնի մեռնի: Օրինակի հմար, բահի կոթը տաշել ես ու դանակը դրել ես մարդի թմբին: Մէկ էլ, ոտքդ քարին դիպաւ կամ թէ թաց հողի վրայ սլքտաց, ընկար, մտաւ սիրտդ: Աստու գործն է: Հմը ես շատ կ՚ուզեմ ապրիլ ու իմանալ, թէ, օրինակ, մարդ ի՞նչըղ պիտի ապրի մէ եսսուն–քառասուն տարի եսեւ, վո՞վ պիտի նստի էս թախտի վրայ, ո՞ւր պիտի աչէ, ի՞նչ պիտի մտածէ... Մէկ էլ կ՚ըսեմ՝ աչէս էն վախտ պիտի եղնի՞ն էս թախտը, էս հոլիկը, էս բոստանը, էս ադաթն ու օրէնքը...

— Ամմէն բան կ՚եղնի, Երանոս, դուն, թաս դարտըկէ:

Յանկարծ բոստանչին դիմեց ուստային.

— Դաուլ–զուռնա բերել տա՞մ, ուստա ջան:

— Չէ, ուշ է, էրթըլու վախտ է:

— Խաթրս մի կոտրէ:

— Չէ, Երանոս ջան, մութն ընկաւ, պիտի էրթամ:

— Լաւ, ուստա ջան, հըլը շուտ է, քիչմ էլ նստինք:

Երանոսը դաւի մէջ մնացած օղին դատարկեց գաւաթները եւ մտաւ հոլիկ:

— Երանո՛ս:

— Համմէ:

— Էլ չբերես,

— Մէ գաւըմ, ուստա ջան, մեննակ մէ գաւըմ:

— Խօ չպիտի՞ հարբինք, Երանոս, պէտք չէ:

Բոստանչին կտրուած դուրս եկաւ հոլիկից: Նա մի քիչ օրօրւում էր:

— Էս անգամ էլ խաթրս կոտրեցիր, ուստա ջան:

— Պղտի ախպօր խաթրը վենձի ծառան է: Նստի՛:

Արեւն ամբողջովին իջաւ: Անմիջապէս դարձաւ երեկոյ: Ուստան վերցրեց իր գաւաթը, նայեց բոստանչուն, յետոյ յանկարծ նայեց աւելի ուշադիր ու երկար, եւ առանց խմելու, գաւաթը նորից դրեց տեղը:

— Տխուր ես, Երանոս:

Բոստանչին ձայն չհանեց:

— Դարդ ունիս:

Բոստանչին նորից ձայն չհանեց եւ խոնարհեց գլուխը:

— Բախու մէջ թաթխած դարդը չի խեղդի: Դարդն ստեղծուած էր ընկեր հետ կիսելու հմար: Ես քու վենձ ախպերդ եմ...

Երանոսը դարձեալ մնաց լուռ, բայց նա ըստ երեւոյթին պատրաստւում էր խօսել: Շուռ եկաւ դէպի ուստան, ուզեց խօսել: Նրա դէմքի վրայ խաղում էր անվճռականութիւնը:

Ուստան իր գաւաթը խփեց նրա գաւաթին, խմեց:

Երանոսն իր օղուն ձեռք չտուեց:

— Սէր է ընկէ սիրտս, ուստա...

— Ի՞նչ...

Տաքդեղը ցած ընկաւ ուստա Մկրտչի ձեռքից: Նա արագ վեր կացաւ, դրեց չափխան, վերցրեց չիբուխն ու թութունի տոպրակը:

— Թքե՛լ եմ քու աղ հացիդ վրայ:

Եւ շտապ քայլերով դիմեց դէպի հետու պատի կողմը:

— Ուստա Մկրտիչ, — սարսափած բացականչեց Երանոսը եւ կտրեց նրա առաջ:

— Հեռո՛ւ քաշուի, աննամուս: Թի՛ւ... Ըպը տարի՞քդ, պերդաստա՞նդ, նամո՞ւսդ ... Է՞ս ինչ էր՝ լսեցի...

— Ուստա ջան, ես քո հոգուդ մատաղ, մի նեղենայ, ներէ: Իմ ուզածս էլ ըհը էն է, օր դուն ընձի մի խրատըմ տաս, թէ ի՞նչըղ էդ սատանական սէրը պոկեմ սրտէս, քցեմ դիշերուայ քամուն, որ չտեսնիմ էլ, թէ ուր տարաւ... Եա երթանք... Շատ կը խնդրեմ...

(Շար. – 28)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ) — 7 Մայիս, Կիրակի, Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի բոլոր մասնաճիւղերը միասնաբար կազմակերպած էին ճաշ մը, ի նպաստ Կապոյտ Խաչի կայանի նոր շէնքին կառուցման:

Փարիզէն հրաւիրուած էր Կ. Խաչի Շրջանային Վարչութեան նախագահուհի՝ Օր. Աստղիկ Առաքելեան: Առաւօտեան Պոմոնի եկեղեցիին մէջ, հոծ հաւատացեալներու ներկայութեան հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ բոլոր ննջեցեալ Կապոյտ Խաչուհիներու յիշատակին:

Ճիշդ ժամը 13ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ սկսաւ ճաշը:

Հաճելի անակնկալ մը եղաւ, Օր. Առաքելեանի կողքին տեսնել, պատուոյ սեղանին վրայ, Պր. Նուպար Յովհաննէսեանը, նախագահ Աղքատախնամի, որ հիւրաբար քաղաքս կը գտնուէր նոյն օրը:

Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած համադամ կերակուրները սկըսան սպասարկուիլ իրարու ետեւէ:

Օրուան երկու թամատաները, Պր. Պր. Աւետիս Մելքոնեան եւ Կ. Փօլատեան, վարեցին ճաշը զուարթ եւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ: Պր. Կ. Փօլատեան առաջարկեց առաջին բաժակը պարպել ֆրանսահայ կեանքի մեծ կազմակերպութեան՝ Կապոյտ Խաչի կենացը, այժմու իր նախագահուհիին՝ Օր. Աստղիկ Առաքելեանի մէջ ողջունելով նուիրեալ եւ կարող ղեկավարուհին:

Առաջին խօսքը տրուեցաւ յարգելի նախագահուհիին, տեղեկանալու համար Կապոյտ Խաչի նոր ծրագիրներուն եւ կատարուած աշխատանքներուն մասին:

Կուռ եւ յստակ գիծերով Օր. Առաքելեան ներկայացուց Կապոյտ Խաչի դերը ֆրանսահայ գաղութին մէջ, դթութեան գործ, կրթական գործ, հայապահպանումի անխոնջ եւ դրական գործ: «Մեր ժողովուրդի այս դժուարին կեանքին մէջ՝ հայ կինը չէր կրնար անմասն մնալ, ըստ բանախօսուհին եւ մեր կազմակերպութիւնը կը գործէ 44 տարիներէ ի վեր, իր անհամար մասնաճիւղերով: Կարեւորագոյն ձեռնարկը ամառնային մեր կայանն է, շարունակեց Օր. Առաքելեան, հայ նոր սերունդի կենսական խնդիրը: Տարուէ տարի կ'աւելնայ մեզի դիմողներուն թիւը. այժմու շէնքը չի բաւեր զետեղելու բոլորը: Որոշեցինք շինել նոր շէնք մը, արդիական կարգուսարքով, փոխան 100ի, 200 հայ պատանիներ եւ պատանուհիներ հիւրընկալելու համար: Կոչ կ'ուղղենք բոլորին որ օգնեն մեզի. եւ վստահ եմ որ բոլորդ սրտին մօտ է մեր մանուկներու հայապահպանման սրբազան գործը: Ի պատիւ Մարսէյլի Հայութեան, այստեղ պէտք է յայտարարեմ թէ Կապոյտ Խաչի հիմը դրուեցաւ Մարսէյլի մէջ 1918ին»:

Բուռն ծափեր ողջունեցին Օր. Առաքելեանի խօսքերը եւ անմիջապէս սկսաւ հանգանակութիւնը: Մեր սիրելի հիւրը՝ Պր. Նուպար Յովհաննէսեան, քաջալերական եւ համակրալից քանի մը խօսքէ ետք, բացաւ հանգանակութիւնը 500 ֆրանքով: Օրուան թամատան, Պր. Աւետիս Մելքոնեան մասնակցեցաւ նոյն գումարով: Շատ կարճ ժամանակուան ընթացքին հանգանակուեցաւ 5000 ֆրանք: Մասնակցեցան բոլոր ներկաները, ուրախութեամբ, խոստանալով աւելի ընել յետագային: Մարսէյլը կը դնէր առաջին քարը բարձրանալիք նոր շէնքին, Ժիւ-րայի «փոքրիկ Հայաստան»ին, ինչպէս որակած էր Օր. Առաքելեան Պելֆոնթէնի կայանը:

Ծոխ էր նաեւ գեղարուեստական բաժինը. երգեց ինքը, Օր. Առաքելեան, երգեցին եւ Շահան Տէր Հայրը, Տիկին Մանուկեան եւ ուրիշներ:

Շնորհակալութեան պատշաճ խօսքեր ուղղեցին Կ. Խաչի նախագահուհիին, Պր. Վ. Տէր-Վարդանեան, Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ, Պր. Կ. Ճանիկեան՝ Ազգ. Առաջնորդարանի, Պօմոնի հոգեւոր հովիւ Գեղամ Վրդ.: Արտասանեցին փոքրիկներ Սարաճեան եղբայրներ: Ճաշի վերջաւորութեան ցուցադրուեցան գեղեցիկ տեսարաններ Պելֆոնթէնի կեանքէն:

Ամէն տեսակէտով յաջող ձեռնարկ մը, կազմակերպութեան մը ի նպաստ, որ արժանի է բոլորիս գուրգուրանքին ու նաեւ հիացումին, իր կատարած պզտօ-գուտ անձնուէր աշխատանքին համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Մայիս 5ի Ուրբաթ գիշերը Իվ Թուտիք թատրոնը ասեղ ձգելիք տեղ չկար, ինչպէս կ'ըսեն ռամկական ոճով: Հայ թատերասէր հասարակութիւնը եկած լեցուած էր ամբողջ սրահը քաջալերելու համար Հայ Ուսանող. Ընդ. Միութեան ձեռնարկներէն մին՝ «Վաճառական Արթին Աղան», այլ անուամբ՝ «Զարհուրելի Արթին Աղա»:

Հայ Ուսանող. Ընդ. Միութեան փարիզեան ձեռնհաս հովանաւորութեան տակ եւ բեմադրութեամբ Յակոբ Այվազեանի եւ աշխատակցութեամբ Միքայէլ Կիւրճեանի՝ Միութիւնը ներկայացուց արեւմտահայ երգիծաբան՝ Եր. Օտեանի «Վաճ. Արթին Աղա»ն, որ երեք արարուածով քրքջալից կատակերգութիւն մըն է:

Վարագոյրը կը բացուի քիչ մը յապաղումով, պարզուկ բեմ մը. կը պակսէր բեմական պատշաճ յարդարումը, եւ սակայն առիթ պատճառ մը չեղաւ որ թատերախումբը իր յաջող խաղարկութեամբ իր համակրանքը կորսնցնէ հանդիսականներու մօտ: Նախ պարզենք նիւթը:

Վաճ. Արթին Աղան՝ Պոլսոյ առեւտրական հրապարակին վրայ պարզամիտ, հին կենցաղով ապրած հարուստ վաճառական մըն է, որ ամուսնացած է Եփիմէի հետ, կին մը՝ եւրոպականացած շարժումի հետեւող, արհամարհանքով կը նայի իր ամուսնոյն արեւելեան սովորութիւններուն վրայ եւ կ'ուզէ տան մթնոլորտն ալ եւրոպականացնել, սակայն այս բոլոր շարժումները հեշտ չեն գար Անթին Աղային կենցաղին եւ յաճախ խռովութիւններ, դէչ բախումներ տեղի կ'ունենան այր ու կնոջ միջեւ. հարսնցու աղջիկ մը ունին՝ Վարդուկը, հետեւաբար Տիկին Եփիմէ կը փափաքի զարգացած, եւրոպականացած փեսացու մը գտնել իր Վարդուկին, այս նպատակով կը սարքէ երեկոյթներ, մտերմիկ հանդիպումներ, շըփում կը ստեղծէ բազմահմուտ երիտասարդներու հետ, սակայն Արթին Աղա դժգոհ է այս բոլորէն. ինք գտած է աղջըկան համար հարուստ վաճառական մը՝ Ագրիպաս Աղան (Ա. Ալիքսանեան) թափթփած հին կենցաղով մարդ մը. իսկ Տիկին Եփիմէ իբր փեսացու նկատի ունի Փարիզէն վկայուած բժիշկ մը՝ Տոքթ. Շաւարշը (Յ. Փափազեան) ներկայանալի ճենթըլմէն մը, այս առթիւ բաւական խռովութիւններ ծայր կուտան տան մէջ:

Ուրեմն այս պատկերացումէն վերջ ըսենք թէ խաղին գլխաւոր դերակատարն էր վաճ. Արթին Աղան (Օգսէն Կիլլեան) ճշմարիտ յետամնաց վաճառականի մը տիպարը. շատ յաջող կերպով կատարեց ան իր դերը, իր հզօր պոռթկումները, ցայտոյթները, մուտքն ու ելքը բեմին վրայ շատ բնական եւ քրքջալից էին, խնդուքներ, քահ-քահներ եւ ծափահարութիւններ սրահը կը թնդացնէին:

Գալով իր կնոջ՝ Եփիմէին (Սոնա Վարդանեան) սիրամարգի փետուրներով պճնուած, եւրոպականացումի ձըգտումներով՝ ներկայանալի կին մը, խռովայոյզ՝ սրտով ու հոգիով, իր ամուսնոյն բողոքներուն երբեք չհանդուրժող, շատ անգամ ջղային ապտակներէ բռնուած, հովահարը ձեռքին կը փչուի ու կը փչուի հառաչանքներ արձակելով եւ երբեմն երբեմն ալ մարելով, մարմրելով, այս բոլորը ցափուռքներ են Արթին Աղային համար, երբեք ականջ չի կախեր իր կնոջ ջղայնացուցիչ ելոյթներուն:

Տիկին Վարդանեան շատ հարազատօրէն ներկայացուց իր դերը, լաւագոյն ու գիտակից խաղարկութեամբ արժանանալով խոլ ծափերու:

Վարդուկը՝ (Ագապի Պալեան) իրենց աղջիկը մօրը թեւին տակ մեծցած քնքոյշ ու նազանքոտ ծեքծեքումներով դէչ հոգեվիճակ մը ունի ի տես տան մէջ պատահած պոռչտուքներուն եւ մօրը յաճախակի մարմրուքներուն, կեանքը շատ տանելի չէ. ի վերջոյ իր ծնողքին ընտրած փեսացուներէն ոչ մէկը, ոչ միւսը. Վարդուկ կը սիրէ իր Տիգրանը, անոր ցոյց տուած սէրը սպեղանի է իր վէրքերուն: Վերջապէս տան հանդարտութիւնը կը տիրէ, փոթորկոտ ծովու ալիքները տեղի կուտան հանդարտ լճակներու ու վարագոյրը կ'իջնէ Արթին Աղայի եւ Տիկ. Եփիմէի սիրաղեղ գիրկընդխառնումներու եւ որոտընդոստ ծափերու մէջ:

Կրնանք ըսել որ թատերախումբը իր յաջող եւ գրեթէ անթերի խաղարկութեամբ գոհացուց հասարակութիւնը. բոլորն ալ շատ լաւ սորված էին իրենց դերերը, լաւ առոգանութեամբ, սահուն հայերէնով խօսակցութիւնները աննշմար չանցան, մանաւանդ յուշարարի մը ներկայութիւնը երբեք զգալի չէր, ինչ որ գնահատելի է. անշուշտ չենք կրնար բաղդատել զիրենք մեր անհետացող դերասաններու հետ ինչպէս որը. Գմբէթեան, Նշանեան, Գր. Վահան եւայլն, որոնք քանիցս ներկայացուցին վաճ. Արթին Աղան, սակայն անոնք ալ տարրական դասարաններէն սկսելով հասած են իրենց դերասանական աստիճաններուն:

Քաջալերենք մեր հայ երիտասարդութեան բոլոր ձեռնարկները եւ զօրավիգ կանգնինք անոնց կողքին: Խոստովանինք որ մենք Հայերս ալ միշտ կը քաջալերենք զիրենք, կը խանդավառուինք իրենց ձեռնարկներով, եւ իրենց այդ գեղեցիկ ելոյթները պատճառ կ'ըլլան հայ հաւաքականութիւն մը ստեղծելու, որովհետեւ տեղւոյն հեռաւորութիւնները, աշխատանքէ խլուած ժամերը թոյլատու չեն յաճախ զիրար տեսնելու եւ որքան ուրախ ենք երբ նման առիթներով իրարու կը հանդիպինք ու մեր սեւն ու ճերմակը իրարու կը հաղորդենք, մէկ խօսքով՝ մէկ քարով երկու թռչուն կը զարնենք:

Տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն մը:

Նիւթապէս եւ բարոյապէս լաւ յաջողանակ մը տարին մեր տղաքը. հասարակութիւնը ուշ ատեն մեկնեցաւ զուարթ քրքիջներով եւ լաւ տրամադրութեամբ:

ՀՌ. ՑԻՒՆԿԻՒՐԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Պելժիոյ Էլիզապէթ Թագուհի միջազգային մրցումին, այս տարի, մասնակցած է դաշնակահարուհի Սիլեւանա Նաւասարդեան (Խորհ. Միութիւն) 25 տարեկան, որ մեծ գնահատանքի արժանացած է Պրիւքսէլի Լը Սուառի մէջ (Մայիս 10) Ժաք Սթեհման կը գրէ.— «Երկար պէտք չէ սպասել զգալու համար հոս (իմա՛ Ս. Նաւասարդեան) բարձրագոյն տաղանդ մը: Եւ այս գերազանցութիւնը որ արդէն հաստատուած է Հէնտէլի Սիւիթին մէջ, աւելի եւս կը հաստատուի յետագային: Իր ամուր խաղացուածքը, լուսաւոր կառոյցով, մկանի ուժով, որ գիտէ սակայն մեղմանալ խորաքանչիւր գործի մէջ, համոզիչ եւ վճռական շեշտ մը ունի»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Եւ տիկին Սաթէն բարկութեամբ ոտքի ելաւ ու հեռացաւ սենեակէն:

Վաճառականը թերթը ձեռքը առաւ, բայց չկրցաւ ընթերցումը շարունակել:

— Արդեօք ժամադրութի՞ւն մը ունի Խօսրով էֆէնտիին հետ, կը մտածէր որ այդքան կը պնդէ Բերա երթալու:

Այս կասկածը իր մտատանջութիւնը կ'աւելցնէր:

— Սխալ ըրի, մտածեց, այսպէս վարուելով, լաւագոյն էր ձայն չհանել ու թող տալ, որ երթայ, յետոյ ծածկաբար զինքը հետապնդել, այս կերպով միայն կարելի է ճշմարտութիւնը հասկնալ: Այո, ջանանք խնդիրը անուշ տեղը կապել... ասանկ բաներու մէջ վարպետութեամբ պէտք է գործել:

Վաճառականը այս խորհրդածութիւններէ ետքը, սպասեց, որ կինը գայ, որպէսզի իր սխալը դարմանէ:

Բայց տիկին Սաթէն չերեւցաւ եւ Մարգար էֆէնտի զայն ճաշի ատեն միայն տեսաւ:

Ճաշէն յետոյ, երբ սենեակը առանձնացան, վաճառականը գրպանէն երեք ոսկի հանելով՝ կնոջը տուաւ եւ ըսաւ.

— Կը բաւէ՞:

— Բաւական է, պատասխանեց կինը պաղ կերպով մը:

— Առտո՞ւն պիտի երթաս Բերա, թէ կէսօրէն ետքը:

— Ճաշէն յետոյ:

Մարգար էֆէնտի այս կերպով միջադէպը փակուած նկատեց ու սիկարէթ մը վառելով՝ սկսաւ թերթը կարդալ:

Բայց տիկին Սաթէն գոհ չէր եղած հաշտութեան այս ձեւէն: Կ'ուզէր բացատրութիւն մը ունենալ էրկանը հետ քաջալերուած մանաւանդ անոր հաշտաբար ընթացքէն:

— Քիչ մը առաջ ի՞նչ էր այդ դիտողութիւններդ վաղը Բերա երթալուս մասին, հարցուց յարձակողական շեշտով մը:

— Կը ներես, պատասխանեց վաճառականը, ուրիշ բանի մը բարկացած էի ու այդ պատճառով գրգռուած...

— Ի՞նչ բանի:

— Ճանըմ գործի մասին...

— Գէշ չէ... գուրսը բարկանաս՝ տունդ գաս կնկանդ հետ անիրաւ տեղը կռիւ փնտռես:

— Կը ներես ըսինք եա...

— Ըրէ, եղիր, անկէց վերջն ալ կը ներես... առաջին անգամը չէ, որ ասանկ վարմունք մը կ'ունենաս, մանաւանդ այս վերջին ատեններս...

— Էյ, ի՞նչ ընենք, բնաւ դիտողութիւն չընե՞նք:

— Արդարացի դիտողութիւն մը ունիս նէ՝ ըրէ, ո՞վ բան կ'ըսէ:

— Դուն արդարացի դիտողութիւնն ալ չես ընդունիր:

— Ո՞վ է ըսեր...

— Անցած օր դիտողութիւն մը պիտի ընէի եւ շատ ալ արդարացի, բայց բերանս չբացի, որովհետեւ բնութիւնդ գիտեմ:

— Ի՞նչ դիտողութիւն, ըսէ տեսնենք, գոչեց տիկին Սաթէն:

— Տեսա՞ր, դեռ չլսած արդէն կը բորբոքիս կոր...

— Պարապ խօսքեր չեմ ուզեր, սա դիտողութիւնդ ըսէ նայինք:

— Ըսելիքս այն է, որ ուրիշ անգամ եթէ թէյ խմել կամ կաթօ ու շաքար առնել ուզես՝ Թուլամիէն չերթաս:

— Ինչո՞ւ համար...

— Որովհետեւ աղէկ անուն չունի այդ խանութը:

— Առաջին անգամ է, որ կը լսեմ կոր ատիկա:

— Կրնայ ըլլալ, բայց աս ասանկ է... այդտեղ ժամադրավայր է եղեր անհաւատարիմ ամուսիններու...

— Ի՛նչ խենթ խօսք:

— Ամէն տեսակ կիներ կ'երթան այդ խանութը:

— Տիկին Գոհարիկին հետ առաջին անգամ գացի այդ խանութը եւ շատ գոհ մնացի:

— Ճանըմ, Բերայի մէջ ուրիշ խանութ չկայ չէ եա, զարմանալի բան, ուրիշ տեղ մը գնայ թէյ խմէ:

— Անցած Շաբաթ օր գացի նէ՝ շատ շնորհքով կիներ ու մարդիկ նստած էին:

— Ճանչուոր մէկը տեսա՞ր, հարցուց ամուսինը:

— Հապա, Խոս...

Տիկին Սաթէն յանկարծ կեցաւ ու խօսքը չաւարտեց. զգաց, որ Խոսրով էֆէնտիի յիշատակութիւնը փոխանակ արդարացում մը ըլլալու, աւելի պիտի կնճռոտէ խնդիրը: Մարգար էֆէնտի տեսաւ կնոջ վարանումը եւ ըսաւ.

— Ո՞վ տեսար, ըսիր...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պր. Գուրգէն Գրիգորեան եւ զաւակները, Ռիշար, Տէր եւ Տիկին Սիմոր, այրի Տիկին Սինանեան Նարդուհի եւ համայն ազգականները կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի 21 Մայիս, առաւօտեան Փրատոյի եկեղեցին, իրենց սիրելի կնոջ, մօր, քրոջ՝

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկ. Սիրանոյշ Կարապետեան, Արժանապատիւ Հայր. Երէցկին Ասատուրեան եւ զաւակները (Տիթրոյիթ) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան 21 Մայիս Կիրակի յետ պատարագի, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին

ԿԻՐԱԿՈՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նիւ Եորքէն Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Շիրակեան 20 տոլար կը նուիրեն «Յառաջ»ի Արամ Պասմաճեանի *մահուան առթիւ:*

Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Ցրնծալեան (Նիւ Եորքէն) փոխան ծաղկեպսակի 15 տոլար կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

×

Տէր եւ Տիկին Թաթւոր Ղազարոսեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանին Արամ Պասմաճեանի *յիշատակին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):*

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հայ երախաներու Ս. Հաղորդութեան օրը Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յառաջիկայ Հոգեգալուստի Կիրակի օրը Մայիս 21: Կը խնդրուի Շաւիլի եւ շրջականներու բոլոր ծնողքներէն այդ օրը իրենց երախաները առաջնորդել եկեղեցի, մասնակցելու Ս. Հաղորդութեան խորհուրդին:

×

Տիրուհի Միսաքեան, Ջաւօ Շանթ, Լէօլա Սասունի, Ֆլորա Անահիտ, Էլէն Բիւզանդ, Սաթենիկ Տէր–Դաւթեան, Պերճուհի Բարսեղեան, Սաթօ Յակոբեան, Աննիկ Փափազեան, Ովսաննա Շարապխանեան, Մարիամ Հայթայեան, Հռիփսիմէ Յովհաննէսեան, Եղիսաբէթ Բարսեղեան, Կլեմանդ Տէմիրճեան, Հայրէն Տէմիրճեան, Նուրհանի Տէմիրճեան, Գեղեցիկ Թոփիկեան, Եղիսաբէթ Գալայճեան, Նուարդ Փանոսեան, Լուիզ Թորանեան, Փայլուն Պէրպէրեան, Զարմուհի Քէօսէեան, Սրբուհի Սուրեան, Սրբուհի Մկրտիչեան, Մանուշակ Համամճեան, Մարի Հաճի–Պօղոսեան, Թագուհի Գարաօղլանեան, Լիւսի Սարգիսեան, Թագուհի Արէլեան, Սիրարփի Նալիկեան, Սարա Թօփալեան, Ալիս Տողրամաճեան, Սրբուհի Հաճի–Դաւիթեան, Անոյշ Սարաֆեան, Նուարդ Տողրամաճեան, Մարիամ Մինասեան, Հռիփսիմէ Մանուկեան, Հուրի Էլլիպինեան, Բժ. Յովսէփ Տէր–Դաւթեան, Կարապետ Ղուկասեան, Հրանդ Աթանեան, Միսաք Սարգիսեան, Սահակ Օհաննէսեան:

ԱՅՑ՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը ծաղկեպսակ պիտի զետեղէ Անդրանիկի յուշարձանին վրայ, Փէռ–Լաշէզի *գերեզմանատան մէջ, 17 Մայիս, կէսօրուան ժամը 12ին:*

Կը խնդրուի բոլոր ռազմիկ ընկերներէն ինչպէս նաեւ հայ հասարակութենէն, ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան:

Տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ հեռատեսիլը պիտի առնուի արարողութիւնը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի (Մայիս 18) ժամը 20ին ընկերուհի Աւետիսեանի բնակարանը, 48 Ռիւ Պերնար Ժիւլօ, Անիէռ: Կարեւոր օրակարգ:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Պ. Հայկ Ֆրէնկեան 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի Տիկին Սիրանոյշ Սուգեանի *(ծնեալ Ֆրէնկեան) մահուան առթիւ (մեռած՝ Պուլկարիա):*

×

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրումեան 30 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի Խաչիկ եւ Գրիգոր Տօրումեանի *մահուան տարելիցին առթիւ:*

ՏԷՍԻՆԻ ԱՂԲԻՒՐԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

34րդ ցանկ

Փարիզի Ամասիացիներու հաւաքոյթին, նահատակներու հոգեհանգստեան առթիւ 1010 *Ֆր., Պր. Ս. Սանճեան (Վիլֆրանշ), Սէնթ Էթիէնի Հայ Մարզական Միութիւն* 1000*ական, Սէնթ Էթիէնի հայ Տիկիններու Ակումբ* 500, *Պր. Մկրտիչ Աճէմեան (Լիոն)* 250, *Տէր եւ Տիկ. Գէորգ Զաթըլեան (Տէսին), այրի Տիկ. Տիրուհի Մուշեղեան (Փարիզ), Պր. Նազարէթ Սանճեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Ա. Խաչատուրեան, բարեսէր Հայ մը, Տէր եւ Տիկ. Ռ. Սարաֆեան, Տոքթ. Յ. Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Արթինեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Տէյէեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Խաչատուրեան, այրի Տիկին Ս. Սուճեան* 200*ական, Տէր եւ Տիկին Ս. Ստեփանեան, Տէր եւ Տիկին Ի. Գարապուչեան* 150*ական, վերջին չնչուածները Սէնթ Էթիէնէն:*

Նախկին ցանկի գումար 121.822,53

34*րդ ցանկի գումար* 6.260

Ընդհ. գումար 128.082,53

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Օգտուելով Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան նախագահուհիին ներկայութենէն, ընդհ. ժողով (բոլոր մասնաճիւղերու) կը գումարուի Հինգշաբթի Մայիս 18ին ժամը 19ին Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

Ժամը 21էն ետք ընկերահամակրական խնճոյք:

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ – ՔԱՄՓ. ՖՐԷԶԻ

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Հոգեգալստեան տօնը՝ ուխտի օրն է Ս. եկեղեցւոյս, եւ որ կը տօնուի, արդէն եօթը տարիներէ ի վեր, պաշտօնական աւանդութեամբ:

Արդ, այս տարի եկեղեցւոյ Ուխտի օրուան առթիւ, 21 Մայիս Կիրակի առաւօտեան պատարագ պիտի մատուցանէ եւ օրուան պատգամը պիտի տայ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեան ժամը 8ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, քարոզ ժամը 11ին:

Պատարագի ընթացքին, Յակոբ Եպիսկ. օծումը պիտի կատարէ նոր սրբապատկերներուն *եւ բացումը՝ վերանորոգուած եկեղեցւոյս:*

Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ ժողովրդային ճաշ ի պատիւ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

22ՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

կը գումարուի Մարսէյլի մէջ, Շաբաթ, Կիրակի եւ Երկուշաբթի (Մայիս 20–21–22):

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ

կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէռ–Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի տեղական խումբին:

Կիրակի, Մայիս 28, ժամը 15.30էն 23 Անիէռի Թաղապետական սրահը (Փլաս տը լ'Օթէլ տը Վիլ):

ՀԱՆԴԷՍ - ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ իր 40րդ տարելիցին առթիւ, հովանաւորութեամբ Շրջ. Վարչութեան, այս Կիրակի Հոգեգալուստի օրը, Շաւիլի հայ դպրոցի սրահին մէջ ժամը 13ին, 4, Ռիւ Տէ Թրուա Շանթիէ:

Կը նախագահէ

ընկերուհի ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

(Նախագահ Շրջ. Վարչութեան)

Պատշաճ գեղարուեստական բաժին

Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն 15 Ֆր.

Նոյն առաւօտեան Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի քառասուն տարուան ընթացքին մահացած մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիներուն եւ ընկերներուն յիշատակին:

Ի յուշ ողբացեալ ընկերուհիներու յիշատակը յարգողներուն:

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20.30ին Քաղաքապետարանի թատրոնի սրահը:

Կը նախագահէ Վ. ԳՁԻՐԵԱՆ

(Նոր Սերնդական)

Կը խօսի ընկ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդին կողմէ:

Խմբերգ – Մեներգ — Պար

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի (Մայիս 21) առաւօտեան ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժ. Սթեֆանէսքոյի էմիսիոնը նուիրուած՝

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Եղանակի առաջին դպրոցական դաշտահանդէսը Յունիս 25ին Ս. Մօրիս, «Քոյրերու» ծառախիտ ծանօթ դաշտին վրայ:

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ
17 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՆ 2.500 ՖՐ.

ԱՅԺՄԷՆ ԻՍԿ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԵՐԵՔ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

12 ՅՈՒԼԻՍ — 4 ՕԳՈՍՏՈՍ — 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Երդ ու դարձ օդանաւով: ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ: Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունճեանի, *ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18*

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալիքսանեանի՝

11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — *ԼԻՈՆ՝* Պալեանի — *ՏԷՍԻՆ՝* Կ. Գարայեանի

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

ԲԱՑՈՒՄ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՅ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՅԱՆԻՆ

1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1972

6–14 *տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝*

15, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՄԱՅԻՍ 27էն 28

Մեկնում Մայիս 27, վերադարձ՝ 28: Անդամներու եւ համակիրներու հաւաքոյթ ժամը 7.15 Շաթօ տը Վէնսէն Թէրմինիւս *սրճարանին առջեւ եւ 7.45ին Կառ տիւ Նոռ,* Քաֆէ Քիւրվիէօր: *Մեկնում 8ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէնթ – Մենեհուլտ (ճաշ), Վերտէօն, Մոնտորֆ (այցելութիւն) եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ քաղաքը, ժամանում՝ Թրէվ եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը:*

Կիրակի ժամը 9ին շատ հանդստաւէտ նաւով մը զբօսապտոյտ Մոզէլի վրայ եւ ցամաքահանում Պերնըքասթէլ Թանգարան–քաղաքը, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ:

Մասնակցութիւն 139 Ֆր.

ամէն բան մէջը (նաւապտոյտն ալ) բացի խմիչքէ:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
18
ՄԱՅԻՍ
JEUDI
18 MAI
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-23

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 փր.	Վեցամսեայ	65 փր.
Արտասահման	Տար. 135 փր.	Հատը	0,70 փր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.418

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.418

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՎԱԽՃԱՆ

Անփառունակ, չըսելու համար խայտառակ վախճան մը ունեցաւ ծերուկ ազնուականը՝ Իսմէթ փաշա, Ինէօնիւ կոչեցեալ, որ 88 տարեկանին տակաւին կը յամառէր կառչած մնալ իր աթոռին:

Ծնած էր 1884ին եւ 1903ին ընդգրկած զինուորական ասպարէզը: 1908ին մասնակցած էր Ժէօն Թիւրքերու յեղափոխութեան: Ուրեմն Իթթիհատի ձագերու մնացորդներէն է:

Առաջին աշխարհամարտին՝ 1915–1918՝ հրամանատար Պաղեստինի ճակատի թըրքական զօրաբանակներու, վերջին շրջանին օգնականն էր 7րդ բանակին, որուն հրամանատարն էր Մուսթաֆա Քէմալ, — բանակատեղին Նապլուս:

Միեւնոյն շարժման մասնակցեցաւ առաջին օրէն սկսեալ: Մ. Քէմալ 1920ին զինքը նշանակեց հրամանատար արեւմտ. բանակին կռուելու համար Հելլէններուն դէմ, որոնք 1919 Մայիս 15ին, Անգլիոյ զրգռումով, Իզմիր ցամաք ելլէ վերջ, կը յառաջանային դէպի Անատոլուի կեդրոնը:

Իսմէթ փաշա կազմակերպեց իր հրամանին յանձնուած զինուորները եւ որոշ յաջողութիւններ արձանագրեց: Ամէնէն յայտնին էր Յոյներուն դէմ տարած յաղթանակը 1921 Յունուարին Թրքական Ինէօնիւ գիւղին առջեւ, Էսկիշէհիրի հիւսիս-արեւմուտքը, Պիլէճիկի նահանգին մէջ: Այդ ճակատամարտին յիշատակը յաւերժացնելու համար է, որ 1934ին իր անունին կցեցին «Ինէօնիւ»ն, իբրեւ պատուանուն:

Զինուորականը դարձաւ դիւանագէտ — պաշտօնաւոր քէմալականներու յաղթանակէն ետք: Անգարայի Ազգային Մեծ Ժողովի կառավարութիւնը զինքը նշանակեց իբրեւ առաջին պատուիրակ Լոզանի հաշտութեան ժողովին, որ բացուեցաւ Իզմիրի դժբախտ աղէտի վաղորդայնին, յանգելու համար 1923 Յուլիս 24ի չարաշուք դաշնագրին:

Լօզանի մէջ Հայկական Հարցին համար ամէնէն անհաշտ ու հակառակ դիրք բռնողն եղաւ նոյն ինքն Իսմէթ փաշա, Թիւրքեան բանակի չարաչար պարտուածներէն երէկի «հերոս»ներէն մէկը, որ յաղթականի աթոռին վրայ բազմած, իր կամքը կը պարտադրէր հզօր դաշնակիցներուն:

Հելլէնական բանակներուն վրայ տարած ռազմական յաղթանակէն վերջ եւ անկէ աւելի մեծ յաղթանակ մը արձանագրեցին քէմալականները, գլխաւորութեամբ Իսմէթի, Լեմանի ափերուն վրայ, Լօզանի պատմական պալատին մէջ:

Հանրապետութիւն հռչակելէ վերջ, Մ. Քէմալ իր դիրքն ամրապնդելու համար հիմնեց Ճումհուրիյէթ Հալք Փարթիսին (Հանրապետական Ժողովրդական Կուսակցութիւն), իրեն գլխաւոր աջակից ու գործակից ունենալով Իսմէթը:

Հանրապետական Թուրքիոյ այս միակ կուսակցութեան մէջ մտան ջարդարար Իթթիհատի վերապրող գործօն անդամներէն շատեր: Մուսթաֆա Քէմալ, Աթաթիւրք (Թուրքերու Նախահայրը) մեծամեծ տիտղոսով զարդարուած՝ իբրեւ մենատէր կառավարեց երկիրը ամբողջ 15 տարի, մինչեւ իր մահը 1938ին:

Իսմէթ, որ երկար տարիներ վարչապետի պաշտօնին վրայ էր մնացած, վերջին տարիներուն շնորհազրկուած էր Աթաթիւրքին կողմէ եւ պահ մը քաշուած քաղաքական կեանքէ:

Սակայն մեծ էր իր հեղինակութիւնը բանակին մէջ, այն աստիճան, որ Մ. Քէմալի մահէն վերջ յաջորդեց անոր իբրեւ Հանրապետութեան նախագահ, կռթնած Հալք կուսակցութեան վրայ:

Լօզանի մէջ հակառակած էր նոյնիսկ Հայկական Օջախի մը կազմութեան Արեւելեան նահանգներուն մէջ՝ Թուրքիոյ հովանաւորութեան տակ:

1939ին ճարպիկ դիւանագիտութեամբ մը յաջողեցաւ, առանց զնդակ մը արձակելու, Սուրիայէն խլելով Թուրքիոյ կցել Սանճաքը (Իսքէնտէրուն – Անտիոքի շրջանը), պատճառ դառնալով հերոսական Մուսա լերան տասնեակ հազարաւոր Հայերու բռնագաղթին:

1939 Հոկտ. 19ին համաձայնագիր կնքեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, յանձնառու ըլլալով դաշնակիցներու կողքին պատերազմի մասնակցիլ, երբ ռազմական գործողութիւնները Միջերկրական իջնեն:

1940ին Իտալիա յարձակեցաւ Յունաստանի վրայ եւ Անգարայի կառավարութիւնը ո՛չ միայն չմասնակցեցաւ պատերազմին, այլ եւ ձեռքի տակէ քրոմ եւ այլ ռազմական հում նիւթեր հայթայթեց Գերմանիոյ:

1944 Օգոստոսին է միայն, որ պատերազմ յայտարարեց Գերմանիոյ դէմ, երբ ակներեւ էր դաշնակիցներու յաղթանակը:

Երկրորդ աշխարհամարտի ամէնէն նեղ օրերուն, ինք է, որ յղացաւ Վարլըք վէրկիսի (ունեւորութեան տուրք) դիւային ծրագիրը, մոլորի վրայ նստեցնելով բազմահազար Հայեր եւ Յոյներ եւ Անատոլուի խորերը քար կոտրելու ղրկեց անոնք, որ չէին կրնար վճարել պահանջուած բարձր տուրքերը:

Յիշենք նաեւ, որ 1925ի եւ 1930ի քըրտական ապստամբութեան օրերուն մխուր դեր մը կատարեց՝ արեան մէջ խեղդելու համար իր «ցեղակից» (?) հայրենասէրներու ազատագրական շարժումը:

Շատ են իր մեղքերը:

Զո՞րն ասեմ, կամ զո՞րն խոստովանիմ:

Իբրեւ «Հալք»ի կուսակցապետ, մէկ կողմէ «ժողովրդավարութենէ» կը ճառէր, միւս կողմէ մենատիրութեամբ կը գործէր: 1950ին իր աթոռը մարեցաւ Դեմոկրատներու յաղթանակով:

Սակայն 1960 Մայիս 27ի զինուորական յեղափոխութիւնը կրկին իշխանութեան գլուխ բերաւ զինքը, մինչեւ որ Ատալէթ կուսակցութիւնը կառավարութեան ղեկը առաւ իր ձեռքէն:

Հակասութեանց մարդն էր: Իրեն համար մէկ սկզբունք միայն արժէք կը ներկայացնէր, իր անձին փառաբանութիւնը: Հալքի աթոռին փակած էր ա՛յնքան ատեն, որ կը մերժէր ժողովրդավարական բոլոր սկզբունքները:

Իր մօտիկ ընկերներէն կարեւոր խըմբակ մը՝ Փրոֆ. Ֆէյզիօղլուի գլխաւորութեամբ՝ քանի մը տարի առաջ բաժնուեցաւ Հալքէն եւ կազմեց Կիւվէն կուսակցութիւնը: Վերջին շրջանին կուսակցութեան նախկին ընդհ. քարտուղար Պիւլէնտ Էճէվիտ բուռն պայքար բացաւ իրեն դէմ: Ծեր աղուէսը կը յամառէր գործել իբրեւ մենատէր եւ իր կամքը պարտադրել կուսակցութեան ընտրեալ պատգամաւորներուն:

Սակայն իր յամառութիւնը ճակատագրական դարձաւ այս անգամ: Հալքի համագումարը նոյնինքն զինքը պաշտող մարդոց քուէներով սեւցուց զինքը: Ու Մայիս 8ին 88ամեայ ծերուկը պարտաւորուեցաւ քաշուիլ ասպարէզէն:

Անփառունակ վախճան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—0—

Երեքշաբթի օր, Ազգ. Ժողովը բաւական փոթորկալից նիստ մը ունեցաւ բայց եւ այնպէս Նախարարապետը յաջողեցաւ արգիլել յետաձգման բանաձեւի մը նախապայմանը: Նիստը կը վերաբերէր առեւտրականներու եւ արհեստաւորներու վերաբերեալ ծրագիրներուն եւ ներկաներուն մէջ էր նաեւ Տիկին Ժերար Նիքու, որու ամուսինը միշտ բանտն է:

Ամբողջ ատեանը կը ծաղի երբ Օռն նահանգի երեսփոխան մը (կեդրոն) Ռօլան Պուտէ, որ մեծ կարեւորութիւն կու տայ հանրային կարծիքին, կ'առաջարկէ որ կառավարական ծրագիրներու շուրջ վիճաբանութիւնները ենթակայ ըլլան նախ եւ առաջ բանաձեւի մը քուէարկութեան, որ ապահովէ Նիքուի եւ իր բարեկամներուն բանտէն անմիջապէս դուրս ելլելը: Անկախ Հանրապետականները կ'ուզէին ձեռնպահ մնալ բայց բանաձեւի մը առաջարկն ունին ներում շնորհելու: Այսպէս է որ Նախարարապետ Շապան-Տելմաս կ'որոշէ առանձին հաւաքել մեծամասնութեան 3 խմբակցութեանց անդամները, որպէսզի նախ իրենք իրենց մէջ հաւսկցուին: Ընդհանուր ձեւով արդէն երկար ատեն է որ Ազգ. Ժողովը այսքան բազմանդամ եղած չէ, միայն մեծամասնութենէն 250 հոգի ներկայ են: Մթնոլորտն ալ շատ լաւատեսութեան չի տանիր: Հանրաքուէէն մինչեւ զանազան դայթակղութիւնները ամէն մարդի մէջ, շատ սփոփարար չեն անշուշտ մեծամասնութեան համար:

Շապան – Տելմաս ամէն պարագայի մէջ, չուզեր իսկ խօսիլ Նիքուի մը ներման մասին բայց դժուարութեան մէջ է եւ կ'ըսէ թէ սատիք հաճոյքի համար չէ որ Նիքու բանտը կը պահուի բայց նախ փաստացի պայմանաժամ մը պէտք է: Նախ թող անոնք ցոյց տան հանդարտութեան նշաններ:

Ի վերջոյ նախարար Պուլէն կարգ մը խոստումներ կու տայ, մասնաւորաբար ուղղութեան երկու օրինագիծեր առեւտուրի եւ արհեստաւորական աշխատանքի վերաբերեալ:

Գիշերն է միայն որ Պուտէի «նախապայման բանաձեւը» կը մերժուի 113ի դէմ 345 ձայնով: Արդարութեան նախարարն ալ ճշդած էր թէ իր համոզումն է որ որեւէ կառավարութիւն չի կրնար տեղի տալ բռնութեան սպառնալիքին եւ ներման որոշումները չեն կրնար նախապայման ըլլալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷԼԻԶԱԲԷԹ Թագուհին Զորեքշաբթի օր հարաւ մեկնեցաւ: Նախորդ օրը աւանդական ծաղկեպսակը դրած էր Անծանօթ Զինուորի շիրիմին, ընդունուած էր Օթէլ տը Վիլ: Իրիկունը անձրեւին տակ եւ փետրուարեան ցուրտով մըն է որ էլիզապէթ ներկայ եղած է Շան տը Մարսի մէջ Սօմիւրի Քատր Նուարի ձիաւորներու ցուցադրութեան: Թագուհին ընդունելութիւն մը տուաւ բրիտանական դեսպանատան մէջ:

ԹԱՆԱՆԱՐԻՎ վերագտաւ իր հանդարտութիւնը երբ Նախագահը ազատ արձակեց 375 երիտասարդներ, որոնք ձերբակալուած եւ հեռաւոր վայր մը տարուած էին իբրեւ ծայրայեղ ձախապաշտներ: Հանդարտութիւնը, սակայն, կը նկատուի անկայուն: Խռովութիւնները կրնան ծայր տալ ժամէ ժամ, որեւէ միջադէպի մը պատճառով:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆ յայտարարեց թէ Շաբաթ օր Մոսկուա կը մեկնի: Միւս կողմէ կը հաղորդուի, թէ խորհրդային իշխանութիւնները արտօնած են 500 լրագրողներու հետեւիլ Նիքսընի այցելութեան: Մոսկուայի պատկերասփիւռի խօսնակը Երեքշաբթի երեկոյ անդրադարձած է Մ. Նահանգներու նախագահին այցելութեան Խորհ. Միութիւն շեշտելով, թէ խաղաղութեան հաստատման ձգտող խօսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան այցելութեան առթիւ: «Ասիկա կը համապատասխանէ Բրեժնեւի սահմանած քաղաքական գիծին Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարին»:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ելմտական նախարարը՝ Ճօն Քոնալի, հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն: Որոշ շրջանակներու համաձայն Նիքսըն կարեւոր պաշտօն մը վերապահած է անոր:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Արտաքին նախարարը՝ Մուրատ Ղալէպ Փարիզի մէջ տեսակցեցաւ Մ. Շումանի հետ: Արտաքին նախարարը ապա ընդունուեցաւ Նախագահ Փոմփիտուի կողմէ:

ԹԻԹՕ եւ Չաուշեսքու բացումը կատարեցին Դանուբի վրայ հաստատուած երկաթեայ Դուռներու ամբարտակին: Աշխատանքները սկսած էին 1964ին, երկու երկիրներու նիւթական մասնակցութեամբ — 500 միլիոն տոլար: Եօթը տարուան ընթացքին 14 բանուոր մեռած է:

ԳԵՐՄԱՆ բանակի մէջ վերջ դրաւ երկար մազեր ձգելու արտօնութիւնը, որովհետեւ հակառողջապահական նկատուեցաւ:

ԵԳԻՊՏՈՍ երկարատեւ թռիչքի օդանաւեր ստացած է Խորհ. Միութենէ, որով հնարաւորութիւն ունի ռմբակոծելու Իսրայէլը, յայտարարեց Եգիպտոսի վարչապետը: Երկու Միկ–23ներ Սինայի վրայ թռիչք կատարած են:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ, որ միայն 1.600.000 ինքնաշարժ ունի, արկածներու մեծ թիւ արձանագրած է անցեալ տարի: Շուրջ 15 հազար հոգի մեռած է ճամբաներու վրայ:

ՍՊԱՆԻՈՅ հիւսիսը զօրաւոր ձիւնամրրիկ ունեցաւ: Կարգ մը շրջաններու մէջ ձիւնի թանձրութիւնը երկու ոտք եղաւ.

ՓՐԱԿԱՅԷՆ կը հաղորդեն, թէ Տիկին Ինտիրա Կանտի պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Չեխոսլովաքիա Յունիսին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—0—

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԵՂԱՆԱԿ

Միայն Ֆրանսայի մէջ չէ, որ Մայիսեան այս օրերուն ձմեռնային օդ մը կը տիրէ: Հայաստանի մէջ եւս ջերմաչափին սնդիկը վար իջած է՝ խախտելով տարիներով հաստատուած կարգը:

Մայիսի առաջին տասը օրերուն անկայուն եղած է օդը՝ տեղատարափ անձրեւներ եւ յաճախակի կարկուտ տեղալով: Առաջին հինգ օրերուն կլիման բնականոն եղած է, սակայն յետագային ցուրտ եղած է: Սեւանի աւազանին մէջ եւ բարձրադիր լեռներու վրայ ձիւն իջած է, Կամոյի եւ Եանըղի մէջ (Մարտունիի շրջան) ձիւնի շերտը վեց սանթիմեթրի հասած է: Օդը բնականէն 2–4 աստիճան վար է, իսկ Արարատեան դաշտին մէջ՝ 5–7 աստիճան: Այս օրերուն Երեւան կ'արձանագրէ 16–18 աստիճան (առաւելագոյնը), երբ ուրիշ տարիներ ան 25 կ'ըլլար:

Պաղ օդը Խորհ. Միութեան եւրոպական շրջաններէն կու գայ:

ՔԱԼԷՅՏՈՍՔՈՓ

ՆԱՄԱԿ՝ Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆԻ

ԲԱՌԱՍԽԱԼԻՆ ԱՌԻԹԻ

Փարիզ, 7 Մայիս 1972

Բարեւ Ռոպէր,

Այսօր Կիրակի։ Նուագով կը պարապիմ ընդհանրապէս։ Մինչեւ վերջին տողը կարդացի «Բառասխալը» զոր ստացայ երէկ։ Աւելի ճիշդ խմեցի մէկ ումպով երկու հարիւր երեսուն էջերը անոր։ Տղաքը զարմացան։ Ես, ո՛չ. որովհետեւ գիտէի թէ սիրած եմ վաղուց գրողը նաեւ քու մէջ։

Ծանօթ ըլլալով հոն մէկտեղած պատմուածքներուդ գրեթէ լրիւ, որոշիչ նորութիւն չբերաւ ինծի այս գիրքը։ Բայց ապարդիւն եղաւ խորհեցայ. կրնայի՞ արդեօք առնել գրիչս նամակագրութեան երկաթագիր մէջ, երբ ընդունեցար պատասխանատու պաշտօն օրաթերթի մը գլուխը։ Տալու համար լաւագոյնդ զուցէ Պոլսոյ հայ գաղութին. կասկածելով մասամբ սակայն քու առօրեայ սեղծագործ տաղանդը։

Սփիւռքի մատենաշարէն վեց լաւ գիրք կարդացի վերջին ամիսներու ընթացքին։ Երկուքը Պոլսէն։ Մին քուկդ, այս մէկը՝ «Բառասխալ»ը։ Որքան ալ այս շարքը մօտ քսան տարիներ ետ մղէ մեզ, ընտրած պատմուածքներուդ մէջ կան տեսակարար նմոյշները համոզիչ քու յանկուցիչ երեւակայութեան ու առինքնող զուսպ ոճին։

Ընկեր մը առարկայական կրնա՞յ մնալ. նպատակս այդ չէ սակայն, գրքին բուն քննադատականը վստահելով աւելի իրաւասու գրչեղբօր մը վերլուծման։

Միայն գիտցի՛ր թէ իրօք բախտաւոր պիտի զգայի ինքզինքս եթէ կարենայի «Գլխու ցաւուն» հեղինակը ըլլալ. կամ գրել «Գրականութեան մասին» այդ խոբաթափանց բայց յստակ եւ անխառն լեզուով։ Տալ մարդկային ունակութիւններու փնջիկը «Տաղանդաւոր գործի մարդուն» օրագրէն. զետեղել անողոք «Բախտի Մեքենան» երիտասարդի մը ոտքերուն տակ այնպէս մը որ ան սահի երթայ խընդումերես մինչեւ մահ։

Այս բոլորը անուրանալի աճպարարութեամբ, ուր պատմուածքներուն դադաթնաւոր կառուցուածքը, հերոսին մեղսակցութեամբ կը փոխադրէ հետզհետէ մեզ «Տարբեր Աշխարհ» մը։

Աշխարհ երազային, երբեմն խորհրդաւոր, շատ անգամ գերիրապաշտ, բացառաբար տարադէպ, մնալով սակայն միշտ իրաւ իր հաւանեցուցիչ երեսակներով։

Մերթ ընդ մերթ ճաճանչաղեղ, քրքջալի, կենցաղաւէտ. երբեմն ալ տենդոտ ու դժնդակ դիմագիծերու շրջանակ մը։

Գոհունակութեան ուրիշ աղբիւր՝ երջանկութիւն, սէր, վախ, տառապանք, մահն ու ժպիտը կը յառաջանան ձեռք ձեռքի ապահով, կարծես ամէն րոպէ ապացուցանելով խորագիրը՝ Բառասխալը։ Որովհետեւ զանազան են ըմբռնումն ու նշանակութիւնը այդ պարզ բառերուն ամէն մէկ հերոսին համար։

Միւս կողմէ երբ «Երկինքն իսկ պարպուի», նոյն «Խենթի պատմութիւն» է որ կը շարունակուի իրեն յատուկ կշռոյթով. ու մեր ամենաբնական փափաքներուն եւ երազներուն անձնատուր կը հետեւինք անոր ելեւէջներուն։ եւ ժպտուն։

Գաղտնիքդ է հերձել ժպտելով։ Հաղորդել կեանքի լպրծուն գետնին վրայով յոյժ խորիմաստ յայտնութիւններ մարդուն առանձնութեանը շուրջ։

Եւ ի վերջոյ համամարդկային սէրն ու հասկացողութիւնը կը մնան տիրող տարրեր եթէ ոչ հասարակ յայտարարները պատմուածքներուդ։ Բարութիւն եւ լաւատեսութիւն կը տիրապետեն սկզբնաւորութեան, բայց չուտով կը փոխանցես մեզի հոգեկան բարդոյթներ որոնցմով կը շինես արուեստով մէկ մէկ փշապսակ հերոսներուդ գլխուն։ Եւ նրբութեամբ։ Առանց մեկնաբանութեան։ Հեշտանքով կը պատմես անոնց տեսիլքները, մինչ տակաւ կը բիւրեղանայ հաւատքը մեր մէջ։ Լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւինք իրենց սխրագործութիւններուն որոնք յաճախ աստիճանաբար կը փոխակերպուին խեղաթիւրնուած չհատակութիւններու։ Բայց զարմանալիօրէն համակրելի կը մնան պատեհապաշտներդ իսկ, որովհետեւ հպանցիկ իրապաշտ ակնարկով մը չես գոհացած միայն, այլ յափրանքով ես չեչտած անոնց ամէն միոյն հոգեկան ապրումները դարձնելով զանոնք մերը։

Եւ կը մնանք դարձեալ մինակ մեր «Ճակատագրին հետ գլուխ գլխի»։ Միշտ առանձին։ Գոցուած է հիմա շրջանակը ինքն իր վրայ ու ինքնամփոփ կը կարդանք մեր իսկ պատմութիւնը։ Օտար չկայ։ Բոլորս կը ճանչնանք զիրար ամբողջ «Բառասխալ»ին տեւողութեան։ Աւելին՝ մեր ալ բարեկամներն են անոր հերոսները։

Ու ցոլարձակումը տեսակ մը ոգեկան ներդաշնակութեան քու եւ մեր միջեւ կը յայտնաբերուի ներգրացութեամբ։

Կայ հոն՝ հոգեկան առաւել պառակտում բայց նաեւ մտային զարթնում։ Այդ է որ սիրեցի։

Գտայ նոյնպէս Բառասխալիդ մէջ հոգիս հրահրող պատուրիչ նկարներ, պարզ եւ հեշտ լեզուական կառոյց, չարժուն արտայայտութիւն, հոգիի ջերմութիւն։ Խառնուրդը այս բոլորին։

Պիտի մոռնայի՝ նկատելով որ չունիմ քննադատի հանգամանք գրեցի սփոփարար ու յուսադրիչ երեւոյթը մատնանշելու համար։ Ունի՞ս ժամանակ ամէն օր գրելու։

Եւ դո՛ւն, կարդացի՞ր Շահնուրի վերջինը՝ «Բաց Տոմարը», Յակոբ Կարապենցի «Անծանօթ Հողինները»։ Խնդրեմ կարդա՛, պիտի սիրես։

Ու ըսենք միասին՝ տաղանդը չէ փըշրուած։

Երեւակայէ՛, այսօր Կիրակի. կարդացի հայերէն, ամբողջ օրը։ Սփիւռքի մատենաշարէն... Մայիս 1972ին։ Թափառական ալիքները չեն կրցեր տապալել հազարաւոր տարիներու կանգնած պատուարները։ Մեր զրահը անթափանց. Մեսրոպեան կապարով։ Եւ սիրով։

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Ռոպէր Հատտէճեան « Բառասխալ », պատմուածքներ, Իսթանպուլ, Ապրիլ 1972։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԸ

———0———

Ելեկտրական ինքնաշարժը դեռ երազ մըն է բոլոր անոնց համար, որոնք կը ձգտին մաքուր պահել օդը քաղաքներու մէջ եւ ճամբաներու վրայ։ Բայց, որպէսզի նման երազ մը իրականութիւն դառնայ, փոխադրութեան համար պէտք է օգտագործուի ելեկտրականութիւնը։ Սակայն, երազէն մինչեւ իրականութիւն հեռաւորութիւնը չի չափուիր ո՛չ մեթրով, ո՛չ օրերով, այլ քիլոյով, այն է ելեկտրական պաթըրիներու ծանրութեամբ։ Ցարդ անյաջողութիւններ արձանագրուած են այս մարզին մէջ, այսուհանդերձ, մասնագէտները կը շարունակեն իրենց աշխատանքները նախատիպերու վրայ, որոնց յաջողութիւնը, գոնէ տեսական գետնի վրայ, ապահովուած է։ Որովհետեւ, տրամաբանական բարեշրջում մը կը պահանջէ որ — գոնէ քաղաքներու մէջ — աւանդական ինքնաշարժներու տեղ չինուի օդը չապականող ինքնաշարժ մը։

Բոլոր նախատիպերն ալ սահմանուած են քաղաքներու համար, որովհետեւ առայժմ կարելի չէ իրագործել մատչելի գնով ինքնաշարժ մը, որ ի վիճակի ըլլայ ժամը 140–160 քիլմ. արագութեամբ սուրալու։ Քաղաքներու մէջ շրջագայութեան մասին ցարդ կատարուած բոլոր ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, թէ ինքնաշարժ մը ժամը 60 քիլմ.էն աւելի արագութիւն պէտք չէ ունենայ, իսկ արուարձաններու մէջ մինչեւ 80 քիլմ.։ Միայն այս շրջագիծին մէջ կարելի պիտի ըլլայ կառուցանել ելեկտրական ինքնաշարժ մը, որուն գինը աւանդական ինքնաշարժի գինէն աւելի չըլլայ։

Ցարդ ոչ մէկ օրինակ վերջնական յաջողութիւն գտած է։ Իտալիոյ մէջ փորձի դրուած ելեկտրական ինքնաշարժ մը՝ Ուրպանինա, վերջերս երեսի վրայ ձըգուեցաւ։ Անգլիական օրինակ մը՝ Էնֆիլտ, դեռ փորձի շրջանի մէջ է։

Որոշ տուեալներ կը հայթայթէ «Գիտութիւն եւ Կեանք» ֆրանսական պարբերականը, որ կը ներկայացնէ ելեկտրական ինքնաշարժ մը՝ «Էռ–4»ի ձեւով։ Շարժիչը եւ վառելանիւթի ընդունարանը հանուած են, ինչպէս նաեւ կառքին ուրիշ մասերը, անոնց տեղ զետեղելով կերպընկալ նիւթեր, որովհետեւ ելեկտրական պաթըրիները շատ ծանր են եւ, հետեւաբար, անհրաժեշտ է նուազեցնել ինքնաշարժին ծանրութիւնը։ Սակայն կայ դժուարութիւն մը, այն է, շարժիչը այնքան ալ պարզ ձեւով շարժման մէջ չի դրուիր, օրինակ, մատը կոճակին վրայ սեղմելով։ Բնականոն արագութիւնը կը սկսի մեկնումէն ժամանակ մը ետք։ Անհրաժեշտ է գործիք մը զետեղել շարժիչին եւ պաթըրիներուն միջեւ, որպէսզի փոխէ լարուածութիւնը ըստ արագութեան։

Եթէ շարժիչը գործէ շարունակական հոսանքով, կարելի է մէկ քիլօ կշռող պաթըրիներ օգտագործել 250–300 Ուաթի համար, այսինքն 3 ձիու ուժի համար։ Ուրեմն կը հասնինք դասական շարժիչի մը ծանրութեան 150 քիլօ՝ 50 ձիու ուժի համար, յարակից բոլոր սարքերով։ Այսպէս, շարունակական հոսանքով շարժիչին ծանրութիւնը հաւասար է վառելանիւթով շարժիչի մը ծանրութեան։

Գոյութիւն ունի նաեւ տարբերակ մը, փոփոխական հոսանքով շարժիչը, որ աւելի թեթեւ ըլլալու առաւելութիւնն ունի, բայց որուն ինքնարժէքը աւելի սուղ է։

«Էռ–4» ինքնաշարժի մը համար, բաւական է շարունակական հոսանքով ութ ձիու ուժով շարժիչ մը, ժամը 60 քիլմ. արագութեամբ։

Հիմնականը, սակայն, պաթըրիներու խնդիրն է։ Տեսականօրէն ուժ ամբարելը շատ դիւրին է, բայց գործնականին մէջ սխալ կը նշանակէ թէ՛ ծանրութեան եւ

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

———o———

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Էլի ես պիտի համբերեմ, — ասաց ուստան տարակուսած եւ ետ դարձաւ դէպի հոլիկը։ — Տես հը ինչ դուս եկաւ։ Ես էլ գիտէի՝ պատուով, նամուսով մարդ ես...

— Ուստա ջան, առ էս դանակն ու սիրտս խրէ, հմը էդպէս մի խօսի։ Ամմէն մարդ աշխըրքի երեսը գոնեա մէ անգամըմ սիրելու իրաւունք ունի։ Ում սիրտն օր սէր կայ՝ էլ ուրիշ կնիկարմատ չի կրնայ մտնի էնտեղ։ Հմը ում սիրտն օր սիրուց դատարկ է՝ էնոր սիրտը քու խավաթէլիդ պէս է, կայծ ընկաւ՝ կը մխայ...

— Ըպը նշանա՞ծդ, — շշնջաց ուստան՝ կարծես ինքն իր ձայնից վախենալով։

— Ասպած օղորմի ծնողացս հոգուն։ Ես էնոնց խօսքին չհակառակուելու համար եմ առէ էնոր...

— Լաւ էս էրէ։

— Հմը, աղջկաս աղիզ արեւը վկայ, ուստան ջան, տասսը տարուայ մէջ ես էնոր հէչ մէ օրըմ չեմ սիրէ...

— Սո՛ւս, Երանոս, ամօթ է, ջահել տղայ չես։ Սէ՞րս որն է։ Քուրըս ծնողացդ կամեցածը չէ՞։ Սուրբ պսակով հետդ կապուածը չէ՞։ Էն մատղաշ անասունի ծնողը չէ՞։ Տասսը տարի քու առաջդ ծառայե՞լ է, թէ չէ։ Ըսիր, որ քեզնէն պզտիկ ջուխտ ախպեր ունիս, էնոնց չահել– պահե՞լ է, թէ չէ։ Հեռի իրանից, աչքը խօ դուսը չէ՞, կամ բնութունը խօ փուչ չէ՞։ Թէ էդպէս բան կայ՝ ըսա։

— Չէ, ուստա ջան, ես երկնքէ–գետին շնորհակալ եմ թէ էնոր բարքէն, թէ բնութունէն։

— Էլ ի՞նչ կ՚ուզես։

Երանոսը ձայն չհանեց։

— Մարդը, որ հեռի լողայ՝ լըրը կնիկ էլ ունենայ, էլի պիտի սիրէ ու հետն ապրի, քանի օր գէշ կնիկն էլ Աստու տըւածն է։ Գէ՞շ է կնիկը՝ խրատ տու, ծեծէ, հմը էնիկ էլի քուկդ է ու Աստու պսակն յաւիտենական է։ Ուզըրըւա՞ւ՝ շատ, չատ լաւ, չուզըրըւա՞ւ՝ պիտի քաշես Աստու պատիժը։ Օրէնքն էդ է։ Լաւ է, թէ գէշ է՝ կնիկը մարդու բախտն է։ Մեննակ մահն իրաւունք ունի էնոնց բաժանելու, իսկ մահէն ետեւ, մարդ լաւ կ՚ենէ, օր նորից աշխարք չմտնի։ Դուն վենձ մարդ ես, Երանոս, էս ամմէն բանը պիտի գիտնայիր...

— Գիտեմ... Ըշտը էդոր համար էլ սիրտս արուն կուլայ...

— Ամօթ է, Երանոս, խմած ես, չիտես ինչ կը խօսիս։ Օր այեղնաս՝ գետինը պիտի մտնիս ըսածներուդ համար։

Նրանք լռեցին։ Հեռւում, հարեւան հոլիկների լուսամուտներում, երեւացին կրակներ։ Բոստաններից մէկում մի էշ կանչեց երկար ու աղեկտուր։ Երբ նա լռեց, լսուեց շատ հեռու մի շան անընդհատ, միապաղաղ հաչոցը։ Ցետոյ դարձաւ զարմանալի լուռ եւ խաղաղ։

— Իսկ ի՞նչ լըրի վրայ ես սէր քցէ։

— Էդպէս բան մը ըսէ, ուստա ջան, ես քու հոգուդ մեռնիմ։ Սիրտս մի ջարդէ։ Խեղճ անասունը հետս լիզու էլ չէ թաթխէ...

— Ո՞ւմոնցէն է...

— Պատմածս Թուրքի կնիկն է, ուստա։

— Թուրքի՞ կնիկ է...

Ուստան կատաղեց։ Նրա լայն ճակատի վրայ ուռեցին երակները։ Նա համարեա գոռաց.

— Էն էլ Թուրքի՞ կնկայ վրայ ես սէր քցէ։

— Ուստա՛...

— Սուս, Երանոս։ Ոտքս կոտրուէր, ես քու շէմքիդ նես չդնէի։ Արի, արի դարպազդ ցուց տու՝ երթամ։ Մութն է, չեմ գտնի։

Երանոսը թախտի վրայից վերցրեց դանակը, դրեց ուստայի ձեռքը եւ քանդեց իր կրծքի կոճակները։

— Ահան դարպազս... Բաց էրա, գնա, ուստա ջան, ձեռքդ դալարի...

Ուստա Մկրտիչը դանակը դրեց թախտի վրայ։

— Թողութիւն կ՚ենես, Երանոս, ես քու բոստընիդ մէջ քու հետդ էդ տեսակ խօսելու իրաւունք չունէի, հմը մեղքն իմս չէ։ Ես չլսած բաներ լսեցի, չտեսած բաներ տեսայ... Բարի գիշեր։

— Ուստա՛։

— Համմէ։

— Էդ ծանտր խօսքերո՞վ կը հեռանաս։

— Ի՞նչ կ՚ուզես։

— Խորհուրդ չունի՞ս տալու, ուստա ջան։ Չէ՞ օր ես խորհրդի համար բացի էս խօսքը։ Դուն իմ վենձ ախպէրս ես...

Ուստա Մկրտիչը կանգ առաւ։

— Խորհո՞ւրդ...

Երանոսի խօսքերը հասան նպատակին։ Տիրեց երկարատեւ լռութիւն։ Խաւարի մէջ ոչինչ չէր երեւում։ Ցանկարծ շխշխկաց ուստայի կայծաքարը, եւ մանր կայծեր թռան։ Ուստան ծխեց։

— Լաւ ըսիր, Երանոս, քեզի խորհուրդ է հարկաւոր։ Ես իրաւունք չունիմ էս տեսակ հեռենալու։ Հմը իմ խորհուրդն էն գլխուց պիտի քեզի յայտնի եղնէր.— սիրտդ խաըրկէ էդ աղտից...

— Ի՞նչըրդ խաըրկեմ, ուստա...

(Շար. – 29)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

—0—

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՊԵՐԼԻՆ (Յառաջ). — Մեծ Եղեռնի ոգեկոչումը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 29ին կէսօրէ վերջ Հաուզ Տեր Օսթոյչէն Հայմաթի սրահին մէջ: Սրահը զարդարուած էր սուգի սեղանով որ ծածկուած էր սեւ խաչաւոր ծածկոցով եւ մոմերով: Պատունէն մը խունկ կը ծխար քուլայ-քուլայ...

Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին հանգուցեալ բազմավաստակ մարդասէր Տոքթոր Եոհաննէս Լեփսիուսի երկու դուստրերը՝ Օրիորդ Կիթա Լեփսիուս եւ Տիկին Գորինա Լաթֆերման, որոնք պատուած էին մեր սուգի օրը, ինչպէս իրենց հայրը 57 տարի առաջ Հայոց գողգոթան իր հրատարակութիւններով ծանօթացուցած էր ամբողջ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի: Նաեւ երբ Հայեւգերման Ընկերակցութեան նախագահ կատարած էր հայանպաստ դիմումներ եւ ձեռնարկներ գերմանական կայսերական կառավարութեան եւ Պոլսոյ Բ. Դրան մօտ:

Պերլինի Գաղութային Միութեան վարչութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Ցրունճեան, որ սեղանին վրայ դրած էր Լեփսիուսի «Գերմանիա եւ Հայաստան» գերմաներէն փաստաշատ գիրքը հայկական Մեծ Եղեռնին մասին եւ յանձնարարեց զայն ամէն անոնց որոնք խորանալ կ'ուզեն Հայոց աշխարհի մէջ կատարուած չարանենգութեան պատմութեան մէջ: Հինգ հարիւրէ աւելի մեծադիր էջերու վրայ տրուած են այնտեղ ամբողջ փաստերը ըստ գերմանական պետական դիւանագիտական ապացոյցներու, ուրտեղ կը գտնուին Թուրքիոյ մէջ այն ատեն ականատես գերման հիւպատոսներու, ուսուցիչներու, Գթութեան Քոյրերու վկայութիւնները: (Նոյն հեղինակէն ծանօթ է նաեւ «Հայ ժողովուրդի մահերթը» անուն գերմաներէն երկասիրութիւնը):

Բանախօսը անձամբ բռնադատը տեսած եւ ապրած ըլլալով մինչեւ Դամասկոս, յուզումով վերյիշեց 1915–18ի Եղեռնի օրերը եւ ըսաւ որ Ապրիլ 24ին մտաւորականներու աքսորով սկիզբը կը դրուէր հովիւը տանելու որպէսզի յաջորդաբար ամբողջ հօտը սպանդ առաջնորդէր՝ մինչեւ Տէր Զօր: Բայց երեք տարի վերջ 1918 Մայիս 28ին Հայաստան անկախ Պետութիւն դարձաւ, իսկ այսօր բարգաւաճ երկիր մըն է եւ ամբողջ Հայութեան թիւը կը հասնի 5,5 միլիոնի: Այստեղ յիշեց Յովհաննու Աւետարանի պարբերութիւնը. «Ճշմարիտ, ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, եթէ ցորենի հատիկը հողին մէջ իյնալով չմեռնի, ինք միմիայն կը մնայ, ապա եթէ մեռնի, շատ արդիւնք կը բերէ»:

Ապա կարդաց նոյն հատուածին գերմաներէնը եւ Վահան Թէքէեանի «Մահերգ նահատակաց» բանաստեղծութիւնը եւ անոր գերմաներէն թարգմանութիւնը զոր ինք կատարած էր այդ օրուան համար:

Բանախօսը վերջացուց իր ճառը ոգեկոչելով մեր մէկուկէս միլիոն նահատակները եւ ըսաւ որ երբ այն սեւ օրերէն պատահարար վերապրած մէկը, պարտաւոր կը զգայ այն բոլոր անմեղ զոհերուն անունով ներկայ Հայութենէն խնդրելու, որ ջանայ Հայութիւնը բարձր պահել եւ աշխատիլ Հայութեան բարգաւաճման համար:

Ապա գերմաներէն խօսք ուղղելով հանգուցեալ Լեփսիուսի հարազատներուն, ըսաւ որ Հայութիւնը երախտագիտութեամբ կը յարգէ Լեփսիուսի յիշատակը: Անոր կեանքը կեանք մըն էր մարդկայնութեան նուիրուած: Բարի գործ մը երբեք չի մոռցուիր:

Գաղութիս դպիրներուն կողմէ երգուեցաւ «Հայր Մեր»ը եւ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօնի համառօտ երգեցողութիւն եւ աղօթք նահատակներուն յիշատակութեամբ, զոր ունկնդրեցին ներկաները յոտնկայս:

Վարչութեան խնդրանքով գաղութիս ուսեալ անդամ Պր. Վ. Զաքարեանց խօսեցաւ այն իմաստով որ Վարդանանցը, Եղեռնը եւ Սարդարապատը անմոռանալի հանգրուաններ են: Ինչպէս Քեազըմ Քարապէքիրի յուշերէն ալ կը հաստատուի, Հայութեան փճացումը Արեւելեան Հայաստանի վրայ ալ պիտի տարածուէր, բայց Սարդարապատի կռիւները Հայութեան ապրելու կամքը ցոյց տուին: Կազմուեցաւ Հայկական Հանրապետութիւնը եւ Հայութիւնը կը կատարէ շինարար աշխատանք՝ ահա յիսուն տարիէ ի վեր:

Պր. Զաքարեանց յիշեց Սիմոն Զաւարեանի մարգարէանալը հանդիպումի մը ժամանակ թէ՝ ձեր բարեկամ կարծած Ժէօն Թիւրքերը առաջին հերթին ձեր գլուխը պիտի կերեն: Անոր կարծիքով այն ատենի գործակցութեան առաջարկին կարելի չէր դէմ երթալ, բայց երբեք վստահելու չէր...:

Ապա բանախօսը տեղեկութիւններ տուաւ Ա. Աշխարհամարտին ընթացքին Պերլին Հայերուն վիճակին մասին: Ըսաւ որ Հայեւգերման Միութիւնը գլխաւորութեամբ Լեփսիուսի եւ Ռորպախի դիմումներ կատարեց եւ յաջողեցաւ գերման պաշտօնատարներու բարեացակամ վերաբերմունքը ապահովել Թրքահայ զինուորներու համար որպէսզի անոնք Գերմանիոյ մէջ մնան եւ զինական գործարաններու մէջ ծառայեն, թէ չէ Թուրքիա տարուելով պիտի կոտորուէին: Միայն Տոքթ. Հայրանեան վստահելով Թրքական օրէնքին, գնաց Թուրքիոյ մէջ զինուորական բժիշկ դառնալու մտքով, բայց նահատակուեցաւ այնտեղ:

Ճառին վերջաւորութեան Պր. Զաքարեանց յայտնեց որ մեր սգահանդէսին ներկայ Օր. Կիթա Լեփսիուս իր հօր քարտուղարուհին էր եւ ինքն էր որ «Գերմանիա եւ Հայաստան» գրքին խմբագրութեան մեծապէս օգնած էր:

Երիտասարդներուն կողմէ լաւ աշխատասիրուած ճառ մը կարդաց Համալսարանի ուսանողներէն Պր. Մ. Ղարիպեան, նիւթ ունենալով «Ի՞նչպէս կատարուեցաւ ցեղասպանութիւնը»:

Պր. Յ. Վանիկուշ խօսքը ուղղելով մասնաւորաբար երիտասարդներուն, իր գոհունակութիւնը յայտնեց որ անոնք ուշի ուշով կը հետեւին մեր պատմութեան եւ ներկայ ազգային կեանքին, եւ մեծ յոյս կը ներշնչէ անոնց ընթացքը լուսաւոր ապագայի մը համար:

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր, աւուր պատշաճի արտասանութիւններով: Պր. Յովհ. Տէմիրճեան արտասանեց Թէքէեանի «Հայու Հոգին» եւ «Լուսաւորչի Կանթեղը» բանաստեղծութիւնները: Յաջողաբար արտասանուեցան Գեղամ Սարեանի «Կառափնարան»ը, Դանիէլ Վարուժանի «Կարմիր Հողը» եւ Սիամանթոյի «Մօր մը Երազը»:

ԹՂԹԱԿԻՑ

թէ ծաւալի յաւելում: Յոյս կայ, որ մօտ ապագային այս հարցն ալ կը լուծուի:

Ֆրանսացիներու իրագործած եւ ուրիշ երկիրներու մասնագէտներու առաջարկած նախատիպերը կը հաստատեն, որ ելեկտրական ինքնաշարժը, քաղաքներու մէջ շրջագայութեան համար, իրագործելի է գոյութիւն ունեցող այժմու միջոցներով: Անոր գինը աւելի սուղ պիտի չըլլայ: Իսկ անոր առաւելութիւնը այն պիտի ըլլայ, որ մթնոլորտը պիտի չապականի ինքնաշարժներու երթեւեկութեամբ:

Ա. Պ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազգեանց քոլէժի «Գ. Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է ֆրանսահայ երիտասարդ դաշնակահարուհի Իրէն Փամպուքճեանի նուագահանդէսը, Ապրիլ 28ին, կազմակերպութեամբ Գեղարուեստասիրաց Միութեան: Յայտագրի առաջին մասին դաշնակահարուհին յաջողութեամբ մեկնաբանած է կտորներ Հայտընէ, Մոցարթէ, Պարթոքէ եւ Ա. Խաչատրեանէ, իսկ երկրորդ մասով Քլոտ Տըպիւսի եւ Մօրիս Ռաւէլ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոտնագնդակի խումբը պարտութեան մատնած է Պուլկարիոյ «Կալրովօ» խումբը՝ 2–1 կէտերով: Պուլկար խաղացողները ջախջախուած իրենց պարտութենէն, յարձակած են իրաւարարին եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բերդապահին վրայ:

ՍՆԴԻԿԻՆ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԴԵՐԸ

—0—

Սնդիկը կ'օգտագործուի բազմաթիւ ճիւղերու մէջ, այսուհանդերձ, վերջերս ի յայտ եկաւ, որ անոր որոշ բաղադրութիւնները կրնան վնասել մարդոց առողջութեան: Այսպէս, օրինակ, միթիլսնդիկը, որ կը գործածուի երկրագործութեան մէջ իբրեւ նիւթ սունկասպանութեան:

Այս սնդիկը վտանգաւոր է, որովհետեւ մարմինէն դուրս չելլար մէզի ճամբով, այլ կը մնայ տասը տոկոսով ուղեղին, իսկ 90 տոկոսով երիկամունքներու, ոսկորներու, մկաններու եւ լեարդի մէջ: Ան կը քանդէ ջղային բջիջները: Այսպէս անհաւասարակշռութիւն մը երեւան կու գայ, ինչպէս նաեւ անդամալուծութիւն, տեսողութեան տկարացում, ուշիմութեան նուազում: Դեռ անցեալ դարուն հաստատուած էր, թէ մուշտակագործները, որոնք սնդիկ պարունակող նիւթ կը գործածէին, ժամանակի ընթացքին մտային խանգարումներ կ'ունենային:

Ներկայիս, այս երեւոյթը գիտական գետնի վրայ ճշդուած է: Այսպէս, ճափոնցի գիտնական Տոքթ. Յուպաքի, Նիիքարայի Համալսարանէն, հաստատեց, թէ սնդիկէ թունաւորումներուն 95 առ հարիւրը ջղային խանգարում կ'ունենայ, 43 առ հարիւրը՝ մտային, 74 առ հարիւրը՝ տեսողութեան, 68 առ հարիւրը՝ լսողութեան: Սնդիկը կը ծերացնէ նաեւ մարդը:

Ի տես այս վնասներուն, Արեւմտեան Գերմանիա, Շուէտ եւ Ճափոն արդէն իսկ արգիլեցին սնդիկի հիման վրայ պատրաստուած սունկասպանները, իսկ ուրիշ երկիրներու մէջ միջոցներ ձեռք առնուեցան զտելու համար սնդիկի արտադրութիւնները գործարաններու մէջ, որպէսզի անոնք չապականեն ջուրերը, երբ գործարաններէն դուրս հոսին իբրեւ մնացուկներ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Բառասխալ (պատմուածքներ), գրեց Ռուպէն Հաստէճեան, Պոլիս 1972:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ճանըմ, մէյ մըն ալ ոտքս չեմ կոխեր այդ խանութը, լմնցաւ, գնաց, ատոր համար խօսիլ չարժեր, պատասխանեց տիկին Սաթէն, այս կերպով խուսափելով ուղղակի էրկանը հարցումին պատասխանելու փորձութենէն:

Բայց վաճառականը չգոհացաւ այս պատասխանով:

— Ծանօթներ կային ըսիր, որո՞նք էին, պնդեց:

— Ես ատանկ բան չըսի... մէյ մըն ալ չեմ երթար ըսի, արդէն անցած օր ալ դիպուածով հոն մտայ... ես միտքս դրեր էի Թոքաթլեանին երթալու, տալմիշ եղեր անցեր էի, չուզեցի վերադառնալ մինչեւ հոն... Ալ գոցէ սա խօսքերը, սինիրիս կը դպչի կոր... Թերթին մէջ բան մը կա՞յ:

— Բան չկայ, պատասխանեց Մարգար էֆէնտի, որ տեսաւ, թէ պիտի չկրնար կինը իր ուզած կերպովը խօսեցնել:

Բայց Սաթէնի վարանումը ճիշդ այդ րոպէին, ուր անուն մը պիտի արտասանէր, ա՛լ աւելի սաստկացուց իր կասկածները: Իր ներքին յուզումը ծածկելու համար կրկին առաւ թերթը եւ կարդալ կեղծեց:

Ժամէն աւելի մնաց այսպէս թերթը ձեռքին մէջ, մինչեւ որ կինը «գիշեր բարի» ըսաւ ու ննջասենեակ քաշուեցաւ:

Վաճառականը երկար ատեն ժուռ եկաւ սենեակին մէջ, անընդհատ ծխելով: Անհամբեր կը սպասէր հետեւեալ օրուան, որպէսզի իր կինը հետապնդէր: Միջոցներ խորհեցաւ այդ հետապնդումը աննշմար կերպով ու յաջող պայմաններու մէջ կատարելու համար ու վերջապէս, կէս-գիշերէն ետքը, գնաց հանգստանալու:

Հետեւեալ առտու կանուխ վաճառականը եկաւ գրասենեակ, ընթացիկ գործերը կարգի դրաւ, պէտք եղած հրահանգները տուաւ գրագրին, ըսաւ, որ թերեւս մինչեւ իրիկուն բացակայ պիտի մնար ու ժամը տասնըմէկին միջոցները ելաւ Բերա:

Գիտէր, որ կինը Թիւնէլով Բերա պիտի ելլէր եւ ըստ այնմ պատրաստած էր իր հետապնդումին ծրագիրը:

Գործը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար Մարգար էֆէնտի որոշած էր օգնական մը առնել հետը:

Այդ փափուկ պաշտօնին անձը արդէն իսկ մտքէն ընտրած էր ու հիմա կ'երթար զայն գտնելու:

Այս օգնականը իր երախտաւորեալն էր, գաւառէն եկած հեռաւոր ազգական մը, զոր Մարգար էֆէնտի նախնական դպրոց մը դրած էր ու յետոյ բարեկամ վաճառականի մը քով տեղաւորած, համեստ ամսականով մը: Հազիւ 20–22 տարեկան, ուշիմ, սմսեղուկ ու վարպետորդի երիտասարդ մըն էր այդ գաւառացին:

Պաշտամունքի մօտեցող խորին յարգանք մը ունէր Մարգար էֆէնտիի հանդէպ, զոր իր պաշտպան սուրբը կը նկատէր:

Մարգար էֆէնտի առտուն անցած էր այն վաճառատունը, ուր Արդար — այս էր երիտասարդին անունը — կը պաշտօնավարէր:

Իրեն ըսեր էին, որ Արդար մէկ քանի գանձումներ ընելու համար Բերա ելած էր եւ թէ յայտնի չէր, որ ե՞րբ պիտի վերադառնայ:

— Կ'ուզէի անպատճառ զինքը տեսնել կէսօրէն առաջ, ըսած էր վաճառականը:

— Տասնըմէկին միջոցները Քրետի Լիոնէի մասնաճիւղին պիտի հանդիպի, թերեւս հոն գտնէք զինք, պատասխանած էին:

Մարգար էֆէնտի Բերա ելլելուն պէս ուղղուեցաւ իրեն տրուած հասցէին եւ արդարեւ Արդարը գտաւ կիշէի մը առջեւ զբաղած:

— Քեզի հետ քիչ մը տեսնուիլ կ'ուզեմ, ըսաւ վաճառականը իր պաշտպանեալին:

— Վայրկեանէ մը ձեր տրամադրութեան ներքեւ եմ, պատասխանեց երիտասարդը:

— Դուն գործդ նայէ, ես դրան առջեւ կը սպասեմ:

Երիտասարդը արդարեւ անմիջապէս եկաւ իր պաշտպանը գտնելու:

— Եկուր, երթանք հոս մօտերը տեղ մը նստինք քեզի հետ, ըսաւ վաճառականը:

Գարեջրատուն մը մտան, ուր Մարգար էֆէնտի երկու գաւաթ գարեջուր ապսպրեց:

Արդար, շուարած, շփոթած, չէր գիտեր ի՞նչ դիրք բռնել իր պաշտպանին դիմաց: Առաջին անգամն էր, որ վաճառականը այսպիսի մտերմութիւն մը ցոյց կու տար իրեն: Երկար ատենէ ի վեր, տարիէն աւելի էր, որ երբեք առիթ ունեցած չէր Մարգար էֆէնտիին հետ խօսելու: Վաճառականը զայն տեղաւորելէ ետքը ալ չէր զբաղած անով, նոյնիսկ կարծես ջանացած էր հեռու մնալ անկէ եւ երիտասարդն ալ չէր համարձակած երբեք, որեւէ պատրուակով մօտենալ անոր: Նոյնիսկ Ծնունդի եւ Զատկի առթիւ այցելած չէր եւ գոհացած էր նամակով իր շնորհակալութիւնները մատուցանելու եւ յաւիտենական երախտագիտութիւնը յայտնելու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Միհրան Յ. Անդրէասեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 21 Մայիս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, յետ պատարագի

ՎԱՀԷ Յ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Նոյնպէս Անդրէասեան ընտանիքներու հին ու նոր բոլոր ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ազգականներուն եւ բարեկամներուն:

×

Այրի Տիկին Մառի Ադամեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր ամուսնոյն՝

ՄԻՆԱՍ ԱԴԱՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ՝ Կիրակի 21 Մայիս Փարիզի Մայր եկեղեցին:

Ի գիտութիւն անոր յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պր. Գուրգէն Գրիգորեան եւ զաւակները, Ռիշար, Տէր եւ Տիկին Սիմոր, այրի Տիկին Սինանեան Նարգուհի եւ համայն ազգականները կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի 21 Մայիս, առաւօտեան Փրատոյի եկեղեցին, իրենց սիրելի կնոջ, մօր, քրոջ՝

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկ. Սիրանոյշ Կարապետեան, Արժանապատիւ Հայր. Երէցկին Աստուրեան եւ զաւակները (Տիթ – րոյիթ) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան 21 Մայիս Կիրակի յետ պատարագի, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին

ԿԻՐԱԿՈՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն:

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի Հոգեգալստեան տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Պատարագը կ'երգէ «Կոմիտաս Երգչախումբ»ը, ղեկավարութեամբ Պր. Մ. Օֆլազի:

Յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի տարաբախտ Տիկին Շաքէ Ագըլեանի (ծնեալ Ուզունեան) հոգւոյն ի հանգիստ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հայ երախաներու Ս. Հաղորդութեան օրը Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յառաջիկայ Հոգեգալուստի Կիրակի օրը Մայիս 21: Կը խնդրուի Շաւիլի եւ շրջականներու բոլոր ծնողքներէն այդ օրը իրենց երախաները առաջնորդել եկեղեցի, մասնակցելու Ս. Հաղորդութեան խորհուրդին:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

22ՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Կը գումարուի Մարսէյլի մէջ, Շաբաթ, Կիրակի եւ Երկուշաբթի (Մայիս 20–21–22):

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Օգտուելով Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան Նախագահուհիին ներկայութենէն, ընդհ. ժողով (բոլոր մասնաճիւղերու) կը գումարուի Հինգշաբթի Մայիս 18ին ժամը 19ին Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

Ժամը 21էն ետք ընկերահամակրական խնջոյք:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի (Մայիս 21) առաւօտեան ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժ. Սթեֆանէսքոյի էմխիոնը նուիրուած՝

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20.30ին Քաղաքապետարանի թատրոնի սրահը:

Կը նախագահէ Վ. ԳԶԻՐԵԱՆ

(Նոր Սերնդական)

Կը խօսի ընկ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդին կողմէ:

Խմբերգ – Մեներգ — Պար

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԲԱՑՈՒՄ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՅ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՅԱՆԻՆ

1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1972

6–14 տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝

15, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի (Մայիս 18) ժամը 20ին ընկերուհի Աւետիսեանի բնակարանը, 48 Ռիւ Պերնար Ժիւկօ, Անիէռ: Կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէռ-Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի տեղական խումբին:

Կիրակի, Մայիս 28, ժամը 15.30էն 23 Անիէռի Թաղապետական սրահը (Փլաս տը լ'Օթէլ տը Վիլ):

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ – ՔԱՄՓ. ՖՐԷԶԻ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Հոգեգալստեան տօնը՝ ուխտի օրն է Ս. եկեղեցւոյս, եւ որ կը տօնուի, արդէն եօթը տարիներէ ի վեր, պայծառ անուանութեամբ:

Արդ, այս տարի եկեղեցւոյ Ուխտի օրուան առթիւ, 21 Մայիս Կիրակի առաւօտեան պատարագ պիտի մատուցանէ եւ օրուան պատգամը պիտի տայ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեան ժամը 8ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, քարոզ ժամը 11ին:

Պատարագի ընթացքին, Յակոբ Եպիսկ. օծումը պիտի կատարէ նոր սրբապատկերներուն եւ բացումը՝ վերանորոգուած եկեղեցւոյս:

Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ ժողովրդային ճաշ ի պատիւ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի:

Deuxième tournée en France
du chanteur populaire arménien

Adiss Harmandyan

accompagné par JACQUES KODJIAN (pianiste) et son ensemble
Nouvelles chansons

ISSY, Vendredi 2 Juin à 21 h.
Théâtre Municipal,
Réservation sur place

PARIS, Samedi 3 Juin à 21 h.
Réservation : Pleyel — Markarian, 32, Rue de Trévise — Arménia-Mondia, 17 Rue St. Florentin, Paris (8e) — Café Philippe, Pl. Carnot, Alfortville.

LYON, Dimanche 4 Juin à 21 h.
Salle Rameau
Réservation : Agence Sévan, 50 Cours de la Libération.

VALENCE, Vendredi 9 Juin à 21 h.
Salle des Fêtes
Réservation : Maxoudian, 48, Rue Bouffier.

MARSEILLE, Samedi 10 Juin à 21 h. heures, Palais du Congrès
Réservation : Restaurant Jean-Jaurès 26, place Jean-Jaurès, la Plaine, Marseille (1er)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Եղանակի առաջին դպրոցական դաշտահանդէսը Յունիս 25ին Ս. Մօրիս, «Քոյրերու» ծառախիտ ծանօթ դաշտին վրայ:

×

ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի տարեկան ձեռնարկը Հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ խնջոյք եւ տօնակատարութիւն Յունիս 11ին Քաղաքապետարանի սրահը:

×

ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Նկատի ունենալ Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան Մայրերու Տօնը, որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ի նպաստ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նոր Սերունդը կը ներկայացնէ Լեւոն Շանթի «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ», թատերգութիւն 5 արար, Շաբաթ 3 Յունիսին, ժամը ճիշդ 21ին, Ժիմնազի թատրոնը:

ՀԱՆԴԷՍ - ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ իր 40րդ տարելիցին առթիւ, հովանաւորութեամբ Շրջ. Վարչութեան, այս Կիրակի Հոգեգալուստի օրը, Շաւիլի Հայ դպրոցի սրահին մէջ ժամը 13ին, 4, Ռիւ Տէ Թրուա Շանիէ:

Կը նախագահէ
ընկերուհի ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Նախագահ Շրջ. Վարչութեան)

Պատշաճ գեղարուեստական բաժին

Ճաշի ծախսերու մասնակցութիւն 15 ֆր.

Նոյն առաւօտեան Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի քառասուն տարուան ընթացքին մահացած մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիներուն եւ ընկերներուն յիշատակին:

Տիրուհի Միսաքեան, Ջաւօ Շանթ, Լէօլա Սասունի, Ֆլորա Անահիտ, Էլէն Բիւզանդ, Սաթենիկ Տէր-Դաւթեան, Պերճուհի Բարսեղեան, Սաթօ Յակոբեան, Աննիկ Փափազեան, Ովսաննա Շարապխանեան, Մարիամ Հայթայեան, Հռիփսիմէ Յովհաննէսեան, Եղիսաբէթ Բարսեղեան, Կիւլեանէ Տէմիրճեան, Հայրէն Տէմիրճեան, Նուրհանի Տէմիրճեան, Գեղեցիկ Թորիկեան, Եղիսաբէթ Գալայճեան, Նուարդ Փանոսեան, Լուիզ Թորանեան, Փայլուն Պէրպէրեան, Զարմուհի Քէօսէեան, Սրբուհի Սուրեան, Սըրբուհի Մկրտիչեան, Մանուշակ Համամճեան, Մարի Հաճի-Պօղոսեան, Թագուհի Գարաօղլանեան, Լիւսի Սարգիսեան, Թագուհի Արէլեան, Սիրարփի Նազիկեան, Սարա Թօփալեան, Ալիս Տողրամաճեան, Սրբուհի Հաճի-Դաւիթեան, Անոյշ Սարաֆեան, Նուարդ Տողրամաճեան, Մարիամ Մինասեան, Հռիփսիմէ Մանուկեան, Հուրի Էլլիպինեան, Բժ. Յովսէփ Տէր-Դաւթեան, Կարապետ Ղուկասեան, Հրանդ Աթանեան, Միսաք Սարգիսեան, Սահակ Օհաննէսեան:

Ի յուշ ողբացեալ ընկերուհիներու յիշատակը յարգողներուն:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Յունիս Կիրակի օր:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թաղէոսեանի մօտ, հեռախօս 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի մօտ, հեռախօս 254–17–74:

Արձանագրութիւններըկը փակուին Յունիս 1ին:

Հաւաքուիլ Սքուար Մոնթոլոն, առաւօտ ժամը 7.30ին: Գին 25 Ֆր., կէս գին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՄԱՅԻՍ 27էն 28

Մեկնում Մայիս 27, վերադարձ՝ 28:

Անդամներու եւ համակիրներու հաւաքոյթ ժամը 7.15 Շաթօ տը Վէնսէն Թէրմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.45ին կառուին Նոռ, Քաֆէ Քիւրվիէօր: Մեկնում 8ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէնթ – Մենեհուլտ (ճաշ), Վերտէօն, Մոնտորֆ (այցելութիւն) եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ քաղաքը, ժամանում՝ Թրէվ եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը:

Կիրակի ժամը 9ին չատ հանդստաւէտ նաւով մը զբօսապտոյտ Մոզէլի վրայ եւ ցամաքահանում Պերնըքասթէլ Թանգարան-քաղաքը, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ:

Մասնակցութիւն 139 ֆր.

ամէն բան մէջը (նաւապտոյտն ալ) բացի խմիչքէ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ՈՒՐԲԱԹ
19
ՄԱՅԻՍ
VENDREDI
19 MAI
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.		Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.		Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.419

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.419

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔ

—0—

Հայաստանի խորհրդայնացումով երկաթեայ վարագոյր մը իջաւ «անջատեց մայրն ու որդին»:

Աւելի քան քառորդ դար կային հայրենիքի եւ սփիւռքի միջեւ կը կայանար պատահական հանդիպումներէ: Արտասահման կ՚այցելէին մասի վրայ համբուող «կռունկ»ներ միայն, հատուկտոր խաբեբկներ բերելով «մեր աշխարհէն»:

Անոնցմէ մէկը նոյնիսկ չքաշուեցաւ հրապարակաւ յայտարարելէ թէ Երեւանի Խորհրդային Հանրապետութիւնը «ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ»:

Երկար ատեն անարձագանգ մնացին հայրենասէր տարագիրներու « բացէ՛ք դուները » աղաղակները: Քանի մը բացառիկ առիթներով եւ կարճ ժամանակով բացուեցան դուները սահմանափակ թիւով ներգաղթողներու առջեւ, յետոյ կըրկին փակուելու համար:

Հայրենիք վերադարձող «կռունկ»ներէն եւ ներգաղթող որակեալ մտաւորական – ներէն շատեր 1937–39ին՝ «անհատի պաշտամունքի» չարաշուք օրերուն՝ «մաքրագործուեցան» անխնայ: Մինչ նոյն շըրջանին սփիւռքի կարմիր գործակալներն ու անոնց կառքին լծուած անգիտակից դաւադրութեան ու հալածանքներու կազմակերպութիւններ օրն ի բուն լըրձնաշուրթն կը փառաբանէին «ժողովուրդներու առաջնորդ հանճարափայլ»ը:

Կացութիւնը հիմնովին յեղաշրջուեցաւ երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, երբ գաղութային ներգաղթ կազմակերպուեցաւ Միջին Արեւելքի երկիրներէն, Յունաստանէն ու Ֆրանսայէն:

Աւելի քան հարիւր հազար հայ, երիտասարդներ դոհ էին գացած «հայրենական» կոչուած պատերազմին, օտար հողի վրայ: Անոնց թափած արիւնը թիզ մը հող անգամ չէր աւելցուցած Հայաստանի նեղ սահմաններուն վրայ:

Սակայն հայրենիքը սովորական պէտք ունէր թարմ բազուկներու, նուիրուելու համար Հայաստանի վերաշինութեան աշխատանքներուն: 1946–1948 շուրջ հարիւր հազար Հայեր ներգաղթեցին հայրենիք, հապճեպով, առանց նախապէս յարմար բնակարան եւ աշխատանք ապահովելու հայրենադարձներուն: Ա՛լ չենք խօսիր «հաւատաքննական ատեան»ներու, թեկնածուները մաղէ անցընելու, նոյնիսկ ուղղաչնակցականներէն կուսակցութենէն հրաժարելու ստորագրութիւն առնելու հանրածանօթ խեղկատակութեանց մասին:

Ցետագային Հայաստանի վարիչները իրենք ալ պարկեշտօրէն խոստովանեցան այդ օրերուն արտասահմանի համայնավար գործակալներու կատարած անորակելի խայտառակութիւնները եւ այդպեսցին անոնց հեղինակները:

1949ին նոր հայրենադարձներու զանգուածային աքսորը դէպի Սիպերիա մեծապէս հիասթափեցուց բոլոր այն բազմաթիւները, որոնք հայրենասիրաբար կամ գաղափարական համոզումով արտասահմանի մէջ տուն–տեղ լքած եւ ամէն ինչ հաշուեյարդարի ենթարկած՝ փութացեր էին Հայաստան, իրենց քըրտինքը խառնելու համար հայրենիքի վերակառուցման աշխատանքներուն:

Հայաստանի մեր հայրենակիցները սկսան քիչ մը ազատ շունչ քաշել 1953ին, երբ իրարու ետեւէ անդենական շուեցին Սթալին եւ իր չար ոգին՝ Բերիա:

Նոր շրջան մը բացուեցաւ հայրենիքին համար՝ ներքին եւ արտաքին կրկնակի ճակատներու վրայ: Սփիւռքի հետ կապերը աւելի սերտ հանգամանք ստացան:

Կազմուեցաւ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէն, որ սկսաւ հրատարակել Սովետական Հայաստան « հասարակական, գրական – գեղարուեստական պատկերազարդ ամսագիր »ը: Նոյն Կոմիտէն 1965ին հիմը դրաւ նաեւ Հայրենիքի Ձայն շաբաթաթերթին: Մէկ կողմէ այս զոյգ պաշտօնաթերթերը, միւս կողմէ պարբերաբար հայրենիքէն սփիւռք եւ սփիւռքէն հայրենիք կատարուած փոխադարձ այցելութիւնները վերջին տարիներուն առիթ ընծայեցին աւելի մօտէն ծանօթանալու իրարու:

Հայրենիքի մէջ սկսան հետաքրքրուիլ սփիւռքահայութեան ճակատագրով եւ հիմա արդէն խորհուրդներ կուտան ազգապահպանման համար:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՇՆԱԳՐԵՐԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒԵՑԱՆ ՊՈՆԻ ՄԷՋ

—0—

Մոսկուայի եւ Վարշաւայի զոյգ համաձայնագիրները վաւերացուեցան Պունտեսթակի կողմէ: Առաջին համաձայնագիրը՝ կնքուած Խորհ. Միութեան եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ միջեւ 1970 Օգոստոս 10ին, ձեռք ձգեց 248 ձայն: Տասը երեսփոխաններ դէմ քուէարկեցին, իսկ ընդդիմադիր կուսակցութեան (Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ) պատկանող 238 երեսփոխաններ ձեռնպահ մնացին: Վարշաւայի համաձայնագրին ի նպաստ քուէարկեցին 248 հոգի, դէմ՝ 17, իսկ ձեռնպահ 231 երեսփոխան:

Ընդդիմադիր կուսակցութեան պետը՝ Պարցէլ, որ քուէարկութենէն դեռ օր մը առաջ ի նպաստ վաւերացման կ՚արտայայտուէր, վերջին պահուն ձեռնպահ մնալու հրահանգ կուտար իր կուսակիցներուն: Պարցէլ չէր յաջողած համոզել Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ կուսակցութեան ղեկավար մարմինը, որպէսզի վաւերացման ի նպաստ քուէարկուի: Ընդդիմութիւնը կուզէր կուսակցութեան Պավարիոյ թեւէն՝ առաջնորդութեամբ Շթրաուսի:

Ցամենայն դէպս Պրանտի համար արդիւնքը գոհացուցիչ է, թէեւ, ինչպէս նկատել կը տրուի, յարաբերական յաղթանակ մըն է ան: Արդարեւ, Պունտեսթակի ընդհանուր՝ 496 ձայներու վրայ ան յաջողեցաւ 248 ձայն ձեռք ձգել, որ բացարձակ մեծամասնութիւն իսկ չի ներկայացներ, տրուած ըլլալով որ այդ թիւը 249 է:

Աւելցնենք, որ Մոսկուա վերջին պահու զիջումներ ալ կատարած էր, որպէսզի համաձայնագիրը վաւերացուի: Այսպէս, ան ընդունած էր Պրանտ – Պարցէլի կարգ մը բանաձեւերը համաձայնագրին կապակցութեամբ: Մշակուած կէտերէն մին կը ճշդէր, որ դաշնագիրը ոչ մէկ իրաւական հիմք կրնայ ծառայել Եւրոպայի այժմու սահմաններու ուղղութեամբ եւ որ գերման ժողովուրդի ազգային միութեան վերահաստատումը կը մնայ ի զօրու:

Զոյգ համաձայնագիրները այժմ պէտք է վաւերացուին Պունտըրաթի (Ծերակոյտ) կողմէ:

Փարիզ պաշտօնական ձեւով իր գոհունակութիւնը յայտնեց վաւերացման համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԱԳՈՒՀԻՆ եւ Էտիմպուրկի դուքսը քիչ մը արեւ գտան Չորեքշաբթի օր հարաւային Ֆրանսայի մէջ: Զոյգը պտըտեցաւ Նիմ, Առլ եւ Քամարկի շրջանը նաեւ Ավինեոն, ուր իրեն նուէր տրուեցաւ երկու գիրք՝ 16, 17 եւ 18րդ դարերու յուշարձաններու վերաբերեալ (Ավինեոնի մէջ): Հինգշաբթի առաւօտ այցելելէ ետք Պօ գիւղը, Էլիզապէթ Փարիզ կը վերադառնար, ուր կէսօրէ ետք Լոնչանի ձիարշաւարանը կ՚ըլլայ, ապա թէյի հիւրն էր Ուինտըրի դուքսին: Նոյն իրիկունը ճաշ մը կը տրուէր բրիտանական դեսպանատունը ի պատիւ Նախագահ Փոմփիտուի, որու կը յաջորդէր մեծ ընդունելութիւն մը:

ՈՍԿԻՆ կը շարունակէ բարձրանալ եւ Լոնտոնի մէջ ունսը հասած է մինչեւ 60 տոլարի:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Շապան–Տելմաս առժամաբար Տանժառի յանձնեց ձայնապատկերասփիւռի ընդհանուր տնօրէնի պաշտօնը, մինչեւ որ քննութիւնները վերջանան եւ վերջնական նշանակումներ ըլլան:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ 24 հոգի ձերբակալուած է, կէսը երիտասարդուհիներ, որովհետեւ թռուցիկներ տպած են « Արշալոյս » կազմակերպութեան մը անունով:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլը խմբագրականներով եւ յօդուածներով կը ջատագովէ խորհրդային – ամերիկեան մերձեցումը՝ Նիքսընի մօտալուտ այցելութեան կապակցութեամբ: «Պրաւդա»յի համաձայն երկու երկիրներու յարաբերութեան բարելաւումը «կարելի եւ բաղձալի է» միաժամանակ: Քաղաքական դէտերու համոզումով իշխանութիւնները կը ձգտին նախապատրաստել իրենց քաղաքացիներուն միտքերը, շրջանի մը մէջ, երբ ընկերվարական երկիր մը՝ Հիւս. Վիէթնամ թիրախ դարձած է ամերիկեան բուռն ռմբակոծումներու եւ պաշարումի:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահական ընտրութեան նախապատրաստական ընտրութեանց մէջ Ժորժ Ուալաս, որ ահաբեկումի ենթարկուած էր, ջախջախիչ յաղթանակ մը ապահովեց Միչիկընի եւ Մարիլէնտի մէջ:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ գործադուլը անկանոն ձեւով գործադրուեցաւ Չորեքշաբթի առտու: Որոշ շրջաններ ընաւ չզըրկուեցան հոսանքէ բայց ամէնէն տուժողները եղան մեթրոյով ճամբորդողները տրուած ըլլալով որ երթեւեկութեան հազիւ կէսը ապահովուած էր: Գործադուլի մէջ է նաեւ Էռ–Ֆրանսի ցամաքի անձնակազմը ինչ որ զգալի խանգարումներ կը պատճառէ երթեւեկին, որու միայն մէկ մասը կարելի կ՚ըլլայ ապահովել:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ առթիւ 400 հազար Փարիզցիներ կը մեկնին 649 կառախումբով որոնց 171ը՝ յաւելեալ սպասարկութեան մաս կը կազմեն:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ անծանօթի մը կողմէ սպաննուեցաւ տեղւոյն քաղաքական ոստիկանութեան պետը՝ Լուիճի Քալապրէզի: Կ՚ենթադրուի, թէ ահաբեկումը կատարուած է ծայրայեղ ձախերու կողմէ:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ եւ Հոլանտա որոշեցին դեսպանութեան աստիճանի բարձրացնել իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները:

ՊԵՐԼԻՆԻ « պատը » պիտի բացուի Հոգեգալուստի օրերուն:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Ափրիկէի Հանրապետութեան մէջ երկու ցեղախումբեր կացիններով եւ բիրերով իրարու դէմ «պատերազմած» են: Հինգ հոգի սպաննուած եւ 150 խրճիթներ քանդուած են:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւեր հարիւրաւոր թռիչքներ կատարեցին առջի օր եւս Հիւսիսային Վիէթնամի վրայ: Քանդեցին հաղորդակցութեան դիծեր՝ կամուրջ, երկաթուղի եւայլն, ինչպէս նաեւ վառելանիւթի պահեստներ: Թոնքինի ծոցին մէջ նշմարուած են խորհրդային 8 ռազմանաւեր: Ասոնք, սակայն, ցարդ չեն փորձած Հիւսիս. Վիէթնամի նաւահանգիստներուն մօտենալ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կառավարութեան բանբերը յայտարարեց, թէ Փարիզ պիտի չմիջամտէ Մատակասքարի ներքին կեանքին, հակառակ այն իրողութեան, որ համաձայնագիր մը կնքուած է երկու երկիրներու միջեւ, որով Տիրան կրնայ Ֆրանսական ուժերու օժանդակութիւնը խնդրել՝ անդորրութեան պահպանման համար: Փարիզի տեսակէտով իրադարձութիւնները Թանանարիվի մէջ ներքին բնոյթ ունին:

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ 4 բանուորներ սպաննուեցան: Չորսն ալ բողոքականներ էին:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Արտաքին նախարարութիւնը կէսուակէս կըճատեց Գահիրէի ամերիկեան առաքելութիւնը, կը հաղորդէ Միջին Արեւելքի մամուլի գործակալութիւնը, որ կ՚աւելցնէ թէ Ալ Ահրամ թերթը կը յայտարարէ թէ նախագահին իսկ որոշումով է որ նախարարութիւնը նման դիրք բռնած է: Միշտ Ալ Ահրամի համաձայն ասիկա նախաձեռնութիւններէն մէկն է միայն բազմաթիւ ուրիշներու զորս եգիպտական կառավարութիւնը որոշած է իբրեւ փոխ–վրէժ, որովհետեւ Միացեալ Նահանգները «ցայտուն եւ մշտատեւ օժանդակութիւն մը կը բերեն Իսրայելեան զրաւման»: Ներկայիս ամերիկեան առաքելութիւնը 20 հոգիէ կազմուած է: Կարգ մը դէտերու համաձայն Սատաթի առած այս քայլը փոքրիկ «նուէր» մըն է Մոսկուայի, այն օրերուն երբ մառեշալ Գրեչկօ կը մեկնի Գահիրէէն ստորագրելէ ետք համաձայնագիր մը, ըստ որուն Խորհ. Միութիւն զէնք պիտի հայթայթէ Արաբներուն:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ եւ Ընկերվարական հանդիպում մը կ՚ունենան Ուրբաթ օր բայց արդէն իսկ համայնավարները կարծրացուցած են իրենց դիրքը ինչպէս կը պարզուի Ժորժ Մարշէի իսկ յայտարարութենէն: Կուսակցութեան փոխ–քարտուղարը շեշտեց թէ ընկերվարականները կը գործեն այնպէս որ կարծես կ՚ուզեն դեղչել Համայնավար կուսակցութեան ազդեցութիւնը:

ՍԱՐՍԷԼԻ մէջ թաղապետական նոր ընտրութիւններ պիտի ըլլան Յունիս 4ին, տրուած ըլլալով որ առարկութիւն եղած էր 1971 Մարտի ընտրութեանց արդիւնքին առթիւ եւ Սահմանադրական Խորհուրդը չեղեալ համարած էր ընտրութիւնը:

ԿԻՐԱԿԻ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ՎԱՍԻԼԷ ՔՈՆԹԱ

Վասիլէ Քոնթա մէկն եղաւ ռումէն մտքի այն տիտաններէն, որոնք կանխեցին իրենց ժամանակը: Դէմք մը հանդիսացաւ ան որ փիլիսոփայական նոր տեսութեանց հորիզոնը բացաւ դեռ այն օրերուն երբ ռումէն միտքը հազիւ էր մտած իր նոր թափին մէջ, տեղ գրաւելու համար համաշխարհային մշակոյթի շըրջանակէն ներս:

Քոնթա ազդուած էր անշուշտ իր ժամանակի փիլիսոփայական վարդապետութիւններէն, ինչպէս Օկիւսթ Քոնթէն եւ Տարվինէն, Սփենսըրէն եւ Պիւխններէն, եւ դեռ ուրիշներէ, բայց յաջողեցաւ ան ինքնատպութիւն դնել իր տեսութեանց մէջ, իր ուրոյն դպրոցն ստեղծելով:

Ծնած էր 1845ին եւ աշխարհէն բաժնուած 1882ին՝ ուրեմն հազիւ 37 տարու, իր ստեղծագործական կեանքը ոչ իսկ մէկուկէս տասնամեակ էր տեւեր: Բայց այդ կարճ շրջանը բաւ էր եղեր Քոնթային՝ որպէսզի իր անունը դրոշմուած մընայ ռումէն ժողովուրդի վերածնունդի պատմութեան մէջ:

1873ին ան դասախօս էր արդէն Եաշի համալսարանին մէջ, նուիրուած միեւնոյն ատեն իմաստասիրական իր ուսումներուն: Իր ժամանակակիցներէն շատերուն նման՝ հեռու չմնաց նաեւ հանրային կեանքի միւս մտահոգութիւններէն, նետուելով քաղաքական ասպարէզ եւս: 1879ին Խորհրդարան մտաւ, իսկ 1880 եւ 1881 տարիներու միջեւ Հանրային Կրթութեան նախարարութիւնը վարեց: Բայց իր փիլիսոփայական հետազօտութիւններն էին առաւելապէս, որ իր համբաւն ու փառքը պիտի կազմէին, մարդ, որուն մէջ ոչ մէկը նախորդեր էր զինք եւ ոչ ալ մէկը շուտով պիտի յաջորդէր իրեն:

Փիլիսոփայական իր գլխաւոր երկասիրութիւններն եղան Ճակատագրապաշտութեան տեսութիւնը (1870), Տիեզերական թրթռացման տեսութիւնը (1873), Տեսակներու ծագումը (1875), Բնազանցական փորձեր (1879), Բնազանցութեան հիմերը, Աշխարհը կազմող առաջին սկզբունքները· երկեր՝ որոնք բաւական պիտի ըլլային խարիսխ կազմելու ռումէն փիլիսոփայական մտքին:

Այս երկերէն զատ իրմէ մնացին խորհրդարանական ճառեր, Քաղաքական յօդուածներ, Իրաւաբանական ուսումնասիրութիւններ, Օրինագիծեր, առանց յիշելու իր Քերթուածները, որոնք իր նախախայրիքն եղեր էին գրչի ասպարէզին վրայ՝ նախապէս լոյս տեսած «Քոնվորպիր Լիթերարէ» հանդէսին մէջ 1867–1868 տարիներուն:

Քոնթա իր մտածումները պատշաճեցուց իր օրով գոյութիւն ունեցող փիլիսոփայական ամէնէն արդիական տեսութիւններուն, բանականութենէն աւելի գիտութեան պահանջները հիմ առնելով եւ խուսափելով փիլիսոփայական ամուլ մարզանքներէ:

Վասիլէ Քոնթայի իմաստասիրական տեսութեանց մէջ երեք տարրեր է որ կ'իշխեն — բացարձակ նիւթապաշտութիւն, տիեզերական մեքենականութիւն եւ ճակատագրապաշտ որոշադրականութիւն: Նոր օրերու մէջ երբ արդէն հիմնիվայր յեղաշրջուած են իմաստասիրութեան սկզբունքները գիտութեան նոր նուաճումներուն ճնշման տակ, Քոնթայի տեսութիւնները կորսնցուցած են անշուշտ իրենց ոչ միայն այժմէութիւնը, այլ եւ շատ բան իրենց արժէքէն: Բայց իր երկը ոչ միայն կը շարունակէ շահեկան մնալ, այլ նաեւ չի դադրիր թելադրական ըլլալէ նոյնիսկ ժամանակակից մտածողին համար:

Իր տեսութեանց ամէնէն շահեկան մասը տիեզերական ալիքներու դրութիւնը եղաւ, նիւթ, որուն ամբողջ երկ մը պիտի նուիրէր ան, եւ որով պիտի գրգռէր ժամանակակից փիլիսոփայութեան ուրիշ մէկ կարեւոր դէմքը եւս, Շրէօտինկեր, Ցիւրիխի բնագէտ փրոֆեսօրը, թէեւ զուիցերացի իմաստասէրին տեսութիւնը իր տիտղոսով միայն պիտի նմանէր Քոնթայի պարզածներուն: Արդարեւ մինչ Քոնթա կը փորձէր համադրական բացատրութիւնը աշխարհի բոլոր երեւոյթներուն, հաստատելով գոյութիւնը տեսակ մը բարձրացման եւ անկման շարժումներու բոլոր էակներու եւ իրերու յեղաշրջման մէջ, Շրէօտինկեր բոլոր գոյութեանց եւ երեւոյթներու բացատրութիւնը կը գտնէր իսկական բնագիտական ալիքներու միութեան բաղադրութեան եւ անջատման մէջ:

Իր երկերը սահմանափակուած չմնացին չորս պատերէն ներս: Իր տեսութիւնները իրենց արձագանգը տարին արտասահման ալ, եւ իր գրքերը թարգմանուեցան Փրանսերէնի: Ժան Պրոբըլ, որ յետագային փիլիսոփայութեան ամբիոնը կոչուած պիտի ստանար Սորպոնէն՝ աւարտաճառի նիւթ էր ընտրած «Վասիլէ Քոնթայի Թրթռական վարկած»ը:

×

Միհայիլ Էմինեսքուի, Կէօրկէ Ասաքէի, Սփիրու Հարէթի եւ Թէոտոր Ամանի հետ մէկտեղ Վասիլէ Քոնթա եւս մաս կը կազմէ ռումէն մեծ դէմքերու այն հոյլին, որոնց հայկական ծագման մասին յաճախ է խօսուած, առանց այդ ծագման շուրջ ատեն ատեն եղած ակնարկութիւնները իրենց նուիրագործումն ստացած ըլլալու: Հայ ժողովուրդը ինքզինք հըպարտ պիտի զգար անշուշտ այս հողին մատուցած իր դարաւոր քրտինքին հետ ռումէն հոգեկան յաղթանակներուն եւս նպաստ մը բերած ըլլալուն համար: Բայց ան հեռու է մտածումէն իրեն սեփականացնելու այն մեծ դէմքերը՝ որոնք գացին նոյնանալ ասպնջական ժողովուրդներու յուզումներուն եւ տենչերուն հետ, անոր հողին մէջ իսպառ ձուլուելու համար:

Ինչ կը վերաբերի Վասիլէ Քոնթայի պարագային՝ անոր հայկական ծագման մասին նօթերու կը հանդիպինք իր իսկ կենսագիրներուն մօտ: Իր երկերուն յետ մահու առաջին ժողովածուին մէջ, Եաշի Ազգային Քոլէճի 1864–1865 տարուան գիշերօթիկ աշակերտներու տոմարէն քաղուած իր կենսագրական նօթերու կարգին յիշուած է, օրինակ, թէ ան ծնած է Քահուլ, 1845 Նոյեմբեր 15ին, հայ ծընողքէ:

×

Հանրային կրթութեան, ինչպէս եւ ընկերային կեանքի մշակութային եւ արուեստի մարզերուն վրայ Վասիլէ Քոնթայի նախատեսած բարեկարգութեան ծրագիրները կը ձգտէին զանգուածները լուսաւորելու եւ թօթափել տալու անոնց գիտակցութենէն միստիկ ըմբռնումները, հաւաքական ուժերով հետապնդելու համար յառաջդիմութեան ճամբան:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԱՂՄՈՒԿ ԵՒ ԹՐԹՌԱՑՈՒՄ

Ծանօթ իրողութիւն է, թէ աղմուկը կը վնասէ մարդոց առողջութեան: Ոչ միայն աղմուկը, այլ նաեւ թրթռացումները, որոնք յառաջ կու գան զանազան փոխադրական միջոցներու եւ գործիքներու գործածութեան հետեւանքով: Վերջին շրջանի ուսումնասիրութիւնները ցոյց կու տան, թէ նոյնիսկ անլսելի թրթռացումները կրնան վնասակար ըլլալ:

Թրթռացումները կը չափուին հերցով. առիկա կը չափէ տատանումներու քանակը վայրկեանի մը մէջ: Թրթռացումներու թիւէն կախում ունի նաեւ վնասին տարողութիւնը մարդու մարմնին վրայ: Կատարեալ հանգիստէն մինչեւ 2 հերց թրթռացում յառաջ կը բերէ թեթեւ տատանում, առիկա կը համապատասխանէ նաւերու եւ ինքնաշարժներու գնացքի ճօճումին: Թրթռացումին այս տեսակը ծովախտի պատճառ կը դառնայ: Ըստ վերջին ուսումնասիրութիւններուն, ան արդիւնք է ներքին ականջի խանգարումներուն եւ ոչ թէ ստամոքսի, աղիքի խանգարումի: Ներքին ականջն է, որ հակակշռի կ'ենթարկէ մեր մարմնին կողմնորոշումը տարածութեան մէջ, անոր դիրքը, աչքերու շարժումները եւ հաւասարակշռութիւնը: Ներքին ականջը, իր կարգին, կապեր ունի կեդրոնական ջղային դրութեան հետ, ինչ որ կը բացատրէ ընդհանուր երեւոյթներ, ինչպէս գլխու պտոյտ, փսխում եւ այլ մարսողական խանգարումներ: Ներքին ականջը ենթակայ է շատ ցած՝ 1–2 հերց չափի թրթռացումներու:

Աւելի արագ՝ 2–15 հերց եւ, յատկապէս, 4–10 հերց ունեցող թրթռացումները նոյնպէս լուրջ խանգարումներ կը ստեղծեն: Այս պարագային, մարմնի զանազան մասերը կը թրթռան իրարմէ անկախ: Այնքան ատեն, որ թրթռացումը շատ զօրաւոր չէ, մկանները կը կեցնեն վնասակար շարժումները որոշ չափով, այլապէս տեղի կ'ունենայ այսպէս կոչուած հնչականութեան երեւոյթը, որ վտանգաւոր ազդեցութիւններ կ'ունենայ մարմնին վրայ՝ ողնուղեղի երկարեցում, արիւնահոսութիւն, տեսողութեան տկարացում եւայլն: Ասոնց ենթակայ կը մնան ծանր փոխադրակառքեր վարողները (թըռաքթէօր, պուլտոզէր եւայլն):

Աւելի մեծ վնաս կը հասցնեն այն մեքենաները, որոնք կ'աշխատին 20 հերցէն բարձր յաճախականութեամբ, ինչպէս օդահան մուրճերը, ելեկտրական սղոցները, հատոցները եւայլն: Այս պարագային թրթռացումները կը փոխանցուին մորթին, ոսկորներուն, գանկին, յառաջ բերելով նաեւ լսողական խանգարումներ: Ամերիկացի եւ շուէտացի գիտնականներ փորձով հաստատեցին, թէ 150 հերցի թրթռացումները կրնան մկանը կծկել տեւական ձեւով:

Նկատի առնելով թրթռացումներուն վնասները առողջութեան համար, ներկայիս, բազմաթիւ երկիրներու մէջ ուսումնասիրութիւններ կը կատարուին, որպէսզի նուազին փոխադրական միջոցներու եւ գործիքներու վնասակար թրթըռացումները:

Գ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՅԱՆՈՒՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Երեքշաբթի օր Կռան Փալէի մէջ կը բացուէր «Ժամանակակից արուեստի 12 տարիներ» ցուցահանդէսը, որ մեծ շփոթութիւն եւ խրարանցում պիտի ստեղծէր:

Առարկողներ, աւելի ճիշդ ամէն բան ժխտող երիտասարդներ, նշանաբանով մըն է որ հրապարակը կը գրաւէին.— «Ժողովրդական Մշակոյթը պէտք է մօտեցնէ ամբոխները»: Ի վերջոյ իրարու այնքան մօտեցած են իրարու հետ կապ չունեցող դասակարգերը, ինչպէս՝ ոստիկան եւ արուեստագէտ: Բուն դրդապատճառն այն է որ հօն համախմբուած 72 նկարիչները կ'ամբաստանուին իբրեւ քաղքենի եւ դըրամատիրութեան ծառայ, տրուած ըլլալով որ ցուցահանդէսը վաւերական կազմակերպուած է յատուկ յանձնախումբի մը կողմէ: Զայրամտութեամբ նոյնիսկ «Ցուցահանդէս Փոմփիտու» կ'ըսեն ոմանք հասկցնելու համար թէ եղածը կապ չունի ազատ կամ երիտասարդ նկարչութեան հետ: Ամէն պարագայի մէջ լուրջ բախումներ եղած են առջի օր եւ Կռան Փալէի դռներն ալ ի վերջոյ փակուած են:

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Գերդաստանէդ հեռու մի մնայ, մենակ մի մնայ, պատուով–նամուսով բարեկամութիւն ունեցիր, լաւ ընկերտանք ունեցիր, ուրիշի սէրը տես, բարի նախանձով նախանձէ, ինքդ էլ սիրէ, աղաթ ու բէնք ճանչցիր: Գալով Թուրքին, ի հարկէ, Թուրքն էլ մեզի պէս Աստու ստեղծածն է, էնոր Աստածն էլ էն է, ինչ օր մերը: Հմը կրօնքն էլ է ուրիշ, ազգն էլ: Ի՞նչըդ կրնայ եղնի, որ քրիստոնեայ միլլաթը մահմեդականի հետ կապուի: Էդ բանը ոչ Հայը կ'ենէ, ոչ Թուրքը, ոչ էլ մէ ուրիշը: Թէ օր մէկն ու մէկն իրան կրօնքն ու ազգը փոխէ, եաեւ նշանուի՝ էդ հըլ կարելի է: Հմը վո՞վ կը փոխէ: Հայը փոխէ՝ Հայերն էնոր կը սպանեն, Թուրքը փոխէ՝ Թուրքերը...

Թէեւ ուստա Մկրտչի վերջին խօսքերը հնչեցին շատ դաժան, բայց նրա ձայնը մեղմ էր եւ նա ըստ երեւոյթին այլեւս բարկացած չէր Երանոսի վրայ:

— Ամմէն դեղի օսկոռ դեղի չանը կը հասնի՝ հին օրէնք է, — շարունակեց նա.— Թուրքը Թուրքի համար է ծնուէ, Հայը՝ Հայի...

Երանոսը կանգնել էր գլխիկոր եւ ընկճուած:

— Լաւ, այ ախպէր, Հայն ու Թուրքն օր իրար առնին, էնոնց զաւակն ի՞նչ ազգի ու կրօնքի պիտի եղնի: Դուն ըսա:

Բոստանչին լուռ էր:

— Առանց ազգի մարդ կ'եղնի՞...

Եւ մի քանի վայրկեան պատասխանի սպասելուց յետոյ, նորից հարցրեց.

— Առանց կրօնքի մարդ կ'եղնի՞...

Նա չիբուխը թխկթխկացրեց ծառի բնին, թափ տուեց մոխրից եւ դրեց գրպանը: Այժմ նա խղճաց իր առջեւ կանգնած վշտաբեկ մարդուն: Եւ նայելով մթութեամբ պարուրուած նրա կերպարանքին, ուստա Մկրտիչը յանկարծ ժպտաց իր սեփական երջանկութեան գիտակցութիւնից: Խրատներից աւելի ահա թէ ինչը կարող էր ներգործել Երանոսի վրայ: Եթէ նա տեսնէր սրբազան աւանդների պահապան իր մօրը, ամուսնացած կնոջ հրաշալի տիպար իր Հեղնարին, տան ուրախութիւն ու զարդ ութ տարեկան իր Գալուստին, եթէ նա գոնէ մի անգամ լինէր իր ընտանեկան խաղաղ յարկի տակ եւ տեսնէր, թէ որքան բախտաւոր կարող է լինել մարդը, նա անպայման կը նախանձէր բարի նախանձով եւ կ'ազատագրուէր այդ չլսած կախարդանքից: Երանոսը լաւ մարդ է եւ ափսոս է նա:

— Երթանք, Երանոս, ես քեզի գինի պիտի պատուեմ:

— Ուստա ջան, ես շատ շնորհակալ եմ: Հիմի ախպէրս պիտի գայ: Ընձի օր իտեղ չտեսնի, անհանգիստ կ'եղնի: Մարդ է, մտքէն հազար բան կրնայ անցնի: Եղաւ չորս օր, օր տուն չեմ գնացէ: Մնա մէ ուրիշ անգամըմ կուգամ...

— Պատիւս չե՞ս ընդունէ...

Բոստանչին զգաստացաւ, զգաց, որ վիրաւորում է ուստային, եւ ստիպուեց համաձայնուել.

— Լաւ, ես մէ քիչըմ եաեւ կուգամ, վենձ ախպէր: Ներող եղի...

— Էդ կարելի է: Իսկ Թուրքի կնկայ վրայ ըսածդ խօսքերն անցած հաշուենք. հարբած էիր... Տունս՝ Ջորի Բողազն ում օր հարցնես՝ քեզի ցոյց կուտայ...

Հազիւ Երանոսն ուստա Մկրտչին ճանապարհ էր դրել եւ վերադառնում էր, երբ նրա հոլլիկում վառուեց նաւթի լամպը: Եկել էր միջնեկ եղբայրը:

— Էսօր ընչի՞ տուն չեկար, ախպէր ջան, — հարցրեց նա մօտեցող Երանոսին:

— Մարդ կար քովս: Ի՞նչ կայ–չկայ տունը:

— Ի՞նչ պիտի եղնի, լաւ է: Մենակ թէ հարս–խանումը շատ անհանգիստ եղաւ: Կերակուր է ղրկէ:

— Ես կուշտ եմ, անուշ ջան: Իսկ հիմի տեղ պիտի երթամ: Դուն իտե՞ղ պիտի քնիս:

— Չէ, կանանչ պիտի տանիմ քաղաք:

— Հոլիկը հարուր դաստա թարխուն կայ՝ էն էլ տար: Տէ, արի դարպասը փակէ: Բարի գիշեր...

— Բարի գիշեր, ախպէր ջան...

Երանոսը գնաց:

×

Երանոսը քայլեց արագ, որ հասնի ուստայի ետեւից: Ճանապարհը կորած էր մթութեան մէջ եւ բոլորովին անմարդ էր: Տեղ–տեղ, մերթ մի կողմի պատի խոռոչում, մերթ միւս, խաղաղաձայն հոսում էին աղբիւրները: Դարպասները փակ էին եւ պատերի ետեւում անշշուկ էին ծառերը:

Երանոսը քայլերն աւելի արագացրեց: Հասնելով ճանապարհի ծայրին, որի շրջադարձի ետեւում սկսւում էր Թուրքական շուկայի փողոցը, նա յանկարծ նկատեց իր առջեւից գնացող մէկին: Հարբածութիւնի՞ց էր, թէ խաւարից, նրան այնպէս թուաց, թէ դա Թրքուհին էր:

(Շար. – 30)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻՒՆԽԷՆՈՒՄ

ՄԻՒՆԻԽ (Յառաջ).— Միւնխէնի հայ գաղութի աշխատանքները 1972 թուականի Յունուարից մինչեւ Մայիս ամիսը ընթացել են համեմատաբար աշխոյժ կերպով: Ահա գաղութիս աշխատանքների պատկերը մի քանի ամփոփ տեղեկութիւննե – րով:

Յունուարի սկզբին ընտրուեց գաղութի նոր վարչութիւն, այս անգամ բացառաբար կազմուած երեք երիտասարդներից, որոնք իրենց վրայ են վերցրել գաղութի ամբողջ աշխատանքները: Գերմանական ֆաշինգի՝ բարեկենդանի շաբաթների ընթացքում իւրաքանչիւր շաբաթ երեկոյ – եան կազմակերպուել են խրախճանքի եւ պարային երեկոներ, իսկ մեծերի հան – դիպումներից բացի, տեղի են ունեցել ֆաշինգային հանդէսներ նաեւ երեխաների համար:

Մարտի մէջ գաղութիս սրահում դասախօսութիւն – գրոյցով եղոյթ ունեցաւ երկար տարիներ Խորհրդային Հայաստանում ապրած Պր. Լեւոն Մարտիրոսեանը՝ խօսելով Հայաստանի մասին: Յիշեալ դասախօսական երեկոն մեծ հետաքրքրութիւն առաջացրեց ներկաների մէջ:

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ապրիլ 8ի երեկոյեան, Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան Միւնխէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կազմակերպեց խորհրդակցական ժողով՝ հրաւիրելով գաղութիս բոլոր անդամներին: Վար – չութեան նախագահ Վրէժ Աբրահամեան տեղեկացնելով ներկաներին Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհրդի նախագահութեան նախագահ Պոդգորնու Ապրիլ 11ից 15ը բարեկամական պայմանագիր կնքելու նպատակով Թուրքիա այցելութեան մասին, ինչ որ դէմ է մեր ազգային դերագոյն շահերին, կարդաց այս իմաստով բողոքի մի հեռագիր՝ խմբագրուած Ու – սանողական Միութեան կողմից, կոչ անելով ներկաներին միանալ այդ հեռա – գրին: Խորհրդակցական ժողովը միա – ձայնութեամբ ընդունեց ընկերոջ կոչը հայ գաղութի և Ուսանողական Միութեան անունից խորհրդային կառավարութեա – նը՝ Բոլանդսէքում գտնուող խորհրդային դեսպանութեան միջոցով:

Յիշեալ բողոքի հեռագրից բացի, Ապրիլ 11ին Միւնխէնի Ուսանողական Միութեան անունից նոյնանման բողոքագրեր ուղարկուեցին նաեւ Գերմանիայի Դաշնակցային Հանրապետութեան տեղեկա – տուական գործակալութիւններին, ...

ՎՈՍՓՈՐԻ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Վոսփորի եւրոպական եւ ասիական եզերքներու միջեւ շրջագայող նաւակները դժուարութեամբ կ՚անցնին մեծ նաւերու քովէն: Տարիներու ընթացքին, ճամբորդատար եւ ապրանքատար նաւերուն անցքը Վոսփորէն շատ աւելցած է, բայց Պոլսեցիներու համար նեղուցի անցքին տեւողութիւնը նոյնը մնացած է Խաչակիրներու եւ Աղեքսանդր Մակեդոնացիի օրերէն՝ կէս ժամէն մինչեւ երեք ժամ: Հետեւաբար, երկրին փոխադրութեան հարցը դարձած է գորդեան հանգոյցը Թուրքիոյ փոխադրական գործին:

Վոսփորի վրայ կամուրջի մը շինութեան գաղափարը յղացած են բազմաթիւ անձեր, որոնցմէ մէկը եղած է, ըստ պատմութեան, Լէոնարտօ տա Վինչի: Բայց, երկու ցամաքամասերը միացնելու կամուրջի մը ծրագիրը իրագործուեցաւ հազիւ 1870–1880ի տարիներուն, Ֆրանսացիներու կողմէ: Անոնք պատրաստած էին երկաթուղիի կամուրջի ծրագիր մը Ռումէլի Հիսարի եւ Անատոլու Հիսարի միջեւ, աղեղի ձեւով: Եւ, որովհետեւ, Թուրքիա այդ թուականներուն — ինչպէս միշտ — նիւթական տագնապի մէջ էր, ամէն բան ծրագրային վիճակի մէջ մնաց:

Ութսուն տարի ետք այդ հարցը վերստին արծարծուեցաւ: 1955ին Թուրք կառավարութիւնը այս նպատակով դիմեց կարգ մը ամերիկեան ընկերութիւններու, որոնք ընդունեցան: Սակայն այս վերջինները առարկեցին, թէ այս կամուրջը կարելի չէ կառուցանել 1980էն առաջ, երբ քաղաքին բնակչութեան թիւը պիտի հասնէր 2.150.000ի, որպէսզի անոնցմէ գանձուած դումարները ծախքերը գո – ցէին: Բայց, իրականութեան մէջ, բնակչութեան թիւը նախատեսուածէն աւելի արագ աճ մը արձանագրեց: 1975ին համար կը նախատեսուի 4 միլիոն բնակ – չութիւն: 1969ին, բաղդատմամբ 1952ի թիւին, 90.000էն աւելի ինքնաշարժ կար Պոլսոյ մէջ: Այս անսպասելի կացութեան առջեւ, իշխանութիւնները ծրագրեցին փութով շինել նոր կամուրջ մը: Անգարա այս անգամ դիմեց անգլիացի Ճիլպըրթ Ռապըրթս ճարտարապետին, որ հանրածանօթ է իր շինութիւններով: Ան է, որ շինած է երկրաչափական անսովոր յղացումով տասնեակ մը կամուրջներ, որոնց շարքին Սիտնէյի քարափի կամուրջը, Թիս գետի առկախ կամուրջը, Զամպէզ գետի կամուրջը, Կանայի Վոլթա գետի ինքնատիպ կամուրջը եւայլն: Անգլիացի ճար – տարապետին ամէնէն յանդուգն իրագործումը, սակայն, Սեվըրնի կամուրջն է (Պրիսթըլի Ջրանցք — Անգլիա), որու նմանութեամբ պիտի կառուցուի Վոսփորը:

Կամուրջը, որուն կառուցումը սկսած է արդէն, գործածութեան պիտի դրուի 1973ին: Անոր իրագործման կը մասնակցին անգլիացի, ֆրանսացի, գերմանացի եւ ճափոնցի մասնագէտներ: Կամուրջը ջուրէն 64 մեթր բարձր պիտի ըլլայ նաւերու անցքը չարգիլելու համար: Ներ – կայիս աշխարհի ամէնէն բարձր նաւը (Ֆրանս) 55 մեթր բարձրութիւն ունի: Վոսփորի կամուրջը իր մեծութեամբ պիտի ըլլայ Եւրոպայի առաջինը եւ աշխարհի չորրորդը: Երկարութիւնը պիտի ըլլայ 1.560 մեթր, լայնքը՝ 33,4 մեթր: Ինքնաշարժները պիտի շրջագային 6 երիզներու վրայ, ժամը մինչեւ 100 քիլմ. արագութեամբ: Հետիոտն անցորդներու համար հաստատուած պիտի ըլլան մայթեր, իւրաքանչիւրը 2,5 մեթր լայնքով: Ճափոնցի մասնագէտները, որոնք անուանի են հակերկրաշարժային շինութիւններու համար, ապահոված են կամուրջի դիմումը շարժի դէմ, որ թէեւ 10 առ հարիւր կը ծանրացնէ շինութիւնը, բայց ապահով պաշտպանութիւն մը կ՚ընծայէ շարժերու դէմ, որոնք յաճախակի են Պոլսոյ շրջանի մէջ:

Ք.

ԾՆԵՐԲԵԿԸ

Ծներբեկը — ափերժ — որ բանջարեղէններու ընտանիքին կը պատկանի, անծանօթ «պատմութիւն» մը ունի: Տուեալները ցանցառ են եւ, յաճախ, հակասական: Կը կարծուի, թէ այս բանջարեղէնը ծանօթ եղած է հին աշխարհի, թէեւ անոր տրուած անունը կը մնայ անորոշ: Միւս կողմէ, դեռ չէ ճշդուած, թէ ո՞ւրկէ եկած է ան:

Զայն կը գտնենք Ֆրանսայի մէջ ԺԷ. դարուն, սակայն չենք գիտեր, թէ ո ր – քան ժամանակէ ի վեր կը մշակուէր ան հոս: Կը կարծուի, թէ նոյն դարուն ան մուտք գործած է նաեւ Անգլիա, բայց ո՞ւրկէ. այս կէտն ալ կը մնայ անորոշ: Հաւանական է, որ Միացեալ Նահանգներ տարուած է մէկու մը կողմէ, քանի որ ծներբեկին ծանօթ չէին Նոր Աշխարհի բնիկները:

Ընդունուած է ըսել, թէ Հին Աշխարհի հիւսիսային շրջաններու բանջարեղէն է եղած: Երկու շրջաններ կան՝ Անգլիոյ հարաւը եւ Ռուսիոյ տափաստանները, ուր կարելի է հանդիպիլ անմշակ ծնե – բեկներու:

Հին Յոյները ծանօթ էին ասոր, ինչպէս նաեւ հին Եգիպտացիք: Այս վերջինները զայն կը նկատէին յարմար հրամցնելու պատուածներուն: Հաւանաբար Արեւելքէն է, որ ան անցած է Հռոմ, թէեւ այս մասին ալ ուրիշ տուեալներ չկան:

Յուլիոս Կեսարի նախասիրած կերակուրներէն էր ծներբեկը, որուն ծանօթացած էր Լոմպարտիի մէջ: Ամէնէն յարգին կը մշակուէր Ռաւեննա, որ մինչեւ այսօր մեծ համբաւ կը վայելէ եւ կը նկատուի լաւագոյնը Իտալիոյ մէջ:

Միջնադարուն անոր մշակութիւնը վերջ գտած է եւ վերստին յայտնուած է Վերածնունդի շրջանին յատկապէս Թոսկանիի մէջ: Իտալիայէն ետք Ֆրանսա եւս ծանօթացած է այս բանջարեղէնին: Լուի ԺԴ.ի սեղանին վրայ գտնուած է ծներբեկ:

Այդ թուականէն ցայսօր ծներբեկը ֆրանսական ճաշացուցակին մէջ իր պատուոյ տեղը գրաւած է: Զովացնող, առողջարար բանջարեղէն մըն է, բայց ոչ շատ սննդարար: Միայն 10 ջերմուժ (քալորի) կը պարունակէ անոր հարիւր կրամը: Այսուհանդերձ կը պարունակէ Ա. եւ Ս. կենսանիւթ, մասնաւորապէս գլխավերեւը:

Ծներբեկը, իր ձեւին համար, անխուսափելի կերպով տրփանեղ մը նկատուեցաւ անցեալին: Յոյները ձեւը բնոյթը կը պատկերացնէ մտածելով զայն մկրտե – ցին «ըղձանք» անունով, թէեւ Դիոս – կորոսի համաձայն ծներբեկը ամուլ կը դարձնէր կիները: Եղիսաբէթեան շրջանի Անգլիան նոյնպէս տրփանեղ կ՚որակէր ծներբեկը:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՆԴԷՍ

Գաղութիս եռանդուն երիտասարդներից կազմուած վարչութիւնը նախագահութեամբ ընկեր Վարուժան Մանուէլեանի, կազմակերպեց Ապրիլեան Եղեռնին նուիրուած հանդէսը: Ապրիլի 24ի երեկոյեան մեծ թիւով հայրենակիցներ ժամ առաջ շտապել էին ներկայ գտնուել հանդիսութեանը:

Տողերս գրողը կատարեց հանդէսի բացումը: Յաջորդ խօսողն էր վարչութեան անդամներից ընկեր Ռազմիկ Արզումեանը իր հերթին շեշտելով հայ դատի համար մղուող պայքարի անհրաժեշտութիւնը:

Երեկոյի վերջին խօսողն էր Պր. Լեւոն Մարտիրոսեանը, որ մանրամասնօրէն պատմեց Եղեռնի 50ամեակի առթիւ 1965 թուականին Երեւանում տեղի ունեցած ցոյցերի մասին, որին մասնակից էր եղել եւ ինքը:

Պր. Մարտիրոսեանը իր խօսքը վերջացրեց հետեւեալ խօսքերով.— «Մեզ Հայերիս համար Արարատը պահպանում է իր բիւրեղութիւնը եւ զուր են մեր սրբազան լերան օտար գունաւորումները..»:

Իւրաքանչիւր բանախօսութիւնից յե – տոյ լսւում էին ձայնագրուած արտասանութիւններ Ահարոնեանից եւ Սիամանթոյից՝ Ռազմիկ Արզումեանի կատար – մամբ: Կարելի է ասել, որ Եղեռնի 57ամեակը կազմակերպուել էր յատուկ խնամքով:

Ա. ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Դեռ շատ գործ ունի՞ս, հարցուց վաճառականը:

— Տակաւին զանձումն ալ ունիմ ընելիք:

— Գնա, լմնցուր ուրեմն:

— Անգամ մը գացի՝ կէսօրէն ետքը եկուր, ըսին:

— Վաղը երթաս նէ չըլլա՞ր:

— Ինչո՞ւ չէ, կ՚ըլլայ:

— Որովհետեւ կէսօրէն ետքը մինչեւ իրիկուն քեզի պէտք ունիմ:

— Ձեր տրամադրութեան ներքեւ եմ:

Վաճառականը պահ մը լռեց: Դժնդակ բացատրութիւններու վայրկեանը հասեր էր ու չէր գիտեր ինչպէս խօսք բանար:

— Արգար, բսաւ մեղմ ու մտերիմ շեշտով մը, գիտես որ ես քեզ մարդ ըրած եմ եւ այսօրուան դիրքդ ինծի պարտական ես:

— Երբեք չեմ կրնար մոռնալ ատիկա եւ յաւիտեան երախտապարտ եմ ձեր մեծութեան, պատասխանեց երիտասարդը:

— Տարիներով հոգացած եմ քու ապրուստդ ու դպրոցական ծախքերդ:

— Այնպէս է. իմ միակ պաշտպան բարերարս էք:

— Եթէ հաշիւ ընեմ, կարելի է, 2–300 ոսկի ծախք ըրած եմ քեզի համար:

— Թերեւս աւելի, Մարգար էֆէնտի:

— Այդ նիւթական զոհողութիւններէն ետքը, քեզի գործ ալ գտած եմ:

— Ամենատարրին վատը կ՚ըլլամ, եթէ ուրանամ այս ամէնքը:

— Գարբիէլ էֆէնտիին քով եթէ մինչեւ այսօր կը պաշտօնավարես ու անոր վստահութիւնը կը վայելես, պատճառն այն է, որ ես քեզի համար երաշխաւոր եղած եմ:

— Գիտեմ այդ ըլլալը:

— Եթէ ոչ, այդ մարդը քեզի պէս անծանօթ զաւառացիի մը կը յանձնէ՞ր իր զանձումները:

— Երբեք, պատասխանեց երիտասարդը, որ տակաւին չէր կրող գուշակել թէ վաճառականը ո՞ւր կապել կ՚ուզէ խօսքը:

— Ես այս ամէնքը ըրած եմ, շարունակեց Մարգար էֆէնտի առանց որեւէ ակնկալութեան:

— Այո:

— Հիմա դիս մտիկ ըրէ, այսօր ատենը եկած է, որ իմ ըրած բարիքներուս փոխարէն հատուցանես ինծի:

— Եթէ կարելի ըլլար ատիկա, աշխարհի ամէնէն երջանիկ մարդը պիտի համարէի ինքզինքս:

— Շատ կարելի է:

— Ի՞նչ կերպով, Մարգար էֆէնտի:

— Ինծի ծառայութիւն մը մատուցանելով:

— Հրամայեցէք, եւ ամէն բան ընելու պատրաստ եմ, բաւ է, որ կարողութեանս սահմաններուն մէջ ըլլայ:

— Շատ դիւրին բան է առաջարկելիքս:

— Հրաման ըրէք ուրեմն:

— Կինս կը ճանչնա՞ս:

— Այո, մէկ քանի անգամ տեսած եմ, կմկմաց երիտասարդը այս անակնկալ հարցումէն բոլորովին շփոթած:

— Իսկ ինք քեզի կը ճանչնա՞յ...

— Չեմ կարծեր, երբեք հետը խօսելու պատիւը չեմ ունեցած:

— Այն ատեն գործը կարգին է ուրեմն: Խմէ տեսնենք սա դարեջուրը եւ ուրիշ մը ապսպրենք: Արգար երկիւղածութեամբ գաւաթը շրթունքին տարաւ, խըմեց ու բերանը թաշկինակով սրբեց:

— Այսօր կինս Բերա պիտի զայ, եւ մէկ քանի այցելութիւններ պիտի տայ: Կ՚ուզեմ, որ առանց նշմարուելու իր ետեւէն երթաս...

— Այսինքն զինքը լրտեսե՞մ, հարցուց երիտասարդը:

Պահ մը լռութիւն տիրեց: Թէ՛ վաճառականը եւ թէ երիտասարդը ինքզինքնին նեղուած կը զգային:

— Կ՚ըլլայ, — հարցուց վաճառականը վերջապէս:

— Քանի որ կը հրամայէք, պատրաստ եմ ձեր կամքը կատարելու...

— Որ տունը որ մտնէ, որ խանութը որ մտնէ, մանրամասնօրէն կը գրես թուղթի մը վրայ, անկէ զատ եթէ մէկու մը հետ խօսի, ան ալ կը նշանակես:

— Բայց եթէ այդ անձը անծանօթ ըլլայ ինծի՞:

— Դէմքը, հագուստը, հասակը եւայլն կը նշանակես:

— Լաւ, այդ կերպով գործը կը դիւրանայ:

— Բայց կէտ առ կէտ պիտի կատարես ըսածս:

— Վստահ եղիր այդ մասին:

— Սա ալ ըսեմ, որ մէկ անգամէն պիտի չլմննայ այս գործը: Թերեւս շաբաթէ մը կամ երկու շաբաթէն կրկին հարկ ըլլայ նոյնը ընել:

— Երբ որ հրամայէք՝ պատրաստ եմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Միհրան Յ. Անդրէասեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 21 Մայիս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, յետ պատարագի

ՎԱՀԷ Յ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Նոյնպէս Անդրէասեան ընտանիքներու հին ու նոր բոլոր ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ազգականներուն եւ բարեկամներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկ. Սիրանոյշ Կարապետեան, Արժանապատիւ Հայր. Երեցկին Աստուրեան եւ զաւակները (Տիթ - բոյիթ) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան 21 Մայիս Կիրակի յետ պատարագի, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին

ԿԻՐԱԿՈՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Անի կոմիտէն, Կապոյտ Խաչը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Երեմիա Աճէմեանի, Տէր եւ Տիկին Յ. Աճէմեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին ընկ. Գ. Աճէմեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ա. Աւագեանի իրենց թոռան, զաւկին, եղբօր զաւկին ողբացեալ Գարեգին Աճէմեանի, 7 տարեկան, արկածալի մահուան առթիւ:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հայ երախաներու Ս. Հաղորդութեան օրը Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յառաջիկայ Հոգեգալուստի Կիրակի օրը Մայիս 21: Կը խնդրուի Շաւիլի եւ շրջականերու բոլոր ծնողքներէն այդ օրը իրենց երախաները առաջնորդել եկեղեցի, մասնակցելու Ս. Հաղորդութեան խորհուրդին:

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի Հոգեգալստեան տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Պատարագը կ'երգէ «Կոմիտաս Երգչախումբ»ը, ղեկավարութեամբ Պր. Մ. Օֆլազի:

Յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի տարաբախտ Տիկին Շաֆէ Ագըլեանի (ծնեալ Ուզունեան) հոգւոյն ի հանգիստ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի (Մայիս 21) առաւօտեան ժամը 9.30ին հեռատեսիլէ Ա. կայանէն Ժ. Սթեֆանէսքոյի էմիսիոնը նուիրուած՝

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն–Մորիսի ընկերները 26 Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

22ՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Կը գումարուի Մարսէյլի մէջ, Շաբաթ, Կիրակի եւ Երկուշաբթի (Մայիս 20–21–22):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ — Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ

Յովակիմ Սարկ. Քէյիշեանի եւ Խաչիկ Գաբրիէլեանի աւագ սարկաւագ ձեռնադրութեան ուրախ առիթով, եկեղեցւոյ պայծառութեան համար եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Պ. Պ. Հաճի–Քէյիշեան, Միսաք Չէօրտիւքեան, Տիրան Խայիկեան, Համախմբեդգիական Միութեան Սէնթ Անթուանի վարչութիւն, Տէր եւ Տիկին Ս. Ալթունեան եւ Սէն–Ժեռմէի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւն 100ական ֆր., Տիկին Գոհար Հայլեան, Պր. Արսէն Տէր–Զաքարեան, Ոսկեան Զաքարեան, Նորիկեան 50ական, Պր. Կորթեան 20 ֆրանք:

Ողբացեալ Մակի Եազըճեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ, այրի Տիկին Երանուհի Եազըճեան եւ զաւակները 100 ֆր., Լեւոնեան ընտանիք (Սէն–Լու) 60 եկեղեցիին եւ 40 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԳԵՐՄԱՆԻԱ
ՄԱՅԻՍ 27էՆ 28

Մեկնում Մայիս 27, վերադարձ՝ 28: Անդամներու եւ համակիրներու հաւաքոյթ ժամը 7.15 Շաթօ տը Վէնսէն Թէրմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.45ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվիէօր: Մեկնում 8ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէնթ – Մենեհուլտ (ճաշ), Վերտէօն, Մոնտորֆ (այցելութիւն) եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ քաղաքը, ժամանում՝ Թրէվ եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը:

Կիրակի ժամը 9ին շատ հանդստաւէտ նաւով մը զբօսապտոյտ Մոզէլի վրայ եւ ցամաքահանում Պերնըքասթէլ Թանգարան–քաղաքը, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ:

Մասնակցութիւն 139 ֆր.
ամէն բան մէջը (նաւապտոյտն ալ) բացի խմիչքէ:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Լիոնի Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղէն 1000 ֆր., ի նպաստ Հայ Ազգ. Տան:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Տ. Զէյլեանէ 50 ֆր. իրենց մօր ողբացեալ այրի Տիկին Զիլոր Շատարեւեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ

կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէռ–Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի տեղական խումբին:

Կիրակի, Մայիս 28, ժամը 15.30էն 23 Անիէռի Թաղապետական սրահը (Փլաս տը լ'Օթէլ տը Վիլ):

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ – ՔԱՄՓ. ՖՐԷԶԻ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Հոգեգալստեան տօնը՝ ուխտի օրն է Ս. եկեղեցւոյս, եւ որ կը տօնուի, արդէն եօթը տարիներէ ի վեր, պաշտօնական աւանդութեամբ:

Արդ, այս տարի եկեղեցւոյ Ուխտի օրուան առթիւ, 21 Մայիս Կիրակի առաւօտեան պատարագ պիտի մատուցանէ եւ օրուան պատգամը պիտի տայ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեան ժամը 8ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, քարոզ ժամը 11ին:

Պատարագի ընթացքին, Յակոբ Եպիսկ. օծումը պիտի կատարէ նոր սրբապատկերներուն եւ բացումը՝ վերանորոգուած եկեղեցւոյս:

Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ ժողովրդային ճաշ ի պատիւ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի:

ԲԱՑՈՒՄ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՅ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՅԱՆԻՆ
1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1972

6–14 տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝

15, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12

ՀԱՆԴԷՍ - ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ իր 40րդ տարելիցին առթիւ, հովանաւորութեամբ Շրջ. Վարչութեան, այս Կիրակի Հոգեգալուստի օրը, Շաւիլի հայ դպրոցի սրահին մէջ ժամը 13ին, 4, Ռիւ Տէ Թրուա Շանթիէ:

Կը նախագահէ
ընկերուհի ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Նախագահ Շրջ. Վարչութեան)

Պատշաճ գեղարուեստական բաժին
ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆր.

Նոյն առաւօտեան Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի քառասուն տարուան ընթացքին մահացած մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիներուն եւ ընկերներուն յիշատակին:

Ի յուշ ողբացեալ ընկերուհիներու յիշատակը յարգողներուն:

BAIL
A CEDER
FONDS « TAILLEUR - CHEMISIER »
Possibilités tous commerces
BOUTIQUE 67 m2 refait à neuf
+ 2 CAVES attenantes 67 m2
+ APPARTEMENT 3 p. p. 85 m2
COURBEVOIE
Bonne situation — affaire saine
Fournisseur importants Sociétés
Ecrire au journal qui transmettra.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20.30ին Քաղաքապետարանի թատրոնի սրահը:

Կը նախագահէ Վ. ԳԶԻՐԵԱՆ
(Նոր Սերնդական)

Կը խօսի ընկ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդին կողմէ:

Խմբերգ – Մեներգ — Պար

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ս. Մորիսի «Վրացեան», Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերու, Կապոյտ Խաչի:

28 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՋԷՔԻԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին Օրիորդներ Օտէթ Քէչէճեան (Վալանսէն), Լիւսի Գըլըճեան, ընկ. Մխսեան, Սաթօ Գըլըճեան, «Հայկազեան» վարժարանի պարախումբը պիտի պարէ հայկական տոհմիկ պարեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան – ընկերային ջերմ մթնոլորտի տակ խնջոյք

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբին եւ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին:

28 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին, Հ. Յ. Դ. «Գասպար Իփէկեան» ակումբին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ Պր. ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ (քաղաքապետ Վիէնի):

Կը նախագահէ ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՄԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կ'արտասանեն Օր. Է. Քէլէշեան, Պր. Ա. Գալայճեան, Օր. Թօփալաշեան:

Կ'երգեն Տիկին Ա. Գալուստեան, Օր. Ա. Սանճեան, Օր. Ա. Քըլեան:

Հայկական տոհմիկ պարեր եւ խմբերգներ: Հանդիսութենէ ետք ընկերահամակրական խնջոյք:

Մուտքը ազատ է

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Յունիս Կիրակի օր:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թաշճեանի մօտ, հեռախօս 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի մօտ, հեռախօս 254–17–74:

Արձանագրութիւններըկը փակուին Յունիս 1ին:

Հաւաքուիլ Սքուար Մոնթոլոն, առաւօտ ժամը 7.30ին: Գին 25 ֆր., կէս գին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Եղանակի առաջին դպրոցական դաշտահանդէսը Յունիս 25ին Ս. Մորիս, «Քոյրերու» ծառախիտ ծանօթ դաշտին վրայ:

×

ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի տարեկան ձեռնարկը Հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ խնջոյք եւ տօնակատարութիւն Յունիս 11ին Քաղաքապետարանի սրահը:

×

ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Նկատի ունենալ Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան Մայրերու Տօնը, որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

×

Կիրակի, 25 Յունիս, Ամավերջի հանդէս, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ:

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՇԱԲԱԹ
20
ՄԱՅԻՍ
SAMEDI
20 MAI
1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.420
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.420

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՓԻՒՌՔԻ ԱՊԱԳԱՆ

—0—

Սպիտակ ջարդը
եւ հայրենադարձութիւնը

Սովետական Հայաստան ամսագիրը, պաշտօնաթերթ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի, շատ կը սիրէ գրադել տարագիր Հայութեան կեանքով:

Անցեալ տարի քանի մը խմբագրականներ նուիրեց սփիւռքի Հայութեան, իբրեւ աղբիւր ունենալով «Հայաստանասէր» յօրջօրջուած մամուլն ու կազմակերպութիւնները:

Նոր ստացանք Ս. Հ. ամսագրի այս տարուան Փետրուարի թիւը (311): Խմբագրութիւնը այս անգամ սկսած է նոր շարք մը՝ Մտքերի փոխանակութիւն Սփիւռքի ապագայի շուրջ ընդհանուր խորագրին տակ: Առաջին գրութեան խորագիրն է՝ Հայրենիքը եւ Սփիւռքահայութեան ճակատագիրը:

Գովելի երեւոյթ է անշուշտ հայրենիքի ցոյց տուած հետաքրքրութիւնը արտասահմանի ցիրուցան Հայութեան հանդէպ: Անտարբերութեան հին շրջանը պատմութեան անցած է այլեւս: Կը յուսանք, որ ապագային հատուածամոլական մտայնութիւնն ալ բարեշրջման կ'ենթարկուի եւ մարդիկ իրականութիւնները կը քննեն ու կը վերլուծեն առարկայական ակնոցով, այնպէս ինչպէս որ են:

Կապի Կոմիտէի կարծիքով «տարագիր Հայութեան ճակատագիրը, նրան մտահոգող ազգային խնդիրների լուծումը անխզելիօրէն կապուած են հայրենիքի՝ Սովետական Հայաստանի հետ, պայմանաւորուած են նրա գոյութեամբ, առաջադիմութեամբ եւ աջակցութեամբ»:

Գրութեան ամբողջ միտ բանին ա՛յս է, առաջին տողէն սկսեալ մինչեւ վերջինը:

Խմբագիրը համոզուած է, որ «առանց հայրենիքի՝ այդ հաստատուն յենարանի ու փրկութեան խարիսխի վրայ յենուելու, առանց նրա աջակցութեան անմտածելի է, թէ հնարաւոր կը լինի լուծել Սփիւռքահայութիւնը յուզող հարցերը, նրան փրկել ուծացումից եւ ապահովել գաղթօջախների շատ թէ քիչ տեւական գոյութիւնը»:

Այս « ճշմարտութիւն »ը բազմիցս ընդգծել են «սփիւռքահայ առաջադիմական, իրաւ հայրենասիրական կազմակերպութիւնները, առաջաւոր ողջախոհ մտաւորականներն ու հասարակական գործիչները»:

Ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնեն ներկայիս հայկական « գաղթօճախները »:

Կապի պաշտօնաթերթին համաձայն, անոնք կանգնած են «ողբերգական իրողութեան առջեւ»:

Ի՞նչ է այդ ողբերգութիւնը: «Մի կողմից «սպիտակ ջարդը» իր աւերածութիւններն է կատարում՝ ամէն օր նոր բեկորներ պոկելով տարագիր Հայութիւնից, պառնալով գաղթօջախների գոյութեանը, միւս կողմից՝ շարունակւում է պառակտիչների քայքայիչ գործունէութիւնը, մի բան, որ ոչ միայն թուլացնում է հայապահպանման ազդակները, այլեւ արգելակում է միասնական, համատեղ, համագործակցական պայքարը տարագիր Հայութեանը սպառնացող գլխաւոր վտանգի դէմ»:

Հասկնալի է «սպիտակ ջարդը», որ տասնեակ տարիներէ ի վեր մեր տունը կը քանդէ եւ որուն դէմ ազդուին կը պայքարինք կարելի բոլոր միջոցներով:

Չհասկցանք սակայն թէ որո՞նք են այն « պառակտիչները », որոնց « քայքայիչ գործունէութիւնը » ոչ միայն կը թուլցնէ եղեր հայապահպանման ազդակները, այլ եւ արգելք կը հանդիսանայ միացեալ ճակատով պայքարելու ձուլման վտանգին դէմ:

Այս մասին պաշտօնաթերթի խմբագիրը ո՛չ մէկ փաստ կը յիշէ: Հաւանաբար այդ աշխատանքը պիտի կատարէ յաջորդ համարով, քանի որ կը հասկցնէ թէ շարունակելի է «մտքերի փոխանակութիւնը Սփիւռքի ապագայի շուրջ»:

Տարագիր Հայութեան վիճակը ողբերգական ըլլալով հանդերձ ա՛յնքան ալ յուսահատական չէ, քանի որ անոր առջեւ բացուած է «վերջնական փրկութեան հորիզոնը»:

Ո՞րն է այդ:

— Հայրենադարձութիւնը:

Աւելի քան երկու հարիւր հազար տարագիրներ փրկուած են անհայրենիք կեանքի եւ թափառականի մղձաւանջէն, կը հաւաստէ Սով. Հայաստան (1972, Փետր.), որ կ'աւելցնէ.

« Հայրենիքը դեռեւս 60ական թուականներին դրեց նոր, կազմակերպուած, յարատեւ հայրենադարձութեան հիմքերը եւ ամէն շաբաթ, առանց ընդհատումների մի քանի տասնեակ սփիւռքահայ ընտանիքների միաւորում է մայր ժողովրդի հետ, նրանց վերջնականապէս փրկելով ուծացման վտանգից »:

Ուրեմն զանգուածային ներգաղթի ծրագիր չկայ Հայաստանի կառավարութեան օրակարգին վրայ, քանի որ շուրջ տասը տարիէ ի վեր գործադրուող նոր ծրագրին համաձայն, շաբաթական «մի քանի տասնեակ ընտանիքներ» միայն կրնան ընդունուիլ հայրենիք:

Հայրենադարձութեան Կոմիտէի փոխ-նախագահ Յակոբ Այվազեան Հայրենիքի Ձայն շաբաթաթերթի 6 Հոկտ. 1971ի թիւին մէջ ստորագրած էր «Հայրենադարձութիւնը կայ եւ կը լինի» խորագրով գրութիւն մը, որուն անդրադարձեր էինք ժամանակին (Յառաջ, 28-31 Հոկտեմբեր 1971):

Այվազեան կը շեշտէր թէ ներգաղթի տարեկան բաժնեչափն է հինգ հազար հոգի, ոչ աւելի, թէեւ Հայաստան ի վիճակի է ամէն տարի ընդունելու եւ բնակարան, աշխատանք եւ միւս բոլոր պայմանները ապահովելու հինգ հազարէն քանի մը անգամ աւելի հայրենադարձներու:

Յետոյ կ'աւելցնէր.

« Սակայն դա միայն մեր ցանկութեամբ չի պայմանաւորուած, այլեւ կախում ունի արտաքին բազմաթիւ եւ բազմազան գործօններից եւ հանգամանքներից, որոնք յարատեւ փոփոխութիւնների են ենթարկւում »:

Կապի Կոմիտէն կը թելադրէ սփիւռքահայ բոլոր կազմակերպութեանց բոլոր միջոցներով աջակցիլ հայրենադարձութեան եւ ամբողջ ջանքերը կեդրոնացնել հայապահպանման վրայ, ապահովելու համար «գաղթօջախների գոյատեւումը այնքան ժամանակ, մինչեւ որ աւարտուի հայրենադարձութիւնը»:

Սակայն չըսեր թէ քանի՞ տարիէն պիտի աւարտի հայրենադարձութիւնը, քանի որ Հայաստանի կառավարութիւնը, հակառակ իր ցանկութեան, իրաւունք չունի տարեկան հինգ հազարէն աւելի հայրենակիցներ ներս առնելու: (Հայրենիքի Ձայն, 6 Հոկտ. 1971):

Եթէ մէկ միլիոն հաշուենք տարագիր Հայութեան թիւը... երկու հարիւր տարի պէտք է, «մինչեւ որ աւարտուի հայրենադարձութիւնը»...:

Ս. Հայաստանի խմբագիրը կը խոստովանի, որ սփիւռքի հայկ. կազմակերպութիւնները «առաջին իսկ տարիներից յամառ ու աննահանջ պայքար են մղել ուծացման վտանգի դէմ»: Օտարացումէ եւ այլասերումէ փրկուած է երիտասարդ սերունդի հոծ հատուած մը, որ այսօր ամուր կանգնած է պատնէշի վրայ եւ կը շարունակէ հին սերունդի գործը, կը մարտնչի նոր սերունդի ազգային ինքնութեան պահպանման՝ մինչեւ տարագիր Հայութեան փրկութիւնն ու միաւորումը մայր ժողովուրդի հետ:

Հակառակ գործադրուած գերմարդկային ջանքերուն դոյզ Ամերիկաներու եւ Եւրոպայի հայաշատ գաղթօջախներուն մէջ «հայ երիտասարդ սերնդի ճնշող մեծամասնութիւնը բացարձակապէս կտրուած է հայկական միջավայրից, չի հետաքրքրւում գաղթօջախների ազգային կեանքով, ձուլուել է օտար միջավայրին եւ կորցրել ինքնութիւնը»:

Մերձաւոր Արեւելքը աւելի բարւոք վիճակի մէջ է: Սակայն այնտեղէն ալ Հայերը անընդհատ արտագաղթ կը կատարեն դէպի Հեռաւոր Ամերիկաները, Քանատա եւ Աւստրալիա, ուր թոյլ են հայապահպանման հնարաւորութիւնները, իսկ պայմանները աւելի բարենպաստ՝ ձուլման համար:

Անհրաժեշտ է ահազանգ հնչեցնել վտանգի մասին, մտածել եւ միջոցներ փնտռել անոր դէմ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐ
ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐ ՈՒՆԻ

—0—

ՑԻՐԱՆԻ ԱՊԱԳԱՆ ՈՐՈՇ ՉԷ

Մատակասքարի մէջ, ինչպէս հաղորդած էինք, վերջին օրերուն խառնակ վիճակ ստեղծուած էր ուսանողական ցոյցերու հետեւանքով: Այս վերջինները, որոնց միացած էին նաեւ ժողովրդային խաւերէ շատեր, մասնաւորապէս կը պահանջէին Ցիրանի հրաժարումը եւ բանակի իշխանութեան գլուխ գալը:

Դեռ առջի օր 60.000 հոգի հաւաքուած է մայրաքաղաքին՝ Թանանարիվի դըլ-խաւոր հրապարակը՝ «Ցիրան հրաժարէ՛» պահանջելով:

Նախագահ Ցիրան հարկադրուեցաւ տեղի տալ՝ իշխանութեան գլուխ հրաւիրելով Զօր. Ռամանանձօան, բանակի սպայակոյտի պետը, որ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ, տրուած ըլլալով, որ զինուորականները երբեք միջամուխ չեն եղած ներքին խնդիրներու:

Այս վերջինը բացարձակ իշխանութիւն ստացած է եւ ի մօտոյ պիտի կազմէ նոր կառավարութիւն: Առաջին հրապարակային յայտարարութեան մէջ զօրավարը ճշդեց, թէ ինք նախ եւ առաջ պիտի զբաղի ամէնէն աւելի նպաստ պէտք ունեցողներու կացութեամբ, այնպէս ինչպէս բանակի մէջ կը զբաղին նախ զինուորներով:

Աւելցնենք, որ նախագահը իշխանութիւնը յանձնելով զինուորականներու, չէ հրաժարած իր պաշտօնէն: Այժմ կը մնայ գիտնալ, թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ զինուորականներու դիրքը Ցիրանի հանդէպ:

Ցամենայն դէպս անդորրութիւնը այժմ վերահաստատուած կը նկատուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ շոգենաւային Քիւնարտ ընկերութիւնը շատ անհամ կատակի մը զոհ գնաց առջի գիշեր թէեւ լաւ որ կատակ էր: Հինգշաբթի իրիկուն Քիւնարտի Նիւ Եորքի գրասենեակը հեռաձայն մը կը ստանար ըստ որուն եթէ անմիջապէս 160 միլիոն հին ֆրանք չվճարուէր, Քուին Էլիզապէթ նաւը, որ Ատլանտեանի վրայ էր, օդը պիտի ելլէր ժամը 21ին, մօտ 1500 ճամբորդով: Անմիջապէս յատուկ մասնագէտներ նաւը կը հասնէին (թռանելով) բայց ոչ մէկ ռումբ կը գտնուէր: Կատակ ընողն ալ ոչ դրամը կը պահանջէր ոչ ալ նոր հեռաձայն մը կ'ընէր: Ամէն պարագայի մէջ, մարդը յաջողած էր քանի մը ժամ աշխարհը տակնուվրայ ընել եւ խուճապ ստեղծել նաւուն վրայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. Ժողովը 0ի դէմ 382 ձայնով եւ 96 ձեռնպահութեամբ քուէարկեց կառավարութեան օրինագիծը որ կը վերաբերէր առեւտրականներու եւ արհեստաւորներու ծերութեան թոշակին: Ձեռնպահ մնացած են համայնավար, ընկերվարական եւ արմատական:

ԹԻԹՕ Մոսկուա պիտի երթայ Յունիսին:

ԷԼԻԶԱՊԷԹ Լոնտոն վերադարձաւ այս անգամ զբօսանուով: Հինգշաբթի օր երկու ժամ ներկայ եղած էր Լոնշանի ձիարշաւին: Ծանօթ է որ թագուհին մոլի է ձիարշաւի եւ աշխարհի տասը մասնագէտներէն մէկն է զտարիւն ձիերու: Այցելեց նաեւ իր հօրեղբօր, նախկին էտուըրտ Ը. թագաւորին, որ հիւանդ է (77 տարեկան է) ապա ընդունելութիւն մը տուաւ բրիտանական դեսպանատան մէջ եւ պարահանդէսը բացաւ պարելով իր զաւկին՝ Կալլէսի իշխանին հետ:

ԱԼԱՊԱՄԱՅԻ կառավարիչին՝ Ուալասի առողջական վիճակը շատ փայլուն չէ թէեւ ոչ վտանգաւոր: Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ հակառակ ձեռք ձգած յաջողութեան, ի վիճակի պիտի չըլլայ թեկնածու մնալու նախագահական աթոռին: Հանրապետականներու համագումարը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 10ին:

ՄԱՏՐԻՏԻ Գիտութեանց համալսարանին առջեւ շատ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են առջի օր: 800 ուսանող գործադուլ կ'ընէին եւ ոստիկանութիւնը զէնք պարպեց որպէսզի ցրուէ: Ցուցարարներէն մէկը շատ ծանրօրէն վիրաւորուած է, երեք ուսանող ձերբակալուած են:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ, ոստիկանապետ Քալապրէզիի սպանութենէն ետք, 702 հոգի ձերբակալուած են եւ բաւական զէնք գտնուած է: Քալապրէզի ամէնէն շատ ծանօթ էր ձախապաշտ գործունէութեանց եւ սարսափն էր այդ շրջանակներուն: Բողոք ալ կայ դատարանին առջեւ Լօթթա Քօնթինուա (Պայքարը կը շարունակուի) օրաթերթին դէմ, որ ոստիկանապետին ոճիրին համար կը գրէր թէ «արարք մըն է որու մէջ անոնք որ շահագործուած են կը տեսնեն արդարութեան կամքը»:

ԷՌ-ՖՐԱՆՍԻ ցամաքի անձնակազմի գործադուլը կը շարունակուի եւ պիտի տեւէ, եւ օրէ օր Օրլիի երթեւեկը աւելի կը խանգարուի: Գործադուլին կը հետեւի միայն անձնակազմի 60 առ հարիւրը բայց կը բաւէ որպէսզի որոշ թռիչքներ ջնջուին, ուրիշներ ալ յապաղում ունենան:

ԵԶԱՆ միսը պիտի սղէ Ֆրանսայի մէջ: Մսավաճառները մինչեւ 27 առ հարիւր յաւելում կ'ուզեն ընել բայց կառավարութիւնը թոյլ պիտի չտայ:

"ԱՆՄԵՂՆԵՐՈՒ ԱՐԻՒՆԸ"

(Հայոց Տարագրութեան 57րդ տարեդարձը Պուտափեշթի մէջ)

Իւրայատուկ համայնք մըն է Պուտափեշթի Հայոց գաղութը: Իրենք զիրենք Հայ կ'անուանեն, բայց հազարէն մէջէն՝ միայն հինգ ընտանիք, համաշխարհային առաջին պատերազմէն փախստական, առաւել երեք հոգի՝ որոնք Վիեննային ուսած են հայերէն կը խօսին: Միւսները հայերէն չեն գիտեր:

Եւ սակայն, ստէպ կը հաւաքուին, քիչ մը հայկական աւանդութիւններու պահպանման, մասամբ մըն ալ իրենց նախնիքներու երկրին ու հայկական մշակոյթի պատմութեան ծանօթանալու նպատակով:

Ասոնք կը կազմեն աւելի 300 տարի առաջ Թրանսիլվանիոյ իշխանութեան մէջ բոյն դրած Հայերէն մնացող սերունդը, որոնք արդէն շատոնց Հունգարացի դարձած են, բայց կը պահեն իրենց հայկական ծագումին յիշատակը:

Ասոնց մէջէն ամէնէն եռանդունները (Արկիփոլուս Անահիտ, Պուշլիկ Յովսէփ, Կայծակոյ Սողոմոն, Քորպուլ Տոմոնքոշ, Շիմոն Զաւէն ու վերջերս՝ Գասպարեան Շուշան) երբեմն «Հայկական Կաճառ»ին երբեմն «Ազգերու Բարեկամական Ակումբ»ին մէջ՝ միւսներուն համար հանդէսներ կը կազմակերպեն:

Իրենց Ապրիլեան հաւաքոյթին մէջ — ինչպէս ամէն տարուան սովորութիւն եղած է, — այս տարի ալ 1915ի տարագրութեան յիշատակը կատարեցին:

Գասպարեան Շուշանի նախաբանէն ետք՝ Նոյաճ Կարոլըս ուսուցիչը, որ անուանի մատենագէտ է, թարգմանիչ եւ բանաստեղծ, ներկայացուց շահեկան բանախօսութիւն մը:

Յառաջաբանին մէջ յայտնեց՝ որ իրեն անծանօթ չէին Հայերը, նախ քան իր Հայաստան երթալն ու ծանօթանալը հայ ժողովուրդին հետ, որովհետեւ իր կինը՝ մօր կողմէն՝ հայազարմ ծագում ունի: Իր ընտանիքին մէջ կը պահուի տակաւին երգապնակ մը, որուն վրայ արձանագրուած է մեծ մայրիկին ձայնը, որ աղօթք կ'արտասանէ, հայերէն լեզուով:

Ամէն պարագայի, անծանօթ էր իրեն համար Հայոց պատմութիւնը, քանի որ հունգարական դպրոցականներուն քով միայն անցեալ տարի երեւցած է առաջին գիրքը, որուն մէջ աւելի մանրամասնօրէն կը ճանչցուին Հայերը:

Շատ հետաքրքրական ձեւով գացեր է Հայաստան: Գրագէտներու հանդիպման մասնակցեր է Ռուսաստանի մէջ, ուր փակման առիթով՝ իրեն ալ հարցուցեր են, թէ արդեօք ո՞ր քաղաքները կը փափաքէր այցելել: Ինքը Սիպերիա երթալու փափաք յայտներ է, կրկին տեսնելու համար այն տեղերը՝ ուր նախապէս իբր գերի գացած էր: — Միայն այն տեղերը կրնաք երթալ, — ըսած են իրեն — ուր Ինթուրիստը սովորաբար օտարականներ կ'առաջնորդէ: Քիչ մը տատամսումէ ետք, խորհած է իր ունեցած հայկական պապերուն մասին ու Երեւան անունը տուած է, յետոյ Թիֆլիսինը:

Հայաստանի ճամբուն վրայ, արդէն իսկ Քիեւի օդակայանին մէջ յայտնի եղած է, երբ Երեւան գացող ճամբորդներու անունները կուտային, որ իրարու բոլորովին նմանող դէմքեր կային եկողներուն մէջ: Յատկանշական գիծերով, Թխադոյն դէմքով, սեւ պեխերով մարդիկ էին, որոնց մէջ շատ հաճելի կը զգար, որովհետեւ իր դէմքն ալ Թխադոյն էր եւ ունէր սեւ պեխեր: Միայն մէկ բանով կը զատուէր Հայերէն, անով որ ինքը ոչ մէկ տեսակ ոգելից ըմպելի չէր սիրեր: (Այս խօսքերը լսելով ներկաները, արդահատանքի արտայայտութիւններ ցոյց տուին երեսնուն վրայ):

Շատ բաներ, շատ աղուոր բաներ տեսած է Խորհրդային Հայաստանի մէջ: Ճարտարապետական կառուցուածքներ, ընդարձակ բնակավայրեր, հրաշալի հնադարեան եկեղեցիներ, գրադարաններ եւ թանգարաններ այցելեր է: Հայոց պատմութեան հանդիպեր է Երեւանի Պատկերասրահին մէջ: Գեղեցիկ ու հաճելի բազմաթիւ նկարներու կողքին, յանկարծակի սոսկալի նկարներ տեսած է իր առջեւ: Սպանութիւններու նկարներ: Ա՛յն ատեն եւ հոն տեղւոյն վրայ է որ առաջին անգամ — հարցումներուն ստացած է պատասխաններ — իմացած է հայկական ջարդերու մասին, 1890ական Թուականներու եւ 1915ի աքսորի նկարագրութիւններ:

Մինչեւ այն ատեն, խոստովանեցաւ, կարդացած չէր Վերֆէլի «Մուսատաղի 40 օրեր» վէպը. եւ ասիկա միակ գիրքն է որ Հայոց ջարդը կը ծանօթացնէ Հունգարացիներուն: Հայկական ջարդերու եւ տարագրութեանց մասին հունգարերէն լեզուով մասնակի տեղեկութիւններ տուած են իրենց գրքերուն մէջ Յովհաննէեան Եղիա եւ Քորպուլ Տոմոնքոշ, բայց այդ հրատարակութիւնները ելած չեն հրապարակ:

Հունգարիա վերադառնալով սկսեր է քննել՝ թէ հունգար հասարակութիւնը ինչո՞ւ չէ տեղեկացած այս դէպքերու մասին: Ուսումնասիրութիւններու ընթացքին՝ ծանօթացեր է Սալմաշի Պօղոսին հետ, որ հայ գրականութիւնը ներկայացնող մըն է Հունգարացիներուն, եւ որ բազմաթիւ բանաստեղծութիւններու թարգմանութիւնը պատրաստեր է իրեն համար: Այսպէս ծանօթացեր է Պարոյր Սեւակի, Եղիշէ Չարենցի եւ ուրիշ բանաստեղծներու գործերուն, որոնց հունգարերէնի թարգմանութեան օժանդակած է ինքն ալ:

Հայոց ջարդի մասին ըրած քննութիւններուն եզրակացութիւնը՝ երկար, կարծես դիւցազներգութեան ձեւի տակ ամփոփած է «Անմեղներու Արիւնը» խորագրով քերթուածի մը մէջ: Հրատարակիչը չէ ուզած տպագրել տալ այս ոտանաւորը, ըսելով՝ թէ անոր պարունակութիւնը շատ «ցնցիչ» է, եւ գուցէ շատեր քննադատեն: Բայց հեղինակը յայտարարեր է, որ այդ ոտանաւորը իր բովանդակ գործին ոգին է, եւ բոլոր գիրքը միայն այս ոտանաւորի համար գոյութիւն ունի, եւ եթէ «Անմեղներու Արիւնը» չհրատարակուի՝ Թոյլ չի տար որ գիրքը տպագրութեան յանձնուի: Իր անտեղիտալութեան իբր հետեւանք՝ տպագրուած է իր գիրքը, որուն մէջ կայ նաեւ «Անմեղներու Արիւնը» խորագրով քերթուածը:

Կարդաց իր ոտանաւորը, ինչպէս սովորաբար կը կարդայ բանաստեղծ մը իր գրութիւնը. առանց դերասանական շեշտի, սրտանց, խանդավառ եւ համոզիչ շեշտով: «Անմեղներու Արիւնը» քերթուածը համակրանքով լի գրութիւն մըն է, ուր ամփոփուած է Հայոց կրած հալածանքներու պատմականը, մարդկային ցեղասպանութեան վաւերաթուղթերու համադրուած պատկերացումը:

Կը սկսի առաջին աշխարհամարտով, որուն առաջին տարիներուն՝ Պուտափեշթի մէջ՝ խաղաղ, հանդարտ, գրաւած կեանք կ'ապրէին մարդիկ, մինչ ճակատի վրայինները անօթի էին, կը մսէին եւ Թշուառ կեանք մը կ'ապրէին: Պուտափեշթի մէջ կը տօնէին Թռչուններու եւ Ծառերու Տօնը, Կենդանիներու Խնամակալ Միութիւնը դատաստանի կը հանէր իր ձին հարուածող կառապանը, երբ ճիշդ նոյն ատեն Հայկական Բարձրաւանդակներուն վրայ կը ջարդուէին մէկուկէս միլիոն մարդ: Այր մարդեր կը յօշոտէին, յղի կիներ կը խողխողէին, քահանաներու գլուխները կը փշրէին, կը կողոպտէին, կը հրդեհէին Հայերու շէնքերը: Պուտափեշթի մէջ՝ շամփանեայի բաժակներ կը պարպէին՝ Թուրք սպաներ քաջալերելու համար:

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ սարսափով կը գրէին այս ամարդի արարքներու մասին, եւ միւս կողմէն կը համոզէին Ցարը՝ որ կանգ առնէ ռուսական բանակը, Թրքական սահմաններու վրայ, Հայերու նախկին հողամասին վրայ: Պուտափեշթի մէջ բան մը չէին գրեր, բայց բերնէ բերան կը փսփսային՝ թէ այս բոլորը միայն ռուսական փրոփականտ է, թէ միայն քանի մը ապուշ Հայեր առած են իրենց արժանի պատիժը, եւ խաղաղ ու երջանիկ կ'ապրին անոնք:

1915ը շարունակուած է 1937ին: Խորհրդային Միութեան մէջ կը մեռցնեն Քուն Պելա, Եղիշէ Չարենցը եւ ուրիշ բազմաթիւ Հայեր: Պուտափեշթի մէջ կը համարէին թէ ատոնք մատնիչներ էին, եւ արժանաւոր պատիժի արժանացեր, ու ոչ ոք անոնց կողմը բռնած էր:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմը նոյնն է եղած առաջինին հետ: Միայն թէ ցեղասպանութեան տեղը փոխադրուեր է Անատոլուէն՝ Եւրոպա: Բանած են մահուան ու չարչարանքի գործարանները, բայց Պուտափեշթի մէջ չէին հաւատար անոնց: Չկան մահուան դատապարտուածներու գերեզմաները, միայն մարդիկ կ'աշխատցնեն: Բոլորը ռուսական փրոփականտ է:

— Մենք չենք կրնար հանգիստ ապրիլ, երբ ուրիշներու չարութիւն կ'ընեն — կ'եզրակացնէ Նոյաճ Կարոլըսի ոտանաւորը — պէտք ենք միեւնոյն զգացումն ունենալ հալածուածներուն հետ, եւ անոնց կողմը բռնելու ենք: Այն ատեն բռնաւորներն ալ կը կասին:

Իբր վերջաբան՝ կարդաց իր անտիպ ոտանաւորներէն մէկը. «Խեղդուող մայրենի լեզուս» էր վերնագիրը, որուն մէջ կը խօսի իրենց մայրենի լեզուն հետզհետէ մոռցողներու մասին, իրենց Հայրենիքէն դուրս ապրող Հունգարացիներու խօսած օտարախորթ բառերով լեցուն լեզուին մասին: Պարունակութեան տեսակէտով՝ շահեկան է բոլոր անոնց համար, որոնք սփիւռքի մէջ կ'ապրին, նաեւ Հայոց համար ալ, որովհետեւ ատով կ'ուզէ հեղինակը ըսել որ օտար բառերու գործածութեամբ կը խեղդուի մայրենի լեզուն ու կը մեռնի ազգութիւնը:

Բուռն ծափահարութեամբ ընդունուած բանախօսութիւնը լրանալուն՝ մէկ վայրկեան տեւող յոտնկայս լռութեամբ պատուեցին հայ նահատակներու յիշատակը, ապա ունկնդրեցին Արկիփուլոս Անահիտին տպաւորութիւնները, որոնք ունեցեր է Զատկի շրջանին՝ Հայաստան կատարած ճամբորդութեան ընթացքին: Յատկապէս նշեց թէ Հայաստանի մէջ ո՛րքան մեծ յարգանքով կը յիշուին Հունգարահայերը, որոնց նախնիքը 900 տարի առաջ թողած են հայրենիքը, Անիի թագաւորութիւնը, ու միշտ սիրով կը խորհին իրենց նախնեաց ազգութեան եւ հայրենիքի մասին:

Այնուհետեւ Քորպուլ Տոմոնքոշ պատմեց թէ առաջին համաշխարհային պատերմի ընթացքին, զինուորական գրաքննութիւնը չէր թոյլատրեր հայկական ջարդի մասին եղած հաղորդումները, մանաւանդ թէ՝ բացարձակապէս արգիլուած էր հասարակութեան մէջ անոնց մասին խօսիլ: Սակայն, Հունգար Ազգային Ժողովը դիրք չէր բռնած Հայոց դէմ, երբ զանոնք իբր հայրենիքի դաւաճաններ կը դատապարտէին, որովհետեւ ծագումով հայ երեսփոխան մը, Վաքար Փ. Արթիւր, ջատագովական մը խօսած է Հայերու ի նպաստ, եւ խնդրած է որ Հայկական Հարցը հանուի օրուան յայտագրէն, մինչեւ որ Հայոց մասին եղած խօսքերը հան-

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Երանոսը համարեա վազեց, որ մօտենայ եւ սպասի, բայց դեռ մի քանի քայլ չարած, առջեւից գնացողը նայեց ետ եւ տեսնելով, որ մարդ է գալիս, չադրան վար առաւ գլխից եւ անհետացաւ մի դարպասի ետեւում: Երանոսը նետուեց այնտեղ:

Դա քաղաքի պանդոկներից մէկն էր: Դրա բակում, մթութեան մէջ, կանգնած էին հայ գիւղացիների սայլեր, Թուրք գիւղացիների արաբաներ, ռուս գիւղացիների ֆուրգոններ՝ անկարգ, խառնիխուռն, խիտ: Ոչ ոք չէր երեւում: Եզները, գոմէշներն ու ձիերն ախոռումն էին, որ գտնւում էր աջ պատի տակ՝ դրա ամբողջ երկարութեամբ, իսկ մարդիկ չայխանայումն էին եւ գիշերելու սենեակում, որոնք գտնւում էին ձախ պատի տակ՝ նոյնպէս դրա ամբողջ երկարութեամբ:

Պանդոկում ի հարկէ ոչ մի կին չէր իջեւանում եւ Թրքուհին ոչ մի դէպքում չէր կարող մտած լինել շէնքերը: Եւ որքան էլ որ նա չադրան վար առած լինէր՝ մթութեան մէջ տղամարդու նմանուելու համար, բոստանչին իսկոյն կը նկատէր նրան լծարձակ սայլերի միջեւ: Բայց Երանոսը, որ շատ լաւ գիտէր պանդոկի ելումուտը, հասկացաւ, որ Թրքուհին պանդոկ մտաւ ոչ թէ թաքնուելու, այլ ետեւի դռնով դուրս պրծնելու համար: Եւ նա իսկոյն նետուեց դէպի այդ դռնակը, որ բացւում էր զուգահեռ փողոցի վրայ: Այնտեղից դուրս գալով փողոց, բոստանչին արագ նայեց շուրջը:

Փողոցը դատարկ էր: Ոչ ոք չկար:

Ո՞ւր կարող էր անհետացած լինել Թրքուհին այդքան արագ... Փողոցի երկու անկիւններն էլ պանդոկի դռնակից բաւական հեռու էին եւ հազիւ թէ կինն արդէն հասած եւ թեքուած լինէր դրանցից այն կողմ... Իսկ շուրջը միայն փակ խանութներ էին:

Յանկարծ Երանոսը կռահեց, որ կինը կարո՞ղ է մտած լինել եկեղեցի, որը գտնւում էր պանդոկի դռնակից ոչ այնքան հեռու: Նա արագ անցաւ փակ խանութների կողքով եւ մօտեցաւ եկեղեցուն, բայց իսկոյն անդրադարձաւ, որ այդ ուշ ժամին բաց չի լինում ոչ մի եկեղեցի:

Գուցէ Թուացե՞լ էր նրան, գուցէ չէ՞ր եղել ոչ մի Թրքուհի: Եւ իրօք, ի՞նչ գործ ունէր նա այդ ժամին իրենց թաղամասից դուրս: Եւ ո՞ւր կարող էր գնալ իրենց թաղամասի հակառակ ուղղութեամբ...

Մթութեան մէջ, խանութների դեղին, կապոյտ կամ կարմիր փեղկերը երեւում էին միանման մուգ գոյնով: Երանոսը քայլեց դրանց խուլ ու մութ շարքերի միջով դէպի քաղաքի գլխաւոր փողոցը:

Այնտեղ, գլխաւոր փողոցում, վառւում էին ելեկտրական հատուկենտ լոյսեր եւ բաց խանութներից գազի լամպերի պայծառ լոյսը դուրս էր յորդել փողոց՝ առատ լուսաւորելով այն: Իսկ փակ խանութներն այդ փողոցում ունէին ոչ թէ տախտակէ փեղկեր, այլ երկաթէ ճաղեր եւ ներսում շարունակում էր վառուել լոյսը, որի պատճառով այդ փակ խանութները նոյնպէս, զուարթ տպաւորութիւն էին թողնում: Խանութների վրայ կային երկրորդ յարկեր, որ բնակարաններ էին՝ պայծառ լուսաւորուած գեղեցիկ լուսամուտներով:

Այդ փողոցը շքեղ էր, խանութները՝ ճոխ, բնակարանները՝ հարուստ: Մայթերով անցուդարձ էին անում շլեապաւոր ու փողպատաւոր տղամարդիկ՝ նեղիկլիլաւոր եւ կորսետաւոր կանանց հետ թեւանցուկ, զբօսնում էին ռուս, երբեմն նաեւ հայ սպաներ՝ իրենց սիրուհիների հետ, օրօրւում էին տուն վերադարձող հարբած Գիմերեցիները, անցնում էին կառքեր՝ մերթ կէնտ-կէնտ, որ սլանում էին արագ եւ մարդկանց տանում էին կայարան, երեկոյթ կամ այլ տեղ, մերթ զոյգ-զոյգ եւ երեք-երեք, որ գնում էին դանդաղ, կող-կողքի: Դրանց մէջ նստած էին լինում հարսանիքաւորներ կամ պարզապէս խնջոյք անողներ, անպայման նուագում էր դաւուլ-զուռնան եւ բացականչում էր կառքի մէջ կանգնած մէկը՝ թափահարելով մի ձեռքում բռնած շիշը եւ միւսում՝ բաժակը: Փողոցների խաչկէտում կանգնած ոստիկանը բեխերն էր ոլորում բաւականութիւնից, բայց եւ լրջանում էր իսկոյն եւ թշերն ուռեցնելով, ծակող սուր ձայնով փչում էր սուլիչը, որ դադարեցնեն նուագն ու բացականչութիւններն այդ վայելուչ փողոցում:

Երանոսը նայում էր կանանց՝ Թրքուհուն գտնելու յոյսով: Թէեւ նա միայն մի անգամ էր տեսել նրա դէմքը եւ այն էլ՝ ընդամէնը մի քանի վայրկեան, բայց չէր կասկածում, որ իսկոյն կը ճանաչէր նրան: Իսկ կինը, որ շարունակ չադրայի մէջ փաթաթուած նոյնպէս մի անգամ էր նայել բոստանչուն եւ այն էլ՝ նայել էր իր չափազանց շփոթուած վիճակում, այժմ հազիւ թէ ճանաչէր նրան: Ուստի եւ, բոստանչին վստահ էր, որ կինն իրենից խոյս չէր տայ:

Բայց Թրքուհին չկար:

(Շար. – 31)

«ԱՆՈՅՇ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

———0———

Մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ երգահան Արմէն Տիգրանեանի այս օփերան, առաւելաբար իր փոլքլորիկ խորքին եւ երգերու ու երաժշտութեան աղբիւրին – ժողովրդական ոգիին համար: Անուշը նիւթն ալ, քաղուած Յ. Թումանեանի համանուն քերթուածէն, սիրուած է բոլորին համար:

Փարիզի հայ հասարակութիւնը Մայիս 13ին եւ 14ին, Շաբաթ երեկոյ եւ Կիրակի կէսօրէ ետք, խուռներամ փութացած էր Թէաթր տէ Շան զ'Էլիզէի ընդարձակ սրահը, ներկայ գտնուելու համար «Անոյշ»ի ներկայացման՝ Ֆրանսայի եւ հայ արուեստագէտներու եւ սիրողներու կողմէ, Մարսէյլէն:

Առաջին առթիւ անհրաժեշտ է արձանագրել ներկայացումը նախաձեռնող անձերուն եւ կազմակերպիչ մարմնին գովելի աշխատանքը, որպէսզի «Անոյշ»ի զոյգ ներկայացումները Փարիզի մէջ, եւ անկէ առաջ Մարսէյլ, դուրս գան մեր ընթացիկ ներկայացումներու սահմանափակ շրջագիծէն եւ դառնան տպաւորիչ: Այսպէս է, որ նախաձեռնողներն ու կազմակերպիչները բացառիկ ջանք թափած էին բեմադրութեան հետ աղերս ունեցող բոլոր մարզերէն ներս — բեմի յարդարանք, հագուստ, երգչախումբ – պարախումբ, եւայլն, եւայլն:

Այս իմաստով կատարուած աշխատանքը, այլ մանաւանդ այն իրողութիւնը, թէ 80ի մօտ երկու սեռէ հայ երիտասարդներ ամիսներու ճիգ են վատնած յաջող ձեռնարկ մը երեւան բերելու մտադրութեամբ, գնահատելի երեւոյթ է անկասկած:

Բայց օփերան արուեստ է ամէնէն առաջ եւ, հետեւաբար, ներկայացման պէտք է մօտենալ այս տեսանկիւնէն: Մանաւանդ, երբ նկատի առնենք, թէ նախաձեռնողները նպատակ են ունեցած հայ արուեստին մէկ երեսը ցուցադրել նաեւ օտարներուն, յատկապէս Ֆրանսացի երաժշտական քննադատներու:

Բեմի յարդարումն ու զգեստները տպաւորիչ եւ ճոխ էին անկասկած: Ազատ Արզումանեան, Մարսէյլի հայ երիտասարդ արուեստագէտը, անոնց մէջ երեւան կը բերէր իր բազմակողմանի շնորհները: Երեք տեսարաններու բեմայարդարումները եւ երգիչ – երգչուհիներու զգեստները, ինչպէս նաեւ պարողներու զգեստաւորումը մշակուած ճաշակի, նորութիւն փնտռող մտքի մը աշխատանքը կը մատնէին:

Բաւարա՞ր պէտք է նկատել այսքանը: Ո՛չ, ներկայ պարագային: Որովհետեւ յատկապէս «Անոյշ»ի պարագային, որ, ինչպէս ըսուեցաւ, տոհմական, կենցաղային բնոյթի օփերա մըն է, այլ խօսքով փոլքլորային խորք եւ տարազ ունի, կը կարօտի մթնոլորտի, միջավայրի պահպանումին, իրենց հարազատ գոյներու մէջ: Այլապէս կը դառնայ առաւելապէս աչքի խաբկանք ստեղծող ներկայացում մը, որուն այնքան վարժ են Ամերիկացիք:

Նախերգանքի եւ առաջին երկու արարներու բեմայարդարումը երբեք չյաջողեցաւ նահապետական գիւղի, լեռնային աշխարհի անկիւնի մը պատրանքը ստեղծել: Գալով հարսնիքի (Գ. արար) բեմայարդարանքին, երբ փոճ ան կը յիշեցնէր Թաշկենտի կամ Քանթոնի մէջ կառուցուած պալատ մը, իսկ հարսնիքի պատկերը փոխանակ գեղջուկ նկարագիր առնալու (գեղեցիկ՝ իր պարզութեան մէջ, նահապետական՝ իր լեռնցի տիպարներու բէֆով) աւելի շատ կը պատշաճէր «Հին Աստուածներ»ու հեթանոսական կերուխումի տեսարանին:

Տպաւորիչ էր, սակայն, վերջին՝ լեռնային բնակավայրը պատկերացնող բեմայարդարանքը: Երիտասարդ արուեստագէտը կրցած էր ստեղծել լեռներու ա՛հ ազդող խորհրդաւոր մթնոլորտը: Խոռոչը, աջին, լաւ գիւտ մըն էր:

Անհրաժեշտ է ծափահարել վերջին պատկերին համար: Հուրիները, անէութիւն ստեղծող փրփուրները, Անոյշի ողբերգական վախճանը ո՛չ միայն թեքնիք տեսակէտով չափազանց յաջող էր, այլեւ մանաւանդ իր մթնոլորտային հարազատութեամբ:

Հագուստները ճոխ եւ այլազան էին, բայց երբե՛ք ազգային: Երգչուհիներու մեծ մասին հագածը կը յիշեցնէր միջնադարու Իտալուհիներու զգեստաւորումը՝ շատեր Ինքաներու նախշերով: Այրերէն ոմանք պէլ էփոքի տանտիկները, ուրիշ մը՝ Թավերնայի սպասեակը, երրորդ մը՝ փարիզեան սրսուրդ մը, իսկ Սարօն պարզապէս իր զգեստով դարձած էր Թայրոն Փաուըրի կրկնօրինակը: Այսպէս է, որ կարգ մը տեսարաններ (վիճակ քաշելու պատկերը, Անոյշի ընկերուհիներու համախմբումը) իտալական Փիացցայի մէջ հաւաքուած ամբոխի մը տպաւորութիւնը կը թողուր:

Ո՞ւր մնաց ի վերջոյ մեր չքնաղ Լոռին, ուր տեղի կ'ունենայ Թումանեանի տաղը՝ խարսխուած տոհմական աւանդական բարքերու վրայ:

Աւելցնենք, որ երգահան Էտկար Յովհաննիսեան, իր կարգին, անցեալ տարի փորձած էր «արդիականացնել» Հայաստանի երգի–պարի խումբին յայտագիրը՝ «Սասնայ Դաւիթ» եւ «Վարդանանց խաղեր»ու մասնակցողներու հագուստները տարօրինակ ձեւով պատկերացնելով: Արդիւնքը այն եղաւ, որ Հայաստանի արուեստագէտները խստիւ դատապարտեցին երգահանը յիշեցնելով անոր, թէ ազգային տարազները պէտք է պահպանեն իրենց «նորմերը»:

«Անոյշ»ի պարուհիները չես գիտեր ո՛ւրկէ և ինչո՛ւ բէօ տը շվալ մազեր ունէին: Ե՛րբ եւ ո՛ւր գաւառացի աղջիկը այս ձեւով կը հիւսէր իր մազերը: Մնաց որ անոնց ըսուած էր պարել կրունկներու չխչխացումով. սպանակա՞ն թէ հայկական պար ներկայացնելու կանչուած էին անոնք. եւ ինչ ըսել սա Քոչարիին, որ այնքան անհարազատ է Լոռեցիին, որքան Թարանթէլը Հայուն:

«Անոյշ»ի բեմադիրը՝ Ժորժ Քոմպ չէր ըմբռնած Թումանեանական աշխարհի միջավայրն ու մթնոլորտը եւ, հետեւաբար, ձգտած էր զայն պատկերացնել եւրոպական ոճի առանձնայատկութիւններով:

Բարեբախտաբար բեմին տիրական դէմքերէն էր Ալիս Շամիրեան՝ «Անոյշ»ի դերով: Երգչուհիին ձայնը ջինջ է եւ տաք. այս իրողութիւնը աւելի ցայտուն դարձաւ շրջապատուած թոյլ ձայներուն հետեւանքով: Սարօն (Ժինէս Սիսեռա) փայլեցաւ միայն իր արտաքինով, այլ խօսքով անոր ձայնը յաճախ նոյնիսկ լսելի չէր. մնաց որ լսելի եղած պահերուն ալ, ինչպէս «Բարձր սարեր» երգին մէջ՝ սխալ կը հնչէր: Մոսին (Ժորժ Պորրո) ընդունելի կարելի է նկատել առանց բացառիկ տպաւորութիւն մը ձգելու ունկնդիրին վրայ: Գալով Անոյշի մօր՝ Ժորժէթ Ռէյնարի ձայնին, անվարան կրնանք ըսել, թէ սրահին մէջ գտնուողներէն ոեւէ մէկը անկէ աւելի լաւ պիտի երգէր:

Բայց անպայման պէտք է գնահատել երգչախումբը: Անոնք՝ սիրողներ բոլորն ալ, ունկնդիրներուն փոխանցեցին Արմէն Տիգրանեանի հրապուրիչ երգերուն կըշռոյթն ու թափը: Նաեւ մեղեդին:

Մարսէյլի օփերայի նուագախումբը միջին որակի էր:

Ժ. Մ.

…րածանօթ չըլլան: Խնդրանքին ընթացք տուած է Ազգային Ժողովը:

Հունկ. համառօտիւ ծանօթացուց Հրանդ Գէորգ Հունգարացի գրագէտին «Վոլկաւէն անդին» եւ Կինք–Կոմպոշի «Հայաստան» խորագրով հունգարերէն գիրքը, որոնք առաջին հրատարակութիւններն են Հայերու մասին՝ հունգարերէն լեզուով, որքան որ Հայոց պատմութեան մասին չեն խօսիր, բայց կը ծանօթացնեն ու կը ցուցադրեն անոնց գրականութիւնը եւ գեղարուեստը:

Բացի ազգային հայրենասիրական ճառերէն Տան մէջ կատարած բանախօսութիւնէն, Պուտափեշթի Հունգարահայերը հաւաքուեր են նաեւ Հայոց փոքրիկ մատուռին մէջ, ուր նահատակներու յիշատակին՝ հոգեհանգստեան պատարագ մատուցուեր է, եւ իրենց նախնեաց Հայաստանքներու մասին քարոզ ունկնդրեր են:

ՔՈՐՊՈՒԼ ՏՈՄՈՆՔՈՇ

(Թարգմ. Հ. Գ.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի հիմնադրութեան 139րդ տարեդարձը յիշատակուած է Մայիս 14ին, նախագահութեամբ Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքին: Հանդիսութեան ընթացքին Արման Մանուկեան կարդացած է հաստատութեան տեղեկագիրը, ուրկէ յայտնի դարձած է, թէ հիւանդանոցը վերելքի մէջ է եւ լիովին կը փակէ իր ծախքերը: Նորանոր շինութիւններ կատարուած են եւ որոշ բաժիններ ընդարձակուած են՝ գիտական նոր սարքերով օժտուած: Բժիշկներու ընտիր խումբ մը կ'աշխատի անձանձիր եւ Հոգաբարձութիւնը լծուած է տենդոտ գործունէութեան փակելով հաստատութեան հսկայ ելմտացոյցը, որ եօթը միլիոն ոսկիի կը բարձրանայ: Բժ. Օննիկ Զալըքեան, իր կարգին, պարզած է հիւանդանոցի երդիքին տակ կատարուած գիտական եւ բժշկական աշխատանքները:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ նորագոյն ցուցասրահներէն «Սթիւտիօ 27»ի մէջ Մայիս 10ին բացումը կատարուած է ֆրանսահայ նկարիչ Ռիշար Ժերանեանի ցուցահանդէսին: Ցուցադրուած գործերն են եղած իւղաներկ պաստառներ, չինական մելանով գծագրութիւններ եւ վիմագրութիւններ:

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր-Մելքոնեան» սրահին մէջ, Մայիս 12ին, Համազգայինի Քնար երգի ու պարի խումբը, բաղկացած 80 երիտասարդ – երիտասարդուհիներէ, շատ յաջող ներկայացում մը տուած է հայկական եւ օտար փոլքլորիկ երգերու եւ պարերու: Քնարը կազմուած է 1956ին: Երգչախումբի եւ նուագախումբի ղեկավարութիւնը ստանձնած է Սարգիս Շաթըրեան, որ շրջանաւարտ է Երեւանի երաժշտանոցէն: Պարախումբի ղեկավարութիւնը ստանձնած է Ժիրայր Նազլեան, որ հետեւած է Երեւանի Սայաթ Նովա պարի դպրոցի դասընթացքներուն:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Ս. Թէհլիրեան» կոմիտէի կազմակերպութեամբ եւ մասնակցութեամբ Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Համազգայինի եւ Հ. Օ. Մ.ի անդամ – անդամուհիներու եւ ազգայիններու, աւելի քան 500 հոգի, ցոյց մը տեղի ունեցած է Ապրիլ 24ին, առաջնորդութեամբ փողերախումբի մը: Ցուցարարներու թափօրը Հայ Կեդրոնէն ուղղուած է դէպի Թրքական հիւպատոսարան: Հրապարակին վրայ խօսք առած են ընկերներ Մ. Շարապխանեան եւ Ք. Զաքմաքեան: Օթթաուայի մէջ ալ, Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան կազմակերպութեամբ, Ապրիլ 24ին, քառնչորս ժամ, կանոնաւոր եւ կարգապահ շարքերով տողանցք մը տեղի ունեցած է Թրքական դեսպանատան առջեւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ասով ինծի անանկ ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլաս, որ քեզի ըրած բարիքներս փոխարինած պիտի ըլլաս:

— Երբեք չեմ կրնար փոխարինել ձեր բարիքները:

— Եւ ես քեզի երախտապարտ պիտի ըլլամ:

— Քաւ լիցի, Մարգար էֆէնտի, ի՞նչ կըսէք:

— Ընտանեկան պատիւս քեզի կը վստահիմ կոր:

— Երախտապարտ եմ ձեր ցոյց տուած վստահութեան համար:

— Պէտք չունիմ ըսելու, որ ոչ ոք պիտի իմանայ այս բանը:

— Բնականաբար... այդ մասին ապահով եղէք:

Վաճառականը ժամացոյցը նայեցաւ: Կէսօր եղած էր արդէն:

— Քեզի հետ մէկ ճաշ մը ընենք այստեղ, ըսաւ երիտասարդին:

— Ինչպէս որ կը հաճիք:

Ճաշի միջոցին վաճառականը նոր խօսակցութիւններու մէջ մտաւ: Ըսաւ, թէ իր կնոջ հաւատարմութեան մասին թէեւ կասկած չունէր, բայց հեռուէն հեռու բաներ մը լսած էր եւ կ'ուզէր ատոնց ո՛ր աստիճան հիմնաւոր ըլլալը ստուգել: Երիտասարդը իր պաշտպանին ընտանեկան այդ գաղտնիքները լսեց նախ զարմանքով, յետոյ հաճոյքով ու գոհունակութեամբ:

Կը զգար թէ իր կատարելիք շատ պատուաւոր բան մը չէր, բայց անհունօրէն շահաբեր պիտի ըլլար իրեն համար: Մարգար էֆէնտիի պէս մէկու մը մտերիմ խորհրդականը, անոր գաղտնիքը դառնալ երազ մըն էր, որ երբեք չէր կրնար անցնիլ երիտասարդին մտքէն:

Ժամը մէկն էր, երբ վաճառականն ու երիտասարդը դուրս ելան գարեջրատունէն եւ ուղղուեցան դէպի Թինէլ:

Ճամբան Մարգար էֆէնտի մէկ քանի նոր հրահանգներ տուաւ եւ միեւնոյն ատեն երիտասարդին զգացուց, որ իր մատուցանելիք ծառայութիւնը առանց վարձատրութեան պիտի չթողուէր, միայն թէ հարկ էր, որ հաւատարմութեամբ եւ գաղտնապահութեամբ գործէր:

— Հիմա ի՞նչ ամսական կ'առնես կոր Գաբրիէլ էֆէնտիին քով, հարցուց:

— Վեց ոսկի (ոսկեդրամ), պատասխանեց Արգար:

— Եւ բոլոր գանձումները դո՞ւն կը կատարես:

— Գրեթէ:

— Քիչ կուտայ կոր եղեր... ես կը կարծէի, որ գոնէ ութ ոսկի կ'առնես:

— Անցած տարի ամսականս ոսկի մը աւելցուց, անկէ ի վեր յաւելում չունեցայ:

— Բայց քենէ շատ գոհ է կարծեմ:

— Այո, դժգոհութեան տեղի չեմ տուած բնաւ:

— Այս օրերս իրեն կը խօսիմ թէ՝ թող ամսականդ քիչ մը աւելցնէ. անիկա իմ խօսքս չի կոտրեր:

— Շատ շնորհակալ եմ, Մարգար էֆէնտի, Աստուած երկար կեանք շնորհէ ձեզի...

— Ես քեզի շատ կը սիրեմ, տղաս, գիտեմ որ խելացի, պարկեշտ, գործունեայ մէկն ես: Միայն թէ սա քեզի յանձնարարած գործս ուշադրութեամբ կատարէ, խնդիրը իմ ընտանեկան պատուիս վրայ է... իմ պատիւս քու ալ պատիւդ է, քանի որ ազգական կը համարուինք:

— Ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ, Մարգար էֆէնտի:

Հասած էին Թինէլին առջեւ: Մարգար էֆէնտի ուղղուեցաւ դիմացի Փասաժին մէջ եւ հոն երիտասարդին հետ զարանակալ սպասեց:

Կէս ժամէն աւելի էր, որ հոն եկածը Թինէլէն ելլողները կը դիտէին՝ երբ Մարգար էֆէնտի յանկարծ գոչեց.

— Ահա կինս:

— Տեսայ, պատասխանեց Արգար:

— Քովինը տիկին Նուարդն է, իր բարեկամուհին, աւելցուց վաճառականը, շատ ետեւէն գնա ու հետքերնին մի կորսնցներ... Պատուէրներս չմոռնաս... իրիկունը գրասենեակը քեզի կը սպասեմ:

— Բնաւ հոգ մի ընէք, ամէն բան տեղն ի տեղօք պիտի կատարեմ, ըսաւ երիտասարդը եւ հեռացաւ:

Երբ Սաթէն, Նուարդ ու Արգար աներեւոյթ եղան՝ վաճառականը Թինէլ ուղղուեցաւ ու Ղալաթիա իջնելով՝ իր գրասենեակը գնաց:

— Սա Արգարը աղէկ միտքս եկաւ, կը մտածէր, իրմէ զատ մէկու մը չէի կրնար բացուիլ, այս տղան շան պէս հաւատարիմ է ինծի, սակէ զատ աչքը բաց ու ճարպիկ ալ է:

Հակառակ իր այս գիւտին՝ վաճառականը իր հանգիստը չէր գտած եւ մինչեւ իրիկուն ջղագրգիռ վիճակի մը մատնուած էր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Երուանդ Փապուճեան եւ զաւակները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր, տայգրոջ, պզտիկանին՝

ԽԱՉԻԿ ՓԱՊՈՒՃԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Մայիս 10ին, իր բնակարանին մէջ։

Թաղման արարողութիւնը կատարուեցաւ Շաբաթ 14 Մայիս ժամը 8ին Մարսիլիոյ Սէն Փիէր գերեզմանատունը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աճէմեանի, Տէր եւ Տիկ. Երեմիա Աճէմեանի (մեծ-հայր), Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Աճէմեանի, Տէր եւ Տիկ. Ա. Աւագեանի եւ բոլոր պարագաներուն իրենց զաւկին, թոռան եւ զարմիկին Գարեգինի (7 *տարեկան) եղերական մահուան առթիւ։*

ԲԱՑՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

1915 ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ Տէսինի Յուշարձանի

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ՊԱՐՈՆ ԼՈՒԻ ՓՐԱՏԷԼԻ

Լիոնի քաղաքապետ եւ Քոմիւնօթէ Իւրպէնի նախագահ

ՊԱՐՈՆ ՓԻԷՌ ՄՈՒԹԷՆԻ

Ընդհանուր խորհրդական եւ Տէսինի քաղաքապետ

ՊԱՐՈՆ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Յուշարձանի շինութեան Յանձնախումբի պատուոյ նախագահ

4 Յունիս Կիրակի ժամը 15·30ին Տէսինի *Լիպեռասիոն* հրապարակը

խօսք պիտի առնէ

ՊԱՐՈՆ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին Ֆրանսահայ Մամուլը, Քաղաքական, Կրօնական, Բարեսիրական, Մշակութային, Հայրենակցական եւ Երիտասարդական կազմակերպութիւններն ու միութիւնները եւ ամբողջ հայ հասարակութիւնը անխտիր։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Զապէլ Թէլլէր (Սէն Կրասիէն) կը նուիրէ 15 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Վերժին Տէրտէրեանի մահուան տխուր առթիւ։

×

Տէր եւ Տիկին Սահակ Խաչատուրեան 50 *Ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին Տիկին* Տիրուհի Պորունեանի *մահուան առթիւ։*

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ այրի Տիկին Օրմանճեանի, Փափազեան, Աբրահամեան եւ Մկրտիչեան ընտանիքներուն ողբացեալ Նազարէթ Օրմանճեանի մահուան տխուր առթիւ եւ կը նուիրէ 50 Ֆր. Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլէն ընկ. Ս. Թասլաքեան 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին փոխան ծաղկեպսակի Գր. Միրէքեանի մահուան առթիւ։

×

Պ. Հայկ Տօնէլեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տօնէլեան ընտանիքը (Պանկէօ 50 Ֆր. կը նուիրէ Մոնմորանսիի հանգստեան տան (ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

ՎԻԷՆ.— Տիկին Քնար Մուրատեան եւ զաւակները 15 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Մուշեղ Մուրատեանի *մահուան տարելցին առթիւ։*

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոսոխեան կը նուիրեն 200 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին կահաւորման, Կարմիր Խաչի 50ամեակին առթիւ։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի ընկերները 26 Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԲԱՑՈՒՄ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՅ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՅԱՆԻՆ

1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1972

6–14 *տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝*

15, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Աննիկ Գէորգեան կը փնտռէ Պ. Սարգիս Գույումճեանը, որ 1924*ին Պոլսէն Հայաստան գացած է, հոն ալ ամուսնացած է* 1927*ին Օր. Պօյաճեանի հետ, որ մահացած է տարի մը ետք։ Ինք կ'աշխատէր կնոջը հօրը՝ Վահան Պօյաճեանի մօտ։ Ցեղապային Ֆրանսա եկած է։*

Կը խնդրուի գրել՝

Madame Kévorkian
32, Rue Louis Menard
93 - Sevran.

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Յունիս Կիրակի օր։

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թադէոսեանի մօտ, հեռախօս 878–27–35 *եւ Տիկին Ուզունեանի մօտ, հեռախօս* 254–17–74։

Արձանագրութիւններըկը փակուին Յունիս 1ին։

Հաւաքուիլ Սքուար Մոնթոլոն, առաւօտ ժամը 7·30ին։ Գին 25 Ֆր., կէս գին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար։

×

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի, Յունիս 18 դէպի Էթրըթա (Ֆրանսայի գեղեցիկ ժայռերը)։

Ժամադրավայր.— 1) Առաւօտեան ժամը 7ին Պանեէօյի Լիւքս *սինեմային առջեւ։ 2) 7·15ին Փորթ տ'Օրլէանի Զօր. Լըքլէրի արձանի քով։*

Երթուդարձ 25 Ֆր.։ Երախաներուն համար (10 տարեկանէն վար) կէս գին։

Արձանագրուիլ Կապոյտ Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել՝ 253–49–78։

Անձրեւի պարագային պատսպարուած տեղ ապահովուած է։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Եղանակի առաջին գլրոցական դաշտահանդէսը Յունիս 25ին Ս. Մօրիս, «Քոյրերու» ծառախիտ ծանօթ դաշտին վրայ։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20·30*ին Քաղաքապետարանի թատրոնի սրահը։*

Կը նախագահէ Վ. ԳԶԻՐԵԱՆ
(Նոր Սերնդական)

Կը խօսի ընկ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդին կողմէ։

Խմբերգ – Մեներգ — Պար

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ս. Մօրիսի «Վրացեան», Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերու, Կապոյտ Խաչի։

28 *Մայիս Կիրակի ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ*

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՋԷՔԻԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին Օրիորդներ Օսէթ Քէչէճեան (Վալանսէն), Լիսի Գըլըճեան, ընկ. Մխսիեան, Սաթօ Գըլըճեան, «Հայկազեան» վարժարանի պարախումբը պիտի պարէ հայկական ազգային պարեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան – ընկերային ջերմ մթնոլորտի տակ խնջոյք

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբին եւ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին։

28 *Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը* 3,30*ին, Հ. Յ. Դ. «Գասպար Իփէկեան» ակումբին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ Պր. ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ* (քաղաքապետ Վիէնի)։

Կը նախագահէ ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կ'արտասանեն Օր. Է. Քէլէշեան, Պր. Ա. Գալայճեան, Օր. Թօփալեան։

Կ'երգեն Տիկին Ա. Գալուստեան, Օր. Ա. Սանճեան, Օր. Ա. Քիլեան։

Հայկական ազգային պարեր եւ խմբերգներ։ Հանդիսութենէ ետք ընկերահամակրական խնջոյք։

Մուտքը ազատ է

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Տեղական խումբին, ի նպաստ Կապոյտ՝ Խաչի կայանին, կիրակի 28 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3·30էն 23, Անիէռի Թաղապետարանի սրահին մէջ

16, Place Hôtel de Ville — Asnières

Կը նախագահէ ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Ատենապետուհի Կապոյտ խաչի Շրջ. Վարչութեան)

Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ Հ. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ եւ Նոր Սերունդի կողմէ՝

Պ. ԿԱՐՊԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի օփերայէն
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ համոյթ իր ամբողջ կազմով, Արտասանութիւն Պր. ՕՆՆԻԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ կողմէ, եւ կայանի կեանքէն հետաքրքրական զուարճալի ժապաւէն մը, պատրաստուած Պր. ԷՏՄՈՆ ՊԱՐԱՔԵԱՆԻ կողմէ։

Խօսնակ ընկերուհի Լիլիան Աբրահամեան

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով եւ հաճելի անակնկալներ։

Հանդէսը կը սկսի որոշեալ ժամուն — Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։։

ՀԱՆԴԷՍ - ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին կողմէ իր 40րդ տարելիցին առթիւ, հովանաւորութեամբ Շրջ. Վարչութեան, այս Կիրակի Հոգեգալուստի օրը, Շավիլի հայ դպրոցի սրահին մէջ ժամը 13ին, 4, Ռիւ Տէ Թրուա Շանթիէ։

Կը նախագահէ

ընկերուհի ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Նախագահ Շրջ. Վարչութեան)

Պատշաճ գեղարուեստական բաժին

Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն 15 Ֆր.

Նոյն առաւօտեան Շավիլի եկեղեցւոյ մէջ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի քառասուն տարուան ընթացքին մահացած մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիներուն եւ ընկերներուն յիշատակին։

Ի յուշ ողբացեալ ընկերուհիներու յիշատակը յարգողներուն։

LA GALERIE DE BELLECOUR
(18, Rue Auguste-Comte — Lyon)

présente l'Arménie vue par

MUTAFIAN

du 27 Mai au 9 Juin

sous le haut patronage de
Mr. L. PRADEL (Maire de Lyon)

A VENDRE TERRAINS BOISES DE 275 à 1400 M2 à 39 kilm. de la Porte d'Orléans de 5 à 7 Frs le M2. S'adresser à Monsieur Edouard Djezirian, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), Tél. : 770-36-37 de 14,30 h. à 18,45 heures.

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՄԱՅԻՍ 27էն 28

Մեկնում Մայիս 27, վերադարձ՝ 28։ Անդամներու եւ համակիրներու հաւաքոյթ ժամը 7·15 Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւս արձարանին *առջեւ եւ 7·45ին Կառտիւ Նոռ, Քափէ Քիւրվիէօր։ Մեկնում 8ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմիրայ, Շալոն, Սէնթ – Մենեհուլտ (ճաշ), Վերտէօն, Մոնտորֆ (այցելութիւն) եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ քաղաքը, ժամանում՝ Թրէվ եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը։*

Կիրակի ժամը 9ին շատ հանդստաւէտ նաւով մը զբօսապտոյտ Մոզէլի վրայ եւ ցամաքահանում Պերնըքասթէլ Թանգարան-քաղաքը, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ։

Մասնակցութիւն 139 Ֆր.

ամէն բան մէջը (նաւապտոյտն ալ) բացի խմիչքէ։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿԻՐԱԿԻ
21
ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE
21 MAI
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.421

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.421

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՏԱԿԱՄԲԱՐԻ նախագահը կը մնայ իր պաշտօնի գլուխը: Զօր. Ռամանան — ձօս, որ իշխանութեան գլուխն եկած էր ուսանողական ցոյցերու հետեւանքով, յայտարարեց այս վերջիններուն, թէ Ցիրան, երկրին նախագահը, առ այժմ կը մնայ:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ոստիկանութիւնը 18 ձա — խապաշտներ ձերբակալեց: Ոստիկանու — թիւնը կը փնտռէ Լուիճի Գալապրէզէի համեկիչները: Այս վերջինը՝ քաղաքա— կան ոստիկանութեան պետը Միլանոյի մէջ, սպաննուեցաւ առջի օր:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ հեղձուցիչ տաքին հետեւանքով հարիւրէ աւելի մարդ մե— ռած է վերջին երկու շաբաթներուն:

ՖԵՐՄԱՆ Ծերակոյտը, իր կարգին, վաւերացուց Մոսկուայի եւ Վարշաւայի դաշնագիրները:

ԽԱՐՔՈՎԻ մօտ խորհրդային Անթանով 10 ճամբորդատար օդանաւ մը վար ին— կաւ: Բոլոր ճամբորդներն ալ մեռան: Անոնց թիւը չէ ներկայացուած, սակայն այդ օդանաւերը 80–100 ճամբորդ կը փոխադրեն ընդհանրապէս:

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագուհին մեկնումի պա — հուն բարեկամական հեռագիր մը ուղղեց Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախա — գահին: «Ցոյսերով լի նոր էջ մը կը բաց— ուի մեր երկու երկիրներու պատմութեան մէջ»:

ՔԱՆԻ շարժանկարի փառատօնը վեր — ջացաւ առջի օր: Մեծ մրցանակին ար— ժանացան իտալական երկու ֆիլմեր՝ Պեթթէի ինդիրը եւ Բանուորական դա— սը դրախտ կ'երթայ: Այր լաւագոյն դե— րասանը նկատուեցաւ Ժան Եանն (Մխա— ... Պատկերներ ֆիլմին համար): ... լաւագոյն դերասանուհիի մրցանա— կին արժանացաւ Սուսաննա Եորք (իռլան— ... պատկերներ ֆիլմին համար): ... կողմի յատուկ մեծ մրցանա— կը տրուած է խորհրդային Սոլարիս ժա— ... ւէնը եւ զատական կողմի մրցանակ ... տուած է ամերիկեան Ապաքուառ 5 ֆիլմը:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ Իսրայէլ պիտի ... գաղթեն շուրջ 30 հազար Հրեայ, ... յն ընթացքին: Անցեալ տարի ա— ... թիւը՝ 12.000 էր:

ՂԱՆԱՅԻ նախագահը մերժեց արտօ — ... թիւն տալու Ն'քրումայի դիակը Ղա— ... բերուելի թաղուելու համար: Ծանօթ ... Ղանայի նախկին պետը, իր տարա— ... մէն ետք կինէ կ'ապրէր: Սեքու Թուռէ ... յայտարարեց այս առթիւ թէ Ղանայի ... ղեկավարը ինքզինքը անպատուած է ... ձեւով:

ՀԱՄԳՈՒՐԳԻ հրատարակչական տան ... մէջ 15 հոգի վիրաւորուեցաւ ռումբի ... պայթեցաւ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ երկու նաւեր, որոնք ... ֆոնկի մօտերը կը գտնուէին, իրենց ... փոխեցին: Դէտերու տեսակէ — ... Մոսկուա Նիքսընի այցելութեան ... օրէին շուղեր միջադէպի տեղի տալ:

ՊԵԼԺԻՈՅ վարչապետը յայտարարեց, ... Գուրունտիի մէջ, ուր վերջերս պե — ... կան հարուածի փորձ մը ձախողած ... «ցեղասպանութիւն» մը ծայր տուած ... իշխանութիւններու կողմէ կարգ մը ... ցեղերու դէմ:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ առթիւ, թղթատարը ... ըլլալով, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ: ... յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Մայիս ... Խմբագրատունը գոց է Երկուշաբթի:

ՄԵՄՆՈՆ ԱՐՁԱՆԱՑԱԾ

(ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ)

—0—

(Ըստ աւանդութեան, Մեմնոնի հսկայական արձանը, արեգական ճառագայթների ազդեցութեամբ՝ ներդաշնակ եղանակ էր հնչե — ցնում՝ իւրաքանչիւր արշալոյսին):

Ողջո՛յն արե՛ւ,
Ես արթնացայ վաղվաղակի.
Եւ արթուն եմ դեռ:
Հմայութեան մէջ գիշերի՝ մի մոգական
լիալուսին
Կանչում էր ինձ — Մեմնո՛ն, Մեմնո՛ն:
Բայց լռութեան անշարժ քնե՛ռ՝
Ես անյողդողդ ընդառաջեցի Արշալոյսին:
Եւ կանգո՛ւն եմ դեռ:

Ողջո՛յն արե՛ւ,
Ո՞վ ըսպասեց քեզ անհամբեր՝ թէ չէ
հոգի՛ս.
Եւ ո՞վ տենչաց քեզ առաւել քան յոյզ
եւ սէր՝
Թէ ոչ՝ կընճռուած առանձնութիւնն այս
ապառաժ,
Թէ ոչ՝ մեծղի մարդկութիւնն իմ
կոփուած տարբե՛ր
Քան լռութեան քնեռ անշարժ,
Եւ անվիատ լոկ ըսպասում:
Ողջոյն արե՛ւ, ողջոյն հոգի՛ս՝
Ոսկի հեղուկն երակներիս ահա խայտում
է հրակէզ,
Զանգուածն իմ զօ՛րտ որպէս տաւիղ՝
Լարուած է լոկ բիւրեղ տաղիդ
աստուածազեղ.
Եւ արդ ահեղ էութեանդ դէմ ես ակամայ
Պիտի բախե՛մ գոյութիւնն իմ իբրեւ
ծնծղայ.
Եւ ձայնիս մէջ եղերական՝ լուծեմ
կարկաչը ծիծաղիդ —
Յաւերժակա՛ն:

— Զի ե՛ս՝ Մեմնոն՝ դի եւ արքայ,
Նուագարան աստուածային,
Արձա՛ն՝ կանգուն Եգիպտոսի
պատուանդանին՝
Պիտի ձայնե՛մ, եղանակեմ վերջին
անգամ՝
Ճառագայթումն արեգակի —
յաւերժակա՛ն:
Օ՜ բարձրութիւն՝ որ յոգնաջան
աշտարակել է Եգիպտոս՝
Յանուն հզօր երանգներին իր սրբազան:
Անհունաբաղձ օ՜ բարձրութիւն՝ որ ձօնել
է ինձ Եգիպտոս:
Եւ ա՛րդ, կամքին իր հնազանդ՝
Ես եմ փառքը՝ անիրական ու վիթխարի՝
Պատգամն անեղծ արձանացած՝
Մի մեծամոլ պատուանդանի —
յաւերժական:

Այլ դո՛ւ, արե՛ւ՝ սի՛րտ սիրազեղ,
Որ պատարագ ու նոխազ ես
Հանգոյն լոյսին իմացական՝
Ոսկեզօ՛ծէ ե՛ւ երկիրն այս ալետատան՝
Ուր յեղակարծ կանգուն եմ դեռ:
Քանզի անլուր դո՛ւ ես նուագն
ամպրոպազօռ.
Եւ ձայնիդ մէջ ես մեղեդին անհրաժեշտ:
Դո՛ւ՝ բարգաւաճ ու բորբ շարժում.
Եւ ես անշա՛րժ՝
Կայունութեան սահմանների մէջ գահվէժ:
Ողջո՛յն, արե՛ւ՝
Յաւերժական իբրեւ հրաժեշտ՝
Ողջո՛յն միայն:
Ես արթուն եմ դեռ:

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲՈՑԸ ՄԻՄԻԱՅՆ

Գրեց
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Որպէսզի չմոռնամ զանոնք վերջի պա— հուն, մահիճիս քովի ցայգասեղանին վրայ շարեցի թղթապանակս, արեւի ակ— նոցներս եւ սպիտակ թաշկինակ մը որ կէտկէտուած էր կապոյտ ախեներով: Ձեռքէս տակաւին առկախ կը մնար ատ— նամաններէս մէկը, երբ ներքին հեռա — խօսը հնչեց:

— Ալօ՛, ըսաւ դռնապանը, հօս պար— տէզի աւագ դուռն է:

— Ալօ՛, լսի, դո՞ւն ես, աւագ դուռ: Տեղէդ մի՛ շարժիր, ես շուտով կուգամ:

Ռոնամանս հագայ սուլելով: Յետոյ իջայ գրասենեակ, երկու յարկ վար, հրա— ժեշտի համբոյրս տալու համար բարե— կամուհիիս Ժինէթին, որ միաժամանակ իմ գործակիցս է: Քանի մը օրէ ի վեր ան կը կրէր ամառնային շրջազգեստ մը, որ իր պաշտելի մարմնին նուրբական մա— սերը կը շեշտէր: Բայց գրասենեակէն ներս մտած թէ չէ, հաստատեցի թէ Ժինէթ բազուկներուն մէջն է իր օրինա— ւոր ամուսինին: Ամոլի այս պայթակցելի գրկընդխառնումը ինծի ընել տուաւ հե— տեւեալ յայտարարութիւնը.

— Իմ սիրտս հասկցող չկայ... չկա՜յ...

Ժինէթ անջատուեցաւ իր ամուսնին բազուկներէն, յետոյքի եւ ուսերու ոլո— րուն շարժումով մը, եւ ըսաւ ինծի, աչ— քը փարփառ.

— Չեմ ուզեր որ անձնապան ըլլաս...

Իրեն բացատրեցի թէ անձնասպանու— թիւնը իմ կամքէս կախեալ չէ, ամենե— ւի՜ն, այլ խենթ Անթուանի տրամադրու— թենէն: Այնքանը ըսելէ վերջ ելայ պար— տէզ, եւ առի կեդրոնական ծառուղին, որ կ'երկարի մինչեւ աւագ դուռ, երկուստեք ունենալով ծաղկեմշակ պօտներ: Դռնա— պանը ինծի կը սպասէր իր տնակին առ— ջեւ, ընկերակցութեամբ իր ապուշ շու— նին: Ահա այդ տնակին եռեւ է որ պտոյ իմ ճարտարագէտ բարեկամս, Անթուան, որ բռնած էր աճարկու ցուլի մը եղ— ջիւրէն:

— Ցատկէ՛ վրան, ըսաւ Անթուան, ցանկէ որ մեկնինք: Արդէն ուշ մնացինք:

— Պիտի խոստովանի՞ս թէ ոչ, ըսի, դուն ուրկէ գողցար այս անասունը:

Անասունը սովորական ցուլ մը չէր, այլ ցուլի չափազանցութիւն մը: Ապշե— ցուցիչ բան մը: Մեծղի կենդանին քննե— ցի գլուշաւոր հետաւորութենէ մը, առանց որ կարենամ թափանցել իր բարդ բնու— թեան ծալքերուն: Անթուան կը ժպտէր բերնով մը որ կ'երկարէր մէկ ականջէն մինչեւ միւսը: Զիս պարզապէս կը զգուե— ցնէր: Ան կը կոխէր անորոշ ծիծի մը նոյն— քան անորոշ պտուկին վրայ, եւ խնկոյն բոց կը ժայթքէր հզօր անասունին աչ— քերէն: Անթուան այս բանը կ'ընէր զիս զարմացնելու համար, գիտնալով հան — դերձ թէ ճարտարագէտ մը եկած ոչ մէկ բան կրնար զիս զարմացնել:

— Այս նոր խաղալիքդ, ըսի, ճափոնա— կան ապրանք ըլլալու է: Հօնտա մը:

Բարեկամս հաստատական նշան ըրաւ իր մօթոյի ծիծաղելի սաղաւարտով եւ ուզեց գիտնալ թէ ես ուրկէ՞ հայթայթած էի իմ սաղաւարտս: Ուրկէ՞: Այդ ի՞նչ հարցում է: Միթէ Ժինէթ չի գիտեր թէ դուն խենթի պէս կը վարես, վտանգելով իմ կեանքը, քու անիմաստ կեանքին հետ միասին: Ահա թէ ինչու Ժինէթ գլուխս անցուց իր ամուսինին սաղաւարտը, եւ զայն պնդօրէն կապեց կզակիս տակ, զիս խեղդամահ ընելու գնով: Ամէն անգամ որ ինծմէ պատճառ մը ունենայ դժգո — հութեան, Ժինէթ զիս խեղդամահ կ'ընէ:

— Դուն ալ գինքը, եթէ չեմ սխալիր, ըսաւ Անթուան:

Այս մէկը անհանդուրժելի էր: Ակնար— կութիւն մը, որ կ'ուղղուի գիշերային մտերմութիւններու, անոնք ըլլան դըր— ուանք հպանցիկ թէ պզտիկ մարդասպա— նութիւն, անոնք անվայել ակնարկութիւն— ներ են: Գործածեցի ճիշդ այս բառը՝ ան— վայել: Անթուան ձեռքս սեղմեց ջերմա— պէս: Շնորհակալ եղաւ որ չէի մերժած իր հրաւէրը: Լաւ ըրիր, ըսաւ: Օգնեց ինծի որպէսզի բարձրանամ Հօնտայի յետսակողմի նստատեղիին վրայ: Բայց երբ շարժման մէջ դրաւ մօթէօրը, ի յայտ եկաւ ոչ թէ միայնակ ցուլ մը, այլ ցուլերու ջոկեր մը, որոնց ճայթիւնն ու բամբիւնը արձագանգեցին ծովէ ծով, աշխարհէ աշխարհ: Դռնապանին շունը ներս փախաւ եւ ակիւնները սլացան դէպի կատարը բարձրաբերձ շաճիներու: Այս — պէս է որ միջոցը մեզ լափեց:

Ամէն անտառ որ արուեստական է, ինչպէս արուեստական է մեր Լանտերու անտառը, ունի ճամբաներ, առնուազն պողոտաներ, որ ի սկզբանէ ուղղաձիգ են եւ առօք խսկ նպատակայարմար՝ բարձր արագութեան: Եւ Հօնտան, մեր զմայ— լե՛լի Հօնտան, որ սուղի պէտք է նստած ըլլալ բարեկամիս, եւ որ կը փայլէր իր բոլոր նիքէլներուն եւ հայելիներուն շա— ղարձակումով, պատծ էր պործունէու — թեան լայն ասպարէզ մը, փայլուն հե— ռապատկերներով: Կը սուրայինք: Եր — կինքէն կրակ կը թափէր եւ օդը կը թրթռար վէտ վէտ ցոլացումով: Օհօ՜, անտառը մերն էր: Անոր ծառերը մեկուսի կը քաշուէին մեզի ճամբայ հարթելու հա— մար, ինչպէս մեկուսի կը քաշուին դահ— լիճի լորձնաշուրթն եւ չփոթ հրաւիրեալ— ները, երբ կը յայտնուի, տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, օրուան Թագուհին ազամանդակուռ: Մեր գնացքը նուաճողական արշաւ մըն էր, այսինքն՝ մահարոյր: Նոյնիսկ Վէժմախ— թը կը զարմանար իր անհատական փոք— րիկ մարտկոցներով, զոր լքած էր ճամ— բուն եզերքը: Միակ սփոփանքս ան էր, որ սանդղուած էր տեսակ մը հոգմակո— ծութիւն, անպարոյն արեւին տակ: Բա— րեկամս եւ ես ունեցանք հետեւեալ զրու— ցախօսութիւնը.

— Կ'ուզե՞ս որ դանդաղեցնեմ:

— Դանդաղեցո՛ւր:

— Եթէ շատ արագ է, կը դանդաղե— ցնեմ:

— Շատ արագ է, դանդաղեցո՛ւր:

— Ինչո՞ւ չես պատասխաներ, խո՞ւլ ես, ինչ ես...

Այնքանը շատ էր: Հօնտայի աղմուկը չէր քացուցի, գոչելով բարձրաղաղակ.

— Իմ հաւս քեզի պէս ճարտարագէտ կ'ածէ ամէն օր...

Կանգ առինք: Ոստիկանութիւնը թամբ կանգնել տուած էր, շարժման մէջ դնե— լով իր տեղական ենթակոմիտէն: Մեր առջեւ կ'երկարէր կարաւանը անշարժ

→

ԲՈՑԸ ՄԻՄԻԱՅՆ

կառքերու, որ ճամբու բացումին կը սպասէին: Ի՞նչ է պատահած, Տիկի՛ն, կառքի արկա՞ծ թէ չէ հոլտ–ըփ: Աղէտը մեծ է, սիրելի Պարոն, Փարիզը հարաւ իջած է իր բոլոր արուարձաններով: Բայց ինչո՞ւ հետերնին չեն բերեր Տիկին իրենց հիւանդանոցները: Օրիորդ, օրիո՛րդ, դուք որ այդ կողմերն էք, ի՞նչ կ'ըսէ ոստիկանապետը այս յուսալքուած մարդկութեան դէմ: Ան կ'ըսէ·

— Je vous ai compris !

Երիտասարդ ոստիկան մը մօտեցաւ մեզի, յամրաքայլ, միքրայէքը ուսէն առկախ: Անթուանի ըսաւ, համակրական բարեւէ մը վերջ·— «Ի՞նչպէս է մեր աղուոր Հօնտան»:

Անթուան հայհոյեց: Ստիպուած էր լքել Ազգային Ուղին եւ առնել Երկրորդական գիծ մը, աջ թեւի վրայ, այսինքն թէ երկարել մեր ճամբան: Երկարեցինք մեր ճամբան: Եւ մենք նաւարկեցինք երկար, երկա՛ր ճանապարհ, քիչ յաճախուած վայրերէ, չոճիներու զոյգ պատուարին միջեւ, երբ, ես բերանս կրկին մօտեցուցի ընկերոջս ականջին: Ըսի·

— Ես անհանգիստ եմ... ճշմարիտ խօսք, անհանգիստ եմ... կարծեմ խեչափառ մը կայ սաղաւարտիս տակ...

— Երա՛խդ, ըսաւ Անթուան:

Ես չարունակեցի·

— Վստահ եմ, որ քու սաղաւարտիդ մէջ ե՛ւս կայ խեչափառ մը... Ա՛ն է որ քեզ կ'առաջնորդէ ծուռիկ–մուռիկ...

Անթուան կրկնեց իր պատուէրը·

— Գո՛ցէ բերանդ, կ'ըսեմ քեզի... քիթդ բերանդ գոցէ...

Ուշ էր դժբախտաբար: Սկսած էի խեղդուիլ: Այնքան ուժով՝ որ տարատիս դրպանը պիտի պատռէի, ջանացի խլել թաշկինակս: Ի զո՛ւր: Մահիճիս քով մոռցած էի թաշկինակս, որ կէտկիտուած էր կապոյտ սխեռներով: Շունչս բռնած էի ծայրագոյն խստութեամբ եւ ականջներս կը բզզային: Մենք ինկած էինք նորաշէն աւանի մը վրայ, ուր կը բանէր սէլիւլոզի գործարան մը: Անոր ծխնելոյզէն կը բարձրանար անշնչելի, թունալից եւ ժանտաժուտ ծուխ մը, ճենճեր առ ճենճեր, տղմոտ դեղին գոյնով: Անոր ալիքները կը տարածուէին մեր չուրջ բոլորը, հովի չգոյութեան պատճառաւ, որպէս փոցներ ծալ ի ծալ:

Խորո՛ւնկ շունչ մը քաշեցի երբ վերջապէս դուրս եկանք թունալից փապուղիէն: Կրկին քաշեցի: Նորէն քաշեցի: Մեր անզուգական Հօնտան վերադարձած էր իր երիտասարդական աւիւնը, եւ կը սուրար բացառապէս դեղուղէշ ծառերու երկայնքին, ծառեր՝ որոնց ստուերը կը մեղմէր մեր օրուան տօթը: Եւ յանկարծ, առանց ազդարարութեան, առանց գոյն կանխանշանի, Հօնտան բոց արձակեց իր ետեւի զոյգ խողովակներէն, ճռնչեց, փռնգտաց եւ փչեց իր վերջին շունչը:

Ի՛նչ հեգնութիւն: Մինչդեռ մենք, երկու տղամարդիկս, անվնաս դուրս եկած էինք անշնչելի մթնոլորտէն, Հօնտան մեռած էր հեղձամահ: Հասարակ զուգադիպութիւնն ըլլայ թէ բախտի մէկ դէջ կատակը, ան մեռած էր ոտքի՝ սամուրայի մահով:

Սկսաւ, ափսո՛ս, մեր տարաբախտ, ցաւալի, սրտակեղեք դիպուածութիւնը: Դուրս թափուած էին կուրաղի, միգափամփուշտ, լեարդ, եւ, բնականաբար, շնչառական գործարաններ: Անթուան, որ ծունկի կը մնար, առանձին վարելով բանակցութիւնները, ներկայացուց բանաւոր առաջարկներ, որոնցմէ ոմանք ընդունելի կը թուէին Հօնտայի կողմէ, քանի որ գործիքը կը ցնցուէր խորունկ հառաչանքով, վերստին իյնալու համար, դժբախտաբար, մահաքունի մէջ: Ծարտարագէտ բարեկամս, որ արիւն քրտինք կը թափէր, ձեռք առաւ պարզունակ ցանկ մը, որ կրնար պեղել, սանտրել, աղադրել, ալուցանել եւ վաւերացնել: Արդարեւ, ան կրնար կապել, կապուածը քակել եւ վերսկսիլ: Ընդհանուր կացութիւնը այս չինումաչուն վիճակի մէջ էր, երբ ես սկսայ անհամբերել: Ճամբորդութիւնը զոր կատարած էի անկայուն դիրքով, յետսակողմի նստեղիին վրայ, սրունքներս վերածած էր մրջնանոցի: Տեղքայլը որ կը կատարէի ճամբու եզերքին, տասը քայլ առաջ, տասը քայլ ետ, չէր կրնար փարատել մարմնիս ընդարմացումը: Պէտք ունէի քալելու: Դժբախտաբար ժամանակը պակսեցաւ ինծի: Նախ քան որ ի գործ դնել կարենամ ծրագիրս, նշմարեցի որ անտառը կը խռովի:

— Անթուան, ըսի, Անթուա՛ն, ոտքի կանգնէ... վայրի անասուններ կը տեսնեմ...

Ան չպատասխանեց, ես շարունակեցի·

— Ճշմարիտ կ'ըսեմ... Եղնիկներ, թաւուտներու մէջ...

Գեղափայլ կառքը չէր քալեր, այլ կը սահէր անաղմուկ: Բաց կառք էր, լայն կառք էր, եւ կ'արժէր մարտանաւի մը գինը: Զչափազանցեմ՝ առանց նաւապետի: Ան կուգար ծովափի եայթ քլըպներէն եւ հրախաղութիւններէն, իր մէջ կրելով երկու թխաբոյր հրեշտակներ, մէկը վաւերականօրէն խարտեաշ, միւսը պարզապէս խարտեաշ: Երկուքն ալ ապուշ էին: Բայց գեղեցիկ՝ անպատկա՛ռօրէն գեղեցիկ: Իրենց մարմինը կը պտտցնէին ձեռքի վրայ: Սրբազան անօթի պէս: Իրենց ամառնային զգեստաւորումը յօրինուած էր կիսամերկութեան վերջին տուեալներուն համաձայն, եւ փոխն ի փոխ կը կրէին, իրենց գրկին մէջ, շնիկ մը, որ դիտակ չէր իր բախտին: Երբ կառքը կանգ առաւ մեր կողքին, դշխուհիներէն մէկը սապէս խօսեցաւ·

— Ի՞նչպէս էք, երախաներ... Եթէ ուզէք բարձրանալ ձեր մանկատոտիկին վրայ (թոռթիճէթ), մենք պատրաստ ենք ձեզ ետեւէն հրելու...

Հարուածը ծանր էր ինծի համար: Անթուանին համար՝ մահացու: Ան ըսաւ, ակնարկը յառած՝ Հօնտայի միգափամփուշտին·

— Մենք չատո՛նց լուանկարը առած ենք ձեր 16րդ թաղամասին... եւ դուք – նաւո՞ր:

Ես խոկոյն աւելցուցի նոյն խրո՛խտ չեշտով·

— Եւ նաեւ 17րդ թաղամասին... առա՛ծ ենք... եւ բարձրէն, չա՛տ բարձրէն:..

Ինչո՞ւ չխոստովանիլ սակայն թէ պահը մոգական էր: Գերազանցապէ՛ս մոգական: Ես իմ դէմս կը տեսնէի, բաց աչքերով, փարիզեան գերագնիւ եւ չողափայլ ծաղարան մը, իր մեղրանոյշ կարկանդակներու փոքրիկ բուրգերով, եւ տակաւին կը տեսնէի այնպիսի՛ ախորժադրգիռ քաղցրեղէններ, որ քիչ մնաց ըսէի·— «Անթուան բա՛ն մը ըրէ... բերնիս ջուրերը կը վազեն... չեմ դիմանար, մեղք եմ...»: Այսպէս պիտի ըսէի, երբ աղջիկներէն մէկը կառքէն դուրս հակեցաւ թեթեւ մը, եւ մեզի երկարեց ծխատուփը, ժպտելով·

— Սիկարէ՞թ...

Երկուքս միաժամանակ խոյացանք կառքին վրայ: Պարզեցինք մեր բազուկները, եւ բազուկներէն առաջ՝ մեր ամէնէն անդիմադրելի ժպիտը: Թէեւ շնիկը հաչեց ու հաչեց, բայց մենք մերժեցինք տեղի տալ: Պէտք էր պատժել աղջիկները, որ մեղք մը գործած էին: Գրեթէ ոճիր մը: Անոնք ծխած էին այնպիսի՛ անտառի մը մէջ որ նման է, ամառ եղանակին, լուցկիի հսկայական տուփի: Ուստի հիմնուելով օրէնքի տրամադրութեան վրայ որ կ'արգիլէ ծխել անտառի մէջ, մենք աղջիկները դատապարտեցինք, իբրեւ նուազագոյն տուգանք, համբոյրի մը:

Եւ եղաւ այն՝ ինչ որ պիտի ըլլար: Շնիկը չատո՛նց մեկնած էր իր ընտանեկան պարագաներուն հետ եւ Անթուան վերադարձած՝ Հօնտայի, երբ ես վերյիշեցի իմ քալելու փափաքս որ մոռացութեան տրուած էր աղջիկներու յայտնութեամբ: Բայց ինչ որ ցանկալի էր անոնց երեւումէն առաջ, այլեւս վերածուած էր անհրաժեշտութեան: Վայրը անընակելի կը թուէր ինծի: Պէ՛տք էր որ ճամբայ ելլայի: Ելայ: Աննշմարօրէն ելայ: Սպրդեցայ չոճիներու մէջէն որ հաստաբուն էին, ինչպէս կ'ըլլան եզերքի ծառերը, օդով եւ արեւով նպաստաւորուած: Մեկուսացուցի բաղկատարած փուժէններ եւ յառաջացայ ըստ բախտի: Այսպէս է որ կորսուեցայ: Անտառին մէջ կորսուեցայ:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏԱՂՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ՊԱՏՄԱԳԻՐԸ

Տաղստանի եւ հոն բնակող ժողովուրդներու մասին տեղեկութիւններ եւ յիշատակութիւններ կան գրեթէ բոլոր հայ պատմագիրներու գործերուն մէջ՝ սկսեալ Ե. դարէն: Աւելի նոր ժամանակներուն, յատկապէս ԺԹ. դարուն, երբ Տաղստան թատերաբեմ էր դարձած նոր իրադարձութիւններու, հայ հեղինակներ եւս փորձած են ուսումնասիրել այդ երկրին պատմութիւնը, նկարագրել տեղի ունեցող դէպքերը եւայլն: Այս կարգի նիւթերու մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն Ռոստոմ բէգ Երզնկեանի պատմագիտական բնոյթի քանի մը աշխատութիւնները, որոնց մեծ մասը դեռ մինչեւ այս օրերուն անծանօթ էր մնացած մեր պատմագրութեան:

Տաղստանի մայրաքաղաքը՝ Մախաչկալայի պատմարանները, Ա. Եղիազարեանի միջոցով, 1969ին Երեւան ղրկեցին ծրար մը, որ կը պարունակէր պատճէնը հայ պատմագիրի մը մէկ անծանօթ գործին: Պարզուեցաւ, որ այդ ձեռագրին հեղինակը ԺԹ. դարու պատմագիր Ռոստոմ բէգ Երզնկեանն է եւ աշխատութիւնը նուիրուած Տաղստանի կեդրոնական շրջաններէն Աւարիայի պատմութեան եւ աշխարհագրութեան: Նոր ձեռագիրներ ալ գտնուեցան գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը, Երեւան:

Տաղստանի պատմարաններուն փափաքն էր, որ ղրկուած եւ ձեռք ձգուած նիւթերը լուսաբանուին: Եւ սակայն հասկնալի է, երբ նկատի առնուի, թէ այդ երկրին ժողովուրդները մինչեւ քանի մը տասնամեակ առաջ գիր ու գրականութիւն չեն ունեցած, ինչպէս սեփական պատմագրութիւն: Անոնց պատմութեան կարեւոր դէպքերը գրի առնուած են օտարներու կողմէ իրենց լեզուով:

Ռոստոմ բէգ Երզնկեան «Աւարիա» գործէն զատ, գրած է նաեւ «Պանդուխտ Տաղստանի» ճամբորդական նօթերը, որոնք կը պատկերացնեն բնակավայրեր եւ պատերազմական գործողութիւններու պատմութիւնը անցեալ դարու կէսերուն, Տաղստանի մէջ: Այս երկրին մասին անոր գրած յաջորդ աշխատութիւնն է «Միւրիտիզմը Տաղստանում» ուսումնասիրութիւնը՝ նուիրուած Տաղստանցի ժողովուրդներու ազատագրական պատերազմին Ռուսաստանի դէմ:

Ո՞վ էր Ռոստոմ բէգ: Ծնած էր 1823ին Հաղբատ, որու մասին խիստ չահեկան ուսումնասիրութիւններ ունի: Անոր հայրը քահանայ էր, եղբայրները նոյնպէս քահանայ դարձան: 1837ին, 14 տարեկանին, ան կ'ընդունուի Ներսիսեան ճեմարան, յաջողութեամբ կ'աւարտէ զայն եւ հոգեւորական դառնալով կը պաշտօնա –

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Երանոսը, որ մութ փողոցում կնոջ չաղրան վար առնելու եւ խուսափելու ժամանակ չէր կարողացել որոշել նրա հասակը, այժմ ի զուր շտապում էր այս ու այն մենակ կնոջ ետեւից եւ նայում էր նրա դէմքին: Անցորդները զարմանում էին նրա վրայ եւ երբեմն նոյնիսկ վախենում:

Փնտռելով ի զուր, նա կտրեց–անցաւ գլխաւոր փողոցի լուսառատ եւ բազմամարդ մասը: Այժմ նրա երկու կողմերում կային միայն մի յարկանի բնակարաններ, որոնց լուսամուտափեղկերն այդ ուշ ժամին արդէն ծածկուած էին: Միայն մի բնակարանի լուսամուտներն էին բաց, եւ այն էլ, հէնց որ Երանոսը մօտեցաւ՝ փակուեցին: Կինը, որ փողոց էր ելել փեղկերը ծածկելու, վրայ բերեց կեռերը եւ զարմացած նայեց բոստանչուն:

Երանոսն զգաց, որ յուզուած կամ շըփոթուած տեսք ունի եւ զգաստացաւ: Դիմացը Ջրի Բողազն էր եւ ուստա Մկըրտըչի տունը հաւանաբար հեռու չէր: Հարկաւոր էր կարգի բերել իրեն:

Երեւաց մի կառք՝ առանց ձիերի, կառապանի դրան առջեւ կանգնած: Մի դարպասի դռնակից դուրս ելան երկու մարդ, նրանցից մէկը բարի գիշեր մաղթեց եւ գնաց, իսկ միւսը նորից մտաւ ներս եւ դռնակը փակեց: Հանդիպեց ու ետ մնաց փողոցի անկիւնում կանգնած մի աղբիւր՝ նոյնպէս ուստա Մկրտչի կառուցածը: Լսելի դարձաւ Ջրի Բողազով հոսող Գիւմրի–չայի մեղմ խշշոցը: Գալով դիմացից, գետակը մտնում էր կամարակապ գետնուղին եւ հոսելով տների ու փողոցների տակով, դուրս էր գալիս քաղաքի միւս ծայրը՝ բոստանները:

Հասնելով գետակի բաց մասին, Երանոսն իր աջ եւ ձախ կողմերում, ջրի ափերից մինչեւ երկնքի բարձր երիզները, տեսաւ լանջերի վրայ պլպլացող բազմաթիւ կրակներ, որ չէին լուսաւորում ոչինչ, եւ լսեց մի շան տխուր, միակերպ հաչոցը:

Սկսւում էր Ջրի Բողազը:

×

Երանոսն ուռիներից մէկից մի ճիւղ պոկեց՝ շների հնարաւոր յարձակումներից պաշտպանուելու համար, եւ առաջ անցաւ: Մի քանի տնից այն կողմ, քարէ մի նեղ սանդուխք ջրափից դէպ բարձրանում էր լանջն ի վեր՝ կտրատելով փողոցների եզրերին եւ վերջանալով ամենաբարձր փողոցի վրայ: Այնտեղ, իր շրջակայ շէնքերից ցայտուն զանազանուելով, կանգնած էր երկյարկանի մի բարձր տուն՝ կապոյտ ներկած քարաշէն պատերով եւ ամբողջ երկրորդ յարկի երկարութեամբ փայտեայ գեղեցիկ, ծածկուած պատշգամբով: Տունը պատկանում էր ոսկերիչ Վաղինակին: Երանոսը դիտէր այդ տունը եւ բարձրացաւ դէպի այն՝ ուստա Մկրտչի տան տեղն այնտեղից իմանալու համար:

Տան առաջին յարկի մի անկիւնը մանրավաճառքի խանութ էր, որ նոյնպէս պատկանում էր ոսկերիչ Վաղինակին. խանութը դեռ բաց էր եւ այնտեղ պայծառ լոյս կար: Բոստանչին մտաւ: Վաճառասեղանի ետեւում նստած էր ոսկերչի կինը:

— Բարի իրիկուն, հարս–աբլա, — ողջունեց Երանոսը:

— Աստուած բարին, ախպէր:

— Ուստա Մկրտչի տունը ո՞րն է:

Ոսկերչի կինն իր արժանապատուութիւնից ցած համարելով այդպիսի հասարակ ուստայի տան տեղն իմանալը, դէմքը ծամռեց.

— Մեր տան դուռը ծեծէ, տղիս հարցրու, գուցէ իմանայ: Ես չգիտեմ:

Նոյն րոպէին խանութ մտաւ տղան:

— Վարոս ջան, ուստա Մկրտչի տունն էս ախպօրը նշանց տուր, — դիմեց մայրը նրան:

Վարոսը ոտից–գլուխ չափեց բոստանչուն եւ առանց խանութից դուրս գալու, բացատրեց.

— Կ'իջնիս, կ'երթաս ուղիղ՝ մինչի Ջուխտ–ախպուրը, էնտեղից էն կողմ՝ վրայ չորս տունն է:

Երբ Երանոսը դուրս եկաւ խանութից եւ գնաց, խանութում վառուող մեծ լամպի լուսաւորութիւնից յետոյ, հեռու եւ մօտիկ պլպլացող կրակները նրան թուացին այնքան մանր եւ դրանցով լուսաւորուող Ջրի Բողազն այնքան մութ:

×

Ուստա Մկրտիչը դուռը բացեց:

— Նես համմեցի, Երանոս ախպէր: Տունս խօ դժուար չգտա՞ր:

— Չէ, ընչի՞:

Փոքրիկ միջանցքում, դէմ–դիմաց գտնւում էին երկու դռներ: Ուստան բաց արեց նրանցից մէկը եւ հիւրի հետ մտաւ ներս: Ներսում նա երկու ձեռքով ետ տարաւ դրան կանաչ մահուդէ ծանր վարագոյրները եւ նորից կրկնեց.

(Շար. – 32)

վարէ նոյն դպրոցը (Հայկարանութիւն եւ պատմութիւն) : 1843ին իր աշակերտներուն գործը դիւրացուցած ըլլալու համար լոյս կ'ընծայէ Հայոց պատմութեան նըշխուած դասագիրք մը : 1846ին Ներսէս Աշտարակեցի, որ Պեսսարաբիայէն վերադարձած էր, փոփոխութիւններ կը մըտցնէ ուսուցչական կազմին մէջ : Թիֆլիսի մէջ ծայր կուտայ նաեւ հնտախտը (քոլերա), որով առժամապէս կը փակուի Ներսիսեան դպրոցը : Երզնկեան չատ չանցած կը հրաժարի հոգեւոր կոչումէ, կը զինուորագրուի եւ, իբրեւ սպայ, կը մեկնի Տաղստան :

Ան կը մասնակցի կռիւներուն եւ 12 տարի կը մնայ Տաղստան : Երզնկեան մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ այդ լեռնային երկրին եւ անոր բնակիչներուն հանդէպ, նիւթեր կը հաւաքէ անոնց պատմական անցեալի մասին, ազգային սովորութիւններու եւ աւանդութիւններու վերաբերեալ :

Երզնկեանի օրագրութեան մէջ չատ նիւթեր կան Շամիլի զօրքերու դէմ մըղուած կռիւներու՝ Ղուլբէկի եւ Բաշտաուր լեռներու մարտերուն, իչխան Վորոնցովի կատարած արչաւանքներու եւ այլ իրադարձութիւններու մասին :

Այլ աչխատութեան մը մէջ կը ներկայացնէ Շամիլի ստեղծած Իմամաթ Պետութեան պատմութիւնը : Աչխատութեան կողքը կորսուած է, որով պայմանական ձեւով ան կը կոչուի «Միւրիդիմը Տաղստանում», որովհետեւ ամբողջովին նուիրուած է կրօնական այդ հոսանքին ազդեցութեամբ Տաղստանի ազատագրական պայքարի պատմութեան : Աչխատութեան վերջին մասը նուիրուած է հերոս Շամիլի : Երզնկեան կը խօսի անոր մանկութեան եւ ուսանողական տարիներուն, կռիւներուն, Իմամաթի Պետութեան քաղաքական կառոյցին, վարչական բաժանումներուն եւ այլ հարցերու մասին : Ան բարձր կը գնահատէ Շամիլի զինուորական տաղանդը, կ'ընդգծէ իր ժողովուրդին ազատութեան համար Ռուսիոյ դէմ պայքարող այդ գործիչին եւ առաջնորդին մարդկային դրական գիծերը, անդրադառնալով ոգիով կ'արտայայտուի անոր գործերու մասին : Սակայն Երզնկեան կը գտնէ, որ Շամիլի յաղթանակը, կամ ուրիչ խօսքով՝ մահմետական Պետութեան գոյութիւնը Տաղստանի լեռներու վրայ, Պետութիւն մը, որ կապուած էր Թուրքիոյ հետ, աննպաստ կացութիւն մը կը ստեղծէ Կովկասի քրիստոնեայ ժողովուրդներուն համար : «Շամիլ որպէս քաջ զօրավար եւ քաղաքագէտ կարաց հաստատել դիւրահաւան հպատակաց իւրոց, թէ նա ինքն է սրբազան անձն եւ աստուածախօս պատգամաբեր մարգարէ, առաքեալ ի Տեառնէ ինքնակալ իչխան Արեւելեան Կովկասու : Ի ձեռն քարոզատու մուրուդականաց զպէսպէս այլասեռ, բաժանեալ թշնամութեամբ ի միմեանց ազգատոհմս միաւորեաց ընդ միմեանս, արար մի ազգ եւ մի հօտ եւ ինքն մի հովիւ խմամութեան իւրոյ : Հուսկ յետոյ տարածեաց զհրամանատարութիւն իւր ի վերայ քաջազէն ազգացն Արեւմտեան Կովկասու : Եթէ աստուածային զօրութեամբ զօրացեալ Պետութիւն Ռուսաց ոչ հանէր զինու զօրութեամբ Գունիբայ զՇամիլ որպէս զինուորական գերի, մեծ յեղափոխութիւն ծագելոց էր ի ձեռն մուրուդական քարոզչացն Շամիլի ի վնաս մարդկութեանն Կովկասու» :

Ձեռքէգրահայերու նուիրուած պատմութեան մէջ, որու ձեռագիրն ալ ղրկուեցաւ Տաղստանէն, Ռ. Երզնկեան կը խօսի Շամիլի կնոջ Շուչանիկի մասին, որ Մոզդոկեցի մեծահարուստ Յովհաննէս Ուլուխանեանի աղջիկն էր :

Տաղստանէն վերադառնալէ ետք (1861) պաչտօնաթող ըլլալով կը հաստատուի Թելաւ (Վրաստան) եւ տնօրէն կը կարգուի նոր բացուած հայկ. վարժարանին : Ռ. Երզնկեան կը զբաղի նաեւ գրականութեամբ՝ « Մեղու Հայաստանի » թերթին աչխատակցելով :

Ռոստոմ բէգ Երզնկեան մեռաւ 1893 Յունուար 12ին եւ թաղուեցաւ Թելաւ :

Վ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԱՆՔՆՈՒԹԻՒՆ

———0———

— Անքնութեան պատճառով հարիւր դայլ եմ յօրինել, մի անգամ ասաց Դեմիրճեանը, հարիւր դայլ : Ու երբ պառկում եմ քնելու, մտովի նրանք յարձակւում են ինձ վրայ, իսկ ես կէս քուն, կէս արթուն ծառ եմ բարձրանում եւ ծառի վրայից սպանում եմ դայլերից մէկին, իսկ մնացածներն ուտում են սպանուածին, յետոյ սպանում եմ միւսին, եւ մնացածներն ուտում են այդ սպանուածին : Այսպէս, մինչեւ լուսաբաց, մէկիկ-մէկիկ սպանում եմ դայլերին, մէկիկ-մէկիկ նրանք լափում են մէկը միւսին ու, երբ համարեա թէ դայլ չի մնում, քունս տանում է : Իսկ գիտե՞ս, որ Աւետիք Իսահակեանը անքնութեան դէմ աւելի լաւ դեղամիջոց ունի : Նա իր մօտ է կանչում այն անուանի, հաստափոր վէպեր գրողին ու խնդրում է, որ նա իր վէպերից հատուածներ կարդայ : Եւ երբ կարդում է, անմիջապէս Աւոյի քունը տանում է : Եւ ես վերջերս իմացայ, եւ նախանձից մեռնում եմ : Ես իմ հարիւր դայլը ուրախութեամբ կը զիջէի Իսահակեանին, եթէ նա ինձ տար այդ անուանի վիպասանին : Այ թէ կը քնէի, հա՜...

Նա աչքերը ճպճպացրեց ու քթի տակ խորամանկ ժպտաց :

Անցան ամիսներ, ինչ-որ տեղ, ինչ-որ առիթով Դերենիկ Դեմիրճեանը մի գովասանական յօդուած գրեց հաստափոր վէպեր գրող այդ վիպասանի մասին : Երբ կարդացի, մտածեցի, որ վարպետը ցանկանում է հրապուրել, ցանցի մէջ գցել քուն բերող վիպասանին : Կարծում եմ խայծը իր գործը արեց, որովհետեւ այդ յօդուածից յետոյ Դեմիրճեանը անքնութիւնից էլ չէր բողոքում, բայց Իսահակեանը այստեղ – այնտեղ գանգատւում էր անքնութիւնից :

ԿԱՏՈՒԻ ՁԱԳԸ

———0———

Մի անգամ որպէս ուչադրութեան եւ լաւ վերաբերմունքի նչան Դեմիրճեանը ինձ իր տունը կանչեց եւ իր բազմաթիւ կատուներից մէկի ձագը հանդիսաւոր պայմաններում նուիրեց ինձ : Նա նուէրը տալու հետ թղթի վրայ գրեց ձագին կերակրելու բարդ ռացիոնը ու խորհուրդներ տուեց վարուեցողութեան եւ խնամելու եղանակների մասին : Ես փողոց դուրս եկայ, հեռացայ Դեմիրճեանի տնից եւ առաջին իսկ պատահած բակում բաց թողեցի նուէր կատուի ձագը :

Ամէն անգամ վարպետը հարցնում էր ձագի մասին եւ ես ստիպուած պատմութիւններ էի յօրինում ու նկարագրում, թէ ինչպէս ձագը զիլանում ու մեծանում է, իսկ նա լուրջ լսում էր եւ ասում.

— Շատ մի կերակրի, յետոյ մկներ չի բռնի :

Օրերից մի օր անսպասելիօրէն նա մեր տունը եկաւ իր աչքով ձագին տեսնելու, ու քանի որ ես վաղուց կորցրել էի ձագը, սկսեցի չփոթուած արդարանալ, ասել, թէ նա հիմա չրջում է դրսում, ինչ-որ տեղ, հարեւանի կտուրի վրայ : Նա լսեց ինձ, յետոյ մայլ թխթխկացրեց ձեռնափայտով եւ բոլորիս համար անսպասելի որոտաց.

— Այս էլ տասներորդ գրողի տունն եմ գնում : Ում կատուի ձագ եմ նուիրել, բոլորի ձագերն էլ դրօսանքի են ելել : Ապիկարներ, անպիտաններ, ես եմ մեղաւորը, այո, այո, ես, ուրիչ ոչ ոք, ինչո՞ւ պէտք է նուիրէի, որ դուք կորցնէիք, դուրս նետէիք ու այսօր արդարանայիք, թէ ինչ-որ տեղ ման է գալիս : Հիմա պարզ է, այս քաղաքի բոլոր անտէր կատուները ինչ-որ ժամանակ գրողների կատուներ են եղել :

ՌԱՖԱՅԷԼ ԱՐԱՄԵԱՆ

ԺՊԻՏՆԵՐ

Մէկը կը տեսնէ, որ իր ընկերը տան տախտակամածը կը լուայ :

— Ինչո՞ւ դուն կը մաքրես, կը հարցնէ անոր :

— Անիծուէր այն օրը, երբ կնոջս ցոյց տուի, թէ ինչպէս կը մաքրէի նաւուն տախտակամածը, կը պատասխանէ խեղճ ամուսինը :

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ...

Գիտէ՞ք, թէ առաջին ազդերը ներկայացումներու, համերգներու, մրցումներու եւայլն, երեւան եկած են չատ հին անցեալին : Եգիպտոսի, Յունաստանի, Հռոմի մէջ ատոնք կը գրուէին պապիրոսներու վրայ կամ ազդեր կը գծագրուէին չէնքերու պատերու վրայ, ինչպէս նաեւ կը փորագրուէին տախտակներու վրայ : Այսուհանդերձ, ներկայ ըմբռնումով առաջին ազդը կամ ծանուցումը գործածութեան դրուած է Ֆրանսայի մէջ ԺԶ. դարուն : (Մինչ այդ սովորութիւն կար թատրոնի մուտքի մօտ կարճ յայտարարագիրներ փակցնել) : Հեղինակներու եւ մասնակիցներու անունները ազդերու վրայ առաջին անգամ սովորութիւն դարձաւ զետեղել ԺԷ. դարուն : Եթէ քաղաքի մը մէջ քանի մը թատրոն գոյութիւն ունենար՝ թուղթին գոյները կը ճչդէին դանոնք. այսպէս, օրինակ՝ Փարիզի «Կրան Օփերան» դեղին ազդ, իսկ «Քոմէտի Ֆրանսէզ»ը՝ կանաչ գոյնի ազդով կը ներկայացնէին իրենց յայտագիրները :

×

Գիտէ՞ք, թէ 135 տարի առաջ մէջտեղ ելաւ վերարկուն, իր ներկայ իմաստով : Նախապէս Ռուսիոյ մէջ վերարկուի տեղ կը հագնէին հագուստ մը, որ հեռաւոր նմանութիւն ունէր միայն բաճկոնին : Իսկ Ֆրանսայի մէջ ԺԶ.-ԺԷ. դարերուն «վերարկու» կը նկատէին կարճ ծալքերով թիկնոցաւոր հագուստը : Միայն Անգլիոյ մէջ է, որ ԺԸ. դարուն երեւան եկաւ վերարկուի մօտեցող հագուածք մը՝ կրկնակի օձիքով եւ երկար թեւերով հագուստը : Անգլիոյ խոնաւ օդը նպաստեց թիկնոցի տարածման : Այսուհանդերձ այդ ժամանակուան անգլիական նորաձեւութիւնը ոչ մէկ ազդեցութիւն թողուց Եւրոպայի վրայ, ուր կ'իչխէին ֆրանսական նորաձեւութիւնները :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

COMMUNIQUE DE PRESSE

Nous avons le plaisir d'informer nos lecteurs que CARZOU signera et dédicacera l'ouvrage « CARZOU, GRAVEUR et LITHOGRAPHE », à la Galerie « LA GRAVURE », 41, rue de Seine, Paris 6e, le Jeudi 25 Mai de 17 h. à 21 h.

Cette édition originale numérotée, publiée par les Editions d'Art de Francony préfacée par Roger Caillois de l'Académie Française, avec un texte de Maguy Furhange, est enrichie de 3 lithographies originales et contient 172 reproductions des œuvres de CARZOU (de 1948 à 1962).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Ի՞նչ պիտի իմանար արդեօք, երբոր Արգար իր տեղեկատուութիւնը ընէր : Սաթէնի անհաւատարմութիւնը պիտի պացուցուէ՞ր, թէ անմեղութիւնը երեւան պիտի գար :

— Բայց եթէ նոյնիսկ այսօր Արգար կասկածելի բան մը չտեսնէ, նորէն ապահով չեմ կրնար ըլլալ, կը մտածէր վաճառականը, որովհետեւ կրնայ ըլլալ, որ ժամադրութիւնը ; — եթէ երբեք ժամադրութիւն մը կայ Խոսրով էֆէնտիի հետ — ուրիչ օրուան համար է... այն ատեն հսկողութիւնը պէտք է վերսկսիլ, հետապնդումը չարունակել, բայց մինչեւ ե՞րբ : Այս անորոշութիւնը գինքը կը խռովէր ամէնէն աւելի :

ԺԱ.

— Ի՞նչպէս ժամանակ անցուցիր տեսնենք Բերա, հարցուց Մարգար էֆէնտի իր կնոջը, երբ իրիկուան կերակուրէն ետք, վերի սենեակը սուրճ կը խմէին :

— Աղէկ... քանի մը այցելութիւն տուի, յետոյ կօչկակարիս գացի, մէկ երկու մանր գնումներ ըրի ու արդէն իրիկուն եղաւ :

— Գոհարիկ հանըմին գացի՞ր...

— Այո, յետոյ միասին տիկին Մաննիկին գացինք...

— Ի՞նչպէս է, աղէ՞կ է տիկին Մաննիկը :

— Շատ աղէկ է...

— Անկէ՞ ետքը կօչկակարիդ գացիր :

— Այո, կրնա՞մ այս հարցաքննութեան պատճառը հարցնել :

— Հարցաքննութեան բան չկայ... խօսք է կ'ընենք կոր, ժամանակ անցընելու համար :

— Այդ տարբեր...

— Ըսել է, որ Գոհարիկ հանըմը Մաննիկենց մնաց եւ դուն առանձին դուրս ելար :

— Այո...

— Ի՞նչ աղուոր բաներ գնեցիր տեսնենք :

— Ոչինչ... մանր մունր բաներ :

— Պոն-Մառչէ՞ն :

— Հոն ալ հանդիպեցայ, այո... բայց ինչո՞ւ այդքան կը հետաքրքրուիս կոր :

— Թուլամիէին ալ հանդիպեցա՞ր :

— Ոչ, քանի որ կասկածելի է եղեր այդտեղը, ալ ոտքս չեմ կոխեր :

Մարգար էֆէնտի պահ մը լռեց : Խօսակցութիւնը իր փափաքած ձեւով առաջ չէր երթար եւ կը վախնար, որ եթէ այսպէս չարունակուէր, կինը ի վերջոյ պիտի բարկանար եւ անախորժ միջադէպեր պիտի պատահէին :

Իր պաչտպանեալը Արգար, չատ մանրակրկիտ կերպով կատարած էր իրեն յանձնարարուած փափուկ պաչտօնը եւ իրիկունը մանրամասնօրէն տեղեկութիւններ բերած էր տիկին Սաթէնի բոլոր չարժումներու մասին, այնպէս որ վաճառականը վայրկեանը վայրկեանին գիտէր թէ ի՞նչպէս ժամանակ անցուցած էր իր կինը Թունէլէն ելլելէն մինչեւ տուն վերադառնալը :

Այդ տեղեկութիւնները մտատանջութիւն պատճառող բան մը չէին, միայն կէտ մը կար, զոր վաճառականը կ'ուզէր լուսաբանել :

Տիկին Սաթէն պահ մը մտած էր կանացի նորութիւններու մեծ վաճառատուն մը «Հոֆման» անուն, որուն վերնայարկը իբրեւ թէյարան կը ծառայէ, հոն թէյ խմած ու յետոյ դուրս ելած միջոցին վայրկեան մը տեսնուած էր մէկու մը հետ, որ ներս կը մտնէր : Արգարի նկարագրութեան նայելով այդ անձը կը նմանէր Խոսրով էֆէնտիի : Երիտասարդը չէր կրցած լսել փոխանակուած խօսքերը, միայն թէ գիտցած էր, որ մարդը չատ սիրալիր կերպով կը խօսակցէր :

Ո՞վ էր այդ անձը, ահա խնդիրը, զոր այժմ կ'աչխատէր լուծել Մարգար էֆէնտի : Սիկարէթ մը վառելէ ու մէկ քանի անգամ քաչելէ ետքը ըսաւ.

— Ի՞նչ հիանալի գործ կ'ընէ կոր սա Հոֆման վաճառատունը, առտուն Բերա ելած էի, այդ ժամուն իսկ լեցուն յաճախորդ կար :

— Այնպէս է, պատասխանեց տիկին Սաթէն :

— Կ'երեւայ որ ապրանքները թէ՛ աժան են եւ թէ լաւ տեսակէն : Դուն ընդհանրապէս հոնկէ՞ առուտուր կ'ընես :

— Քիչ անգամ...

— Այսօր գացի՞ր :

— Գացի, բայց բան մը չգնեցի...

— Վերի յարկն ալ չնորհքով թէյարան մը ունի :

— Այո, միայն թէյարան չէ... անուչեղէններ, նուագ ալ կայ եղեր : Ես ալ թէյ մը խմեցի այսօր...

— Բազմութիւն կա՞ր :

— Ոչ, այդ ժամուն բազմութիւն չըլլար, ընդհանրապէս ժամը հինգէն ետքը կուգան եղեր :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԱՆԻԷՌ – ՊՈԽԱ. ՔՈԼՈՄՊԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Տեղական խումբին, ի նպաստ Կապոյտ՝ խաչի կայանին, կիրակի 28 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3·30էն 23, Անիէռի Թաղապետարանի սրահին մէջ
16, Place Hôtel de Ville — Asnières

Կը նախագահէ *ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ*
(Ատենապետուհի Կապոյտ խաչի Շրջ. Վարչութեան)

Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ Հ. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ եւ Նոր Սերունդի կողմէ՝
Պ. ԿԱՐՊԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի օփերայէն
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ համոյթ իր ամբողջ կազմով, Արտասանութիւն Պր. ՕՆՆԻԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ կողմէ, եւ կայանի կեանքէն հետաքրքրական զուարճալի թատերակ մը, պատրաստուած Պր. ԷՏՄՈՆ ՊԱՐԱՔԵԱՆԻ կողմէ:

Դաշնակի ընկերակցի Լիլիան Աբրահամեան

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով եւ հանելի անակնկալներ:

Հանդէսը կը սկսի որոշեալ ժամուն *Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ::*

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի ընկերները 26 Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (26 Մայիս) Հայ Մշակոյթի Տան մէջ 21ին: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՔԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Յունիս Կիրակի օր:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թաշճեանի մօտ, հեռախօս 878-27-35 եւ Տիկին Ուզունեանի մօտ, հեռախօս 254-17-74:

Արձանագրութիւններըկը փակուին Յունիս 1ին:

Հաւաքուիլ Սքուար Մոնթոլոն, առաւօտ ժամը 7·30ին: Գին 25 Փր., կէս գին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար:

×

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի, Յունիս 18 դէպի Էթրըթա (Ֆրանսայի գեղեցիկ ժայռերը):

Ժամադրավայր.— 1) Առաւօտեան ժամը 7ին Պանեէօյի Լիւէս ծննդական առջեւ: 2) 7·15ին Փորթ տ'Օրլէանի Զօր. Լըքլէրի արձանի քով:

Երթուդարձ 25 Փր.: Երախաներուն համար (10 տարեկանէն վար) կէս գին:

Արձանագրուիլ Կապոյտ Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել՝ 253-49-78:

Անձրեւի պարագային պատսպարուած տեղ ապահովուած է:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Յակոբ Երանեան Նազարէթ Օրմանեանի մահուան առթիւ 20 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի եւ 50 Փր. Դպրոցասէրին նոր սրահին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պատուոյ անդամակցութեան համար 1972

Պր. Արմէն Սամուէլեան	100
Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան	100
Պր. Վարդգէս Սէրէնկիւլեան	100
Պր. Նուպար Յովհաննէսեան	100
Պր. Գրիգոր Բաթուկեան	100

Օժանդակ անդամակցութեան համար 1972

Պր. Տիգրան Պալեան	10
Տիկին Ժիւլիէթ Զալուքճեան	10
Տիկին Մարլէն Պարոնեան	10

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ
— ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ —
ՄԱՅԻՍ 28

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, կիրակի ժամը 16ին Սփլանտիտ Օթէլի սրահին մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ խաչի

Կը նախագահէ ԻՎ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Կը խօսին
ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ եւ ՄԷԹր ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին
Հայկական պարեր Լիոնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
6րդ թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ս. Մօրիսի «Վրացեան», Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերու, Կապոյտ Խաչի:

28 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՋԷՔԻԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին Օրիորդներ Օսէթ Բէչէճեան (Վալանսէն), Լիւսի Գըլըճեան, ընկ. Մխիեան, Սաթօ Գըլըճեան, «Հայկազեան» վարժարանի պարախումբը պիտի պարէ հայկական տոհմիկ պարեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան – ընկերային ջերմ մթնոլորտի տակ խնջոյք

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբին եւ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին:

28 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին, Հ. Յ. Դ. «Գասպար Իփէկեան» ակումբին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ Պր. ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ (քաղաքապետ Վիէնի):

Կը նախագահէ ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կ'արտասանեն Օր. Է. Քէլէշեան, Պր. Ա. Գալայճեան, Օր. Թօփդաշեան:

Կ'երգեն Տիկին Ա. Գալուստեան, Օր. Ա. Սանճեան, Օր. Ա. Քզելեան:

Հայկական տոհմիկ պարեր եւ խմբերգներ: Հանդիսութենէ ետք ընկերահամակրական խնջոյք:

Մուտքը ազատ է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 25 Յունիս, Ամալվըլի հանդէս, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 18 Յունիս ժամը 10էն 22
Անտիյի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ, 1 Ռիւ Ժան-Ֆինօ Անտիյի 95
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Մեծ Եղեռնի Տէսինի Յուշարձանի Յանձնախումբը ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Société Décinoise du Granito, Mr Vital et Mr Forissier

Տէսինի գերեզմանատան մարմարագործները կը նուիրեն պատուանդանի ստորին մասը ծածկող սեւ կրանիթէ շերտերը եւ սանդխամատերը ծածկող յղկուած քարերը 1000 Փր. արժող գործ մը: Ինչպէս նաեւ Տէր-Սահակեան եղբայրները կը նուիրեն Յուշարձանի լուսաւորման լուսարձակները պաշտպանող անրեկանելի ապակիները (300 Փր.):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ընդհանուր փափաքին համաձայն
Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ թատերախումբը կրկին կը ներկայացնէ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

(3 արար)
զուարճալի զաւեշտ մը

Արդիականացում եւ համապործ բեմադրութիւն դերակատարներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Յակոբ Փափազեանի

Երեքշաբթի Յունիս 6, ժամը 20·45ին

THEATRE CHARLES DE ROCHEFORT 64, Rue du Rocher (Métro Villiers)

Դերակատարներ.— Սօնա Վարդանեան, Օքսէն Կեպլեան, Յակոբ Փափազեան, Ազատի Պալեան, Մանուկ Թօմարճեան, Ալեքսան Ալեքսանեան, Կարօ Մաալաքեան, Արա Տէյիրմէնճեան, Գարրիէլ Թօկաչեան, Արման Թիւզէմէնեան, Րաֆֆի Սարգիսեան, Միսաք Քըլըճեան, Գ. Տէմիրեան:

Տոմսերու համար դիմել.—
Bureau de l'Union, 32 Rue de Trévise, les Mercredis et Samedis de 18 à 19 heures
Markarian, 32, Rue de Trévise — Massis, 21 Rue Saulnier
Diamantaires, 60 Rue Lafayette

Գին 20 եւ 10 փրանք

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ

ՅՈՒՆԻՍ 15

10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, ձեննակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները:

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
24
ՄԱՅԻՍ
MERCREDI
24 MAI
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.422

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.422

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՓԻՒՌՔԻ ԱՊԱԳԱՆ

—0—

Գ.— Հայապահպանում

Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի պաշտօնաթերթը ուրախութեամբ կը մատնանշէ, որ վերջին տարիներուն ազգային զարթօնքի տեսակէտէն լուրջ տեղաշարժեր և երեւոյթներ կը նկատուին ընդհանրապէս սփիւռքի, մանաւանդ ձուլման աւելի լուրջ վտանգներու ենթակայ գաղթօջախներու մէջ: Տասնեակ նոր երիտասարդական, ուսանողական միութիւններ, գեղարուեստական խումբեր եւ մշակութային օջախներ ստեղծուեր են զոյգ Ամերիկաներու, Աւստրալիոյ եւ Քանատայի մէջ, նոր պարբերականներ սկսեր են լոյս տեսնել: Դպրոցաշինութեան արշաւը թէեւ դանդաղ, այնուամենայնիւ հետզհետէ կը ծաւալի Ամերիկայի մէջ:

Դէպի հայրենիք զբօսաշրջիկութիւնը զանգուածային ծաւալ է առեր: 1970ին Երեւանի մէջ տեղի է ունեցեր շարք մը սփիւռքահայ երիտասարդական միութիւններու հաւաք: Ամերիկահայ երիտասարդներու առանձին խումբեր Երեւանի մէջ հետեւած են Հայոց լեզուի, ազգային պարերու եւ երգերու դասընթացքներու:

Ինչպէս բացատրել սփիւռքի, յատկապէս երիտասարդ սերունդի ներկայ ազգային զարթօնքը:

Այս հարցումին պատասխանը կու տայ Կապի պաշտօնաթերթը.— Այդ ազգային զարթօնքը արդիւնք է ոչ միայն հայապահպանման ուղղութեամբ սփիւռքում գործադրուող ջանքերի, այլեւ Հայրենիքի եւ սփիւռքի միջեւ հաստատուած ու անընդհատ սերտացող կապերի ու յարաբերութիւնների, Ս. Հայաստանի տնտեսական, մշակութային, գիտատեխնիկական աննախընթաց առաջադիմութեան»:

Երիտասարդ սերունդը կը հպարտանայ տեսնելով, որ «Հայաստանի արտադրական եւ գիտատեխնիկական նուաճումները հանրաճանաչ են դարձել աշխարհում, որ հայ գիտնականներն ու արուեստագէտները միջազգային թատերաբեմ են դուրս եկել»:

Սփիւռքահայը գործնապէս տեսեր ու համոզուեր է, որ ի՛նչպէս Հայրենիքի իշխանութիւնները խորապէս մտահոգուած են իրենց աշխարհացրիւ զաւակներու ճակատագրով:

«Այս ամէնը նրա մէջ յոյս եւ հաւատ են ներշնչել իր ապագայի, իր ճակատագրի նկատմամբ: ... Վճռական նշանակութիւն ունեցող այս գործօններու վրայ յենուելով միայն կարելի է իրականացնել տարագիր Հայութիւնը յուզող ազգային հարցերը եւ առաջին հերթին հայապահպանման դժուարին խնդիրը»:

Դժբախտաբար սփիւռքի բոլոր ազգային ուժերը չեն, որ կանգնած են այդ հայրենասիրական դիրքերու վրայ, կը գրէ Կապի պաշտօնաթերթը: Եւ իր այդ ենթադրութեան իբրեւ փաստ մէջբերումներ կ՚ընէ Պէյրութի Արարատէն: Հնչակեան պաշտօնաթերթը դիտել կու տայ, որ սփիւռքահայութիւնը ոչ միայն միատեսակ ըմբռնում չունի հայապահպանման նպատակի ու միջոցի շուրջ, այլ եւ «զուրկ է նաեւ հաւաքական գործելակերպէ, ինչ որ կարելիութիւններու եւ ճիգերու խաչաձեւման ու վատնումի կը յանգի»:

Հարցին հակադիր մօտեցումներն ու հակադիր քաղաքականութիւնը՝ խանգարելով համատեղ գործողութիւնները, կը թուլցնեն եղեր հայապահպանման ազդակները «եւ իջեցնում գործադրուող ջանքերի արդիւնաբերութիւնը», կ՚եզրակացնէ Ս. Հայաստան ամսագիրը, հիմնուած կողմնակալ տեղեկութիւններու վրայ:

Հայապահպանման նպատակին, պայքարի միջոցներուն եւ ազդակներուն մասին գոյութիւն ունեցող հակադիր տեսակէտներն ու սկզբունքները խորքին մէջ կը բխին եղեր Սով. Հայաստանի, անոր քաղաքական, ընկերային, տնտեսական կարգերուն նկատմամբ տարբեր քաղաքական հոսանքներու, կազմակերպութիւններու եւ խմբակցութեանց հակադիր դիրքորոշումէն:

Եզրակացութիւն:

Հայապահպանման հարցին մէջ պարզորոշ է, որ «իրաւ հայրենասէրներ» են խորհրդային վարչաձեւի ջատագովները, որոնք «անկեղծօրէն մտահոգուած են տարագիր Հայութեան ազգային շահերով, հայրենիքի շահերով»: Իսկ վարչաձեւին հակառակորդները «իրենց նեղ կուսակցական շահերը բարձր են դասում ազգային շահերից», կը տրամաբանէ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի պաշտօնաթերթը, որ կը խոստանայ աւելի հանգամանօրէն անդրադառնալ այս մասին «յետագայ համարներում»:

Կը սպասենք:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

—0—

ՎԵՐԱՊԱՀ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՕԴԱԿԱ- ՅԱՆԸ — ԲՐԵԺՆԵՒ – ՆԻՔՍԸՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԿՐԵՄԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՓԵՔԻՆ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ

Նախագահ Նիքսըն Երկուշաբթի օր ճիշդ որոշեալ ժամուն հասաւ Մոսկուա: Մ. Նահանգներու նախագահը շաբաթավերջը անցուցած էր Սալցպուրկ, Աւստրիա: Նախագահին համար Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը հանգիստի պահ եղած են: Այնուամենայնիւ ան տեսակցած է Աւստրիոյ վարչապետին հետ, որ կը նկատուի լաւատեղեակ անձ մը խորհրդային կեանքի:

Մինչ Նիքսըն կը պատրաստուէր ճամբորդութեան դէպի Մոսկուա, անդին Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն լիակատար նիստ մը կը գումարէր լսելու համար Բրեժնեւի զեկուցումը արտաքին քաղաքականութեան մասին: Ժողովը «անվերապահ» կերպով իր համամտութիւնը կը յայտնէր Բրեժնեւի ներկայացուցած արտաքին քաղաքականութեան գիծին հանդէպ:

Այս ձեւով Բրեժնեւ կրնար Նիքսընի հետ խօսիլ հարցերու շուրջ, որոնք վաւերացման ենթարկուած են Կեդրոնական Կոմիտէի կողմէ:

Մոսկուայի օդակայանին մէջ Նիքսընի վերապահուած ընդունելութիւնը եղած է «վերապահ», առանց արտակարգ շուքի: Առաջին առթիւ նկատուած է Բրեժնեւի բացակայութիւնը, որ, անշուշտ, դէտերու իսկ հաստատումով անակնկալ մը կը նկատուի: Արդարեւ ուրիշ առիթներով, ինչպէս, օրինակ, Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին այցելութեան ժամանակ Բրեժնեւ օդակայան գտնուած է դիմաւորելու համար օրուան պաշտօնական հիւրը:

Մ. Նահանգներու նախագահն ու իր կինը դիմաւորուած են Պոտկորնիի, Կոսիկինի, Գրոմիկոյի եւ մարաջախտ Գրեչկոյի կողմէ: Դիմաւորողներէն միայն Պոտկորնին է, որ ժպիտ ունեցած է դէմքին: Երկու երկիրներու փառերգներու հնչեցումին յաջորդած է պատուոյ պահակախումբին բարեւը: Այսուհանդերձ Նիքսըն հնարաւորութիւն չէ ունեցած Մոսկուայի դիւանագիտական անձնակազմը տեսնելու, ինչպէս սովորաբար տեղի կ՚ունենայ նման առիթներով Խորհրդային Միութեան մէջ: Զինքը դիմաւորողներու մէջ գտնուած են Ամերիկացիներ եւ փոքր թիւով խորհրդային քաղաքացիներ:

Վնուկովի օդակայանէն մինչեւ Կրեմլին հազիւ կէս ժամ տեւած է, ինչ որ կը նշանակէ, թէ իշխանութիւնները չեն ուզած, որ Նիքսըն ժողովրդային խուռներու ծափերուն արժանանայ: Ոմանց հաշուով հարիւր հազարի կը հասնէր փողոցները խռնուած Մոսկուացիներու թիւը: Այսուհանդերձ ոստիկանութիւնը միշտ աշխատած է կողմնակի փողոցները տանիլ խռնուած ամբոխը:

Ահա թէ ինչո՛ւ դէտեր եւ մամուլի թղթակիցներ համաձայն են հաստատելու, թէ երբեք Մոսկուա այսքան վերապահ ընդունելութիւն մը չէ կատարած օտար պետական դէմքի մը:

Շատեր այս իրողութիւնը կը բացատրեն Վիէթնամի կացութեամբ: Ի վերջոյ ճիշդ այն պահուն, երբ Նիքսըն Մոսկուա կը հասնի, ամերիկեան օդուժը բուռն կերպով կը ռմբակոծէ համայնավար երկիր մը՝ Հիւս. Վիէթնամ:

Միւս կողմէ, սակայն, խորհրդային իշխանութիւնները փափաքած են, որ անմիջապէս սկսին խօսակցութիւնները: Այսպէս Բրեժնեւ եւ Նիքսըն 90 վայրկեան տեւող առանձին տեսակցութիւն մը ունեցած են, որուն մանրամասնութիւնները դեռ չեն տրուած:

Բրեժնեւ – Նիքսըն առաջին խօսակցութենէն ետք խորհրդային բանբերը յայտարարած է, թէ երկուստեք քննութեան առած են միջազգային հարցեր, ինչպէս նաեւ երկու երկիրները շահագրգռող խնդիրներ: Ամերիկացի բանբերը առաջին հանդիպումը որակած է «գործնական եւ անկեղծ»:

Խօսակցութեան յաջորդած է պաշտօնական ճաշը Կրեմլինի մէջ: Նիքսըն իր ճառի ընթացքին յայտնած է այն միտքը, թէ երկու երկիրներու ժողովուրդները խաղաղութիւն կը բաղձան: Արդէն պատմութեան ընթացքին երբեք իրարու դէմ պատերազմած չեն: «Մեր հանդիպումը կը զուգադիպի այնպիսի պահու մը, երբ կրնանք իրականութեան վերածել խաղաղ համագործակցութիւնը»:

Նախագահ Նիքսըն անուղղակի կերպով անդրադարձած է նաեւ Վիէթնամի հարցին, յիշեցնելով, թէ մեծ Պետութիւններու պարտականութիւնն է ի գործ դնել իրենց ազդեցութիւնը, որպէսզի պատերազմի մէջ գտնուող միւս Պետութիւնները չափաւոր կեցուածք մը որդեգրեն: Այլ խօսքով՝ Նիքսըն կ՚ակնկալէ, որ Մոսկուա ազդեցութիւն բանեցնէ այդ ուղղութեամբ Հանոյի վրայ:

Նիքսընի ճառէն առաջ Պոտկորնի յայտարարած է, թէ իրենք իրապաշտ մօտեցում մը կ՚ուզեն ցոյց տալ հարցերուն, «համաձայն մեր քաղաքականութեան սկզբունքներուն»: Խորհ. Միութեան նպատակն է խաղաղութիւնը ամրապնդել՝ հիւլէական վտանգին առաջքն առնելու համար:

Փեքին, որ ցարդ լուռ կը մնար Նիքսընի Մոսկուա այցելութեան մասին, առջի օր «դատապարտեց ամերիկեան գաղթատիրութեան եւ խորհրդային ընկերային – գաղթատիրութեան մերձեցումը»:

Աւելցնենք, որ Մոսկուայի պատկերասփիւռը միայն օդակայանի ընդունելութիւնը պատկերասփռեց եւ երկու վայրկեան ալ Բրեժնեւ–Նիքսըն խօսակցութիւններու մասին անդրադարձաւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—0—

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Ուկրայնիոյ Վորոշիլովկրադի «Զարեա» խումբը փայլուն յաջողութիւններ ձեռք ձգեց ցայսօր, իր մրցումներու ընթացքին: Վեց մրցում՝ հինգ յաղթանակ:

Այս առաջնակարգ խումբն է, որ Մայիս 16ին, Երեւանի մէջ հանդիպում մը ունեցաւ «Արարատ»ի հետ:

Մրցումը հետաքրքրական եղաւ, թէեւ ուկրայնացի խաղացողները բաւական երկար ժամանակ տիրապետեցին դաշտին: Խաղը սկսելէն եօթը–ութ վայրկեան ետք, արդէն, անոնք, սկսան բուռն յարձակումներ գործել: Մրցումի 32րդ վայրկեանին կը յաջողին առաջին կէտը արձանագրել, որովհետեւ բերդապահը՝ Տէմիրճեան, փոխանակ գնդակը ետ մղելու, ձեռքի չեղակի շարժումով զայն իր բերդը կը մտցնէ:

Ասիկա շփոթութիւն կը ստեղծէ «Արարատ»ի խաղացողներու մօտ: Անոնց հարուածները կը դառնան աննպատակ, փոխանցումները՝ պարապի կատարուած:

Երկրորդ կիսախաղին, 10րդ վայրկեանին, «Զարեա»ի մարզիկները կ՚արձանագրեն իրենց երկրորդ կէտը: «Արարատ» արդէն իսկ կորսնցուցած կը նկատէ մրցումը, թէեւ հակայարձակումի կ՚անցնի:

Մարզարով առնուազն երեք առիթ կը փախցնէ, մէկը նոյնիսկ երկու մեթրէն: Զանազանեան, որ բազմաթիւ նպաստաւոր պահեր չօգտագործեց, 82րդ վայրկեանին 40 մեթրէն կը հարուածէ եւ գնդակը կը մտցնէ մրցակցին բերդը:

Մրցումը վերջ կը գտնէ «Զարեա»ի յաղթանակով — 2–1:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԹՈՒԱՆԻՈՅ Կոնաս քաղաքը թատերաբեմ դարձաւ բուռն ցոյցերու, երբ երիտասարդ Լիթուանացի մը՝ Ռոման Քալանթա, ինքզինք այրեց քաղաքական ազատութեան համար: Հազարաւոր երիտասարդներ ցոյց կատարեցին «Ազատութիւն Լիթուանիոյ» բացագանչելով: Ոստիկանութիւնը միջամտեց ձերբակալելով քանի մը հարիւր հոգի: Միջադէպերու ընթացքին ոստիկան մը սպաննուեցաւ: Համաձայն խորհրդային մամուլին՝ երիտասարդ Լիթուանացին «մտային խանգարում» ունեցած է: Լիթուանիա 1940ին գրաւուեցաւ Խորհ. Միութեան կողմէ: Տարեսկիզբին 17.000 կաթողիկէներ հանրագրութիւն մը ուղղած էին խորհրդային իշխանութիւններուն՝ պահանջելով, որ յարգուի կրօնական ազատութեան սկզբունքը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախագահը ընդունեցաւ Սայէպ Սալամի 18 ամսուան դահլիճին հրաժարականը: Այսուհանդերձ, նախագահը պաշտօն յանձնեց այս վերջինին՝ պաշտօնի գլուխ մնալ մինչեւ նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻԱ շաբաթասկիզբին ունեցաւ իր նոր կառավարութիւնը: Վարչապետ Ֆերիթ Մելէնի դահլիճը կը բաղկանայ 25 հոգիէ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Արտաքին նախարարը՝ Մուրատ Ղալէպ, Փարիզէն եւ Լոնտոնէն ետք Պելկրատ այցելեց: Տեսակցեցաւ Եուկոսլաւիոյ Արտաքին նախարարին հետ:

ԲՈՑԸ ՄԻՄԻԱՅՆ

Գրեց
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Լսէ՛ զիս, անտառ, լսէ՛ զիս, դուն որ նման ես ովկիանին յարածուփ եւ խորախորին, եւ անոր պէս նենգ եւ անոր պէս կախարդիչ: Ողջո՛յն քեզ, անտառ, այս տէրունական օրով, որ Կիրակին էր անճարակի եւ ճանճարակի: Դո՛ւն միայն կրնայիր ձեւաւորել, շնորհիւ չոճիի մէջ բանտուած արեւին, սրբազան rosace մը ճաճանչազեղ, որուն առջեւ կը ծնրադրեմ, ահաւասիկ, մոլորեալ եւ պապակած: Ես պիտի մեռնիմ, կը մեռնիմ, մեռայ: Մնաս բարեաւ, ո՛վ անտառ, որ իմ քիթիս կը խնդաս քու չարաճճի սկիւռովդ եւ անըմպելի ջուրովը ճահիճներուդ, որոնց շուրջ կ'արածին ոչխարներ, տխմա՛ր ոչխարներ...

— Օհօ՛, ըսաւ Հովիւը, գինիի տիկը ինծի երկարելով, մի պոռար փաթոռն, մի՛ պոռար... վախու բան չկայ: Նախ եւ առաջ խմէ՛... երեսդ գոյն չէ մնացեր ... Հեռուէն կարծեցի թէ հիւանդ ես...

Տիկը ճզմեցի երկու ափով եւ բարձրէն հոսեցուցի սառնորակ գինին:

— Ուֆ, ըսի ո՛ւֆ...

— Ուֆն ալ խօ՞սք է, ըսաւ Հովիւը... Ես շատ տեսած էի մարգարէներ, որ քեզի պէս կը պոռան ամայութեան մէջ, բայց դո՛ւն, փաթոռն, զուարճալի մարգարէ մըն ես... Ես քեզ կը սիրեմ....

— Ուֆ, ըսի, ո՛ւֆ...

— Մի՛ վախնար, փաթոռն, ես կողքիդ կանգնած եմ իբրեւ նեցուկ անսասան: Բայց նախ խմէ՛... Առանց գինովութեան չըլլար մարգարէութիւն...

— Շնորհակալ եմ... ճամբաս կորսնցուցած էի ժամերէ ի վեր եւ դուն ինծի նեցուկ կանգնեցար... Միթէ արդար չէ՞, որ քեզի տամ բարի վարուց վկայական...

Հովիւը ցնցուեցաւ եւ իր աչքերը փայլատակեցին: Ակնարկութիւնս ըմբռնած էր: Ան ըսաւ.

— Փաթոռն, մեր դարը Ֆրէօտի դարն է... Աշխարհ ապականած է սեռականութեամբ, մինչեւ ծուծը փտած է... Անշահախնդիր արարք մը գործեցի՞ր, մարդասիրական ազնիւ գործ մը կատարեցի՞ր, մեր ապականած ընկերութիւնը զանոնք կը բացատրէ իր մտասեւեռումով, սեռային մղումներով: Քեզ կը դատէ ստորին մակարդակէն, վարէն, տարատէն... բայց եկուր մենք կոնծենք, այս գինին մարդու չի վնասեր...

— Ոչ, ըսի, այս գինին մարդու չի վնասեր...

— Ես ըսի ոստիկանին — իմ տեղս ո՞ր տղամարդը պիտի չգայթակղէր եւ չկատղէր, երբ զինքը նկատէին իբրեւ մէկը, որ տոչորուած է սեռային անբնական ըղձանքներով և թէ կը հետապնդէ անչափահաս աղջնակներ. ..Ո՞ր տղամարդը, պատուի՛ տէր տղամարդը: Խեղճ աղջիկը կորսուեր է, լեզու չի գիտեր, կեցեր՝ կուլայ... Մեծդ պաշտպան չկանգնէի... Տոլորէզը վրաս խոյացաւ...

— Որպէ՛ս թէ չգիտնայիր ով ըլլալը: Պոռտոն կը վխտայ Սպանացիներով... Ամէն կնիկ Տոլորէզ է... Ջատուկը վրաս խոյացաւ հերարձակ՝ խելագար վհուկի պէս: Ես ըսի ոստիկանին — Պարոն ոստիկան...

— Դուն ըսիր ոստիկանին — Պարոն ոստիկան, մեր դարը Ֆրէօտի դարն է...

— Ինչո՞ւ չէ: Մարդը ընդունեցաւ որ ըրածս հայրական արարք մըն էր, բո՛ւն բառով՝ հովուութիւն: Թէեւ, ըսաւ, խնդրին մէջ շրջահայեցութեան պակաս մը կայ: Իբրեւ թէ ես ապիկարին մէկն եմ եղեր, անճարակ մը...

— Ներողութի՛ւն: Քեզ անճարակ չկոչեց, այլ կոչեց — «Կռփամարտի ձեռնոցներով ոսպ ստկող»:

— Տառացիօրէն... Այդպէս ըսաւ ատեանը: Ես ըսի ոստիկանին — Ես շնորհակալութեան պէտք չունիմ, ձեզմէ չեմ սպասեր բարի վարուց վկայական, բայց գոնէ մի մրոտէք իմ մաքուր անունս, իմ պատիւս, մի աղարտէք իմ բարի համբաւս...

— Պիտի ուզէի գիտնալ թէ, ըսի, գինիի օրական բաժինդ, քանի՞ շիշ է... չո՞րս շիշ, հի՞նգ շիշ...

— Վերջա՛պէս ինքզինքդ գտար... սկըսար մարգարէանալ...

Ցերեկին լրագրիչ... Ցեռմիջօրէն յառաջացած էր յամրաբար եւ մեր շուրջը նուաղած՝ տօթակէզ օրուան ճնշումը: Արեւի շիկակարմիր սկաւառակը բռնուած էր չոճիներու ցանցին մէջ եւ ստուերները եղած՝ երկարաձիգ: Օրը կը մեռնէր: Գեղեցիկ տղամարդ մըն էր ընկերակիցս, առնական գեղեցկութեամբ, եւ կը կրէր թեթեւ թրիքօ մը, մասամբ կեղտոտ, որուն լայն բացուածքներէն կը փայլէր մորթը, արեւահար եւ քրտնաթոր: Մարդը լռած էր իր կարգին, զգալով թէ դադրած եմ հետեւելէ իր խօսքերուն, որ այլեւս կրկնութիւններ էին: Ըսել չէ թէ մոռցած էի իր մտահոգութիւնը: Ընդհակառակն, ես ալ իմ կարգիս գրաւուած էի անուն թէ համբաւ կոչուած այն պսակով, լուսապսակ ըլլայ թէ փշապսակ, որ ուրիշ բան չէ, այլ մեր մտահոգութիւնը ի մասին «միւսին» վրայ մեր թողած տպաւորութեան: Որո՛նք են այն տարրերը որ կը միջամտեն եւ կը ձեւաւորեն խորհրդաւոր անունը կամ համբաւը, միշտ ծփուն եւ պարագայական: Որո՞նք են: Գոհացուցիչ պատասխան չէի գտներ այս հարցումին: Եւ երբեք ալ չէի գտած: Այսուհանդերձ, կը կրկնէի ես ինծի, ի՛նչպէս ըսել որպէսզի համբաւը հակի, ըստ կամս, դէպի բարին:

Մարդը ըսաւ.

— Բաւական է երեք կաթիլ ջուր... Միայն երեք կաթիլ...

— Անտարակոյս, ըսի, երեք կաթիլը բաւական է մաքուր անուն շինելու համար... Այսուհանդերձ, եթէ ուզես պըզտիկ բացատրութիւն մը տալ, աւելորդ չըլլար...

Բացատրութիւնը տուաւ: Վերակոչեց յիշատակ մը զոր կ'արձանագրեմ հոս կարելի հաւատարմութեամբ, ցաւելով որ պիտի չկրնամ փոխանցել նաեւ ընկերոջս ժողովրդական լեզուն, իր մասնաւոր հըմայքով եւ շեշտով:

Ըսաւ թէ իր մանկութիւնը անցուցած էր հիւսիսային Իտալիոյ մէկ աղքատիկ գիւղին մէջ: Իտալացի էր: Տասներկու տարեկանին տեսած էր կազմաւորումը, իր աչքին առջեւ, մարդու մը բարի համբաւին: Ճշդիւ՝ քահանայի մը: Գիւղի եկեղեցին մնացած էր թափուր ծերուկ քահանայի վախճանումով, եւ Գերապայծառը ուշացած էր, իր հեռաւոր գահէն, նշանակել փոխանորդ մը, ի մեծ շփոթութիւն բոլորին, այլ մասնաւորաբար կանացի տարրին: Վերջապէս լուր տարածուած էր թէ նորեկ մը կուգայ: Կին թէ աղջիկ սպասած էին դարանակալ, ամբողջ օր մը: Աչքերնին ճամբան մնացած էր: Եկուր տես, որ փարէն ժամանած էր տարաժամեալ պահու, մութի մէջ, ի մեծ հիասթափութիւն բոլորին:

Պատմութեան այս կէտին հասած՝ բարեկամս անհրաժեշտ տեսաւ բանալ փակագիծ մը: Ըսաւ թէ Իտալիոյ կղերը զգալապէս դերիվեր է բաղդատմամբ Ֆրանսայի կղերին, թէ իր արժանավայել զգեստաւորումով եւ թէ իր այն ամուր իշխանութեամբ զոր կը բանեցնէ հօտին վրայ:

— Մեր երկրի քահանան իշխան մըն է, կ'ըսէր բացայայտ սրտնեղութեամբ: Ան է գիւղի տէրն ու տիրականը: Ի՛նչպէս կ'ուզես որ ոչխարամիտ հօտը անհամբեր չըլլայ իր նոր հովիւը ճանչնալու: Ի պաշտպանութիւն հարկին կը հնարէ պատրուակ մը, ինչպէս որ աճապարեցին ըսել այրերը, կազմելով պատուիրակութիւն մը: Ես հօրս փակած էի, երբ ներս մտանք երէցատունէն: Մենք զմեզ գտանք երիտասարդ եւ գեղադէմ փարէի մը առջեւ, որ ապուշատոհմ եւ բանիբուն երէց մը ըլլալ կը թուէր: Նոր աւարտած էր իր ընթրիքը եւ ձեռք առած՝ շողեպարար սուրճը: Գլխարկ հանեցինք: Մեր բարեւը առաւ առանց բառ մը իսկ արտասանելու: Խոնարհաբար յայտնեցինք մեր անժամանակ այցելութեան շարժառիթը: Մեր մամիկներէն մէկը հասած էր մահուան դուռը: Այդպէս կը կարծէինք: Գէշ նշաններ կ'երեւային: Դեղ ու դարմանը կ'անցնէին անօգուտ: Թերեւս Սուրբ Հաղորդութիւնը...: Քահանան խոկոյն հետեւեցաւ մեզի, առանց բառ մը իսկ արտասանելու: Կէս ժամ վերջ ամբողջ գիւղը կը փոխանցէր մեծ աւետիսը, դուռնէ դուռ եւ պարտէզէ պարտէզ — «Իմացա՞ր, տեղեա՞կ ես, մեր նոր փարէն սուրբ մըն է եղեր...»:

Ահա թէ ի՛նչ էր պատահած: Սուրճը ժամանակի կը կարօտէր պաղելու համար: Եւ քահանան, թէեւ յոգնաբեկ՝ իր երկար ճամբորդութենէն, վճռականօրէն մերժած էր րոպէ մը իսկ կորսնցնել: Ծորակէն պաղ ջուր կաթեցուցած էր իր սուրճին մէջ, զայն մէ՛կ ումպով կլլել կարենալու համար: Ահա այս զոհաբերութի՛ւնն է որ կատարած էր վճռական դեր:

Իտալացին եզրակացուց.

— Երեք կաթիլ ջուր... Ահա թէ ի՛նչպէս կը շինուի բարի համբաւ...

Ես չկրցայ լեզուս բռնել:

— Քու տէրտէրդ, ըսի, իր գինիին մէջ եւս ջուր կը խառնէ՞ր:

— Երբե՛ք, գոչեց մարդը, երբեք պիտի չընէր այդ տեսակ բարբարոսութիւն... Սուրբ մըն էր ան... իր տեսակին մէջ...

Վայրկենաբար յայտ եկած էր իտալական երգեցիկ շեշտը, ինչպէս որ կը պատահի երբ խօսքը արձակուած է առանց հակակշռի, սրտաբուխ ժայթքումով:

— Բայց գիտե՞ս ինչ կայ, ըսաւ հանդարտելով, շատ փափկակազմ էր... ալքոլ չէր վերցներ... Մեր անձման փատրէն փառաւոր խման մըն էր, բայց չէր վերցներ... Եօթը տարի մը կայ, որ մասնաւոր հիմնարկութեան մը մէջ կը մնայ ... բոլորովին խենթ չէ, ո՛չ, բայց պէտք ունի հոգածութեան...

Քանի մը հարիւր մեթր եւս՝ եւ արդէն իսկ Իտալացին կը սանձէր իր կառքը, կոնչող երկաթեղէններու աղմուկին մէջ, եւ ինծի ձեռք կուտար, քամիոնէն վար իջնելու համար: Հասած էինք Փառանթէս ուր կը ժայթքի քարիւղը. ճիշդ դէմս էր սիրուն շարքը խրճիթներուն, որ նոյն կաղապարէն ելած են եւ յատկացուած՝ պաշտօնէութեան: Անոնցմէ մէկուն առջեւ ճանչցայ մեր Հօնտան: Նոյն պահուն դէպի զիս կը վազէր երիտասարդ ճարտարապետ մը, բազուկները օդին մէջ ճօճելով.

— Երբե՛ք, ըսաւ Անթուան, այլեւս երբեք դուրս պիտի չհանեմ քեզ... Երբե՛ք եւ ամենեւին...

— Հանդարտէ, ըսի, վնաս չկայ... Ձեր քարիւղի ընկերութեան բոլոր քամիոնները նոյն դեղին երիզը ունին իրենց վրայ... Զանոնք ճանչնալ դժուար չէ... Պոռտոյին քամիոնը կեցուցի...:

— Քու Պոռտոյիդ ալքոլամոլին մէկն է... Բայց դուն ի՞նչ պէտք ունէիր անտառ մտնելու... խելքիդ ի՞նչ փչեց:

— Դժբախտաբար, ըսի, Պոռտոյին չէր երթար աւելի հեռու քան դարբնոցը... սպասեցի յաջորդին որ Իտալացին էր: Հասկցա՞ր թէ ո՛ր Իտալացիին կ'ակնարկեմ...

— Այլեւս երբեք քեզ դուրս պիտի չհանեմ... Երբեք: Գալով քու Իտալացիին, ան գաղտնածածուկ համայնավար մըն է որ կրօնաւորներուն միսը կ'ուտէ...

Կ'ուզէի Անթուանի բացատրել թէ «միսը» կը պայմանաւորէ մարդուս համբաւին ձեւաւորումը, բայց նախընտրեցի ըսել.

— Անթուան, քեզի անախորժ լուր մը պիտի տամ... Միայն թաշկինակս չէ որ մոռցած էի... Թղթապանակս ալ մոռցեր եմ: Ես հոս ի՞նչ պիտի ընեմ առանց դրամի...

Անթուան ինքն իրմէ ելաւ: Արձակեց յուսահատական եւ ողբագին բացագանչութիւններ.

— Օհ, օ՛հ... բերնիդ շունչը համակ նեխութիւն է... Դուն խմեր ես... ո՞ւր խմեցիր: Դուն չե՞ս գիտեր թէ ալքոլը արգիլուած է քեզի, բացարձակօրէն արգիլուած: Դուն ե՞րբ պիտի լրջանաս... լըր–ջա–նաս...

— Չեմ կրնար, ըսի, գլխուս մէջ խեչափառ մը կայ...

Այսպէս ըսի եւ մեկնեցայ: Գլուխս առի՝ գացի: Չպատասխանեցի բարեկամիս, որ ետեւէս կ'ըսէր տեսակ մը զղջանքով. — «Երբոր ուզես՝ կուգաս... բան մը կ'ուտենք»: Դէպի արեւելք տեսայ առաջին աստղերուն վերելքը երկնակամարին վրայ: Տեսայ նաեւ դողդոջ ճրագ մը, աւելի ցած, որ անհետացաւ: Քանի յառաջացայ, լռութիւնը զիս համակեց, աւելի եւ աւելի, անսահման եւ խորասոյզ: Բնութիւնը բռնած էր իր շունչը, սպասումին մէջ անիմանալի յայտնութիւն մը, որ չէր կրնար խաւարն ըլլալ: Տպաւորութիւնն ունէի անցած ըլլալու անտառի իրական մուտքէն ներս, այնքան որ ան կը տարբերէր իր նորայայտ եւ շփոթեցուցիչ խորհուրդով: Ան կը թուէր սահած ըլլալ դէպի խոր միապաղաղ եւ ջինջ ջուրերու, իր միանուագ դանդուածով, նման ծովամոյն քաղաքի մը առասպելական: Բնականաբար կորսուեցայ: Երկար ամիսներ անցած էին վերջին այցելութենէս ի վեր եւ կայանը ձեւափոխուած էր դէպի ընդարձակում եւ աւելի յստակ բարդութիւն: Ջանացի հետեւիլ նշանատախտակներուն, որոնցմէ ամէնէն ըմբռնելին պարզ նետ մըն էր: Անցայ շարժական տնակներուն միջեւէն, որ լքուած էին գիշերուան համար, եւ նըստայ: Հասած էի ժամադրութեանս:

Նստայ ըստ բախտի տեղ մը: Պէտք ունէի նստելու, քանի որ հասած էի լոյսի ակունքին: Տնակի մը սանդղամատին վրայ նստայ, մէկուն նման որ կը սպասէ, առանց յուսալու, անիմանալի յայտնութեան: Դէմ առ դէմ էի անշէջ բոցին հետ, սեւ ոսկիի այդ աւելցութեան հետ, որ կը թրթռար:

Ուղղաձիգ էր իր խողովակը եւ բարձրացող, չոճիներու թաւշային կիսաշրջանակին միջեւ: Մթնոլորտին մէջ կար սպառում մը, որ չէր սպառեր: Ինչո՞ւ մարդիկ կը խորշին փոքրիկ ջղջիկէն: Սուր ճիչ մը արձակեց ան եւ իր մետաքսային շփշփումը անցուց ճակտիս առջեւէն: Պահ մը վերջ ան վերադարձաւ, միշտ ճակտիս դէմ, իր բեկբեկ թռիչքով: Հակառակ երեւոյթին, ես երբեք չէի հեռացած լրջութենէ, քանի որ ես զիս նոյնացած կը զգայի անշէջ բոցին հետ, այդ աւելորդութեան հետ, քանի որ ես զիս կը ճանչնայի իբրեւ աւելորդութիւն մը երկրի վրայ: Չէի կրնար սակայն անտեսել բոցին ներքնադալարումը, որ զիս կը պահէր գլխահակ: Մեռնող օրուան կիսախաւարին մէջ ես մնացի նստած, առանձինն, հո՛ն, տնակի սանդղամատին վրայ: Չէի կրնար անտեսել ամբակարոյց դանդուածը գործարանին, որ կառուցուած էր նպատակի մը համար: Թէ՝ անոր միակ առաքելութիւնն էր ծնունդ տալ իր հակառակին, օդային թեթեւութեան: Ծնունդ տալ աւելորդին, անօգուտին, անցաւորին: Ես նոյն տեղն էի, այնպէս ինչպէս եղած եմ միշտ եւ ամենուրեք, աւելորդ հրայրք մը —

— une passion inutile !

Մա՞հը: Ես այդ տեսակ բան չըսի: Ամառնային երեկոներ կան որ չեն ուզեր, որ չեն կրնար աւարտիլ: Նորայայտ բոլբեր կը ծփան ջրամոյն ցոլքերու հետ, եւ տեղ մը անպայման կը գտնուի, այս երազային պահուն, բաց գիրք մը: Այս երազային պահուն մեր ընթացիկ արժէքները կը վերածուին բանաստեղծութեան եւ պատանին կը փոխակերպուի համակ թրթռացումի. եւ ատով իսկ կը կորսուի կամ կը փրկուի: Չի գիտցուիր:

Մայիս 1972

Անոյշ - Անոյշ Խօսքեր

—o—

«Անոյշ»ի ներկայացումները Մարսէյլէն Փարիզ մեզ կը տանին կարգ մը խորհրդածութիւններու, զորս աւելորդ չենք նկատեր մատնանշել։

Որեւէ Թիւրիմացութեան առաջքն առնելու համար, ի յառաջագունէ, չեշտենք թէ անպայման քննադատելու ոգիէն չենք տարուած եւ որեւէ ձեւով չենք ժխտեր նման ձեռնարկի մը դրական երեւոյթները, զորս ոչ ոք կրնայ ուրանալ։

Բայց եւ այնպէս պէտք չէ նաեւ անտեսել կարգ մը կէտեր որոնք աւելորդ տիմանախոն մը տուին «Անոյշ»ին։

1970ին էր որ Մարսէյլի մէջ, խումբ մը նուիրեալ ազգայիններ, իրենց գլուխն ունենալով Պ. Արշամ Պապայեանը, կը ձեռնարկէին «Անոյշ»ի ներկայացման, որ ժամանակի ընթացքին «ազգային հրատապ հարց»ի մը բնոյթը պիտի ստանար։

Կը խորհինք թէ ամէն բանի մէջ, անհրաժեշտ է նախ չափի գիտակցութիւնն ունենալ։ «Անոյշ»ը ժողովրդական սիրուած գործ մըն է, զոր պէտք չէ սակայն դուրս հանել իր շրջագիծէն եւ անոր տալ համեմատութիւններ՝ զորս չունի։ Այս իսկ պատճառով անոր ներկայացումը պէտք է ըլլայ համապատասխան իր արժէքին։ Արդ, աւելի քան երկու տարի է Մարսէյլէն Փարիզ «Անոյշ»ի « հարցը » այնպիսի թամ-թամով մը տարուեցաւ, որ, որեւէ ձեւով չէր արդարանար։

Նախ անհրաժեշտ նկատուեցաւ «համերաշխական», «համազգային», «միասնական» մարմիններ կամ յանձնախումբեր կազմել, ինչ որ մեր դժբախտ իրականութեան մէջ, չէր կրնար անախորժ Թիւրիմացութեանց եւ անհամ պատմութիւններու դուռ չբանալ։

Սխալ չհասկցուինք։ Համերաշխութիւնը շատ աղուոր բան է, բայց առայժմ գոհանանք, երբ գայն կրնանք իրագործել ազգային շատ աւելի կենսական հարցերու շուրջ, ինչպէս՝ Ապրիլեան Եղեռն, յուշարձաններու կառուցում (ականջը խօսի Մարսէյլի Հայերուն որոնք կը յաջողին մէկ ճակատ կազմել Անոյշի առԹիւ բայց չեն կրնար համաձայնիլ Հայոց Եկեղեցւոյ շուրջ այլ մանաւանդ՝ Ապրիլեան յուշարձանի մը կառուցման նաեւ Սփիւռքը չահագրգռող կարեւոր հարցերու առԹիւ)։ Անոյշը ազգային առաջնահերԹ հարց մը չէ եւ կարելի էր յանձնախումբեր կազմել խումբ մը սրտցաւ ազգայիններով, մանաւանդ որ նման ձեռնարկի մը իրագործման համար շատ աւելի դրամի պէտք կար քան… կուսակցական տեսակէտի։

Երբ պահ մը խորհինք թէ Մարսէյլէն Փարիզ ի՛նչ գումարներ մսխուեցան այս քանի մը ներկայացումներուն համար, կարելի է խիկապէս գլխու պտոյտ ունենալ։ Անդրադառնանք միայն Փարիզին, ուր երկու ներկայացումները արժեցին հին Փրանքով 18ուկէս միլիոն։ Ի սկզբանէ նախատեսուած էր որ լաւագոյն պարագային շուրջ 8 միլիոնի բաց մը պիտի արձանագրուէր։ Արդ, ոչ ոք կրնայ տրամաբանութեամբ մեզ համոզել թէ արդիւնքը կ՚արդարացնէ նման զոհողութիւն մը։ Փարիզի ժողովուրդը խուներամ ներկայ եղաւ երկու ներկայացումներուն, որոնց մուտքի գիներն ալ աւելի Պալշօյի կը մօտենային քան Թէ. Էն. Փէ.ի։ Այս 18ուկէս միլիոնի մէջ դեռ չկայ Ազատ Արդումանեանի բաժինը (յարդարում եւ գգեստ), տրուած ըլլալով որ — որքան գիտենք — անոնք սիրայօժար եղած են։ Ծանօթ է որ մենք շատ դիւրութեամբ միլիոններ կուտանք, առանց սակարկելու Փրանսացի միջակութեանց, բայց կը սկսինք խնայողութիւն ընել երբ հարցը կուգայ մեր արժէքներուն։

Կազմակերպիչները կրնան առարկել որ իրենք ստանձնած են այդ ծախքերն ու բացը (Թէեւ փնտռուեցան եւ սիրով ընդունուեցան «սրտաբուխ» նուէրները), բայց այդ ալ արդարացում չէ։

Ծշդենք նաեւ կէտ մը։ Երկու տարի է ջանք կը Թափուի այն տպաւորութիւնը տալու որ «Անոյշ»ը յայտնութիւն մըն է եւ կը խօսուի Քրէաափոնի մասին։ Այս Քրէաափոն բացառութիւնը ընդունելի կ՚ըլլայ միայն Անոյշի ներկայացման այս ձեւին համար։ Այլապէս 1926էն ի վեր Փարիզէն Լիոն եւ Մարսէյլ, ու նաեւ փարիզեան արուարձանները, քանիցս ներկայացուած է Անոյշը Սուրաբեաններու, Սաքօ Յակոբեաններու եւ ՊարԹեւեաններու ջանքերով։ Պարզ է, շատ աւելի համեստ պայմաններով, ինչ որ այնքան ալ դատապարտելի չէ։ Գոնէ աւելի հաւատարմութիւն եւ մանաւանդ հարազատութիւն կար եւ ընդհ. զօրակոչի ալ անհրաժեշտութիւնը չէր տեսնուած։

Բայց երբ կը մտածենք Թէ երկու տարի է ի՛նչ յոգնութիւն, ժամանակի վատնում, բարոյական եւ նիւԹական զոհողութիւն արժեց այս Անոյշը, խիկապէս ապշեցուցիչ կը գտնենք։ Երանի Թէ նոյնքան կորով, յարատեւութեան ոգի եւ յամառութիւն ցոյց տայինք մեր բոլոր գործերուն մէջ եւ Մարսէյլն ալ, որ այնքան ուժ սպառեց Անոյշի համար, անոր մէկ տասներորդն ալ սպառած ըլլար Կոմիտասի համար, որու հարիւրամեակն խիկ չնշեց։

Այս բոլորը ըսինք, կը կրկնենք, առանց երբեք Թերագնահատելու Թափուած ճիգը։ Ընդհակառակն գովելի են բոլոր անոնք որ այնքան աշխատանք Թափեցին, բայց լաւ է որ չափազանցուած տարողութիւններ չտանք բաներու, զորս կարելի է գլուխ հանել շատ աւելի մատչելի պայմաններով, լուռ աշխատանքով եւ վստահ ենք, արդիւնքն ալ աւելի պէշ չըլլար։

Ա. Մ.

Զթաղուող ճառագայթը

—o—

Գր. Վրդ. Պապեանի քաղցր յիշատակին

Չեմ մոռցած ու պիտի չմոռնամ երբեք այն տխուր Թուականը, երբ Մայիսի պայծառ օր մը իր աչքերը յաւիտենապէս գոցեց այս աշխարհի լոյսին դիմաց մէկը այն բնիկ եկեղեցականներէն, որոնք իրենց անձը ի սպաս դրին Քրիստոսի Սուրբ Աւատքին տարածման։ Մէկը անոնցմէ, որ իր կեանքի մինչեւ վերջին բոպէն եղաւ ու մնաց ազնիւ նուիրեալ մը։

Վախճանման չորրորդ տարելիցն է այսօր Վալանսի Հայ Կաթողիկէ համայնքի հովուոր հօրն՝ Գրիգոր Վրդ. Պապեանի։ Ի՛նչ շուտ անցան տարիները անապատի կարաւաններու պէս փուշեԹմԹաւ ու անվերադարձ։ Անցեալ օրերու յիշատակները երբեմն երբեմն կը մղեն մեզ Թերթելու պատմութեան այդ հին էջերը, մեր հանապազօրեայ ապրումներուն եւ կեանքին հետ խորհրդածել տալու անոնց մասին, որոնք յաւիտենական ճամբորդները եղան այս անցաւոր կեանքին։

Գրիգոր Վրդ. Պապեանի մէկն էր անոնցմէ, պատմութեան էջերուն մէջ տեղ գտած այդ իրա՛ւ մարդերէն որոնց յիշատակը որքան հիննայ այնքան աւելի կը քաղցրանայ որպէս հոգեկան աւիշ եւ մաքի լուսաբաց ուղի, նոր օրերու հրամայականին ի խնդիր։

Տարիները կ՚անցնին, պիտի անցնին միշտ։ Բնութիւնը իր օրէնքը ունի զոր մարդ չի կրնար փոխել։ Բայց այդ անցնող ժամանակին հետ Գրիգոր Վարդապետ Պապեան ինծի համար է ու պիտի մնայ նոյն բարի ու հեզահամբոյր եկեղեցականը իր սեւ պարեգօտին մէջ, գրասեղանին առջեւ լուռ ու խոհական։

Մայիս է նորէն։ Ամէն կողմ խինդ ու ծիծաղ։ Հոգիս տխուր է սակայն այդ բոլորին ի տես։ Վանքի խուցիս մէջ, աշխատանքի սեղանիս դիմաց, խոկումի ու մտամփոփումի սա պահուս, զանի օրերու յիշատակները դիրար կը հրմշտկեն զանկիս մէջ։ Ներքին յուզումս Թոյլ չի տար որ բառերը ինքնաբերաբար սահին ճերմակ Թուղթին վրայէն։ Անցեալ օրերու խառնվքը կ՚ապրիմ ու մաքիս չեմ կրնար հեռացնել ու պահ մը մոռնալ այդ բոլորը։ Հոն եմ աՀա, հո՛ն, եկեղեցւոյ խորախորհուրդ կամարներուն տակ, անկիւն մը կեցած երկիւղած կը հետեւիմ արարողութիւններուն։ Վերացած եմ ու եԹեբային ոլորտներուն մէջ բան մը կը փնտռեմ ու չեմ գտներ։ Հոն եմ՝ Հայ Գրականութեան վաղամեռիկ բանաստեղծներու հոգակոյտին առջեւ – Դուրեանի, Տէրեանի, Մեծարենցի եւ Զարիֆեանի։ Յանկարծ միտքս կ՚իյնայ Դուրեան, այն ըմբոստ տղան որ տարերային պոռԹկումով մը, քանդեց ու խորտակեց մարդկային իմացական բոլոր կապանքները եւ նմանը չլսուող ու չտեսնուող դայրոյԹով մը « Աստուած ոխերիմ » պոռաց։" '

Ընդոստ կը սԹափիմ։ Դադաղը դուրս կը բերուի եկեղեցիէն ու կառքերու երկար շարանը կը հասնի գերեզման։ Լո՛ւռ է ամէն կողմ։ Միայն խռոված հոգիներն են որ կ՚արտասուեն անձա՛յն։ Հրաժեշտի վերջին պահն է։ Յուզումի արցունքներս կը խեղդեն զիս ու բառ չեմ գտներ խօսելու։ Հոգիս կուլայ։ Կը Թեւածեմ դէպի Սկիւտար եւ բարեկամի դագաղին առջեւ կեցած ես ըլլամ կարծէք Դուրեանը որ հոգիի միհէն լսուող բարկաձայն ձայնով մը կ՚ըսէ.— «Բարեկամնե՛ր, ճառագայԹը կը Թաղուի՞»։ Գերեզմանատան սրտառուչ պահը — դուԹիւնն ալ վերջացած է ու սրբանուէր եկեղեցականին մարմինը սկսած է մտնել իր յաւիտենական դամբարանին մէջ։ Ժողովուրդը չի կրնար բաժնուիլ գերեզմանէն։ Չուզեր բաժնուիլ։ Կը՛ յամենայ։

Երեկոյեան վերջալոյսի արեւու ճառագայԹները հորիզոնին վրայ կը մարմրին։ Խոր լռուԹիւնը կուգայ իր Թեւերը տարածել ամէնուրեք։

Իրիկուն էր։ Կը վերադառնանք։

Ճամբու ընԹացքին կցակս ափիս մէջ առած օԹոպիւսի պատուհանէն դուրսը կը դիտեմ։ Քաղաքներու լոյսերը սկսած էին լուսաւորել ամէն կողմ։ Միայն մեր սրտերն ու հոգիները լոյս չունէին։ Չէին կրնար ունենալ։ Բայց վստահ եմ ու վստահ են նաեւ ինծի հետ անոնք, որ՝ ճառագայԹը չի Թաղուիր։

Այո՛, բարութեան ու խոնարհութեան ճառագայԹն էր ան, որուն անվերադարձ մեկնումը պարապ մը գոյացուց դինք մօտէն ճանչցողներու ներաշխարհի բաւիղներուն մէջ, որուն ներկայութիւնը ներքին գնծութիւն եւ ուրախութիւն կը պատճառէր, որովհետեւ բոլորին կարեկցանքն ու համակրանքը Հայրը եղաւ ան։ Իր սենեակը ժամադրավայրն էր հայ ժողովուրդի զաւակներուն անխտիր, որոնք այս կամ այն պատճառով կուգային խորհուրդ հարցնելու, խնդրանք մը պարզելու կամ գործի մը համար նամակ մը գրել տալու։ Ո՞ր մանկիկը կամ պատանին եկաւ եւ գոհացում չգտաւ, ո՞ր անօգնական մարդը եկաւ եւ օգնութիւն չստացաւ. Միջին Արեւելքէն եկած ո՞ր երիտասարդը եկաւ եւ իրեն գործ չգտաւ. ո՞ր անձը եկաւ եւ գործի յաջողութիւն չարձանագրեց…

Հիմա, որ այս աշխարհէն չէ ան այլեւս, իր քաղցր յիշատակը դեռ վառ է մտքիս մէջ, որովհետեւ գործը կենդանի վկայութիւնն է իր անձին եւ եկեղեցական կոչումին։

ՍԱՐԳԻՍ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Անթիլիաս

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ըսել է ծանօԹի չհանդիպեցար։
— Չէ, պատասխանեց տիկին ՍաԹէն։
— Բնաւ մէկու մը հետ չխօսեցա՞ր։
— Որո՞ւ հետ կ՚ուզես որ խօսիմ։
— Կրնայ ըլլալ, որ ներս մտած կամ դուրս ելած ատենդ ծանօԹի մը հանդիպած ըլլաս…
— Զարմանալի խօսքեր։
— Զարմանալի խօսքե՞ր կ՚երեւան կոր քեզի, գոչեց վաճառականը յանկարծ իր շեշտը փոխելով։
— Բայց միտքդ ի՞նչ է, բացէ ի բաց խօսէ, ըսաւ տիկին ՍաԹէն, ինքն ալ ձայնը բարձրացնելով։
— Որեւէ միտք չունիմ, միայն սա գիտեմ, որ սուտ կը խօսիս կոր…
— Ի՞նչ ըսիր։
— Սուտ կը խօսիս կոր, կրկնեց վաճառականը բարկութենէն դ՚ողդողացող ձայնով մը։

Տիկին ՍաԹէն յանկարծ շառագունեցաւ։ Զգաց, Թէ փոԹորիկը պիտի պայԹէր, բայց սակայն որոշապէս չէր գիտեր անոր պատճառը, միայն տարտամ կասկած մը ծայր կուտար մտքին մէջ։

— Կ՚աղաչեմ, որ բացէ ի բաց խօսիս եւ բացատրես, Թէ ինչ բանի մէջ սուտ խօսած եմ, ըսաւ զսպուած բարկուԹեամբ մը։

Մարգար էֆէնտի ինքն ալ յուզուած ոտքի ելաւ։

— Երկու անգամ սուտ խօսեցար, գոչեց, մէկ մը այսօր եւ մէկ մըն ալ անցած օր։
— Չեմ հասկնար, Թէ ի՞նչ ըսել կ՚ուզես, աւելի որոշ խօսէ տեսնենք։
— Հիմա ամէն բան պիտի բացատրեմ որովհետեւ այս վիճակը չի կրնար տեւել … ամէնուն քով խաղք չեմ կրնար ըլլալ։ Պարապ խօսքեր, գոչեց վաճառականը, հեւցհեւէ բարբռքելով, պարապ խօսքեր … ամբողջ Թաղին մէջ բերնի ծամոն եղած ենք։
— Նորէն այդ չլԹիկին բամբերն են… մեզք, որ գիտնալով հանդերձ, Թէ բոլորն ալ սուտ զրպարտութիւններ են՝ զարմանալ կարեւորութիւն կուտաս։
— Դժբախտաբար կը տեսնեմ, որ զրպարտութիւն չեն եղեր…
— Վա՛յ, գոչեց տիկին ՍաԹէն հեգնական ձայնով մը, կ՚երեւայ որ վաւերական տեղեկութիւններ ստացած ես Շագիկէն՝ իմ անհաւատարմութիւններուս մասին։
— Կը խնդրեմ, խնդրին մէջ Շագիկ չկայ, կատակը մէկդի, լրջօրէն խօսինք։
— Իմ ալ փափաքս այդ է, միայն Թէ օդային խօսքերէ զատ ուրիշ բան չլսեցի մինչեւ հիմա։
— Ըսի որ երկու անգամ սուտ խօսեցար, հիմա ատոր ապացոյցը պիտի տամ։
— Անհամբեր կը սպասեմ կոր։
— Առաջին անգամ անցած շաբԹու, երբոր քեզ հարցուփորձեցի, ըսիր, որ Թուլամբէի խանութին մէջ ոեւէ ծանօԹի չես հանդիպած… ասանկ չըսի՞ր։
— Այո, Թերեւս… էյ, ի՞նչ կը հետեւի ատկէ։
— Սա կը հետեւի, որ սուտ խօսեցար, որովհետեւ քու եսեւէդ այդ խանութը մտած է մարդ մը, որ շատ ծանօԹ է քեզի։
— Անունը տուր տեսնենք։
— Բանասարեան Խօսրով էֆէնտին, գոչեց վաճառականը չեշտակի նայելով իր կնոջ երեսին։

Սակայն ՍաԹէնի դէմքի վրայ որեւէ այլայլութիւն չնշմարուեցաւ։

— Ճիշդ է, ըսաւ հանդարտ ձայնով մը, յետո՞յ…
— Ոչինչ…
— Ի՞նչպէս։
— Ի՞նչպէս ոչինչ, գոչեց Մարգար էֆէնտի, դարձեալ կը փորձես ստել։
— Եւ ոչ իսկ բառ մը փոխանակեցինք իրարու հետ, շարունակեց ՍաԹէն ամենայն հանդարտուԹեամբ։ Գլխով բարեւ մը, այսչափ… արդէն ան ներս մտնելէն անմիջապէս ետքը ես դուրս ելայ։
— Ան ալ ետեւէդ…
— Տեղեկութիւն չունիմ, կրնայ ըլլալ։
— Ի՞նչ խօսեցաք խանութին մէջ, գոչեց Մարգար էֆէնտի այլայլած ձայնով մը։
— Բառ մը չփոխանակեցինք, կրկնեց կինը։
— Ընդհակառակն այսօրուան համար իրարու ժամադիր եղաք Հոֆմանի վաճառատան վերնայարկը, ըսաւ վաճառականը։

Տիկին ՍաԹէն իբրեւ պատասխան, քահ քահ խնդաց։

Այս հեգնական ձեւը ալ աւելի կատղեցուց վաճառականը, որ սպառնական ձայնով մը պոռաց.

— Ծամծներուս խնդալով պատասխան չի տրուիր։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Վիքթորիա Յովհաննէսեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱԻԵՏԻՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 22ին, Ալֆորվիլ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի օր տեղւոյն եկեղեցին:

Հաւաքուիլ ողբացեալին բնակարանը՝ 12 Փլաս տը Լ'Էօրոփ, ժամը 12·30ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արամ Պասմաճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մայիս 28, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս տխուր առթիւ, ողբացեալին յիշատակին Ասլանեան ընտանիքը 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի եւ Տիկին Նուարդ Ա. Պասմաճեան 100 ֆր. Փարիզի եկեղեցւոյ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մորիսի ընկերները 26 Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (26 Մայիս) Հայ Մշակոյթի Տան մէջ 21ին: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՆՈՒԷՐ

Տրակինեանէն Միհրան Կարապետեան եւ Տիկին Վերժին Հաճեան իրենց սիրելի քրոջ եւ մօրաքրոջ՝ Տիկին Իսկուհի Գաբաքճեանի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկի 30 ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Յովհաննէս Ա.-յանեանէ 100 ֆր. իր մօրեղբօր՝ ողբացեալ Սարգիս Թէրզիպաշեանի մահուան տարելիցին առթիւ, ի նպաստ Գասպար Իփէկեան ակումբին:

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ

— ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ —

ՄԱՅԻՍ 28

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, Կիրակի ժամը 16ին Սփլանտիտ Օթէլի սրահին մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի

Կը նախագահէ Իվ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Կը խօսին

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ եւ Մէթր ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Հայկական պարեր Լիոնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

6րդ թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ս. Մորիսի «Վրացեան», Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերու, Կապոյտ Խաչի:

28 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՋԷՔԻԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին Օրիորդներ Օաէթ Քէչէճեան (Վալանսէն), Լիսա Գըլըճեան, ընկ. Մխսեան, Սաթօ Գըլըճեան, «Հայկազեան» վարժարանի պարախումբը պիտի պարէ հայկական տոհմիկ պարեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան – ընկերային ջերմ մթնոլորտի տակ խնջոյք

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբին եւ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին:

28 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին, Հ. Յ. Դ. «Գասպար Իփէկեան» ակումբին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ Պր. ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ (քաղաքապետ Վիէնի):

Կը նախագահէ ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կ'արտասանեն Օր. Է. Քէլէշեան, Պր. Ա. Գալայճեան, Օր. Թօփալեան:

Կ'երգեն Տիկին Ա. Գալուստեան, Օր. Ա. Սանճեան, Օր. Ա. Քըլըճեան:

Հայկական տոհմիկ պարեր եւ խմբերգներ: Հանդիսութենէ ետք ընկերահամակրական խնճոյք:

Մուտքը ազատ է

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Տեղական խումբին, ի նպաստ Կապոյտ՝ խաչի կայանին, Կիրակի 28 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3·30էն 23, Անիէռի Թաղապետարանի սրահին մէջ
16, Place Hôtel de Ville — Asnières

Կը նախագահէ ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Ատենապետուհի Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան)

Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ Հ. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ եւ Նոր Սերունդի կողմէ՝
Պ. ԿԱՐՊԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի օփերայէն
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ համոյթ իր ամբողջ կազմով, Արտասանութիւն Պր. ՕՆՆԻԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ կողմէ, եւ կայանի կեանքէն հետաքրքրական զուարճալի թատերախաղ մը, պատրաստուած Պր. ԷՏՄՈՆ ՊԱՐԱՔԵԱՆԻ կողմէ:

Խօսնակ ընկերուհի Լիլիան Աբրահամեան

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով եւ հանելի անակնկալներ:

Հանդէսը կը սկսի որոշեալ ժամուն — Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ::

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ — ՄԱՐՍԷՅԼ

Կը ներկայացնէ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21ին ԺԻՄՆԱԶԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Տեղերը ապահովել Աչարոնեան ակումբէն, 26 Ռիւ Տէ Քոնվալէսան, հեռ. 20-57-58 ինչպէս նաեւ, Տիկին Ֆրանկիւլեան, 32, Ռիւ տը լա Ռեփիւպլիք, Պառ Քլարիս, Փլաս տէ Քափիւսէն, Ծերիկեան, Ռիւ տէ Տոմինիքէն, Քէօսէեան, Ֆօթօ Ռեքս, Անտրէ Պաղտասարեան, 8 Ռիւ Ֆրանսիստը Փրէսանսէ:

ՊՈՄՈՆ.— Տիկին Ղազարեան, 14, Պուլվառ Վոքուա:
ՊՈՒԼՎ. OSSO.— Տիկին Արմաղանեան, 14 Պուլվ. Տէ Միւրիէ:
ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Տիկին Շալճեան, 20 Ավընիւ Վալտոն:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

SALLE CORTOT
78, Rue Cardinet
Métro Malesherbes

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՍՏՂԻԿ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ - ՏԷՏԷԵԱՆ

Սօփրանօ լիրիք

Դաշնակով կ'ընկերանայ
ԱՅՏԱ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մայիս 31, ժամը 21ին

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Հայկական եւ եւրոպական երգեր եւ առիաներ.— Փըրսէլ, Հէնտէլ, Մոցարթ, Շթրաուս, Պերլիոզ, Տիւմա, Պելլինի, Չայքովսկի, Օպրատօր, Շանլէր, Նիկրօ-սփիրիթուըլս, Կոմիտաս, Տիգրանեան, Մելիքեան, Մազմանեան, Ջաքարեան, Աթայեան, Մեսումենց, Արրամեան:

Տոմսերու գին.— 12, 15 եւ 20 ֆր.

Դիմել.— Մարգարեան, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Բալուեան, 43 Ռիւ Ռիշէ, Հ. Բ. Ը. Մ. եւ Ժաֆ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէնթ Էթիէնի խումբին կողմէ, Շաբաթ, Մայիս 27 ժամը 20·30էն սկսեալ Սալ տը լ'Ամիքալ Լայիք, 20 Ռիւ Պօսիւէ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Աննիկ Գէորգեան կը փնտռէ Պ. Սարգիս Գույումճեանը, որ 1924ին Պոլսէն Հայաստան գացած է, հոն ալ ամուսնացած է 1927ին Օր. Պօյաճեանի հետ, որ մահացած է տարի մը ետք: Ինք կ'աշխատէր կնոջը հօրը՝ Վահան Պօյաճեանի մօտ: Ցեղապային Ֆրանսա եկած է:

Կը խնդրուի գրել՝
Madame Kévorkian
32, Rue Louis Menard
93 - Sevran.

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Յունիս Կիրակի օր:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թադէոսեանի մօտ, հեռախօս 878-27-35 եւ Տիկին Ուզունեանի մօտ, հեռախօս 254-17-74:

Արձանագրութիւններըկը փակուին Յունիս 1ին:

Հաւաքուիլ Սքուար Մոնթոլոն, առաւօտ ժամը 7·30ին: Գին 25 ֆր., կէս գին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար:

×

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի, Յունիս 18 դէպի Էթրըթա (Ֆրանսայի գեղեցիկ ժայռերը):

Ժամադրավայր.— 1) Առաւօտեան ժամը 7ին Պանեէօյի Լիւքս սինեմային առջեւ: 2) 7·15ին Փորթ տ'Օրլէանի Ջոր. Լըքլէրի արձանի քով:

Երթուդարձ 25 ֆր.: Երախաներուն համար (10 տարեկանէն վար) կէս գին:

Արձանագրուիլ Կապոյտ Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել՝ 253-49-78:

Անձրեւի պարագային պատսպարուած տեղ ապահովուած է:

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 25 Յունիս, Ամավերջի հանդէս, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
25
ՄԱՅԻՍ
JEUDI
25 MAI
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 փր.	Վեցամսեայ	65 փր.	
Արտասահման	Տար. 135 փր.	Հատը	0,70 փր.	

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12423

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.423

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒԵԼՔ-ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ ԶՈՅԳ ՃԱԿԱՏՆԵՐԸ

—0—

Արեւելք – արեւմուտք հակամարտութիւնը տարիներով նոր ընդհանուր պատերազմի մը մղձաւանջին տակ պահելէ ետք մարդկութիւնը, դղալի չափով մեղմացաւ Նիկիտա Խրուշչեւի օրով: Պաղ պատերազմը տաքի չվերածուեցաւ:

Կրեմլինի այս նոր վարիչը հիմնովին յեղաշրջեց Խորհրդային Միութեան մինչ այդ վարած քաղաքականութիւնը՝ ներքին եւ արտաքին կրկնակ ճակատներու վրայ:

Ներքին ճակատին վրայ վերջ տուաւ «անհատի պաշտամունք»ին, դիմակազերծ ըրաւ Սթալինն ու անոր գործած անհամար ոճիրները, սահմանեց «գաղտնի» տեղեկագրով մը, զոր ներկայացուց կուսակցութեան համագումարին:

Խորհրդային Միութեան բազմազան ազգերը քիչ մը շունչ քաշեցին «հանճարափայլ»ին ու իր չար ոգիին մահէն վերջ: Լայն ճեղք մը բացուեցաւ երկաթէ վարագոյրին վրայ եւ որոշ ազատութիւն տրուեցաւ խորհրդային դրախտէն ներս մտնելու կամ անկէ դուրս ելլելու համար:

Արտաքին ճակատին վրայ «խաղաղ համակեցութեան» սկզբունքը ջատագովելով, Կրեմլինի նոր վարիչները լռելեայն հրաժարեցան «համաշխարհային յեղափոխութեան» երազէն: Հետզհետէ մօտեցան արեւմուտքի «դրամատիրական» պետութեանց, որոնց հետ համաձայնագրեր կնքեցին տնտեսական – առեւտրական գետնի վրայ:

Այս մարզին մէջ կարեւոր դեր խաղաց Անաստաս Միկոյեան, որ մօտէն ճանչցած էր Ամերիկան 1936ին, երբ իբրեւ Արտաքին Առեւտուրի նախարար այնտեղ ղրկուած էր, ուսումնասիրելու համար ճարտարարուեստի այդ յառաջացէմ երկրի իրագործումները: Միկոյեան ուրիշ առթիւ ալ, — ինչպէս Քուպայի հրթիռներու տագնապին առթեն — ղրկուեցաւ Ուաշինկթըն, իբրեւ մասնագէտ ամերիկեան գործերու:

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին Միացեալ Նահանգները ո՛չ մէկ գործնական ձեռնարկ էին կատարած տապալելու համար բոլշեւիկեան իշխանութիւնը: Այս մարզին մէջ չէին հետեւած Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի օրինակին:

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք, Կրեմլին ծաւալապաշտական քաղաքականութեան հետեւեցաւ եւ կարմիր բանակը, յաղթանակէն ետք, փոխանակ իր դաշնակիցներուն պէս ազատագրեալ երկիրները պարպելով 1939ի իր սահմանները քաշուելու, տուն–տեղ եղաւ Արեւելեան Գերմանիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ:

Այս պարագան պատճառ դարձաւ հակամարտութեան Խորհ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու միջեւ: Արեւելք – արեւմուտք զոյգ ճակատներու բաժնուեցաւ աշխարհ: Մինչ արեւելքը բիրտ ուժի ու բռնադրութեան քաղաքականութիւն կը վարէր, արեւմուտքը կը ներկայանար իբրեւ ախոյեան ազատութեան եւ ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքին:

Երկաթէ վարագոյր մը քաշուեցաւ խորհրդային դրախտին ու ազատ աշխարհի միջեւ:

Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը իր վաղեմի դաշնակիցներուն՝ Ֆրանսայի ու Անգլիոյ հետ պահակի դեր կը կատարէ Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ՝ իբրեւ նախազգուշութիւն բոլշեւիկեան հաւանական յառաջխաղացման մը դէմ:

Վերջնական խաղաղութիւն չէ հաստատուած տակաւին Եւրոպայի մէջ: Եւ դժուար թէ հաստատուի՝ ցորչափ Կրեմլինի թաթը կը ճնշէ «արբանեակ» երկիրներու վրայ:

Արեւելք – արեւմուտք տնտեսական – առեւտրական ու եղմտական գործառնութեանց զարգացումով եւ «խաղաղ կենակցութեան» ամրապնդումով պատերազմի մը վտանգը հետզհետէ կը հեռանայ:

Այս տեսակէտէն բարենշան երեւոյթ մըն է նախագահ Նիքսընի Խորհրդային Միութիւն այցելութիւնը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ ԵՐԿՈՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ ԿՆՔՈՒԵՑԱՒ

—0—

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ – ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Երկու համաձայնագիրներ կնքուեցան արդէն նախագահ Նիքսընի եւ խորհրդային վարիչներու միջեւ:

Առաջինը կը վերաբերի բնութեան աղտոտութեան դէմ պայքարելու ուղիներուն, իսկ երկրորդը՝ համագործակցութիւն բժշկագիտութեան մարզէն ներս, յատկապէս խլիրդի եւ սրտի հիւանդութիւններու բուժման ուղղութեամբ: Երկու կողմերը գործակցութիւն մը պիտի ստեղծեն այս կարեւոր ճիւղերուն մէջ:

Անշուշտ, ասոնք երկրորդական գիծի վրայ կուգան բաղդատմամբ քաղաքական հարցերուն:

Նիքսըն եւ Բրեժնեւ կը շարունակեն իրենց խօսակցութիւնները այս անգամ շրջապատուած այլ դէմքերով: Յանձնախումբեր ալ կազմուած են քննելու համար զանազան մանրամասնութիւններ:

Խորհրդային շրջանակները ունին այն կարծիքը, թէ նախագահ Նիքսըն պիտի փորձէ ընդհանուր եւ ամբողջական ձեւով մօտենալ հարցերուն, որպէսզի կարգ մը կէտերու մէջ եթէ զիջումներ կատարէ, ուրիշ կէտերու մէջ փոխարէնը խորհրդային զիջումներ պահանջէ: Այս մտահոգութենէն թելադրուած կը նկատուի խորհրդային բանբերին այն յայտարարութիւնը, թէ Մոսկուայի տեսակէտը ծանօթ է Վիէթնամի հարցին ուղղութեամբ եւ սակայն փոփոխութեան ենթակայ չի կրնար ըլլալ:

Ամերիկայի բանբերը, իր կարգին, նկատել տուաւ, թէ Նիքսըն Մոսկուա եկած է ոչ միայն բարելաւելու համար երկու երկիրներու յարաբերութիւնները, այլեւ լուծելու համար միջազգային խնդիրներ:

Յամենայն դէպս նոր համաձայնագիրներ եւս կրնան կնքուիլ, մասնաւորապէս հիւլէական զէնքերու սահմանափակման, առեւտրական կապի եւ այլ մարզերու մէջ:

Աւելցնենք, որ խորհրդային մամուլը այժմ լայն տեղ կը յատկացնէ Նիքսընի Մոսկուա այցելութեան, նոյնիսկ նկարներ կը հրատարակէ: Այս կապակցութեամբ նկատելի է «Իւմանիթէ»ի վերապահութիւնը: Երկուշաբթի թիւին մէջ լուրը կուտար փոքր ձեւով, իսկ Երեքշաբթի քիչ մը աւելի լայն տեղ տալով:

Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներէն Ռումանիա դրական երեւոյթ կը նկատէ Մ. Նահանգներու նախագահին այցելութիւնը: «Այցելութիւնը կրնայ բարելաւել միջազգային մթնոլորտն ու երկու երկիրներու յարաբերութիւնը»: Չեխ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը գտնէ, թէ ամէն ինչ կախում ունի Մ. Նահանգներու նախագահէն: Թիրանա, Փեքինի տեսակէտին կը յարի ըսելով, թէ երկու գեր-Պետութիւնները «նոր դաւ կը լարեն ժողովուրդներու շահերուն դէմ»: Հանոյ, անշուշտ, «դժխեմ» կ'որակէ այցելութիւնը, քանի որ ըստ իրեն Ուաշինկթըն կը փորձէ արգիլել այն օժանդակութիւնը, որ կը տրուի Վիէթնամցիներուն: Ճափոնի համայնավար պաշտօնաթերթին կարծիքով Ուաշինկթըն «սաստկացող չափով կը շահագործէ հակագաղթատիրական ուժերու անմիաբանութիւնը»: Հիւս. Քորէա լուռ կը մնայ:

× Մինչ Նիքսըն Մոսկուայի մէջ խօսակցութիւններ կ'ունենայ խորհրդային վարիչներու հետ, անդին Ուաշինկթընի մէջ Փենթակոն կը յայտարարէ, թէ ամերիկեան օդուժը այսուհետեւ պիտի ռմբակոծէ Հիւս. Վիէթնամի ճարտարարուեստական կեդրոններն ալ: Արդէն իսկ ելեկտրակայաններ ռմբակոծուեցան Հանոյի մօտ:

× Խորհրդային իշխանութիւնները ձերբակալեցին եւ հոգեբուժարան առաջնորդեցին Մարդկային Իրաւանց Շարժումի պատասխանատուներէն մէկը՝ Ալեքսիս Թումերման, որովհետեւ այս վերջինը Նիքսընի Մոսկուա այցելութեան առթիւ յայտարարած էր ամերիկացի լրագրողի մը, թէ Մ. Նահանգներու նախագահը պէտք է արծարծէ մարդկային իրաւունքներու հարցը Խորհ. Միութեան մէջ, Բրեժնեւի հետ իր ունենալիք խօսակցութիւններու ընթացքին:

Անուանի գիտնական Անդրէյ Սախարով, իր կարգին, յայտարարած է, թէ կը յուսայ, որ խորհրդային եւ ամերիկեան մերձեցումը թոյլ պիտի տայ հիմնական ազատութիւններու վերահաստատման իր երկրին մէջ՝ ազատութիւն՝ կարծիքի, ազատութիւն՝ գաղթելու բոլոր անոնց համար, որ կը փափաքին, ազատութիւն՝ երկրին մէջ տեղափոխուելու, ազատութիւն՝ մշակոյթի եւ ընկերային գետնի վրայ եւ, վերջապէս, ազատութիւն՝ պաշտամունքի կրօնական մարզէն ներս: Գիտնականը դատապարտած է նաեւ իշխանութիւնները, որ հոգեբուժարան կ'առաջնորդեն բոլոր անոնց, որոնք համակարծիք չեն գտնուիր իրենց հետ:

Պատմաբան Եաքիր, իր կարգին, յոյս յայտնած է, թէ Նիքսընի այցելութենէն ետք «վերջ կը գտնէ Միջնադարը Խորհ. Միութեան մէջ»:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Թուրքիոյ նոր վարչապետը՝ Ֆերիթ Մելէն, յայտարարութեան մը ընթացքին նկատել տուաւ, թէ «ահաբեկիչներ»ու դէմ պայքարը կը մնայ առաջնահերթ հարցը նոր կառավարութեան համար:

Համաձայն վարչապետին, որ, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, կազմած է կառավարութիւնը, հիմնովին կարեւոր է, որ պահպանուի երկրին «ժողովրդավարական եւ խորհրդարանական վարչաձեւն ու կարգ–կանոնը», որով պէտք է «պայքար մղել ահաբեկչական եւ անիշխանական շարժումներու դէմ»:

Ֆերիթ Մելէն խոստացաւ նաեւ «նոր թափ տալ գիւղատնտեսութեան եւ ճարտարարուեստին» եւ իրականացնել երրորդ հնգամեայ ծրագիրը:

Նոր վարչապետը կը նկատուի աջակողմեան:

Միւս կողմէ Պոլսէն կը հաղորդեն, թէ 26 երիտասարդներ ձերբակալուած են՝ 18էն 32 տարեկան, որովհետեւ, համաձայն իշխանութիւններուն, ռումբերով ահաբեկումներ կատարած կամ նման արարքներու մէջ մեղսակից են դարձած ասոնք: Ոստիկանութիւնը զէնքի պահեստներ գտած է ձերբակալութիւններու եւ խուզարկութիւններու ընթացքին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԱՑԻ մը՝ Լասլօ Թոթ, 33 տարեկան, «Ես Քրիստոսն եմ» պոռալով մուրճի հարուածով վնասեց Միքէլ Անճելոյի հանրածանօթ գործը՝ «Լա Փիեթա»ն: Աշխարհահռչակ այդ արձանին նորոգումը, մասնագէտներու համաձայն, տարիներ կրնայ տեւել: Ոմանք կարելի կը գտնեն վերանորոգումը, ուրիշներ՝ գրեթէ անկարելի: «Լա Փիէթա»ն արուեստի գլուխ գործոց մըն է:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նախագահը ստորագրեց Մոսկուայի եւ Վարշաւայի համաձայնագիրները, որոնք նախապէս վաւերացուած էին Պունտըսթակի եւ Ծերակոյտի կողմէ: Պրանտ Վիէննա ժամանեց պաշտօնական այցելութեան:

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ կառավարութիւնը, ինչպէս նաեւ Ֆիճիի վարչապետը բողոք ներկայացուցին Ֆրանսական կառավարութեան մօտ՝ Խաղաղականի մէջ ծրագրուած հիւլէական ռումբի պայթումի փորձին, Ֆրանսացիներու կողմէ:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ օրերուն, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ, կառքի արկածներու հետեւանքով մեռած են 178, իսկ վիրաւորուած են՝ 4.763 հոգի: Անցեալ տարի, նոյն թուականին, 153 հոգի մեռած էր:

ԱՆԳԼԻՈՅ կառավարութիւնը մտահոգուած է Հիւս. Իրլանտայի ներքին կացութեան համար: Աջի օր բողոքականներ բախում ունեցան անգլիական ուժերու հետ: Ռումբի պայթումի մը հետեւանքով 49 հոգի վիրաւորուեցաւ Պելֆասթի մէջ: Իրլանտայի Հանրապետութեան վարչապետը՝ Ճէք Լինչ յայտարարեց, թէ Իռան կը ձգտի քաղաքացիական պատերազմ յառաջ բերել Հիւս. Իրլանտայի մէջ եւ, հետեւաբար, իր կառավարութիւնը ամէն ջանք պիտի թափէ վերջ դնել տալու «հակօրէններու» սանձարձակ գործունէութեան:

ՀԱՐ. ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ Հանոյի ուժերը բուռն յարձակումներ գործեցին Հիւէի վրայ: Յարձակումները ետ մղուեցան: Միւս կողմէ Սայկոնի ուժերը դեռ չյաջողեցան ճամբայ բանալ դէպի Ան Լոք:

ՄԱԿ–ի ընդհ. քարտուղարը Մոսկուա այցելելու հրաւէր ստացաւ: Այցելութեան թուական նշանակուած է Յուլիս 17:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Տիկին Կոլտա Մէյր Պոլսոյ «Միլլիյէթ» թերթի թղթակցին յայտարարեց, թէ «համաձայն է բանակցելու Արաբներու հետ», պայմանաւ որ «վերջնագրի բնոյթ ունեցող նախապայմաններ չդրուին»:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ փախուստ տուած է գերման ընտանիք մը: Զինուոր մը, իր կարգին, Դաշնակցային Գերմանիա ապաստանած է: Երիտասարդ մըն ալ ձերբակալուած է փախուստի փորձի ժամանակ:

ՀՈՐԻԶՈՆԱԿԱՆ ԲԱԶՈՒԿԸ

Եղբօրս յիշատակին

Ա.

Անտառիններու օրհնեալ բոյնին երկինքը կրակ կը թափէր այն օր։ Անմահ գրագէտներու եւ բանաստեղծներու բերրի օրրանին վրայ, այն օր, հալած կապար կը վազէր բորբոք արեւէն։ Այն օր, երեւելի ամիրաներու առանձնաշնորհեալ քաղաքին քարերը կը ճայթէին, եթէ անսպառ Դատաւորին Աւազանը, մշտահոս, չլուար զանոնք իր բազմաթիւ առուներով։

Թուլամորթ Թուրքերը ղեռնաատարած փռուեր էին մզկիթներու փոշոտ բակերուն մէջ։ Բնականաբար կը յօրանջէին յուլաբար եւ կը սպասէին, հեզութեամբ, եռինքի աղօթքին։ Իսկ փուռերու առջեւ, պատերու շուքին եւ ջուրերու եզրին, փողոցի խոցոտ շուները ու քոսոտ լակոտները, — պաշտպանեալները բարեպաշտիկ Տաճիկին, կը հեւային՝ լեզուները դուրս կախած։

Սեւ Տարիին երկրո՞րդ թէ երրորդ տարին էր։ Ի՞նչպէս ճշդել, ճշդրտել այսօր, վաթսունի մօտ տարիներ եաքը։ Տարագիրը տարտարոսի ճամբաներուն վրա՛յ արդէն կորսնցուցեր էր ժամանակի գաղափարը։ Իսկ բեկորը օրերու եւ եղանակներու թաւալումին զոյութիւնը մոռցեր էր կարծէք։ Միայն մէկ մտասեւեռում ունէր ան։ Ե՞րբ պիտի ծագէր ազատութեան եւ վերադարձի արշալոյսը։

Շիւքրի էֆէնտի, անսովոր քայլերով, գրեթէ ի վազ, շուկայէն օթեւան փութաց եւ մուտքի սեմէն կանչեց.

— Ալիշա՛ն, Ֆիքրի՛, շուտով թաքստոց մտէք։ Ուր որ է, մէջտեղ կ'ելլէ, կը տնկուի հիմա...

Երկու եղբայրները որեւէ հարցում չուղղեցին։ Ուրիշ մանրամասնութիւններ իմանալու պէտքը չզգացին։ Առաջին անգամը չէր։ Մտան մարագ եւ յարդերուն վրէկը թաղուեցան։

Շիւքրի էֆէնտի իրապէս էֆէնտի էր։ Այս մակդիրը, պատշաճ եւ անհրաժեշտ, անբաժանելի մասն էր անունին։ Անոնք միասնաբար կը կազմէին միաձոյլ ամբողջութիւն մը, — ներկայացուցիչ՝ ուշագրաւ անձնաւորութեան մը։ Հոս մի՛ նկատի առնէք աժան, սովորական եւ ընթացիկ գործածութիւնը «էֆէնտի»ին որով կը հովանաւորուին, անարժանաբար, երկրին մէկ ծայրէն միւսը, միլիոնաւոր Թուրքեր։

Երկու եղբայրներուն պաշտպանը Թուրք էր եւ մահմետական։ Բայց մա՛րդ էր նաեւ մանաւանդ։ Ու չէր ուրանար ուեւէ մարդկային էակի գոյութեան իրաւունքը։ Եւ կ'ըմբռնէր, կ'ընդունէր այլ հաւատքի ազատ գործածութիւնը, այլ պաշտամունքի անկաշկանդ կատարումը։ Իրը պարտադրելու մասին չէր մտածեր երբեք։ Եւ անընդհատ կը մեղադրէր, կը դատապարտէր իր ազգը։

Երկրին օրուան պետական իշխանաւորները Պերլինի, Փարիզի եւ Լոնտոնի պողոտաները չափեր էին երկար տարիներ։ Անցեր էին այդ ոստաններուն համալսարաններէն։ Մասնակցեր էին ընկերային շարժումներու։ Ազատութեան, Արդարութեան եւ Հաւասարութեան ռահվիրաներ կը հանդիսանային, հո՛ն, Արեւմուտքի մէջ։ Մինչդեռ, ահա հոս, երկրին ղեկավարական պատասխանատու գործին գլուխը, անոնք ամէնէն խաւարամիտները, մոլեռանդները, նեղմիտները, անարդարները եւ չարագործներն էին։ Ոճրագործներ էին պարզապէս։ Ու կը քանդէին Պետութեան հիմերը։ Այսպէ՛ս կը խորհէր Շիւքրի էֆէնտի որ, անշուշտ, չէր արդարացներ բթամտութիւնը, անխելքութիւնը այդ վարիչներուն։

— Ո՞ւր ես, ո՞ւր մնացիր, օ՜, իմաստունդ Նասրէտտին հօճա, կը գոչէր ան մերթ ընդ մերթ։ Հասի՛ր եւ հասկցուր այդ ապգակործան ապիկարներուն թէ՝ չեն կտրեր ոտքերու յենարան ճիւղերը։

Եւ սակայն, Շիւքրի էֆէնտի չէր ճանչցած Եւրոպան։ Պատերազմին սկիզբները, ռուսական ճակատը, Սարըղամիշ, վիրաւորուեր, աջ թեւը զոհեր եւ տուն վերադարձեր էր։ Ուրեմն, գրեթէ, իր նեղլիկ միջավայրէն չէր բաժնուած։ Առանց մեծ ուսումի, ինքնաբոյս, ուշիմ, իմաստուն, ողջամիտ, ազատախոհ եւ իրաւադատ անհատականութիւն մըն էր։ Մեծանձնութեան, վեհութեան եւ ազնուականութեան հով մը կար վրան։ Ու խղճմտանքի ձայն ունէր. ան աներկրայօրէն։ Ահաւասի՛կ ճշմարիտ էֆէնտին։

Այս անհաւատալի Թուրքը հաւաքեր, պատսպարեր եւ ապրուստով ապահովեր էր, Մշոյ դաշտերու, Ճապաղջուրի, Կարինի Երզնկայի, Քղիի, Բաբերդի, Տրապիզոնի, Կիրասոնի, Շապին – Գարահիսարի, Գուրուչայի, Ազուանիսի մնացորդացէն, տասնեւհինգեակ մը հայ բազմանդամ ընտանիքներ, առանց այրի, ի հարկէ։ Ափսո՜ս, սակայն, ամիսներ եաքը, իր կնոջ պնդումներուն վրայ, անոնք, — մեծ իմամը Ապուչեխի, միջամտեր էր կառավարութեան մօտ։ Ու անոնք անգամ մը եւս քշուեր էին խաչելութեան անվերջանալի ճամբաներուն վրայ, դէպի հարաւ։

Պիտի առարկուի թէ սոխին անուշը չըլլար։ Կը կարծեմ թէ կարելի չէ անվարան վստահութեամբ ապաւինիլ եւ կառչած մնալ նման ճշմարտութեանց բացարձակութեան։ Ու մի՛ մոռնաք որ ամէն կանոն ունի իր բացառութիւնը։ Բայց եթէ անպայման կ'ընդդիմանաք այդպիսի կարելիութեան մը, այն ատեն պիտի ընդունիք որ Հայու արիւն կը գտնուէր Շիւքրի էֆէնտիի երակներուն մէջ։ Ան սահուն չէր խօսեր մեր լեզուն, բայց շատ լաւ կը հասկնար զայն։

Օթեւանին որդեգիրները ըլլալէ առաջ, Աշոտ եւ Արամ անցեր էին տեղւոյն ժամանակաւոր ապաստանէն, զոր հիմներ էր մոլեռանդ եւ հայատեաց Թուրք մը։ Այս հրէշը հաստատապէս համոզուած էր թէ քաղաքին ընիկ Հայերը, իրենց տարագրութեան նախօրեակին, թունաւորեր էին մառաններու աչնան եւ ձմրան մթերքը։ Մէկ քանի հարիւր երկսեռ հայորդիներ, անհուն երախտագիտութեամբ, սնաներ, կաղդուրուեր ու ապրեր էին ամբողջ չորս եղանակ։

Այդ պատսպարանին մէջ, առաջին մէկ օրէն, Թրքական անուն պարտադրուեր էր։ Աշոտ անմիջապէս դարձեր էր Իլը, — Ալիշան զոր մեծապէս գնահատեր էր անվաւեր էֆէնտին։ Գրասեղաններուն վրայ, շնորհիւ տնօրէն եւ ուսուցիչ Աբրահամ Շահրիկեանի, Աշոտ ճանչցեր էր լուսադէմ Հայր Ալիշանը եւ արտասաներ՝ անոր « Լուսնկան գերեզմանաց Հայոց » քերթուածը։ Իսկ, ամիսներ եաքը, ձորի մը մէջ, երբ Քիւրտերը կը կողոպտէին կարաւանը, բացայայտ մեղսակցութեամբը պահապան ոստիկաններուն, Աշոտ լսեր էր, ի մեծ զարմանս, որ Քիւրտ մը իր մէկ ընկերոջ «Ալիշա՜ն, Ալիշան» կը կանչէր։

— Շիւքրի՛ էֆէնտի, աճապարեցէք, յանձնեցէք երկու եղբայրները, ըսաւ ոստիկան Մահմուտ, առանց բարեւի եւ կորուկ։

— Մահմո՛ւտ էֆէնտի, ներս հրամմեցէք, սուրճ մը առնենք, գլանիկ մը փաթթեցէք, տեսէ՛ք, Տերսիմէն նոր հասած ոսկի ծխախոտ է։

— Ատենը չէ հիմա։ Ըսէ՛ք, թող գան։

— Ի՞նչ է պատահեր։ Ի՞նչ կայ նորէն։ Կը կարծէի թէ ալ վերջացած էր ամէն ինչ, վերջնապէս լուծուած էր այս խնդիրը։

— Շիւքրի՛ էֆէնտի, կը նկատեմ որ չէք ըմբռներ կամ չէք ուզեր ըմբռնել կացութիւնը։ Հրամանը վերէն կուգայ եւ շատ խիստ է այս անգամ։ Ուրիշ մէկ քանի առիթներով, կը յիշէք անշուշտ, խնայեր էին անոնց։ Այսօր, սակայն...

— Ի՞նչ կ'ըսէք, Մահմուտ էֆէնտի, ուրեմն այդ աստիճան ծա՞նր է կացութիւնը։

— Տասը տարեկանէն վեր մէկ արու պիտի չմնայ։

— Զեմ հասկնար։ Իրաւ որ չեմ հասկնար։ Բայց այս հէք, անմեղ պատանիները ի՞նչ վնաս կրնան հասցնել մեր երկրին, ի՞նչ բանով կրնան վտանգել Պետութեան գոյութիւնը։

— Ժամանակ չկորսնցնենք, Շիւքրի՛ էֆէնտի։ Ուրիշ առթիւ, երկար բարակ կը զրուցենք այդ մասին։ Ըսէ՛ք, թող գան։

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆՃՏԱՆԵԱՆ

(Շար. — 1)

ԿԱՐԱՊԵՏ ԻՊՐԸԻԼԵԱՆՈՒ

Ռումէն գրականութեան ականաւոր դէմքերէն է Կարապետ Իպրըիլեանու, ծնունդով Հայ, որուն ծննդեան 100ամեակը, Իւնեսքօի կարգադրութեամբ, յիշատակուեցաւ անցեալ տարի։

Ծնած էր 1871ին, Մրդու Ֆրումոս աւանը, Ռումանիա։ Կարապետ հինգ տարեկան էր, երբ կը մեռնի մայրը, իսկ 16 տարեկանին՝ իր հայրը։ Նախնական կրթութիւնը ստացած էր Ռոման եւ Պըրլատ, իսկ 1890ին յաճախած էր Եաշ համալսարանի գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան բաժինը։

Համալսարանը աւարտելէ եաք Իպրըիլեանու ուսուցչական աշխատանք կը վարէ, միաժամանակ կ'աշխատակցի թերթերու։ Լաւապէս ծանօթ էր ռումէն, ինչպէս նաեւ ռուսական, ֆրանսական եւ անգլիական գրականութեան։ Անոր մասին « Էնսայքլոփետիա Պուջէթարիա » գրած է. «Ան օժտուած էր արուեստագէտի նուրբ զգացողութեամբ, եւ անոր նմանը չունեցանք ռումէն գրականութեան մէջ»։

Բազմաթիւ են Կարապետ Իպրըիլեանուի յօդուածներն ու աշխատութիւնները՝ նուիրուած ռումէն գրականութեան պատմութեան, անոր դասականներուն, ընթացիկ գրականութեան քննադատութեան։ Յիշենք անոր կարեւոր աշխատութիւնները՝ «Քննադատական ոգին ռումէն մշակոյթին մէջ», «Գրողներ եւ հոսանքներ», «Մշակոյթ եւ գրականութիւն», «Ռումանացի եւ օտար գրողներ» եւայլն, որոնք լոյս տեսան ներկայ դարու առաջին երեք տասնամեակներուն։

Հայ գրագէտը մեծ վաստակ ունի ռումէն մշակոյթին մէջ թէ՛ իբրեւ մանկավարժ, թէ՛ իբրեւ խմբագիր եւ թէ իբրեւ թարգմանիչ։ Անոր թարգմանութեամբ լոյս է տեսած Մոփասանի «Սիրելի բարեկամը», անոր ուսումնասիրութիւնները անդրադարձած են Թոլսթոյի, Գորկիի, Պոտլէրի, Զոլայի եւ ուրիշ գրագէտներու գործին։

Ինք եւս զուրկ չէր ստեղծագործելու շնորհէն։ Արդարեւ, 1933ին լոյս ընծայեց «Ադելա» վէպը, որ արժանացաւ ռումէն ազգային մեծ մրցանակին։

Կարապետ Իպրըիլեանու մեռաւ 1936ին, Պուքրէշ։ 1948ին, յետ մահու, անոր շնորհուեցաւ ակադեմականի կոչում։

Գրադատ – գրագէտը չմոռցաւ իր ժողովուրդը։ Ան իր խմբագրած եւ հրատարակած «Ռումէն Կեանք» հանդէսի էջերուն մէջ բազմիցս անդրադարձաւ հայ ժողովուրդին վիճակուած կեանքին Երիտասարդ Թուրքերու օրով։ Լոյս ընծայեց ուրիշներու կողմէ գրուած ուսումնասիրութիւններ հայ արուեստի մասին։ Ան խրախուսեց հայազգի արուեստագէտներ եւ գրագէտներ՝ ո՛չ միայն անոնց ստեղծագործութիւնները տպելով, այլեւ գրախօսականներ գրելով անոնց գործերու մասին։

Մինչեւ իր մահը մօտէն հետեւեցաւ հայ կեանքին՝ Հայաստան թէ Սփիւռք։

Ս. ՔՈՒԼԱՆՋԵԱՆ

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Համմեցի։

Բոստանչին չափխան դրեց նարդու սեղանի վրայ՝ դրան մօտի անկիւնում, եւ տաշ գնալով, նստեց։

— Եա՛, — զարմացաւ ուստան, — էդ չեղաւ։ Առաջի անգամ աթոռքի վրայ նստող զոնախը վերջի անգամ տանտիրոջ գլխուն կը նստի։ Համմեցի, համմեցի թախտի վրայ։

— Լաւ է, նեղութիւն մի քաշէ, ուստա ջան։

— Է, ե՞ս եմ տանտէրը, թէ դուն, — կատակեց ուստան։ — Իմ տանս մէջ ուրիշի կարգադրութիւն չեղնի։

Երանոսը ժպտաց եւ տեղափոխուեց թախտի վրայ։ Յենուեց մութաքաներից մէկին եւ գրպանից թաշկինակը հանելով, ճակատը սրբեց։

— Շուն խօ վրայ չհասա՞ւ։

— Չէ, լաւ պրծայ։

Ուստան գնաց դուրս։

Մնալով մենակ, Երանոսը նայեց չուրջը։

Սենեակի մէջտեղում դրուած էր ծալովի մեծ սեղանը, որի մի փեղկը բաց էր։ Սեղանի վարդագոյն նախշերով սպիտակ սփռոցի վրայ առատ լոյս էր յորդում առաստաղից կախուած չուգունէ լամպը՝ սպիտակ մեծ լուսամփոփի տակ։ Լուսամփոփից վերեւ, սենեակում հաճելի կիսախաւար էր։

Երկու լուսամուտների միջեւ չուգունէ ոսկեգոյն լամպակալով ամրացուած էր պատի լամպը, որը վառուած չէր։ Լուսամուտները ծածկուած էին ժանեկաւոր սպիտակ վարագոյրներով, իսկ անմիջապէս ապակիները՝ դունատ – վարդագոյն քօղով։ Դուռը ծածկուած էր կանաչ մահուդէ ծանր վարագոյրներով։ Դրան մօտի մի անկիւնում նարդու սեղանն էր, որի վրայ Երանոսն իր գըլխարկն էր դրել, միւս անկիւնում՝ կլոր սեղանը՝ ծածկուած ծաղկենկար կարմիր շալով, որի կախ ընկած ծոպերի հետ լուռ խաղում էր կատուն։ Խորքի մի անկիւնում դրուած էր բուֆետ–պահարանը, չորրորդ անկիւնը, լուսամուտի մօտ՝ ազատ էր։ Բոլոր պատերը ծածկուած էին գորգերով, որոնց վրայ խփուած էին ընտանեկան լուսանկարներ եւ այլ նկարներ։

Սենեակում կային նաեւ ուրիշ շատ առարկաներ, շատ մանր–մունր բաներ, որոնք գեղեցիկ եւ հաճելի էին դարձնում այն, բայց Երանոսը չզբաղուեց դրանցով։ Ճանապարհին նրան հանդիպած եւ անհետացած կերպարանքի պատճառով նա դեռ չփոթուած էր եւ մտացրիւ։

Միջանցքում լսուեց ուստա Մկրտչի ձայնը, որն ինչ–որ կարգադրութիւններ էր անում, յետոյ մեղմ ճռնչաց միւս սենեակի դուռը։

Երանոսը գրպանից հանեց հօրից յիշատակ մնացած սեւ, փայլուն թութունի տուփը՝ բազմաճառագայթ արեւի ոսկեգոյն նկարով՝ կափարիչի վրայ եւ պատրաստուեց ծխախոտ փաթաթել, բայց նոյն րոպէին սենեակի դուռը բացուեց ու ծածկուեց, կանաչ վարագոյրները հանդարտ աջ ու ձախ գնացին եւ դրանց միջեւ, ոսկի–գլուխ նոյնպէս կանաչագոյն հագած, երեւաց Թրքուհին...

Երանոսը ցնցուեց՝ անակնկալից կայծակնահար։ Մի վայրկեան նրան թուաց, թէ դա տեսիլ է, կանաչ տեսիլ՝ դրան կանաչ վարագոյրների միջեւ յայտնուած։ Սակայն կինն առաջ շարժուեց, եւ որովհետեւ Երանոսի հետ դեռ ծանօթ չէր, ապա միայն անցողակի բարեւեց գլխով եւ մօտեցաւ պահարանին։

— Թէ չար ես՝ խափանուի, — ասաց Երանոսը մտքի մէջ՝ սառած հայեացքը կնոջից չկտրելով։ Նա շատ էր լսել, որ յաճախ սատանան հրաշալի Թրքուհու կերպարանք առած, գալիս է խելքից հանելու մարդկանց, բայց երբեք իր աչքով չէր տեսել այդ եւ երբեք չէր էլ հաւատացել։ Սակայն այժմ, ահա նա կանգնած է իր աչքի առաջ... Թէ՞ հարբածութիւնից էր թւում այդ իրեն եւ սենեակում ոչ ոք չկար... Եթէ չար ես՝ խափանուիր, խափանուիր...

Բայց եթէ մի վայրկեան հնար լինէր ենթադրել, թէ նա տեսիլ չէր, այլ ինչ–որ հրաշքով Թրքուհին ինքն էր, ապա նա չճանաչեց բոստանչուն, որի շփոթմունքն անշուշտ վերագրեց իր անթերի գեղեցկութեան թողած տպաւորութեանը։ Նա նոր էր վերադարձել տուն, որովհետեւ դեռ դրսի հագուստով էր։ Նա հագել էր վառ–կանաչ մահուդէ երկար ջուբբա՝ մուգ–կանաչ կրծկալով։ Գլուխը ծածկել էր մետաքսէ կանաչ թաշկինակով, որի ծայրերը նա թոյլ կապել էր ծոծրակի վրայ։ Թաշկինակի եզրից ներքեւ, նրա լայն ճակատի վերին մասը ծածկուած էր թանկանաչ թաւիշէ ճակատակալով՝ թանկագին թանայով, որը ծածկուած էր բազմագոյն շլէ թելերի քմահաճ շաղ եկած մանր կտորտանքով եւ որի երկու ծայրերը, քունքերի վրայ, վերջանում էին երկու ուռուցիկներով։

(33 – Շար.)

ԾԱՂԿԵՓՍԱԿ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

(Հեռատեսիլի առնուած)

—0—

Ինչպէս յայտարարուած էր մամուլի մէջ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, ծաղկեպսակ մը զետեղուեցաւ Անդրանիկի շիրիմին վրայ Փէռ Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, Մայիս 17ին, Չերեքշաբթի, ժամը 12ին։

Ֆրանսական հեռատեսիլը, Սթեֆանէսքոյի յայտագրին համար, իր մասնակցութիւնը բերած էր եւ հեռատեսիլի առնուեցաւ այս արարողութիւնը։ Հրաւիրուած էին նաեւ հայ կրօնաւորները։

Հակառակ օրուան անյարմարութեան (ձգուած էր հեռատեսիլի վարչութեան կողմէ), եւ տեղատարափ անձրեւին, աւելի քան 60 ազգայիններ եւ ռազմիկներ ներկայ եղան իրենց պլնանչաններով։

Ռազմիկներու դրօշակներու առաջնորդութեամբ, նախ ծաղկեպսակ մը զետեղուեցաւ Անդրանիկի յուշարձանին վրայ։

Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակ Սեռովբէ Արք. Մանուկեան կատարեց հոգեհանգստեան հանդիսաւոր արարողութիւն, իր կողքին ունենալով, Գիւտ վարդապետը եւ Տէր Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան։

Հոգեհանգստեան խորհրդաւոր արարողութենէն յետոյ, պահուեցաւ մէկ վայրկեանի լռութիւն։

Ալֆորվիլի երեսփոխան Պր. Ալէն Կրիօթրէ, որ բարեհաճած էր պատուել այս արարողութիւնը, խօսք առաւ հետեւեալ բովանդակութեամբ։

«Անդրանիկը հերոս մըն էր, պայքարեցաւ հայ ժողովուրդի ազատագրութեան համար տիրող բանակալ ուժի դէմ։ Սակայն ան ոչ միայն Հայերուն ծառայեց, այլ եւ համայն մարդկութեան, որովհետեւ հերոսներ են ամէն անոնք որոնք կը պայքարին բռնութեան ու տնարգարութեան դէմ ու կը զոհուին յանուն ժողովուրդին ազատութեան։

«Հայ ժողովուրդը ոչ միայն իր պատին համար կռուեցաւ, այլ նաեւ, արիւն թափեց Ֆրանսական բանակին մէջ, յանուն արդարութեան եւ արժանացաւ պատիւներու։

«Կեցցէ՛, ուրեմն Անդրանիկը եւ Հայ ժողովուրդը»։

Երեսփոխանին խօսքերէն յետոյ, ներկայ ժողովուրդը խմբովին ու լխաթոք երգեց «Իբրեւ Արծիւ»ը, վերջ տալով արարողութեան։

Պ. Չ.

Այս հանդիսութիւնը պիտի ցուցադրուի 2 Նոյեմբերին հեռատեսիլէն։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Հինգշաբթի օրուան դպրոցներու գոյութենէն ի վեր Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ Պատ. Հոգաբարձութիւնը տարին երկու անգամ կը հրաւիրէ բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը միասնաբար տօնելու Քաջն Վարդանի եւ Համբարձման նուիրուած հանդիսաւոր օրերը։ Շատ գնահատելի. գնահատելի այն պատճառով որ կան տղաքներ, որոնք հայ եկեղեցին չեն տեսած, հեռաւոր արուարձաններու մէջ բնակելուն համար, եւ այս տօներուն պատճառով կը պարտաւորուին գոնէ տարին երկու անգամ եկեղեցի գալ եւ հետեւիլ երգեցողութեանց։ Յետոյ դաստիարակչական բնոյթ ունին այս տօները։

Ա) Վարդանանց տօնին առթիւ տղաք կը սորվին հայ զօրավարին պատմութիւնը, անոր հերոսութիւնը, ազատաիրական ոգին, քրիստոն. կրօնքի համար մարտնչող մը, քրիստոնէութեան տարածուիլը եւ նաեւ Վարդանանց տօնի նուիրուած արտասանութիւններ։

Բ) Համբարձման տօնը իրենց կը սորվեցնէ թէ Քրիստոս իր յարութենէն վերջ Ձիթենեաց լերան վրայ բազկատարած կ'աղօթէ եւ կ'օրհնէ իր աշակերտները հրամայելով որ քարոզեն Աւետարանը աշխարհի չորս ծագերուն մէջ, եւ ինք ամպերէն վեր կը համբառնայ։ Համբարձման օրը վիճակի օր ալ կ'ըսուի, Հայաստանի աւանդական սովորութեանց համեմատ քնքոյշ գեռահաս աղջիկներ եօթը աղբիւրներէ ջուր եւ եօթը տեսակ ծաղիկներ կը հաւաքեն ու չուրջպարերով եւ զանազան խաղերով վիճակ կը քաշեն ու իրենց բախտը կը նային, վա՛յ անոր որ պէչ բախտ մը վիճակուի, արցունք ու վայնասուն իրար կը խառնուին, ինչպէս պատահեցաւ «Անոյշ»ին, եւ այսպէս իբրերայաջորդ տօներ զատաւանդութեան նիւթ կը ստեղծեն եւ տղաք այս բոլորին ուշադրութեամբ եւ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին։

Համբարձման տօնը հաղորդութեան տօնն է դպրոցականներու համար, եւ ամէն տարի տղաք կը միանան հաւաքաբար հաղորդուելու համար։

Եկեղեցին ենք, ահա Դպրոցասէրի աշակերտութիւնը՝ առաջնորդութեամբ տընօրէնուհի Օր. Գարագաշեանի կուգայ գրաւել իրենց յատկացուած տեղերը, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խաչի Փարիզի եւ արուարձաններու աշակերտութիւնը իրենց ուսուցչուհիներով. մեծ մայրիկներ եւ հայրիկներ իրենց թոռներով եւ ծոռներով կը լեցնեն եկեղեցին Հայու շունչով եւ խաչակնքուած աղօթքներով։

Դպրաց դասը կը համեմէ երգեցողութիւնները՝ հոգեպարար մեղեդիներով, շարականներով։

Սերովբէ Արք. Մանուկեան հակիրճ կերպով կը բացատրէ Համբարձման տօնին նշանակութիւնը, վիճակի օրուան հանդիսութիւնները եւ հաղորդութեան խորհուրդը. կը կարդայ «Հաւատոյ խոստովանիմ»ը իր բազմազան մեղքերով ու տղաքը կը պատասխանեն «Մեղայ Աստուծոյ»ներով։ Այս մեղքերէն երկուքը կը վերաբերին տղոց, ստախօսութիւն եւ գողութիւն։ Յետոյ տեղեկացուց թէ՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուով երգեցողութեանց պզտիկ գրքոյկներ պատրաստուած են ու կրնան եկեղեցիէն ստանալ յետագային։

Ու կը հաղորդուին մեծ ու պզտիկ խոնարհած երկիւղածութեամբ։

Պատարագը կ'աւարտի խնկաւէտ բուրմունքներու մէջ եւ պատարագիչին օրհնութեամբ կը լսուի «Երթաք խաղաղութեամբ»ը։

Ըստ աւանդական սովորութեան կը սկսի բոկեղներու բաշխումը, շատ կարգապահօրէն. տղաքը ուրախ են ու եռուզեռը կը սկսի իրենց ճամբաներուն վրայ, մեղուներու արձակած բզզիւններով։

Նախընթաց տարիներ Հայ Արիները՝ իրենց արի կեցուածքով եւ Մխիթարեան սաները իրենց լուրջ համազգեստներով՝ աշակերտութեան թիւը եւ փայլը կ'աւելցնէին, եւ սակայն զանազան պատճառներով իրենց բացակայութիւնը ներելի պէտք է ըլլայ։

Մենք տարեցներս՝ հայապահպանման գոյութեան բծախնդիր՝ յուսահատական պայքար կը մղենք միշտ անոր վեհ նպատակին համար եւ բաւական չօշափելի աշխատանքներ կը տարուին զանազան ձեռնարկներով ազգային ոգին վառ պահելու համար։ Մեզ՝ տարեցներուս միակ մտահոգութիւնը պէտք է ըլլայ մեր յառաջիկայ սերունդը հայ ոգիով եւ հայ դաստիարակութեամբ մեծցնել. Թրքական անարգ լուծէն հալածուած պէտք է ձեռք ձեռքի ընկերական ոգիով՝ կեանքով, արեւտ օրեր ստեղծենք Հայը Հայ պահելու նուիրական գործին մէջ։ Ով որ ականջ ունի թող լսէ։

ՀՌ. ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ.

—O—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆ (Յառաջ) .— Շաբաթ 6 Մայիս կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ Պերլինի Հայ Գաղութային Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը։

Այս ժողովին մէջ ըստ կանոնագրի տեղեկատուութիւն եւ հաշուետուութիւն կը կատարուի վարչութեան կողմէ։ Վարչութիւնը կը հրաժարի եւ նոր վարչութիւն մը կ'ընտրուի։

Ընդհ. ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ Պր. Յ. Վանիուշ եւ քարտուղար՝ Պր. Յովհ. Տէմիրճեան։

Վարչութեան ատենապետ Տոքթ. Պր. Ֆրունճեան կարդաց տարեկան գործունէութեան տեղեկագիրը։

Ընթացիկ գործերէ զատ տարեշրջանի կարեւոր աշխատանքները եղած են հաւաքել ցիրուցան նորեկ Հայերը եւ կազմակերպել հետեւեալ հանդէսները.

1) Մայիս 28ի Հայաստանի անկախութեան 53րդ տարեդարձը, 5 Յունիս 1971ին։

2) Դաշտադնացութիւն Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ, 29 Օգոստ. 1971ին։

3) Հայ Մշակոյթի օր, 17 Հկտ. 1971ին։

4) Ս. Ծնունդի տօնակատարութիւն, 8 Յունուար 1972ին։

5) Վարդանանց զօրավարաց, 26 Փետրուար 1972ին։

6) Ս. Յարութեան տօնակատարութիւն գործակցութեամբ Հայ Երիտ. Միութեան 2 Ապրիլ 1972ին։

7) Մեծ Եղեռնի ոգեհանգիստ 29 Ապրիլ 1972ին։

Վարչութեան նիւթական գործառնութիւնը եղած է.

Մուտք անդամավճարներէ 901 մարք, հանդէսէ մը 229 մարք։ Պիւֆէէն՝ 1130 մարք, նախորդ տարեշրջանէն ստանձնուած՝ 1539,82 մարք, գումար 2669,82 մարք։ Ելք տարեկան ծախքերու՝ 1539,43 մարք, պատրաստ դրամ՝ 1130,39 մարք։

Հաշուեքննիչ Պր. Գր. Գլըճեան հաշիւները քննած եւ հաստատած է անոնց ճշդութիւնը։

Գանձապահ Պր. Եր. Արէլեան լրացուցիչ տեղեկութիւններ հաղորդեց տարեկան ելեմուտքի մասին։

Նկատողութիւն եղաւ որ յետնեալ անդամավճարներու վարչութեան պահանջը չէ հետապնդուած։ Պր. Արէլեան բացատրեց թէ վարչութիւնը փափկանկատութեամբ վերաբերուած է պարտականներուն հանդէպ, որովհետեւ ծանօթ է որ շատերը իրենք գիտեն իրենց պարտականութիւնը։

Ընդհ. ժողովը միաձայնութեամբ իր գոհունակութիւնը յայտնեց վարչութեան գործունէութեան համար եւ վերընտրեց զայն 1972–73ի նոր տարեշրջանին համար։

Վարչութեան կազմը հետեւեալն է.— Պ. Պ. Պետ. Ֆրունճեան (ատենապետ), Գր. Մելիքեան (փոխ–ատենապետ), Յ. Տէմիրճեան (ատենադպիր), Եր. Արէլեան (գանձապահ), Պ. Հանըմեան (գործօն անդամ), Պ. Քէչիշեան (փոխ–գանձապահ), Ե. Մազլումեան (փոխ–ատենադպիր)։

Վերընտրուած վարչութիւնը շնորհակալութիւն յայտնեց ժողովին եւ խնդրեց որ նորեկ Հայերու հասցէները տրուին վարչութեան եւ ամէն մէկը զօրավիգ հանդիսանայ լրիւ մարդահամար մը կազմելու համար։

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ընդհակառակն ուրիշ պատասխան չկայ տալիք... կը կրկնեմ, բառ մը անգամ չփոխանակեցինք իրարու հետ... քանի որ, ինչպէս կ'երեւայ, լրտեսներ դրած ես ետեւէս, որոնք ամէն շարժումներուս կը հետեւին եւ քեզի լուր կը բերեն, գիտցած ըլլալու ես նաեւ, որ Թուլամպէին խանութին մէջ խօսք չփոխանակեցի Խորէն Էֆէնտիի հետ, եթէ առոր հակառակը ըսող կայ, թող դէմս ելլէ...

Վաճառականը իսկոյն չպատասխանեց։ Արդարեւ ապացոյց մը չունէր, թէ իր կինը շաքարավաճառին խանութին մէջ խօսած էր Խորէն Էֆէնտիին հետ։ Պարզ ենթադրութեան՝ կասկածի վրայ հիմնուած էր ամէն բան։ Կրնար ըլլալ, որ Սաթէն ճշմարտութիւնը կը խօսէր եւ այն ատեն իր բոլոր այս խրատանքումները ծիծաղելի կը դառնային։ Կնոջ ընթացքը այս հրատապ խօսակցութեան սկիզբէն ի վեր, պահած անայլայլ պաղարիւնութիւնը, ինքնավստահութիւնը եւ հեգնական շեշտը, որով իր էրկան բարկաճայթ խօսքերուն կը պատասխանէր, ի նպաստ իրեն փաստեր էին։

Տիկին Սաթէն տեսաւ ամուսնոյն վարանոտ կերպարանքը եւ հասկցաւ, որ յաղթական դուրս պիտի գար այս պայքարէն։

— Կը պահանջեմ, որ լրտեսդ երեւան հանես ու միասին երեսուինք, ըսաւ, չեմ ուզեր որ այս տեսակ սուտ զրպարտութիւններ յօրինուին շուրջս...

— Լրտես չկայ գործին մէջ, փութաց պատասխանելու վաճառականը։

— Ուրեմն ո՞վ պատմեց այդ սուտերը քեզի, ո՞վ ըսաւ, թէ Խորէն Էֆէնտիին հետ խօսեր, այսօրուան համար ժամադիր եղեր եմ, անշուշտ այդ ամէնքը քու երեւակայութեանդ մէջ չծնաւ։

— Ճանըմ, Թուլամպէին խանութը մտնելդ ու դուրս ելլելդ ինչպէս նաեւ Խորէն Էֆէնտիին հոն գալը մեր Նշանիկը տեսեր ու պատմեր է։

— Սա խմբագիր ազգական մը ունիս նէ, անիկա՞, ըսաւ Սաթէն արհամարհական ձեւով։

— Հեռուէն հեռու ազգական, ճշդեց իսկոյն վաճառականը։

— Զամչնա՞ր կոր այդ տեսակ խօսքեր ըսելու։

— Ճանըմ, անիկա գէշ մտքով չէ ըսեր, միամտօրէն պատմեր է։ Միայն թէ գէշը ան է, որ պէտք չեղած տեղ մը պատմեր է։

— Ո՞ւր, հարցուց տիկին Սաթէն։

— Շաղիկին անունին գիշերը հոն եղեր, այնտեղ պատմեր է...

— Զարմանալի բան, Նուարդը բան մը չըսաւ։

— Կ'երեւայ որ այդ միջոցին հոն չէ եղեր, կամ չէ ուզեր քեզի ըսել, որպէսզի չբարկանաս...

— Ամբողջ այս խնդիրները այդ լակոտին պատմութեան վրա՞յ հիմնուած են... ամօ՛թ քեզի, աւելի խելահաս եւ լուրջ մէկը կը կարծէի... է՛յ, այդ Նշանիկը ըսաւ, որ Խորէն Էֆէնտիին հետ խօսեր ու ժամադի՞ր եղեր եմ...

— Չէ, տղան խանութ չէ մտեր, միայն թէ փողոցի կողմէն տեսեր է քու հոն մտնելդ։

— Եւ վազեր Շաղիկին պատմեր է... դուն ալ այդ խայտառակներուն խօսքին կարեւորութիւն տալով՝ կ'ելլես գիս ժամերով կը հարցափորձես։ Վարպետութեամբ բերնէս բան իմանալ կ'ուզես... շիտակը ծիծաղելի բան... Նուարդին պատմեմ նէ՝ շատ պիտի խնդայ վրադ։

— Բայց դեռ ամէն բան չըմնցաւ, գոչեց վաճառականը, որ կը տեսնէր թէ կինը պաշտպանողականէն յարձակողանի կը սկսէր։

— Ուրիշ ի՞նչ կայ տեսնենք...

— Այսօրուանը... Հոֆմանի վերնայարկը, թէյ խմելէդ յետոյ...

— Է՛յ, շարունակէ։

— Դուրս ելած միջոցիդ մէկու մը հետ խօսեր ես։

— Ճիշդ է... դարձեալ Նշանի՞կն է տեսնողը։

— Ան կամ ուրիշը, տարբերութիւն չունի... ո՞վ է այդ մարդը։

— Խորէն Էֆէնտի Քանասարեանը, պատասխանեց տիկին Սաթէն ամենայն հանդարտութեամբ։

Վաճառականը յանկարծ տժգունեցաւ։ Հազիւ թէ իր հանդարտութիւնը գտնել կը սկսէր եւ ահա այդ մէջտեղ նետուած անունը ամէն բան տակնուվրայ կը դարձնէր։

— Վերջապէս կը խոստովանիս, գոչեց այլայլած ձայնով մը։

— Ի՞նչ բան...

— Այդ մարդուն հետ ունեցած յարաբերութիւնդ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Օննիկ Նաշալեան, Արամ Նաշալեան, Տիկին Վերոնիք Պաճատուր, ինչպէս նաեւ Խաչիկեան եւ Գանրարեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, եղբօր կնոջ եւ կնքամօր՝

ՄԱՐԻ ՆԱՇԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Բանն, Մայիս 20ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10.30ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի որբանոցի կահաւորման համար կը նուիրեն.

Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Խ. Տամլամեան 1000 ֆր., Տիկին Հայկուհի Կիւլպոլեան 500 ֆր., Ոմն 250, Տէր եւ Տիկին Գալտըրաքօղլու 100, Տիկին Թենէ, ողբացեալ Արամ Պաամաճեանի յիշատակին 100, Պ. Պ. Պառաւեան, Նշան Բէօսէեան 20ական, Պ. Հայկ Գըրըքճեան 200 ֆր.։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան 54րդ տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Ապայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք քաջաբար ինկան Սարդարապատի, Բաշ-Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին հայրենիքը եւ Ս. Աթոռը։

×

Այրի Տիկին Արամ Պաամաճեան եւ ընտանիքը բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մայիս 28, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ՊԱԱՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ԲԱԶՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

1915 ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ Տէսինի Յուշարձանի

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ՊԱՐՈՆ ԼՈՒԻ ՓՐԱՏԷԼԻ

Լիոնի քաղաքապետ եւ Թոմիւնոթէ Իւրպէնի նախագահ

ՊԱՐՈՆ ՓԻԷՌ ՄՈՒԹԷՆԻ

Ընդհանուր խորհրդական եւ Տէսինի քաղաքապետ

ՊԱՐՈՆ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Յուշարձանի շինութեան Յանձնախումբի պատուոյ նախագահ

4 Յունիս կիրակի ժամը 15.30ին Տէսինի Լիպեռասիոն հրապարակը

Խօսք պիտի առնէ

ՊԱՐՈՆ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին Ֆրանսահայ Մամուլը, Քաղաքական, Կրօնական, Բարեսիրական, Մշակութային, Հայրենակցական եւ Երիտասարդական կազմակերպութիւնները ու միութիւնները եւ ամբողջ հայ հասարակութիւնը անխտիր։

....

ՎԻԷՆ.— Հայ Ազգային Միութեան վարչութիւնը օթօքառ մը դրած է գաղութի ազգայիններու տրամադրութեան տակ՝ զանոնք Տէսին փոխադրելու համար։ Արձանագրութեանց համար դիմել Միութեան վարչութեանց անդամներու մօտ, ինչպէս նաեւ Ս. Արզումանեանի գրասենեակը՝ 79 Ռիւ Պոզոն։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ

— ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ —

ՄԱՅԻՍ 28

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, կիրակի ժամը 16ին Սփլանտիտ Օթէլի սրահին մէջ
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ.
Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի
Կը նախագահէ ԻՎ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Կը խօսին
ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ եւ Մէթր ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Հայկական պարեր Լիոնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
6րդ թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբին եւ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին։

28 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին, Հ. Յ. Դ. «Գասպար Իփէկեան» ակումբին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ Պր. ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ (քաղաքապետ Վիէնի)։

Կը նախագահէ ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կ'արտասանեն Օր. Է. Քէլէչեան, Պր. Ա. Գալայճեան, Օր. Թօփդաշեան։
Կ'երգեն Տիկին Ա. Գալուստեան, Օր. Ա. Սանճեան, Օր. Ա. Քղելեան։
Հայկական տոհմիկ պարեր եւ խմբերգներ։ Հանդիսութենէ ետք ընկերահամակրական խնճոյք։

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ս. Մօրիսի «Վրացեան», Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերու, Կապոյտ Խաչի։

28 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՉԷՔԻԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին Օրիորդներ Օտէթ Քէչէճեան (Վալանսէն), Լիւսի Գըլըճեան, ընկ. Մխսեան, Սաթօ Գըլըճեան, «Հայկազեան» վարժարանի պարախումբը պիտի պարէ հայկական տոհմիկ պարեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան – ընկերային ջերմ մթնոլորտի տակ խնջոյք

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Տեղական խումբին, ի նպաստ Կապոյտ՝ Խաչի կայանին, Կիրակի 28 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 23, Անիէռի Թաղապետարանի սրահին մէջ
16, Place Hôtel de Ville — Asnières

Կը նախագահէ ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Ատենապետուհի Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան)

Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ Հ. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ եւ Նոր Սերունդի կողմէ՝
Պ. ԿԱՐՊԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի օփերայէն
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ համոյթ իր ամբողջ կազմով, Արտասանութիւն Պր. ՕՆՆԻԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ կողմէ, եւ կայանի կեանքէն հետաքրքրական զուանութ ժապաւէն մը, պատրաստուած Պր. ԷՏՄՈՆ ՊԱՐԱՔԵԱՆԻ կողմէ։

Դաշնակ ընկերուհի Լիլիան Աբրահամեան

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով եւ հանելի անակնկալներ։

Հանդէսը կը սկսի որոշեալ ժամուն — Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի ընկերները 26 Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (26 Մայիս) Հայ Մշակոյթի Տան մէջ 21ին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Յունիս կիրակի օր։

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թադէոսեանի մօտ, հեռախօս 878-27-35 եւ Տիկին Ուզունեանի մօտ, հեռախօս 254-17-74։

Արձանագրութիւններըկը փակուին Յունիս 1ին։

Հաւաքուիլ Սքուար Մոնթոլոն, առաւօտ ժամը 7.30ին։ Գին 25 Ֆր., կէս գին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար։

×

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Պանթէօ-Բաշանի մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի, Յունիս 18 դէպի Էթրըթա (Ֆրանսայի գեղեցիկ ժայռերը)։

Ժամադրավայր.— 1) Առաւօտեան ժամը 7ին Պանթէօյի Լիւքս սինեմային առջեւ։ 2) 7.15ին Փորթ տ'Օրլէանի Ջօր. Լըքլէրի արձանի քով։

Երթուդարձ 25 Ֆր.։ Երախաներուն համար (10 տարեկանէն վար) կէս գին։

Արձանագրուիլ Կապոյտ Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել՝ 253-49-78։

Անձրեւի պարագային պատսպարուած տեղ ապահովուած է։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէնթ Էթիէնի խումբին կողմէ, Շաբաթ, Մայիս 27 ժամը 20.30էն սկսեալ Սալ տը լ'Ամիքալ Լայիք, 20 Ռիւ Պօսիւէ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար։

Արձանագրութիւնները կը բացուին այս Շաբաթ օր (Մայիս 27) ժամը 15ին։ Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը՝

17, Rue Bleue — Métro Cadet

հետեւեալ թուղթերով՝

Livret de famille
Carte d'immatriculation S. S.
Bon de vacances visé par le Percepteur
Livret de vaccination à jour
Une photo d'identité.

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ — ՄԱՐՍԷՅԼ
Կը ներկայացնէ
Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21ին ԺԻՄՆԱԶԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Տեղերը ապահովել Ահարոնեան ակումբէն, 26 Ռիւ Տէ Թոնվալէսան, հեռ. 20-57-58 ինչպէս նաեւ, Տիկին Ֆրանկիւլեան, 32, Ռիւ տը լա Ռեփիւպլիք, Պառ Բլարիս, Փլաս տէ Քափիւսէն, Ծերիկեան, Ռիւ տէ Տոմինիքէն, Քէօսէեան, Ֆօթօ Ռեքս, Անտրէ Պաղտասարեան, 8 Ռիւ Ֆրանսիստը Փրէսանսէ։

ՊՕՄՈՆ.— Տիկին Ղազարեան, 14, Պուլվառ Վոքուա։
ՊՈՒԼՎ. OSSO.— Տիկին Արմաղանեան, 14 Պուլվ. Տէ Միւռիէ։
ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Տիկին Շալճեան, 20 Ավընիւ Վալտոն։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Գունաւոր լուսապատկերով, Հայ Մանրանկարչութեան մասին, կազմակերպուած Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան կողմէ, համալսարանական ուսանողի Մարի-Նուպար հայ ուսանողական տան մէջ, 57, Պուլվառ Ժուրտան, Յունիս 2, Ուրբաթ, ժամը 20.30ին։

Ֆրանսերէնով կը դասախօսէ
Պր. ՊԵՐՆԱՐ ԹԱՐՈՆ

Նիւթ՝ Մանրանկարչութիւնը հայկական ձեռագիրներու մէջ 6 – 14րդ դարերուն։

Սիրով կը հրաւիրուի գեղարուեստասէր հասարակութիւնը։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մելիքսէթեան Գրիգոր (Լոռեան), ծնած 1903ին Աչխարհարեկ։ Փնտռողն է իր եղբայրը Վասիլի Մելիքսէթեան։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել փնտռողին հետեւեալ հասցէին.— Երեւան 12 Ա. Խաչատրեանի փողոց, տուն 16, բնակարան 20։

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

ՈՒՐԲԱԹ
26
ՄԱՅԻՍ
VENDREDI
26 MAI
1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.424

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.424

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԾԱՐԱՒԸ

———0———

Դաշնակիցները 1945ին շահեցան պատերազմը հաւաքաբար։ Բայց երբ հնչեց հաշուեյարդարի ժամը, դիւանագիտութեան կանաչ սեղաններուն առջեւ պարզուեցաւ տեսարան մը, որ շատ կը յիշեցնէր յետջրհեղեղեան Բաբելոնի աշտարակը։

Երէկուան զինակիցները սկսան իրար չհասկնալ։ Տարբեր լեզու կը խօսէին։ Ամէն մէկը կ'ուզէր իր կամքը պարտադրել։

Նոյնը պատահեր էր առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին։ Դաշնակիցները շահեր էին պատերազմը բոլոր ճակատներուն վրայ։ Սակայն երբ աւարը բաժնելու կարգն էր հասած, երէկի զինակիցները դարձեր էին իրարու մրցակից, չըսելու համար թշնամի։

Իրերայաջորդ հաշտութեան ժողովները չէին կրցած լուծել աշխարհաւեր պատերազմին յարուցած բարդ խնդիրները։

Չորսուկէս տարին բաւական էր եղած հիմնական յեղաշրջում առաջ բերելու երկրագունդին վրայ։ Արեւելքէն արեւմուտք, հիւսիսէն հարաւ տասնեակ միլիոնաւոր մարդիկ էին զոհուած։ Հազարաւոր շէն քաղաքներ ու աւաններ աւերակի էին վերածուած։ Ազգեր բնաջնջուած էին։ Կայսրութիւններ կործանած եւ վարդապետութիւններ սնանկացած էին։

1918 Նոյ. 11ի Զինադադարէն մինչեւ 1939 Սեպտեմբեր, աւելի քան քսան տարի օրաթերթերը անփոփոխ պահած էին « Խաղաղութեան Կարգադրութիւնը » (Ըէկլըման տը լա փէ) խորագիրը կրող սիւնակը։ Ամէն օր նոր բան մը ունէին գրելիք այդ նիւթին շուրջ։

Ու ամէն ինչ կարգադրուած չէր, խաղաղութիւնը վերջնապէս հաստատուած չէր, երբ պայթեցաւ երկրորդ աշխարհամարտը։

Այսօր, 1945ի յաղթանակէն 27 տարի վերջ, նոյն պատմութիւնը կը կրկնուի։ Խաղաղութիւնը չէ վերահաստատուած երկրիս երեսին։ Մութ ամպեր սքօղած կը պահեն քաղաքական հորիզոնը։ Լոյսի ու յոյսի ո՛չ մէկ հեռանկար։

Գաղափարական տարակարծութիւններ։ Ռազմագիտական նկատումներ։ Քաղաքական հաշիւներ։ Տնտեսական շահեր եւ այլ բազմաթիւ հակամարտ, նիւթական, եսասիրական նպատակներ լարուած վիճակի մէջ կը պահեն մարդկութիւնը, յաւերժացնելով ջղագրգիռ կացութիւնը։

Նոր պատերազմներու մղձաւանջը կը յաճախէ շարունակ խաղաղասէր ու ազատատենչ մարդոց երեւակայութիւնը։

Մարգարէատիպ մարդ մը՝ Նախագահ Ուիլսըն՝ 1919ին յղացաւ Ազգերու Դաշնակցութեան գաղափարը, նպատակ ունենալով ընդմիշտ արգիլել ազգամիջեան պատերազմները։ Հազիւ քսան տարուան կեանք ունեցաւ Ժընեւի Արիսպագոսը, որ հոգին աւանդեց 1939 Սեպտեմբերին, յետ երկարատեւ եւ անողոք հիւանդութեան։ 1935ին չէր կրցած արգիլել Իտալիոյ յարձակումը Եթովպիոյ դէմ։ Երկուքն ալ անգամ պատերազմները արգիլելու կոչուած կազմակերպութեան։ Մտքերու մէջ թարմ են տակաւին Ճափոնի յարձակումը Չինաստանի վրայ եւ Սպանիոյ եղբայրասպան կռիւները 1935-1936ի շրջանին, գործօն աջակցութեամբը Նացի Գերմանիոյ, Ֆաշիստ Իտալիոյ եւ Պոլշեւիկ Ռուսիոյ։

Այսօր ՄԱԿը փոխարինած է Ազգերու Դաշնակցութիւնը, աւելի ծաւալուն աստիճանաչափի վրայ։ Սակայն 27 տարիէ ի վեր խաղաղութիւնը չէ վերահաստատուած աշխարհի վրայ։ Հնդկաչին, Քորէա, Ալժերիա, Քոնկօ, Պիաֆրա, Պաղեստին, Կիպրոս, Իսրայէլ, եւայլն արիւնոտ ռազմադաշտերու վերածուեցան։ Անվերջանալի պատերազմ մը տարիներէ ի վեր ահաւոր աւերներ կը գործէ Վիէթնամի մէջ։

Աշխարհատարած կրկնակի պատերազմները աներեւակայելի յեղաշրջումներ առաջ բերին, սակայն չկրցան ամրապնդել խաղաղութիւնը, որուն ծարաւն ունի ազատատենչ մարդկութիւնը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՒ ԱՅԼ ՄԱՐԶԵՐ

———0———

Մոսկուայի մէջ երկու նոր համաձայնագիրներ եւս կնքուեցան, առանց թիւը հասցնելով չորսի։

Նախագահ Նիքսըն եւ Ալեքսէյ Կոսիգին իրենց ստորագրութիւնները դրին համաձայնագրի մը տակ, որ կը նախատեսէ խորհրդային – ամերիկեան համագործակցութիւն մը միջմոլորակային մարզի մէջ։

Համաձայն կնքուած համաձայնագրին, ամերիկացի աստղանաւորդներ Խորհ. Միութեան մէջ պիտի մարզուին, իսկ խորհրդային աստղանաւորդներ ալ՝ Մ. Նահանգներու մէջ։

Երկու երկիրներուն նպատակն է երկու այցերանաւեր արձակել 1975 Յունիսին։ Խորհրդային «Սոյուզ» եւ ամերիկեան «Ափոլլօ» այցերանաւերը իրարու միանալու փորձ պիտի կատարեն, իսկ երկու երկիրներու աստղանաւորդներ միասնաբար գիտական փորձեր եւ հետազօտութիւններ պիտի կատարեն։ Կը կարծուի նաեւ, թէ երկու երկիրներու գիտնականները միասնաբար պիտի հաստատեն արուեստական կայաններ երկրի ծիրին շուրջ։

Երկրորդ համաձայնագիրն ալ գիտական բնոյթ ունի։ Արդարեւ կը նախատեսէ համագործակցութիւն մը թեքնիք եւ գիտական գետնի վրայ։ Երկու կողմերը համաձայն են միացեալ յանձնախումբ մը ստեղծելու, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ներդաշնակել այդ համագործակցութեան աշխատանքները՝ նիստեր գումարելով մերթ Մոսկուայի եւ մերթ Ուաշինկթընի մէջ, տարին առնուազն մէկական անգամ։

Այս մարզէն ներս կը նախատեսուի գիտնականներու փոխանակում, տեղեկութիւններու հաղորդում, միացեալ աշխատանքով զանազան գիտական ծրագիրներու իրագործում եւայլն։

Այս երկրորդ համաձայնագիրը ստորագրեցին Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը Ուիլըըմ Ռոճըրս եւ Խորհ. Միութեան գիտութեան եւ թեքնիքի նախագահը Վլատիմիր Կիրիլին։

Յիշեցնենք, որ առջի օր բնութեան ապականութեան առաջքն առնելու համար համաձայնագիր մը կնքուած էր, ինչպէս նաեւ երկրորդ մը՝ բժշկագիտական գործակցութեան շուրջ։

Համաձայն լաւատեղեակ աղբիւրներու, հաւանական է նաեւ, որ ուրիշ համաձայնագիր մըն ալ կնքուի Խորհ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու միջեւ՝ հիւլէական զէնքերու սահմանափակման շուրջ։ Արդէն երկար ժամանակէ ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուին այս ուղղութեամբ Հելսինքիի եւ Վիէննայի մէջ։

Նիքսըն եւ Բրեժնեւ առանձին, եւ յաճախ նաեւ ուրիշ պետական դէմքերու ներկայութեան խօսակցութիւններ կ'ունենան։

Համաձայն որոշ շրջանակներու, խօսակցութեան նիւթ դարձած է Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովը։ Խորհրդային Միութիւն կ'առաջարկէ, որ խորհրդաժողովը գումարուի ներկայ տարեշրջանին։ Ասիկա անոր համար, որ ըստ խորհրդային վարիչներուն Մոսկուայի եւ Վարշաւայի զոյգ համաձայնագիրներու վաւերացումը Դաշնակցային Գերմանիոյ կողմէ, ինչպէս նաեւ Չորսերու համաձայնութիւնը Պերլինի հարցին շուրջ, նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծած են արդէն։

Մ. Նահանգները համաձայն են խորհրդաժողովի գումարումի մտքին, սակայն, Նիքսըն կը փափաքի, որ նախապատրաստական լուրջ աշխատանք կատարուի նախօրօք։ Ըստ Մ. Նահանգներու նախագահին, այս ձեւով է միայն, որ խորհրդաժողովը գործնական արդիւնքներու կրնայ յանգիլ։

Նախագահ Նիքսըն առջի օր ծաղկեպսակ մը զետեղեց Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ, Կրեմլինի պատին մօտ։

Մինչ նախագահը կը շարունակէ խօսակցիլ խորհրդային վարիչներու հետ, Տիկին Նիքսըն, ընկերակցութեամբ Բրեժնեւի կնոջ, այցելութիւններ կը կատարէ Մոսկուայի տեսարժան վայրերն ու դըպրոցներ, վաճառատուներ, եւայլն։

Խորհրդային մամուլը կը շարունակէ լայն տեղ յատկացնել Նիքսընի Մոսկուա այցելութեան եւ խօսակցութիւններուն։ Այսուհանդերձ իշխանութիւնները կը շարունակեն թոյլ չտալ, որ ժողովուրդը մօտէն տեսնէ նախագահն ու իր կինը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան փոխ – նախարարը՝ Զօր. Տանիէլ Ճէյմս պաշտօնապէս հաղորդեց մամուլի թղթակիցներուն, թէ ամերիկեան օդուժը այլեւս հրաման ունի ռմբակոծելու Հիւսիսային Վիէթնամի ճարտարարուեստի կեդրոններն ալ, ինչպէս նաեւ այն բոլոր հաստատութիւններն ու վայրերը, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի ձեւով կը նըպաստեն երկրին զինուորական եւ ռազմական ուժին զօրացման։ Արդէն իսկ ճարտարարուեստի կեդրոններ քանդուեցան ռմբակոծումներու հետեւանքով Հայֆոնկի շրջագիծին մէջ։

ՀԱՅՏԸԼՊԸՐԿԻ (Դաշնակցային Գերմանիա) ամերիկեան բանակի սպայակոյտի կեդրոնատեղիին մէջ ռումբ մը պայթեցաւ։ Երեք ամերիկացի զինուոր մեռաւ։ Ոստիկանութեան համաձայն, ահաբեկումի արարքը կատարուած է ձախապաշտ տարրերու կողմէ։

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը երկու ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Աւստրիոյ վարչապետին հետ։ Պրանտ տեսակցութեան աւարտին յայտարարեց, թէ Պոն ամէն ինչ ի գործ պիտի դնէ, որպէսզի Աւստրիա համագործակցութիւն մը կարենայ հաստատել Հասարակաց Շուկայի հետ։

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ Քուինսլէնտի շրջանին մէջ միլիոններու հասնող մուկեր աւերներ գործեցին ցորենի դաշտերու մէջ։ Աւերը կը տարածուի հարիւրաւոր քառակուսի մղոն տարածութեան վրայ։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մշակոյթի նախարարը՝ Եկատերինա Ֆուրթսեվա յայտարարեց օտար լրագրողներու, թէ Սոլժենիցին ազատ է երթալու Շուէտ ստանալու համար Նոպէլեան մրցանակը, սակայն «ոչ հոս, Մոսկուայի մէջ»։ Նախարարը յայտարարեց նաեւ, որ անուանի գրագէտին գործերը Խորհ. Միութեան մէջ չեն կրնար տպուիլ։ Նախարարը ընդունեցաւ, որ գրագէտը «զուրկ չէ տաղանդէ», սակայն, ան «դէմ է մեր ընկերութեան»։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Զօր. Տայեան նկատել տուաւ, թէ շատ հաւանաբար Իսրայէլ հարկադրուի դեռ «տասը, տասնըհինգ տարի գրաւման մէջ պահել արաբ հողերը»։ Զօրավարին կարծիքով նոր պատերազմի վըտանգ չկայ Մերձ. Արեւելքի մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարապետը՝ Շապան Տելմաս, որ իր կառավարութեան առաջադրութիւնները ներկայացուցած էր երեսփոխանական ժողովին, վստահութեան քուէ ստացաւ։ 368 երեսփոխաններ թեր եւ 96 երեսփոխան դէմ քուէարկեցին։

ՀԱՐԱՒ. ԱՓՐԻԿԷԻ Հանրապետութեան ճամբորդատար օդանաւ մը առեւանգուեցաւ երկու անծանօթներու կողմէ, որոնք եթովպական անցագիր ունէին։ Օդահէնները պարտադրեցին օդանաւի անձնակազմին, որ շեղելով ճամբան օդանաւը Մալաւի իջեցնեն։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը խուզարկեց «Քորրիէրա տելլա Սերա» մեծ օրաթերթին կեդրոնատեղին։ Թերթը մանրամասնութիւններ տուած էր ոստիկանապետ Քալապրեզիի սպանութեան շուրջ։ Դատախազը պահանջած էր մամուլէն, որ լուռ մնայ այս մասին, որպէսզի ոստիկանութիւնը շարունակէ փընտռել ահաբեկիչը։ Խուզարկութիւնները դժգոհութիւն ստեղծեցին մամուլի շըրջանակներու մօտ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն, թէ Լենինի շքանշանը տրուած է մարեշալ Թիթոյի, իր ծննդեան 80ամեակին առթիւ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ պաշարման վիճակը երկարաձգուեցաւ անգամ մը եւս՝ մինչեւ Յուլիս 25։ Պաշարման վիճակ հըռչակուած էր 1971 Ապրիլին երկրին 11 նահանգներուն մէջ։

ՊԷԼՖԱՍԹԻ մէջ անգլիացի զինուոր մը սպաննուեցաւ առջի օր։

ՓԵՐՈՒ ազգայնացուց ամերիկեան քարիւղի ընկերութեան հանքերը երկրին մէջ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ այժմ տեղ կը գրաւէ ՄԱԿի բոլոր բաժանմունքներուն եւ անոր յարակից մարմիններուն եւ յանձնախումբերուն մէջ։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ առաջնորդը՝ Չաուշեսքու, որ Յունիս 2էն 8 Ճափոն պիտի այցելէր, յետաձգեց իր ճամբորդութեան թուականը։ Յետաձգումի պատճառ կը տրուի «ներքին հարցերու կարգադրութիւններ»։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութեան քննիչ յանձնախումբը՝ Ռոտեզիոյ նոր Սահմանադրութեան համար, ներկայացուց իր եզրակացութիւնը — երկրին սեւամորթ բնակչութիւնը դէմ է անոր, քանի որ նոր Սահմանադրութիւնը կրկին պիտի օրինականացնէ իրենց քաղաքացիի երկրորդական դիրքը։

ԹԱՆԱՆԱՐԻՎԻ մէջ կացութիւնը հանդարտ է։ Նոր վարչապետը յայտարարեց, թէ երկրին ղեկը այժմ իր ձեռքը կը գտնուի։ Ասիկա ենթադրել կու տայ դէտերու, թէ նախագահը՝ Ցիրան այլեւս քաղաքական ոչ մէկ գործունէութիւն կը կատարէ, թէեւ ան կը մնայ միշտ իր պաշտօնի գլուխը։

ՀՈՐԻԶՈՆԱԿԱՆ ԲԱԶՈՒԿԸ

Եղբօրս յիշատակին

Բ.

Ճարահատ, Շիւքրի էֆէնտի բացաւ մարդկին դուռը: Ալիշան եւ Ֆիքրի խըրթեցան յարդերուն մէջ, թօթվեցին Աբարկիրի էնդարինները եւ նեղկայացան ոստիկան Մահմուտին: Կը ներէք, ես կը նետեմ Մահմուտին «էֆէնտի»ն: Ձեմ կրնար հանդուրժել գործածութեանը այդ մակդիրին, զոր քաղաքը առատաձեռնօրէն շնորհեր է այդ աղէտին: Բազմաթիւ Հայերու արիւնը քամած է ան, փիղիքապէս վրիպած, կուղ, գրեթէ թզուկ, ժանտատեսիլ եւ ծաղկաւոր աւեր դէմքով այդ Թուրքը որ, ինչպէս նկատեցիք, դեռ չէ յագեցած:

Ֆիքրի ախոռ իջաւ: Կիւլլիւզար ուրախացաւ: Անտարակոյս ջուրի և պտոյտի պէտք ունէր իր սրտակից խնամածուին հետ: Աջ պայտովը դոփեց գետինը եւ վրնջեց անհամբեր: Ֆիքրի շոյեց ձիուն բաշերը ու հրաժեշտի համբոյր մը դրոշմեց անոր ճակտին: Սրբեց, չորցուց աչքերը եւ բաժնուեցաւ: Կիւլլիւզար տխրեցաւ: Լացա՞ւ արդեօք:

Ալիշան ծնրադրեց Պզտիկ Աղբիւրին առջեւ: Աչքերը երկինք յառեց եւ շըրթունքները յանձնեց զուլալ ջուրին համբոյրին: Պզտիկ աղբիւրը, այսպէ՛ս, նոյն Թուրքին համար, անուանն է ծորակին որ ո՛չ կը գոցուի, ո՛չ կը բացուի, ո՛չ աջ կը դառնայ եւ ոչ ալ ձախ: Ու միշտ կը վազէ եւ կ՚երգէ անհող:

Ոստիկան Մահմուտ չառաւ ձախի փողոցը, որ բազդատմամբ ուրիշներու, աւելի կարճ եւ ամայի էր: Ան նախընտրեց շուկան որուն երկայնքին եւ երկու կողմէն, խանութպաններն ու արհեստաւորները, վատ եւ դաժան նայուածքներով, դիտեցին անցքը տրտում-տխուր Հայերուն: Երկու եղբայրները հազիւ նշմարեցին մէկ քանի շող կարեկցութեան: Ոստիկան Մահմուտ, ինկած խումբին գլուխը, գոռոզ եւ յոխորտ, ի զո՛ւր կը կապկէր յաղթերգութեամբ արբշիռ գնդապետը: Ծիծաղելի էր պարզապէս:

Իննսուն Հայեր, երկրին ամէն ծագերէն, իրարու ծանօթ եւ անծանօթ, տասնէն վաթսուն տարեկան, բանտին առջեւ, բացավայրին հողին վրայ կծկտեցան: Իսկ հոն, վերը, պատին վրայ, Շիւքրի էֆէնտի անվհատօրէն սպասեց: Զափահասները մտածումին առանցքն ի վար կախեցին սառյդ մահուան պատկերը: Համակերպութեան մեղմ թմրիրը վերմակներ բացաւ եւ պարուրեց հոգիները: Փոքրիկները չսուզուեցան մտքին կնճռոտ խորերը: Երեւակայեցին տափարակ տանիքներու գիշերային զրոյցները աստղերուն հետ, անուշ քունը, ձմեռնային յողքարերը, կամարակալ մեղրածորան ծիրանին, Ապուչեխի ճերմակ Թութը եւ Թանձրահիւթ, արբեցուցիչ սեւ խաղողը կերուշլայի:

Բոլոր աչքերը միանգամայն ուղղուեցան Բանտին դրան որ բացուեր էր յանկարծակի: Երկու զինուոր սուինաւոր որոնց միջեւ կալանաւոր այր մը հուժկու, երիտասարդ, բարձրահասակ, չէկ մազերով եւ անվեհեր երեւոյթով: Նայուածքն ինկաւ հօտին վրայ: Ընդվզումը ցնցեց զինքը: Իննսուն Հայերը սթափեցան, կենդանացան եւ հպարտութեան տաք սարսուռով սփոփուեցան: Մոռցեր էին ա՛լ Եփրատը որ կը մռնչէր, սպառնալից, սարսռատ, անդունդին մէջ: Ազգային ոգւոյն հոսանուտը հրաշք էր գործեր վայրկենաբար:

Ոստիկանապետը, Քեամիլ էֆէնտի, ճակնդեղ քիթով, որդան կարմիր դէմքով, կախ ու դեղին պեխով, հանդարտաբարոյ, համբերատար եւ խելօք պաշտօնեայ մըն էր: Անընդհատ կը ծխէր: Սիրահար էր պորտապարի: Երջանիկ էր հեշտանքովը կիներու: Կերուխումը կը սիրէր: Ամէն երեկոյ կը զինովնար օղիով: Իսկ ցերեկը, կիսաբաց աչքով, իր գործին էր: Ինք չէր փարած այդ պաշտօնին սերտօրէն: Բայց միւսը, ոստիկան Մահմուտ, այդ ցանկութեամբ կը տոչորէր գիշեր ցերեկ:

Ոստիկանապետը կը մրափէր, գլուխը դրած գրասեղանին վրայ եւ թեւերուն օղակին մէջ, երբոր դուռը բացուեցաւ: Հանդարտօրէն ձերբակալին նայեցաւ: Ապա, անցաւ սովորական հարցուփորձին:

— Տո՛ւր անունդ, մականունդ, ծննդավայրդ եւ տարիքդ:

— Հայկ Վրէժունի: Բինկեան ծնած եմ: Քսանեւհինգ տարեկան եմ:

— Նշանակութիւն մը ունի՞ն անունդ եւ մականունդ:

— Շա՛տ մեծ: Հայկ կը նշանակէ աղատ, անկախ եւ բռնակալին ընդդիմադիր: Մականունս կը հրամայէ հարուածին հարուածով պատասխանել, ծեծին՝ ծեծով, մահուան՝ մահով:

— Բայց, որքան գիտեմ, Հայերուդ մականունները կը վերջանան «եան» մասնիկով: Ե՞րբ փոխեցիր աւազանի մականունը:

— Տարագրութեան սկիզբները...

— Կը հասկնա՛մ: Լա՛ւ: Ո՞ւր ուսած ես:

— Սանասարեան վարժարանը:

— Ի՞նչ կը պատրաստէր այդ դպրոցը:

— Մարդ, Հայ, դաստիարակ-ուսուցիչ եւ ժողովուրդին տէր-տիրական:

— Անշուշտ նաեւ յեղափոխական, ահաբեկիչ, յարեց մեղմիւ եւ հեղնօրէն, ոստիկանապետը, մասամբ ալ գոհացնելու համար ոստիկան Մահմուտը որ իր կողքին, սակայն ոտքի, կ՚եփէր, կ՚եռար, ինքզինքը կ՚ուտէր:

— Այո, ճիշդ է ձեր ըսածը, — անշո՛ւշտ նաեւ յեղափոխական, ահաբեկիչ: Ի՞նչ պատճառաւ: Իրաց բերումով, հարկադրանքի տակ պարզապէս: Անտարակոյս կը կռահէք:

— Այսպէս ուրեմն, ամխմբէք ի վեր, տասնեակ մը աւազակներու գլուխն անցած, լեռներն ու քարայրները քաշուած, Թուրք կը կողոպտէիր եւ Թուրք կը ջարդէիր:

— Թոյլ տուէք որ խեղաթիւրումները սրբագրեմ եւ ձեզի յայտնի ճշմարտութիւնները ընդգծեմ: Լաւ գիտէք որ Հայոց մէջ աւազակ գոյութիւն չունի: Ուստի աւազակներ չենք մենք, ինչպէս կը համարձակիք յայտարարել դուք անպատկառօրէն: Ճիշդ է, Թուրք կը կողոպտէինք եւ Թուրք կը ջարդէինք: Եւ սակայն մենք կը գործէինք ընտրովի եւ արդարօրէն: Կ՚առնէինք անո՛նցմէ որոնք մոխիրի վրայ նստեցուցեր էին անպաշտպան ծերեր, կիներ եւ երախաներ: Մահուամբ կը պատժէինք Թուրքե՛ր որոնք կը յոխորտային իրենց ձեռամբ մորթուած Հայերու անհաշիւ թիւով:

— Ի՞նչ բանի կը յաւակնէիք, որո՞նց կուտայիք աւարը...

— Աւա՞րը: Ըսէք Հայոց սեփականութիւնը: Քաղաքին և արուարձաններու հայ անտէր բեկորներուն կը բաշխէինք: Չըլնէի՞նք: Դո՞ւք պիտի հոգայիք անոնց ապրուստը: Կը հարցնէ՞ք դուք ձեզի թէ ինչո՛ւ համար անոնք մատնուեր են այդ վիճակին: Կը հարցնէ՞ք դուք ձեզի թէ ինչո՛ւ համար ես, ընկերներս բարձրացած էինք լեռները: Ինչո՞ւ ապրէինք քարայրներու մէջ: Աշխարհ չե՞նք եկած, ինչպէս դուք ահա, որպէսզի մենք եւս ըլլայինք մեր տուներուն մէջ եւ վարէինք կեանք մը մարդու վայել:

— Գիտէ՞ք թէ որու պատճառաւ եւ ինչպէս ձերբակալուեցաք:

— Ափսո՛ս, այո: Ամուսնութիւն, բնակութեան եւ աշխատանքի դիւրութիւններ, կեանքի ապահովութիւն խոստացաք մեր մէկ ընկերոջ որ սիրահարած էր Թրքուհիի մը: Այս վերջնոյն շնորհիւ, ձեր մարդիկը յարաբերութեան մէջ մտան անոր հետ: Եւ երբ ուշ երեկոյեան, մինչ մենք արթուն էինք աչքերը գոց, ան դուրս սողոսկեցաւ այլեւս չվերադառնալու մտօք, ընդհակառակն, երթալ մահմեդականանալու, ապա ամուսնանալու միմիտ համոզումով: Կանչեցի, պոռացի, աղաչեցի, ի զո՛ւր: Հրամայեցի յետոյ: Կը վազէր առաջ: Լուսնկան արծաթ լոյսը սփռած էր: Փամփուշտ հասաւ ետեւէն, կանգնեցուց, ապա տապալեց զինքը: Ձեւաւ ոտքի եւ այնուհետեւ ա՛լ չվազեց: Զոհը եղաւ իր սրտին ու ձեր խարդախ խաղերուն: Իսկ ես ինկայ ձեր չղթային ծուղակին մէջ:

— Ո՞ւր կորսուեցան միւսները: Գիտցիր որ չեն կրնար աղատիլ մեր ձեռքէն:

— Ատիկա ձեր կարծիքը, զուցէ նաեւ ձեր համոզումն է: Անոնք Եփրատին զուսպ մասին Թոյլտուութեամբը անցան միւս ափը: Ներկայիս Տերսիմը կը ճեղքեն: Պիտի միանան Անդրանիկին կամ Մուրատին:

ԱՐՇԱԻԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ 40 ՕՐԵՐԸ ԵՒ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Ասկէ երեք տարի առաջ իտալական ձայնասփիւռը «Մուսա լերան 40 օրեր»ուն մասին յայտագիր մը պատրաստած էր որ բաղկացած էր ութ մասէ:

Առաջին մասը տալէ ետք՝ սփռումը յանկարծ կ՚ընդմիջուէր ու շաբաթ մը վերջ կը վերսկսէր՝ թըֆանկաստ վերամշակումի մը ենթարկուելէ յետոյ: Երկրորդ ընդմիջում մը տեղի կ՚ունենար վեցերորդ սփռումէն ետք — որ զուգադիպեցաւ Իտալիոյ վարչապետին Անգարա այցին — ու, առանց եօթներորդ մասը տալու, յայտագիրը վերջ կը գտնէր ութերորդ մասի սփռումով:

Այս բոլորին դէմ բողոքած է վէպին ձայնասփիւռային վերածումը կատարողը — Ֆռանճոյ Վենթուռինի — որ նամակ մը գրած է խորհրդարանի ձայն-պատկերասփիւռի գործունէութեան վրայ հսկող յատուկ յանձնախումբին, զոր կուտանք թարգմանաբար:

Հռոմ, 17 Նոյեմբեր 1971
Հռոմ

Ծերակուտական Տոգինին
Նախագահ ձայն – պատկերասփիւռի հսկողութեան խորհրդարանական Յանձնախումբի
Եւ Յանձնախումբի անդամներուն
Ծերակուտականներ... (անունները)
Երեսփոխաններ... (անունները)

Պարտք կը համարիմ ձեզի տեղեկացնել ցեղապաշտութեան տաչեցուցիչ դէպքի մը մասին որ տեղի ունեցաւ իտալական ձայն – պատկերասփիւռի մէջ:

1965ին համաձայնութիւն կը կայանար, ձայնասփիւռի պատկան մարմիններուն ու իմ միջեւ, այն մասին որ ես Ֆրանց Վերֆէլի «Մուսա լերան 40 օրերը» վէպը իտալերէնի թարգմանէի ու ձայնասփիւռի 8 սփռումներու վերածէի: Իմ աշխատանքս աւարտելով՝ զայն կը յանձնէի 1967ին ամառը. 1968ի գարնան ալ բեմադրութիւնը կը լրանար որմէ ետք, 21 Մարտ 1968ին, պէտք եղած համաձայնագիրը կը կնքուէր՝ իմ եւ ձայն – պատկերասփիւռի միջեւ:

Աւելորդ է յիշել թէ Վերֆէլի վէպը կ՚ողեկոչէ հայ ժողովուրդի ջարդը որ կատարուեցաւ օսմանեան կառավարութեան կողմէ առաջին աշխարհամարտի ընթացքին: Յայտնի է թէ այս ողբերգական դէպքը, զոր գրի առած է հրեայ

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Թանթանայից ներքեւ, գրա ողջ երկայնքով, գնում էին մարգարիտների մի քանի շարքեր, իսկ դրանցից ներքեւ՝ երկու շարք ոսկեդրամ՝ իւրաքանչիւր շարքում այնքան խիտ իրար վրայ շարած ոսկիներով, որ դրանցից ամէն մէկը հազիւ էր երեւում մի նեղ կիսալուսնով: Քունքերի մօտ, ոսկու համահաւասար շարքերի ծայրերին, կախուել էին երկու մեծ ոսկեդրամ, իսկ ճակատի մէջտեղում՝ աւելի մեծը:

Գիմիքով այդ ողջ գլխազարդը ծածկել էր նրա ճակատի միայն վերին մասը՝ ոսկիների և յօնքերի միջեւ, թողնելով ճակատի մի հրաշալի, լայն շերտ: Կուռ վզից, ոսկէ նուրբ շղթայով կախուած էր մի փոքրիկ ժամացոյց՝ նոյնպէս ոսկէ: Շղթան շատ երկար էր և մի քանի անգամ այն փաթաթել էր իր բազկի, սովորաբար պարանոցի շուրջը: Այժմ, երբ նա խոնարհուել էր դէպի պահարանը, ժամացոյցը կախ էր ընկել եւ ճօճւում էր: Երբ նա շարժում էր գլուխը, նրա գլխի մետաքսէ թաշկինակը հուրհրատում էր մերթ կանաչ, մերթ կապոյտ փաղփղելով:

Ուշքի գալով, Երանոսն սկսեց տրամաբանել: Դէ ի հարկէ դա ուստա Մկրտչի կինն էր, որ սենեակ էր մտել գործով: Միայն թէ, նա չափազանց նման էր Թրքուհու...

«Իսկ եթէ յանկարծ նա Թրքուհին ի՞նքն է», — անցաւ Երանոսի մտքով եւ նա սարսափեց: Մեծ է զօրութիւնդ, Աստուած, այս ի՞նչ մեղաւոր մտքեր են անցնում նրա գլխով: Վաղը նա կը գնայ Եօթ – վէրք Աստուածածնի եկեղեցին, եօթ մոմ կը վառի, եօթանասունեօթ մոմ կը վառի իր պղտոր մտքերի մեղքը քաւելու համար: Ինչպէս կարող է ուստա Մկրտչի ընտանեկան սուրբ յարկի տակ ապրող անհոծ կինը լինել նոյն՝ այն Թրքուհին: Չէ՞ որ այդ աղջիկը է, ուրեմն նա Թրքուհի է, ձեռնում է Թուրքական Թաղումից է կրում անհնազանդլի և անհասկանալի գործեր հասնում... Սեղան, մեղայ քեզ Աստուած:

Բայց ինչո՞ւ նահել, տարակուսել և մեղանչել: Երանոսը կարող է քուր խընդրել նրանից և փոխանակ զիժնելու հայերեն «քուր» բառով, զիժել Թուրքերեն «բաջի» բառով: Եթէ «բաջի» խօսքի վրայ կինն ինքն իրեն մատնեց, ուրեմն... Մեղայ, մեղայ քեզ, Աստուած, հանիր այդ կասկածը Երանոսի սրտից եւ թոյլ մի տայ նրան՝ սուտ մէջ իր մեղաւոր միտքն ու այդպիսով աւելի մեղանչել...

Կինը պահարանի մօտ վերջացրեց իր գործը եւ ետ դարձաւ: Երբ նա անցաւ Երանոսի մօտով, Երանոսը հազիւ կարողացաւ տիրապետել իր հարբած ուղեղին՝ չկտրելու համար նրա առաջը՝ ինչպէս ցերեկով, եւ չըղաւելու՝ «բաջի»... Լաւ էր, որ կինն արագաքայլ մօտեցաւ դրանը, ետ տարաւ կանաչ վարագոյրները եւ անհետացաւ դրանց ետեւում՝ ինչպէս կանաչ տեսիլ...

Համարեա անմիջապէս դրանից յետոյ դուռը բացուեց եւ այս անգամ ներս մըտաւ ուստա Մկրտիչն իր ութ տարեկան տղայի հետ:

— Երանոս ախպէր, ծանօթացի ժառանգիս հետ, իմ ամենաբանձր, ամենամենձ ախպարիս հետ: Գալուստ, ձեռքդ տուր հօրեղբօրդին... Եղսխեր: Հիմի, Երանոս ախպէր, ես հաստատ գիտեմ, որ դուն լաւ մարդ ես: Իմ Գալուստն մինձ հիմի հէչ մէ գէշ մարդում ձեռք չէ տուէ, քովը չէ դնէր: Իմ ամենէն երեխան սիրով է իր օրհնէն առաջի է...

Երանոսն այնքան յուզուած էր, որ չհասկացաւ կանանց ասածն սուտ է, թէ լաւ է ասում: Նա նայեց երեխային եւ հպաւ նրա գլխին:

— Հիմի, Գալուստ ջան, մէ քիչըմ խօսի հօրեխպայրի հետ: Մէ քանիմ բարպէ ընձի նորից ներէ, Երանոս ախպէր...

Եւ ուստա Մկրտիչը նորից գնաց դուրս:

Երանոսը գրկեց երեխային: Ուրեմն այն կինը տեսիլք չէր, այլ իրականութիւն... Ահա եւ նրա տղան՝ նրան անչափ նման: Երանոսը ձեռք է տալիս նրա սեւ մազերին, շօշափում է սպիտակ մորթը, նայում է սեւ աչքերի մէջ: Եթէ իրական է այդ երեխան, ուրեմն իրական է նաեւ նրա մայրը: Դրանում կարելի էր բոլորովին չկասկածել, բայց այնքան անակնկալ էր հանդիպումը, այնքան կարճատեւ էր կնոջ այցելութիւնը եւ այնքան մթագնած էր Երանոսի գիտակցութիւնը: Զարմանալի մի լոյս սփռուել էր սենեակում, իսկ այդ լոյսի մէջ կանգնել էր սքանչելի Հեղնարը...:

×

Ուստա Մկրտիչը բացեց հօր սեղան: Նրա մայրը նստել էր Թախտի վրայ: Երանոսի կողքին: Ինքն ուստան նստել էր աթոռին՝ մէջքով դէպի դուռը: Երեխան կլոր սեղանի տակ խաղ էր անում կատուի հետ:

(34 – Շար.)

գրագէտ Վերֆէլ 1933ին, խրատումը նկատ-ուած է կանխաւ եղած պատկերացում մը այն ճակատագրին, որուն պիտի են-թարկուէր հրեայ ժողովուրդը նացիստ վարչաձեւի տակ:

Գիրք մըն է, ուրեմն, որ կենդանի այժ-մէականութիւն մը կը ներկայացնէ եւ ... հետաքրքրական է մարդկային ու պատմական տեսակէտով: Եւ բուն այս արժէքին համար է որ ընտրուած է իմ, ինչպէս նաեւ ձայնասփիւռի այն ատեն-ուան վարիչներուն կողմէ:

Վերֆէլի վէպը, արդարեւ, կը խօսի այնպիսի նիւթի մը մասին — ցեղային խտրականութիւնը — որուն բազմիցս ան-դրադարձած է ձայն – պատկերասփիւռը, երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնէն սկսեալ, մանաւանդ վերջերս Վարշաւայի կեթթոյին նուիրուած հեռատեսիլի յայ – տագրով:

Պէտք է սակայն նկատել թէ Վերֆէլի գիրքը քաղաքական ուղղակի բանալեճի նպատակը չունի, այլ գերազանցապէս վիպերգային ու երեւակայական չունչ մը ունի, իմաստասիրականի եւ արկածայինի միջեւ բան մը, որ ճշգրտօրէն յարգուած է եւ վերածումին հեղինակէն եւ սփռ-ումին բեմադրիչէն (Ռաֆֆայէլէ Մե – րանի): Այլ խօսքով յայտագրին մէջ ոչինչ կար որ կարելի ըլլար նախատական հա-մարել այսօրուան Թուրքիոյ ու մանաւ – անդ իր կառավարութեան համար:

Առաջին սփռումը տեղի կ'ունենար Շա-բաթ 19 Ապրիլ 1969ին, ժամը 20·01ին: Միւս սփռումները պիտի շարունակուէին յաջորդ շաբաթներու ընթացքին, իւրա-քանչիւր Շաբաթ երեկոյ նոյն ժամուն: Միայն թէ Շաբաթ 26 Ապրիլին, խօսնա-կը կը յայտարարէր թէ երկրորդ սփռու-մը տեղի պիտի չունենար, առանց բա-ցատրութիւն տալու: Յաջորդ օրերուն քանի մը իտալական թերթեր բողոքի նա-մակներ կը հրատարակէին, գրուած հայ ընթերցողներու կողմէ որ չուտով հաս-կցած էին թէ ընդմիջումին պատճառը ինչ էր:

Իրաւ ալ Հռոմի Թրքական դեսպանա-տունը յայտագրին դէմ պաշտօնական բողոք մը ներկայացուցած էր Իտալիոյ կառավարութեան: Պէտք է այստեղ յի-շել թէ առաջին սփռումը բնականաբար ներածական հանգամանք մը ունենալով եւ զուտ երեւակայական դէպք մը նկա-րագրելով (գլխաւոր դերակատարին ու իր ընտանիքին երկար ճամբորդութիւնը Օսմանեան Սուրիա) ուղղակի բանալէ-նի ոչ մէկ տարր կը պարունակէր որ ուղ-ղուած ըլլար, ոչ միայն այսօրուան, այլ նոյնիսկ երէկուան Թուրքիոյ դէմ:

Ցաւ ենայն դէպս զարմանալի է որ այս-օրուան Թուրքիոյ կառավարութիւնը ինք-զինք մասնակից համարի դէպքի մը որ կը վերաբերի անդառնալիօրէն չքացած ու պատմականօրէն անկրկնելի վարչա – ձեւի մը, որպիսին եղած է օսմանեան կայսրութիւնը: Նոյն բանը պիտի ըլլար եթէ Աւստրիոյ այժմեան կառավարու –

թիւնը բողոքէր իտալական գարթօնքի ոտնձգումին դէմ:

Պիտի եզրակացնե՞նք թէ այսօրուան Թուրքիոյ կառավարութիւնը ինքզինք համախոհ կը համարի Էնվէր փաշայի ցե-ղասպանութեան հետ: Հարցը ինչ ալ ըլ-լայ, ա՛լ աւելի զարմանալի է որ նման արտաքոյ բողոք մը լրջօրէն նկատի առ-նուած է իտալական կառավարութեան կողմէ: Այս վերջինը, չի գիտցուիր թէ ո՛ր միջոցներով եւ ի՛նչ իրաւունքով, ձայնասփիւռի վարչութեան վրայ ճնշում կը բանեցնէր, որպէսզի սփռումի վերա-ծումը — արդէն իսկ ժապաւէնագրուած — դրաքննուէր ու սրբագրուէր Թրքանպաստ ձեւով:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԱՃԻ ՀԱՐՑԸ

—0—

Չին վարիչները յաջողած են սահմա – նափակել Չինաստանի բնակչութեան ար-տակարգ աճին թափը:

Դեռ մինչեւ քանի մը տարի առաջ մաս-նագէտներ՝ չին թէ օտար, կ'ենթադրէին, թէ երկրին բնակչութեան թիւը 1981ին մէկ միլիառի պիտի հասնէր: Վերջին տարիներուն, սակայն, բացառիկ միջոց-ներ ձեռք առնուեցան, արգիլելու հա – մար «չինական ռումբ»ի պայթումին: Խօսքը, անշուշտ, բնակչութեան արտա – կարգ աճի մասին է:

Այսպէս կոչուած ընտանեկան ծրագիր մը մշակուեցաւ եւ այդ ուղղութեամբ մեծ քարոզչութիւն կատարուեցաւ: Հա – մաձայն որոշ աղբիւրներու, բնակչու – թեան կարեւոր մասը կ'ըմբռնէ հարցին կարեւորութիւնը եւ ընթացք կուտայ իշխանութիւններու թելադրութիւննե – րուն:

Քարոզչութիւնը հաւաքական ձեւով կը կատարուի: Միեւնոյն ատեն տունէ-տուն այցելողներու բանակ մը կայ, որ ամէ-նուր՝ տուներու, գործատուներու, աշ – խատանոցներու եւ ագարակներու մէջ ամուսնացած զոյգերուն կը բացատրէ, թէ ինչո՛ւ պէտք է չափաւորել ծնունդնե-րու թիւը:

Քաղաքներու մէջ արձանագրուած ար-դիւնքը աւելի յայտնի է: Գիւղերու մէջ՝ նուազ: Բազմանդամ ընտանիք կազմելու սովորութիւնը դեռ անհետացած չէ, մաս-նաւորապէս երէց սերունդին մօտ:

Չինաստանի բնակչութեան աճին սահ-մանափակումը արդիւնքն է այն միջոցա-ռումներուն, որոնց դիմեցին իշխանու – թիւնները 1962էն ետք, երբ անդրադար-ձան, թէ երկրին արտադրութեան կա – րողութիւնը, բաղդատմամբ բնակչու – թեան տարաժամ յաւելումին, դանդաղ կ'ընթանայ:

Անհրաժեշտ է յիշել, թէ 1957ին իշ-խանութիւնները օրինականացուցին վի-ժումը եւ ծնունդները կ'անխարգիլող դե-ղերու գործածութիւնը: Այսուհանդերձ, որոշ ժամանակ չուզեցին ժողովրդակա – նացնել զանոնք, որովհետեւ կ'ուզէին գիտութական ծառայութեան տակ սե-րունդ մը ապահովել: 1960էն ետք այս հարցը երկրորդական դարձաւ, քանի որ բանակը մեծ թիւ կը ներկայացնէր ար-դէն: Այժմ նոյնիսկ պողոտաներու եւ հեռաւոր գիւղերու մէջ մեծ ազդեր կ'ե-րեւան, ուր կոչ կ'ուղղուի ժողովուրդին՝ սահմանափակել ծնունդներու թիւը:

Ծրագրուած աշխատանքը քանի մը ե-րեսներ ունի: Այսպէս, կը թելադրուի ե-րիտասարդներուն ուշ ամուսնանալ եւ, ի հարկին, ամուլ դառնալ:

Ներկայիս ցանցառ են փոքր տարիքի ամուսնութիւնները, որոնք անցեալին ընդհանրացած էին: Քաղաքներու մէջ այժմ կիները կ'ամուսնանան 24–25 տա-րեկանին, երբեմն նոյնիսկ աւելի ուշ: Գիւղերու մէջ, սակայն, 18 տարեկան է միջինը: Այրերը՝ 27–28 տարեկանին: Կա-ռավարութիւնը կը փափաքի 30ի բար – ձրացնել ամուսնութեան տարիքը:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Չորս տարի առաջ, Երեւանի թիւ 130 դպրոցի աշակերտութիւնն ու ուսուցչու-թիւնը գովելի գաղափարն էին ունեցած մրցում մը սահմանելու՝ Մեսրոպեան ա-նունով: Անոնց նպատակն էր աշակեր – տութեան մէջ ամրապնդել եւ զօրացնել սէրը մայրենի լեզուի հանդէպ: Այս միտքը լայն արձագանգ գտաւ մտաւորա-կան շրջանակներու մօտ, շատեր փափաք յայտնեցին օգտակար ըլլալ այս գործին:

1968 – 19ի ուսումնական տարեշրջա – նին 19 աշակերտներ արժանացան մր-ցանակի՝ հայերէնի մէջ «գերազանց» վկայական ստանալով: Վկայականները յանձնուեցան գրագէտներու կողմէ՝ Հա-յաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի դահլիճը:

Առաջին տարուան արդիւնքները ոչ միայն գոհացուցիչ էին, այլեւ ոգեւո – րիչ. արդարեւ, աշակերտական շրջանակ-ներու մէջ մեծ խանդավառութիւն ստեղ-ծուեցաւ անոր շուրջ: Մեսրոպեան մր-ցումը դարձաւ աւանդական՝ կազմուե – ցաւ մնայուն յանձնախումբ, որու մաս կազմեցին դպրոցի հայերէնի եւ գրակա-նութեան ուսուցիչներ, գրագէտներ, հա-յագէտներ, հաստատուեցաւ հայագիտա-կան ամպիոն:

Տարիէ տարի աւելցաւ մրցանակիրնե-րու թիւը: 1968 – 69ին՝ անոնց թիւն էր 19, 1969 – 70ին՝ 29, 1970– – 71ին՝ 35 հոգի, իսկ այս տարի...

Այս տարուան մրցումին, ո ր տեղի ունեցաւ Մայիսի սկիզբները, շատ աւելի մեծ թիւով աշակերտներ մասնակցեցան, հակառակ այն իրողութեան, որ մրցումի պայմանները աւելի դժուարացած էին: Այսպէս 68 աշակերտ ստացաւ «Մեսրոպ-եան վկայագիր», կրծքանշան եւայլն: Վկայականներուն վրայ արձանագրուած էր. «Ճանաչել գիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ»:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

× Երեւանի մէջ ջութակի նուագահան-դէս մը տուաւ Եդուարդ Թադեւոսեան: Ջութակահարը դափնեկիր եղած է մի – ջազգային փառատօներու մէջ:

× Նորքի մէջ ներկայիս կը շինուի Ե-րեւանի պատկերասփիւռի նոր աշտարա-կը, որ իր բարձրութեամբ չորրորդ տեղը պիտի գրաւէ աշխարհի մէջ: Առաջին ե-րեք աշտարակներն են Օսթանքինօ, Պեր-լին եւ Թոքիօ,

× Հայլֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ Ալիս Թէրզեանի յօ – րինած ջութակի concerto-ի ունկնդրու-թիւնը: Ալիս Թէրզեան Արժանթին կը բնակի եւ գնահատուած երգահան մըն է:

× Հայաստանի Գիտութիւններու Ա-կադեմիան լոյս ընծայեց «Արամ Խաչա-տրեան» խորագրուած հատոր մը, ուր հայ եւ օտար արուեստաբաններ կը վեր-լուծեն երգահանին գործերը: Հատորը ունի նաեւ բաժիններ, ուր տեղ գտած են երաժիշտին յօդուածներն ու ուսումնա-սիրութիւնները:

× Հայաստանի Գիտութիւններու Ակա-դեմիայի նախագահը՝ Վ. Համբարձում-եան պետական մրցանակներ յանձնեց խումբ մը գիտնականներու: Անոնց մէջ են Հրաչեայ Յովսէփեան, որ պետն է Ե-րեւանի հաշուական մեքենաներու գիտա-հետազօտական հիմնարկին, Մնացական Բունիաթեան, վարիչ տարրալուծարանի մը, Խաչիկ Էյլեզեան՝ պետը նոյն տար-րալուծարանի, երկրաչափ Միքայէլ Խա-չատրեան, Սարգիս Թումանեան՝ տնօ – րէն «Ելեկթրոն» գործարանի եւ Վլադի-միր Իշին:

× Կիրովականի մէջ բեմադրուեցաւ Շէյքսփիրի «Մաքպէթ»ը: Բեմադիրն է Ռ. Ջրբաշեան:

× Զարուհի Դոլուխանեան երգահան – դէս մը տուաւ Երեւանի մէջ:

× Ազատ գետի կիրճին մէջ ջրամբար մը պիտի հաստատուի: Անիկա պիտի գրաւէ 300 հեկտար տարածութիւն եւ իր մէջ պիտի ամբարէ աւելի քան 70 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր: Ասոր շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել 30·000 հեկ-տար հող Արարատեան դաշտավայրին մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Խենթեցա՞ր... ի՞նչ յարաբերու – թիւն: Պատահմամբ յանկարծ դէմս ե-լաւ, բարեւ մը տալով պիտի անցնէի եր-թայի, երբոր ինք որպիսութիւնս հար-ցուց, սովորուեցայ քաղաքավարական խօսք մը ընել... ուճի՞ր գործեցի:

— Չէ, բայց...

— Բայց, ի՞նչ:

— Ուրիշ ոեւէ անձի հետ բնական է ինչ-որ կարեւորութիւն չունէր, բայց Խօսրով էֆէնտիին հետ... քու նախ – կին...

Վաճառականը խօսքը չաւարտեց:

— Ցետոյ ես ի՞նչ յանցանք ունիմ, ինք հետս խօսեցաւ, ստիպուած էի պատաս-խանել, զարմանալի բան:

— Ուրիշ աւելի զարմանալի բան մը սակայն...

— Ո՞րն է տեսնենք:

— Թուլամիէին կ'երթաս ու Խօսրով էֆէնտին հոն կուգայ դիպուածով, Հօֆ-մանին կ'երթաս եւ դարձեալ Խօսրով է-ֆէնտին հոն կուգայ:

— Ի՞նչ կրնանք հետեւցնել ասկէ

— Հետեւութիւնը դուն հանէ:

— Ես ատոր մէջ զարմանալի բան մը չեմ տեսներ կոր...

— Իսկ ես առնուազն սա կը տեսնեմ, որ այդ մարդը քեզի կը հետապնդէ, եթէ դուն զինքը չես հետապնդեր:

— Պարապ խօսք... արդէն ինք բա – ցատրեց թէ ինչու Հօֆմանի վաճառա – տունը կը գտնուէր:

— Ինչո՞ւ համար...

— Կնոջը հետ եկեր է եւ կինը վարը գնումներու զբաղած ըլլալով, ինք վեր ելեր է անոր սպասելու համար:

— Դուն ալ հաւատացի՞ր այդ ըսածին:

— Անշուշտ հաւատացի... մանաւանդ որ վար իջնելուս արդարեւ տեսայ իր կինը:

Սաթէնի տուած այս բացատրութիւնն ալ շատ ճշմարտանման էր: Վաճառա – կանը այլեւս նոր դէնք մը չունէր գոր – ծածելիք, միայն թէ տակաւին կը կաս-կածէր կնոջը անկեղծութեան մասին:

— Ենթադրենք, որ բոլոր ըսածներդ ճշմարիտ են, ըսաւ, այն ատեն ինչո՞ւ համար քիչ մը առաջ իրողութիւնը ծած-կեցիր եւ ըսիր, թէ Հօֆմանի վաճառա-տան մէջ ոչ մէկ ծանօթի հանդիպած էիր...

— Ատոր բացատրութիւնն ալ շատ պարզ է, պատասխանեց կինը, եթէ Խօս-րով էֆէնտիի տեղ ուրիշ անձ մը ըլլար՝ անմիջապէս պիտի ըսէի, բայց գիտէի, որ այդ անունը տալով անտեղի կասկած-ներ պիտի յարուցանէի մտքիդ մէջ, ա-նոր համար դգուշացայ... բայց յետոյ խորհեցայ, որ լաւագոյն էր ամէն բան անկեղծօրէն ըսել, քանի որ դատապար-տելի ոչ մէկ բան ըրած էի:

— Ուրիշ անգամ չեմ ուզեր, որ այդ մարդուն հետ խօսք փոխանակես, գոչեց վաճառականը:

— Արդէն զինքը տեսնելու առիթ չեմ ունենար երբեք:

— Երկու շաբթուան մէջ երկու անգամ տեսներ ես սակայն:

— Դիպուածը անանկ բերաւ:

— Այդ դիպուածին իմ խելքս չի հաս-նիր կոր...

— Ի՞նչ, տակաւին կը կասկածի՞ս խօսքերուս ճշմարտութեանը վրայ, գոչեց կինը ինքն ալ այս անգամ բարկանալով, կը կարծե՞ս որ քեզ կը խաբեմ կոր... մեղապարտ յարաբերութիւննե՞ր ունիմ Խօսրով էֆէնտիի հետ... ըսէ, այդ կաս-կածը ունի՞ս:

— Ես ատանկ բան չըսի:

— Ուրեմն ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

— Իմ փափաքս եւ ուզածս այն է, որ ուրիշներուն բերանը չիյնանք, ահա...

— Ոչ մէկուն բերանը ինկած ենք, ատ քու ենթադրութիւնդ է:

— Մէյ մը Շագիկին խօսքերը մտիկ ըրէ:

— Այդ չլթիկին խօսքերո՞վը պիտի շարժինք:

Երէկ կնիկ դեռ բաւական շարունակե-ցին իրենց վէճը, միայն թէ ոչ նոյն սաստկութեամբ: Վաճառականը կը տես-նէր, որ իր ձեռքը եղած փաստերը շատ աննշան էին եւ անոնցմով կարելի չէր լրջօրէն դատապարտել իր կինը: Միայն թէ կասկածը չէր փարատած:

Պէտք է հսկողութիւնը շարունակեմ, կը խորհէր, մինչեւ որ բոլորովին հա-մոզուիմ կնոջս անմեղութեան մասին, միայն թէ հիմա որ կասկածներս իրեն յայտնեցի, շատ աւելի դժուար պիտի ըլլայ այդ հսկողութիւնը, որովհետեւ իր զգուշութիւնները պիտի կրկնապատկէ... իցիւ թէ բան մը ըսած չըլլայի եւ սպա-սէի լաւագոյն առիթի մը:

Իսկ տիկին Սաթէն, իր կողմէ, վրէժ – խնդրական ծրագիրներ կը պատրաստէր Շագիկի դէմ, որ այլեւս իր մահացու թշնամին դարձած էր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Օննիկ Նաչալեան, Արամ Նաչալեան, Տիկին Վերոնիք Պաճատուր, ինչպէս նաեւ Խաչիկեան եւ Գանբարեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, եղբօր կնոջ եւ կնքամօր՝

ՄԱՐԻ ՆԱՇԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Բանն, Մայիս 20ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10·30ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (26 Մայիս) Հայ Մշակոյթի Տան մէջ 21ին: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Անդամատետրերը միասին ունենալ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Արձանագրութիւնները կը բացուին այս Շաբաթ օր (Մայիս 27) ժամը 15ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը՝

17, Rue Bleue — Métro Cadet

հետեւեալ թուղթերով՝

Livret de famille
Carte d'immatriculation S. S.
Bon de vacances visé par le Percepteur
Livret de vaccination à jour
Une photo d'identité.

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ

— ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ —

ՄԱՅԻՍ 28

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, կիրակի ժամը 16ին Սփլանտիտ Օթէլի սրահին մէջ
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ.
Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի
Կը նախագահէ Իվ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Կը խօսին
ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ եւ Մէթր ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Հայկական պարեր Լիոնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
6րդ թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբին եւ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին:

28 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին, Հ. Յ. Դ. «Գասպար Իփէկեան» ակումբին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ Պր. ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ (քաղաքապետ Վիէնի):

Կը նախագահէ ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կ'արտասանեն Օր. Է. Քէլէչեան, Պր. Ա. Գալայճեան, Օր. Թօփդաչեան:
Կ'երգեն Տիկին Ա. Գալուստեան, Օր. Ա. Սանճեան, Օր. Ա. Քղեւեան:

Հայկական տոհմիկ պարեր եւ խմբերգներ: Հանդիսութենէ ետք ընկերահամակրական խնջոյք:

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ս. Մօրիսի «Վրացեան», Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերու, Կապոյտ Խաչի:

28 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՋԷՔԻՆԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին Օրիորդներ Ռուէթ Քէչէճեան (Վալանսէն), Լիւսի Գըլըճեան, ընկ. Մխիթեան, Սաթօ Գըլըճեան, «Հայկազեան» վարժարանի պարախումբը պիտի պարէ հայկական տոհմիկ պարեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան - ընկերային ջերմ մթնոլորտի տակ խնջոյք

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան 54րդ տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք քաջաբար ինկան Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին Հայրենիքը եւ Ս. Աթոռը:

×

Այս Կիրակի՝ Մայիս 28ին, յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կը կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի նահատակներու հոգիներուն ի հանգիստ:

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

Մահուան 100ամեակին առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան եւ Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան, հովանաւորութեամբ Արեւմտ. Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակ:

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
Դուրեանի կեանքն ու գրականութիւնը կը ներկայացնէ ԵԴ. ԱՂԱՄԵԱՆ
Խօսք կ'առնէ ԱՍԱՏՈՒՐ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ
Արտասանութիւններ քերթողին գործերէն

9 Յունիս Ուրբաթ գիշեր ժամը 8·30ին
MAISON DES CENTRAUX
8, Rue Jean-Goujon, Paris (8e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէնթ Էթիէնի խումբին կողմէ, Շաբաթ, Մայիս 27 ժամը 20·30էն սկսեալ Սալ տը լ'Ամիքալ Լայիք, 20 Ռիւ Պօլիւէ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ. ՔՈԼՈՄՊԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Տեղական խումբին, ի նպաստ Կապոյտ՝ Խաչի կայանին, Կիրակի 28 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3·30էն 23, Անիէռի Թաղապետարանի սրահին մէջ
16, Place Hôtel de Ville — Asnières

Կը նախագահէ ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Ատենապետուհի Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան)

Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ Հ. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ եւ Նոր Սերունդի կողմէ՝
Պ. ԿԱՐՊԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի օփերայէն
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ համոյթ իր ամբողջ կազմով, Արտասանութիւն Պր. ՕՆՆԻԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ կողմէ, եւ կայանի կեանքէն հետաքրքրական գունաւոր ժապաւէն մը, պատրաստուած Պր. ԷՍՄՈՆ ՊԱՐԱՔԵԱՆԻ կողմէ:

Խօսնակ ընկերուհի Լիլիան Աբրահամեան

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով եւ հանելի անակնկալներ:

Հանդէսը կը սկսի որոշեալ ժամուն — Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ::

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ընդհանուր փափաքին համաձայն
Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ թատերախումբը կրկին կը ներկայացնէ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

(3 արար)
զուարճալի զաւեշտ մը

Արդիականացում եւ համադրած բեմադրութիւն դերակատարներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Յակոբ Փափազեանի

Երեքշաբթի Յունիս 6, ժամը 20·45ին

THEATRE CHARLES DE ROCHEFORT 64, Rue du Rocher (Métro Villiers)

Դերակատարներ.— Սօնա Վարդանեան, Օքսէն Կեղլեան, Յակոբ Փափազեան, Ազատի Պալեան, Մանուկ Թօմարճեան, Ալեքսան Ալեքսանեան, Կարօ Մասլաքեան, Արա Տէյիրմէնճեան, Գաբրիէլ Թօկաչեան, Արման Թիւզէմէնեան, Րաֆֆի Սարգիսեան, Միսաք Քըլըճեան, Գ. Տէմիրեան:

Տոմսերու համար դիմել.—
Bureau de l'Union, 32 Rue de Trévise, les Mercredis et Samedis de 18 à 19 heures
Markarian, 32, Rue de Trévise — Massis, 21 Rue Saulnier
Diamantaires, 60 Rue Lafayette

Գին 20 եւ 10 փրանք

RECITAL

Adiss HARMANDYAN

SALLE PLEYEL — 252, Fbg. St-Honoré

Samedi 3 Juin à 21 h. accompagné par Jacques Kodjian et son ensemble

Nouvelles chansons — nouveaux disques — Vente de disques arméniens

RESERVATION. — Salle Pleyel, Armenia-Mondia, 17 Rue Saint Florentin, Markarian, 32 Rue de Trévise, Café Philippe, Place Carnot, Alfortville, Epicerie Nigoghossian à Arnouville, et par correspondance à Armenia - Mondia.

Prix des places 30, 25, 20, 15, 10 Frs.

Récital unique à Issy, le 2 Juin à 21 h. au Théâtre Municipal

Réservation sur place et 20 bis, Rue de la Défense

Prix 30 — 20 et 10 Fr.

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ
17 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՆ 2·500 ՖՐ.

ԱՅԺՄԷՆ ԻՍԿ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԵՐԵՔ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

12 ՅՈՒԼԻՍ — 4 ՕԳՈՍՏՈՍ — 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Երդ ու դարձ օդանաւով: ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ: Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ուլնեանի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալեքսանեանի՝
11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. Գարայեանի
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

ՇԱԲԱԹ 27 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 27 MAI 1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա — Տար. 120 ֆր. — Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման — Տար. 135 ֆր. — Հատը 0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.425
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.425

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼՈՅՍԻ ԵՒ ՅՈՅՍԻ ՆՇՈ՞ՅԼ

—o—

Երկու հսկաներ իրենց ներկայութիւնը պարտադրեցին մարդկութեան երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին: Միացեալ Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը:

Մեծն Բրիտանիա, որուն աշխարհատարած կայսրութեան վրայ արեւը երբեք մար չէր մտներ եւ որուն նաւատորմիղները կը տիրապետէին երկրագունդի բոլոր ծովերուն եւ ովկիանոսներուն, աւերի մէջ մնաց եւ քաշուեցաւ իր պատեանը համեստօրէն:

Վերջ գտաւ գաղթատիրութիւնը: Անգլիա, Ֆրանսա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Իտալիա հեռացան իրենց երկար տարիներու գաղթավայրերէն, ծնունդ տալով նորագոյն անկախ պետութեանց, որոնք իրենց դրօշակները տնկեցին Նիւ Եորք ՄԱԿի պալատին առջեւ ցցուած բարձրադիր կայմերու վրայ:

Վերջին պատերազմի բարիքներէն ամէնէն կարեւորն էր այս: Դարերով ստրկութեան ու շահագործումի ենթակայ ամէն գոյնի ազգեր ու ցեղեր մէկ օրէն միւսը թօթափելով օտարի լուծը, անկախութեան տիրացան, ընդհանրապէս առանց գնդակ մը արձակելու: Շատ քիչեր միայն ստիպուեցան զէնքի դիմելով ձեռք բերել իրենց ազատութիւնը, ինչպէս Հնդկաչին, Ալժերիա, Ինտոնեզիա եւայլն:

Մեծն Բրիտանիա աւելի դիւանագիտական տաղանդ ցոյց տուաւ: Առանց կռուի անկախութիւն շնորհեց Հնդկաստանի — որ կայսրութեան թագն էր, — Փաքիստանի, Սէյլանի, Կիպրոսի եւ Ասիոյ ու Ափրիկէի իր զանազան գաղթավայրերուն, առանց բոլորովին կապը կտրելու անոնց հետ: Զանոնք միացուց «Բրիտանական Համարկապետութեան» մէջ, Նորին Վեհափառութիւն Թագուհիին հովանիին տակ:

Ու մինչ Արեւմուտքի դրամատիրական երկիրներուն մէջ վերջ կը գտնէին աշխարհակալութիւնն ու գաղթատիրութիւնը, անդին «ընկերվարական» փետուրով զարդարուած Խորհրդային Միութիւնը ազատութենէ ու անկախութենէ կը զրկէր դարաւոր քաղաքակրթութեան եւ միջակոյթի տէր միլիոնաւոր բնակչութեամբ զանազան երկիրներ Եւրոպայի սրտին վրայ:

Դաշնակիցներու, մասնաւորաբար Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու ռազմական ու քաղաքական անհուն զոհողութեանց շնորհիւ է, որ ազատագրուեցան Հիթլէրի բանակներուն կողմէ պատերազմի ընթացքին գրաւուած այդ երկիրները գործակցութեամբ կարմիր բանակին:

Ընկերվարութիւնը ամէն բանէ առաջ կը դաւանի անհատի ու ազգերու ազատութիւնը: Ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը հիմնական դաւանանք է ընկերվարութեան համար:

Իրողութիւնն այն է սակայն, որ այսօր, պատերազմէն 27 տարի վերջ, տակաւին Կրեմլին ձեռք չէ քաշած «արբանեակ» կոչուած երկիրներէն, որոնք կը շարունակեն մնալ կարմիր բանակի մշտական պահանջքին տակ:

Փաստ՝ 1956ին Հունգարիոյ ազատագրական շարժումներուն արեան մէջ խեղդուիլը եւ 1968ին Չեխոսլովաքիոյ գրաւումը Վարշաւայի Ուխտին պատկանող երկիրներու բանակներուն կողմէ:

Թումբ կանգնելու համար պոլշեւիկեան տարածման դէպի արեւմտեան Եւրոպա, Մ. Նահանգները, Անգլիա եւ Ֆրանսա զինուորական ուժեր կը պահեն սահմանամերձ շրջաններու մէջ:

Եւրոպա քանիցս վտանգաւոր օրեր անցուց 1945էն ի վեր:

Ուաշինկթընի կառավարութիւնը ամէնէն շատ զոհողութիւններ յանձն առաւ՝ համայնավարական վտանգը անհետացնելու համար: Փորձեց համախմբել Մոսկուայի տիրապետութեան ենթակայ արբանեակ երկիրներու տարագիր կազմակերպութիւնները: Քարոզչական ռադիոկայաններ հաստատեց Ուաշինկթընի եւ Միւնիխի մէջ, բազմաթիւ լեզուներով: Ամերիկայի Ձայնը ամէն օր 39 լեզուներով միժամեայ հաղորդագրութիւններ կ'ուղղէ դէպի Խորհ. Միութիւն:

Միւնիխի մէջ կը գործեն Ազատ Եւրոպա եւ Ազատութիւն ռատիոները: Այս վերջինը նախապէս կը կոչուէր Ազատագրութեան ռատիոկայան: «Ազատագրութիւն»ը չեզոքացած կերպով կը նշանակէր պոլշեւիկեան լուծէն ազատում: Մոսկուայի բողոքին վրայ ամերիկեան իշխանութիւնները Ազատութիւն անմեղ բառով փոխարինեցին զայն:

Տարիներու ընթացքին վախերը պակսեցան, վտանգը մեղմացաւ, խաղաղ համակեցութեան նոր շրջան մը բացուեցաւ: Կարմիր հեռաձայն հաստատուեցաւ Սպիտակ Տան եւ Կրեմլինի միջեւ:

Այս բոլորին հետեւանքն եղաւ երկու հսկաներու հակամարտութեան սաստկանական մեղմացումը:

Ներկայիս բոլորի աչքերը ուղղուած են դէպի Մոսկուա, ուսկից կը յուսան թէ պիտի ծագի սփոփիչ նշոյլ մը լոյսի ու յոյսի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

—o—

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ ՀԵՌԱՑՈՒԱԾ ՊԱՇՏՕՆԷ

Մոսկուայի մէջ կը շարունակուին խօսակցութիւնները նախագահ Նիքսընի եւ խորհրդային վարիչներու միջեւ:

Քաղաքական շրջանակները նկատել կու տան, թէ ցարդ ոչ մէկ համաձայնութիւն գոյացած է միջազգային կարեւոր եւ հրատապ հարցերու շուրջ: Ցայսօր ստորագրուած են հինգ համաձայնագրեր, վերջինը նուաճման արշաւի… [line: վերջինը նուարկութեան տարնչութեամբ]: Հինգն ալ երկրորդական կը նկատուին, բաղդատմամբ Վիէթնամի, Մերձ. Արեւելքի, Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովի գումարման խնդիրներուն:

Ցամենայն դէպս լաւատեղեակ շրջանակներու համաձայն շատ հաւանական է, որ համաձայնութիւն մըն ալ կնքուի հիւլէական զէնքերու սահմանափակման շուրջ: Խօսք կար, որ այդ համաձայնութիւնը պիտի կնքուէր Ուրբաթ օր, սակայն վերջին պահուն «փոքր հարց» մը ծագած է այս ուղղութեամբ, ինչպէս կը հաղորդուէր Հելսինքիէն, ուր Ամերիկացիք եւ Ռուսեր երկար ատենէ ի վեր կը բանակցին այս հարցին շուրջ:

Վերջին օրերու խօսակցութիւններուն մէջ կարեւոր տեղ գրաւած է խորհրդային – ամերիկեան առեւտրական կապի հարցը: Մոսկուա կ'ուզէ երկար ժամանակի վրայ տարածուած ամերիկեան վարկ, որու շնորհիւ միայն ան կրնայ զօրացնել իր առեւտրական փոխանակութիւնները Մ. Նահանգներու հետ: Նիքսըն թէեւ տրամադիր է վարկ բանալու, սակայն ոչ Խորհ. Միութեան պահանջած փոքր տոկոսով: Դժուարութեան կը հանդիպի նաեւ Բ. համաշխարհային պատերազմի պարտքի հարցը: Ծանօթ է, որ Խորհ. Միութիւն նպաստաւորուեցաւ ամերիկեան նիւթական օժանդակութեամբ պատերազմի շրջանին:

Վիէթնամի խնդիրն ալ կարեւոր է: Դիտեր նկատել կու տան, թէ Նիքսընի համար հիմնական կարեւորութիւն կը ներկայացնէ այս հարցին լուծումը, այլապէս ամերիկեան հանրային կարծիքը «ձախողած» պիտի նկատէ նախագահին Մոսկուա այցելութիւնը: Միւս կողմէ, սակայն, Մոսկուա չի կրնար շատ առաջ երթալ իր խոստումներուն մէջ:

Բրեժնեւ բացակայեցաւ Մոսկուայէն եւ, համաձայն լաւատեղեակ աղբիւրներու, մեկնած է Քիեւ: Մոսկուայէն կը հաղորդուի նաեւ, թէ Ուկրանիոյ Համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը՝ Պիոտր Շելեստ, հեռացուած է իր պաշտօնէն: Այս վերջինը կը նկատուի «կարծր» եւ դէմ եղած է Նիքսընի Մոսկուա այցելութեան գաղափարին: Շելեստ, որ 1963էն ցայսօր կը մնար իր պաշտօնին գլուխը, եղած էր անոնցմէ, որ պահանջած էին կարմիր բանակին յարձակումը Չեխոսլովաքիոյ վրայ:

Քաղաքական շրջանակներու համաձայն, Բրեժնեւ Քիեւի մէջ աշխատած է պաշտօնէ հեռացնել մէկը, որ դէմ է իր քաղաքականութեան:

Նախագահ Նիքսըն ներկայ գտնուեցաւ Պալշոյի ներկայացումին: Կին մը միջնարարին «Ազատութիւն Վիէթնամի» պոռաց: Ոստիկանները թատերասրահէն հեռացուցին ազմկարարը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

—o—

Հայաստանի ոտնագնդակի ախոյեան խումբը՝ «Արարատ», որ անցեալ տարի այնքան փայլուն դիրք գրաւեց Խորհ. Միութեան ախոյեանութեան մրցաշարքին մէջ, այս տարի կը շարունակէ տժգոյն պատկեր ներկայացնել:

«Արարատ» Մայիս 21ին Երեւանի իր դաշտին վրայ հանդիպում մը ունեցաւ Դոնի Ռոստովի ԲՍԱ խումբին հետ: Այս խումբը կը նկատուի ամէնէն տկարը ախոյեանութեան մասնակից 16 խումբերուն մէջ: Արդարեւ կը գրաւէ ցանկին վերջին տեղը: Արդ այս տկար խումբն իսկ յաջողեցաւ Մայիս 21ին պարտութեան մատնել Հայաստանի ազգային խումբը: Ճշդենք, որ ԲՍԱ եօթը մրցումներու ընթացքին միայն մէկ կէտ արձանագրած էր:

Մրցումի ընթացքին, կը գրէ «Սով Հայաստան»ի թղթակից մը, պարզ դարձաւ, որ «Արարատ» կորսնցուցած էր իր գիմակիծը, մարտական ոգին, տարրական պատասխանատուութեան ոգին: Այսպէս, «Արարատ»ի աջ պաշտպանը՝ Ս. Մարտիրոսեան, որ հնարաւորութիւն ունէր գնդակը հանդիստ ետ ուղարկելու, անփոյթ կերպով, գիծէն դուրս կը հանէ: Արդիւնքը կ'ըլլայ անկիւնի հարուած: Մրցակիցներէն մէկը Երեւանցիներու չորս պաշտպաններու մէջէն կը յաջողի գնդակը ուղղել դէպի բերդ: Ոչ ոք փորձեց դիմադրել կամ նոյնիսկ խանգարել:

«Արարատ»ի մարզիկները «կը շարունակեն նիրհել անցեալի յաջողութիւններից արբեցած», այս է պատճառը, որ խաղի ընթացքին «Արարատցիները մնացին անտարբեր, անփոյթ, մրցակցի թելադրանքին հնազանդ ենթարկուողի դերում»:

«Արարատ» այս տարեշրջանին տեւական նահանջի փապուղիին մէջ կը գլորուի, նկատել կու տան մասնագէտներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆԻ համաձայնագիրը պիտի ստորագրուի Յունիս 3ին, չորս Մեծերու Արտաքին նախարարներու կողմէ:

ՓԱՐԻԶԻ ամերիկեան հիւպատոսարանի եւ Ամերիկեան Լեգէոնի շէնքին մէջ երկու ռումբեր պայթեցան: Ոստիկանութիւնը երկու ռումբեր գտաւ իրենց պայթումէն առաջ ամերիկեան օդանաւային ընկերութիւններու՝ Փան Ամ եւ Թիուա գրասենեակներուն մէջ: Պարսելոնայի մէջ 300 ցուցարարներ փշրեցին Փան Ամի գրասենեակին ապակիները:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ հինգ ձախապաշտներ եւս գնդակահարուեցան: Համաձայն իշխանութիւններուն, անոնք «ոճրագործներ, աւերանդիչներ եւ հակապետական արարք կատարողներ եղած են»:

ՊԵԼԺԻՈՅ վարչապետը յայտարարեց, թէ Պուրունտիի մէջ իսկական ցեղասպանութիւն մըն է, որ տեղի կ'ունենայ ներկայիս: Ապրիլ 29ի ձախողած պետական հարուածէն ետք իշխանութիւնները կը ջարդեն Հիւթիւ ցեղախումբի մարդիկը: Ափրիկեան այս փոքր Պետութիւնը կազմուած է երկու ցեղախումբերէ՝ Հիւթիւ, որ կը ներկայացնէ բնակչութեան 80 տոկոսը, եւ Հիւթիւս ցեղախումբէն: Այս վերջինը միշտ տիրապետող դիրք գրաւած է: Ջարդուածներու թիւը տասնեակ հազարներու կը հասնի: Պուրունտի նախապէս Պելժիոյ գերիշխանութեան տակ կը գտնուէր:

ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿ հաւաքուեցան Հիւսիսային Ատլանտեան Ուխտի [line: Հիւսիսակայ Շուկայի վեց երկիրներու, եւ չորս թեկնածու երկիրներու Արտաքին նախարարները: Օրակարգի նիւթն է Եւրոպայի քաղաքական ապագան:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ 11 երկիրներ, որոնց չորքին նաեւ Ֆրանսա, Սեպտեմբերին, նաւային մեծ ռազմափորձ մը պիտի կատարեն: Աւելի քան 300 ռազմանաւեր պիտի մասնակցին այս ռազմափորձին, որ տեղի պիտի ունենայ Միջերկրականի, Պալթեան ծովի եւ Ատլանտեանի մէջ միաժամանակ:

ՓԱՐԻԶԻ «Փարք տէ Փրէնս»ի մարզադաշտին մէջ ոտնագնդակի կարեւոր մրցում մը տեղի ունեցաւ Խորհ. Միութեան եւ Ֆրանսայի ազգային ամաթէօր խումբերու միջեւ: Ֆրանսա մէկ կէտ արձանագրեց, իսկ Խորհ. Միութիւն՝ երեք: Այս վերջին խումբի խաղացողներէն էր «Արարատ»ի մարզիկներէն Զանազանեան: Այս պարտութեան հետեւանքով Ֆրանսա ոտնագնդակի մարզին մէջ չի կրնար մասնակցիլ Միւնիխի ողիմպիականին:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ Պի. Օ. Էյ. Սի. օդանաւային ընկերութիւնը հինգ Քոլքորտ օդանաւ ապսպրեց:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԷՆ մօտ 700.000 հոգի Արեւելեան Պերլին այցելած են Մայիս 17էն 24:

ՍՈՒՏԱՆԻ Ներքին նախարար նշանակուեցաւ Զօր. Մոհամմէտ էլ-Պահիր Ահմէտ, իսկ բանակի ընդհ. հրամանատար՝ Զօր. Աուաք Ֆալլահ:

ՀՈՐԻԶՈՆԱԿԱՆ ԲԱԶՈՒԿԸ

Եղբօրս յիշատակին

(Գ. եւ վերջին մաս)

Բինկեանցի քաջորդւոյն ձայնը հետզհետէ կը բարձրանար: Կը խօսէր ընդվզումի, զայրոյթի կայծերով տենդահար: Անսանց Թափին մէջ հայերէն խօսքեր ալ կը սուրային: Հոգւոյն խոր խուլքը կը պոռթկար: Յորդ էին միտքերը եւ բառերը՝ հեղեղ որոնք պատուհանէն վար կը հոսէին, ինչպէս բոցեր, Հայոց վրայ: Իսկ աչքերուն հուր նայուածքը չէր բաժնուեր իր դաշոյնէն որ կը շողար մերկ սեղանին կեդրոնին վրայ: Խրոխտ ձայնը կը Թնդար: Վագր էր կարծէք: Ո՛չ, Գառազեղին ըմբոստացած առիւծն էր ան որ կը կռուէր, կը մռնչէր ձողերուն դէմ:

— Մերկացուցիք երկիրը, եղկելի մահատան դարձուցիք: Եւ ծառերը կմախքներու վերածեցիք: Դաշտերու բարութիւնը խափանեցիք չարիքով: Արեան լիճեր կազմեցիք: Բարձրացուցիք ոսկորներու լերկ բլուրներ: Զէք ամչնար ձեր ահաւոր արարքներէն, համատարած եւ անհամար ոճիրներէն: Ո՛չ խիղճ ունիք եւ ոչ ալ՝ գիղջ: Լաց ալ չունիք: Դաժան դէմքեր էք արիւնախանձ: Արիւն, ցեխ է ձեր մատեանը պատմութեան: Յաւերժական դահիճներ էք: Դուք քանդումին արիւնազանդ գործիքն էք:

Կեանքն ենք մենք, մինչ դուք մահն էք: Աշխատանքն ենք մենք, ծուլութիւնն էք դուք: Մենք կը ստեղծենք, դուք ի հարկէ կը յօրանջէք: Մենք կը շինենք, դուք կ'աւերէք: Կանանչն ենք մենք, երաշտն էք դուք: Բեղուն ենք մենք, դուք ամուլ էք: Մենք կը բաշխենք, կը խլէք դուք: Լոյսն ենք մենք, դուք խաւարն էք: Մեր ժամերուն մէջ, երբ տակաւին չէիք պղծած եւ ախոռի վերածած, մենք կ'երգէինք. «Եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն»: Ի՞նչ կ'երգէք դուք մզկիթին մէջ: Կ'ըսեմ ձեզի, ի՛նչ ալ ընէք, պիտի ապրի, պիտի տոկայ Հայուն ոգին:

— Ա՛լ հերիք է: Չափ ու սահման չյարգեցիր: Շա՛տ հեռացար: Կապէ՛ լեզուդ: Բաւական է…

— Բաւակա՞ն է: Ի՞նչպէս լռել: Ելէ՛ք ոտքի, նայեցէ՛ք վար, բացաւայրին, — ապանդանոց մը կատարեալ ուր, գլխահակ, ձեր զէնումի վա՛տ արարքին սարսափն ունին անմեղ տղաք: Ի՞նչ են ըրեր: Ո՞ր յանցանքին կամ ո՞ր մեղքին պատճառաւ, պիտի զոհէք, խեղդամահ, այդ անպաշտպան էակները: Լաւ ուրեմն: «Ա՛լ հերիք է», ըսիք ինծի: Պիտի լռեմ: Անտարակոյս պիտի լռէք դուք եւս:

Վրէժունի յանկարծ խլեց իր դաշոյնը եւ զայն խրեց անոր սրտին ճիշդ կեդրոնը: Մէ՛կ հոնչիւն լսուեցաւ: Երկու Թերխաչ զինուորները փախուստ տուին, միանգամայն «Հասէ՛ք, հասէ՛ք» գոչելով: Մահմուտ փորձեց կրակել: Բայց դաշոյնը, արիւնլուայ, իսկոյն հասաւ: Աֆսո՛ս, սակայն դէ՛մքը միայն երեք ճեղքով ակօսեց: Ծաղկաւեր դէմքին երբեակ ապին ցմահ պատժեց այդ ճիւաղը: Սանդուխն ի վեր, պատուհանէն, ինչպէս դռնէն, հրացանի պայթիւններ:

Առիւծասիրտ հայ քաջորդին դէպի ձեղուն բարձրացուց երկու ձեռքը պաղատագին.

— Օ՜, Աստուած իմ, ե՞րբ չարիքին, ե՞րբ ոճիրին գոյութիւնը պիտի դադրի:

Եւ ակնարկը ապագայի վսեմագոյն տեսիլներուն՝ ան մեկնեցաւ, դժոխային, վատ աշխարհէն, առանց կեանքը ապրելու: Ո՛չ իր անցեալն ունեցաւ, ո՛չ ալ կրցաւ իրեն համար վաղ մը կերտել:

Իսկ փողոցին գազանացած եւ խելագար ամբոխը, — այդ մարդկային կենդանին, կազմ ու պատրաստ էր նախճիրին, մտրակուած իր տոհմային չար ոգիին խարազանէն: Բայց քաղաքային ուժերը շողշողացին, պաշարեցին, պաշտպանեցին, բանտ հրեցին բացաւայրին ո՞ղջ թէ անշունչ Հայերը: Թո՛ւրք կը հոտէր անձուկ խուցը:

Իրիկնամուտ: Խուցին դուռը ճռնչեց: Նրբանցքին մէջ հազարապետն ու իր սպան, իրարու քով, պատին կռթնած եւ յայտնապէս բարեմիտ: Հրամանը տրուեցաւ: Բարձրադեղ սպան աջ բազուկը յառաջ պարզեց հորիզոնաբար: Վաթսուն Հայեր, յաջորդաբար եւ մէկ առ մէկ, այդ բազուկին տակէն անցան: Ոմանք անշուշտ կարճընալու պէտքն զգացին: Այդ ճկումը վարագուրեց երկու զոյգ աչք: Վաթսուն Հայեր վերադարձան դէպի կեանք: Իսկ Ալիշան եւ Ֆիքրի հետեւեցան իրենց տիրոջ որ կը սպասէր պատին վրայ:

Գիշերային խոր լռութիւն: Լո՛կ Եփրատը կը լսուէր:

Երեք տասնեակ անուշ կեանքեր մարեցան: Ոչ ոք լացաւ անոնց վրայ: Որովհետեւ, նախքան իրենք, լռեր էին, առյաւէտ, բոլոր անոնք որ, ի հարկէ, պիտի լային, ողբային:

Օ՜, մութ գիշերդ վատահամբաւ:

×

Խորթ յանկերգին արձագանգը անգամ մը եւս կրկնուեցաւ.

— Մոխիրները ինչո՞ւ քրքրել եւ վերյիշել Սեւ Անցեալը: Ինչո՞ւ խօսիլ, ինչո՞ւ գրել արեան մասին…

Խորթ յանկերգին արձագանգը, ահա, դարձեալ հանդիպեցաւ եւ բախեցաւ յոյժ հարազատ սա յանկերգին արձագանգին.

— Որովհետեւ Սեւ Օրերուն ուրուականը հանդիստ չի տար մեր ներկային: Կը խանգարէ զայն անընդհատ…:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ 40 ՕՐԵՐԸ ԵՒ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս աշխատանքը յաջողութեամբ կը պսակուէր ու շուտով — առանց վերածումի հեղինակին յայտնելու — բնագրին վրայէն ինչ ինչ կտորներ կը զեղչուէին, միակ նպատակ ունենալով զայն նուազ անհաճոյ դարձնել Էնվէր փաշայի ժառանգորդներուն: Այս ձեւով երկրորդ սփռումը կրցաւ տեղի ունենալ Մայիս 3ին, անոր, սակայն կը նախորդէր ներածութիւն մը, այնքան լափալիսեան որքան ծիծաղելի, ուր կ'ըսուէր թէ վէպին ժամանակէն մինչեւ մեր օրերը Թուրքիան յառաջդիմած էր եւայլն:

Այս ներածութիւնը կրկնուեցաւ իւրաքանչիւր սփռումի սկզբնաւորութեան: Յաջորդ սփռումները, այսպէս անդամահատուած, շարունակուեցան կանոնաւորապէս մինչեւ վեցերորդը:

Այստեղ, սակայն, 1969ին Յունիսի սկիզբը, շատ կարեւոր դէպք մը պատահեցաւ. միջազգային քաղաքականութեան տեսակէտէն՝ Իտալիոյ վարչապետ Մ. Ռումորի Անգարա այցը: Շաբաթ 7 Յունիսին, երբ այսքան յայտնի քաղաքական գործիչ մը Թուրքիա կը գտնուէր, Սարայը պտըտելով զբաղած, ձայնասփիւռի վարիչները — հաւանաբար Իտալիոյ կառավարութեան ճնշումին տակ — կ'որոշէին նուէր մը եւս ընել Էնվէր փաշային եւ անմօթաբար կը ջնջէին եօթներորդ սփռումը, որ բուն Յունիս 7ին տեղի պիտի ունենար: Այս մասը կրնար յաջորդ Շաբաթ օրը կատարուիլ (ինչպէս պատահած էր երկրորդին համար), սակայն Յունիս 14ին ութերորդ — եւ վերջին — սփռումը տեղի ունեցաւ այսպէսով եօթներորդը վերջնականօրէն ջնջելով:

Այս անիմանալի ջնջումին պատճառները յայտնի չեն:

Ապագայ եւ հաւանական արդարումներ կանխելու համար պարտք կը համարիմ շուտով եւ բացարձակապէս նշել թէ եօթներորդ մասը բանավէճի յատուկ նիւթեր չէին պարունակեր, որ կարենային Էնվէր փաշայի բարեկամներուն ու զինքը ընդօրինակողներու դիւրազգացութեան դպչիլ: Իր ջնջումը չարդարանար, ուրեմն, եւ ոչ իսկ այն ցեղապաշտ համախոհութեամբ, որ պատճառ հանդիսացած էր նախորդ սփռումներու սրբագրութեան:

Սակայն այստեղ կ'ուզէի յիշել թէ Շաբաթ 21 Յունիսին ուրիշ յայտագրի մը առաջին մասը սփռուեցաւ «Երիտասարդութիւն, երիտասարդութիւն» երեսփոխան — եւ այն ատեն նախարար — Լ. Փուեթիի համանուն վէպէն առնուած:

Կը խորհիմ թէ կարելի ըլլայ ենթադրել թէ իմ յայտագիրս կրճատուեցաւ այսքան յարգելի հեղինակ մը աւելի եւս չապաստնելու համար: Այս պարագային օսմանեան ցեղապաշտութեան վրայ կ'աւելնայ ուրիշ մը — աւելի ինքնատիպօրէն իտալական — որու համաձայն այն քաղաքացիները որ նախարար չեն, աւելի ցած ցեղի մը կը պատկանին:

Ինչ ալ եղած ըլլայ եօթներորդ սփռումին ջնջումին պատճառը, պէտք է նկատել թէ այս մասը շատ կարեւոր էր ամբողջ պատմութիւնը — եւ յատկապէս անոր իմաստասիրական շեշտը — ըմբռնելու համար: Որովհետեւ ինչ-ինչ տեղեր ցոյց կը տրուէր նախախնամութեան դերը Մուսա լերան գագաթը ապաստանած Հայերը փրկելու համար: Եօթներորդ մասը ջնջելով՝ վճարող հասարակութեան, շնականօրէն թոյլ չտրուեցաւ որ հասկնայ ոչ միայն դէպքերու եղելութիւնը, այլ նոյնիսկ հեղինակին պատգամը: (Փակագիծի մէջ ալ, անդառնալիօրէն հաշմուած է վերածումը եւ այսպէսով ոտնակոխուած է ստորագրեալիս հեղինակային իրաւունքը):

Այսքանը չի բաւեր, վերոյիշեալ վարիչները այժմ կը մերժեն յայտագրին կրկնութիւնը սփռել. թէեւ սովորութիւն է որ իւրաքանչիւր յայտագիր առաջին սփռումէն մէկ կամ երկու տարի վերջ կրկնուի: Այս մերժումը արդարացնելու համար ինծի ըսուեցաւ թէ նոր բարդութիւններէ կը վախնան: Այլ խօսքով՝ վերջնականօրէն ընդունուած իրողութիւն մըն է որ իտալական ձայն - պատկերասփիւռը շարունակէ ենթարկուիլ Թուրքիոյ կառավարութեան կամքին եւ չի կրնար ինքզինքին թոյլ տալ որ Էնվէր փաշայի ցեղապաշտութեան մասին խօսի:

Քաղաքական գետնի վրայ այս ամէնը չափազանց ծանր է որովհետեւ մեր երկիրը որ, մինչեւ հակառակը չփաստուի, պէտք է ազատ ըլլայ, անկախ եւ ժողովրդավար, Միացեալ Ազգերու Ուխտին մասնակից, այս ձեւով կը հաւասարեցնէ օսմանեան գաղութի մը եւ իբրեւ այդպիսին, ի պաշտօնէ պարտական հայկական ջարդերը պաշտպանելու:

Կարելի է եւ պէտք է նաեւ ինքզինքնուս հարցնել թէ այդ ի՞նչ տեսակ դաշնակցութիւն է որ զմեզ կը կապէ, քաղաքականօրէն եւ ռազմականօրէն երկիրի մը որուն կառավարութիւնը տակաւին նման դիւրազգացութիւններ ունի:

×

12 Սեպտեմբեր 1971ին ձայն - պատկերասփիւռի նախագահին գրած եմ, կացութեան եղակիութիւնը ցոյց տալով եւ խնդրելով որ նախնական վերածումին կրկնութիւնը սփռուէր դէթ չափաւորելու համար հեղինակային իրաւունքի ոտնակոխումը, որ կատարուեցաւ եօթներորդ մասին ջնջումովը եւ ունկնդիրներուն ալ — առաջին անգամն ըլլալով —

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Հեղնարն ուստայի խնդրով, չէր փոխել իր դրսի զգեստը: Նա շարունակ ներս ու դուրս էր անում՝ սպասարկելով սեղանը, բայց յետոյ, երբ սեղանի վրայ ամէն ինչ իր տեղն էր, եկաւ եւ նստեց ամուսնու կողքին՝ Երանոսի դիմաց:

Այժմ վառւում էր նաեւ պատի լամպը: Ուժեղ լոյսի տակ Երանոսն սկսեց ուշադիր դիտել Հեղնարին: Կինը հազիւ լինէր երեսունհինգ տարեկան: Ունէր լիքը մարմին եւ փոքրիկ, նուրբ ձեռքեր: Երբ նա խօսում էր ամուսնու հետ, թւում էր, թէ ուստան նրա հայրն է, թէեւ ընդամէնը տասը տարուայ տարբերութիւն կար նրանց միջեւ:

Բոստանչին Հեղնարին նայում էր անվայել չափով երկար՝ անկարող քօղարկել իր հիացմունքը: Ուստան եւ մայրը կամ չէին նկատում այդ, կամ չնկատել էին ձեւացնում, իսկ Հեղնարն անկասկած զգում էր նրա հայեացքը, բայց չէր շփոթւում՝ հիւրի ուշադրութեան անշուշտ վերագրելով իր գեղեցկութեան թողած տպաւորութեանը: Եւ նա զարմանալի նման էր Թրքուհուն, աւելի նման, քան առաջին անգամ սենեակ մտնելիս…

Ուստա Մկրտիչը գինի լցրեց եւ վերցնելով բաժակը, դիմեց հիւրին.

— Երանոս ջան, կենացդ: Դուն բարով ես եկէ իմ տունս: Ցանկանք եւ յուսանք, որ մեր բարեկամութիւնը երկարատեւ եղնի:

— Կենացդ, ախպէր, — ասաց Հեղնարը եւ բաժակ բարձրացրեց:

Երանոսը նայեց նրա բաժակին, ապա ակներով ոսկէ մատանիներ հագած նուրբ մատներին, յետոյ ջուբբայի լայն թեւքին, որի միջից երեւում էր Հեղնարի թեւը, նայեց դաստակի վրայ հագած ոսկէ ապարանջին, որն իր գունատ դեղինով զարդարել էր նրա մաշկի սպիտակութիւնը: Երանոսին թւում էր, թէ հիմա ինքը վար կը շպրտի բաժակը, «բաջի» կը բացականչի եւ կ'ընկնի նրա ոտները:

— Կենացդ, օղուլ, — լսուեց ուստա Մկրտչի մօր ձայնը:

Բոստանչին սթափուեց եւ հայեացքը շուռ տուեց այն կողմ:

— Ամմէնքէդ էլ շնորհակալ եմ ձեր քաղցր հիւրասիրութեան համար: Մկրտիչ ախպէր, շնորհակալ եմ քու բանձր պատուին համար, օր դուն ընձի ցուց կուտաս:

Երբ բոստանչին սկսեց խօսել, Հեղնարն իսկոյն լարուեց, կենտրոնացաւ, կարծես ուզում էր ճանաչել հիւրի ձայնը, բայց եւ իսկոյն հանդարտուեց:

Խօսելիս բոստանչին մի քանի անգամ նայեց նրան եւ սոսկաց, թէ յանկարծ, ո՞վ գիտէ, գուցէ իրօք, նա Թրքուհին է: Սոսկաց, որ ուստա Մկրտիչը որեւէ առիթով կարող էր յիշատակել նրա բոստանչի լինելը, իսկ նա չէր ուզում ճանաչուած լինել:

Երկրորդ բաժակն առաջարկեց ինքը՝ Երանոսը: Նա գնաց կլոր սեղանի մօտ, բերեց այնտեղից երեխային, նստեցրեց իր ծնկանը եւ ասաց.

— Ես էս անմեղի կենացը կը խմեմ ամմէնէն առաջ: Դուն, հարս-արլա, էս տան վենձն ես ու բաղում տարի քուկդ է եղէ ամենավենձ պատիւը: Պատիւը հիմի էլ է քուկդ, հմը էգվանն էս մարդունն է: Էգվան մարդիկ բոլորիս մտեհան պիտի էնեն, էսոր պիտի պատուեն: Ուստա Մկրտիչ, թէ դուն քու շնորքէդ էսոր մէջ բան դրած ունիս, ուրեմն իմացի, որ էսոր յարգողը քեզի յարգած կ'եղնի: Հեղնար քուր, թէ դուն քու սիրութենէդ էսոր մէջ բան դրած ունիս, ուրեմն իմացի, օր էսոր էրնակ տուողը քեզի էրնակ տուած կ'եղնի: Ծնողքը պիտի ապրի իրան զաւակի մէջ: Գալուստ ջան, ես քու անուանդ միտքը կ'ըսեմ քեզի, հմը մտեհան չենես. Գալուստ՝ էդ էն է, օր պիտի գայ…

Երեխան ժպտաց եւ նայեց մօրը: Մայրը խանդաղատանքով վեր կացաւ տեղից, մօտեցաւ թախտին եւ ամուր գրկեց նրան: Կնոջ թեւը մի վայրկեան շփուեց Երանոսի ձեռքին: Երանոսը ցնցուեց կնոջ ջերմութիւնից եւ բաժակը դրեց վար:

— Քուր…

Բոստանչին կարկամեց: Բառը դուրս էր թռել ինքնաբերաբար: Ինչո՞ւ դիմեց նրան, ի՞նչ ունէր ասելու…

— Քուր, — կրկնեց նա այնուամենայնիւ՝ բաժակը նորից վերցնելով, — Մկրտիչ ախպէրս առաւօտուընէ — իրիկուն տունը չէ, մերս էլ պառաւ կնիկ է…

Հեղնարը յանկարծ գունատուեց: Ո՞վ գիտէ, ի՞նչ վերջաւորութիւն էր սպասում նա հիւրի խօսքերին…

— Դուն ինքդ պիտի վենձցընես էս ճուտը, — շարունակեց Երանոսը: — Էնպէս էրա, օր էնիկ միշտ դալար մնայ ու պտուղ տայ…

Հեղնարը ժպտաց, գլխով արեց համաձայնաբար եւ ի շնորհակալութիւն՝ ակնածանքով նայեց ամուսնուն: Ուստան պայծառացաւ: Երանոսը նայեց նրան եւ իր ամբողջ հոգով նախանձեց նրա երջանկութեանը եւ իր ամբողջ հոգով ցաւակցեց նրա դժբախտութեանը…

(35 - Շար.)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՊԵՐԼԻՆ.— Ամէն տարի Մայիսի երկրորդ կիրակին յատկացուած է այստեղ յարգանքի արտայայտութիւն ընելու մայրերուն:

1923ին առաջին անգամ գործադրուիլ սկսաւ այս «Մայրերու Օր»ը ընտանեկան յարկերէն ներս: Փոքրերը ծաղիկներով, ինքնատիպ գծագրութիւններով, բանաստեղծութիւններով եւ շնորհակալութեան ոտանաւորներով կ'ողջունեն մայրիկը եւ գործակցութեամբ հայրիկին այն օրը կը կատարեն ամբողջ տնային գործերը: Հայրեր ալ կան որ իրենց ամբողջ ընտանիքը կ'առնեն եւ կը տանին իրենց մօր տունը, անկէ ալ ճաշարան, ուրկէ մայրերն ու մեծ մայրերը գործնապէս վայելեն իրենց նուիրուած հանգիստի օրը:

Մայիս 13ի կիրակնօրեայ լրագիրները եւ շաբաթաթերթերը յօդուածներ եւ զանազան կողմէ եկած արտայայտութիւններ տպած էին: Մայրեր, մեծ մայրեր, հայրեր, որդիներ, դուստրներ, նաեւ ծաղկավաճառներ, ուսուցչուհիներ եւ ընտանեկան գործոց Պոննի կառավարութեան նախարարուհի Կէթը Շթրոբէլ... իրենց տեսակէտները պարզած էին եւ Մայրերու Օրուան սովորութիւնը գիտած իրենց տեսանկիւնէն: Տիկին Շթրոբէլ կարծիքով հարկ է կանանց դիրքը բարձրացնել նաեւ ապահովագրութեան ընկերային օրէնքներով:

Այս յարգանքի տօնին առեւտրականացումին դէմ են շատերը եւ կը գտնեն, որ յարգանքի եւ խղճի պարտքի արտայայտութիւնը պէտք չէ սահմանափակուի տարին մէկ օր ծաղիկ, շուկայ կամ շնորհակալութեան խօսք բերելու ձեւին մէջ:

Ծանօթ է, որ Մայրերու Օրը առաջին անգամ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ Ուտրօ Ուիլսըն նախագահին կողմէ յայտարարուեցաւ 1914ին, շնորհիւ Էնն Ճէրվիս անուն կնոջ մը 1905էն ի վեր կատարած դիմումներուն: Բայց այս տիկինը յետոյ վշտահար մնաց այս տօնին առեւտրականացման հետեւանքով: Աւելին ըլլալով, կ'ըսուի թէ այս կինը առեւտրականներու դէմ դատեր բացած եւ կորսնցուցած է դատը, վրայ տալով նաեւ իր ամբողջ հարստութիւնը:

Առաւելապէս փոքրիկներու եւ դպրոցականներու երկու – երեք շաբաթուան նախապատրաստութիւնը կ'արժէ մանկավարժական ուղղութեամբ նկատի առնել: Անոնք կը սորվին երախտիք յայտնել ծաղկեփունջերով եւ աւելի պատշաճի ոտանաւորներով:

Օրինակ՝

Իմ մայրիկս շատ կը սիրեմ,
Իմ սիրտս անոր տալ կ'ուզեմ,
Ամէն օր եւ ամէն գիշեր
Միշտ կը խորհիմ իր վրան:

Իսկ դպրոցականներու մէջ ամէնէն շատ սիրուած ոտանաւորը հետեւեալն է, զոր արտագրուած եւ փոքրիկ ծաղիկներով եւ ուրիշ պատկերներով շրջապատուած ցոյց կուտան տղաք իրենց մայրերուն.

Իմ մայրիկս շատ կը յոգնի.
Ամէն առտու կ'արթնցնէ զիս.
Ամբողջ օրը հոգ կը տանի
Իր փոքրիկ զաւկին վրան:

Ամէն գործ մայրիկս կ'ընէ,
Եփել, լուալ եւ հիւսել,
Գիշերն ալ դեռ ժրաջան,
Հագուստ եւ գուլպայ կը կարկտէ:

Երբ հիւանդ ըլլամ, պէտք է
Անկողնիս մէջ հանդարտ պառկիմ,
Եւ մայրիկս անձնուէր
Կը խնամէ զիս որ առողջանամ:

Այսօր շնորհակալ եմ իրեն,
Իմ սիրտս կ'ուզեմ տալ իրեն.
Աստուած պահէ իմ մայրիկ,
Եւ շնորհէ կեանք երջանիկ:

Փ. Յ.

թոյլ տալու, որ վերածումին ծանօթանան, իր ուժ մասերով:

Աւելորդ է ըսել, թէ յարգելի նախագահը, օսմանեան փաշայի մը արժանի ազնուութեամբ, եւ ոչ իսկ պատասխանած է: Բնականաբար նման կեցուածքի մը հանդէպ իմ արժանապատուութիւնս եւ հեղինակային իրաւունքս պիտի պաշտպանեմ ամէն տեղ, ուր օրէնքը եւ ժողովրդավար բարքերը թոյլ կուտան:

Եւ որովհետեւ ճայնափիւռին ու իր վարիչներուն վարուելակերպը, վերը նկարագրուած դէպքին առընչութեամբ, շատ եղակի կը թուի եւ ոչ համաձայն այն պարտականութիւններուն, որ պիտի ունենայ հասարակաց ձայն – պատկերասփիւռի մարմին մը, ազատ, անկախ եւ ժողովրդավար երկրի մը մէջ, յարմար նկատեցի յանձնախումբին տեղեկացնել քանի որ ըստ օրէնքի, անոր պարտքն է հսկել որպէսզի չպատահի այն, որ դժբախտաբար տեղի ունեցաւ «Մուսա լերան 40 օրերուն» համար:

Կը յուսամ թէ յանձնախումբը պիտի ուզէ քննել թէ դէպքերը ինչպէս պատահած են, յատկապէս ճշդել թէ ո՞վ եւ ինչպէս ճնշում բանեցուցած է, որպէսզի վերածումը կրճատուի, ո՞վ, ճայնափիւռին մէջ, այս ճնշումներուն անսացած է եւ ինչո՞ւ, եւ վերջապէս ճշդել եթէ եղածը օրինաւոր է, նաեւ իրաւաբանական տեսակէտով:

Յարգալիր բարեւ:

ՖՐԱՆՔՕ ՎԵՆԹՈՒՐԻՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀԱՅԵՐՈՒ ԲԵԿՈՐՆԵՐ

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԽՈՐԵՐԸ

Շահեկան դասախօսութիւն մը տուած է զուիցերացի հայասէր Վիգըր, Մայիս մէկին, Ֆիքսի Աւետարանական հանդիսասրահին մէջ:

Գարակէօզեան հաստատութեան տնօրէնուհի Ա. Ճեճիզեանի բացման խօսքէն ետք, Վիգըր յայտնած է, թէ վերջին հինգ տարիներու ընթացքին, երկու անգամ այցելած է Թուրքիոյ ներքին գաւառները եւ հասած մինչեւ Խարբերդ ու Տիգրանակերտ:

Մասնաւորաբար այցելած է հայաբնակ շրջաններ:

Վիգըր ըսած է, թէ Պոլսէն 40 քիլմ. հեռու գտնուող Թուզլայի մէջ, ազգասէր Հայ մը, հայկական կեդրոն մը հաստատած է հայ մանուկներու համար, որոնք քրիստոնեայ Հայերու բեկորներ են:

Հինգ տարի առաջ այս քաղաքը, որ ծովեզերքի մօտ է, անխնամ եւ անջրդի էր: Ներկայիս, հոն կը գտնուի պարտէզով շրջապատուած հաստատութիւն մը, ուր հայերէն կը սորվին այդ խեղճ – եակները: Սկիզբը, եկեղեցիին գետնայարկը վերածուած է դասարաններու, սակայն, յետագային, դասարանները փակուած են թուրք կառավարութեան կողմէ:

Նախապէս հոն կը պատսպարուէին 140 մանուկներ: Այսօր, անոնց թիւը բարձրացած է 300ի:

Ջուրի պակաս ունենալով, զուիցերացի հայասէրներ հայթայթած են անհրաժեշտ գումարը եւ ջրհոր մը բացած են:

Շարունակելով իր ճամբորդութիւնը, Վիգըր իր կնոջ ու պատուելի Պաթանեանի հետ այցելած է Խարբերդ, որ քարուքանդ եղած է: Ապա հասած է մինչեւ Տիգրանակերտ, անցնելով Տիգրիս գետէն:

Այդ շրջանին մէջ, լերան մը ստորոտը հանդիպած է մօտ 300 քրիստոնեայ, բայց քրիստոնեայ Հայերու, որոնք կը բնակին յարդէ հիւղակներու մէջ եւ կ'ապրին խիստ նախնական կեանք մը: Կը կրեն հայկական անուններ, օրինակ՝ Կարապետ, Գրիգոր, Մինաս, եւայլն, սակայն մականունները քրդական են, Ահմէտ, Մեհմէտ, Մուսթաֆա:

Կիները եւ այրերը իրենց կուրծքին վրայ կը կրեն խաչ: Բոլոր ընտանիքներն ալ բազմանդամ են:

Քրիստոնեայ այս Հայերու զաւակներն են, որ հաւաքուած են ու կը խնամուին Թուզլայի մէջ:

Պոլիս վերադարձին, Վիգըր այցելած է Հայոց պատրիարքին եւ անոր ուշադրութիւնը հրաւիրած է հայ բեկորներուն վրայ:

Պատրիարքարանը հետաքրքրուած է առնոնդամով եւ 250ի մօտ մանուկներ փոխադրած է Սկիւտարի դպրեվանքը:

Շրջուն քահանայ մը, տարին երկու անգամ կ'այցելէ քրիստոնեայ Հայերուն, որոնք հետզհետէ կը գաղթեն դէպի Պոլիս, մօտ ըլլալու համար իրենց հարազատներուն:

Կիները, ընդհանրապէս կը հագնին կարմիր բաճկոն եւ կարմիր տաբատներ, որովհետեւ այդ գոյնը Քիւրտերու նախընտրած գոյնն է:

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ ՆԱԽԱՃԱՇԸ

Մեզմէ շատեր կը գոհանան առաւօտները բաժակ մը սուրճով եւ կամ քիչ մը կաթով խառն բաժակ մը թէյով, որպէս տակուն անուշ պիսքոթ մը, կամ վրան կարագ քսուած շերտ մը հաց, հագուագիւտ պարագային քիչ մը մրգանոյշ կը ստանան:

Բժիշկները, եւ բոլոր անոնք որոնք սննդառութեան ազդեցութեան հարցով կը հետաքրքրուին, դիտել կուտան, որ անբաւարար նախաճաշ մը կրնայ յառաջ բերել անհաւասարակշռութեան մը յանգիլ:

Սննդական տկար արժէք ներկայացնող նախաճաշ մը չի կրնար գոհացնել, բաւարար չափով, մարմնին անհրաժեշտ կարիքները: Նախորդ օրուան ընթրիքի տուած ջերմոյժը բաւարար չէ, մինչեւ կէսօրուան ճաշը, մարմնին ստարումները ապահովելու:

Աւելի առտուան ընթացքին, եւ կէսօրուան մօտերը անհատին մօտ կը նշմարուի խառնուածքի փոփոխութիւն մը, աշխատանքի քանակի եւ որակի որոշ նուազում մը. այս բոլորին կ'ընկերանան նաեւ առաւել կամ նուազ ուժգնութեամբ, յոգնածութիւն մը, ուշադրութեան նուազում, գլխացաւեր, եւ նոյնիսկ կարգ մը պարագաներու ալ, արկածներու վտանգի բազմացում մը:

Դպրոցներու մէջ կը նշմարուի, որ իրենց տուներէն թեթեւ, անբաւարար նախաճաշով մը եկող տղաք, անուշադիր, ցրուած, յաճախ քնատ երեւոյթ մը կը պարզեն: Գէշ նիշերը աւելի կէսօրուան վերջերն է որ կը ստանան, իրենց ջանասիրութեան պակասին հետեւանքով:

Երբ պահել կ'ուզենք մեր աւանդական ճաշի դրութիւնը, մեր առաջին ճաշը բաւարար կրնայ ըլլալ, երբ սուրճի բաժակին եւ կարագ քսուած հացին հետ ուտենք նաեւ կարգ մը ուրիշ հիւթեղ սնունդներ, պէսպիսելու պայմանաւ սակայն միօրինակութենէն խուսափելու համար, որպէսզի չյոգնեցնենք մեր ախորժակը. այսպէս, օրինակի համար, կրնանք աւելցնել մրգանոյշները (ոչ միշտ նոյնը) կամ մեղր, մածուն, շերտ մը պանիր (նախընտրելի է կրիւյէրը, որ կրանիթով շատ հարուստ է), երբեմն հաւկիթ մը, կամ շերտ մը խոզապուխտ:

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ պտղաջուրերը, որոնք մարսողական հիւթահոսումը կ'աւելցնեն:

Առաւօտուն դաւաթ մը պտղաջուրը (ոչ սառն) նախաճաշի համար ախորժակը կը գրգռէ եւ զայն կը դարձնէ աւելի հաճելի եւ օգտակար: Ցետոյ՝ պտղաջուրը կը պարունակէ Ս. կենսահիւթ, որմէ նախաճաշը ընդհանրապէս զուրկ է:

Ս.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Իրեն պէտք է հասկցնեմ թէ ի՞նչ ըսել է պատուաւոր կնոջ մը պատուին հետ խաղալ, կը մտածէր:

Ամբողջ գիշերը երկու ամուսինները գրեթէ անքուն անցուցին, այնքան ազդուած էին փոխանակուած խօսքերէն:

Տիկին Սաթէն օրերով տունէն դուրս չելաւ, կրկնելով, որ չուզեր անհիմն կասկածներու տեղի տալ:

Ի վերջոյ ամուսինը ինք սոփպեց կնոջը, որ վերջ մը դնէ այդ արգելափակ կեանքին, որ կրնար վնասել իր առողջութեան:

ԺԲ.

Հինգշաբթի օր մը, կէսօրին, երբ Պօղոս էֆէնտի իր գրասենեակէն դուրս կ'ելլէր ճաշի երթալու համար, խանին խապճին իրեն յանձնեց նամակ մը, ըսելով.

— Էֆէնտի, հիմա բերին այս նամակը:

— Ո՞վ էր բերողը, հարցուց Պօղոս էֆէնտին անտարբեր ձեւով մը:

— Տղայ մըն էր... ձգեց գնաց, պատուիրելով, որ ձեզի տամ անմիջապէս, վեր պիտի բերէի, երբ դուք վար իջաք:

Պօղոս էֆէնտի նամակը առանց բանալու գրպանը դրաւ:

— Ճաշարանը կը կարդամ, ըսելով մտովի:

Սակայն ճաշարանը մէկ քանի բարեկամներու հանդիպեցաւ, որոնց սեղանակից եղաւ ու հետերնին խօսակցութեան բռնուեցաւ:

Երբ անոնք կերակուրը աւարտելով մեկնեցան ու ինք առանձին մնաց, յիշեց իրեն յանձնուած նամակը, զայն գրպանէն հանեց, անփութօրէն պահարանը պատռեց եւ սկսաւ կարդալ: Առաջին տողերէն իսկ խորին յուզում մը նկարուեցաւ դէմքին վրայ, գոյնը նետեց եւ ձեռքը թեթեւօրէն դողալ սկսաւ: Քանի ընթերցումը առաջ տարաւ, յուզումը այնքան սաստկացաւ: Բարեբախտաբար չուրջի սեղաններուն քով ճաշողները մեկնած էին եւ ոչ ոք նշմարեց իր այս ներքին խռովքը: Ընթերցումը աւարտելէ ետքը, բարկութեամբ նամակը ծալեց ու գրպանը դրաւ, ձեռագիրը պահ մը քննելէ ետքը:

Ահաւասիկ նամակին պարունակութիւնը.

«Ազնուաշուք Պօղոս էֆէնտի,

«Իբրեւ անկեղծ բարեկամ եւ ձեր ընտանեկան պատիւին նախանձախնդիր անձ մը, հարկ կը զգամ ձեզ իմացնելու, որ ձեր կինը անհաւատարմութեան ճամբուն մէջ է: Երբեք պիտի չուզէի պարզ կասկածի մը վրայ այսպիսի ամբաստանութիւն մը ընել. բայց ափսո՜ս, իրողութիւնը բացարձակ ճշմարտութիւն է եւ կրնամ ըսել, թէ ես աչքովս իսկ տեսած եմ զայն: Եթէ դուք ալ կ'ուզէք ականատես ըլլալ ձեր կնոջ անհաւատարմական ընթացքին՝ այսօր, Հինգշաբթի, ժամը երկուքին, գացէք Բերա Ասմալը փողոցը գտնուող Ք. Բասամը եւ հոն 5 թիւ դուռը զարկէք եւ պարոն Արգարը հարցուցէք:

«Վստահ եղէք, որ այս կերպով ամէն բան պիտի իմանաք եւ միեւնոյն ատեն թերեւս միջոց մը պիտի գտնէք ձեր ընտանեկան պատիւը փրկելու:

«Զմռնամ ըսելու, որ տակաւին ոչ ոք գիտէ ձեր գլխուն եկած փորձանքը, սակայն եթէ այսպէս շարունակուի՝ օր մը անշուշտ ամէն բան երեւան պիտի ելլէ եւ այն ատեն ձեր պատիւը բոլորովին արատաւորուի:

«Ձեզ սիրող եւ յարգող բարեկամ մը, որ ստիպուած է իր անունը առայժմ ծածկել, այդ դառն իրողութիւնը պէտք տեսած է հաղորդել ձեզի»:

Նամակը որեւէ ստորագրութիւն չէր կրեր եւ ոչ իսկ կեղծ անուն մը: Պօղոս էֆէնտի ի զուր նամակը կրկին գրպանէն հանեց եւ մանրակրկիտ կերպով գիրը քննեց, չկրցաւ բան մը հասկնալ:

— Խա՞ղ մըն էր արդեօք, մտածեց, թշնամական բա՞ն մը, առանց որեւէ հիման, պարզապէս զիս գրգռելու համար...

Այս մտածումը զինքը պահ մը հանդարտեցուց: Պօղոս էֆէնտի, մինչեւ այդ օր պատճառ չէր ունեցած կասկածելու իր կնոջ հաւատարմութեան մասին: Բայց իր հանդարտութիւնը երկար չտեւեց:

— Նամակը շատ որոշ գրուած էր, նոյնիսկ ցոյց տուած էր տեղ մը, ուրկէ պիտի կրնամ ամէն բան իմանալ... բայց ո՞վ է այս պարոն Արգարը, որուն խօսքը կայ նամակին մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան 54րդ-տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք քաջաբար ինկան Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին հայրենիքը եւ Ս. Աթոռը:

×

Այս Կիրակի՝ Մայիս 28ին, յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կը կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի նահատակներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր՝ ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Անդամատեարները միասին ունենալ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Լիսի Զապունեանի, իր հօր՝ Աւետիս Յովհաննէսեանի ցաւալի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 25 Յունիս, Ամավերջի հանդէս, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ:

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ

— ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ —

ՄԱՅԻՍ 28

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, կիրակի ժամը 16ին Սփլանտիտ Օթէլի սրահին մէջ
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ.
Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի
Կը նախագահէ Իվ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Կը խօսին
ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ եւ ՄԷԹր ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Հայկական պարեր Լիոնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
6րդ թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբին եւ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին:

28 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին, Հ. Յ. Դ. «Գասպար Իփէկեան» ակումբին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ Պր. ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ (քաղաքապետ Վիէնի):

Կը նախագահէ ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կ'արտասանեն Օր. Է. Քէլէչեան, Պր. Ա. Գալայճեան, Օր. Թօփդաշեան:
Կ'երգեն Տիկին Ա. Գալուստեան, Օր. Ա. Սանճեան, Օր. Ա. Քղելեան:
Հայկական տոհմիկ պարեր եւ խմբերգներ: Հանդիսութենէ ետք ընկերահամակրական խնջոյք:
Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ս. Մօրիսի «Վրացեան», Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերու, Կապոյտ Խաչի:

28 Մայիս կիրակի ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պոլօ

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՉԷՔԻԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Կը մասնակցին Օրիորդներ Օտէթ Քէչէճեան (Վալանսէն), Լիւսի Գըլըճեան, ընկ. Մխոեան, Սաթօ Գըլըճեան, «Հայկազեան» վարժարանի պարախումբը պիտի պարէ հայկական տոհմիկ պարեր:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է
Հանդէսէն վերջ ընտանեկան – ընկերային ջերմ մթնոլորտի տակ խնջոյք

ԲԱՑՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

1915 ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ Տէսինի Յուշարձանի

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ՊԱՐՈՆ ԼՈՒԻ ՓՐԱՏԷԼԻ

Լիոնի քաղաքապետ եւ Քոմիւնօթէ Իւրպէնի նախագահ

ՊԱՐՈՆ ՓԻԷՌ ՄՈՒԹԷՆԻ

Ընդհանուր խորհրդական եւ Տէսինի քաղաքապետ

ՊԱՐՈՆ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Յուշարձանի շինութեան Յանձնախումբի պատուոյ նախագահ

4 Յունիս Կիրակի ժամը 15.30ին Տէսինի Լիպերասիոն հրապարակը

Խօսք պիտի առնէ

ՊԱՐՈՆ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին Ֆրանսահայ Մամուլը, Քաղաքական, Կրօնական, Բարեսիրական, Մշակութային, Հայրենակցական եւ Երիտասարդական կազմակերպութիւններն ու միութիւնները եւ ամբողջ հայ հասարակութիւնը անխտիր:

....

ՎԻԷՆ.— Հայ Ազգային Միութեան վարչութիւնը օթոքառ մը գրած է գաղութի ազգայիններու տրամադրութեան տակ՝ ցանողք Տէսին փոխադրելու համար: Արձանագրութեանց համար դիմել Միութեան վարչութեանց անդամներու մօտ, ինչպէս նաեւ Ս. Արզումանեանի գրասենեակը՝ 79 Ռիւ Պոզոն:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէնթ Էթիէնի խումբին կողմէ, Շաբաթ, Մայիս 27 ժամը 20.30էն սկսեալ Սալ տը լ'Ամիքալ Լայիք, 20 Ռիւ Պօսիւէ:

SALLE CORTOT
78, Rue Cardinet
Métro Malesherbes
ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՍՏՂԻԿ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ - ՏԷՏԷԵԱՆ

Սօփրանօ լիրիք
Դաշնակով կ'ընկերանայ
ԱՅՏԱ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
Չորեքշաբթի, Մայիս 31, ժամը 21ին
ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Հայկական եւ եւրոպական երգեր եւ առիաներ.— Փըրսէլ, Հէնտէլ, Մոցարթ, Շթրաուս, Պերլիոզ, Տիւմա, Պելլինի, Չայքովսկի, Օպըրատոր, Շանլէր, Նիկրօ-ափիրիթուըս, Կոմիտաս, Տիգրանեան, Մելիքեան, Մազմանեան, Զաքարեան, Աթայեան, Մեսումենց, Արքամեան:
Տոմսերու գին.— 12, 15 եւ 20 ֆր.
Դիմել.— Մարգարեան, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Բալուեան, 43 Ռիւ Ռիշէ, Հ. Բ. Ը. Մ. եւ Ժափ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Արձանագրութիւնները կը բացուին այս Շաբաթ օր (Մայիս 27) ժամը 15ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը՝
17, Rue Bleue — Métro Cadet
հետեւեալ թուղթերով՝
Livret de famille
Carte d'immatriculation S. S.
Bon de vacances visé par le Percepteur
Livret de vaccination à jour
Une photo d'identité.

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կայանի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները Մայիս 30էն Յունիս 17, ամէն Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, ժամը 15էն 17, Ահարոնեան ակումբ՝ 46, Ռիւ Քանիվալէսան: Ուրիշ թուականէն ետք որեւէ դիմում նկատի չառնուիր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ նուէրները.—

Պօմոն.— Տիար. Տիկ. Եղ. Տօլպաշեանի թաղման առթիւ Յակոբ Տօլպաշեան 50 ֆր., Յովսէփ Օհանեան 20, այրի Տիկին Տէր-Վարդանեան, Թիւթիւճեան Գրիգոր 10ական:

Տիր. Տիկին Սօֆի Ոսկեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Ժ. Ոսկեան, Տէր եւ Տիկին Խաչուեան Գ., Տիկ. Հայկ Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Թէրզեան Արամ 100ական, Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէ 50, Տիկին Եղիսաբէթ Տէր-Վարդանեան, Տէր եւ Տիկ. Տէմիրեան 20ական, Տէր եւ Տիկ. Վազգէն Սէրէնկիւլեան 100:

Տարաբախտ Ժիլպէր Զագարեանի մահուան առթիւ Տէրտէրեան Ժիրայր, Տէրտէրեան Վարդգէս 100ական, Պալըրճեան Ալէն 50, Տէր եւ Տիկ. Մուսայէլեան 40, Տէր եւ Տիկին Պապայեան Ալեքս, Տիկ. Գույումճեան Թագ., Տէր եւ Տիկ. Գոր-Թուշեան Նշան 20ական, Տէր եւ Տիկ. Տէր-Վարդանեան Յովհ., Թիւթիւճեան Գր. 10ական: Պուլ Օտոօ.— Հանգ. Տէր-Վարդանեանի թաղման առթիւ Պր. Վ. Վարդանեան 20, Տէր եւ Տիկ. Վարդանեան 30, Հանգ. Սարգիսեանի հոգ. առթիւ Տիկ. Սարգիսեան 30, Հանգ. Գ. Սազըրեանի հոգեհ. առթիւ Պր. Ա. Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկ. Քէօսէեան 20ական, Տիկին Ճամուղեան 10 ֆր.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Աննիկ Գէորգեան կը փնտռէ Պ. Սարգիս Գույումճեանը, որ 1924ին Պոլսէն Հայաստան գացած է, հոն ալ ամուսնացած է 1927ին Օր. Պօյաճեանի հետ, որ մահացած է տարի մը ետք: Ինք կ'աշխատէր կնոջը հօրը՝ Վահան Պօյաճեանի մօտ: Ցեղագային Ֆրանսա եկած է:
Կը խնդրուի գրել՝
Madame Kévorkian
32, Rue Louis Menard
93 - Sevran.

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Տեղական խումբին, ի նպաստ Կապոյտ՝ Խաչի կայանին, Կիրակի 28 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 23, Անիէռի Թաղապետարանի սրահին մէջ
16, Place Hôtel de Ville — Asnières

Կը նախագահէ ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Առենապետուհի Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան)

Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ Հ. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ եւ Նոր Սերունդի կողմէ՝
Պ. ԿԱՐԳԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի օփերայէն
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ համոյթ իր ամբողջ կազմով, Արտասանութիւն Պր. ՕՆՆԻԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ կողմէ, եւ կայանի կեանքէն հետաքրքրական գունաւոր ժապաւէն մը, պատրաստուած Պր. ԷՏՄՈՆ ՊԱՐԱՔԵԱՆԻ կողմէ:

Խօսնակ ընկերուհի Լիլիան Աբրահամեան

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով եւ հաճելի անակնկալներ:

Հանդէսը կը սկսի որոշեալ ժամուն. Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ::

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U. G. A. B.

vous invite à une

SOIREE POETIQUE

organisée à l'occasion du centième anniversaire de la naissance de l'éminent Homme de Lettres

ARCHAG TCHOBANIAN

En première partie : la vie et l'œuvrede Tchobanian
Deuxième partie : montage audio-visuelsur des poèmes de l'auteur.

Vendredi 2 Juin à 20 h. 30

Dans les Salles des Centraux 8, Rue Jean Goujon, Paris

ԿԻՐԱԿԻ
28
ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE
28 MAI
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.426

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.426

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼՈՒՍԱՇՈՂ ԱՍՏՂԸ

Մայիս 28։

Լուսաշող աստղ, որ հրաշիւք մը ճեղքելով անթափանց խաւարամած աղջամուղջը, փայլեցաւ Հայաստան աշխարհի երկնակամարին վրայ, 54 տարի առաջ։

Հրաշագործ է հայ ազգը։

Զինուած ինքնապաշտպանութեան ընդոծին, հզօր, անընկճելի բնազդով ու զօտեպնդուած իր ֆիզիքական գոյութեան հետ նաեւ իր բարոյական բարձր արժանիքներն ու ազգային ինքնուրոյն դիմագիծը անեղծ ու անխախտ պահելու հաստատ ու անսասան կամքով, Հայութիւնը այդ նոր հրաշքը գործեց 1918ի Մայիսեան բախտորոշ օրերուն, Արարատեան դաշտին վրայ իր տարած փայլուն յաղթանակներով։

Հայ ազգը իր փառապանծ պատմութեան հազարամեակներու ընթացքին քանիցս ապացոյցն է տուած նման հրաշքներու։

Այնպիսի ճգնաժամային վայրկեաններու, երբ Հայութեան գոյութիւնը նժարի վրայ էր դրուած, մեր նախահայրերը մահամերձ պոռթկումով կենաց եւ մահու օրհասական կռիւներ են մղած, փրկելով համայն ազգն ու անոր պատիւը։

Պերճախօս փաստ այն՝ որ դարերու ամենէն եւ աշխարհաւեր խորշակներուն ու փոթորիկներուն քաջաբար կուրծք տալով եկած հասած ենք մինչեւ մեր օրերը, զարմացնելով արար աշխարհ։

1918ի Մայիսեան հրաշքը ժամանակագրական կարգով վերջինն է եւ քաղաքական իմաստով՝ ամէնէն կարեւորը։

Մեծ Եղեռնը արմատախիլ էր ըրած Հայութիւնը իր հայրենի դարաւոր բոյներէն եւ արեան մէջ խեղդած Արեւմտեան Հայաստանը՝ մէկ ծայրէն միւսը։

Դարաւոր դահիճը լրացնելու համար ցեղասպանութեան իր դիւային ծրագիրը, վերակեր ուժերով կ'արշաւէր դէպի Արեւելեան Հայաստան, ուր ապաստանած էին նաեւ աննախընթաց Սպանդէն ճողոպրած բեկորները։

Ապստամբ չէր միայն, ինչ որ տեղի ունեցաւ 1918 Մայիսի ճակատագրական օրերուն, այլ իսկ եւ իսկ գոյամարտ։ Գոյութեան, ապրելու կամ մեռնելու, ապրելու կամ պատմութեան թատերաբեմէն իսպառ հեռանալու, յաւէտ անհետանալու կռիւ։

Արիւնաքամ Հայութիւնը ճգնաժամային այդ օրերուն գիտցաւ արժանաւոր ժառանգորդը դառնալ հայ դարաւոր ազատատենչ ժողովուրդին։

Բոլորը միատեղ, համախմբ, զինուած ինքնապաշտպանութեան առհաւական բնազդով, խմբուեցան օրուան զինուորական ու քաղաքային վարիչներուն շուրջ։ Ու անօսակարկ նետուեցան ռազմադաշտ, արժանի պատիժը տալու համար ջարդարար, անարգ թշնամիին, որ երեք ճակատներէ կը յառաջանար դէպի Հայաստանի սիրտը։

Սարդարապատ, Ղարաքիլիսա եւ Բաշ Ապարան։ Երեք պանծալի անուններ, որոնք եկան աւելնալու Հայոց պատմական յիշատակարաններու հարուստ ոսկեմատեանին վրայ։

Արարատեան աշխարհին վերեւ յայտնուած Մայիսեան լուսաշող այդ աստղն է, որ լոյս ու կեանք տուաւ գերեզմանին դուռ հասած Հայերուն, յոյս ու հաւատք ներշնչեց յուսահատ հոգիներուն։

Լուսաշող այդ աստղն է որ ուղղած են իրենց աչքերը տարագիր Հայերը՝ ի սփիւռս աշխարհի։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ ՄԸ ԵՒՍ

—o—

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՄԱՐԶԻՆ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ, ինչպէս կը նախատեսուէր, տարի օր ստորագրուեցաւ հիւլէական զէնքերու սահմանափակման համաձայնագիրը։ Մասնաւոր կարգադրութեամբ ստորագրութեանց արարողութիւնը ուշ ժամու կատարուեցաւ, որպէսզի Ամերիկացիք հնարաւորութիւն ունենան դիտելու զայն պատկերասփիւռներէն։

Հիւլէական զէնքերու սահմանափակման շուրջ խօսակցութիւններ կը կատարուէին 1969 Նոյեմբերէն ցայսօր մերթ Վիէննայի եւ մերթ Հելսինքիի մէջ։

Այս համաձայնագիրը ամէնէն կարեւորը կը նկատուի ցարդ կնքուած վեց համաձայնագիրներուն մէջ, Մոսկուա։ Պէտք է շեշտել, սակայն, որ ան մասնակի բնոյթ ունի, քանի որ պարզապէս «կը սահմանափակէ» պաշտպանողական եւ յարձակողական հրթիռներու թիւը։ Այլ խօսքով՝ Մ. Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը պիտի շարունակեն պահել եւ արտադրել հրթիռներ, բայց ճշդուած թիւով։ Միւս կողմէ, եթէ թիւի նուազում կը նախատեսուի, չի խօսուիր որակի բարելաւման մասին։ Արդարեւ, մասնագէտներ նկատել կուտան, թէ օրինակ երկու երկիրները կրնան նուազեցնել իրենց հրթիռներու թիւը, սակայն, կրնան աւելի կատարելագործուած հրթիռներ արտադրելով պահպանել եւ, նոյնիսկ, զօրացնել իրենց «կրակի» ուժը։

Ցամենայն դէպս համաձայնագիրը կարեւոր հանգրուան մը կը նկատուի զինամրցակցութեան սահմանափակման ուղղութեամբ։

Մոսկուայի խօսակցութիւնները նուազ յաջողութեամբ պսակուեցան առեւտրական կապի հարցին մէջ։

Մոսկուա կ'ուզէր ամերիկեան կարեւոր վարկեր ձեռք ձգել զարգացնելու համար իր առեւտրական կապը Մ. Նահանգներու հետ։

Առջի օր այս ուղղութեամբ կը յայտարարուէր, թէ երկու կողմերը համաձայնած են յանձնախումբ մը ստեղծել, որու պարտականութիւնը պիտի ըլլայ քննութեան առնել խորհրդային — ամերիկեան առեւտուրի կապի հարցը։

Այս պատճառով է, որ դէտերու կարծիքով այս մարզին մէջ երկու կողմերը «կէս յաջողութիւն» մը միայն արձանագրած են, քանի որ յատուկ համաձայնագիր մը չկնքուեցաւ։

Միջազգային այլ կարեւոր հարցեր — Վիէթնամ, Միջ. Արեւելք, եւայլն — թէեւ խօսակցութեան նիւթ դարձած են, սակայն համաձայնութեան մը շուրջ դեռ յայտարարութիւն չէ կատարուած։

Նախագահ Նիքսըն շաբաթավերջին կ'այցելէր Լենինգրադ եւ Քիեւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարապետը ի պատասխան լրագրողներու հարցումներուն, ապահովութիւն տուաւ որ 18 ամիսէն, այլեւս ոչ մէկ ամսական աշխատավարձք պիտի ըլլայ 1000 ֆրանքէն պակաս։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ իշխանութիւնները կ'ընդունին թէ խռովութիւններ ծագած են Լիթուանիոյ մէջ բայց կը պնդեն որ այդ խռովութիւնները քաղաքական բնոյթ չունէին։ Ըստ իրենց ան բանուորը որ անձնասպան եղած է ինքզինքը այրելով, մտային խանգարումէ կը տառապէր։ Այս առթիւ, Թաս արձագանգ հանդիսանալով մամուլի պատասխանատուներէն Ռուսալտովի յայտարարութեան կ'ըսէ թէ խուլիգաններու փոքր խումբ մըն էր եւ ոմանք ձերբակալուեցան։ Ասոնք նախապէս դողութիւն ալ ըրած էին։

ԱՆԳԱՐԱՅԻ եւ Պոլսոյ մէջ հարիւր հոգի ձերբակալուեցան։ Համաձայն իշխանութիւններուն ձերբակալեալներէն ոմանք գործակցած են ահաբեկչական արարք — ներու, իսկ ուրիշներ մաս կազմած ձախակողմեան դաղտնի կազմակերպութիւն — ներու։

ՖՈՐՄՈԶԻ վարչապետ ընտրուեցաւ Զանկ Քայ Չէքի զաւակը, 61 տարեկան։

ՀԻՒՍ. ՎԻԷԹՆԱՄԻ ուժերը յարձակեցան Քոնթիւմի վրայ։ Շաբաթավերջին բուռն կռիւները կը շարունակուէին քաղաքին մերձակայ թաղերու մէջ։

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ Սոֆիայէն եաք Պուքրէշ այցելեց։

ՊԵԼՖԱՍԹԻ բացօթեայ շուկայի մը մէջ ռումբ մը պայթեցաւ։ Երկու հոգի մեռաւ եւ 40 հոգի վիրաւորուեցաւ։

ԳԵՐՄԱՆ նշանաւոր գիտնականը՝ Վերնէր Ֆոն Պրաուն որ «հայրն» էր գերմանական Վէ 2ներու եւ պատերազմէն եաք ամերիկեան աստղագիտութեան «հայրը» հեռացաւ Նազայէն առջի օր։ Իր հրաժարականը տալով, Ֆոն Պրաուն կ'ըսէ թէ Նազան հարկ եղածին չափ ծրագիրներ ունի ներկայիս եւ թէ ինչ կը վերաբերի իրեն արտին մօտ անջրպետային շատ ծրագիրներ ունի։

ԿԵՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԵՆԻ

Կենդանութի՛ւն հայրենի,
Ո՞վ դուն, մարմին եւ հոգի,
Աւիշ անվերջ, հուր անշէջ.
Ո՞վ մեր Երէկն աղուալոյս
Եւ ո՞վ, պահուած անոր մէջ,
Գեղեցկագո՛յն վաղուան յոյս...
Ըզմեզ օտարը խոցեց,
Խոցեցի՛նք մենք ալ զմեզ,
Պարպուեցար երակներէն դուն մերին,
Մարմինն հիւծած, միտքն ոգեվար՝
Դուն թողուցիր ու հեռացար,
Կենդանութիւն հայրենի...

×

Իննըսունեւինին — իննըսունեւվեց։
Փայլակի նման՝
Հրդեհներ անցան
Հայ ծեր հոգիէն.
Ու հոգին շողաց, ու հոգին հեծեց.
Յետոյ հանգչեցաւ, ցաւին հետ նորէն՝
Յո՞յս մ'ալ օրրելէն...

×

Ինն հարիւր եւ ութ։ Մութէն դուրս
ոստում։
Երգ, ճառ, արտասուք.
Դրօշակ, ծաղիկ, ծափեր անհատնում.
Մրխիթարուած սուգ՝
Ցամաքի, ծովու մեռելոց վըրայ,
«Կեցցէ՛» եւ «անկցի՛»...
«Բռնապետութիւնն անիծեա՛լ ըլլայ».
«Ամէնքս օսմանցի».
Մինչեւ որ, տակաւ,
Հոգին հանգչեցաւ
Յոյսին հետ նորէն
Ցաւ մ'ալ օրրելէն...։

×

Ինն ամիս յետոյ։ Երկունք եւ ծընունդ։
Արիւններու մէջ բան մը կը շարժի
Ու կ'իյնայ անդունդ։
Վիժում հաւատքի։
Շրթներու վրայ՝
Կը մնայ սառած բառ մը, Ատանա...։

×

Վեց տարի յետոյ...
Ըսէ՛ք, յետոյ ի՞նչ, յետոյ ի՞նչ սակայն...
Ամայի ու ծանր ու լուռ երկնոյ՝
Հայ հողին, հոգւոյն, կեանքի՛ն վրայ
համայն...
Փոթորիկ մ'ահեղ
Անցեր ու քշեր է իր առջեւէն
Ամէ՛ն բան, ամէ՛ն...

Ջրկան ո՛չ արեւ, ո՛չ Հայեր այնտեղ...
Բայց հեռուն, հեռուն, ահա կը ճըչեն
Շուքեր մահացող.
Հեռո՛ւն, հեռացող
Զանգուածները հոծ՝
Տակաւ կը հալին.
Հեռուն՝ ծուխ ու բոց
Հեռուն՝ անդունդներ յառած երկրնքին
Եւ հեռուն, ո՛վ Տէր,
Դեռ յոյսի կայծեր։

×

Եւ օր մ'ալ յանկարծ՝
Շեփորը գոռաց,
Ու կըմախք սիրտեր, կըմախք մարմիններ,
Ըստուեր առ ըստուեր.
Հաւաքուած, եկած միատեղ նորէն՝
Կեանքին, արեւին, աչք, ծե՛ռք
կ'երկարեն...

×

... Ու նաւ մ'ահա կը ծըփայ,
Կը ծըփծըփայ ծովուն վրայ,
Կ'երթայ հեռու, կուգայ մօտ,
Առագաստովն արեւոտ.
Մերթ կը մեծնայ հորիզոնն
Ամբողջ աչքէ ծածկելով,
Կը պահուըտի մերթ ալ հոն՝
Ու կ'ելլէ դուրս նազանքով.
Կը կարդացուի նաւուն վրան՝
«Անկախութիւն Հայկական»։

... Սակայն, չըկա՛յ նաւը ալ...
Ընդհարեցաւ խարակներու
Կամ նաւերու մէջ երկու
(Երէկ օրհնեալ, այժմ անիծեալ)
Ճզմուեցաւ, փըշրեցա՛ւ...
Անկախութիւն հայկական.
Երազն էր ան՝ սուզուեցաւ,
Թողլով բեկո՛ր մը միայն...։

Կենդանութի՛ւն հայրենի,
Ո՛վ դուն, մարմին ու ոգի,
Աւիշ անվերջ, հուր անշէջ,
Դուն հո՛ն էիր, նաւուն մէջ,
Եւ դուն... թըռա՛ր անկէ դուրս,
Եւ դուն հիմա իմ հոգւոյս,
Հազարներո՛ւ հոգւոյն մէջ,
— Հոգւո՛յն, մտքի՛ն, մարմինի՛ն —
Հեծեծագին, հրճուագին,
Աշխատելով գաղտնօրէն,
Գիշեր — ցերեկ, լաստ առ լաստ
Կը շինես նաւը նորէն,
Կ'ընես վաղուան զայն պատրաստ....։

Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ահա բառ մը, որ մինչեւ այսօր անանուն եւ անսովոր խռովք մը կ'արթնցնէ սիրտերուն մէջ Պոլսեցի այն Հայերուն, որոնք սկսած են դէպի ծերոյթ քայլ փոխել հիմա: Այդ մէկ բառը բաւական է, որպէսզի ամբողջ անցեալ մը ապրին այդ մարդիկը, խանդավառ օրերու այն շրջանը, երբ Ռուսինեաններ, Սէրվիչէններ, Աղաթօններ, Օտեաններ ու Փափազեաններ կենդանի էին դեռ եւ գիրի առած Ազգային Սահմանադրութիւնը, գիրէն ալ յետոյ՝ գործի անցած:

Ու իրաւ ալ Հայ Վերածնութեան նախախայրիք մըն էր սկսուածը՝ վաթսունական թուականներէն ասդին: Ամիրայական կամայականութիւնները վերջ կը գտնէին, Օրէնք եւ Իրաւունք կ'եղբայրանային, կրթական վաստակւորը «պատուելի» ըլլալէ դադրելով՝ առոր իմաստին հետ տառապէս կը նոյնանար, քիչ շատ «պատ» խօսքին ու գրիչին իրաւունքները կը շեշտուէին, ի մի բան՝ ժողովուրդը կը թուէր տողորուած ըլլալ դեռ եւս իրեն անծանօթ այն ոգիով, որ ինքնագիտակցութիւնն իսկ էր, երբ մանաւանդ հայաշատ արուարձաններուն մէջ նոր խմոր մը սկսած էր ուռիլ, «խաւարեալ»ի եւ «լուսաւորեալ»ի պայքարը:

Այդ Սահմանադրութիւնը պահ մը յաւերժացաւ իր տարեդարձներով: Տարին մէկ օր, Մայիսի մէջ Կիրակի մը կը յատկացուէր այդ տօնին, որ բոլորովին ազգային հանգամանք մը առած էր: Բերայէն, Վոսփորի ասիական եւ եւրոպական եզերքներէն, բայց մանաւանդ Ոսկեղջիւրէն եւ հին Սթամպոլը շուրջպատող պարիսպներուն ներսի թաղերէն ժողովրդային զանգուածներ տարուէ տարի կ'երթային լեցուիլ Պէյգօզի մարգերուն կամ Հիւնքեար Իսկէլէսիի թաւուտներուն մէջ, ծայրայեղ խանդավառութեամբ մը ապրելու համար այդ օրը: Ճամբան՝ դրօշազարդ նաւերէ, եւ հանգրուանները՝ գալարագեղ բացատներէ լսելի կ'ըլլային անդադար պերճ պարբերութիւններ ճառերու, ընկերացած ծափին ու ծիծաղին, «կեցցէ»ներու եւ երգերու: Ամբողջ օրը, արեւածագէն մինչեւ մթնշաղ, բանաստեղծութեան մը տուներն էին, որ կը մաշէին նուագներու եւ շըրթունքներու վրայ·

Արի՛ք, Հայկազունք, յառաջ ընթանանք
Սահմանադրութեան նոր բարեւ մ'ալ տանք···

Սիրտերու յարութեան տօնն էր այդ, եղանակին հետ առոյգ ու կենսանորոգ: Մենք չհասա՛նք այդ օրերուն: Հայրենասիրական երբեմնի այդ ցոյցերուն արձագանգը եղան մենէ տարեցներ: Անոնց հոգեվարքին հասանք մենք, երբ «բարեխնամ» կառավարութիւնը փութացած էր սանձել մեր «ազգային զգացումները», քշելով զմեզ մեր Շան զ'Էլիզներէն՝ Պէյգօզէն ու Հիւնքեարէն դէպի Եէտի Գուլէ: Այդ չորս պատերուն մէջ, բարձի թողի եղան ապատաշունչ երգերնիս, Զէբաղներու, Եղխաններու եւ Պէրպէրեաններու «հրեղէն» լեզուն ծխացաւ, իսկ ճառերը դարձան չքեղ բուրվառումներ «Օգոստափառ Կայսեր»:

Հեծեցինք գերութեան շրջանի մը մէջ, մրափելով օրօրով մը զոր Համիտ — կարծես աւետարաննիս չարափոխելով — սովոր էր մռլալ· «Զի լուծ իմ քաղցր է եւ բեռն իմ փոքրոգի»:

Տաժանագին երկունքէ մը վերջ ծնաւ ուրիշ Սահմանադրութիւն մը, աւելի կեղակարծ եւ աղէտալի: Իր շղթաները մէկէն ի մէկ թօթափող Հայուն նուէր տրուեցաւ իսկոյն Կիլիկեան Եղեռնը: Վեց տարի եւս պիտի անցնէր այնուհետեւ, որ ապրերնուս գլխուն գար ճիներուն ճինը, Տաճկաստանի Հայութեան բնաջնջումը: Բռնապաղթ եւ Բռնամահ մէկուկէս միլիոն հնձեցին այն ժողովուրդէն, զոր մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան բարեմասնութիւններով օժտուած կը տեսնէր Իթթիհատ: Երանելի՛ հոգիներ, որոնք ցեղին վճռական ազատութեան հաւատքովը փակեցին աչքերնին:

Արդարեւ, սահմանէն անդին, իրենց պատուական եղբայրները վար չէին դրած զէնքերնին: Մեռնիլ կամ ապրիլ, երկուքէն մին, այդ խոհալով էր որ կը կռուէին շարունակ հայ ազգին դարաւոր թշնամիին դէմ, յոգնած ոտքերնուն կռուան մը եւ անկախութեան համեստ կայան մը փնտռելով, հանուր աշխարհի աննախընթաց թոհուբոհին մէջ: Քանի՛ հարիւր հազարներ տուին անոնք իրենց շարքերէն, ի՞նչ ընկրկումներ եւ ի՞նչ ոլորումներ ունեցան դոյամարտի այդ օրերուն, ի՞նչպէս ինկան ու ի՞նչպէս ալ շուտ կանգնեցան ոտքի, սուրը հաւատքին կրակովը միշտ բռնած, եւ աներկեւան, անվկանդ, ճակատնին դեռ եւս թաց՝ կարմիր կայլակներով, ուր ուրեմն յաջողեցան ցցել վիթխարի բունը Հայկական Դրօշին՝ Հայաշխարհի նոր մարգի մը կուրծքին վրայ, որ կը կոչուէր Երեւան:

Փառք հայ դիւանագիտութեան եւ հայ ռազմագիտութեան, փա՛ռք ինկողներուն եւ վիրաւոր կռուողներուն:

Շնորհաց թուական մը եղաւ ստուգիւ 1918 տարին՝ իր Մայիս 28 թուականով: Երկրորդ տարեդարձն է այսօր հայ Հանրապետութեան, որ իր անկախութիւնը զերծ պահելու համար մախացող Մոնկոլներու զրոհներէն՝ շարունակեց կռուիլ եւ շարժուն պահել իր նոր բանակները:

Հին ու նոր բոլոր տարեդարձները կը չքանան այլեւս ամէնուս աչքին, եւ Ալիշանի ոգին է, որ կը թեւածէ ամէնուս վրայ, իր մարտագոռ պատգամը որոտալու մեր ականջին ի վար·

Հրաւէր հայրենեաց հոչակ ի ընդհանուր
Հոգիք Հայկազանց բորբոքին ի հուր:

Այսպէս տօնենք այս օրը, ամէն ուր որ Հայ մը կայ, ամբողջ թափովը մեր անսովոր խանդավառութեան:

Մեր բանաստեղծները լար չթողուցին իրենց քնարին վրայ, որ յարակրկնումը չըլլար հայրենազուրկ Հայու հառաչին: Նոյնը չըրի՞ն մեր մայրերն ալ իրենց օրօրներուն առեն: Ու երախան մեծցաւ թախծագին մթնոլորտի մը մէջ: Լացուկոծ այլեւս հայհոյանք է այն ազգին համար, որ իր Վերածնունդի ծիծղուն օրերը կ'ապրի այսօր: Պէտք է յօրինել նոր երգեր ու նոր եղանակներ՝ յաւերժացնելու համար անունները մեր պաշտելի մարտիկներուն եւ Ազգին ղեկավարներուն:

Իրաւ, «կեցցէ»ներու որոտագին աղաղակները չեն, որ պիտի չափանիշ նկատուին մեր ազգասիրութեան, բայց ատոնցմով է, որ Հայը պիտի ջրդեղէ իր հոգին կամքով, աւիւնով ու եռանդեամբ, իր ազգասիրութեան գինովութիւններէն վեր՝ գո՛րծքն ալ միացնելով իր խօսքերուն ու ծափերուն:

Իմացաք անշուշտ այն խօսքերը, զոր կ'ըսէր իր վերջին կոչին մէջ, Վրաստանի Հանրապետութեան նախագահ Ժորդանիա· «Մեր փրկութիւնը կը կայանայ միմիայն մեր սեփական ուժերուն, մեր միաբանութեան եւ, արշաւող թշնամիին դէմ մեր միութեանը մէջ»: Որչափ իրաւունք եւ պէտք ունինք այս խօսքերը մեզի մանաւանդ պատշաճեցնելու: Վասնզի, պողպատէ այն զրահը, զոր հագնիլ պարտաւոր է ամէն Հայ՝ կը կոչուի միութիւն: Այս պարզ գոյականն էր, զոր աշխարհաբար եւ աշխարհաքաղաքացիաբար հոլովեցինք երկար տարիներ եւ ափսո՛ս, շատ անգամ անկանոն գտանք զայն:

ԹԷՈԴԻԿ

«Վերջին Լուր», 1920

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այս խորագրով շահեկան տեսութիւն մը պարզած էր Ստեփան Մալխասեան, 1920 Օգոստոս 2ին, Թիֆլիսի մէջ:

Ականաւոր լեզուաբանն ու պատմաբանը, որ յետագային ակադեմականի կոչումը ստացաւ, «Հայաստանի Անկախութեան փախառութիւն» բացառիկին մէջ նկատել կուտար այդ թուականներուն, թէ «...Անկախ Հայաստան գոյութիւն է ունեցել շատ անգամ եւ դարեր շարունակ, այն–ինչ միացեալ անկախ Հայաստան մենք գրեթէ երբեք չենք ունեցել: Հայաստան կոչուած երկիրը հազարաւոր տարիների ընթացքում միշտ բաժանուած է եղել արեւելեան եւ արեւմտեան մասերի, սկսած ամենահին ժամանակներից, երբ դեռ հայ գաղթականութիւնն էլ չէր եկել ու տիրացել այս երկրին եւ այստեղ դեռ ծաղկում էին Բիայնայի (Վանի) եւ Ուրարտուի (Այրարատի) թագաւորութիւնները »:

Ակադեմականին տեսութիւնը, անշուշտ, կը հիմնուէր երկու իրողութիւններու վրայ: Արդարեւ, 1919 Մայիս 28-ին Հայաստանի անկախութեան հռչակումէն տարի մը ետք, Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը յատուկ յայտարարութեամբ մը կը ճշդէր, թէ «այսօրուանից Հայաստանի բաժան բաժան մասերը մշտնջենապէս միացած են իբր անկախ Պետականութիւն»: Այս ձեւով կ'իրագործուէր բովանդակ հայ ժողովուրդի ցանկութիւնը ամբողջական ու անկախ տեսնելու իր հայրենիքը՝ ժողովրդավարական վարչաձեւով:

Երկրորդ պատմական իրողութիւնն այն էր, որ միացեալ եւ անկախ Հայաստանը մինչեւ 1920 արդէն իսկ ճանչցուած էր օտար Պետութիւններու կողմէ:

Ահա թէ ինչո՛ւ Ստեփան Մալխասեան իր յօդուածը կը վերջացնէր հետեւեալ միտքերով եւ հաստատումներով.— «Համաշխարհային պատերազմը եւ Ռուսաստանի մեծ յեղափոխութիւնը իրանց առաջ բերած քաղաքական եւ ընկերային ահեղ ցնցումներով պատմական տարրալուծման ենթարկեցին յիշեալ երկու մեծ պետական կոնգլոմերատները (*խօսքը՝ ռուսական եւ օսմանեան կայսրութիւններու մասին է*), որի շնորհիւ նրանց կազմի մէջ մտնող ազգագրական տարրերը անջատուեցին եւ անկախութիւն ձեռք բերին, եւ այդ երկու Պետութիւններից ազատագրուած՝ Հայաստանի երկու մասերը, որոնք տասնաւոր տարիներով անջատուած էին միմիանցից՝ վերջապէս միացան իրար հետ, կազմելով միակ անկախ Հայաստան, հայկական կառավարութեամբ: Մենք ապրում ենք ուրեմն մի ծայր աստիճանի հազուագիւտ պատմական մոմենտ, ոչ միայն մեր ազգային պատմութեան, այլ նոյնիսկ համաշխարհային պատմութեան տեսակէտից: Ամբողջ պատմութեան ընթացքում առաջին անգամն է, որ հանդէս է գալիս եւ Պետութիւններից ճանաչւում է միացեալ անկախ Հայաստան »:

Միջազգային քաղաքական իրադարձութիւնները՝ 1920էն ետք, դժբախտաբար, աննպաստ կացութիւն մը ստեղծեցին Հայաստանի համար: Եւ, հետեւաբար, թոյլ չտուին, որ իր լրումին հասնի՝ Սեւրի դաշնագրով ճշդորոշուած ամբողջական Հայաստանի կերտումի մեր իտէալը:

Արեւմտեան մեծ երկիրները՝ Մ. Նահանգներ, Անգլիա, Ֆրանսա եւ ուրիշներ, քաղաքական շիլ հաշիւներէ առաջնորդուած, փութով մոռցան իրենց յանձ-

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

×

Եկաւ ժամանակը, երբ պէտք էր Հեղնարի կենացը խմել: Երանոսը նայեց լիքը բաժակին եւ մտքի մէջ ընկաւ: Ի՞նչ ասել բաժակի վրայ··· Ակնարկե՞լ Հեղնարին, որ ինքն այն բոստանչին է, որը գիտէ նրա գաղտնիքի մի կէսը եւ գուշակում է միւս կէսը: Կամ գուցէ հասկացնե՞լ տալ ուստա Մկրտչին, որ նրա կինն ունի մի սոսկալի գաղտնիք, չլսուած չտեսնուած մի մութ պատմութիւն:

Բայց ի՞նչպէս··· Չէ՞ որ Երանոսը դեռ ինքն էլ չի կարողանում հաւատալ այդ բանին, թէեւ Հեղնարը մի կաթիլ ջրի պէս նման է Թրքուհուն: Կարող է պատահել, որ դա հրաշք է: Հրաշքն աւելի է հաւատալի, քան այդպիսի չլսուած խայտառակութիւնը··· Իսկ ի՞նչպէս հաւատալ հրաշքի՝ հիմա, երբ ողջ կեանքում ոչ տեսել ես, ոչ հաւատացել···

Գուցէ ստուգելն աւելի՞ լաւ է···

Սակայն այդ միտքը նորից տարտամեցրեց Երանոսին: Եւ դեռ ոչ մի որոշում չկայացրած, նա վերցրեց բաժակն ու ոտքի կանգնեց: Մի րոպէ մնաց լուռ, աչքերը փակ, ապա շշնջաց·

— Ընտանիքի պատիւը սուրբ է··· Հմը սէրն էլ է սուրբ··· Ո՞րն է աւելի սուրբ՝ Աստուած գիտէ··· Վայ ընտանիքի պատուի համար իրան սէրը սըպանէ՝ իրան կը սըպանէ··· Վայ սիրու համար ընտանիքի պատիւը սըպանէ՝ ընտանիքը կը սըպանէ··· Տա Աստուած, օր ամմէն տեղ ընտանիքն ու սէրն իրար բռնեն, իրար հետ եղնին···

Ուստա Մկրտիչը բոստանչուն լսում էր մեծ գոհունակութեամբ: Նրա մայրը նոյնպէս, գլխի մերթ ընդ մերթ շարժումներով, տալիս էր Երանոսին իր հաւանութիւնը:

— Ընտանիքի պատիւն արհեստաւորի պէս է, — շարունակեց Երանոսը, — արհեստաւորի ճակտի պէս բաց է, սրտի պէս աղնիւ, ձեռքի պէս հալալ···

Երանոսը յարգանքով լի հայեացքը գցեց ուստայի կողմը, լռեց մի վայրկեան, ապա շարունակեց·

— Հմը սէրը Թուրքի կնկայ պէս է···

Հեղնարը կայծակի արագութեամբ գունատուեց եւ ողջ մարմնով սպասողականօրէն ձգուեց դէպի հիւրը:

— Թուրքի կնկայ պէս, սէրն էլ չադրի տակ է, օր ոնչ տեսնել է կարելի, ոնչ իմանալ···

Ոչ ոք չէր նկատել Հեղնարի գունատուելը: Երանոսի վերջին խօսքերից յետոյ, տեսնելով, որ Թուրքի կնոջ յիշատակութիւնն իրեն չէր վերաբերում, այլ միայն համեմատութեան համար էր, Հեղնարը հանգստացաւ եւ սկսեց խաղալ երեխայի մազերի հետ:

— Ուստա Մկրտիչ, — դիմեց բոստանչին նրան, — դուն իմ մենձ ախպէրս ես: Թէ բամծիս մէջ սխալմունք ընեմ՝ ներող եղի: Հմը ինչքան օր իմ խելքս կը հասնի, ես էսպէս գիտեմ. — տղամարդն ընտանիքի սիւնն է, իսկ կինը՝ երդիքը: Սիւնն իրան գլխու վրայ պիտի պահէ երդիքը, հմը երդիքն էլ պիտի արգիլէ, որ ոնչ թէ միննակ անձրեւը չլցուի տունը, այլ նաեւ օտար աչքը նես չաչէ···

— Ճշմարիտ է, Երանոս ջան, — հաստատեց ուստան, բայց իսկոյն դարձաւ դէպի մայրը՝ հաւանութեան ակնկալութեամբ:

Մայրը ժպտաց եւ գլխով համաձայնութեան նշան արեց:

Երանոսը կտրուկ դարձաւ դէպի Հեղնարը, բարձրացրեց բաժակը եւ ասաց.

— Կենացդ, բաջի՛···

Մի ուժեղ ճիչ խռովեց սեղանի խաղաղութիւնը: Ուստան նետուեց դէպի կինը: Երանոսը վար դցեց չդատարկուած բաժակը: Ուստայի մայրը թախտից արագ իջաւ վար, ոտքը շփոթուած քսքսելով յատակի վրայ՝ շօշափեց — գտաւ բաբուջները, հագաւ եւ նոյնպէս մօտեցաւ Հեղնարին: Երեխան կանգնել էր մօր մօտ եւ զարմացած նայում էր:

— Անհանգիստ մի եղնի, Երանոս, — դիմեց ուստա Մկրտիչը նրան, — կ'անցնի: Ես մէ ամիս է, որ Հեղնարս էսպէս է՝ մէկ-մէկ կը ճչայ ու գոյնը կը գցէ: Վախեցած կ'երեւնայ: Նստի, ես հիմի կուգամ···

Նա չափազանց մեղմ ու զգոյշ բռնեց կնոջ ուսերից, վեր բարձրացրեց նրան եւ տարաւ: Դրան մօտից նա ետ նայեց մօրը, որ նոյնպէս գնում էր՝ երեխայի հետ:

— Երթանք, մայրիկ, վախը բռնէ···

Դատարկուած սենեակում մենակ մնացած Երանոսը նորից լսեց ննջասենեակի դռան ձայնը, որից յետոյ ամէն ինչ լռեց: Կատուն անշշուկ անցաւ յատակին փռուած գորգի վրայով, գնաց նստեց դրա մի անկիւնում եւ աչքերը կիսախուփ, կարծես սկսեց մտածել···

Երբ ուստա Մկրտիչը նորից մտաւ սենեակ, Երանոսն արդէն ծածկել էր չափխան:

(36 – Շար·)

նաութիւնները եւ ճամբայ փնտռեցին մերձեցում ու գործակցութիւն հաստատելու համար Անգարայի հետ:

Նոյն չիլ քաղաքականութեան հետեւեցաւ Խորհ. Միութիւն, որ Հայաստանի խորհրդայնացումէն անմիջապէս ետք «Բարեկամութեան եւ համագործակցութեան դաշն» կնքեց Թուրքիոյ հետ Մոսկուայի մէջ 1921 Մարտ 16ին: Հայաստանի հողերու անդամահատումն ալ պարտադրեց Երեւանի՝ Կարսի մէջ 1921 Հոկտեմբեր 13ին:

Մոսկուա, ինչպէս ծանօթ է, այդ զոյգ դաշնագրերով Թուրքիոյ տիրապետութեան ներքեւ թողուց հայկական հողեր՝ Արաքսէն արեւմուտք: Աւելին՝ այս վերջինոյն պահանջով Նախիջեւանի շրջանն ալ Ղարաբաղի նման յանձնեց Ազրբէջանի:

Ստեղծուած պարտադիր կացութիւնը, սակայն, պատճառ չէր կրնար դառնալ հայրենասէր հայ զանգուածներուն համար, Արաքսէն յայնկոյս եւ յայսկոյս, հրաժարելու ազգային դաղափարախօսութենէն:

Ճիշդ է, որ հարկ եղաւ պայքարիլ տասնամեակներ շարունակ խորթ ու օտարոտի տեսութիւններու դէմ՝ պարտադրուած մեր հայրենարնակ ժողովուրդին: Եւ պէտք եղաւ տեւաբար արծարծել ո՛չ միայն անկախութեան գաղափարը, իբրեւ ժողովուրդներու գերագոյն բաղձալ, այլեւ հայկական բռնագրաւուած հողերու հարցը եւ տարագիր բազմութիւններու մէկտեղման խնդիրը իր հողերու վրայ:

Չմոռնանք, որ երկար ժամանակ մեր ժողովուրդին դէմ ցցուեցան իր տարրական ու հիմնական շահերը անտեսող, անտահարող «տեսակէտներ»: 1923ին, Երեւանի «Նորք» ամսագրին մէջ, այն ժամանակուան Հայաստանի Ժողկոմխորհի նախագահ Ալ. Միասնիկեան (Ալ. Մարտունի) «Հայաստանի միջազգային քաղաքականութիւնը» խորագրեալ յօդուածի մը մէջ կը պարզէր խորհրդային տեսակէտը հայկական հողերու խնդրին նկատմամբ.— «Խորհ. Հայաստանը առաջնակարգից յայտարարեց, թէ Արեւելքում անհրաժեշտ է ուժ տալ ազգային-ազատագրական շարժման: Քեմալի շարժումը ուղղուած է կապիտալիստական Եւրոպայի ոտնձգութիւնների դէմ... Թուրքիայի վզին կապեցին Սեւրի դաշնագիրը, այդ երկրորդ ասիական Վերսալը, որի տակ կայ Դաշնակցական Հայաստանի ներկայացուցչի ստորագրութիւնը: Այդ Հայաստանը Թուրքիայի նկատմամբ ուզում էր անել ինչ որ Վերսալում յաջողուեց կատարել Գերմանիային՝ Գերմանիայի նկատմամբ... Մենք այլ բան ենք ասում. մենք առաջարկում ենք հաշտուել եւ խաղաղութիւն հաստատել հայ եւ թուրք ժողովուրդների միջեւ. մենք առաջարկում ենք օգնել նոր Թուրքիային՝ դէմ գցել եւրոպական յափշտակիչների նաքաղանը... Եթէ այս ամէնը կատարուի, այն ժամանակ ինքն ըստ ինքեան «կը լուծուին» եւ սահմանային, տերիտորիալ խնդիրները»:

Ուրիշ մը՝ Արտաշէս Կարինեան, Խորհ. Հայաստանի պետական դէմքերէն, 1924ին Երեւան հրատարակուած «Տնտեսական Լրաբեր» հանդէսի մէջ, կը գրէր, թէ պէտք է «վերջ տալ Հայութեան «հաւաքման» գաղափարին Հայաստանում, մի գաղափար, որ մինչեւ այժմ էլ ապրում է ժողովրդական զանգուածների գիտակցութեան մէջ»:

Ար. Կարինեան դէմ արտայայտուելով ներգաղթին կը գտնէր, թէ «այդ ձեւով իր հիմքի մէջ կը խեղդուի ամէն մի ազգայնական փորձ եւ կը ստեղծուի աւելի ամուր պատուանդան Մերձ. Արեւելքի ժողովուրդների միութեան համար»:

Այսօր, բարեբախտաբար, նման «տեսակէտներ» այլեւս յենարան չեն գտներ մեր իրականութեան մէջ: Ընդհակառակն, բովանդակ հայ ժողովուրդի այժմու նշանաբանն է — Մեր հողերը, մեր հողերը:

Մայիսեան պատմական յաղթանակէն ետք, ներկայիս, երկրորդ յաղթանակ մըն է, որ կ'արձանագրուի Հայութեան իտէալներու բանաձեւման ճամբուն վրայ:

Հարկ է, հետեւաբար, միասնական ճիգով պայքարի դաշտ իջնել ամէն ճակատի վրայ՝ յանուն մեր իտէալներու իրագործման:

Ա՛յս կը թելադրէ ու կը յուշէ մեզ Մայիսեան ոգին՝ նուիրագործուած Սարդարապատներու, Բաշ-Ապարաններու եւ Ղարաքիլիսէներու ղուպարներով, անհամար զոհերու արիւնով եւ Րաֆֆիներու տեսիլքով:

Ներկայ Հայաստանի հողերու ընդլայնումը նուիրական ձգտումն էր Մայիսեան սերունդին: Ու ձգտումը կը մնայ նաեւ անոր յետնորդ սերունդներուն, մինչեւ որ իրականութիւն դառնայ ամբողջական Հայաստան՝ ամբողջական Հայութեամբ խաչալը:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՄԵՐ ՓԱՌՔԸ

Մեր փառքը, ինչպէս միշտ այս անգամ ալ եղեր է դժնդակ պարտքը, արիւնադանդ փոթորիկի մը մէջէն վեր բռնել ապատութեան դրօշը:

Ամբողջ մեր պատմութիւնը անկարելի դոհարերութեանց ատամնաշար մըն է եղեր, քաղաքական հսկայ մեքենային ակիւներուն տակ ճզմուելով հանդերձ, մնացեր ենք միակամ, թէեւ փշրուած, փոշիացած ու անկցած:

Անլուծելի ճակատագիր մը մեզի կապեր է ու կը կապէ դեռ անհիրընկալ, մշտավտանգ հողի մը, որ տարտարոս մըն է եղեր մեզի համար, եւ սակայն մենք անխորտակելի հաստատակամութեամբ մը դայն երկնային դրախտակին կը հռչակենք: Կ'ըսեն, թէ անդունդները դիւթական հոսանքներ ունին որ իրենց կը ձգեն մարդիկը, դանոնք կախարդամահ չարչարելու համար: Հայաստան ահա այդ անդունդն է եղած մեր ցեղին համար:

Հայրենիքի այս դերոյժ զգացումը, միւս կողմէ պատճառներէն մին չէ՞ արդեօք մեր ցեղին հողեկան կեդրոնացման եւ ինքնորոշումի իր անպարտաս ըմբռնումին:

Միակ առանցքը, որուն շուրջ յածեր են այս ցեղին դարաւոր երազն ու ցանկութիւնը, եղեր է Ազատութեան գաղափարը եւ ան, դէպի հոն ձգտեր է միշտ, ի գին ամէն զոհողութեան, աշխարհի անպատմելի եւ անլուր մարտիրոսութիւններով, արիւնի, ոճիրի, մահուան ու սոսկումի ահարկու զահավէժներէն:

Այսօր իսկ, երբ կը տօնենք մեր Ազատութեան մէկ նոր տարեդարձը, կը նմանինք մէկու մը, որ պրծելով կախաղաններէ, յօշոտեալ թշնամի ժանիքներէն, հեռու բարեկամներէ, ողորելով կարմիր փոթորիկներու, դրոհելէն սեւ ամպրոպներու դէմ, աշխարհի ու բոլոր տարրերուն փուշ-թելերուն մէջէն անցնելով կը կանգնի կղզիի մը վրայ, մարմինը ծակ ծակ, բազուկները ջարդուփշուր, գլուխը լախտահար, ջիղերը քայքայուած, եւ սակայն դեռ կուրծքը ուժ կը գտնայ պոռալու՝ «Կեցցէ՛ Ազատութիւնը»:

Այս է ահա մեր փառքը, աննման, ինքնայատուկ եւ ազգային փառաւոր նկարագիրը: Ո՛չ մէկ ազգի ճակատագրուած է այս դժխեմ բախտը, եւ գերագոյն այս դժբախտութիւնը, գերագոյն հաճոյքն ու փառքն է եղած միշտ մեզի համար:

Հիմա ալ, երբ Արարատի քղանցքին շուրջ Հայաստան մըն ենք կազմեր, զոր կը տօնենք այժմ, ատիկա մի՛միայն մեր հոգիին եւ բազուկին ուժովն է: Ուրիշի երախտիքներ չունինք հոն, լաւ օրերու բարեկամներու բան չենք պարտիր, օտարէն բան մը չունինք, դիւանագիտական կամ տնտեսական հաշուեխնդրութեանց ցանցէն դուրս ենք: Ազատ՝ մեր տունին մէջ, ազատ՝ մեր համակրութիւններուն եւ հակակրութիւններուն մասին. այսպէս մնալ կ'ուզենք, եւ պիտի մնա՛նք, քանի որ կ'ուզենք:

Արդի Հայաստանը մեր ստեղծագործ հայրենիքն է. հողեզաւակը չի կրնար զաւկի տեղ բռնել, եւ Հայաստան մեր զաւակն է, մեր արգանդէն, մեր արիւնովն է ծնած, եւ երբ այդ անհունապէս աւելի թանկագին ու քաղցր է քան այն որ ուրիշէ եթէ գար:

Իպսըն ըսած է. ամէնէն հզօր մարդը մինակ մարդն է: Այսպէս, մենք ալ մեր մասին ըսենք թէ աւելի հզօր ենք անոր համար, որ մինակ ենք եւ աւելի երջանիկ՝ վասնզի միս-մինակ ստեղծեցինք ու պիտի պահենք Հայրենիք մը, դժոխային բոլոր ուժերուն չըթայազերծ դաշնակցութեան դէմ:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

«Վերջին Լուր», 1920

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԶԻՆԱՆՇԱՆՆԵՐԸ

Ուրարտուի Պետութիւն.— Ուրարտացիները բազմաթիւ պատմագէտներու կողմէ կը նկատուին Հայերու արենակից նախորդները: Պետութիւնը հիմնուած է Արամէ թագաւորի կողմէ 860ին Ք. Ա.: Ունեցաւ շուրջ 275 տարուան կեանք. անկումը՝ 585ին, Ք. Ա.:

Կը կարծուի, թէ Ուրարտուի պետական զինանշանը իբրեւ խորհրդանշան ունեցած է երախը բաց եօթը գլխանի վիշապը, որ կը խորհրդանշէր Պետութեան 7 նահանգները: Հաւանական է նոյնպէս, որ զինանշանի դեր կատարած ըլլան Խալդ, Թէյշէբա, Շեւին աստուածներու քանդակները:

Երուանդունիներու հարստութիւն.— 189-1, Ք. Ա. Հայաստանի պետական զինանշանի վրայ դրոշմուած էր արծիւը:

Արշակունեաց հարստութիւն.— 66-428: Արծիւը մնաց Պետութեան խորհրդանշան:

Բագրատունեաց հարստութիւն.— 885-1045: Արծիւը իբրեւ պետական զինանշան գործածեցին նաեւ Բագրատունիները:

Կիլիկիոյ մէջ Ռուբինեաններու զինանշանը դարձաւ արծիւը:

Զինանշաններ ունեցած են նաեւ բոլոր հայ նախարարական տուները: Այսպէս, Մամիկոնեաններու զինանշանը արծիւն էր՝ մագիլներուն մէջ աղեղ մը բռնած: Արծրունիներունը նոյնպէս արծիւն էր, եւայլն:

Հայաստանի Հանրապետութիւն.— 1918-1920: 1920 Յուլիսին կառավարութիւնը հաստատեց Հայաստանի Հանրապետութեան զինանշանը, որուն նախագիծը պատրաստած էր ճարտարապետ Ալ. Թամանեան, իսկ նկարը՝ նկարիչ Յակոբ Կոջոյեան: Զինանշանը կը բաղկանար առիւծի եւ արծիւի միջոցով երկու կողմէ բարձր բռնուած եւ չորս մասի բաժնուած վահանէ մը: Բաժիններէն իւրաքանչիւրը կը պատկերացնէր պատմական Հայաստանի թագաւորական տուներէն մէկուն զինանշանը՝ Արտաշէսեան, Արշակունեաց, Բագրատունեաց եւ Ռուբինեան: Վահանին կեդրոնը աւելի փոքր վահանաձեւ տարածութեան մը մէջ գծուած են Մասիսները, իսկ անոնց վերեւ՝ Հ. Հ. տառերը՝ իբրեւ սղումը «Հայաստանի Հանրապետութիւն» բառակապակցութեան: Վահանին ներքեւ կան հասկեր, սուր, շղթայ եւ գրիչ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Այս ամէնուն մէջ մեքենայութիւն ...ը կայ, մտածեց, զոր պէտք է երեւան ...նել... բայց ի՞նչ կերպով:

Երրորդ անգամ ըլլալով նամակը կար...դաց:

— Այո, շատ որոշ գրուած է, խորհե...ցաւ, դուցէ իրաւցնէ անկեղծ բարեկամ ...մըն է, որ ուզած է աչքս բանալ...

...լաւագոյն միջոցն է ցոյց տրուած տե...ղը երթալ:

Ժամացոյցը նայեցաւ: Արդէն մէկուկէսն էր:

— Մինչեւ որ երթամ՝ ժամը երկուքի ...կը հասնի, մտածեց:

Եւ ուղղուեցաւ դէպի Թիւնէլ: Այս ...անակնկալ նամակը վրդոված էր իր ամ...բողջ էութիւնը եւ հետզհետէ կարծես ...կը ...ը կ'աւելնար:

— Արդեօք իրա՞ւ է, կը խորհէր. Շաղիկը սանկ պատուի՞ս հետ կը խաղայ եւ ես ալ ապուշի պէս բանէ մը տեղեկութիւն չունիմ...

Մտքին մէջ սկսաւ փնտռել թէ ո՞վ կրնար ըլլալ իր կնոջ սիրահարը: Իր ծանօթներուն ոչ մէկուն վրայ կասկած ունէր, մանաւանդ որ Շաղիկ իր ընթացքովը ամենափոքր կասկածանքի մը տեղի չէր տուած:

— Եթէ հակառակորդներս իմանան՝ ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակս...

Ամէնէն աւելի այս գաղափարը իր միտքը կը չարչարէր:

— Նամակը թէեւ կը հաստատէ, որ տակաւին մարդ չի գիտեր, բայց տեսնենք ճի՞շդ է, մտածեց:

Վերջապէս՝ բոլոր այս մտատանջութիւններով տոգորուած Պօղոս էֆէնտի հասաւ նամակին ցոյց տուած հասցէին: Տան դուռը բախելէ առաջ ժամացոյցը նայեցաւ:

— Երկուքը տասն անցեր է, ըսաւ. արդեօք ո՞ւշ մնացի:

Եւ զարկաւ զանգակը: Դուռը իսկոյն բացուեցաւ:

— Ո՞վ կ'ուզէք, հարցուց յոյն կինը իր մայրենի լեզուով:

— Միսիւ Արզարը, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի դողահար ձայնով մը:

— Առաջին յարկը, սանդուխին ձախ կողմի սենեակը կը բնակի:

— Հիմա վե՞րն է:

— Այո, վերը սենեակն է:

Պօղոս էֆէնտի կամաց-կամաց վեր ելաւ սանդուխէն: Քանի կը մօտենար իր նպատակին՝ այնքան յուզումը կը սաստկանար:

Սենեակին դրան առջեւ հասնելով, թեթեւ մը հարուածեց:

— Մտէք, ըսա՛ւ ներսէն ձայն մը:

Պօղոս էֆէնտի դուռը բացաւ եւ ներս մտաւ: Արզար ոտքի վրայ կեցած էր:

— Հրամմեցէք, Պօղոս էֆէնտի, ըսաւ վաճառականին:

Այս վերջինս ուշադիր զննեց երիտասարդը, յետոյ վարանոտ շեշտով մը ըսաւ.

— Ներեցէք, ձեզ չեմ ճանչնար...

— Պարոն Արզարն եմ, պատասխանեց երիտասարդը:

— Այսինքն...

— Նամակի մէջ յիշուած անձը:

— Նամակը դո՞ւք գրած էք:

— Ոչ, այդ խնդիրը կարեւորութիւն չունի, փութաց պատասխանելու երիտասարդը, աւելի կարեւորը նայինք եւ մանաւանդ ժամանակ չկորսնցնենք:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, հարցուց Պօղոս էֆէնտի:

— Ձեր տիկինը այս ժամուս հոս է...

— Հո՞ս է մի, գոչեց Պօղոս էֆէնտի բարկութենէն դողացող բարձր ձայնով մը:

— Կ'աղաչեմ, մի պոռաք, կրնան ձեր ձայնը լսել...

— Ո՞վ պիտի լսէ, հարցուց Պօղոս էֆէնտի ձայնը քիչ մը ցածցնելով:

— Նախ տիկին Շաղիկ եւ յետոյ միւսը... Այսինքն... իր բարեկամը, ձեր...

— Ո՞ւր են, ըսէ տեսնեմ, շուտ...

— Կ'աղաչեմ, հանդարտեցէք, ըսաւ երիտասարդը, սանկ ծանր պարագաներու մէջ պաղարիւնութիւնը կորսնցնելու չէ:

— Բայց գիտես որ ինչ սարսափելի բան մըն է ըրածդ:

— Ափսո՛ս, գիտեմ, պատասխանեց երիտասարդը, բայց...

— Եւ եթէ սուտ կամ սխալ ըլլան ըսածներդ, ի՞նչպէս պիտի ազատիս ձեռքէս:

— Այդ մասին տարակոյս չունիմ... դուտ ճշմարտութիւնն է խօսածս, պատասխանեց երիտասարդը ամենայն հանդարտութեամբ:

— Ի՞նչ, գոչեց Պօղոս էֆէնտի, տակաւին կը համարձակի՞ս ըսել, թէ կինս կը գտնուի իր սիրահարին հետ: Սուտ կը խօսիս...

— Բացարձակապէս ճիշդ է ըսածս:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ

— ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ —

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

6րդ թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահը

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի
եւ մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի բոլոր խումբերուն

Կը նախագահէ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
Կը խօսի ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին Կովկաս պարախումբը, Ժան Թապաքեան (արտասանութիւն), Պետրոս Պետիկեան (երգ)

Իր մասնակցութիւնը կը բերէ Փարիզի Օփերայէն
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Պաշտօնական բաժինէն ետք պարահանդէս: Նուագախումբ
Պ. Պետիկեան

Անջոյք — ճոխ պիւֆէ

Խօսնակ Գրիգոր Ամիրայեան

Մուտք 10 փրանք

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Գէորգ Ուշագլեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Ուշագլեան, այրի Տիկին Ազատնի Ուշագլեան, Հրայր եւ Րաֆֆի Ուշագլեան, իրենց երկու եղբայրներուն, տարրոջ եւ ամուսնոյն՝

ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆԻ (Կ. Պետաշ)
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆԻ

մահուան հինգերորդ տարեդարձին համար, կը նուիրեն 50 Փր. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, 50 Փր. Ազգատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Փր. «Յառաջ»ին:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Ջաւարեան» կոմիտէի ժողովը Հինգշաբթի (Յունիս 1) ժամը 21ին, 4 Ռիւ տը լա Տէֆանս:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի եւ Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորած հայերէնի միօրեայ դպրոցին հանդէսը 3 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Սալ Մագընոյի մէջ, հովանաւորութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Երգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն եւ զանազան անակնկալներ:

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներն ու բոլոր Հայերը անխտիր:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի կայանի նոր շէնքի շինութեան ֆոնտին

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը երկրորդ անգամն ըլլալով շնորհակալութեամբ ստացած է 5000 Փր. Պ. Յովհաննէս Կիրակոսեանէ (Փիւժէ սիւր Արժանս), ի նպաստ կայանի նոր շէնքի շինութեան ֆոնտին:

Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է նոյնպէս 5000 Փր.՝ Մարսէյլի Կապ. Խաչի չորս մասնաճիւղերու միացեալ ձեռնարկին հասոյթը, ինչպէս նաեւ 5000 Փր.՝ այս ձեռնարկի ընթացքին կատարուած ինքնաբուխ նուիրատուութիւններէ: Նուիրատուներու ցանկը առանձին:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Վիքթորիա Յովհաննէսեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին Աւետիս Յովհաննէսեանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Փր. կը յատկացնէ իր հիւանդներուն: Նոյն տխուր առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Փր. այրի Տիկին Հ. Այարնեանէ, փոխան ծաղիկի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Եղիշէեան եւ Վարդանեան ընտանիքները ողբացեալ Աւետիս Յովհաննէսեանի մահուան տխուր առիթով, փոխան ծաղկեպսակի՝ Ֆրանսահայ մամուլի տեւականացման համար կը նուիրեն «Յառաջ»ի 50 Փր., «Աշխարհ»ի 50, ինչպէս նաեւ Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին 50 Փր.: (Ալֆորվիլի գումարը ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տիկին Անժէլ Եղիշէեան 100 Փր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի Աւետիս Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԲԱՑՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

1915 ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ Տէսինի Յուշարձանի

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ՊԱՐՈՆ ԼՈՒԻ ՓՐԱՏԷԼԻ
Լիոնի քաղաքապետ եւ Քոմիւնոթէ Իւրպէնի նախագահ

ՊԱՐՈՆ ՓԻԷՌ ՄՈՒԹԷՆԻ
Ընդհանուր խորհրդական եւ Տէսինի քաղաքապետ

ՊԱՐՈՆ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ
Յուշարձանի շինութեան Յանձնախումբի պատուոյ նախագահ

4 Յունիս Կիրակի ժամը 15.30ին Տէսինի Լիպերասիոն հրապարակը

Խօսք պիտի առնէ

ՊԱՐՈՆ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին Ֆրանսահայ Մամուլը, Քաղաքական, Կրօնական, Բարեսիրական, Մշակութային, Հայրենակցական եւ Երիտասարդական կազմակերպութիւններն ու միութիւնները եւ ամբողջ Հայ հասարակութիւնը անխտիր:

ՎԻԷՆ.— Հայ Ազգային Միութեան վարչութիւնը օթոքառ մը դրած է գաղութի ազգայիններու տրամադրութեան տակ՝ զանոնք Տէսին փոխադրելու համար: Արձանագրութեանց համար դիմել Միութեան վարչութեանց անդամներու մօտ, ինչպէս նաեւ Ս. Արզումանեանի գրասենեակը՝ 79 Ռիւ Պոզոն:

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

Մահուան 100ամեակին առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան եւ Փարիզի Էսսեան Սանուց Միութեան, հովանաւորութեամբ Արեւմտ. Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակ:

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
Դուրեանի կեանքն ու գրականութիւնը կը ներկայացնէ ԵԴ. ԱՂԱՄԵԱՆ
Խօսք կ'առնէ ԱՍԱՏՈՒՐ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ
Արտասանութիւններ քերթողին գործերէն
9 Յունիս Ուրբաթ գիշեր ժամը 8.30ին
MAISON DES CENTRAUX
8, Rue Jean-Goujon, Paris (8e)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Գունաւոր լուսապատկերով, Հայ Մանրանկարչութեան մասին, կազմակերպուած Փարիզի Էսսեան Սանուց Միութեան կողմէ, Համալսարանական ոստանի Մարի-Նուպար հայ ուսանողական տան մէջ, 57, Պուլվառ Ժուրտան, Յունիս 2, Ուրբաթ, ժամը 20.30ին:

Ֆրանսերէնով կը դասախօսէ
Պր. ՊԵՐՆԱՐ ԹԱՐՈՆ

Նիւթ՝ Մանրանկարչութիւնը հայկական ձեռագիրներու մէջ 6 - 14րդ դարերուն:

Սիրով կը հրաւիրուի գեղարուեստասէր հասարակութիւնը:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 25 Յունիս, Ամավերջի հանդէս, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը եւ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 25 Յունիսին:

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U. G. A. B.

vous invite à une

SOIREE POETIQUE

organisée à l'occasion du centième anni versaire de la naissance de l'éminent Homme de Lettres

ARCHAG TCHOBANIAN

En première partie : la vie et l'œuvrede Tchobanian
Deuxième partie : montage audio-visuelsur des poèmes de l'auteur.

Vendredi 2 Juin à 20 h. 30

Dans les Salles des Centraux 8, Rue Jean Goujon, Paris

ՃԱՇ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի ճաշը Յունիս 17ին, Մխիթարեան վարժարանի «Գ. Մ. Ալէմշահ» սրահը: Ճոխ գեղարուեստական բաժին:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ — ՄԱՐՍԷՅԼ
Կը ներկայացնէ
ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

ԻՍԿ ՄԱՐԴԸ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21ին ԺԻՄՆԱԶԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Տեղերը ապահովել Աճարոնեան ակումբէն, 26 Ռիւ Տէ Քոնվալէսան, հեռ. 20-57-58 ինչպէս նաեւ, Տիկին Ֆրանկիւլեան, 32, Ռիւ տը լա Ռեփիւպլիք, Պառ Քլարիս, Փլաս տէ Քափիւսէն, Ծերիկեան, Ռիւ տէ Տոմինիքէն, Քէօսէեան, Ֆօթօ Ռեքս, Անտրէ Պաղտասարեան, 8 Ռիւ Ֆրանսուա Փրէսանսէ:

ՊՕՄՈՆ.— Տիկին Ղազարեան, 14, Պուլվառ Վոքուա:
ՊՈՒԼՎ. ՕՍՍՕ.— Տիկին Արմաղանեան, 14 Պուլվ. Տէ Միւռիէ:
ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Տիկին Շալճեան, 20 Ավընիւ Վալտոն:

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՄԱՅԻՍ
MARDI 30 MAI 1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

Le Numéro 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.	

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.427
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.427

ՅԱՄԱՌ ՈՒ ԴԱԺԱՆ

Խորհրդային Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարի «վիթխարի՛», «ներհուն եւ ոգեշո՛ւնչ», «հոյակա՛պ եւ կոնստրուկտիւ» որոշումները քննական պարզաբանումի նիւթ դարձնելով՝ Գրողներու Համամիութենական Միութեան վարչութիւնը բաղկացուցիչ Հանրապետութեանց գրական խմբակցութիւններու ուշադրութեան յանձնած է նաեւ այլ կէտեր.

1.— Անհրաժեշտ է «բարձրացնել քննադատութեան գաղափարատեսական մակարդակը. այն դարձնել է՛լ աւելի ներգործուն, մարտունակ եւ սկզբունքային»:

Համայնավար կուսակցութեան կողմէ կատարուած քննութեանց լոյսին տակ՝ գաղափարաքանական թէ տեսաքանական տեսակէտներով խոցելի են խորհրդային գրականութիւնն ու քննադատութիւնը: Գրագէտ թէ քննադատ մոռցա՛ծ ըլլալ կը թուին, թէ իրենց պարտականութիւնն է «մարքս–լենինեան ուսմունք»ի կերտումին ծառայել գործնապէս՝ կեդրոնանալով կուսակցութեան քաղաքական համոզումներուն, նպատակներուն եւ ընկերային սկզբունքներուն վրայ:

2.— «Քննադատական միտքը պէտք է ուղղուի ընթացիկ գրական պրոցեսի, եղբայրական գրականութիւնների հարըստացման եւ մերձեցման երեւոյթները ու միտումները խորապէս ուսումնասիրելու նպատակին»:

Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարը հաստատած է, թէ «գաղափարապէս խորթ հայեացքներու եւ կոնցեպցիաներու դէմ» անհրաժեշտ պայքարը չի մղուիր: — «Մեր քննադատութեան պակասում են հրապարակախօսական սրութիւնն ու կրքոտութիւնը, սոցիալիստական արուեստի հիմնարար սկզբունքները հաստատելու»:

Փոխանակ խորհրդային կեանքի հարազատ պատկերացումը տալու եւ խորհրդային շինարարական, ընկերային («սոցիալական») եւ գաղափարական հարցերը («պրոբլեմ») նիւթ դարձնելու իրենց ստեղծագործական գործերուն՝ խորհրդային գրողները կը հակին դէպի «բուրժուական գաղափարախօսութիւն», այսինքն դէպի Արեւմուտք: Փոխանակ ներդաշնակելու «սոցիալիստական երկիրների արդի գրականութիւններին» հետ՝ ազգային անջատողականութեան երեւոյթ մը կը պարզեն:

3.— «Ընթերցողների գեղագիտական դաստիարակութիւնը բացառիկ կարեւորութիւն ունեցող խնդիր է: Գրողներն ու գրաքննադատները մեծ չափով պատասխանատու են ժողովրդի գեղագիտական առողջ ճաշակի ձեւաւորման համար»:

Համայնավար կուսակցութեան համար «գեղագիտական դաստիարակութիւն» եւ «գեղագիտական առողջ ճաշակ» բացատրութիւնները... քարոզչական – վարչապետական բնոյթ ունին: Գեղարուեստական արժէք չունի որեւէ գործ՝ երբ անհատական կեանքէ կը մեկնի, մարդուն ազատ կամքի եւ անձնական աշխարհահայեացքի արտայայտութիւնն է կամ չի հպատակիր կուսակցութեան ընկերային – գաղափարական համոզումներուն:

Գրող թէ գրաքննադատ շեղումի մէջ են, երբ չեն «պրոպագանդեր» (քարոզեր) համայնավարութիւնը, չեն նպաստեր «կոմունիզմի կառուցման» գործին՝ ժողովուրդը դէպի կեանքի այդ ըմբռնումը առաջնորդելով: — Թո՛յլ տալով որ ամէն միտք ու հոգի զարգանայ համաձայն անձնական խառնուածքի, հա–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ ԽՕՍԵՑԱՒ

Նախագահ Նիքսըն Մոսկուայի ձայնասփիւռէն խօսեցաւ Կիրակի օր: Նախագահին ճառը, որ տեւեց 20 վայրկեան, մասնաւոր կարգադրութեամբ ձայնասփռուեցաւ նաեւ Մ. Նահանգներ, առանց, սակայն, մասնաւոր տպաւորութիւն ձգելու ունկնդիրներու վրայ:

Նախագահի համար նախորդ պատերազմի դաշնակցութիւնը՝ Խորհ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու միջեւ, օրինակ կրնայ ծառայել նոր համագործակցութեան մը հաստատման համար: Անցնող շաբթուան համաձայնագիրները «պատերազմի մը վտանգը» սահմանափակեցին երկու երկիրներու միջեւ եւ նոր հեռանկարներ բացին աշխարհի խաղաղութեան համար: «Իբրեւ մեծ Պետութիւններ կրնանք երբեմն մրցակիցներ դառնալ, բայց պէտք չունինք թշնամիներ դառնալու»:

Նախագահ Նիքսընի տեսակէտով, համագործակցութիւնները հնարաւորութիւն պիտի ստեղծեն նոր հեռանկարներ բանալու մարդկութեան առջեւ գիտութեան, բժշկագիտութեան եւ այլ բնագաւառներու մէջ:

Նախագահը անուղղակի ճամբով անդրադարձաւ նաեւ Վիէթնամի հարցին, երբ, ինչպէս ըրած էր իր ժամանումին օրը, անգամ մը եւս շեշտեց, թէ մեծ Պետութիւնները պէտք է զգուշանան զէնք հայթայթելու թերաճ երկիրներու, քանի որ այս ձեւով կրնայ վտանգուիլ խաղաղութիւնը: Այս ակնարկը, անշուշտ, ուղղուած էր Խորհ. Միութեան, որ կը զինէ Հանոյը:

Նախագահը, միեւնոյն ատեն, վստահեցուց այլ Պետութիւնները, թէ երկու մեծերը նոր «Եալթա» մը չէ, զոր կը պատրաստեն՝ իրենց ազդեցութեան գօտիներ ստեղծելով:

Ցամենայն դէպս Նիքսըն Մոսկուայի մէջ կատարեալ յաջողութիւն չէ արձանագրած: Քաղաքական շրջանակներ նըկատել կուտան, թէ երկու կարեւոր հարցերու մէջ անբաւարար եզրակացութիւններ գոյացած են: Մէկը, բնականաբար, խորհրդային – ամերիկեան առեւտրական կապն է, որու շուրջ համաձայնագիր չկնքուեցաւ, երկրորդը՝ Վիէթնամի խնդիրն է: Այսուհանդերձ կրնայ պատահիլ, որ Նիքսըն եւ Բրեժնեւ գաղտնի որոշումներ տուած ըլլան յատկապէս երկրորդ հարցին նկատմամբ:

Նիքսըն Լենինկրատ այցելեց: Խորհրդային իշխանութիւնները հոն եւս առիթ չստեղծեցին, որպէսզի ժողովուրդը տեսնէ օրուան հիւրը:

ԴՈՒՔՍԻՆ ՄԱՀԸ

Փարիզի մէջ, Կիրակի վաղ առաւօտեան իր մահկանացուն կնքեց ան, որ շրջան մը եղած էր Մեծն Բրիտանիոյ էտուար Ը. Թագաւորը եւ որ իր գահը զոհեց սիրոյ:

1936ին էր որ էտուըրտ Ը. կը սիրահարէր երկու անգամ ամուսնալուծուած, Ամերիկուհիի մը, որ բացարձակ ոչ մէկ բան ունէր, ոչ իսկ՝ գեղեցկութիւն բայց կրցած էր գրաւել աշխարհի մեծագոյն կայսրութեան արքային սիրտը: Պոլտուին, որ վարչապետ էր այդ օրերուն (1936) պիտի չթողուր նման ամուսնութիւն մը, առանց նախատեսելու սակայն թէ Թագաւորը կրնար մինչեւ հրաժարում երթալ:

էտուըրտ ծնած էր 1895ին եւ Անգլիոյ Թագաւոր դարձած իր հօր՝ Ճորճ Ե.ի մահէն ետք, 1936ին: Իր իշխանութիւնը պիտի տեւէր 46 շաբաթ, 1936 Դեկտեմբեր 10ին էր, որ իր ժողովուրդին ուղղուած պատգամի մը մէջ, կը յայտնէր թէ չէր կրնար տանիլ իր ծանր բեռը առանց իր կողքին ունենալու իր սիրած կինը: Նկարագրով անկախ, յանդուգն եւ անհատականութեան տէր մէկն ըլլալով, ոմանց համար սիրոյ պատմութիւնը կրնար միայն պատրուակ մը ըլլալ քաշուելու համար պաշտօնէ մը, զոր պիտի չկարենար վարել իր հասկցած ձեւով: Բայց պարզ է որ շատ աւելի գեղեցիկ է սիրոյ պատմութիւնը Թագաւորին որ իր գահը կը զոհէ կնոջ մը: Իր հրաժարումէն ետք, Ուինտզըրի դուքսի տիտղոսով, գործ չու–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

մղումի եւ հակումներու՝ անոնք «գաղափարական անպահանջկոտութիւն» ի յայտ բերած կ'ըլլան:

— 4.— «Հարկ է ուժեղացնել գաղափարական հակառակորդների դէմ պայքարը»:

Բարի լո՛յս, Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէ՛...

Ու մենք, միամի՛տ Հայութիւն որ ի սփիւռս աշխարհի, տակաւին վարդագոյն երազներ կը հիւսենք որ գաղափարական տարակարծութիւնները կրնան դեր չունենալ Սփիւռք – Հայրենիք հոգեկան կապերու վրայ եւ Երեւանէն անխառն կաթ կրնայ տրուիլ Հայկական Արտասահմանին:

Ատեն է նուազ մրափելու եւ աւելի արթուն մնալու: Համայնավար կարգերու տակ, հայրենիքը դատապարտուած պիտի ըլլայ միշտ ջուր խառնելու իր կաթին:

Երբ Կոմկուսը «պայքարի ուժեղացում» կը յանձնարարէ իր գրագէտներուն՝ «գաղափարական հակառակորդների դէմ», պէտք է ակնկալել որ խորհրդահայ մամո՛ւլն ալ պատշաճի օրուան կլիմային՝ մշուշը թանձրացնելու եւ սփիւռք–հայրենիք կապերը կուսակցութեան սակարանին համաձայն պրկելու կամ քաղցրացնելու համար...:

Յիսուն տարիէ ի վեր, Համամիութենական Համայնավար կուսակցութիւնը ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ «գաղափարական հակառակորդ»ներ կը հալածէ: Ցատկանշական չէ՞, որ նոյն տրտունջները ունի միշտ, նոյն դժգոհութիւնները կը բանաձեւէ կէս դարէ ի վեր, նոյն հրահանգները կուտայ եւ... նոյն որոշումներուն կը յանգի ամէն տարի:

Տարրական դատում եւ ողջմտութիւն ունեցող մարդն իսկ ի վիճակի է հետեւաբար հաստատելու՝ թէ սխալը գրագէտինը չէ, ոչ ալ յանցանքն ու մեղքը: Գրականութենէն կ'ակնկալուի դերակատարութիւն մը, որ չի հաշտուիր մտքի եւ հոգիի անկախութեան գաղափարին հետ:

Մենք ալ կը հաւատանք, որ ստեղծագործական ամէն հերկի եւ հունձքի մէջ ոչ միայն մարդուն անհատականութիւնը կայ, այլեւ մարդկային ընկերութեան եւ ազգային իրականութիւններու, ժամանակի, կեանքի եւ կլիմայի անդրադարձումը. պայմանաւ որ բռնադատում գոյութիւն չունենայ:

Կոմկուսը կը ձախողի իր դաժանութեան մէջ 1920ական թուականներէն ի վեր. սակայն ի՛նչ ընել որ միտք չունի բռնազբօս եւ արուեստական ընթացքէ մը ետ դարձ ընելու՝ դէպի բանաւորութիւն...:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

Հ. ԵՓՐԵՄ Վ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Այս առաւօտ Վիէննայէն ստացուած մահազդէ մը խոր ցաւով կ'իմանանք թէ Մայիս 20ին վախճանած է, Մխիթարեան միաբանութեան վաստակաւոր մշակներէն՝ Հ. Եփրեմ Վ. Պօղոսեան:

«Մեր բանիրուն աշխատակիցը» — ինչպէս զինքը որակած էր ողբացեալ Շաւարշ Միսաքեան — ամբողջ կեանք մը ի սպաս դրած էր հայ մշակոյթին, որու ծառայեց անսակարկ եւ մեծ ձեռնհասութեամբ: Հ. Եփրեմ վարդապետ պրպըտող միտք, օրն ի բուն կը քրքրէր հին հաւաքածոները, մեղուաջան աշխատանք կատարելով եւ մեզի կը ներկայացնէր յօդուածներով եւ հատորներով իր պրպըտումներու պտուղը: Առաւելաբար իր շնորհիւ է որ կրնայինք ծանօթանալ մեր մշակութային, բարեսիրական եւ այլ ընկերութեանց ծագման եւ զարգացման պատմութեան: Վերջին տարիներուն իր հրատարակած հատորներէն յիշենք՝ Պատմութիւն հայ մշակութային ընկերութիւններու (3 հատոր 1963–69), Տատեան գերդաստան, եւայլն: Առաւելաբար կը տառապէր տեսողութենէն եւ վերջերս կը գանգատէր թէ այլեւս չի կրնար գրել:

Ծնած էր 1897ին, Արաթխեւ – Խաչուտ գիւղը (Կովկաս) եւ Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան անդամակցած 1917ին: Քահանայ կը ձեռնադրուէր 1921ին:

Հայր Եփրեմ Վ. Պօղոսեանի վախճանումը ծանր կորուստ մըն է ոչ միայն Վիէննայի Մխիթարեան Ուխտին համար, այլեւ ու մանաւանդ հայ մշակոյթին, շրջանի մը մէջ ուր սակաւ են Հայր Եփրեմները եւ նոյնքան սակաւ իսկական կոչումի տէր մշակները պատրաստ իրենց աչքի լոյսը քամելու ի սէր հայ մշակոյթին:

Մեր խոր ցաւակցութիւնները Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան:

×

Ստորեւ կը հրատարակենք Միաբանութեան մահազդը.—

Բարեգութն Աստուած, որ Տէրն է կենաց եւ մահու, հաճեցաւ Իրեն կոչել մեր սիրելի եղբայրակիցը, Միաբանութեանս վաստակաւոր անդամը

Հ. ԵՓՐԵՄ Վ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

որ երկարատեւ հիւանդութենէ յետոյ 20 Մայիս, առաւօտեան ժամը չորսին, զօրացած Եկեղեցւոյ Ս. Խորհուրդներով, իր հոգին աւանդեց Արարչին ձեռքը, տեղւոյս Գթութեան Տան մէջ, ուր փոխադրուած էր ամիս մը առաջ:

Հանգուցեալ Հայրը ծնած է Կովկաս, Աքաթխեւ – Խաչուտ գիւղը, 14 Մարտ 1897, անդամագրուած Միաբանութեանս 21 Նոյեմբեր 1917 եւ քահանայական ձեռնադրութիւն ստացած 24 Դեկտեմբեր 1921ին:

Կը վախճանի քահանայական ձեռնադրութեան եւ իր Գրական գործունէութեան Յիսնամեակին:

Քահանայական թաղման կարգը կը կատարուի ամսոյս 25ին ժամը 17.30ին, իսկ գերեզմանակարգը պիտի կատարուի Վիէննայի Կեդրոնական գերեզմանատան Բ. Դուռ 1 Մեռելատունին մատրան մէջ, ապա հանգուցեալ Հօր մարմինը պիտի ամփոփուի Միաբանութեանս յատուկ շիրմին մէջ, 71ա 22–27:

Հանգիստ յաւիտենական պարգեւեսցէ նմա Տէր:

Յիշեցէք զնա յաղօթս ձեր:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Վիէննա, 25 Մայիս 1972

ՇԱՐԼՈԹ ՔՈՐՏԷ

———0———

Ա.

Յեղափոխութիւնները կը ծնին գեղեցիկ գաղափարներ իրականացնելու համար, բայց կը շարունակուին սուիններու հարուածներով:

Այսպէս ծնաւ Ֆրանսական մեծ Յեղափոխութիւնը եւ այդպէս ալ շարունակուեցաւ, որովհետեւ կողմերը զիրար գերազանցելու եւ գոհացում տալու համար ժողովուրդի ամէնէն ռեհիկ դասակարգին, սարքած էին ահաւոր ողբերգութիւն մը, որուն միակ դերակատարը կիյոթինն էր:

Ի՞նչ էր Ֆրանսայի քաղաքական վիճակը 1793 թուականին: Առաջին ճակատի վրայ սկսած էր պատերազմ մը՝ Եւրոպայի բոլոր միապետութիւններուն դէմ, որ վերջ պիտի գտնէր միայն 1815-ին, Վաթերլոյի ճակատամարտով: Ներքին ճակատի վրայ կը տիրէր սարսափը: Թագաւորը գլխատուած էր 21 Յունուարին, իսկ 1792ի Սեպտեմբերէն ի վեր հռչակուած էր Հանրապետութիւն: Ժողովուրդի ներկայացուցիչներուն ժողովը կը կոչուէր Քոնվանսիոն: Հոն կը տիրէին երեք կուսակցութիւններ. Ժիրոնտէնները՝ աջակողմեաններ, հայրենասէր ու գաղափարապաշտ անձերէ կազմուած. Կեդրոնը տեղ գրաւած էին չափաւորականները, զորս կը կոչէին տափաստանը. իսկ ժողովասրահին ձախակողմը բազմած էին Լեռնականները, մոլեռանդ եւ անզիջող, որոնք կ'ուզէին Հանրապետութեան հիմերը ամրացնել՝ իրենց հակառակորդներուն արիւնով:

Ժիրոնտէններու տիրական դէմքերը կը կոչուէին՝ Պրիսօ, Վեռնիօ, Պարպարու, Տիկին Ռոլան, իսկ Լեռնականներու շարքերուն մէջ կային՝ Ռոպեսփիէր, Տանթոն, Սէն Ժիւսթ, Տեմուլէն եւ Մարա: Փարիզի գրեթէ բոլոր կոմիտէները կը հնազանդէին Լեռնականներուն, որոնց ներկայացուցիչը տիրահռչակ Ժան Փօլ Մարան էր: Իսկ Ժիրոնտէնները մեծ ազդեցութիւն ունէին երկրին արեւմտեան նահանգներուն մէջ:

Կը տիրէր կասկածի թագաւորութիւնը, այսինքն՝ կը բաւէր երթալ ոստիկանատուն մը եւ ամբաստանել այսինչ կամ այնինչ անձը իբրեւ ազնուական կամ հակայեղափոխական, որպէսզի այդ անձը, որ յաճախ անմեղ մըն էր, ձերբակալուէր եւ քանի մը ժամուան մէջ դատուէր ու գլխատուէր:

Քոնվանսիոնի ժողովներու ընթացքին, Մարա միշտ բեմ կը բարձրանար եւ գլուխներ կը պահանջէր, աւելի եւ աւելի մեծ թիւով գլուխներ, հարիւր հազար գլուխ մէկ անգամէն, որպէսզի Հանրապետութեան թշնամիները լռեն ընդմիշտ:

Ժիրոնտէնները փորձեցին վերջ մը դնել Մարայի արիւնալի գործունէութիւններուն եւ զինք ամբաստանեցին իբրեւ անօրէն ու վայրագ ջարդարար:

Քոնվանսիոնի ժողովի ընթացքին Ժիրոնտէնները եւ չափաւորականները միացան եւ պահանջեցին Մարայի դատապարտութիւնը, սակայն, կոմիտէներու զինեալ խումբերու ճնշումին տակ, երեսփոխանները տեղի տուին եւ Մարա անպարտ արձակուեցաւ եւ ուսամբարձ տարուեցաւ Փարիզի փողոցներուն մէջ, ուր ժողովուրդին ամէնէն ռեհիկ դասակարգը զինք ընդունեցաւ ծափողջոյններով եւ հուռաներով:

Յաջորդ օր, Մարա բարձրացաւ Քոնվանսիոնի բեմին ու իր հակառակորդները ամբաստանեց իբր դաւաճան եւ Հանրապետութեան թշնամի եւ պահանջեց անոնց գլուխները: Ժիրոնտէնները մատնուեցան նեղ կացութեան, որովհետեւ իրենց կողմնակից չափաւորականները լուռ մնացին:

1793 Մայիս 31ին Մարայի գրգռութիւններուն ազդեցութեան տակ, կոմիտէներու զինեալ խումբերը պաշարեցին Ժիրոնտէններու բնակարանները եւ ձերբակալեցին անոնցմէ 21 հոգի: Միւսները յաջողած էին դուրս գալ Փարիզէն ու ապաստան գտնել նահանգի այն քաղաքներուն մէջ, ուր համակիրներ ունէին: Ձերբակալուածներուն մէջ կը գտնուէին Պրիսօ, Վեռնիօ եւ հռչակաւոր Տիկին Ռոլան, որ իր միւս քսան ընկերներուն հետ պիտի բարձրանար կառափնարան եւ կիյոթինի առջեւ պիտի արտասանէր սա գեղեցիկ նախադասութիւնը. «Ո՜վ ազատութիւն, որքա՜ն ոճիրներ կը գործուին քու անունովդ»:

Փախստական Ժիրոնտէններէն 18 հոգի ապաստան գտան Նորմանտիի Քան քաղաքը եւ բնակութիւն հաստատեցին ընթանտանսի շէնքին մէջ: Անոնք կը վայելէին քաղաքի իշխանութիւններուն եւ ժողովուրդին վստահութիւնը եւ համակրանքը: Երբ փողոցներէն կ'անցնէին իրենց մուգ կարմիր պատմուճաններով, իրենց լայն գլխարկներով, որոնց մէկ կողմը կարուած էր եռագոյն քոքարտը, կնոջական բոլոր սրտերը կը տրոփէին: Երկար մազեր ձգած այս երիտասարդ հերոսներուն լուրջ դիմագիծը ակնածանք կը պարտադրէր իրենց շրջապատին:

Պատուհաններու թափանցիկ վարագոյրներու ետեւէն Քանի բոլոր կիներն ու երիտասարդուհիները կը դիտէին ազատութեան եւ հայրենիքի սիրահար Ժիրոնտէններու անցքը:

Եւ այդ հիացող երիտասարդուհիներէն մէկը, աւելի երկար կը մնար իր պատուհանին առջեւ, ուշադիր՝ իր սիրած հերոսներու տակաւ հեռացող ոտնաձայնին: Այդ երիտասարդուհին կը կոչուէր Շարլոթ Քորտէ տ'Արմոն, կամ Շարլոթ Քորտէ, ինչպէս պիտի գրուէր պատմութեան պայծառ էջերուն մէջ:

Ո՞վ էր ԺԸ. դարու այս Ժան տ'Արքը:

Ան կը պատկանէր Մեծն Քորնէյլի գերդաստանին:

Փիէր Քորնէյ, ԺԷ. դարու մեծագոյն գրագէտներէն մէկն է եւ կոչուած է ֆրանսական թատրոնին հայրը: Անոր գրած ողբերգութիւններէն յիշենք՝ «Լը Սիտ»ը, «Ովրատիոս»ը, «Սիննա»ն, «Պոլիէկտոս»ը, «Պոմպէոսի մահը», «Ռոտոկիւն»ը և ուրիշ 30ի չափ ողբերգութիւններ ու կատակերգութիւններ: Շէյքսփիրի, Ռասինի եւ յոյն ողբերգակներու հետ՝ ան կը հանդիսանայ աշխարհի մեծագոյն ողբերգակ բանաստեղծներէն մէկը: Ան եղած է հերոսներու երգիչը, պարտականութեան համար զոհուողներուն ջատագովը, դէպի բարձունքները սլացող անձնուրացներու փառաբանիչը:

Շարլոթ Քորտէի հոգիին մէջ կ'ապրէր իր մեծ պապին երգած հերոսներուն վեհանձնութիւնը: Ֆրանսական նորածին յեղափոխութեան վեհ սկզբունքները, մանաւանդ՝ ազատութիւն եւ եղբայրութիւն բառերը կախարդած էին իր հոգին. եւ ան յաճախ կը կրկնէր. «Ես հանրապետական էի՝ Յեղափոխութենէն առաջ»:

Սակայն, ան ատելութիւն չունէր թագաւորին հանդէպ եւ շատ տխրեցաւ, երբ իմացաւ անոր գլխատումը: «Լուի ԺԶ. թագաւորը պարկեշտ ու բարի մարդ մըն էր. ան զոհը եղաւ իր բարութեան եւ իր քրիստոնէական համոզումներուն, որ կ'արգիլէ անմեղ արիւն հոսեցնել»:

Շարլոթ Քորտէ համոզուած քրիստոնեայ էր եւ ջերմ հաւատացեալ: Թագաւորական վարչակարգը մեծ սխալներ գործած էր. Հանրապետութիւնը միակ վարչակարգն էր, որ կրնար սրբագրել այդ սխալները եւ ժողովուրդին տալ բարեկեցութիւն եւ ազատութիւն, պայմանաւ, որ անոր ղեկավարները անձնազոհ եւ առաքինի անհատներ ըլլային: Իր ծանօթներէն մէկուն, որ կ'ուզէր հասկնալ իր քաղաքական համոզումները, ըսած էր. «Ես հանրապետական պիտի ըլլամ, եթէ Ֆրանսացիները արժանի ըլլան Հանրապետութեան»

Բայց, աւա՜ղ, սկիզբի խանդավառութեան ու անշահախնդրութեան յաջորդած է հիմա ատելութիւն եւ ոխակալութիւն: Խոստացուած խաղաղութեան եւ եղբայրասիրութեան տեղ՝ հիմա կը տիրէ բռնակալութիւն եւ անիշխանութիւն: Երկրին ճակատագիրը եւ քաղաքացիներուն կեանքը կախում ունին քանի մը մոլեռանդներու քմահաճոյքէն, որոնցմէ ամէնէն ատելին կը կոչուի Ժան-Փօլ Մարա, այդ վրիպած եւ հրէշածին բժիշկը, «այդ մարդակերը, որ ծնած է՝ Ֆրանսան վերածելու համար ընդարձակ մեռելաքաղաքի մը»:

Եւ Շարլոթ Քորտէ իր Ժիրոնտէն բարեկամներուն վրէժը լուծելու եւ հայրենիքը ազատելու համար անօրէն հրէշին ճիրաններէն, կ'որոշէ սպաննել զայն:

Ի՞նչպէս այս գեղեցիկ, արձանային մարմնով, բայց շագանակագոյն մազերով, կաթնաթոյր, վարդագոյն ու թափանցիկ մորթով, անապակ ու հրեշտակային նայուածքով, յուզիչ ձայնով, ամօթխած ու բարեխիղճ այս աղջիկը հասած էր այդ անհաւատալի որոշումին, սպաննել Մարա կոչեցեալ այդ հրէշը, որուն անունը սարսափ կ'ազդէր ամէնէն յանդուգն հայրենասէրներուն, — այդ հոգեբանական անլուծելի գաղտնիք մըն է:

Իր մեծ պապին՝ Քորնէյլի ուղեղէն ծնած զաւակ մը չէ՞ր միթէ Շարլոթ եւ քոյրը չէ՞ր Շիմէններու, Փօլիններու եւ Էմիլիներու...

Իր ազգականներէն մէկը հետեւեալը կը գրէ Շարլոթի մասին.

«Շարլոթի հոգիին մէջ կը վառէր անկախութեան սուրբ կրակը: Անգամ մը, որ որոշում տար, այլեւս անկարելի էր փոխել տալ իր միտքը: Եթէ իրեն պաշտօն տրուէր բանակի մը գլուխը անցնիլ, վըստահ եղէք, որ այդ բանակը պիտի տանէր յաղթանակէ յաղթանակ»:

Հիմա կը մնայ գործադրել իր ծրագիրը: Պէտք է նախ մեկնիլ Փարիզ եւ հոն յարաբերութեան մէջ մտնել ազդեցիկ մարդոց հետ:

Առտու մը, Շարլոթ կը ներկայանայ ընթանտանսի շէնքը: Պարպարու կազմ ու պատրաստ կ'իջնէ սանդուխները: Շարլոթ կը մօտենայ անոր.

— Քաղաքացի Պարպարու, — կ'ըսէ — մի ընկրկիք, ազատութիւնը ուշ կամ կանուխ պիտի յաղթանակէ: Ես Փարիզ պիտի մեկնիմ կարեւոր հարց մը կարգադրելու համար: Հոն մէկը չեմ ճանչնար. ձեզմէ կը խնդրեմ, որ զիս յանձնարարէք ձեր բարեկամներէն մէկուն:

— Բայց մենք տարագրեալներ ենք եւ մեր յանձնարարութիւնները կրնան միայն կասկածներու ենթարկել ձեր անձը: Մարան միշտ տէրն է կացութեան:

— Բայց Մարան ի վերջոյ պարզ մահկանացու մըն է:

— Մահկանացու մը, որուն կամքէն կախուած է հազարաւոր հայրենասէրներու եւ անմեղներու կեանքը: Եթէ նոր Ժան տ'Արք մը ծնած չէ, եթէ հրաշք մը չպատահի, մեր հայրենիքը, մեր սիրելի Ֆրանսան վերջացած պէտք է նկատել:

— Ժան տ'Արքներ կը ծնին միշտ, բոլոր ազգերու եւ բոլոր ժամանակներու մէջ. միայն թէ՝ անոնք անտեղեակ կը մնան իրենց կոչումին: Մի յուսահատիք, քաղաքացի Պարպարու, Աստուած մեծ է: Միայն կը խնդրեմ, որ ինծի ըսէք ձեր լաւ բարեկամներէն մէկուն անունը: Մի՛ վախնաք, ես շատ զգուշաւոր եմ:

Պարպարու կը նայի այս բարձրահասակ, պարկեշտ եւ յանդուգն աղջկան երկինքի պէս պայծառ աչքերուն մէջ եւ համակրելով անոր կ'ըսէ.

— Թերեւս Լօզ տիւ Փերէ բարեկամս, որ ինծի պէս մարսիլիացի է, կարենայ բան

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

———o———

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Ո՞ւր, ախպէր:

— Երթամ, ուստա ջան: Համ ուշ է, համ էլ քուրս...

Ուստան չպնդեց: Դրսի դրան մօտ նա սեղմեց բոստանչու ձեռքը եւ ասաց.

— Ներող կ'եղնիս, Երանոս ախպէր, պատահմունք է: Մէ ուրիշ անգամըմ աւելի ուրախ բարի գիշեր կ'ըսենք իրար:

Հեռւում, Ջորի Բողազի բոլորովին անլոյս մի անկիւնում, մի շուն հաչում էր տխուր, խուլ եւ միակերպ: Թւում էր, թէ դա արձագանգ է, եւ ոչ թէ իսկական հաչոց:

Երանոսը գնաց:

×

Առաւօտեան Երանոսին գտան իր հոմիկի դրան առջեւ, թախտի վրայ պառկած, դանակը կրծքի մէջ: Քրէական եւ բժշկական քննութիւնն այդ դէպքն արձանագրեց իբրեւ անյայտ պատճառներից դրդուած ինքնասպանութիւն:

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Իբրահիմի ղայֆախանան սովորականի պէս լիքն էր մարդկանցով եւ սովորականի պէս լուռ: Ովքեր ծեր էին եւ միշտ տանն էին, ովքեր տկարութեան կամ այլ պատճառով այդ օրը նոյնպէս տանն էին, ցերեկուայ այդ ժամին գտնւում էին ղայֆախանայում: Ընդհանուր լռութեան մէջ լսւում էին միայն նարդիների փուլերի չխկոցները եւ լւացւող բաժակների ձայնը:

Իբրահիմը կանգնել էր վաճառասեղանի ետեւում: Վաճառասեղանի վրայ շարւած էին վեց-եօթ նարգիլէ՝ տարբեր չափի ու ձեւի, իսկ մի ծայրում փաթթւած դրւած էին նամազլըղ փոքրիկ գորգեր եւ շարւած էին նամազի մի քանի կոնքեր ու գիւլիմներ: Իբրահիմի ետեւում պատից կախւած էին պղնձէ զրահներ եւ պողպատէ թրեր, որոնցով յանուն իսլամի կռւի էին գնացել նրա պապերի պապերը եւ դրանց պապերը: Կողքի պատերի վրայ խփած էին շատ հին եւ շատ թանկարժէք երկու գորգեր:

Փողոցի պատն ամբողջովին՝ ապակեպատ դուռն էր եւ ընդարձակ լուսամուտը: Դրան վերեւում կախւած էին դափ, թառ եւ քեամանչա նւագարաններ: Դափը կախւած էր մաշկով դէպի պատը: Երբ ներս մտնողը դուռն ամուր էր ծածկում, դափի փուլերն օրօրւում էին եւ հազիւ լսելի զրնգզրնգում:

Ուրբաթ օրերն Իբրահիմն աւելի ուշ էր փակում ղայֆախանան: Ուրբաթ երեկոյեան այնտեղ թառ-քեամանչայի վրայ նւագում էին Գիւմրու հռչակաւոր երգերն ու եղանակները: Խմիչք ի հարկէ չէր լինում, որովհետեւ կրօնն արգելում էր Թուրքերին՝ խմել եւ նրանք չէին խըմում հրապարակօրէն: Նւագը նրանք լսում էին լուրջ ու մտասեւեռ: Իւրաքանչիւր րոպէ կամացուկ ներս էին մտնում նորանոր մարդիկ:

Իսկ այժմ, սովորական օրուան ցերեկով, ժամանակն անցնում էր դանդաղ եւ այլեւս ոչ ոք ներս չէր մտնում: Սակայն, երբ կէսօր եղաւ եւ փողոցում դիմացի պատը ողողւեց արեւի պայծառ լոյսով, դուռը բացւեց եւ ներս մտաւ մոլլան: Նա շտապ եւ անցողակի պատասխանեց բոլոր բարեւներին, արագ-արագ գնաց խորքը եւ նստեց անկիւնում դատարկ սեղանի մօտ: Նա մոռացաւ հանել իր բաբուջները, որոնք յատակի գորգի վրայ թողեցին փոշու նկատելի հետքեր: Այդ նշանակում էր, որ մոլլան յուզւած էր արտասովոր յուզումով, որպիսին չէր պատահել նրա հետ վաղուց ի վեր:

Նստելով աթոռին, նա մի ոտքը դրեց միւսի վրայ եւ անհանգիստ սկսեց կախ ոտքի թաթը շարժել: Նրա փափուկ երեսով եւ նոյնպիսի տակով ոտնամանները՝ մասերը, կիտրոնի կեղեւի նման դեղին եւ անողորկ, այնքան պիրկ էին հագնւել ոտքերի վրայ եւ ոտքերի ձեւն ընդունել, որ թւում էր, թէ մոլլան նստել էր կոճերից հետ բոբիկ, հինայով ներկւած թաթերով ու ներբաններով: Մոլլայի բաբուջը՝ մասին վրայ հագնւող ոտնամանը, որն իրենից ներկայացնում էր հաստ ներբան եւ որի միայն քթի վրայ կար երեսի փոքրիկ կաշի, այժմ կախւել էր մատների ծայրից: Մի քիչ ժամանակ ճօճելով բաբուջն այդպէս, մոլլան վեր կացաւ եւ յուզւած քայլեց՝ ձեռքից կախած համրիչն արագ քաշելով: Իւրաքանչիւր քայլափոխին բաբուջների ներբանները չըմփալով ապտակում էին նրա մաս-ոտնամանների մէկ մի կրունկին, մէկ միւսին:

Իբրահիմը մօտեցաւ մոլլային.

— Մէ տեսակմ ես, մոլլա:

Թէեւ ամառ էր, բայց մոլլան իր ուսերի վրայ շալ էր գցել: Նա կանգ առաւ, ձգեց շալի ծայրը, բայց ոչինչ չասաց: Բարձրահասակ ու նիհար, նա նայեց ներքեւ՝ դէպի Իբրահիմի հարցական հայեացքը:

(37 – Շար.)

Կ'ՈՒԶԷ ՍԱԿԱՅՆ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՄԲ ԳԷԹ ՄԵՌՆԻԼ...

Հինաւուրց բանաստեղծներու փառաբանած Մայիս ամիսը, խնկաբոյր ու խորհրդանիշը գարնան, նման ուրիշ շատ բաներու, ինք եւս հետզհետէ կորսնցուցած է անցեալի իր հմայքը: Բայց այս տարի մանաւանդ, բացառաբար արդարեւ, ի յայտ կուգար ան բոլորովին անճանաչելի, հովով սառնաշունչ, երկինքով մը յարատեւօրէն ամպամած, անձրեւ յաճախակի, նոյնիսկ կարկուտ, միայն ձիւնն էր պակաս...: Ու այս, ոչ միայն փարիզի երկնակամարին, այլ եւ գեղեցիկ կլիմայով նպաստաւորուած տարբեր հորիզոններու վերեւ իսկ: Օրացոյցի թերթիկներն են միայն որպէս վկայ, հաստատելու մեզի թէ իրօք կը գտնուինք Մայիսի օրերուն մէջ...:

Ի տես գարնան ծաղիկին այս տխրալի այլափոխումին, հարց կուտանք անձկութեամբ թէ ո՞ւր է երէկի Մայիսը, նոյնիսկ Սէնի կամ Ռոնի ափերուն, իր կենդանութեան երեսունեւմէկ օրերուն, գաւարթուն՝ իր կապտաղեղ երկինքով, ոսկեփայլ իր արեգակին խայտացնող ցոլքերով, մերթ տաքուկ, երբեմն հաճելիօրէն զով իր քնքոյշ զեփիւռով, եւ վերջապէս յոյսերու եւ յոյզերու երջանկաբերող պայծառութեամբ:

Բայց խնդրեմ, մի դատապարտէք ամիններու թագուհին այս իր սայթաքումին համար. ինք չէ յանցաւորը. մի՛ կարծէք որ յետին խաղերն ու դաւերը միայն յատուկ են մեր յած աշխարհի մարդերուն: Բնութեան ալ ծոցին մէջ քէն ու նախանձ պատահական են եւս: Մինչ իր հովանիին տակ մարդիկ կ'ելլեն ժողով կը սարքեն կարգի դնելու սա աշխարհիս բաները եւ կամ գտնունք վերածելու քաոսի, ինչո՞ւ միթէ բնութիւնն ալ, երկցս հզօր քան մարդկութիւնը, որուն ինքն է ընծայած տիեզերքն համուր, իր հրաշալիքներովն ու սքանչելիքներով, չունենայ ինքն իր կարգին իրաւունք, ոռոչումներ կատարելու: Տասներկու ամիններուն ամէնէն գառնացողը՝ Փետրուարն է. գնաց յայտնեց ան իր տրտունջը բնութեան խորհուրդին.— Մարդիկ ինձ հանդէպ է որ ամէնէն ապերախտ են. երբ Դեկտեմբեր կամ Յունուար խստաշունչ ձմեռ մը կը սփռեն, անոնք կ'ըսեն՝ բնական է, եղանակն է, իսկ պատահի որ նոյնը ես ալ կատարեմ, անոնք կը գանգատին՝ գէշ ամիս է Փետրուարը ... ու երբ պատահի որ այդ նոյն երկու ամիսները մեղմ ձմեռ մը շնորհեն, պիտի յայտնես քու գոհունակութիւնը սա անգութին, որ պիտի պատասխանէ.— Այս բայց ուշադրութիւն Փետրուարին, կարճ ամիս է բայց կատաղի:

Ու արդարօրէն բորբոքեցաւ Փետրուարը, տեսէք, ես եւս այս տարի որքա՜ն անոյշ ձմեռ մը ընծայեցի, բայց մարդիկ միշտ պիտի շարունակեն զիս քարկոծել իրենց յամառ ապերախտութեամբ, ուրեմն ո՛վ մեծ խորհուրդ բնութեան, կը պահանջեմ հայցելով, որպէսզի զիս մարդիկ մոռնան քիչ մը, հագցուր գէթ այս տարի, բոլորին պաշտելի Մայիսին իմ պատմուճանս ձմեռնային:

Ու բնութեան մեծերը գոհացուցին այս անգամ պաղատալին այդ պահանջը իբրակէս ալ անիրաւ Փետրուարին...: Ու Մայիսը դարձաւ ձմեռ, կամ գրեթէ: Բայց ահա ան, լման երկու տասնեակ օրեր կատարելով տխուր դերը Փետրուարին, կ'ուզէ փրկել այլեւս իր պատիւը եւ մեծ ճիգով մը տենդալին, այս միջոցիս իր արեւը կը պայքարի փարատելու սեւ կոյտերը ամպերուն, պայծառութիւն եւ ջերմութիւն բերելու, ի ցոյց թէ յաջողի ան եւ գէթ մեռնի գեղեցկութեամբ:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՊԱՐԻՍՊՆԵՐԸ

Տիգրիս գետի մակերեսէն 300 մեթր վեր (հարաւ-արեւմտեան կողմը գետէն հազիւ հինգ մեթր բարձրութիւն ունի) բարձրաւանդակի մը վրայ կը գտնուէր Տիգրանակերտը (Ամիտ): Այս գետահայեաց դիրքով քաղաքը, որ բոլորաձեւ շինուած՝ մօտաւորապէս հինգ քիլոմեթր տրամագիծով, հարիւրի մօտ աշտարակներով (մօտաւորապէս 10 մեթր տրամագիծ) շրջապատուած էր 25էն 30 մեթր բարձր ամրանիստ ու հնամենի պարիսպներով, արեւելեան, արեւմտեան, հիւսիսային եւ հարաւային դուռներուն հեռաւորութիւն էր, շիտակ գիծ՝ ոտքով մէկ ժամ: Երեւակայել որ այս շրջապարիսպը ի՛նչ պատկառելի դիրք կուտար քաղաքին:

Միեւնոյն ձեւով ու բարձրութեամբ կանգնած այս ամրոցները՝ կոնաձեւ ցցուածքներով իրարու կը կապուին իրարմէ 200 մեթր հեռաւորութիւն ունեցող ողորկ՝ երկու մեթր հաստութեամբ ամուր պատնէշներով: Բոլոր պարիսպները դուրսէն այս ձեւով կը շրջապատեն քաղաքը: Պարիսպի վերի մասը որմածակերով ծածկուած էր, ներսէն թշնամին դիտելու ու աղեղներով հալածելու համար:

Այս վերը յիշուած կլորաձեւ ամրոցներուն ու աշտարակներուն բնակելի հազարաւոր սենեակները կը ծառայէին իբրեւ ցորենի ու մթերքի ամբարներ, գինուորներուն եւ ժողովուրդին անօթութեան դէմ պաշտպանելու համար: Պարիսպներէն (արեւմտեան կողմը) տասը մեթր դէպի դուրս, արտաքին կողմը քանդուած երկու մեթր բարձրութեամբ պարիսպի հետքեր կը նշմարուէին տակաւին մեր ժամանակներուն:

Այս կրկնակի պարիսպներուն մէջ գոյացած խրամատը (խորոջ) կ'ողողեն եղեր ջուրով, որպէսզի թշնամին չկարենայ թափանցել դէպի ներս: Այսպէս ամիններով ժողովուրդը ներսը կ'ապաստանի: Ներսի կողմէն քարաշէն սանդուխներով վեր կը բարձրանային:

Քաղաքը ունէր չորս շատ բարձր ու խոշոր երկաթէ ամրակուռ հսկայիր դուռներ ելքի ու մուտքի համար, արեւելքէն Տաղ գափուսի լերան դուռ, հիւսիսէն Հոռոմ գափուսի Յոյներու դուռ, արեւմուտքէն Մարտին գափուսի, Մարտինի դուռ, հարաւէն Եէնի գափուսի նոր դուռ: Կէս գիշերէն ետք չորս դուռներն ալ կը գոցէին մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը. դուրսը եղողը դուրս, ներսը մնացողն ալ ներս կը մնար: Ամէն մէկ դուռ իր պահականոցը ունէր:

Մեծն Տիգրան Բ. կառուցանել տուած է այս վիթխարի պարիսպներով քաղաքը, իր քրոջ Տիգրանուհիի համար, երեք հարիւր հազար գերիներ, գիշեր ցերեկ 40 տարի աշխատած են լրացնելու համար այս ամրակուռ պարիսպները, եւրոպացի հնախոյզներ ու այցելուներ՝ պարիսպներուն ու դուռներուն շուրջ, պատերուն վրայ սեպաձեւ, բեւեռագիր խորհրդաւոր արձանագրութիւնները ուսումնասիրելու միջոցին հիացումով կը դիտէին այս երեսուն մեթրը բարձրութեամբ ողորկ ու յղկուած միատեսակ պարիսպները որ շինուած էին Քրիստոսի թուականէն մօտաւորապէս երկու դար առաջ, կը մտածէին ի՞նչպէս կրցած են բարձրացնել այդ հսկայ քարերը հնագարեան ու հնամենի նախնական գործիքներով, իրապէս ճարտարապետութեան գլուխ գործոց մըն էր:

Հայր Սահակ Տէր-Մովսէսեան իր «Բնական պատմութիւն Հայոց» գիրքին մէջ կը յիշատակէ արաբերէն արձանագրութիւններ պատերու դուռներուն վրայ՝ վերի մասի գոռնիշներ՝ ուղղակի ու կիսաբոլորաձեւ տափծներու ու արեւի քանդակներու դուրս ցցուած պատկեր քանդակներ: Պարիսպի դուրսի պատի վերի եզերքը շերտաւոր, ատամնաւոր ամբողջ շրջանակներ, խրամներ, փոքր պատուհաններ, չորս երկաթէ շատ ամրակուռ դուռներ. դրան քովերը մէկ մէկ խորշեր երեւութապէս պահապաններու, դէտերու տեղեր. դուռներու վրայ կախուած թնդանօթի ու քարի խոշոր գնդակներ:

Յաճախ կը շփոթեն ու բաղդատութեան եզրեր կը գտնեն Տիգրանակերտի պարիսպներուն ու չինական պարիսպներու հետ (մենք Հայերս կ'ըսենք չինական պարիսպ): Չինականը պարիսպ չէ, այլ երկու հազար քիլոմեթրէն աւելի երկարութեամբ ամրակուռ ու հաստ պատ մըն է, կ'անցնի լեռներու, ձորերու դաշտերու վրայէն, կը շրջապատեն նախկին չինական սահմանները: Ոչ Տիգրանակերտի պարիսպներուն պէս շրջապատած է քաղաքը իր 30 մեթր բարձրութեամբ ու հինգ քիլոմեթր տրամագիծով, ոչ ալ դուրս ցցուած (ամէն 200 մեթրի վրայ) ամրոցներով ու աշտարակներով (մօտաւորապէս 1000 մեթր տրամագիծ), ոչ ալ բնակելի սենեակներ ու մթերանոցներ: Մօտաւորապէս երեք հարիւր հազար ժողովուրդ այս պարսպապատ քաղաքին մէջ կ'ապրէր:

1908ի Սահմանադրութենէն ետք Հայերը քաղաքէն դուրս այգիներով ու պարտէզներով տուներ շինել կուտային, ապագային պարիսպներէն դուրս բնակութիւն հաստատելու համար, բայց չարաշուք Ապրիլ 11-24ը ամէն բան տակն ու վրայ բրաւ: Աշխարհի երեսին որեւէ տեղ Տիգրանակերտի պէս բարձր ու մեծ պարսպապատ քաղաք գոյութիւն չունէր. տեսակ մը դքսական դղեակի կը նմանէր:

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆԴԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ Ապրիլ 9ին տեղի ունեցան Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան ընտրութիւնները, եւ ընտրուեցան հետեւեալ ազգայինները, յառաջիկայ չորս տարիներու ընթացքին վարելու համար գաղութիս եկեղեցական եւ ազգային գործերը, Պարոններ

Ճիւրայէլ Պահատուրեան (պատուոյ նախագահ), Սեպուհ Սարեան (ատենապետ), Ռոպէր Տօնիկեան (փոխ-ատենապետ), Կարապետ Յովակիմեան (ատենադպիր), Ժիրայր Ծառուկեան (գանձապահ), Վարուժան Աճէմեան (հաշուակալ), Պետրոս Գապաղճեան, Յարութիւն Պամաճեան, Կարապետ Քէլէկեան, Մօրիս Պէնէկեան եւ Շարլ Սինանեան:

մը ըլլալ ձեզի համար: Ուրիշ ոչ ոքի կրնամ վստահիլ:

Շարլոթ շնորհակալութիւն կը յայտնէ ու կը հեռանայ:

Յաջորդ առտու, հրաժեշտ կ'առնէ իր ծորաքրոջմէն:

— Քանի մը օր պիտի անցընեմ Ռոնօրէի մեր բնակարանը, յետոյ պիտի մեկնիմ Անգլիա:

Շարլոթ իր մանկական յուշերը վերապրելու համար չերթար իր ծննդավայրը, այլ կրօնական պարտականութիւնը կատարելու: Այդ շրջանին մէջ ապաստանած է ոչ-երդուեալ քահանայ մը, որ պատարագ պիտի մատուցանէ իրեն համար: Շարլոթ կը խոստովանի, հաղորդութիւն կ'առնէ: Յետոյ կ'երթայ տուն, կ'այրէ վաւերական թուղթերը եւ յաջորդ առտու կառք կը նստի: Երկու օր ետք՝ կը հասնի Փարիզ...:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Շար. - 1)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Պօղոս էֆէնտի բարկութենէն դողալով, դէպի դուռը վազեց, բացաւ, դուրս ելլեցաւ եւ գնաց դիմացի սենեակին դրան առջեւ եւ սկսաւ ուժգնապէս հարուածել դուռին, մինչ Աբգար իր սենեակին դուռը կիսաբաց թողած՝ կը դիտէր այս եղերական տեսարանը:

— Ո՞վ է ան, լսուեցաւ ներսէն տագնապած ձայն մը:

Պօղոս էֆէնտի ամբողջ մարմնով սարսռաց, ճանչցած էր ձայնը:

— Տիրանն է, լսաւ մտովի: Տիրանը իմ գրպանս...

Յետոյ պոռաց.

— Բացէք դուռը...

— Ո՞վ է դուռը զարնողը, կրկնեց ձայնը ներսէն:

— Բացէք:

Ոչ ոք մօտեցաւ դրան: Այն ատեն Պօղոս էֆէնտի կատղած, բորբոքած, ու սոսկալի հարուած մը տուաւ դրան եւ դուռը ճարճատմամբ բացուեցաւ:

Տեսարանը, որ յանկարծ բացուեցաւ խարուած ամուսնոյն աչքեւ՝ այնքան տպաւորիչ էր, որ խեղճ մարդը ափի ի բերան մնաց:

Իր կինը, Շաղիկը, կիսամերկ, բազմոցի մը վրայ շփոթած ու շուարած վիճակի մը մէջ, տենդահար ձեռքով մը իր գուլպաները կը հագնէր, մինչ պարոն Տիրան, նոյնպէս հագուստները հանած, կը շտապէր բանթալոնը հագնելու:

Պօղոս էֆէնտի այս տեսարանին հանդէպ բոպէ մը լուռ մնաց, առանց կարենալ բառ մը արտասանելու: Յետոյ խեղդուկ ձայնով մը պոռաց.

— Ի՞նչ է այս խաղքութիւնը...

Տիրան ու Շաղիկ, առանց պատասխանելու, կը շարունակէին հագնուիլ:

Պօղոս էֆէնտին, որ դուռը գոցած էր ու քայլ մը յառաջացած սենեակին մէջ՝

— Անամօթնե՛ր, խայտառակնե՛ր, պատիւս փարայի մը ըրիք, կ'ոռնար սպառնական ձեւով ձեռքը բարձրացուցած:

Տիրան արդէն իսկ բանթալոնը հագած՝ վզնոցը կը կապէր, հայելիին դիմաց անցած, իսկ Շաղիկ կօշիկին կոճակները գնելու զբաղած էր:

— Քա հիմա ի՞նչ երեսով մարդու երես պիտի նայինք, գոչեց Պօղոս էֆէնտին քայլ մըն ալ առաջ երթալով դէպի Շաղիկի նստած բազմոցը:

Կինը առանց պատասխանելու այս նեղացուցիչ հարցումին՝ ոտքի ելաւ եւ գնաց դէպի աթոռ մը, որուն վրայ դրուած էր շրջազգեստը:

— Խո՞ւլ ես, քեզի կը խօսիմ կոր, պոռաց ամուսինը դողահար ձայնով մը:

— Աղանկ մի պոռար, հիմա տունինները ոտքի կ'ելլեն, պատասխանեց կինը տարօրինակ հանդարտութեամբ մը:

— Ներն անիծեմ տունիններուն...

— Ես քու պատուիդ համար կ'ըսեմ կոր, պատասխանեց Շաղիկ, ուզածիդ չափ պոռա, դուն խաղք կ'ըլլաս...

Այս խօսքերը, զարմանալի բան, իրենց ազդեցութիւնը ունեցան: Պօղոս էֆէնտի ձայնը ցածցուց եւ աւելի մեղմօրէն ըսաւ.

— Քա, սա ի՞նչ փորձանք էր գլխուս բերիր, սա ի՞նչ խաղքութիւն է... հիմա լողները ի՞նչ պիտի ըսեն... քառասուն տարուան պատիւս մէկ փարայի ըրիր...

Յանկարծ նշմարեց Տիրանը, որ տենդային աճապարանքով մը իր ժաքէթը կը հագնէր:

— Ծօ, ապերախտ գոչեց, սա՞նկ պիտի ընէիր ինծի...

— Էֆէնտի, ի՞նչ ըրի որ, կմկմաց Տիրան:

— Տահա ի՞նչ պիտի ընէիր, խայտառա՛կ, սրիկա՛յ... կորսուէ՛ աչքիս առջեւէն, մէյ մըն ալ երեսդ չտեսնեմ...

Տիրան արդէն հագուած էր: Շուրջը նայեցաւ ֆէսը գտնելու համար եւ զայն նշմարեց դարակի մը վրայ: Հանդարտաքայլ գնաց դէպի դարակը, ֆէսը առաւ, վրայի փոշիները թօթվեց ձեռքով, գլուխը դրաւ եւ դէպի դուռը ուղղուեցաւ:

— Ո՞ւր կ'երթաս, պոռաց Պօղոս էֆէնտի:

— Հրաման մը ունի՞ք, կմկմաց միւսը:

— Դուրս կորսուէ...

Տիրան դուռը բացաւ եւ աներեւոյթ եղաւ: Երբ այր ու կին առանձին մնացին, Շաղիկ իր ամուսնոյն դարձաւ եւ յանդիմանական շեշտով մը ըսաւ.

— Հանեցա՞ր ըրածիդ:

— Հէ՞, գոչեց խեղճ մարդը շփոթած՝ իր կնոջ այս անակնկալ հարցումէն:

— Հանեցա՞ր ըրածիդ, կրկնեց Շաղիկ նոյն շեշտով:

— Ի՞նչ ըրի որ...

— Դեռ ի՞նչ պիտի ընես, տունը տակնուվրայ դարձուցիր:

— Ո՞ր տունը...

— Այս օտարականներուն մէջ կը վայելէ՞ր, որ գայիր պոռայիր, կանչէիր... ո՛վ գիտէ ներս մտած ատենդ ալ ինչեր ըսիր...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

(Շար. Ա. էջէն)

նեցող Հարուստի մը կեանքը պիտի վարէր Միխա Սիմփսընի հետ, որու հետ ամուսնացած էր Ֆրանսայի մէջ, ասկէ 35 տարի առաջ: Մնայուն բնակութիւնը ունենալով Նէօյի, աշխարհ պիտի պտըտէր ու օրերը իրիկուն պիտի ընէր ձիարշաւի, կոլֆի կամ ընդունելութիւններու երթալով: Իր մօր՝ Մէրի Թագուհիի մահուան ատեն, Անգլիա կ'երթար, իսկ իր եղբօր աղջիկը՝ Էլիզապէթ Բ. Թագուհին, տասը օր առաջ իրեն կ'այցելէր, Փարիզ իր այցելութեան առթիւ:

Դուքսը կը մեռնի կոկորդի քանսէրէ: Իր մարմինը Անգլիա կը փոխադրուի Չորեքշաբթի օր:

Տէր եւ Տիկին Վէքի Տէր-Ներսէսեան եւ զաւակները, Նատիա Տօղրամաճեան Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան եւ Տէր եւ Տիկին Ծուկուրտայեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԼԻՍՄԻ ՏՕՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 18ին, Օրլէան:

Թաղումը կատարուեցաւ Մայիս 20ին Սալպրիսի մէջ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները կ'ողբան մահը նախկին ընկերուհի

ԼՈՒՍԻՆ ՏՕՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

որ իր տարաբախտ զաւկին՝ Վազգէնի եղերական մահէն յետոյ տառապելով ապրեցաւ, եւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն իր ընտանեկան պարագաներուն, եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ
— ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ —
ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

6րդ թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահը

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի
եւ մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի բոլոր խումբերուն

Կը նախագահէ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին Կովկաս պարախումբը, Անի Տէմիրեան, Ժան Թապաքեան (արտասանութիւն), Պետրոս Պետիկեան (երգ):

Իր մասնակցութիւնը կը բերէ Փարիզի Օփերայէն

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Պաշտօնական բաժինէն ետք պարահանդէս: Նուագախումբ

Պ. Պետիկեան

Խնջոյք — ճոխ պիւֆէ

Խօսնակ Գրիգոր Ամիրայեան

Մուտք 10 ֆրանք

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի եւ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորած հայերէնի միօրեայ դպրոցին հանդէսը 3 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Սալ Մագընոյի մէջ, հովանաւորութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Երգ, արտասանութիւն, թատերախօսութիւն եւ զանազան անակնկալներ:

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներն ու բոլոր Հայերը անխտիր:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի — Յունիս 4 — առաւօտեան ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժ. Սթեֆանէսքօյի յայտագիրը, նուիրուած Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանին:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հասցէով վայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը Հինգշաբթի (Յունիս 1) ժամը 21ին, 4 Ռիւ տը լա Տէֆանս:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Գունաւոր լուսապատկերով, Հայ Մանրանկարչութեան մասին, կազմակերպուած Փարիզի Լսաեան Սանուց Միութեան կողմէ, Համալսարանական ոստանի Մարի-Նուպար հայ ուսանողական տան մէջ, 57, Պուլվառ Ժուրտան, Յունիս 2, Ուրբաթ, ժամը 20.30ին:

Ֆրանսերէնով կը դասախօսէ

Պր. ՊԵՐՆԱՐ ԹԱՐՈՆ

Նիւթ՝ Մանրանկարչութիւնը հայկական ձեռագիրներու մէջ 6 – 14րդ դարերուն:

Սիրով կը հրաւիրուի գեղարուեստասէր հասարակութիւնը:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԲԱՑՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

1915 ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ Տէսինի Յուշարձանի

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ՊԱՐՈՆ ԼՈՒԻ ՓՐԱՏԷԼԻ

Լիոնի քաղաքապետ եւ Քոմիւնոթէ Իւրպէնի նախագահ

ՊԱՐՈՆ ՓԻԷՌ ՄՈՒԹԷՆԻ

Ընդհանուր խորհրդական եւ Տէսինի քաղաքապետ

ՊԱՐՈՆ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Յուշարձանի շինութեան Յանձնախումբի պատուոյ նախագահ

4 Յունիս Կիրակի ժամը 15.30ին Տէսինի Լիպեռասիոն հրապարակը

Խօսք պիտի առնէ

ՊԱՐՈՆ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին Ֆրանսահայ Մամուլը, Քաղաքական, Կրօնական, Բարեսիրական, Մշակութային, Հայրենակցական եւ Երիտասարդական կազմակերպութիւններն ու միութիւնները եւ ամբողջ հայ հասարակութիւնը անխտիր:

Վիէն.— Հայ Ազգային Միութեան վարչութիւնը օթոքար մը դրած է գաղութի ազգայիններու տրամադրութեան տակ՝ զանոնք Տէսին փոխադրելու համար: Արձանագրութեանց համար դիմել Միութեան վարչութեանց անդամներու մօտ, ինչպէս նաեւ Ս. Արզումանեանի դրասենեակը՝ 79 Ռիւ Պոզոն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ 1972Ի ԱՄԱՌ

Ամբողջական փանսիոն Անի պանդոկը (Ա. կարգի) Երեւանի մէջ

ՅՈՒԼԻՍ 15էն 30 — պտոյտներով 2550 ֆր. (առանց պտոյտի 2450)
ՅՈՒԼԻՍ 15էն Օգոստ. 4 պտոյտներով 2900, առանց պտոյտի 2800
ՕԳՈՍՏՈՍ 6էն Օգոստ. 21, պտոյտներով 2550, առանց պտոյտի 2450
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1էն 16, պտոյտներով 2550, առանց պտոյտի 2450

ՅԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 7-էն 25

ՈՒՂՂԱԿԻ ԹՌԻՉՔ ՓԱՐԻԶ – ԵՐԵՒԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Պտոյտներով 2750 ֆր., առանց պտոյտի 2650 ֆր.

ՅԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ

16էն 35 տարեկան — ամբողջական փանսիոն Անի պանդոկը, Երեւան — Ամէնօրեայ պտոյտներ եւ հայերէնի դասընթացքի սքած,

ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ՝ 1980 ՖՐ.

ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

« Կովկասեան Հանրապետութիւնները » այցելութիւններով Մոսկուա, Երեւան, Թիֆլիզ եւ Բագու:

Մեկնում Օգոստ. 10 եւ Սեպտ. 2

ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ՝ 2450 ՖՐ

Դիմեցէք մեր մանրամասն գրքոյկները ստանալու համար

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ — ՄԱՐՍԷՅԼ
Կը ներկայացնէ
Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21ին ԺԻՄՆԱԶԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Տեղերը ապահովել Աճարոնեան ակումբէն, 26 Ռիւ Տէ Բոնվալէսան, հեռ. 20-57-58 ինչպէս նաեւ, Տիկին Ֆրանկիւլեան, 32, Ռիւ տը լա Ռեփիւպլիք, Պառ Քլարիս, Փլաս տէ Քափիւսէն, Ծերիկեան, Ռիւ տէ Տոմինիքէն, Քէօսէեան, Ֆօթօ Ռեքս, Անտրէ Պաղտասարեան, 8 Ռիւ Ֆրանսիսը Փրէսանսէ:

ՊՈՄՈՆ.— Տիկին Ղազարեան, 14, Պուլվառ Վոքուա:

ՊՈՒԼՎ. OSSO.— Տիկին Արմաղանեան, 14 Պուլվ. Տէ Միւրէ:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Տիկին Շալճեան, 20 Ավընիւ Վալտոն:

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U.G.A.B.

vous invite à une

SOIREE POETIQUE

organisée à l'occasion du centième anniversaire de la naissance de l'éminent

Homme de Lettres

ARCHAG TCHOBANIAN

En première partie : la vie et l'œuvre de Tchobanian
Deuxième partie : montage audio-visuel sur des poèmes de l'auteur.

Vendredi 2 Juin à 20 h. 30

Dans les Salles des Centraux 8, Rue Jean Goujon, Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
31
ՄԱՅԻՍ
MERCREDI
31 MAI
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

Le Numéro 0,70 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.428

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.428

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՆԱԿԸ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՏԷՐ

———o———

Վերջին շաբաթներու անցուդարձերը եկան անգամ մը եւս հաստատելու թէ բնականոն վիճակ չէ ստեղծուած տակաւին Թուրքիոյ մէջ։

Պատերազմական ատեանները, նոյնիսկ Անգարայի կախաղանները չկրցան վերջ տալ անիշխանութեան, որ կը շարունակէ ժառանգել Անգարայի կառավարութիւնը եւ ամէնէն առաջ Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդը, որուն նախագահն է Զօր. Ճէվտէթ Սունայ եւ անդամներն են պատերազմական, ծովային եւ օդային ուժերու ընդհ. հրամանատարները։

Կառավարութեան բուն ղեկը կը գտնուի բանակին — այսինքն Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդին — ձեռքը։ Այս վերջինն է, որ 1971 Մարտ 12ին իր ծանր վերջնագրով տապալած էր Ատալէթի կուսակցապետ Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութիւնը։

Նիհատ Էրիմի կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ գալէ ամիս մը վերջ, 1971 Ապրիլ 27ին պաշարման վիճակ յայտարարեց տասնըմէկ նահանգներու մէջ, երկու ամսուան համար։ Նպատակն էր զինուորական արտակարգ խառութիւններով հետապնդել օրուան իշխանութեան հակառակորդները եւ հաշուեյարդարի ենթարկել «Թուրքիոյ Ազատագրութեան Ժողովրդական Բանակը»։

Երիտասարդ, յեղափոխական, ձախապաշտ գաղափարներով տոգորուած համալսարանականներ համախմբուած էին Տէվ-Կէնճ կոչուած կազմակերպութեան մէջ։ Տէվ համառօտագրութիւնն է տէվրիմճի (յեղափոխական) բառին, իսկ կէնճ կը նշանակէ երիտասարդ։

«Ազատագրութեան Բանակ»ն ու Տէվ-Կէնճ»ը կը գործակցէին, կազմուած ըլլալով նոյն գաղափարականին ծառա[illegible] անձերէ։

Նիհատ Էրիմի առաջին դահլիճին մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմէին պատա[illegible]ան տարրերը, որոնք ծրագրած էին բանակին պահանջած տնտեսական, հողային ու ընկերային բարենորոգումները գործադրել, համաձայն Աթաթիւրքի սկզբունքներուն։

Սակայն դրամատիրական շրջանակներու եւ աւատապետական ընդդիմութեան առջեւ տեղի տուին։ Տասնըմէկ նախարարներ քաշուեցան դահլիճէն, որ ստիպուեցաւ հրաժարիլ անցեալ Դեկտեմբերին։ Էրիմի երկրորդ դահլիճը աւելի պահպանողական կազմ ունէր։ Երկրի ան[illegible]րութեան վերահաստատումը գլխաւոր մտահոգութիւնն էր կառավարութեան։ Հակառակ պաշարման վիճակի [illegible]ացման, ահաբեկումներն ու առեւանգումները աւելի սաստկացան։ Անգլիացի ճարտարագէտներու սպանութիւնը [illegible]իշխանականներու կողմէ բոլորովին [illegible]կարեկեց օրուան իշխանութիւնը։

Պողգորնիի Անգարա այցելութենէն անմիջապէս վերջ — Ապրիլ 17ին — հրաժարական տուաւ Նիհատ Էրիմ, որուն վերջին — թերեւս միակ — դրական գործն էր եղած Միացեալ Նահանգներ այցելութիւնն ու իր երկրին համար նիւթական կարեւոր շահեր ապահովել։

Ստեղծուած խառնակ կացութեան մէջ կարելի չեղաւ անմիջապէս յաջորդ մը գտնել իրեն՝ նոր կառավարութիւնը կազմելու համար։

Ազգային Պաշտպանութեան նախարար Ֆերիտ Մէլէն նշանակուեցաւ փոխ-վարչապետ՝ վարելու համար ընթացիկ գործերը։ Իսկ նոր դահլիճի կազմութեան համար պաշտօն յանձնուեցաւ նախկին վարչապետ Սուատ Հայրի Իւրկիւպլիի, որ շաբաթներու տեւող աշխատանքէ եւ սակարկութիւններէ վերջ կազմեց նոր կառավարութիւնը, որուն ցանկը ներկայացուց Հանրապետութեան նախագահին։

Զօր. Ճէվտէթ Սունայ առանց այլեւայլի մերժեց Իւրկիւպլիի կազմած կառավարութիւնը, բանակը շատ ձախակողմեան գտած ըլլալով զայն...։

Առաջին անգամն է, որ ժողովրդավարական (?) երկրի մը մէջ նման երեւոյթ մը կը պարզուի։

Առիթ չտրուեցաւ Իւրկիւպլիի իր դահլիճն ու ծրագիրը ներկայացնելու Խորհրդարանին եւ վստահութեան քուէ պահանջելու։

Անգամ մը եւս հաստատուեցաւ այն իրողութիւնը թէ վերջին հաշուով բանակն է, որ կը կառավարէ երկիրը, Հանրապետութեան զինուորական նախագահին խողովակով։

Ի պատուի է միշտ երկաթեայ թաթը։

Մայիս 22ին Ֆէրիտ Մէլէն կազմեց նոր դահլիճը, հաւանութեամբ բանակին, որ կը շարունակէ մնալ կացութեան տէրը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՆՈՐԷՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ ՄԸ
ՈՐ 12 ԿԷՏԵՐ ՈՒՆԻ

———o———

Նախագահ Նիքսընի այցելութիւնը Մոսկուա վերջ գտաւ աջի օր, որմէ ետք նախագահը Քիեւի ճամբով կը մեկնէր Թեհրան։

Ինչպէս կ'ակնկալուէր, Նիքսըն եւ Բրեժնեւ խօսակցութիւններու աւարտին «սկզբունքներու յայտարարութիւն» մը ստորագրեցին՝ բաղկացած 12 կէտերէ։ Միւս կողմէ, երկու երկիրներու պատուիրակութիւններն ալ, իրենց կարգին, միացեալ զեկոյց մը հրապարակեցին, որով խօսակցութեանց արդիւնքներու մասին կը խօսուի — Եւրոպա, Մերձաւոր Արեւելք, Հնդկաչին, այլայլն։

«Սկզբունքներու յայտարարութեան» մէջ կը յայտնուի այն միտքը, թէ խաղաղ գործակցութիւնը հիմնական գիծը կը դառնայ երկու երկիրներու միջեւ։ Կողմերը, միեւնոյն ատեն, տրամադրութիւն կը յայտնեն ամէն ջանք ի գործ դնել, որպէսզի բախում չստեղծուի իրենց միջեւ եւ ոչ ալ լարուած կացութիւն աշխարհի այլ կեդրոններու մէջ։ Կը ճշդուի նաեւ, թէ անհրաժեշտութեան պարագային նոր հանդիպումներ կրնան տեղի ունենալ։ Արդէն Բրեժնեւ, Կոսիգին եւ Պոդգորնի ընդունած են Մ. Նահանգներ այցելելու Նիքսընի հրաւէրը։ Թուականը կը ճշդուի յետագային։

Յայտարարութիւնը կը ճշդէ նոյնպէս, թէ երկու երկիրներու սերտ գործակցութիւնը ոչ մէկ երկրի դէմ ուղղուած է. այս կէտը, անշուշտ, կը վերաբերի առաւելապէս Չինաստանի։

Մ. Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւն առանձնաշնորհեալ դիրքի մէջ չեն դներ իրենք զիրենք աշխարհի հարցերու կարգադրութեան ժամանակ եւ ոչ ալ կ'ընդունին նման իրաւունք մը ուրիշ Պետութեան մը կապակցութեամբ։ Կ'ընդունին բոլոր երկիրներու գերիշխանական իրաւունքը համահաւասար չափով։

Գալով Հնդկաչինի հարցին՝ տարակարծութիւններ գոյութիւն ունին։ Միացեալ Նահանգները կը պնդեն, թէ Հար. Վիեթնամցիներուն կը մնայ ճշդել իրենց քաղաքական ապագան։ Միեւնոյն ատեն տրամադիր են վերջ տալ պատերազմին կարելիութեան սահմաններուն մէջ շուտ՝ նախագահ Նիքսընի առաջարկած ութ կէտերու հիման վրայ։ Խորհ. Միութիւն, իր կարգին, կը յայտարարէ, թէ պիտի շարունակէ զօրավիգ կանգնիլ Հնդկաչինի ժողովուրդներու արդար դատին։

Մերձ. Արեւելքի հարցին կարգադրութիւնը ՄԱԿի եւ անոր ներկայացուցիչին առաքելութեան մէջ կը տեսնեն երկու կողմերը։ Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն տրամադիր են զօրավիգ կենալու ատոնց եւ սատարելու իրենց դերը, որպէսզի խաղաղ լուծում մը գտնէ Մերձ. Արեւելքի խնդիրը։

Երկու կողմերն ալ համաձայն են Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովի գումարման սկզբունքին շուրջ, ինչպէս նաեւ առանձին բանակցութիւններով կրճատելու իրենց ուժերը Եւրոպայի մէջ։

Խորհ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու պատուիրակութեանց բանբերները ճշդեցին, թէ գաղտնի համաձայնութիւններ չեն կնքուած։

Տեսնենք սակայն թէ այս 12 «պատուիրաններու» վերջինը կը բաւէ որպէսզի չեղեալ համարուին 11 նախորդները։

Արդարեւ, Ուխտին վերջին կէտն է «Հիմնական սկզբունքները որոնք հաստատուած են այս փաստաթուղթին մէջ, ոչ մէկ կերպով կը վնասեն այն դաշնագրան պարտաւորութեանց զօրս, անցեալին, ստորագրած եւ ստանձնած են Խորհրդային Միութիւնը եւ Միացեալ Նահանգները այլ Պետութեանց հանդէպ»։ Ասիկա կը բաւէ անշուշտ որպէսզի որեւէ ատեն օգտագործուի ինչպէս որ յարմար տեսնուի մէկուն կամ միւսին կողմէ։

Յիշենք նաեւ թէ որեւէ հանդիպումի ատեն, այնքան թուղթ չէ ստորագրուած եւ եթէ թուղթ ու ստորագրութիւն, դաշինք եւ համաձայնագիր խնկալէս արժէք ունեցած ըլլային անցեալին, կրնանք ուրեմն, այս անգամ վստահ ըլլալ որ Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն ապահոված են խաղաղութիւնը մինչեւ... յաջորդ պատերազմ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

———o———

Սայէպ Սալամի նոր դահլիճը կազմուած է Մայիս 27ին եւ կը բաղկանայ 16 անդամներէ։ Մայիս 30ի Մոնտը այս առթիւ կը գրէ թէ «վերջին պահուն կառավարութիւնը կազմելու համար դժուարութիւններ ծագած են։ Նախապէս Սալամ, Հանրապետութեան նախագահին ներկայացուցած էր 18 հոգինոց դահլիճ մը, բայց վերջին պահուն, երկու հոգի «ներողութիւն» խնդրած են որ չեն կրնար իրենց համաձայնութիւնը տալ։ Ասոնք են ժորժ Սաատ (երեսփոխան կապուած փաղանգաւորներուն) որ իր կուսակցութեան առաջարկով մերժած է Փլանի նախարարութիւնը եւ Խաչիկ Պապիկեան։ Հայ Դաշնակ կուսակցութիւնը պահանջած է որ ներկայացուի իր մէկ անդամին, այս պարագային Սուրէն Խանամիրեանի կողմէ եւ ոչ՝ Պապիկեան, որ միայն կապուած է կուսակցութեան»։

Մոնտ կ'աւելցնէ որ կառավարական տագնապի մը առաջքն առնելու համար, նախագահ Ֆրանժիէ անմիջապէս հրատարակած է այն հրովարտակները որոնք կը վերաբերին նոր դահլիճին կազմութեան, փոխանորդաբար (էնթերիմ) ուրիշներու յանձնելով այդ երկու նախարարութիւնները (Ծրագիր եւ Տեղեկատուութիւն)։

× Այս հարցին կ'անդրադառնայ Ֆիկառօ (Մայիս 30) յիշելով թէ վերջին պահուն Փալանժիստները եւ Հայերը մերժեցին իրենց առաջարկուած նախարարութիւնները։ Բայց կ'ըսէ Ֆիկառօ, ասիկա աւելի «պզտիկ քէն»ի հարց է նախարարութեանց բաշխումին վերաբերեալ։

Եզրակացութեան մէջ, Մարք Լիւկէ, որ ստորագրած է յօդուածը, կ'ըսէ թէ այս դահլիճը պիտի ստանայ անշուշտ երեսփոխաններու վաւերացումը 60 կամ 75 ձայնով (99ի վրայ), ըստ Ֆալանժիստներու եւ հայ երեսփոխաններու քուէներուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՌԱՅԻ (Իրլանտայի Հանրապետական բանակ) պաշտօնական ճիւղը իր կեդրոնատեղիէն յայտարարեց, թէ վերջ կը դնէ իր «զինուորական գործողութիւններուն Հիւս. Իրլանտայի մէջ»։ Իրա գաղտնի կազմակերպութիւն մըն է։ Պելֆասթի կաթողիկէ թաղին մէջ զօրաւոր ռումբ մը պայթեցաւ, որու հետեւանքով եօթը հոգի մեռաւ եւ 18 հոգի ալ վիրաւորուեցաւ։

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ հինգ հազար ամերիկեան դրօշներ, որոնք զետեղուած էին Նիքսընի այցելութեան առթիւ, փոխարինուեցան վերջին պահուն, որովհետեւ 50 աստղերու տեղ 51 աստղ գրուած էին դրօշներու վրայ սխալմամբ։ Թեհրանի համաձայն Պաղտատի ձայնասփիւռը կոչ կ'ընէ պարսիկ ձախապաշտ տարրերու, որպէսզի խափանարարական գործողութիւններ կատարեն Նիքսընի Պարսկաստան այցելութեան ժամանակ։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ ի գործ դրուած քաղաքական հալածանքին դէմ բողոքագիր մը ներկայացուցին Ֆրանսացի աւելի քան 100 արուեստագէտներ, գրագէտներ, փիլիսոփաներ եւ կուսակցապետներ։ Բողոքագիրը ստորագրողներուն մէջ են ընկերվարական նախկին նախարար Ժիւլ Մոք, համայնավար նախկին նախարար Շառլ Թիյոն, Սարթր, Սիմոն տը Պովուար, Ժան Ռոսթան, Սիմոն Սինեորէ եւ Իվ Մոնթան։

ՊՐԱՆՏ եւ Գրոմիկօ Յունիս 3ին պիտի խօսակցին արեւելք - արեւմուտք յարաբերութիւնները բարելաւելու մասին։

ԿԱԹԻՆ տագնապը չէ լուծուած Ֆրանսայի մէջ, եւ «պատերազմը» կը շարունակուի։ Ծանօթ է որ հազարաւոր լիթր կաթ թափուեցաւ աջի օր, որովհետեւ երեք սանթիմի յաւելում մը չընդունուիր։

ՈՒԻՆՍԸՐԻ դուքսին յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի մտերիմ շրջանակի մէջ, Յունիս 5ին։ Դքսուհին առաջին անգամ ըլլալով, Պրքինկէմ պիտի բնակի այս առթիւ։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Վերջին շաբաթներու ընթացքին խմբագրատուն այցելեցին.—

Երուսաղէմէն՝ կամսարական վարդապետ։

Հալէպէն, Տոքթ. Ռոպէր Ճէպէճեան։

Ատտիս - Ապապայէն, բանաստեղծ Արսէն Աճէմեան։

ԸՆԿԵՐ ԱՏՈՒՐԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ մեծ է եղած թիւը կուսակցական եւ մըտաւորական առումով տիպական հեղինակութիւններու. մարդո՛ց, որոնք կազմակերպական – գաղափարական գործի մէջ կամ մամլոյ եւ իմացական ճակատներու վրայ արժեցուցած են իրենց տաղանդն ու նուիրումը, ինքնուրոյն ծառայութեան գծով. գրչով թէ շունչով. բեմերու վրայ թէ հանրային լայն զանգուածներու մէջ:

Համեմատաբար քիչ է եղած սակայն համրանքը հանրային – ժողովրդական կեանքի մէջ իրենց բարոյական – խրատական ըմբռնումներով բախտորոշ դեր կատարելու կոչուած հմուտ, լրջախոհ, հեռատես ու ճկուն դէմքերու, որոնք սկըզբունքի եւ օրինական հարցերու մէջ անզիջող մնալով հանդերձ՝ յաջողած են համայնական ու ընկերային տագնապներու առեն խուսափիլ ծանր թիւրիմացութիւններէ եւ հանրավնաս ցնցումներէ:

Մեր ողբացեալ ընկերը, Ատուր Գապազեան, վերջին երեսունէ աւելի տարիներու հանրային ղեկավարութեան մէջ եղաւ ու մնաց սակաւաթիւ այն առաջնորդող դէմքերէն՝ որոնք ողջմտութեան իրենց գծով յարգանք կրցան պարտադրել ոչ միայն համակարծիք շրջանակներու, այլեւ տարակարծիք բազմութեանց: Յաջողեցան ոչ միայն ազգային, բարոյական եւ ընկերային սկզբունքներու հանդէպ պատկառանք պարտադրել շեղումի կամ խաթարումի հակամէտ տարրերու, այլեւ մղել զանոնք անդրադառնալու իրենց տկարութեանց եւ սրբագըրուելու:

« Ղեկավար »ներու արժանապատուութեան գլխաւոր փաստը կամ գրաւականը՝ հրահանգելէ աւելի առաջնորդելո՛ւ ուժին մէջ է: Կուգայ ո՛չ թէ աթոռէն ու հանգամանքէն՝ այլ հարցերու պարտադրած անանձնական լուծումի թելադրանքներէն: Կը բխի ոչ թէ կանոններու եւ օրէնքներու տառէն՝ այլ բացառապէս անոնց ետեւ կանգուն բարոյական իմացումներէն, ընդհանրական շահերու պաշտպանութեան մտահոգութենէն, անկաշառ ոգիէն:

Հոգաբարձական աթոռներէ մինչեւ թեմական հեղինակութեան բարձրագոյն գիրքերը, կամ կոմիտէական հերթապահութենէն մինչեւ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամակցութիւնը, ընկեր Տոքթ. Ատուր Գապազեան անձնուրաց հանրային եւ կուսակցական ղեկավարի բարոյականութեան ու նուիրումի ըմբռնումը: Անձնական ու ընտանեկան բարօրութեան ամէն հնարաւորութիւն երկրորդեց հանրային – կազմակերպական մտահոգութիւններու, եւ՝ իբրեւ հարստութիւն՝ տիպար ղեկավարի մը անունը միայն շահեցաւ: Գործելու իր կերպին մէջ միշտ պատշաճելով հանդերձ ժամանակին ու պայմաններուն, երբեք չհաշտուեցաւ սկզբունքները ... գործնապաշտութեան զոհելու գաղափարին հետ:

Անոնք որ ճանչցան զինք իր մտերմութեան մէջ, իր մարդկային տկարութիւններուն կամ թերութիւններուն ընդմէջէն եւս զգացին վկայութիւններ կրնան գըտնել ողբացեալ մեր ընկերոջ նկարագրային մեծութեան մասին: Մարդիկ կը վշտացնէր, որովհետեւ անձնական կապերու կամ բարեկամութեանց պարտադրած փափկանկատ վերաբերումներէն աւելի կենսական կը նկատէր հարցերու պահանջած կեցուածքը ցոյց տալ: Ընկերական իր մտերմութեանց մէջ կըրնար մինչեւ իսկ մանկական բարեմտութիւններով շարժիլ, սակայն երբ հարցերը աղերս կ'ունենային կազմակերպական ու հանրային սկզբունքներու հետ՝ անզիջող ու կարծր կը դառնար:

Ազգային – Ներքին տագնապներու, կազմակերպական բարդ կացութիւններու եւ յարաբերական կեանքի մէջ ստեղծուած փափուկ վիճակներու առեն, ընկ. Ատուր Գապազեան կը մնար տիպական այն դէմքերէն մէկը, որ գիտէ ճկունութեան միացնել բարոյականութիւնը, քաջութեան միացնել վճռականութիւնը եւ խոհեմութեան՝ ողջմտութիւնը: Զինք կը յարգէին անգէտ ու խոնարհ ազգայինը, առեւտրական չորութեամբ յատկանշուող մարդը թէ մտաւորական շնորհներով ծանօթ դէմքեր, հանրային ժողովականը թէ մեծատիտղոս հոգեւորականը, որովհետեւ իր չափանիշները համոզումներէ՝ կուսային, արդարութեան եւ օրէնքի վըրայ հիմնուած էին, անկեղծութեան եւ քաջութեան շեշտ կը կրէին միշտ:

Ներողամտութեան եւ ծայրայեղ աններողութեան հակադիր կեցուածքներու մէջ եղած է յաճախ, ու ենթադրել տուած անշուշտ, որ իր «կշիռը» այնքան ալ զգայուն եւ ուղղադատ չէ կրցած ըլլալ:

— Պէտք էր իր ներքին էութենէն ճանչցած ըլլալ զինք, այս կարգի թիւր եզրակացութեանց չմղուելու համար: Արդարեւ, մեր ծանրախոհ ընկերը բացառիկ այն դէմքերէն էր որ գիտէր քրիստոնէական ոգիով մօտենալ ամէնէն մեծ սայթաքումներուն իսկ, երբ հաստատէր, թէ անոնց ետեւ մարդկային սխալականութիւնն ու տկարութիւնները դեր ունեցած են եւ գիտում, հաշիւ, նենգութիւն, դաւ, անբարոյացում չկայ: Իսկ դաժան եւ աններող կրնար դառնալ ամէնէն աննշան թերացումին հանդէպ իսկ՝ երբ ստուգէր թէ սկզբունքներու եւ բարոյական իմացումներու գիտակցական անտեսում կայ:

Վերջին երեսունէ աւելի տարիներու ընթացքին, Սուրիոյ եւ Լիբանանի հանրային կեանքի բոլոր ճակատներուն վրայ, իր ներկայութիւնը կամ գործօն դերակատարութիւնը՝ վկայութիւններ կը մընան Շահրիկեանական ըմբռնումով ազգային ղեկավարութեան: Արթուն աչքն էր եւ սրատես միտքը՝ նախատեսելու համար թէ ո՛ր ճամբէն ի՛նչ բարիք կամ չարիք կրնայ հասնիլ ընդհանրական մեր կեանքին: Իր խօսքը պատգամ էր շատերու համար, զգաստութեան եւ անդրադարձումի հրաւէր էր՝ տարակարծիք կամ հակառակորդ ուրիշներու համար: Ոչ ոք կրնար նիւթական շահագրգռութիւն, փառքի հակամիտութիւն կամ անձնական որեւէ նախասիրութիւն գտնել իր քայլերուն, յանձնարարութեանց եւ հրահանգներուն մէջ:

— Հեղինակութիւն մըն էր ընկեր Ատուր: Բարոյական անձնաւորութիւն մը: Մատներու վրայ համրուող այն քիչերէն՝ որոնց կորուստը մեզմէ՛ ալ բան մը կը պակսեցնէ...:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՇԱՐԼՈԹ ՔՈՐՏԷ

Բ.

Հինգշաբթի 11 Յուլիս 1793ին, Շարլոթ կ'իջնէ կառքէն եւ սնտուկը յանձնելով բեռնակիրի մը, կուտայ Փրովիտանս պանդոկի հասցէն, ուր իրեն կը յատկացնեն թիւ 7 սենեակը:

Նոյն օրը կ'երթայ տեսնելու Լօզ տիւ Փերէն, որ կը բնակէր Լուվրի մօտերը: Անոր կը յանձնէ Պարպարուի նամակը: Տիւ Փերէ կը խոստանայ յաջորդ օր զինք ներկայացնել Ներքին Գործոց նախարարին: Այդ առիթով, Շարլոթ կ'իմանայ, որ Մարա առենէ մը ի վեր կը տառապի մորթային հիւանդութենէ մը եւ իր օրը կ'անցընէ բաղնիքի տաշտին մէջ:

— Որքա՜ն կ'ուզէի Քոնվանսիոնի սրահին մէջ սպաննել զինք, — կ'ըսէ ինքն իրեն, երբ պանդոկի սենեակին առանձնութեան մէջ կը խորհի վաղուան իր ընելիքներուն մասին:

Յաջորդ օր, իր պաշտպանեալին հետ՝ Լօզ տիւ Փերէ, կը ներկայանայ Ներքին Գործոց նախարարին դրասենեակը, բայց այս վերջինը կը մերժէ ընդունիլ զիրենք: Աւելին դէշ նշան է, ըսել է, որ տիւ Փերէ կասկածելիներու շարքին անցած է: Շարլոթ կ'աղաչէ, որ ան հեռանայ Փարիզէն եւ ապաստանի Քան, իր բարեկամներուն մօտ: Բայց տիւ Փերէ չի համոզուիր:

Շարլոթ նոյն իրիկունը կը գրէ նամակ մը, զոր կը ձգէ սենեակին մէջ: Նամակը կը սկսի հետեւեալ ձեւով.

«Ոչ ոք տեղեակ է իմ ծրագիրներէս, իմ ծնողքս, բարեկամներս եւ ծանօթներս պէտք չէ նեղութիւն քաշեն իմ պատճառով»:

Յաջորդ օր, այգաբացին կ'արթննայ, կը հագուի, գրպանը կը դնէ հասցէն եւ ինքնութեան թուղթը ու կ'իջնէ փողոց:

Բաւական կը թափառի, մինչեւ որ խանութները բացուին: Կը մտնէ Փալէ Ռոյալի մետաղավաճառներէն մէկուն խանութը եւ կը գնէ խոհանոցի դանակ մը, զոր կը պահէ ծոցին մէջ: Յետոյ՝ կը վարձէ կառք մը եւ կառապանին կուտայ Ժողովուրդի Բարեկամին, այսինքն՝ Մարայի տան հասցէն:

Կառքէն կ'իջնէ Քորտըլիէներու փողոցի թիւ 20 տան առջեւ: Արդէն ժամը ինն է: Դռնապանուհին կը մերժէ սակայն ներս ընդունիլ այս մաքուր հագուած ու վայելուչ աղջիկը: Շարլոթ չի պնդեր, կասկածներ չարթնցնելու համար: Կը հեռանայ, կը թափառի առեն մը, ու կրկին կը վերադառնայ Քորտըլիէներու փողոցի թիւ 20 տունը: Դռնապանուհին չկայ: Կը բարձրանայ վերի յարկը ու կը զարնէ Մարայի յարկաբաժնին դուռը: Մարայի կենակիցը՝ Սիմոն Էվրար, կը բանայ դուռը: Մարա ի վիճակի չէ ոեւէ այցելու ընդունելու: Շարլոթ կը պնդէ, վրայ կը հասնի Սիմոն Էվրարի քոյրը: Շարլոթ կը ստիպուի նահանջել:

Շարլոթ գլխիկոր կը վերադառնայ պանդոկ: Ի՞նչպէս մտնել այդ հրէշին որջը: Մէկ միջոց կայ միայն, վստահաւոր միջոց մը...

Անմիջապէս կ'առնէ թուղթ ու գրիչ ու Մարայի հասցէին կը գրէ հետեւեալ տողերը.

«Ես Քանէն նոր եկայ: Շատ բաներ գիտեմ հայրենիքի դէմ հոն պատրաստուող դաւադրութիւններուն մասին»:

Յետ միջօրէին, նոյն պարունակութեամբ աւելի երկար բացիկ մը կը ղրկէ Մարայի հասցէին: Ժամը վեցին կը յարդարուի, կը հագուի եւ դուրս կ'ելլէ: Կը վարձէ կառք մը, ու իրիկուան ճիշդ ժամը եօթին կրկին կը զարնէ Ժողովուրդի Բարեկամին տան դուռը:

Այս անգամ խոհարարուհին կը բանայ դուռը: Կը մերժէ ներս ընդունիլ Շարլոթը: Նոյն պահուն, երկու հոգի ներս կը մտնեն, մէկը թեւին տակ ունի տըրցակ մը ճերմակ թուղթ, միւսը՝ հաշուեցուցակ մը: Շարլոթ անոնց հետ ներս կը մտնէ: Բայց խոհարարուհին եւ Էվրար քոյրերը պատնէշ մը կը կանգնեն իր առջեւ: Ձայներու աղմուկը կը բարձրանայ: Մարա ներսէն կ'ուզէ հասկնալ այս աղմուկին պատճառը: Սիմոն ներս կ'երթայ բացատրութիւն տալու: Այն առեն կը բարձրանայ Մարայի ձայնը.

— Ձգեցէ՛ք, որ ներս գայ...

Մարա իր խօսքով կը հնազանդէր ճակատագրի հրահանգին:

Շարլոթ կը հետեւի Սիմոնին եւ կը մտնէ բաղնիք, ուր կը տիրէ անշնչելի գարշահոտութիւն մը: Մարա նստած է պղինձէ տաշտին մէջ, առջեւը տախտակ մը, որուն վրայ կը գրէ: Մորթը ծածկուած է երմուկներով, որոնց արանքէն թարախ կը հոսի: Ամանի մը մէջ պատրաստուած է կաւէ խմորը, զոր կը տարածեն իր մորթին վրայ: Սիմոն քիչ մը ջուր կը բերէ ու կը հեռանայ: Հիմա

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Հը՞, — պնդեց ղայֆաչին:

— Մէ չայըմ բէ, — ասաց մոլլան եւ վերադարձաւ իր տեղը՝ անկիւնում:

Իբրահիմը լցրեց թէյը եւ տարաւ: Չնայած, որ նա շատ էր հետաքրքրւում մոլլայի անհանգստութեամբ եւ շտապում էր պատճառն իմանալ, բայց դարձեալ չմոռացաւ թէյը լցնել դանդաղ, զգոյշ, իրեն յատուկ վարպետութեամբ. նախ բաժակի կէսից մի քիչ աւելին լցրեց ջուրը, ապա գոյնը՝ այնքան ճարտար, որ այն մնաց ջրի երեսին՝ առանց խառնուելու ջրի հետ:

— Նստի, — շշնջաց մոլլան, երբ Իբրահիմը բաժակը դրեց նրա սեղանին եւ ձեւացրեց, թէ ուզում է հեռանալ: — Նստի ու լսէ: Են վո՞վ է էնտեղ՝ Հաջի Քեարի՞մն է: Հաջի Քեարի՛մ...

Սպիտակահեր, բայց առոյգ մի ծերունի մօտեցաւ մոլլայի սեղանին եւ նոյնպէս նստեց:

— Հարիբէն...

Մոլլան մի վայրկեան ընդմիջում տուեց եւ նայեց իր սեղանակիցներին: Նրանք ծայր աստիճան լարուեցին:

— Հարիբէն սիրական ունի...

— Ի՞նչ... — բացագանչեց Հաջին:

— Սո՛ւս... — զգուշացրեց Իբրահիմը, բայց արդէն մի քանի սեղանների մօտ ընդհատուեցին նարդու փուլերի չխկոցները եւ միքանի հասակաւոր մարդիկ վեր կենալով տեղերից, մօտեցան մոլլայի սեղանին:

— Աթոռներդ մօտ քաշէք, նստէք, — ասաց մոլլան նրանց:

— Հարիբէն սիրական ունի, — մըրմնջաց Հաջին՝ պատասխանելով հաւաքուածների հարցական հայեացքներին:

— Սիրակա՞ն, — հարցրեց մարդկանցից մէկը՝ գործնական ու հանդիստ, եւ սկսեց ծխախոտ փաթթել: — Լաւ չէ: Մեր բոլորի անունը կը սեւցնէ:

— Սպանել է հարկաւոր, — վրդովուեց տաքարիւն Հաջին: — Միննակ սպանելը քիչ է, խայտառակ էնել է հարկաւոր...

— Ամէնէն լաւն էն կ'եղնի, որ քեարինենք իրար հետ, վերջանայ երթայ — ոչ լուրջ առաջարկեց նոյն գործնական մարդը եւ ծխախոտ վառեց:

— Ուրախից օր եկել է, թող էնտեղ էլ երթայ, — ատամների արանքից բաց թողեց Իբրահիմը: — Վռնտենք Հարիբային: Մենք մեր ձեռքերն արունքի մէջ չենք թաթխէ...

Ցանկարծ, համարեա միանգամից, բոլորը մտածեցին այն մասին, թէ ո՞վ է վայելում այդ չքնաղ կնոջը, որի աչքերի մասին հրաշքներ էին պատմում: Իրենց թաղամասի ո՞ր տղամարդուն է վիճակուել այդ երջանկութիւնը: Եւ համարեա նոյնպէս միանգամից, բոլորը դիմեցին մոլլային.

— Իսկ վո՞վ է սիրականը...

Մոլլան սառած թէյը հրեց մի կողմ, համրիչը, որ ջղայնաբար քաշում էր մինչ այդ՝ դրեց սեղանին եւ սկսեց խաղալ դրա հատերի հետ: Մի քիչ յետոյ գլուխը վեր առնելով, նա յայտնեց.

— Հարիբէի սիրականը...

Մարդիկ այնպէս նայեցին, կարծես ուզում էին դեռ կէս ճանապարհին բռնել մոլլայի խօսքերը:

— Հարիբէի սիրականը Հայ է:

Բարձրացաւ աննկարագրելի աղմուկ: Իւրաքանչիւրն այնպէս զգաց, թէ Հարիբային խլեցին իրենից:

— Կը սպաննենք, մարդարէի մօրուքը վկայ... Վո՞վ իրաւունք ունի մեր կնկան:

— Կը սպաննենք, մարդարէի դրօշակը վկայ... Վո՞վ իրաւունք ունի մեր ապրանքին:

— Գեղի ոսկոր գեղի շանը կը հասնի... Վո՞վ իրաւունք ունի մեր ոսկորին:

— Ընչի՞ մեննակ սիրականը կ'ըսէք, ըպը կնի՞կը...

Փրփրակալած ղայրոյթն իր հասանքի մէջ քարացաւ մի պահ, ապա գլորուեց դէպի հակառակ կողմը՝ դէպի Թրքուհին, որն այնքան գեղեցիկ էր, բայց եւ նրանց անմատչելի...

— Գառան պէս կը մորթենք... Ի՞նչըղ թէ Հայի տղի հետ...

— Կը չոքեցնենք իրան մեղքի դրան առաջը, ճիտը կը կտրենք... Հայի տղի հե՞տ...

— Մատաղ կ'ենենք շարիաթին... Քըրիստոնի հե՞տ...

Ընդհանուր աղմուկի մէջ Իբրահիմը խօսեց հանդարտ ու կամացուկ, սակայն եւ նրա ձայնը լսելի դարձաւ բոլորին.

— Ձեզ կրնայ հաւատա... Ո՞ր Հայն էդքան անամուս կ'եղնի... Ախպօր պէս հալալ կ'ապրէինք իրար հետ, իրար չատ չէինք բռէ: Հմը էնոնք մեր աղջկա՞ն...

Աղմուկն իջաւ: Մոլլան նորից հաստատեց իր խօսքերը:

— Ինչ էլ որ եղնի, — ասաց Իբրահիմը, — սպանելը լաւ չէ: Ուրախից օր եկել է՝ թող էնտեղ էլ երթայ: Մեղի էդ տեսակ թուրք կնիկ հարկաւոր չէ: Իսկ տղի գործը մենք կուտանք Հայերու վենձ մարդոց, թող էնոնք թքեն էդոր երեսին ... Ի՞նչ կ'ըսես, մոլլա...

(38 – Շար.)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅՈՒՇԱՏՕՆ ԵՒ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ ԼՈՆՏՈՆԻ Ս. ՍԱՐԳԻՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ պատշաճ ձեւով տեղի ունեցաւ Ապրիլեան Մեծ Եղեռնի Նահատակաց Յուշատօնը Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ, կիրակի Ապրիլ 28ին։

Օրուան պատարագիչն էր Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ նորընտիր հոգեւոր հովիւ՝ Ներսէս Ծ. Վրդ. Պօղապալեան։

Հայր Մերէն առաջ պատարագիչ Հայր Սուրբը կարդաց Ամենայն Հայոց Հայրապետէն ստացուած հեռագիրը ուղղուած եկեղեցւոյ Պատ. Խնամակալութեան եւ հոգեւոր հովիւին օրհնելով Լոնտոնի հայ գաղութը եւ իր ուրախութիւնը յայտնելով որ մեր փոքրիկ գաղութն ալ ունեցաւ պարզ եւ սակայն գեղեցիկ յուշարձան մը ի յիշատակ մեր անթիւ զոհերուն։

Յուշարձանին կեդրոնը զետեղուած է շատ գեղեցիկ խաչքար մը զոր Հայրապետը ազնուաբար ղրկած էր Ս. Էջմիածնէն այս նպատակին համար։ Խաչքարը հաստատուած է շրջանակաձեւ մարմարեայ պատուանդանի մը վրայ որուն ճակատին փորագրուած է հետեւեալը՝

Յուշարձան
Ապրիլեան Նահատակաց
Վասն Հաւատոյ եւ Հայրենեաց

Հայր Սուրբը իր քարոզին բնաբան ունենալով «Մի երկնչիր հօտ փոքրիկ», յուզումով եւ պերճախօս բառերով ոգեկոչեց յիշատակը մեր անմահ զոհերուն, արեւմտահայ մտաւորականներու, հայրենի քաղաքներու եւ գիւղերու անմեղ բնակչութեան զանգուածային տեղահանութեան որոնք աքսորի ճամբուն վրայ, անապատի կիզիչ արեւին տակ՝ գրեթէ մերկ, անօթի ու ծարաւ, մեր մայրերն ու քոյրերը նախընտրելով մահը եւ զերծ մնալու վայրագ ու գազանաբարոյ մարդասպաններու կողմէ անպատուուելու, վերջ տուին իրենց կեանքին, գետերու ջուրերը նետելով իրենց անմեղ արիւնով, շատ մայրեր իրենց զաւակները թաւալոր նետելով ձորերու եւ անդունդներու մէջ։

Երիտասարդ Թուրքերու օրուան կառավարութիւնը այս կանխամտածուած եւ ծրագրուած անմարդկային եւ հաւաքական ցեղասպանութիւնը գործադրելով վստահ էր որ պիտի յաջողէր հայ ազգը ամբողջապէս բնաջինջ ընել, տիրանալ անոր շարժուն, անշարժ եւ մշակութային հարստութեան և հետեւաբար մի անգամ ընդմիշտ Հայկական Հարցը վերջացած նկատել, բայց ծանօթ չէր մեր դարաւոր պատմութեան որ Հայը անցեալին մէջ մէկէ աւելի անգամներ ապրած է նիւթական եւ ֆիզիքական բնաջնջումի օրեր սակայն շնորհիւ ազգային յատկանշական եւ բնածին նկարագրին, ան գիտէ տոկալու եւ վերապրելու գաղտնիքը եւ դէպքերը հաստատեցին այս պարագան։ Եւ անգամ մը եւս յարութիւն առնելով աւերակներու եւ մոխիրներու մէջէն, նոյն այս կոտորակուած ազգին մնացորդները տիրացան իրենց պետականութեանը, ցաւալիօրէն մէկ փոքրիկ հողամասին վրայ, անաղարտ պահելով մեր փառապանծ լեզուն, հաւատքն ու եկեղեցին փայլուն ապագայի մը հաստատ ու անդրդուելի համոզումով։

Պատարագէն վերջ հոգեհանգստեան պաշտօնը կատարուեցաւ Յուշարձան-Կոթողին շուրջը, որ կառուցուած է եկեղեցւոյ բակին մէջ։ Շատ տպաւորիչ էր այս արարողութիւնը եւ ներկաներու՝ մանաւանդ տարեցներու աչքերուն մէջ կը տեսնուէր տխրութեան եւ յուզումի արցունքները։ Անոնցմէ շատեր իրենց մորթին վրայ խոկ կրած էին այդ սարսափի օրերը։

Շատ գեղեցիկ ծաղկեպսակներ զետեղուած էին Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ Խնամակալութեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան Լոնտոնի մասնաճիւղի եւ ազգայիններու կողմէ։

Գնահատանքի արժանի է Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ Պատ. Խնամակալութիւնը որ բարի գաղափարը յղացած էր Նուպար Կիւլպէնկեան սրահի կառուցումէն ետք կանգնել նաեւ Ապրիլեան Նահատակաց Յուշարձանը։

Երախտագիտութեան մեծագոյն բաժինը կ'երթայ Հայրապետին, իր շատ ազնիւ եւ գերազանցապէս գնահատելի ժէսթին համար։

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը
ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԷՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 24ին, կէսօրուան ժամէն սկսեալ Հայեր խմբուած են Թրքական հիւպատոսարանին առջեւ՝ պաստառներ պարզած։ Հոն հաւաքուած են նաեւ «Ֆերահեան» եւ «Մեսրոպեան» վարժարաններու աշակերտները։ Քաղաքի համալսարաններու եւ քոլէժներու հայ ուսանողները եւս ներկայ գտնուած են, մասնաւոր արտօնութեամբ։ Ծերեր, երիտասարդներ եւ պատանիներ մասնակցած են բողոքի ցոյցին, որ սկսած է ժամը 1ին։ Թռուցիկներ բաժնուած են անցորդներու եւ երթեւեկող ինքնաշարժներու։

Ժամը 2ին հինգ երիտասարդ ընկերներ բարձրացած են հիւպատոսարան, ներկայացնելու համար բողոքագիր մը։ Քաան յարկանի շէնքը ոստիկանական խիստ հսկողութեան տակ առնուած է, որովհետեւ անծանօթ մը հեռաձայնով յայտնած է, թէ ռումբ մը զետեղուած է շէնքին մէջ։

Երբ հայ երիտասարդները բողոքագիրը յանձնած են Թուրք հիւպատոսին, այս վերջինը պատռած է թուղթը։ Իրեն տրուած է երկրորդ մը եւ երրորդ մը, որոնք նոյնպէս պատռուած են։ Ապա, հիւպատոսը կատաղութեամբ տեղէն ցատկած եւ յարձակած է դէպքը լուսանկարող նկարիչին վրայ։ Այս վերջինը դուրս ելած է հիւպատոսարանէն իբրեւ «օտար հող»։ Հիւպատոսը, իր կարգին, դուրս խոյացած է՝ լուսանկարիչը հարուածելու եւ գործիքը փշրելու համար, սակայն, հայ երիտասարդներ բռունցքով պատասխանած են բռունցքին եւ... հիւպատոսը գետին փռուած է։ Ոստիկաններ միջամտած եւ ձերբակալած են ընկերներէն մէկը, որ, շուտով ազատ արձակուած է։

Ցուցարարները հիւպատոսարանին առջեւ «կախաղան» մը բարձրացուցած են Թուրք խրտուիլակով։

Երիտասարդները մեկնած են «Յառաջ Նահատակ»ը երգելով։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ Իրանահայ Գրողներու Միութիւնը, Մայիս 14ին, կատարած է իր նոր վարչութեան ընտրութիւնը, համաձայն իր կանոնագրի տրամադրութեան, որ կը նախատեսէ վարչական կազմի փոփոխում երկու տարին անգամ մը։ Նորընտիր վարչութեան անդամներն են նախագահ՝ Անդրէ Տ. Օհանեան, փոխ-նախագահ՝ Մխաք Գալստեան (Բեգլին), քարտուղար՝ Հայկ Յովսէփեան (Մարտիկ) եւ Տիկին Ալիս Յարութիւնեան։ Նորընտիր վարչութիւնը կազմած է զործունէութեան ծրագիր եւ հինգ յանձնախումբ — գրական, գեղարուեստական, հրատարակչական, արտաքին դրական եւ կանոնագրի վերամշակման։

ՏԻԹՐՈՅԹԻ մէջ Մայիս 18-19ին գումարուած է Միացեալ Նահանգներու եւ Քանատայի Կիլիկեան Թեմի Ազգ. Երեսփոխանական ժողովը 70 իրաւասու ձայներով։ Հրանդ Արքեպիսկոպոս ներկայացուցած է Ազգ. վարչութեան միամեայ տեղեկագիրը։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Կարմիր Խաչը նկարչական մրցում մը կազմակերպած է նախակրթարանի, միջնակարգի եւ երկրորդական վարժարաններու աշակերտներու միջեւ։ Այս մրցումին մասնակցած են երեսուն վարժարաններէ աշակերտներ, որոնցմէ առաջին հանդիսացած է «Նշան Փալանճեան» ճեմարանի պատանիներէն Վիգէն Սահակեան։

ՔՈՆՍԹԱՆՑԱՅԻ մէջ, Ռումանիա, տեղի ունեցան Եւրոպայի ծանրաբարձութեան ախոյենական մրցումները։ Փետուրի ծանրութեան մէջ երկրորդ հանդիսացած է Նորիկեան, Պուլկարիայէն։

ՍՊԱՀԱՆԻ համալսարանին մէջ Մայիս 17ին տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը՝ նուիրուած Եփրեմի, անոր մահուան 60-եակին։ Բանախօսած են համալսարանի փրոֆեսէօրներ Ապտուլպաղի Նավար եւ Տոքթ. Քարիմ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

Շարլոթ եւ զոհը առանձին են. հրէշտակը վիշապին դէմ։

Հակառակ իր նողկանքին՝ Շարլոթ քանի մը քայլ կ'առնէ բաղնիքէն ներս։

— Շատ կարեւոր լուրեր կը բերեմ քանէն։ Երեսփոխաններու ժամանումէն ի վեր քաղաքը տակնուվրայ է։

— Ա՛հ, այդ անխծեալ ժիրոնտէնները, այդ դաւաճանները։ Քանի՞ հատ են։

— Տասնըութ։ Անոնք բանակի մը գլուխը անցած պիտի քալեն Փարիզի վրայ։

— Անունները կ'ուզեմ. անմիջապէս։

Եւ Շարլոթ մէկիկ-մէկիկ կուտայ իր բարեկամներուն անունները, գիտնալով, որ անոնք այս սենեակէն դուրս պիտի չարտասանուին երբեւիցէ։

— Լաւ, — կ'ըսէ Մարա, — քանի մը օրէն անոնք բոլորն ալ պիտի գլխատուին հոս, Յեղափոխութեան հրապարակին վրայ։

Շարլոթ կը շտկուի. առանց դողալու վզկապեստին ծալքէն կը հանէ դանակը եւ զայն կը խրէ Մարայի կուրծքին։ Մարա կ'արձակէ ահաւոր ճիչ մը։ Սիմոն եւ քոյրը օգնութեան կը հասնին, դանակը կը հանեն կուրծքէն, մինչ արիւնը յիժամաւի հաստատութեամբ կը ժայթքէ մինչեւ պատը։ Սիմոն եւ քոյրը, Մարայի մարմինը կը փոխադրեն դիմացի սենեակը, մինչ շէնքին բնակիչները շփոթահար կը մտնեն տունէն ներս։ Վիրաբոյժ-ատամնաբոյժ մը, որ Մարայի դրացին էր, վրայ կը հասնի, բայց չի կրնար փարատել ստոյգ մահը։ Մարա մեռած էր։

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդիւ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Բան մըն ալ չըսի, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի, իմ ըսելուս պէտք չէ մնացեր արդէն...

— Այստեղ ոչ ոք կը ճանչնայ զիս...

— Դուն անանկ գիտես, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի, որ կամաց-կամաց իր հանդարտութիւնը գտնել վերսկսած էր։

— Ես իմ ըսածս գիտեմ...

— Մէյ մըն ալ դէմի սենեակը եղող մարդուն հարցուր տեսնենք...

— Դէմի սենեակը ո՞վ է որ...

— Չեմ գիտեր, երիտասարդ մը կար, ան ըսաւ ինծի, որ դուն ու Տիրան օլաճախը այս սենեակը կը գտնուէիք։

— Անունս տուա՞ւ։

— Հրամմեր ես, անունդ տուաւ, փասթալ, գոչեց Պօղոս էֆէնտի յանկարծ կրկին բարկանալով։

Շաղիկ դողահար ձեռքով մը իր արդուզարդը աւարտեց ու հայելիին դիմացը անցնելով գլխարկը դրաւ։

— Քա հիմա սա եղածը մեր գեղին մէջ իմացուի նէ, ի՞նչ պիտի ընենք, գոնէ ասիկա ալ չմտածեցի՞ր, գոչեց Պօղոս էֆէնտի, ինտոր պիտի ազատինք Սաթէնին բերնէն։

— Դուն գործն ասանկ վեկվեկէի չտաս նէ՝ անիկա ո՞ւրկէ պիտի իմանայ եղածը։

Երկու ամուսիններուն միջեւ պահ մը լռութիւն տիրեց։ Կինը իր արդուզարդը աւարտած, ոտքի վրայ կեցած էր, մինչ Պօղոս էֆէնտի խոշոր քայլերով սենեակը կը չափչփէր խոր մտածումի մը մէջ թաղուած։

Յայտնի էր, որ ծանր, վճռական որոշում մը տալու վրայ էր։

Յանկարծ կեցաւ ու շեշտակի կնոջը նայելով ըսաւ.

— Հիմա ասկէ պիտի ելլես շիտակ մօրդ տունը պիտի երթաս...

— Ի՞նչ, թոթովեց Շաղիկ սարսափած։

— Մօրդ տունը պիտի երթաս, մէյ մըն ալ ոտքդ իմ տունս պիտի չդնես... հասկցա՞ր։

Եւ սպառնական կերպով ձեռքը բարձրացուցած՝ աւելցուց.

— Շուտ կորսուէ, եթէ ոչ ձեռքէս դժբախտութիւն մը պիտի ելլէ։

Եւ սակայն Շաղիկ տեղէն չշարժեցաւ։ Յուզուած, այլայլած սկսաւ արտասուել։

— Կորսուէ, ռռնաց ամուսինը։

— Ներէ, գոչեց կինը, ծունկի գալով ու իր էրկան ոտքերուն փարելով, բայց միւսը բրտօրէն ոտքի հարուածով մը զայն հեռուն հրեց։

Այն ատեն Շաղիկ, գետնամած, սկսաւ աւելի դառն հեծեծանք մը արձակել։

Պօղոս էֆէնտի նորէն սկսաւ ման գալ սենեակին մէջ, առանց բառ մը արտասանելու։

Յետոյ կեցաւ կնոջ դէմ եւ ակռաներուն մէջէն մռլտաց.

— Իմ ուշախի՞ս, Տիրանի հետ, անամօթ... քա, այդ ապուրը պիտի ուտէիր նէ՝ գոնէ ինէ մեծ, ինէ հարուստ մէկու մը հետ ուտէիր...

Սկիզբէն ի վեր Պօղոս էֆէնտին տանջող մտածումը այս էր։ Եթէ իր կինը գտնէր «շնորհքով» մարդու մը հետ, հարուստ վաճառականի մը հետ, գուցէ շատ պիտի չզգացուէր։

— Քա, ալ մարդ չգտար, այդ «եաղըճըի» կտորի՞ն աչք տնկեցիր, գոչեց ըռունցքը բարձրացուցած, քա ընաւ արժանապատուութիւն չունի՞ս դուն... ըռսողը ի՞նչ պիտի ըսէ հիմա... Պօղոս էֆէնտիին կնիկը իրենց դրագիրը կը սիրէ եղեր... թո՛ւ անամօթ...

— Ներէ, Պօղոս էֆէնտի, կ'աղերսէր կինը, միշտ գետնամած։

— Ներելի՞ք տեղ թողուցե՞ր ես... շուտ կորսուէ, մօրդ տունը դարձիր... աչքս չտեսնէ քեզի։

— Ալկէ հոնա չեմ երթար, պատասխանեց Շաղիկ յանկարծ ոտքի ելլելով ու իր պաղարիւնութիւնը գտած։

— Ինչ հրամմեցի՞ր...

— Ալկէ հոնա չեմ երթար...

— Քու գլուխդ կը ջախջախեմ հիմա։

— Ինչ կ'ուզես ըրէ, ծեծէ, մեռցուր, տեղ մըն ալ չեմ երթար, ես իմ պատիւս ոտնակոխ չեմ ըներ։

— Սըւոր նայեցէք, գոչեց Պօղոս էֆէնտի սրտմտած, դեռ պատուի խօսք կ'ընէ կոր...

— Հարկաւ կ'ընեմ, ես քեզի պէս չեմ, որ իմ պատիւս ամէնուն բերնին ծամոց ընել տամ...

— Քա ես ի՞նչ ըրած ունիմ, փասթա՛լ։

— Տահա ի՞նչ պիտի ընես...

— Ամէն բան իմանալէս ետքը ձայն չհանէի՞, տեղս նստէի՞։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԿՐԸՆՈՊԼԸ ՇԷՅԼԱՍ-ԿԱՌ (38) — Այրի Տիկին Նուարդ Պալօեան եւ զաւակները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՊԱԼՕԵԱՆԻ

յանկարծական մահը որ պատահեցաւ Մայիս 21ին իր զաւակներուն տունը Մարսէյլ, Պուք-Պէլ-Էռ, 66 տարեկանին:

Թաղման արարողութիւնը կատարուեցաւ Երեքշաբթի Մայիս 23, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Պուք-Պէլ-Էռի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն, յանուն բոլոր ընկերներուն ցաւակցութիւններ կը յայտնէ այրի Տիկին Վիքթորիա Յովհաննէսեանի եւ զաւակներուն, Ծերօն եւ Մարիլուիզ Յովհաննէսեանի, Տէր եւ Տիկին Քրիստափոր Շատեանի, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Նատիրեանի, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Զապունեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ աներհօր՝ Աւետիս Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլի դպրոցի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Նուպար Մանուկեանէ 50 Փր. փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Արամ Պասմաճեանի յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները հանգուցեալ Շաքէ Ազըլեանի (ծնեալ Ուզունեան) հոգեհանգստեան առթիւ.—

Պր. Արման Ուզունեան 1000 եկեղեցիին 100ական դպրոցին եւ Ազք.ին Պր. Կ. Ճնկարեան 300 եկեղ.ին եւ 100 Ազք.ին եւ դպրոցին, Ոմն 100 եկեղ.ին եւ 100 Ազք.ին, Ոմն 100 եկեղ.ին եւ 100 Ազք.ին, Տիկին Մ. Օհաննէսեան 100 դպրոցին:

Ֆիլօր Շատարեւեանի մահուան քառասունքին առթիւ Պր. Տ. Չէքեան 50 դպրոցին, Պր. Շ. Խաչատուրեան 20 դըպրոցին:

Պր. Ա. Բէթրաքեանի մահուան առթիւ փոխան ծղկ.ի 50 Փր. Պր. Պահատուրեան:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, 4 Յունիս, տօն է Կաթուղիկէ Ս. Էջմիածնի:

Ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի արուի աւուր պատշաճի քարոզ: Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի մասնաւոր մաղթանք Ս. Էջմիածնի:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը մասնակցելու պատարագին եւ աղօթելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անսասանութեան համար:

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ

— ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ —

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

6րդ թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահը

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի
եւ մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի բոլոր խումբերուն

Կը նախագահէ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
Կը խօսի ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին Կովկաս պարախումբը, Անի Տէմիրեան, Ժան Թալաքեան (արտասանութիւն), Պետրոս Պետիկեան (երգ):

Իր մասնակցութիւնը կը բերէ Փարիզի Օփերայէն

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Պաշտօնական բաժինէն ետք պարահանդէս: Նուագախումբ Պ. Պետիկեան

Խնջոյք — ճոխ պիւֆէ
Խօսնակ Գրիգոր Ամիրայեան

Մուտք 10 փրանք

ՏԻՍԻՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՎԱԼԱՆՍԷՆ.— Ազգ. Միութիւնը ճամբորդութիւն մը կազմակերպած է դէպի Տէսին, այս Կիրակի, Յունիս 4: Երթուդարձ՝ 10 Փր.: Մեկնում ժամը 13ին, Մեզոն տը Թուրիզմի առջեւէն:

Արձանագրուիլ Պ. Գասպար Սիմոնեանի մօտ (քաֆէ) Ռիւ Պուֆիէ, Նպարավաճառ Պ. Մարգարեանի (Ֆոնլոզիէ) եւ Պ. Անտոնեանի մօտ մինչեւ Ուրբաթ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի — Յունիս 4 — առաւօտեան ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժ. Սթեֆանէսքոյի յայտագիրը, նուիրուած Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանին:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը Հինգշաբթի (Յունիս 1) ժամը 21ին, 4 Ռիւ տը լա Տէֆանս:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Ռուբէն խումբի բոլոր անդամները, այս Ուրբաթ ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ: «Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ սովորական հաւաքատեղին ժամը 21ին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ամավերջի հանդէս - պաշտահանդէսը Յունիս 25ին:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ — ՄԱՐՍԷՅԼ
Կը ներկայացնէ
Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21ին ԺԻՄՆԱԶԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Տեղերը ապահովել Ահարոնեան ակումբէն, 26 Ռիւ Տէ Քոնվալէսան, հեռ. 20-57-58 ինչպէս նաեւ, Տիկին Ֆրանկիւլեան, 32, Ռիւ տը լա Ռեփիւպլիք, Պառ Քլարիս, Փլաս տէ Քափիւսէն, Ծերիկեան, Ռիւ տէ Տոմինիքէն, Քէօսէեան, Ֆօթօ Ռեքս, Անդրէ Պաղտասարեան, 8 Ռիւ Ֆրանսիստը Փրէսանսէ:

ՊՕՄՈՆ.— Տիկին Ղազարեան, 14, Պուլվառ Վոքուա:
ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ.— Տիկին Արմաղանեան, 14 Պուլվ. Տէ Միւրէ:
ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Տիկին Շալճեան, 20 Ավընիւ Վալտոն:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի եւ Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորած հայերէնի միօրեայ դպրոցին հանդէսը 3 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Սալ Մազընոյի մէջ, հովանաւորութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Երգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն եւ զանազան անակնկալներ:

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներն ու բոլոր Հայերը անխտիր:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Յունիս Կիրակի օր:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թադէոսեանի մօտ, հեռախօս 878-27-35 եւ Տիկին Ուզունեանի մօտ, հեռախօս 254-17-74:

Արձանագրութիւններըկը փակուին Յունիս 1ին:

Հաւաքուիլ Սքուար Մոնթոլոն, առաւօտ ժամը 7.30ին: Գին 25 Փր., կէս գին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար:

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U.G.A.B.

vous invite à une

SOIREE POETIQUE

organisée à l'occasion du centième anniversaire de la naissance de l'éminent Homme de Lettres

ARCHAG TCHOBANIAN

En première partie : la vie et l'œuvre de Tchobanian
Deuxième partie : montage audio-visuel sur des poèmes de l'auteur.

Vendredi 2 Juin à 20 h. 30

Dans les Salles des Centraux 8, Rue Jean Goujon, Paris

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՃԱՇ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի ճաշը Յունիս 17ին, Մխիթարեան վարժարանի «Գ. Մ. Ալէմշահ» սրահը: Ճոխ գեղարուեստական բաժին:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ընդհանուր փափաքին համաձայն
Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ թատերախումբը կրկին կը ներկայացնէ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

(3 արար)

զուարճալի զաւեշտ մը

Արդիականացում եւ համադրած բեմադրութիւն դերակատարներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Յակոբ Փափազեանի

Երեքշաբթի Յունիս 6, ժամը 20.45ին

THEATRE CHARLES DE ROCHEFORT 64, Rue du Rocher (Métro Villiers)

Դերակատարներ.— Սոնա Վարդանեան, Օքսէն Կեղլեան, Յակոբ Փափազեան, Ազատի Պալեան, Մանուկ Թօմարճեան, Ալեքսան Ալեքսանեան, Կարօ Մասլաքեան, Արա Տէյիրմէնճեան, Գաբրիէլ Թօկաչեան, Արման Թիւզէմէնեան, Րաֆֆի Սարգիսեան, Միսաք Քըլըճեան, Գ. Տէմիրեան:

Տոմսերու համար դիմել.—
Bureau de l'Union, 32 Rue de Trévise, les Mercredis et Samedis de 18 à 19 heures
Markarian, 32, Rue de Trévise — Massis, 21 Rue Saulnier
Diamantaires, 60 Rue Lafayette

Գին 20 եւ 10 փրանք

ARMENIA MONDIA

RECITAL

Adiss HARMANDYAN

SALLE PLEYEL — 252, Fbg. St-Honoré

Samedi 3 Juin à 21 h. accompagné par Jacques Kodjian et son ensemble

Nouvelles chansons — nouveaux disques — Vente de disques arméniens

RESERVATION. — Salle Pleyel, Armenia-Mondia, 17 Rue Saint Florentin, Markarian, 32 Rue de Trévise, Café Philippe, Place Carnot, Alfortville, Epicerie Nigoghossian à Arnouville, et par correspondance à Armenia - Mondia.

Prix des places 30, 25, 20, 15, 10 Frs.

Récital unique à Issy, le 2 Juin à 21 h. au Théâtre Municipal
Réservation sur place et 20 bis, Rue de la Défense
Prix 30 — 20 et 10 Fr.